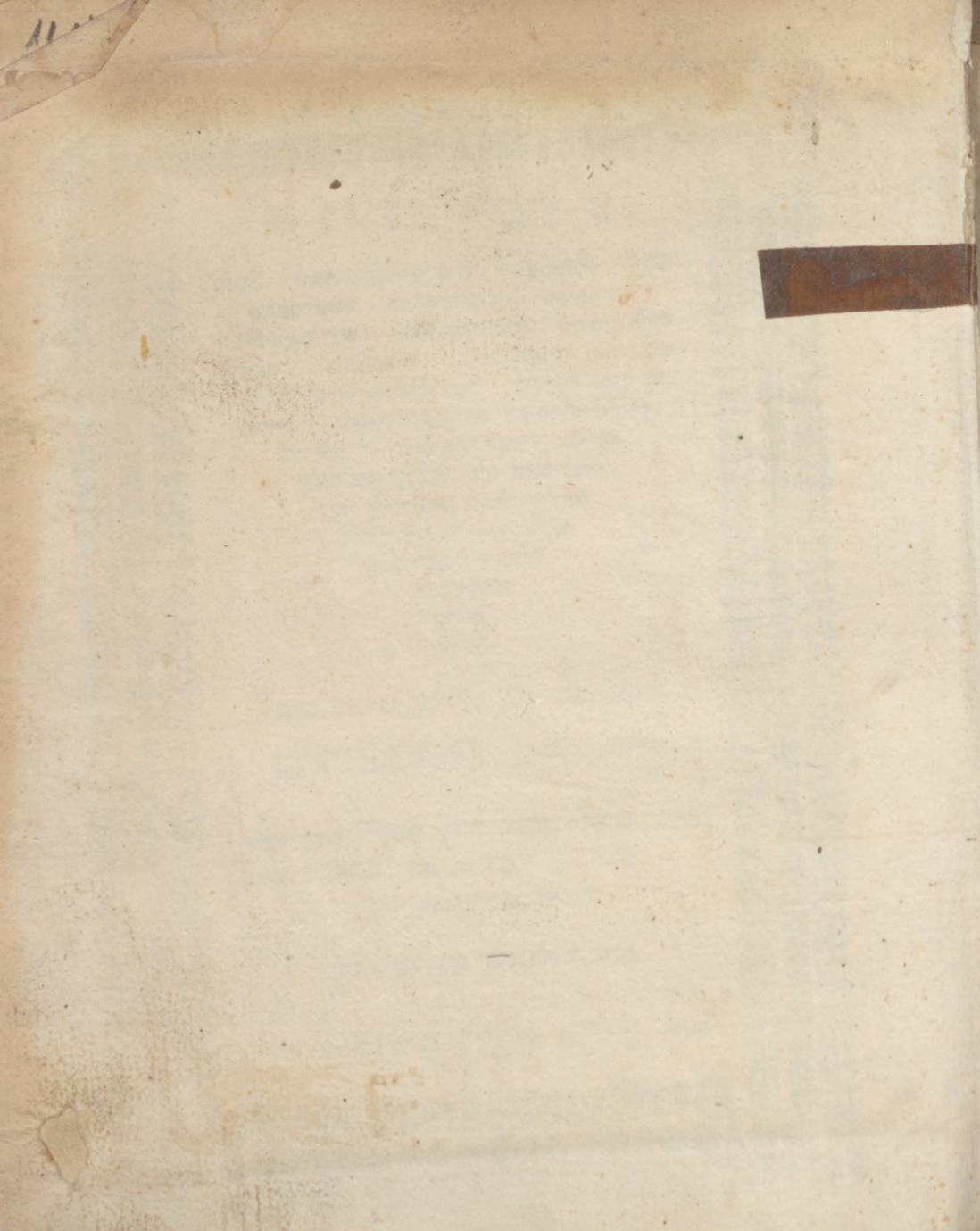

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 160.

❁ רברי נחמיה ❁

ספר שלח חדושים • מתוקנים מכל מיני דבשים • התורה
 מפרשים • בדברים חדשים • מחדש מחודשים •
 שיוולא תרשישים • ורנני בקרבן אישים • חכרו גועישישים •
 חכם חדשים • וכבון לתשים • ראש השלשים • אשר חכר
 בית קדש הקדשים • ועוז לאלהים שניהם קדושים •
 מיווללים ולא חשים • בדברים שהם כבושים • מערעשים
 ומקדישים • ובקדושה משלשים • הלח הוא
 - המאור הגדול הרב הכולל המוקבל האלקי
 כמהו"ר נחמיה חייא חייין מעיר
 פקודש צפת תו"כב ישמרהו האל
 עליון ויוזכהו לבעלות לניין
 ולראות בכנין
 אפיריין
 אכיל"ר:

נדפס פה קק ברלין באותיות חדשות
אמשטרדם וחשובות מאותיות

תחת ממשלת אדונינו המלך המהולל רחמן וחסידי
 פרידריך הראשון מלך פרוסיה והונם
 חבריה מבראגנבורג יו"ה :

בבית הנעלה כמר ברוך בוך ביגד :

הגא אמת יהנה חכי לפ"ק

* הסכמות הגאונים *

**הסכמת הגאון הגדול המפורסם יהי' כדורו אשר תורה מונחת בקפא שלו תורה וגדולה במקום אחד אב"ד
ור"מ דק"ק פ"א כמות"ר דוד אופנהיים יצ"ו ונשיא בארץ ישראל**

דברי כחמיה איש בית דלי שדולה ומלכה ומשקה מתורתו כסדה בית השלחן שולח את ביאורו באר היטב טוב לדרשה ומדעתו
ע ביד פרישה הלא חמיה וקנה יש כאן כאן גמרא בזה איש וגבר בגבורין הרב המופלג ומופלג חכם השלם מוה"ר
כחמיה חייל חייו אשר חיבר מחברת הקודש כסדר פרשיות ובין הפרשות לפעמים מופלג בדברי הרמב"ם ובסוגיות ומסופות
ושאר חידושי תורה אב"ד לא אתי לידי כ"א עלה אחת מכל ספר כבד אחת לדוגמא וז"ל מן הראוי ה' למועב ליתן ידי אהנו עמו
ח"מ עדיו בחתומין וכן לו בני ישיבתי מעידין עליו שהוא גברא רבא ופומי מחכים עליו וסדיה רבה פרת שמימיו פריין ורבי' ורבי'
בא לעולם ורבו כהוטפין על הזוחלין אשר מכיפה מתברך וכוזעין מעייניו מעייני דאורייתא מעיין פתוח ולא מעיין סתום וחתום
בלמודו וזאתי אקיי גברא אחוקתי וכל דבריו כדרא מחתא ומחתיבה ולא פלוג ואתו דבויין לו כולם שוין לטובה ע"כ לא
מנעתי פרי עטי וידי תימן עמו להביא ספרו דברי נחמיה על הדפוס ובתנאי קודם למועב שיה' לו רשיון מהשררה יר"ה וזו
המסייע לו ויהיה רצו וזכר אזויות ומנו דוד חסד שחי' שיהא באה לעולם שכולה טוב וכולה ארוך וייוו ושנותיו יאריך יום שנכפל
בו טוב כ' אדר ראשון ה"ל תימוט' עולם לפ"ק כאשר הקטן דוד אופנהיים בן המנוח המפורסם מוה"ר אברהם אופנהיים
החונה בק"ק פראג יע"א :

הסכמת הגאון הגדול כמות"ר גבריאל יצ"ו אב"ד ור"מ דק"ק נ"ש והמרינה

הנה איש קדוש עובר עלינו תמיד מר קשישא • חסיד גרש • הישיב והזקן כמשיעו וכמדוש • ה"ה הרב המופלג חכם
השלם מוה"ר כחמיה חייל מאור עינים • ברוחו פי שנים • שני ספרי הקודש אשר חיבר והזמן לא היו מספיק להקריב
לפני מוה שבעלה במזמרתו בשכל הקודש • כי אחי ימים טובים אשר ה' פה לא היו לו פנאי לבלוע רוקי ויחש כטרדי טובא •
מלחמת מנוח וחוכה • בלימוד בני הישיבה • ובטרדי נשקי הקהלה והמדינה • עליו ה' כלבה • רק מקבלק עדיין היוכרין •
למודים מופלגי תורה פה אשר העירו עליו וביותר סוכתי יעדתי על סוכות חמיו שני מאורות הגדולי מחותניו הגאון מוה"ר
כפתלי כ"ץ מעל"ד והגאון אב"ד ור"מ דק"ק פראג יצ"ו אשר נתנו עידיהן ונדקו • וגם היה בחינתו • וזאת שאהבה נפשי מנאתי
שהוא וילא תורה ובנסתרה חמיה וקנה יש כאן כמות"ר מנא טוב ומטיב לדידי ולאחריו ע"כ הנני מחכים להנאוכים אשר
קדמוי כבר להגויף לאור להביא לבית הדפוס הספרים הקדושים ואשרי למי שמויע לזכר מנוח זו מיה רב טוב חלקו הנכון
ובגורתי החמורה שמוס אדם לא ידפיס שיהא יחדיו או יזן או נקנת • תוך עשר שנים נייס כלות הדפוס מהספרים הנ"ל בלי
רשיון מהרב המחבר הנ"ל והעובר לטרקוי חיילא דרבנן • והשווע לדברי ישקוט שאכן • ויהיה כוית הודו רענן המדבר לכבוד
מעלת התורה ולמועדיה העמוד על הפקודים על התורה ועל העבודה עם א"ב ד"ך כשיתה סיון בע"ת לרנן לפ"ק •
הק' גבריאל בל"א חסיד מוה"ר יהודא לבי ז"ל ה"ה מקראתא :

הסכמת הרב המצור הגדול מוה"ר אהרן נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק ברלין וכל קהלות וגלילות החונים במדינת נייא מרק ומיטל מרק ופאמרוין

פוקו חיו יאן גברא רבה ה"ה החכם השלם הרב המוסמך האי סבא מוה"ר כחמיה חייל מנפת טוב"ב דקאסידו עלי' גאוני
ורבני ארץ בעלי אסופות והדקיון את הדקיון והאי תנא ירושלמאי הוא מופענח • כעלמים ודן גלי רויא אשר לנו עשר
ידות • בגבלה ובסודות • ופנים חדשות באו לכאן בהדפסת חיבורו דברי נחמיה פשטי תורה בגבלה וטעמית בקנה הטטה מנוף
דבש אחרתו והוא יתוק וכל חין הטועס אומר לי לי • ועוד ידו כטויה להדפיס ספר **עון לא אלהים** על קבלה אלוית • ואף גם
שאין לו ודיעה בתחילה וכסוף ובהעלם כנתיים לא כהן ולא כשומיתין • אין לו אלא דברי הגאונים אשר קדמוי והפליגו
בשבח דהאי ספרא דבני עותא אשר כיסה עתיק וימין • ויען כמיתני לזכר מנוח רבה זו להיות סניף לאריות • ע"כ חלקי ה'
אמרה נפשי לם סכים עיניס וכגוריתם בגורת כחש שרף ועקרב • לכל איש אשר יקרב • להדפיס אלו הספרים • שניות מדברי

הסכמות

מפירים תוך מושך זמן עשר שנים הן ע"י ב"ב ושאינו בן ברית • לא יהיה לו ער ועונה שאר ושארית • ואשומע לדברי חכמים •
יראה ורע יאריך ימים • הכ"ד הבא על החתן יום שנאמר בו ב' פעמים כיו"ט כ"ד וטבת תע"ג לב"ק •
נאם אהרן חונה פה קק"ב ומ"פ על כל גלילות מירק ופאמירין יע"א

הסכמת הרב הגאון הגדול כמפור"ר יהודא ליב אב"ד ור"ם דק"ק גלוגא רבתי יע"א

צריך בא לבית מלובי חכמותו בחן תרובה ישנו ויעובותיו חונה • אורך האבר וכוזה • הגם מרוב טרדות ביימים האלה
במלאכת שמים ועול הקהלה דרך יום כה וכו' שלא זכיתי לטעום מנוף כדש אמרי נועם מאור תורתו רק כטיפה מין
הים • אחסר רבים וכן שלמים כל לומדי מוסלגים דקהלתינו יכ"ו מר ינוקא ומר קשיא היוצאים ונכנסים דבר יום בחינו
לשמוע ממנו חכמותו הפלגיו בהפלגה וגם מה שהגדו לי משמו מה מתוק מדבש וראוי לאמרו למי שאמרו תורת אמת בפיהו ואף
חכמותו עמדה לו בהקראיות מלא תודות ברכת ה' לא הכיח דבר גדול ודבר קטן מעשה מרכבה • והויות דבשי ורבא • וכויתר
ממי' מחכים עליה בחיבורו מחברת הקודש אשר חיבור שני החיבורים כאשר הסכימו עליו שלשה עמודים שהעולם עומד עליהם
הגאונים הרבנים דק"ק פראג והגאון מהר"ן כ"ך ודק"ק ג"ש והמדוכה להביא חיבוריו אל הדפוס הגם לא כן עמדי להביא
לדפוס שיעור הקומה זה שיו לעלם כתיב דברים שהוא כבשמו של עולם אך בטר רישא גופא גריר ודברי בטלים ברוב בנין ומנין •
מטריים בוחלים בועיין • דורשי רשומות בכתב ראייה ומניין • ע"כ גזירתי ביוקומה עומדת להסכים עם הגאונים הרבנים
הכ"ל דליקום בארור משיג גבולו של הרב החכם המופלג הזקן לפי כבודו הרב הגדול כבוד מוהר"ר נחמיה חייא חייין נקי הרעיון
ומדויל ידי משתלב במרש חדה וכלי זיון • וכל המעיב עם החכם השלם הכ"ל המוסיעו לדבר מזה יזכה לרב טוב הנפון עד
שיכלה שפתותם לומר דיין • הכ"ד הטרוד מאד בטרדת דמוצה יוס' ד' ער"א אלוה תע"ב לב"ק ;
נאם הק' יהודא ליב בלא"א מוהר"ר משה זצ"ל ה"ה חונה פה קק"ב גלוגא רבתי יע"א

✻ הקרמת המחבר ✻

אמר המחבר נחמיה חייא בן לאדוני אבי משה חייין יודע אני בעצמי כי מה וואוד ישתוים לב כל רואה ספר זה לאמור ראוי
דברים חדשים שארמם וקן אחד הרי כל חכמותי שכל ייוון ערף להביא לדפוס ספר קטן כזה • ואומר כי אין להסתכל
בהקקן אלא כמה שיש בו יש ספר שיש בו הרבה פייר דויו ולא נטעם לחן פרוי • ויש ספר שענפיו קטנים ודבריו מתוקים ויעמים
ריונים ומה גם כי עדי לי במרוס וסאדי במרומים ספסר זה יקדתיבו בעיר הגדולה פראג המהוללה בתוך שלשה חדשים וכל
דבריו מחדש ומחדשים כי אשר היה לי מימי קדם ומשנים קדומיות בעת טאתי מחקומי ודרכתי בליות • בהיותי בלב ימים שלובי
האניות ויקחו מימי ספרי אשר היו בנינים לתלפיות • בנגלה ובנסתר ובספרי אותיות • והפשיטוני כאשר מפשיטים לאילי
בכיות • אלהל התורה שעמדה לי והיא המכרזת בראש הווניות • ואפרחן במשיה לרוב המופלא החזוק ביד התורה ולהודיה
הרב מהור"ר יוסף אופנהיים בן הגאון הגדול המפורסם יחיד בדורו הרב אב"ד ור"מ במהור"ר דוד אופנהיים יצא אשר אסף אלי
ביתיה ופתן לי מישה וטולחן וכסא וימורה וסוילא יתיב על פתוריה • אבשרא שמינא ולחם אבירים ויניא ושכרי • בשמחה
וטוב לכב ואכפי יפו וסבירי • ועל ידי זה תקנתני ספרי ומדרכתי סדוריה • אשאל מאלהא עילאה אלהי אברהם ויחאריה ;
יתן לו בניס בתורה מאירי ובקיא בשית סדרי • ויחסף עלי כל היום ויאיר להוריה • ויתקן מדוריה • וישעיהו מטוב
הנפון לדקיקים בגו דכל אונרי • לו ולכל לדידי לב אשר בכח סבירי • להחזיק בידי בפעלי ויעירי • הלא הם קניני פרכסי
וגוכרי • וכל מאן דאנח לרחם על מחבי תבירי • קב"ה ישנא עלנבי ויטרי לעלמין ולדר דרי • אשנן יהי רפון ;

חגה בעיין נצרך ובחפשי אחר חפשי בניירות ע"י האלוף התורני במדור"ר שלמה ולמן במהור"ר ברתחור ור
מדיני ק"ק ליסא • ולא רצה להתנצל כי אבא שבמלאכת ה' לא התעצל ;

ספר בראשית

במדרש שאל רש"י את ר' יהושע בן יהוהדק לפי שמעתי
 עליו שאתה בעל הגדה האורה ויהיכן כפרת
 תחילה אל' ואלמד שנתעטף הקב"ה בה והנהיג וזו הדיון יוסף
 העולם ועד קופו ואמר ליה בלתישה אל' זה מקרא ואלו הוא
 שגמל עוטה אור כשלמה ואת אורת ליה בלתישה אל' בלתישה
 אחרונה ליה בלתישה אחרתיה כך ע"כ כהנה הנהיג זה תמה
 למה הונקד לשאלו על האור . מי שהנניא וברא יש ואלין נרין
 לידע איך ברא אין ואלין אל' למה שאל על האור ויהיכן כפרת
 ועוד קשה ודאחרונה ליה בלתישה משמע שהוא נחמרת בידו
 בקבלה שכן היה אם כן למה אמר וילמד שנתעטף הקב"ה בה
 דומלת וילמד משמע דוקרא פקא ליה האי וילתא וכן תראה
 שאמר הנהיג האי וקרא תלת הוא ואת אורת ליה בלתישה כלמו'
 ויחמר שהפסוק ויכרתי לא יוסורת היא ואל' קמא רישא חסיפא .
 ויש לומר שהקפת להשכ"ן הפסוק שאמר ויאמר אל' ליה יהי אור
 שלא נאמר יהי אלא כדבר שפיר היה פשוט השמים והארץ
 ותולדותיהם שגמל' בהם בראשית ברא אל' את השמים ואת
 הארץ ואמרו אל' את השמי' לרבות ותולדותיהן ואת הארץ לרבות
 ותולדותיה נמש' דבמאמר ראשון כפרת הכל בבת אחת ואל' כ
 תקן כל אחד שתקומו והיינו והי קריע כלומר יהי מה שפיר היה
 ויתקון כך וכן אכל האור לאו הוא מכלל שמים ולאו הוא מכלל
 הארץ אל' לא לאו היה ליה לתינו קרא יהי אור וילת יהי משמע
 שפיר היה ועדיין לא נזכרו בראשיתו אם כן הוה ליה לומר קרא
 ויברא אלהים את האור ולא הוה ליה לתינו ויאמר אלהים יהי
 אור לכן שאל רש"י ומאמר קרא יהי אור ולא אור ויברא
 אורה ויהיכן כפרת תחילה כלומר יהיכן כריות כהיאת האור
 כך השיב ליה ר' יהושע וילמד שנתעטף הקב"ה בה פלוו' ואל'
 נתם קרא יהי אורה ולא נתם ויברא ש"י מהאו' קדמון הוא לכן
 וזו יתעורר שנתעטף הקב"ה בה ואל' שדבר זה יוסורת בידו
 וידן קבלה ומאמר קרא יהי אורה לתינו . מיפיה שהאור קדמון
 ינו הקב"ה הני וילמד שנתעטף הקב"ה בה . אכל עדיין קשה

שהפסוק שגמל' רש"י לסימנית הדברים והוא עוטה אור כשלמה
 אדרבא ויעשה לכתור הוא שנתעטף עוטה אור כשלמה וישמע
 שהשלמה היתה אור ונתעטף בה קב"ה אם כן הדרא קמאי
 לדוכתין זאת השלמה שהיא האור ויהיכן כפרת . ואל' בנתקרה
 דעתו של רש"י ונתרצה בפסוק זה ויש לומר שש"ן על האורה
 ויהיכן כפרת תחילה ולא אמר האור ויהיכן כפרת ואל' כהני'
 דפסחים אור ליל' דבדוקין את החמץ ופריך כגומר חמי אור וכו'
 והכיאל להלן כמה תיובתין בכללם יתניב יוד ווסר' המעלת אור
 שמונים ואחד בית שוואי פוטרים אותה וקרבן ובית הלל
 ותייביים אמרו להם בית הלל לבית שוואי חמי שאל אור שמוני'
 ואחד מיום פ' ואחד ומאמר' בית הלל לבית שוואי חמי שאל אור
 פ' ואחד מיום פ' ואחד ש"י דאור אורתא הוא ש"י אם כן בתיבני
 למדים דמלת אור הוא החושך כיון' דאמר קרא ישת חושך פתרו
 היינו שנתעטף בתוך החושך כיון' דאמר קרא ישת חושך פתרו
 ולמינא שהחושך נקרא אור מן הגמרא לכה בביא ראי' ויעוטה
 אור כשלמה והכין :

בילקוט תהלים ר' יודן ור' פנחס ר' יודן אמר אני בראתי
 עולמי ככן שגמור ויהי כן ואתם אומרתם לא כן
 שנאו וכל כפוליס לא כן על כן לא יקומו רשעים במשפט . ר'
 פנחס אמר אני בראתי עולמי ככן ואתם אומרתם לא כן אני
 אומרת' לא כן ואתם אומרתם כן תייכס כן לא על כן לא יקומו
 רשעים במשפט . והנה המאמר הזה כפול ומכופל ואומר דרשני
 ועוד פריך להכין במאי קמפלג' ר' יודן ור' פנחס שאחד הארץ
 כדיבורו ואחד קינר ויש לומר דדרש' פסוקים והם לא כן
 הרשעים פי אם פיוון אשר תכפנו רוח על כן לא יקומו רשעים
 במשפט רבי יודן דרש קרא כפטיה לא כן הרשעים כלומר הם
 גרמו ביעושה בראשית שלא יאמר בכריאת האור ויהי
 כן זה שאמר רבי יודן אני בראתי עולמי ככן כלומר שהיה רונה
 שיאמר ויהיכן כבוד ובעבור הרשעים לא נאמר ויהיכן בכת'
 ויוכע הרשעים אחר' ואל' ואתם אומרתם לא כן הוי לא כן
 הרשעים כלומר הרשעים היו קביה שלא יאמר ויהיכן כבוד
 על כן לא יקומו רשעים במשפט כמשמעו . בעבור כך לא יקומו
 רשעים במשפט זה הוא שברית רבי יודן . אכל רבי פנחס דרש
 קרא דעל כן גם כן ודייק שה' על לא כן לא יקומו רשעים
 במשפט ומאמר על כן ש"י ואל' לדרש' אחר' ואל' והנה זאת
 ביעושה בראשית' שגמיר' החמד שנים ראשון לא פתיב ויהי

קשה לי יותר שרמו מעשה הדקיקים לאור ומעשה הרשעים לתורה למה אמר איני יודע באיזה ניהס חסן דויל קרי כי רב ויאמרו לך שאור חסן ולמה צריך למייתי קרא דוירא לקים את האור כי טוב דמשמע דאי לא הוה קרא הוה אימינא שבתונו יותר טוב מן האור עוד קשה דהיכי סלק דעתין להסנות ומעשה הרשעים למעשה הדקיקים בחסן דלא ידע באיזה ניהס חסן אי לא אתא קרא ויאמר וירא חלקים את האור כי טוב היתכן יחסון בעבירה של רשע יותר ממונה של דקיק אלא יש לומר בעל כרחן שדבר הוואמר בעבירה לשמה או מנה של לשמה וכבר אמרו ז"ל גדולה עבירה לשמה ממונה של לשמה ועל דבר זה מסופק בעל המאמר ואומר איני יודע באיזה מהס חסן ובהנה מה שרמו בעל הוואמר מעשה הדקיקים לאור ומעשה הרשעים לתוהו היינו חסני שבתוה לא נאמר יהיב לאור כאמר יחי שהוא צונוי וכן הוא שבועשה הדקיקים לאור צונוי שנאמר וזכרת נחיים אבל במועשה הרשעים לא נאמר שיחטאו אלא חוטא ועבמו וכך בתוה לא נאמר יהי תוהו אלא והארץ היתה תוהו דמשמע שמוענתה היתה תוהו ולכן רמו מועשה הרשעים לפסו' והארץ היתה תוהו וזבנוית בדאמרוינן שדבר החומר בעבירה לשמה ומנוה של לשמה לכך נסתפק בעל המאמר ואי איני יודע באיזה מהס חסן עד שבא הכתוב ופי' וירא לקים את האור כי טוב אז אמר במועשה דקוין חסן אזי אבל עדין צריכין למודעי מי עשה עבירה לשמה ווי עשה מנוה של לשמה אם נאמר שהרשעים עושים עבירה לשמה זה לא יתכן לאמרו לפי שאפי' המנוה שעושים היא של לשמה מי' ש' העבירה אלא בעל כרחין לומר שאם הדקיק עושה עביר' לשמה והרשע עושה מנוה של לשמה אז יוכל ספק בכיהס לנוו באיזה ניהס חסן לפי שסוף סוף מה שעשה הדקיקים לו' שם עבירה אפי' שתהא לשמה וסוף סוף מה שעשה הרשע יש לו' שם מנוה אפילו שתהי' של לשמה לכך נפל הספק באיזה מהס חסן יותר עד שבא קרא ויאמר וירא לקים את האור כי טוב אכל עדין קשה דדילמא מ' ש' קרא וירא חלקים את האור כי טוב מדבר על מנוה של לשמה דויהיבלי תיני' דאיכו על עבירה לשמה ויש לומר מדיוקא דקרא שאינו וירא להס את האור כי טוב דלמה צריך חילת את ש' לל וירא חלקים האור כי טוב דלמה את הוא ריבוי על מלת אור וכו' לרבות שאפילו עבירה לשמה שעושה הדקיק יותר טובה ממונה של לשמה של רשע ולמה אמר קרא את האור עוד יתכן לנוו

כן וכוים חמישי בביראת התניביל לא כתיב כן נ"כ - וכוים השני כתוב ב' פעמים ויהי כן והענין הוא כי ביום הראשון היה חסן הקב"ה שיאמר ויהי כן באור וכשנפס ברשעים גנו אותו האור ולא נאמר ויהי כן לא ויהי אור נמצא שהרשעי' גרמו שלא יאמר כן הוי לא כן הרשעים וכוים ה' שנבראו התניבים שהם ארש הקליפות לא היה חסן הקב"ה שיתרבו כמו שאמרו ז"ל במדרש תניננס חסר כתיב מלימד שפרס את הזכר וזכין את הנקבה הרי מדבריהם שלא היה חסן שיתרבו הקליפות ועל כן לא כתיב ויהי כן ביום ה' אח"כ ביום השני כשחטא אדם הראשון על ידי החטא חזרו ונתקיימו ופרו ורבו ולכן כתוב ביום השני ב"פ ויהי כן חד על בריאת יום שני וחד על קיום הקליפות כמל' שבדכ' שרנה הקב"ה שיאמר כן גרמו הרשעים שלא יאמר כן הוי לא כן הרשעי' וכבר שהי' חסן הקב"ה שלא יאמר כן דהיינו שלא יהיו הקליפות שלמים ועל כן לא כתב ויהי כן ביום ה' שגרמו הרשעי' שיהיה כן דהיינו שיתקיימו ולכן נכתב ב' פעמים ויהי כן ביום השני ככ"ל הרי שביום ב' עונות ז"ש רבי פנחס אני בראתי עולמי בכן ובשכל' גרמתם באור שלא יאמר ויהי כן ז' שואתם אמרתם לא כן . אני אמרתי לא כן כלומר אני ביום ה' לא כתבתי ויהי כן שלא הייתי חסן שירבו הקליפות ואתם בעונותיכם גרמתם שירבו ולכן נאמר ביום השני ב' פעמים ויהי כן ככ"ל ז"ש הוואמר אני אמרתי לא כן בקליפות ואתם אמרתם כן נמצא בידכם ב' עונות רבוי הקליפות דהיינו כן ומניעת האור דהיינו לא כן הוי חייבים כן לא כן . ולא היה מניעת האור לבר לא הייתי מניגש אתכם אבל מחמת מניעת האור נתרבו הקליפות ומה שאמרתי בו לא כן גרמתם שיהיה כן על כן לא יקומו רשעים באשפת כלו' על סיבתן שגרתם שיאמר ביום השני הוי על כן לא יקומו . על כן דוקא :

במדרש

והארץ היתה תוהו וכוהו זה מועשה הרשעים ויאמי' אלהים יהי אור זה מועשה הדקיק' אבל איני יודע באיזה ניהס חסן אי במועשה אלו או במועשה אלו כשהוא אמר וירא אלהים את האור כי טוב הוי אמר במועשה הדקיקים חסן ואינו חסן במועשה של רשעים עכ"ל וקשה טובא כי מאחר שאינו יודע באיזה מהס חסן מוהיבן יודע לומר שבהארץ היתה תוהו וכוהו שהוא מועשה הרשעים ושילת יהי אור שהוא מועשה הדקיקים ודלמא אופכא שוואמר חלקים יהי אור שהוא מועשה הרשעים והארץ היתה תוהו וכוהו שהוא מועשה הדקיקים ועוד

דמה בא קרא לחשמוני וירא אלים את האור כי טוב וכי אלים
 לבד רואה לאור כי טוב אפילו תימוך בן נדגם כשרואה האור
 שמו וכשרואה החושך בוכה אם כן מה בא ללמדנו קרא שאמר
 וירא אלהים דמשמע שהאלים רואה כי טוב וכני אדם חושבים
 שהוא רע לא ודאי שמדבר קרא על עבד' שלא לשמוע שכי אדם
 אינם רואים אלא שעשה הנדקם עבירה ואינם יודעים אם היא
 לשמה או שלא לשמה אבל האלים שהוא בוחן לכבות יודע שהוא
 לשמה לכן אמר קרא וירא אלהים את האור כלומר לרבות על
 עבירה לשמו ואמר בו כי טוב הוי לאמר בעשה הנדקי' שחפץ
 אפילו שיהי' עבירה ופניו שהיא לשמו ואין חפץ בעשיהם של
 השעים אפילו שיהי' מצוה עבני שהיא שלא לשמה ;

עוד יתכן לומר דרך רמז במאמר והיינו שכונת בעל המאמר
 הוא על מצות ויילך שאברהם אבינו נטוה על המילה
 בלא פריעה וישראל נטוה על הפריעה והנה בני ישועאל
 עושים כמצות אברהם אבינו שהיא ויילך בלא פריעה וכני
 ישראל עושים ויילך בפריעה והנה שנסתפק בעל המאמר ואמר
 והארץ היתה תנוה וכבוד זה עשהה הרשעים דביינו שחל ולא
 פרע את המילה כאלו לא חל כף רמז הארץ אפי' שהיתה
 תנוה וכבודו אתקריאת ולא נקרא הארץ כן המילה אל ולא פרע
 קלו לא מיל . ויאמר חלקים יהי אר זה עשהה הנדקים שהם
 ישראל דקתי' בהו ועינן כולם נדקים ויאמר שמונה זאת בין
 וזה שמונה עליה לאברהם אבינו בין מה שזכר עליה לישראל
 הכל היה מפי הדבור לכך נסתת' בעל המאמר ואמר איני יודע
 באיזה מהם חפץ אי בועשה הרשעים דביינו המילה בלא פריע'
 או בועשה הנדקים דביינו ויילך ופריעה לפי שקולם מפי'
 נאמרו לכך אמר כשהוא אומר וירא אלים את האור כי טוב הוי
 אומר בועשה הנדקים חפץ ואינו חפץ בועשיהם של רשעים
 ולמוד הפריעה מריבוי של מלת את האור ;

בראשית ברא חלקים את השמים ואת הארץ ידוע הוא
 שע"י התורה שהם הכ"ב אותיות כבראו שמים
 וארץ וכל בראש כמו שאמרו ז"ל ואיהו אלו אונן א"ת אונן לא
 אונן הרי שהתורה שהיא הכ"ב אותיות היתה אונן של בריאת
 העולם ולזה רמזו בראשי תיבות של הפסוק הוי של בראשית
 עוליס כ"ב והם אלו בראש"הוה ומינכים כ"ב וזה יתכן לומר
 שזהו כולת הפסוק בדבר השמים נעשו שאין דבר בלא אותיות
 ורנה לרמזו שע"י אותיות כבראו שמים וארץ הוי בדבר השמים

נעשו . עוד יתכן לומר במלת בראשית דבר אחר באה
 שזכיר בעל ספר יציר' חו"ל ב"ב אותיות קבועות בגלגל סביב
 סביב כדרך קדימותם בלף בית או יהיה האלף בין התי והבית
 וגם ידוע הוא שהאלף נזרטה שני יודין וייעלה אספר ל"ו
 כענין הוי"ה וזהו יוכן למה הבי"ת יהיה לה נקודה למה
 ולמה התי"ו יהיה לה נקודה לפניה אלא היות שהאלף יושבת
 בגלגל בין התי"ו והבי"ת לפיכך צריך שיהיה למה בי"ת נקוד'
 מאחריה כנגד האלף להורות על האלף שהיא ראשונה והתי"ו
 צריך שיהיה לה נקודה לפניה להורות על האלף שהיא אחרונה
 וזהו סוד הפסוק איני ראשון ואני אחרון ר"ל איני ראשון קודם
 הבי"ת ואיני אחרון אחר התי"ו ;

ובזה ידרש מלת בראשי' הנה מלת בראשית ויתחיל בבית
 ומסיים בתינו והאיתיות שבניהם דביינו בין הבי"ת
 והתי"ו ומלת בראשית הם ראש"י . ונמצא כשאתה קורא מין
 הבי"ת לתי"ו ואמר ראש"י ר"ל שהבית אומרת ראשי האלף ר"ל
 לפני היתב האלף דלמי הויה וכשאתה קורא מלת בראשית מין
 התי"ו לבי"ת דביינינו לחפרע אז אותיות ראשי יתפסוק ויהיו
 ישא"ר ער"ל שהתי"ו אומרת על האלף שהיא הוי"ה שיאמר אחר
 הכל כלל הדברים שהבי"ת אומרת שאלף היא קדוה לה והיינו
 ראש"י דאמרינא והתי"ו אומרת האלף היא הנשאת אחר הכל
 והיינו ישא"ר דאמרינא לעיל והבן ;

וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד בתורתו של
 רבי מילר כענין טוב זה התיים מאל זה העוה וקשה
 מהיכן להו לדרוש שאחד הוא המות דלמא טוב מאל הוא שיהיו
 תיים ארובים שכן מלת מאל רונה לומר הרבה . ויש לומר
 שיאחר שתכלית בריאת העולם היה בשביל האדם שכל ענייני
 העולם הוא לשמו את האדם ולנרכו אל"ל כל"ל קרא והנה טוב
 אדם ולמה היסך האיתיות אדם ואמר מאל לכך אמר ר"מ זה
 המות שכל נרופי האותיות כשמתחיל הצירוף מאלף ועד תי"ו
 כסדרן זהו לתקון וכן תראה שומלת אדם הם אותיות כסדרן
 וכשמהפך הצירוף מסיפא לרישא יתהפך הבנין והנה כון מלת
 אדם היא מוס וכשראה ר"מ שהיו"ס שהיא בסוף תיבה אדם שם
 אוננו כריש תיבה ואמר מאל אמר ודאי זה ימות שכל צירוף הפכיו
 מהפך הכריאה ומורו לעפר הוי מאל זה עות ;

ביום עשות ה' חלקים ארץ ושמים צריך להבין למה בעשיה
 הקדים ארץ לשמים ובכריא' הקדים שמים לארץ הנה

יחזק הוא שהעולם הוא כדוריי והשמים מוקפים את הארץ מכל
 הצדדים כשזה והארץ היא נקודה אינפניית לכל העולמות וכל
 דבר כדוריי בשעת המתחה הנקוד' אינפני' קודת' לכל המוקפים
 אותה שאם לא תהיה הנקודה אינפניית לא יוכל הכדור להיות
 כשזה שכן תראה הרצה לעשות עיגול אחד נרדק לשם רגל
 המחוזה האחת בנקודה אינפני' ואחת מוסב הרגל השני סביב
 סביב וזהו תהיה מכוונת אותה נקודה באינפני' העיגול ממש
 והיה האויר שבין הנקודה לעיגול זה מכל הצדדים כך הארץ
 והשמים בעת עשיה דהיינו בעת שמתחם כוהיל לשבת תיקן
 בתחילה הארץ שהיא הנקודה אינפניית וסביב אותה נקוד' מתח
 את השמי' כדכתיב וימתחם כוהיל לשבת וכן הקדים בעשיה
 שהוא התיקון הארץ לשמים - אבל בכריאה חומר שנעשה
 ממנו השמים הקדים לחומר שנעשה ממנו הארץ ואתיא כההיא
 פלוגתא לאיתא בגמ' דאמר סוף בריאת העולם באינפנייתו
 ונד אמר תחיל' בריאת העולם באינפנייתו ומקשה בגמ' בשלמא
 למאן דאמר תחילת העולם מאינפנייתו היינו שדי' שאמ' לעולמו
 די אבל למאן דאמר סוף בריאת העולם באינפנייתו מהו שדי'
 שאמר לעולמו די ויתרן שאמר די לאלהותו ע"כ - והנה בראה
 שזולקים בלו השני בסוקי' שדקדקנו לעיל ומאן דאמ' סוף בריאת'
 העולם באינפנייתו דריש בראשית ברא אלהים את השמים ואת
 הארץ שקדם השמים לארץ א"כ סוף בריאת העולם היתה
 באינפנייתו שהיא הארץ ומאן דאמר תחילת בריאת העולם
 מאינפנייתו סובר שעיקר בריאת העולם היא בעשיה שהיא
 התיקון ובעשיה התחיל בארץ ואח"כ שמים כדכתי' ביום עשות
 ה' אלהים ארץ ושמים מדהתחיל בארץ שהוא האינפניית ש"ת
 שתחילת בריאת העולם הוא מאינפנייתו כפי מה שאמרנו לעיל
 בענין המחזנה אבל תנא קמא דסבור שעיקר הכריאה היא
 הוונת חומר השמים וארץ לבד אמר סוף בריאת העולם הוא
 מאינפנייתו לפי שכריאה שהיא הוונת קדמו הכתי' השמי' לארץ
 עור יתכן לומר על דרך האמת שאלו ואלו דברי אלהי' חיים
 וזמר אמר תדא וזמר אמר תדא ולא פליגי מאן דאמר
 תחילת בריאת העולם מאינפנייתו וזהו מדבר בשעת הוונת
 שהתחלת הוונתו הוא מנקודה אינפניית דהיינו שהניח נקודה
 וסביב אותה נקודה היתה מתרחב האויר דהיינו שהאור החיוני
 היה מביט בנקודה והיה ומונח עמו מכל הצדדי' בשמי' והכניח
 אור גדול אשר בתוכו כבראו כל העולמות וזהו שדי' שאמר

לעולמו די ומאן דאמר סוף בריאת העולם באינפנייתו הוא
 שצפה אחר הוונתו שאחר שנעשה הכדור הראשון להשמי' האור
 החיוני שלא יחזור לתקוותו וזהו הנקרא כדור הוונתו ח"כ
 בקצתו כדור הזה וזו' יורד האור ומולבל בסוד כדור בתוך
 כדור עד שכל לנקודה אינפניית שהיא הארץ לזה אמר סוף
 בריאת העולם באינפנייתו ומהו שדי' א"כ שכבר לא גשא' מוקם
 לבריאת עוד כדוי שיאמר שדי' שאמר לעולמו די שמתל שאמר
 לעולמו די משמע שעדין יש מוקם לבריאת וזהו אמר די : לזהו
 מיתרן שאמר די לאלהותו כלמדי' שאמר די לעולמות שבו ומתלבש
 האכות ומשם ולמטה יהיו לברואיו וזהו שדי' שאמר די לאלהי' ע"כ :
לוצח יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת הנה יש לדקדק בשם
 זה שקראה אשה שלכאורה ה"ל לאות יקרא אדמה
 כי מאדם לקחה זאת שיעולם לא תזינו שמים הראשון יקרא
 איש כדוי שיאמר כי מאיש לקחה זאת ועוד שאם הוא מדבר על
 עצמו דהיינו שתקרא אשה בשביל שהוא נקרא איש ונקחה
 מימנו ה"ל לאות יקרא אשה כי מואיש נקחה זאת או כי מימיני
 נלקחה זאת מדאמר כי מאיש נקחה זאת ש"ו כי האיש שם איש
 לאו על עצמו קאי כי אם על הקב"ה שנקרא איש שח"ה איש
 מילחמה והוא לקחה מן האדם כדכתיב ויקח אחת מזלעותיו
 וזו' וזהו כונת הפסוק לאות יקרא אשה כי מימיני שנקרא איש
 נקחה רוצה לומר מי שנקרא איש לקחה מימיני כדכתיב ויקח
 אחד מזלעותיו :

ויאמר הכחש אל האשה אף כי אחר אלהים לא תאכלו מכל
 עץ הגן הנה יש לדקדק בפסוקים שבין הנחש והאשה
 דלא רחי זה כדאי זה כי הנה הכחש אמר אף כי אחר אלהים לא
 תאכל מכל עץ הגן ובעת שרצתה האשה לאכל אימה ותרף
 האשה כי טוב העץ למאכל וגו' ותקח מפריו ותאכל ש"ה ל"ל
 הכתי' ותקח מימנו ותאכל מאמר כי רצתה כי טוב העץ למאכל
 ולמה אמר ותקח מפריו :

ולבוא לתרוץ דברים האלו נרדק להקדים צווי הקב"ה שניה
 לאדם וזוהו יזכר במה השעם הכחש למה ולמה לא בא
 להטעות לאדם ומדויק בפסוקים יתורו כל הספקות :
ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ
 הדעת טוב ורע לא תאכל מימנו כי ביום אכלק מימנו
 מות תמות - הנה מהפסוק יובן כי הצינו לא היה כי אם לאדם
 מדאמר קרא ויטו ה' אלהים על האדם ולא אמר ויטו את האדם
 א"כ

ח"כ ושמש שהכתיב יחיה על האדם דוקא ונשכיל הכי לא בא
הכחם להטעות את אדם כי אם לאשתו בטענה זו שאמרנו
והכח יאמר הכחם לאשה מדא' הכתוב מכל עין הן אכל תאכל
ומען הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו היינו מווי ליחיד ונס
מה שאמר ביום אכלך ממנו מות תמות גם זה לשון יחיד מדאין
דהאי סיפא דקרא יבין מה שאמר הכחם אל האשה ו' ליחיד
הכחם אל האשה לא מות תמותן כי מלת אל האשה מיותרת כי
ידוע שעם האשה היה מדבר . אל שכחתי הכתוב ליור שטוען
הכחם שעל האשה לא יש גורת מות וק' ידרש הכתוב ויאמר
הכחם . וזה אמר . אל האשה לא מות . כלומר אין על האשה
גורת מות וזה שאין לא מות תמותן שהוא וזה הפסוק שהי"ל
לא תמותן דמלת מות מיותרת לגמרי ולא כוונת הכחם ק'
יאמר לאשה הננו איתנו אלא על האדם דהיינו לדבר שאמר ביום
אכלך ממנו מות תמות דהיינו עגש ליחיד והנה אמת' הכחם לא מות
תמותן כלומר הוא תמות דאמר הכתוב לא שיק' על שניכם
האדם והאשתו דאם כן הי"ל תמותן ודאמר תמות הוא דוקא
האדם שהוא לשון יחיד היו לא מות תמותן כלומר מלת תמות
לא ר"ל תמותן הוי לא מות תמותן שניכם :

הדעת טוב ורע לא תאכל ודאי שלא יאכל ממנו וכך ה"ל ומען
הדעת טוב ורע לא תאכל כי ביום אכלך תמות . וגם דיוק
אחר מ"ש מכל עין הן אכול תאכל הוי מכל מה בא לרבות
מאחר שהפסוק דלעיל משמע כי לא יש בתוך הן כי אם עין
החיים זמן הדעת טוב ורע אם כן ה"ל מען הן אכל תאכל
ומען הדעת טוב ורע לא תאכל ודיבור . ומכל אלה הדיוקים
בא ללמד הכחם שכונת הפסוק הוא שיכול אכלתן פריען
הדעת טוב ורע וכך דרש הפסוק מכל עין הן הוא כלל ועין
הדעת טוב ורע הוא פרט ומה בא הכלל ללמד מאחד שאין בן
כי אם ב' אלוות אם לא שיש ארבעה דברים בתוך הן דהיינו
עין החיים ופריען הדעת טוב ורע ופריו וכן הכלל נראה
שיכו' לאכול מכל עין שבן ומפרי' ובה הפרט לפרט עין הדעת
טוב ורע מן פריו ולזה הוצרך לומר הפסוק מכל עין הן לכלול
גם עין הדעת טוב ורע ובה הפרט ואמר ומען הדעת טוב ורע
לא תאכלו . ממנו דוקא לא תאכל אכל מפרי תאכל ממה
הכלל שאמר מכל עין הן אכל תאכל והמיעוט שרמז בכלל
שהיא המ"ש של יחיד דהיינו מכל עין הן ולא כל עין הן בא
הפרט ופי' ומה המיעוט ואמר מען הדעת לא תאכל ממנו :

עוד יש לומר שהכחם טען דבר אחר וכך הוא ידוע הוא כשיש
כלל ופרט אי אהיה דן אלא כעין הפרט ועתה בפסוק יש
כלל שהוא מכל עין הן אכל תאכל והכלל הזה שיאכל כל עין
ופרו' ובה הפרט ואמר ח"כ ומען הדעת טוב ורע לא תאכל
ממנו . דוקא לא תאכל אכל מפרי שרי ח"כ הפרט הזה
מלמד על כל הכלל שכל עין הן אסור אכל מפרי מותר שאין
בכלל אלא מה שבפרט כגון מאחר שבפרט אסור את העץ ולא
הפרי כגון ח"כ יהיה אסור כל עין אשר פגן . וזהו שאמר
הכחם חף כי אחר אלהים לא תאכלו לאו דוקא על עין הדעת
לא מכל עין אשר בן אכל מפרי של כל עין אשר בן מותר שאין
בכלל אלא מה שבפרט וזה שאמר הכחם חף כי אחר אלהים לא
תאכלו מכל עין הן כלומר מכל עין אשר בן אסור לאכל כגון
זהו שהשיב האשה אל הכחם ופרי עין הן כאכלי מפרי העץ
אשר בתוך הן אומר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגע בו ען
תמותן וצריך לדקדק יותר הפסוק מלת ממנו מיותרת שהי"ל
מכל עין הן אכול תאכל ומען הדעת טוב ורע אחר אלהים לא
תאכלו ען תמותן . עוד יש לדקדק שבמיו הקב"ה לא הוצרך
פרי כי אם עין ודבור האשה עם הכחם אינה וזכרת אכילת
העץ

ועתה יתן המו' שאמר מכל עין הן אכל תאכל ומען הדעת
טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות
תמות המבי מלות ממנו מיותרים כי בודאי מדא' קרא ומען

הענין כי אם פרי וגם יש לדקדק מה שאמרה וזמרי הענין אשר
 בתוך הגן לא נאכל ולא זכרה ומימה עני הוא שלא יאכלו כי גם
 עני החיים בתוך הגן ויש לומר שכונת פסוקי האשה אינו
 להכניס סדרת הכתוב כי אם מתוכחת עמו דהיינו שאומרת
 פן אחת שדברך נראים מטענת כלל ופרט דמוטעם שהפרי הוא
 מותר והענין אסור בכל הענינים שבכל הגן וכל פרי מכל
 עני הגן מותר אבל מה שאמר מכל פרי עני הגן נאכל אבל
 זמרי הענין אשר בתוך הגן לא נאכל ממנו ר"ל הע"ס דלטעמך
 מותר לפי הכי לא נאכל ממנו מחמת שיש סכנה כי אחר להים
 לא תאכלו ממנו פן תמותון ואפילו מטעם כלל ופרט מותר
 כדברך ומימה שיש גזרת מות בדבר שאין פן תמותון לא נאכל
 ממנו ומה שאמרה האשה לא נאכל ולא אמרה לא אוכל ר"ל
 לא אני ולא בעלי ולפיכך אמרה לא נאכל בלשון רבים ויאמר
 הנחש אל האשה טועים אתם בדבר זה גזרת מות לא נאמר
 אלא על אדם לבדו ואם תאכלו שניכם בחד תהיו פטורים
 כהיה דשבת שנים שעשהו פטורים וזכו שאמר ויאמר
 הנחש אל האשה לא מות תמותון כלומר גזרת מות שאמר על
 אדם ואם עשאו שנים פטורים היו לא מות של יחיד תמותון של
 הרבים ועוד כי יודע הלהים כי ביום
 אכלכם ויגזר ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים יודעי טוב ורע
 ר"ל לא בראת אתכם אלהים בדרך אלה להיות יודעי טוב ורע
 להבחין בין הטוב והרע וזה שנים הקב"ה הוא על הענין ענינו
 להבחין בין הטוב והרע וזה שנים הקב"ה הוא על הענין ענינו
 שלא תאכלו ממנו שגם הענין יאכל והענינו הוא על הענין שלא
 תאכלו זהו האשה בקשה לרע אם הענין יאכל או לא ואמרה
 אם הענין יאכל והוא ענינו של הקב"ה הוא על הענין ולא על
 הפרי ומלך זכר הקב"ה וכוונתו פרי אכל אם הענין יאכל נאכל
 או הענין יאכל וזה הקב"ה שפרי אכל אם הענין יאכל נאכל
 הפרי והוא דבר האכל אכל הענין שלא יאכל אינו נרין זמרי
 אם הענין יאכל והוא ענינו של הקב"ה הוא על הענין לבד שלא
 נאכל ויגזר ונפקחו עיניכם כלל ופרט שאין בכלל אלא מה
 שפרט בו וכך לענין

זמרי והקב"ה אלא על הענין אכל הפרי ויותר הוי ותקח זמרי
 ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל וזמרי להכין יותר
 הפסוק שכל"ל ותתן גם לאישה ויאכל ממי האני מילת עמה
 שהיא מיוותרת לא בשלמה חוה לא היה עליה גזרת מות כנ"ל
 היום אכלך ויזמנו מות ממות לכן באת האשה ואמרה לאדם
 שנים שעשהו פטורים ונלוות עמו באכילה כדי לפטור בעלה
 ממות הוי ותתן גם לאישה עמה דייקא לפי שהענין היה על
 האדם וכן אמר שלא פירש גזרת מות בקבלת המיתה אלא
 בקבלת האדם כדכתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב
 ויקרא האדם שם אשתו חוה כי היא היתה אם כל בני הנחש
 יש לדקדק בפסוק זה למה נקראת חוה שאין בלשון
 נופל על הלשון שהיה לו לקראתה חיה כי היא היתה אם כל
 חי וזו היא הלשון נופל על הלשון כמו לאת תקראת אשה כי
 זמרי נוקמה זאת שהוא לשון נופל על הלשון וא"כ אמר קראה
 חוה ור"ל בראשיתו ור"ל טעם למה נקראת האשה מהללע
 של אדם ולא מייקנס אחר וקב"ה טעמים רבים ואחד עמה הוא
 כדי שלא תהי דרכית והנה אם לא היתה חוה דברכי ומוספת
 דברים עם הנחש לא היתה בלבד ברשת הנחש ולא היו יודעי
 להזדונג וע"כ רוב הדבור גרמה לידע היוונ לזה קראה חוה
 שר"ל מדברת ומחמת הדיבור היתה אם כל חי הוי ויקרא את
 שמה חוה כי היא היתה אם כל חי
 עוד יתכן לומר שלעול היה ראוי לקראת חיה ולפי שחטאה
 בדל"ת של שר"י ודל"ת של אדנ"ת שכן ריחן כוונת
 השיאני שחוט ה"ה של השיאני היא שמונית ונשא' הו"ל שיא' כי
 וריחן כפנימות של שתי שוות פגומה בדלת של שדי ונשא' ש"י
 פגומה בדלת אדנ"ת ונשא' אכ"י הוי הנחש השיאני ולפי שגמול
 בדלת לכן קראה חוה ונא חיה חסר לה ויוספר הוי' דלת
 ונשא' חוה
 עוד יש לדקדק למה כשילדה את קין והכל לא נאמר בהם
 קריאת שם אלה ותלד את קין גם כן בהכל ותלד את
 הכל וכשילדה את נחמה ותלד בן ותקרא את שמו שת ונאמר
 כוונת קריאת שם ויש לומר כי יחאמר שלא בתקיינו לא הם ולא
 זרעם לכן לא נאמר בהם קריאת שם אבל שם כי יזמנו כתיב
 העולם ונא חוה כח שכולל ויאכלו נחמה בן קריאת שם
 אמתא בספר הפלואה אחר הכל לפני הקב"ה לוי הרגתי
 שנתתי בתי הריגם ח"ל מרדת בהלכות בית דוד ח"ל
 ולמה

הרקיע אבל באור שבוים ראשון נגזרה מלאכתו דכתיב ויהי
 אור א"כ למה הוגרך ביום רביעי לומר יהי מאורו שברי ביום
 ראשון נגזרה מלאכתו מלאכת קרא יהי אור ליום הקשה הנגזרת
 במאורות ולא דקא דבר אחר. ונתגזרת נגזרת היא שמתאר
 שהאור שנגזרה מלאכתו ביום ראשון נגזר והגרך להציל אור
 אחר מלשן מן הראשון ו"ו י"ו אור וזהו הא"י שכי לא נתקיימו
 עד דין עד יום ד' שאמר יהי מאורות והיו שאמר הנגזרת אלא
 מלמד שגזר אור לעתיד לבא כלומר מלאכתו יהי מאורות
 דמשמע שעכשיו שנתקן מאור הוא יזכה ליומנו שגזר האור
 שנגזרה מלאכתו ביום א' באמרת יהי אור כמו שדרש רש"י על
 ויהי רקיע ופי' שנגזר אותו אור שנתקן ונגזר מלאכתו הוגרך
 דע"כ לומר יהי מאורות לתקן הכתוב ביום אור וק"ל ;

הן אותו בנינה המורה עתה מוקיף שהמורים קשים וזויתה
 זאף גם זאת שהינתם זמורים שנקראו מיתה דהיינו ברעת ע"כ
 כל זמנאו לא יתגזרו לפי שדעו שנתקיימו המורה ששאלו עתה
 את הכל וכשראו שמדון ברעת שהיא המורה והפך כנזכר אז
 אמרו כל הכרית ודאי דקים לי כדברא זוני' ונפשו מן הבינה
 שאין מיתים בשני מיתות כי אם בחמורה ולפ"כ אמר יאס
 ללקי אות שורה למית במחור והעצם שכלקה שרעת הוא
 לכלית הרוב אותו כל זמנאו והפך ;

ויאמר אלהים את כל אשר עשה והקדש טוב מאד ויהי ערב ויהי
 בוקר יום השני וקשה דפא ק"ל דאין רבוי אחר רבני
 אלא למיעט וכל הוא רבוי ואת הוא רבוי א"כ היה כל למעט ויש
 לומר שמיעט הוא המית שברא שדארי רבנו של הקב"ה לא היה
 שיוות האדם שפבר גויה לו שלא יוכל מעד שרעת פן מות
 א"כ הבכור היה שיהי אדם חי לעולם ונפשו ע"י המו' נתועט
 אותה גורה וחזרת לעפר וזהו שאמר קרא וראו אלהים את כל
 אשר עשה היינו המיעט דאיהו מות והו' המיוכות והקדש טוב
 שאר ודרשו ז"ל ואלו המות שכלעל כלול המיעט הוא המו' ומו'
 וזה דבר צדק הקב"ה מתחילה והו' וירא אלקים את כל אשר
 עשה ואלהים חקא באלה המיעט אסן ק"י קשה ואלו דאיהו שלט
 למה בראו מסר וזו דמוק' ליה ויהי ערב ויהי בוקר כלומר מות
 שתקן העולם כערב ובוקר שהם ששה ימים הכל לתעלות
 הששי שאם בלע המות לבנת וזו המורה שהושלם העולם דהיינו
 ויכלן השמי' והאחר וזן פו והמרוק שהו' שגבר ביומי' שאמרנו
 שהוא המיעט שהיא המות כי אז נראה ת' אלקים וימעה ויעל כל
 ויהי ערב ויהי בוקר יום השני וקשה דפא ק"ל דאין רבוי אחר רבני

סדר נח

אלה תולדות נח וגו' יש לומר ממיכות הכרעה בהם
 שנתקן למעלתו מן העבך ונח מלא חן בעיני ה' הא
 וא"י של ובה הוא וזו העטוף למה דלעיל שאמר כי כחמתי כי
 עשיתים וגו' א"כ כלומר ונח ג"כ היה ראוי פליה לא שנגזר חן
 בעיני ה' ולמה נזכר חן בשביל תולדותיו שהיו ראונין לזאת
 מומנו ופוסלים לדורות ראשונים לכך סודק ליה אלה תולדות
 נח אלה פוסל את הראשונים שכן מיעטנו לא היה ראוי לזכר
 ויהי ערב ויהי בוקר יום השני וקשה דפא ק"ל דאין רבוי אחר רבני
 דמחן דאיהו במאורותיו היה כדי אכל אס היה בדורו של אברהם
 לא היה נאשם כלל לפי שאברהם היה מייסד את העולם
 ונתקן גמורים אכל פת לא פן אלא את האלהים התהלך נח ;
ובנה יובן מה שאמר הפתגם ויולד נח ג' בנים את שם את חם
 ואת יפת דקשה למה הוצרך הפתגם למנוחם ואמר שלשה
 קנים שה"ל ויולד נח את שם את חם ואת יפת ומויולד
 כיוצא שם ג' ונראה קריק לזכותם ; ובהנה ידעו הוא שכל
 הענין אחד תחת כפשי שכינה קראו שני של אוננו אדם
 הענינו ובהיות שאמרנו שכל לא אחז במדת א"ל ליסר את
 בני אדם ולגורם אלה את האלפים התהלך נח לכך הוגרך
 המסוק לפנות שלח היה לו כי אם ג' בנים וזוהו אלהים חם
 ויפת וזהו סודק ליה ונחשת הארץ לפני האלהים כלומר לפני
 שלא היה זון שחיתים אותם לכך ונחשת הארץ ולכן כעבור

איתא בנזכר יהי מאורות ראשון לבראו אלה
 עלמה שגזר אותו אור לבדוקים לעתיד לבא וקשה למה
 הוקשה לבעל קניאמר על האור גלה הוקשה לו על שנתקן
 רקיע דלקחו מו' יהי רקיע והלא ביום ראשון קברא הקריע
 ויש לומר כמה שפירש רש"י יהי רקיע ויתחזק הרקיע
 לפי שבוים ראשון כחומר בשמים במוח שזכרנו ופראשית
 ברא אלהים את השמים ועתה בעם שני אור יהי רקיע
 שיתחזק דהיינו שיתחזק אותם השמים שברא ביום ראשון
 מחיכו ליומנו שכל וזהו יהי הוא התחזקת הענין למה הנקשה
 ליה בחלת יהי מאורות דלשון השמים לא נאמר בהם שתיק
 ביום ראשון לכך הוגרך ביום שני לומר יהי רקיע שיתחזק

עון זה שלא היה נוכח את העם כשאל מן התבונה הכישו ארי
 ונעשה בעל מוס כחומרם ז"ל שדרשו במדרש על פסוק
 הן נדיק בחרץ ישולם כי רשע וחוטא הן נדיק בחרץ ישולם
 זה נח כשיאל מן התבונה הכישו ארי כי רשע וחוטא קל וחומר
 לרשע וחוטא שהוא דור המבול : והנה הק"ו הזה אית ביה
 פירכא דמשלמא חס היה לוקה הנדיק תחילה דדור המבול לא
 היה נלקה הייתי עושה ק"ו לומר שעת' ללקות והייתי אומר
 ומה הן נדיק בחרץ ישולם אע"פ שהוא נדיק ק"ו לרשע וחוטא
 שהוא דור המבול שדלמי שילקא אבל מאחר שד' המבול נלקה
 קודם הנדיק שהוא נח איך אתיא לדון ק"ו מן הנדיק לרשע
 שהרי הרשע כבר נלקה : ויש לומר שהאי"ל לא נח לדון
 ק"ו לרשע שילקא אלא בא לדון ק"ו בדיונו של הקב"ה ולהורות
 שאין בדיונו עולה ולא מושא פנים ודן זה הק"ו מן הנדיק שמן
 הראוי היה שאם חטא הנדיק איזה חטא שלא יחשב לו לחטא
 ולעון כי הוא נדיק בכל דרכיו דבונה שבעולם ויח' כשיש
 לו אהוב ושווע דכרו לעולם אם לפעמים יעבור אותו אהוב
 על דבריו יש לו פנים המלך על אותו דבר ולא יעקש אותו
 אבל הקב"ה אינו כן אלא מידה כנגד מדה ולא ישא פנים ואפי'
 שכן נקרא נדיק לפי שלא יסר לפני דורו העגישו לבסוף כשיאל
 מן התבונה ז"ש הן נדיק בחרץ ישולם זה נח א"פ מהאי דין שעשה
 בנדיק שאע"פ שהוא נדיק והאוב לו נח לו פנים ועיות הדן
 בשבילו אלא דנו בדיון אמת ק"ו לדון שדן לדור המבול שדלמי
 שדן דין אמת מק"ו מיהדין שדן לקח על שלא יסר אותם זהו
 שאמר ז"ל ק"ו לרשע וחוטא שהוא דור המבול הו' אף כי רשע
 וחוטא וכוח אתיא שפיר הק"ו :

עוד אמרו ז"ל במדרש נדיק מורה בחלץ זה פת ויבא רשע
 תחתיו זה דור המבול והנה מאמר שאמרנו שאינו
 נושא פנים לנדיק קשה לומר לקח הדור והנה לנדיק שהיה לו
 לקחת את הנדיק פסרה על הדור וכח היה אפלא שלקח הדור
 והניח את הנדיק וא"כ בראה שיש מושא פנים ח"ו ויש לומר
 במרו"ל על פסו קן כל בשר בא לפני מפני אפ"ה כדור המבול
 עד תחית הויתם ולא ינח נדיק ינח מהם לפיכך אצח לנח
 שדקיקים ינחם ויונו ואת ינח לבני ויקח לקח כשרה על
 הדור : ויש לומר שאימתי לוקה הנדיק לטוית כשרה על
 הרשעים בזמן שעתיד לנח מן הרשעים נדיקים ויותר טוב
 שיאבד נדיק אחד ולא יאבדו נדיקים הרבה שעתידים לנח
 מיהרשעים אבל בזמן שאינו ינח מן הרשעים נדיקים אזי לוקים
 הרשעים ויכול הנדיק וזה שאמר הפסוק נדיק מורה בחלץ זה

נח שניכול מן המבול ואם תאמר למה ניכול ולא הלך כפרה
 על הדור לפי שלא היו ינחם סוס נדיק מואתו דור היו ינח
 רשע תחתיו כלומר כל מה שהיה בא תחת דור המבול היה
 רשע היו ינח רשע תחתיו לכן נדיק מורה בחלץ :
והמבול היה מים על הארץ יש להבין כמה שאמר ז"ל
 כפסוק זה וכו' מים לא וכו' מבול והנה כפי דרשה
 זו הל"ל קרא והמים היו מבול ואו היתה מתישבת דרשה זו
 דהיינו וכו' מים לא וכו' מבול אבל מאחר שהזכיר הכת' המבול
 קודם המים קשיא מה שדרשו ר"ל וקדמו המי' למבול ויש לומר
 שדקדקו ר"ל שהל"ל קרא והמבול הוא מים ולמה אמר היה
 מים ומאחר והמבול היה מים ומשמע שקודם היה מים ואח"כ
 נעשה מבול שזלח היה הוא רמוז על שעבר ולזה דרשו וכו'
 מים לא וכו' מבול :

ועוד יש לומר כמה שכתב בעל ספר יצירה שדכי לעשות
 אדם מן האדמ"ע יצרוך אותיות נריך לנרץ האותיות'
 ביושר שיתחיל בראשון ראשון וכך תמצא באותיות אד' שנתחיל
 בא"לף קודם לדל"ת והד' לת קודם למ"ם לפי שכך סדרתם
 באלפא ביתא וזה הצירוף הישר הוא לעשות אדם ואם ירצה
 להייתו ולתעומו עפר נריך לעשות הצירוף ליושר דהיינו
 שיתחיל לנרץ מים"ם של אדם שהוא להפך מזה הצירוף יהי' אותיות
 על האדם ולכן אמרו ז"ל וכו' עוב מאד זה מות שכתבנו לעיל
 על פ"ה ס' בראשית ובאות ההקדמה נכח לבסוף והמבול הק'
 מים על הארץ לפי שדור המבול היו יודעים חכמה זו שממסה
 לאדם הראשון כמו שאמר הכתוב זה ספר תולדות אדם כלומר
 בזה הספר יוליד אדם מן העפר ולפי' שספר זה היה יוסור ביד
 דור המבול אמרו מים שדי כפי נעבדמו שאין אנו מיתרמים וינחם
 וכל נורה שישלח עלינו אכזבו והפסיק אותה על ידי חכמה
 הצירוף שלהם הספר הנזכר לכך שלא להם הק"ו מה מבול שלימי'
 וכשרנו דור המבול להפך הגורה בכח צירוף אותיות נעש' מיתר'
 מים לפי שזלח מים מתחיל במ"ם וינחם במ"ם ניו"ד באינוע
 ואם יבנה הצירוף מרשע למושא בישר יהיו מים ואם תהפך
 החלף וינחם לרישא יהיו ג"כ מים וזה שאמר הכתוב והמבול
 היה מים על הארץ כלומר שהמבול דנו להפכו ע"י הצירוף
 ונעשה יותר מים על הארץ והיה מים על הארץ :

כל אשר נשמת רוח חיים באפיו כת' רש"י נשמת רוח חיים
 קשמה של רוח חיים ונכל"ד שגונגת רש"י הוא להוציא
 וסלקא דעתין שלא אהיה לחוש שמי שיות במבול הוא מי שהיה
 בו נשמת מרות חיים לפי שזלח נשמת רוח חיים היא דבוקה

ומשמע שיש לחיות חיים נשמה אחת ואשר ביתה זו הנשמה של רוח חיים מת ומי שלא היה בו הנשמה של רוח חיים אלא הרוח חיים בעצמו לא מת ומדאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מתו לכך בא רש"י ופי' נשמה של רוח חיים כלומר שיש בו רוח חיים וכבר אותו רוח חיים שבו ומנשם באפיו זה שאמר נשמי של רוח חיים כלומר נשיומה של רוח חיים . למשפחותיהם ינאחו מן התיבה כתב רש"י בגוף' למשפחותיהם ולא הם יש לומר שכונת רש"י היא זאת כי ידוע הוא שהרושם על הארץ לא יחיה שעה חדשים ועיקר הווייתם של השרצים ורועשים הוא בקיץ . ובחורף מתים והמבול היה בתחילת החורף א"כ הרמשי' איך ינאחו חיים לזה פרש"י למשפחותיהם ולא הם כלומר משפחותיהם של הרמשים ינאחו והיינו ורע שבהם אבל הם בעצמם מתו והי למשפחותיהם ולא הם :

בירק ועשב נתתי לכם את כל גרי' להצין למה התיר הכשר לבח ולא לאדם הראשון ויש לומר שאחר שחטאו דור האכול ועשו מעשה בהמות הוצרכו לכא' בתגלגול מוח' ובתגלגול בעל חי בלתי מדבר והיינו שהם משפמו ורעם בארץ כדכתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ לכן נתגלגלו בהמות מן הארץ ושיאכלו אותה הבהמות ויתגלגלו בהם אותו רוח של הנווח לפי שעשו מעשה בהמה שלא היה בהם בנות פנים לכן נתגלגלו בהמה גם הן וכדי לתקן אותו רוח שזכנכם בעל חי בלתי מדבר נתן רשות לבח וזלתולדתו לאכל בשר כדי לתקן הרוח שבער ונתגלגל בעל חי בלתי מדבר אבל אדם הראשון שהיו כל הנשמות תלויות בו לא הותר לו לאכל בשר שעדיין לא היה שום גלגול לכך לא הותר לו לאכל בשר :

עוד יתכן לומר טעם אחר במה שאמר ז"ל עם הארץ אסור לאכול בשר והטעם הוא כי עם הארץ נמשל כבהמות כדכתיב אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות כדמו הבי כמי שאין בו תבונה דומה לבהמה והבהמה אין בה כח לתקן נשמה של בהמה כמותה ולכך תראה שאין אדם בהמה אוכלת בשר לפי שלא התיר לה הקב"ה לאכול אלא דבר שהוא גרועה מוחה והיינו מוח' לפיכך ע"ה אסור לאכול בשר . אבל כן האדם שיש בו דעת ותבונה הוא מעולה ומכל שאר הנשמות ולכן הותר לנו לאכול בשר ואדם הראשון יען שמוע לקול אשתו דינו כעם הארץ כמר' ז"ל וילך מוח' אחרי אשתו ויכאן שעם הארץ היה וכן אדם הראשון יען שמוע לקול אשתו דינו כעם הארץ ולא התיר לו לאכל בשר :

והיו בני נח היוצאים מן התיבה הם וחס ויפת והנה קשה

למה אמר היוצאים מן התיבה וכי לבת היו בנים אחרים והלא אמרו ז"ל שסרכו בנו הקטן ח"כ למה הוצרך לומר היוצאים מן התיבה דמשמע שהיו לו בנים אחרים . ויש לומר בדרך דמיון התיבה במילואה כזה ה"י תי"ו ב"ת ה"י עולה למינין תת"ח ובמספר קטן התיבה עולה ששה עשר וארבע אותיות הרי עשרים ועשרי' ותת"ח עולה תת"ח כמינין חס חס ויפת זהו שרמזו הכתוב ויהיו בני נח היוצאי' מן התיבה כלומר היוצאי' בששכונם מומלת התיבה שמוספר דרין כמספר דרין ככ"ל : **וירא** חס אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוף צריך להבין למה הוצרך לומר בחוף ועוד שאמר לשני אחיו שבמקום שמי תלות לו ה"ל ויגד לשם ויפת וזכר אכזרו יודעים שהם אחיו ועוד שכלקחו השמלה לבסות אביהם לא אמר קרא ויקחו שני אחיו את השמלה אלא ויקחו שם ויפת ויש לומר שהאי' דאמר ויגד לשני אחיו בחוף היינו לשני התנינים ולכך אמר לשני אחיו כמ"ש זלזל אמר לשם ויפת וק"ל :

ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו ברוך ה' אלהי שם ויהי כנען עבד למו יפת אהים ליפת וכו' והי' כנען עבד למו הנח והפסוק הראשון משמע שקללו לכנען שיהיה עבד עבדים וז' פסוקים הבאים אחריו משמע שלא קללו כי חס ויהי' עבד לבד ולא עבד לעבדים . ויש לומר כמ"ה שאמר קרא אשר הוצאתיך מארץ מצרים וכו' עבדים משמע שיוצאים בקראים עבד' ג' כ' כפסוק מיה' שכל בני חס נתקללו בעבודת אבל כנען שהוא הבן הד' נתקלל שיהיה עבד אכזרו לאחיו נמשא שכשהוא עובד לאחיו שהם כוש ומצרים ופוט אז יקרא כנען עבד עבדים לפי ששלבש אחיו בקראו עבד' ובהיות שהוא עובד אותם בקרא עבד עבדים היו עבד עבדים ויהיה לאחיו לאחיו דוקא יקרא עבד עבדים אבל לשם ויפת עבד לבד היו ויהי' כנען עבד למו :

הבה צררה וכבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהיו וקשה מאד הפסוק הזה למה צריך לרדת ולבבל' שם שפתם ויין השייח יוכל לבבל' ועוד מה שאמר וכבלה שם שפתם דהאי שם הוא מיותרת דמה תלמוד לומר שם ועוד למה לא רצה הקב"ה שבני העיר והמגד' יזהו ולכא' לתרץ קושיות או צריך להקדים מה שאמר ז"ל על פסוק ויהי' בנכנסם מקדם שנסעו ומקדמונו של עולם וידוע ששער השייח הוא בקדם כדכתיב ויבנה ה'אלהים בן בעזן מקדם וכן עזן דלתתא הוא ימכון כנגד שער השמים והוא הנקראת עיר דוד שהיא מלכות קדישא כידוע למדעי' וכן גם ברור הוא ליודעי' מן שגורל הוא

הוא יסוד ובהיות שדור הפלגה נקטעו מקדם כנזכר שלא רצו
בעבודת שדי שהיא היסוד שבמלכות קדושה ויהי' עונש על
דבר היכול שלא היו רוצים במלכות כדכתיב' שדי ונו' וכת' כי
השחית כל בשר את דרכו על הארץ וגם דור הפלגה כשראו
שדור היכול שלא רצו במלכות קדושה שהיא הממלכת למעלה
ונותנת כפי הנורך נעששו בהשפעת שפע ביותר היינו המובל
לכך דור הפלגה אמרו איך נעשה לנו עיר דהיינו לתקן מלכות
דקליפה מוגדל ג' שהיא היסוד הקליפה וראש המוגדל שיהיה
בת' שהיא קו האנושי שהוא שמים וכל כוונתם לבטל מלכות
ויסוד קדושה כמו שאמרו ו' יב' בנזכרם מקדם כנזכר וחסבו
דור הפלגה שיהיה כח בעיר ובמוגדל הזה לבטל אור קדושה
בדרך הוא דאיוו שמים כמו שסובל מוגדל דוד ועיר דוד ולא
ידעו בזה וישלנו כי דרך רשעים באפילה ואם תגא חמה
מנ' תקה רשעים כדוכים בה לכך אמר יורה ה' לראות את העיר
ואת המוגדל ה' דייקא דאיהו שמים לרא' את העיר ואת המוגדל
לראות היכולו לבטל אורו לפיכך אמר ח' א' הבה נרד' שנריך
לקדקק למה נרבים לירד עמו ולמי קורא שירד עמו וידוע
הוא שהקליפות יש להם אחיזה ג' כנגד ו' א' ח' א' א' יור
עליהם ו' א' בלי השפעת אורות עליונים לא יזיק אותם לכך
שאל מעתיקא קדישא הבה כלומר הבה אורות עליונים בנאמי
ונרד בתוך העיר וימוגדל ונבלבלה עם שפתם שם דוקא בתוך
הקליפות דהיינו במרום והם נועצום מתבטלים והכן :

בגמרא בתרא רבה בר בר חנה שיעב בת קול שהיא אור
אוי' לששבעתי ועששו שאמר עשתי ווי יקר לי אור
ומפר הדברים בבית המדרש אמרו לו היה לו לומר ויפטר לך
ח' א' כתיבתי שוא על שבעת המובל היה מתחרט . הואמר
הוא כולו מוקשה ראשול למה אכתי' בית המדרש לא ירד דעתם
לומר שאפשר שהיה מתחרט על שבעת המובל כפי מה שנלתה
בדעתו של רבה שניה למה רבה אמר בשוא על שבעת המובל
דלמא ויהשבעתה שבעת לחברה להרבות זרעו כעפרות תבל
ויתחרט שרונה לכלותם ח' ויהי לו לעכו' המובל . ויש להשיב
על ראשון ראשון דייקא שנדקדק במאמר של רבה בר בר חנה
שאמר אוי לי ששבעתי ועששו ששבעתי ווי יקר לי וקשה
שה' א' היה אעשה ששבעתי ואין ויפטר לי שיש כפאן שני דייקים
האחד למה הנורך לומר אוי לי ששבעתי והשני מה שאמר
ועששו ששבעתי ווי יקר לי דמחוי שהיא שבעה אחרת דאם
לא כן ה' א' ויחאר ששבעתי ווי יקר לי מלאמר ועששו
ששבעתי ומשיע שולבד השבעה הראשונה כשבע שבעה

אחרת עששו והוא שאמר ועששו ששבעתי :
והנה ידוע הוא הא דאיתא בגמ' דברכות רבי יוסי כנס
למורכה ושמע בת קול שהיה אומר אוי לי שחברתי
את ביתי והגלתי בני לבין אומות העולם ח' א' ח' א' ח' א' ח' א'
לא שעה זו בלבד אלא ג' פעמים אומרת כך וכשעה שישראל
כנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ואומרים אוי ישר' מברך
הקב"ה ה' מנענע בראשו ואומר אוי לי שהגלתי את בני לבין
האומות ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם מיוצגו
למדים שאין הקב"ה אומר אוי לי כי אם על זרתם של ישראל
לכך אמרו לו אכתי' בית המדרש מאמר שאמר בשלנו אוי לי ודאי
הוא שזעזער על זרתם של ישראל ורוצה לגואלם ולהנקם
מאויביהם ולפי ששבעה גלגלתם לכך אמר אוי לי וגלגלה לא
אורתי מופר לך השיב להם רבה בר בר חנה כדכתיב' כן הוא
אבל נשתמע ג' א' האי לש' דאוי לי על שבעת המובל דהיינו
קודם שהביא המובל כתיב ויתעבב אל לבו ויחמת עבדו וה
הביא את המובל מים על הארץ להנקם מאויביו להגוי' מלבו
הדאמה והע' עבדו אבל כשח' א' נשבע שלא להביא מיי המובל
עוד אפשר שהדור חוטא והוא מתעבב בלבו ויחמת שאינו יכול
להתנקם ולהביא מובל עבדו נשבע לכך אומ' אוי לי ששבעתי
ויחאר שולתי אוי לי ומשתמע לתרי אפסי לכך לא אמרתי לו
ויפטר לך אבל קשה לרבה בר בר חנה למה לו לירא ממי המובל
אם כן כינוי בשביל אברהם אבינו ממי המובל ואף על פי
שאברהם לא בא לעולם ולא קיים התורה וכל שכן זרעו
של אברהם שקבלו תורה על הר סיני שהקב"ה יצילם אפי' אם
יביא עוד מובל אם כן קשה לרבה שה' א' לל ויפטר לך ואם היה
בשביל ישראל נחא שהיה בא גואל לישראל ואם היה בשביל
המובל נחא וגם כן שהיה מכלל המובל ח' א' עכו' וישראל
שהם זרעו של אברהם בעל כרחי' שיעולם ויהיו קיימים כי בו
נשבע כדכתיב בישבעתי נחא ה' ושבעה זו אין לה התרה
עולמית שהיא שבעה אדעתא דחבריה ויחאר שאין חברה
קיים אין לו התרה ועוד אמרו ו' א' לא נשבע לך לא שמים ולא
בארץ אלא בו כשם שהוא חי וקיים כך ישראל לעולם קיימים
ח' א' קשה שלא היה לו ליפטר מלאמר ויפטר לך . ויש לומר
שמה שנתירא רבה הוא דכתיב' כי מי נח ואת לי אשר נשבעתי
ועבור מיי כח עוד על הארץ כן נשבעתי מקדוק עליו ויועור
כך וכרי' להבין מה לו לדמות שבעה שלא יקדוק עליו לשבועת
מי נח שהיה לו לומר נשבעתי שלא לחקוק עליו ולא לגעור בך
וכי כל כך מעליא שבעת נח מית' מכל שבעת ששבעה הקב"ה

ויש להשיב בזה שני דברים האחד ששבעת המבול היתה אפי' שיהיו רשעים כדור המבול שלא יהא עליהם מבול כמו שאמר הכתוב לא אוסיף עוד לקבל את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו וגו' ומצד שנשבע שלא להביא מבול אפי' שיהיו רשעים כדור המבול לכך אמר כי כאשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ אפילו שיהיו רשעים כן נשבעתי ויפקדון עליך וינעורך כך אפי' ש'ו תהיו רשעים • ולכך הוצרך לדמות האוי שבועה שלא לנעור בישראל לשבוע' המבול; **עוד** יתכן לומר ששבעת המבול הם דברים הנאמרים בלב כדכתיב ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף וגו' לא אוסיף וכפי הדין דברים שבלב אינן דברים אלא אפי' ה' לא שניתן אפילו שהם דברים שבלב כשעולים בלבו בלשון שבועה לא שנה את שבועתו והוא שבועה שנשבע לא לקצוף עלינו ולא לנעור בנו עוד לא ונאמרו ככתובים כי אם דברי קבלה מהכביא שאומר שנשבע כמו שנשבע במבול א"כ מחדש שדין שבועה זו לשבוע' המבול כמו ששבעת המבול היתה אמורה בלב כך שבועה שנשבע שלא לקצוף עלינו היא אמורה בלב ולכך נתיירא רבה בר רב הונא שחא יהיה על שבועת המבול ומאחר שחל שבועה זאת שלא לקצוף עלינו ששבעת מי נח א"כ אם הייתי מתיר לו שבועה שבלב היה מתיר ג"כ שבוע' שלא לקצוף עלינו דהאי שבועה מהכביא היתה בכל עוד ששבעת המבול עומדת •

כא אחי הוא • ויש לומר שהקטן נקלה כגדול ואם היתה אמורה אחי הוא משמע שאברהם הוא קטן ממנה ובהיותו קטן ממנה אינו צריך לשאול רשות מינו לרקח אותה לכך אמר אחי כי כא אחותי את כלומר שאת קטנה מיני למען יטב לי בעבורך • התהלך לפני והיה תמים במדרש נאמר ערלה בד' מקומות כאמר ערלה באוזן וכאמר ערלה בפה שנאמר הן אחי ערל שפתיים וכאמר ערלה בלב שנאמר וכל ישראל ערלי לב וכאמר התהלך לפני והיה תמים מהיכן ייחול והיה תמים אפי' ייחול מן האוזן אינו תמים אפי' ייחול מן הפה אינו תמים אפי' ייחול מן הגוף עכ"ל ד"א אם ייחול מן האוזן אינו שומע אם ייחול מן הפה אינו מדבר אם ייחול מן הלב אינו מוכן מהיכן ייחול והיה תמים אפי' ייחול מן האוזן אינו תמים אפי' ייחול מהיכן ייחול והיה תמים אפי' ייחול מן הגוף עכ"ל ד"א אם ייחול מן האוזן לא ישמע וגם בפה שאמר אם ייחול מן הפה אינו מדבר ה"ל אם ייחול מן הפה לא ידבר גם הלב שאמר אם ייחול מן הלב אינו מוכן ה"ל אם ייחול מן הלב לא יבין אלא יש לומר שהאי דבר אחר מדבר בתנויה כולו וכא לתת טעם למאמר ראשון בזה הדבר הקט"ה אמר לו התהלך לפני והיה תמים אם כן צריך שיספור ענינו בדבר זה שלא יעשה בו ואם איתא שצריך לומר ערלת האוזן אם ייחול מן האוזן אינו שומע בתנויה כלומר האוזן אי אפשר לשמור אותה שלפעמים פתע פתאום ישמע דבר מנוכח ואם כן אי אפשר להיות תמים ואפילו שאמר ששומע הילה יתחוס אזנו כבר ככנס הילה באזנו ואינו תמים וזה שאמר אם ייחול מן האוזן אינו שומע בתנויה גם כן בפה אם ייחול מן הפה אינו מדבר בתנויה כלומר מאחר שהוא נודבר אי אפשר אם לא יבא מפיו איזה דבר שמפסיד התמימות והקדוש ברוך הוא אמר התהלך לפני והיה תמים כמו כן אם ייחול מן הלב אינו מוכן בתנויה כלומר מאחר שהלב חושב ונחשבות אי אפשר לו אם לא יעלה בלבו איזה מחשבה שמפסיד התמימות והקדוש ברוך הוא אמר התהלך לפני והיה תמים משמע שהדבר מסור בידי להיות תמים ואזן ולשון ולב לפעמים לפתע פתאום יעשו דבר שמפסיד התמימות וזה שאמר מהיכן ייחול והיה תמים הני אמר זה ערלת הגוף לפי שבדבר זה

☀ **סדר לך לך** ☀

אמרי כא אחותי את למען יטב לי בעבורך וכי' צריך להבין למען נזה לשרה לומר אחי כי אחותי את וגל' אמר אחי

אז אפשר לחשוב בפתע שתאום כי אם שבכנה רצה ובעוד שמכין עצמו לעבירה יזכור מאמרו של הקב"ה הוציא בידו להיות תמים הוי התהלך לפני ה' תמים • עוד אמרו ז"ל גדולה מילה שכל ממות שעשה אברהם אבינו לא בקרא תמים עד שחל שנאמר התהלך לפני ה' תמים • על"ז קשה דמאיכא יתתי שלא בקרא תמים כי אם על המילה ודלמא כי עדין לא השלים את כל המצוות עד שחל ולפי שהמילה באה באחרונה כשעשה בקרא תמים לפי שבה השלים כל המצוות ולכן בקרא תמים עניה ולא וטעמיה בגדולה ממות מילה שבעבודה בקרא תמים אלא וטעם שחל באחרונה והיתה תשלום כל המצוות ולכן בקרא תמים עליה • ויש לומר שכבר מצדו ממות אחרות שעשה אחר שחל דהיינו שחל את יצחק ל"ח ימים שעדין מצוה זו לא קיימה וימיו וז"ל כל היה ראוי לקרא תמים עד שיזוול את בנו בן ה' ימים ודקראו תמים קודם לכן ש"מ שלא בקרא תמים כי אם על המילה לבד ולא על שום מצוה אחרת וטעמיה הוא כי בכל עוד שהאדם ערל אינו יגוה על שום מצוה של ישראל כי אם במוות בני נח ואינו בקרא ישראל • זבוח לא יוכל להיות תמים אפי' שיעשה כל המצוות לפי שעב"ם ששבת חייב מיתה וגם כתוב לו יגיד דבריו ליעקב חוקיו ויפשטו ליתראל אבל כשיזוול יכול להיות תמים בכל המצוות ולכן אמר בקרא התהלך לפני ה' תמים ולא אמר ותהיה תמים דאילו אמר ותהיה תמים וישמע באותה שעה דוקא לכן אחר והיה תמים כלומר במוות זאת תהיה תמים בכל המצוות א"כ גדולה מילה ש"י יקרא תמים בכל המצוות וזו שאמרו ח"י גדולה מילה שכל מצוות שעשה א"ל לא בקרא תמים עד שחל •

בדבריהם כדדריש ר' יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שכל מצוות שעשה משה רבינו לא עמד לו משעה שנתרשל מן המילה ד' יוסף אחר ח"ו שימשה נתרשל מן המילה אלא כך אמר משה אומר ולא סכנה לתיכור אומר ואמשה ג' ימים הקב"ה אמר לי לך שוב מצרימה לא תסמי מה בעשע על שנתעסק במלון תחלה שגח' ויהי בדרך במלון ויפגשה ה' ויבשק המיתו זהרב אלגאזי ז"ל הקשה לואת הבריתא מן המשנה בזה האופן שבמשנה אמר ד' יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שלא נתלה לו במשה עליה כמלא שעה • והנה ר' יוסף בבריתא אחיא כסדרת המשנה שאמר רבי יוסף ח"ו שמשע נתרשל מן המילה זכו' אלא מפני מה בעשע על שנתעסק בעסקי מלון תחילה כמלא אדסיר רבי יוסף דבין עסקי מלון לזמן שהיה רוצה לייזול לא הווי אפילו כמלא שעה ומדפליג ר' יוסף אריב"ק ש"ו דריב"ק סכירא ל' שנתרשל

הרבה וא"כ קשיא אריב"ק דמתניתין אריב"ק דבריתא ותירץ הרב הובור ז"ל שהבריתא נשנית קודם יתניתין וכשראה דפליג עליה רבי יוסף הדר ביה במתניתין בששנה ומשניה • ובע"ד הוא דוק גדול לומר שנשנית הבריתא קודם המשנה וז"ל לומר שהבריתא באה לפניה לשון המשנה בזה שדרייק מלשונם • הנה במשנה אמר ריב"ק גדולה מילה שלא נתלה למשה עליה כמלא שעה ובבריתא אמר ריב"ק גדולה מילה שכל מצוות שעשה מרע"ה לא עמדו לו בשעה שנתרשל מן המילה זריקן להבין למה במשנה נקט לשון נתלה ובבריתא לא נקט הכי ובמשנה אמר כמלא שעה ובבריתא אמר לא עמדו לו בשעה שנתרשל ויש לומר שישלשון המשנה משמע שעבר ושה על זון המילה מדאמר שלא נתלה לו עליה ולשון נתלה הוא דבר שכבר עבר כמה דמיתתי המשנה בסוטה יש זכות תולה לה שנה אחת ויש זכות תולה לה שתי שנים וכו' דהיינו שהיה מן הראוי בשנתיה השם ושתי ימים המרים שזויד תתענג כמו שאמר קרא וזכרתה בטנה וזכרתה יריבה זאם יונגא לה זכות תולה המיתה שלא תבא עליה על מה שחטא כמנינו למדים שלשון נתלה יורה על שכד חטא לפיכך בבריתא שינה ריב"ק לשון ואמר שכל זכויות שעשה משה רבינו עליו השלום לא עמדו לו בשעה שנתרשל מן המילה באותה שעה דוקא ולא שעבר עדיין זמן המילה אלא בשביל שנתרשל • והנה עתה נריך להבין בואי פליג רבי יוסף עליה דריב"ק שמה שאמר ריב"ק לא עמדו לו בשעה שנתרשל היינו דאמר רבי יוסף שנתעסק בעסקי מלון תחילה דהיינו באותה שעה שאמר ריב"ק שנתרשל • ויש לומר דמה דפליג רבי יוסף עליה דריב"ק היינו על לשון שנתרשל שריב"ק סובר שהיה מתרשל לזונו בשביל שהכנה ירבי יוסף אומר ח"ו שמשע נתרשל מלזונו אלא אמר אתקן היולן ואח"כ אומר אחוה ולא שהיה מתרשל • ובשביל שעסק בעסקי מלון תחילה נעשע זבוח יתתי שפיר ריב"ק דבריתא וריב"ק דמתניתין שריב"ק דבריתא אחא לפרש מלוי דמתניתין דלא סלקא דעתין הואיל ואמר במתניתין שלא נתלה לו עליה כמלא שעה ויהי משמע מלשון דלא נתלה שעבר על זון המילה לכן הוצרך לומר בבריתא לא עמדו לו בשעה שנתרשל בשעה דוקא ומה דפליג עליה רבי יוסף לא על

ריב"ק

ריב"ק שנתרש' וכליג עליה רב יוסי ואמר ח"ו שמה נתרש'
 ודוק: ישרה אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה
 וקשה שה"ל שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה יהיה
 שמה ולמה אמר כי שרה שמה דמשמע שאינו שם נחודש אלא
 שמוקדם היה שמה שרה. וי"ל שזלת שרי ר"ל שרתי וכשהיה
 קורא אותה אברהם שרי הוה דמי כמאן דאמר אדונתי והנה
 עתה שקראו לאברהם אברהם על שם כי אם המון גויס נתתך
 אמר ליה שרי אשתך לא תקרא שמה שרי כלומר אם תקראה
 שרי יראה כמו שאתה אומר לה אדונתי הוי לא תקרא את שמה
 שרי כי שרה שמה שרה של עולם ולא שרתך ודיקא נמי שאמר
 קרא לא תקרא את שמה שרי ולא אמר לא יקרא שמה שרי
 ברמזו שלאברהם הוא מונה שלא יקראה שרי הוי לא תקרא את
 שמה שרי ולא תקרא על אברהם קאי. עוד יתכן לומר כפי
 מסוד היוד הוא דזכרא ולכן שרי לא היתה יולדת וכשנטל מונה
 חזי היוד שהיא אות ה"ה של אברהם לא נשאר לשרה כי אם
 חזי וי"ד שהוא אות ה"ה של שרה לכך אמר שרי אשתך מאמר
 שלתך מונה חזי היוד ונתוספה כך לכן לא תקרא את שמה
 שרי כי לא נשאר לה כי אם ה"ה הוי כי שרה שמה שיעצמה
 בשאר לה שם זה הוי כי שרה שמה ויפיל אברהם על פניו
 וינחק ויאחז כלבו הלבן מאת שמה יולד וכו' ונפרשת וירא כתיב
 ותנחם שרה בקרבה לאמר אחרי בלונתי היתה לי עדנה ואדוני
 זקן וואמר ויאמר ה"ל אברהם למה זה נחקה שרה לאמר האח
 אחסם אלה וגו' והנה קשה מאוד למה לא נתרעם הקב"ה על
 אברהם שנחק ואמר בלבן הלבן מאת שמה יולד כמו שנתרעם
 על שרה שאמר ויתר היה להתרעם על אברהם שת' הדבר
 בספק שאחרי הלבן מאת שמה יולד יותר ישרה לפי ששרה כבר
 הוזה בנח ואמר אחרי בלונתי היתה לי עדנה ולמה נתרעם
 עליה ולא על אברהם. ויש לומר בזה שדמייק בסוקי' והנה
 הן אמת שאברהם נתק אכל לא עלה בלבן לאמר הכתוב הוא
 לאחריים והוה שאמר הכתוב ונחק ויאמר בלבן הלבן מאת
 לאחריים לא אמר אכל שרה כששעמה שמועה נחקה ועל בלבה
 לאמר לאחריים וזו' ותנחם שרה בקרבה לאמר לאמר לאחרי'
 ועל זה נתרעם הקב"ה עליה ולא על אברהם ודיקא נמי
 וידברי הקב"ה שאמר למה זה נחקה שרה לאמר. כלומר אין
 עליה תרעמות כש'ל נחקה אלא על שמה בדעתה לאמר
 לאחריים הוי למה זה נחקה שרה לאמר ודוק. איתא במדרש
 אם מואס יושפט עבדי ואומתי בריבם עמודי ויה אעשה כי יקום
 אל וכי יפקוד ויה אשיבנו משפט עבדי זה ישמעאל ואומתי זו

הגר וענ"ש. ולבא לביאור הכסוק הזה נרוך להבין מיי כיוול
 קודם אברהם או ישמעאל הנה ויכתוב נראה שישמעאל כיוול
 קודם אברהם שאמר ויעל אלהים ועל אברהם וקח אברהם
 את ישמעאל בנו ואת כל ילדיו ביתו ואת כל עוקת כספו כל
 זכר באנשי בית אברהם וימל את בשר ערלתם בעצם היום
 הזה וכי' ושמע מן הפסוק שמיד מל אמתם קודם שנימול הוא
 ואענ"ש שמהפסוקים הבאים להלן נשמע אפסא שגא' בעצם
 היום הזה כיוול אברהם וישמעאל בנו והוכיר מילת אברה' קודם
 ישמעאל מ"ע למה הנזכר לומר בהיותו כעצם היה לו להוותין
 עד שיעברו השלשה ימים ויהאב. שאמר שמוחת הכאב יזיק
 לאוהב מן הנמולים ויש לומר שגפה אברהם ברוח הקודש שביום
 ה"ג עתיד שקב"ה לבא לפקדו ואומר רז"ל על פסוק והוא יושב
 פתח האהל שקיה אברהם יושב וקב"ה עומד ועל זה אמר
 אברהם אם לא איוול היום הזה לישמעאל ואנשי ביתי מי
 ישרת לפני הקב"ה ביום הג' דמי שהא ערל אינו ראוי לשרת
 לפני השכינה ולכן בעצם היום הזה מל אותם והוה שאמר
 הכתוב אם אחסם משפט עבדי כלומר אם אחסם ומלולו ביום
 הזה כשיבא לפקדו הקב"ה ואהיה אני יושב והוא עומד ומ
 ישרת לפני הוי' והיה אעשה כי יקום אל כלומר כשהיה הוא קם
 ואני יושב וכי יפקוד ויה אשיבנו ומלשן וקפד את שרה כלומר
 כשיבא לפקדו ויה אשיבנו שלא יוצא איש לשרת לפניו:
עוד יתכן לומר בזה דאיתא בגו' דברכות מינין ליסורין
 שפדין את האדם מן העון ק"ו משן ועין וזה שן ועין
 שהוא אחד ויראשי אברים עבד ואמר יוצאים בהם לחרו' ליסורין
 שמומרקין כל גופו של אדם אינו דין שיא בהם לחרות ועונש
 העון. וזה כבא לבאר הכתוב אם אדם אחד היכה לעבדו
 או לאומתו וספיל ויהס או שן אן עין ולא ירנה לשלוח אותם
 לחרות בעד אחד ויראשי אברים א"כ כשיעמוד לדין לפני
 הקב"ה ג"ס לא יהיה לו פתחון פה ליפטר ועונש העון על ידי
 היסורים שבאו עליו בזמים חיותו שאין היסורין פדוין מן העון
 אלא וידין ק"ו וכשהוא לא רנה לשלוח את עבדו או את חיותו
 חפשי בעד אחד ויראשי אברי' או לא וכל לדון ק"ו ויעבד ואמר
 כדי ליפטר מן העון על ידי היסורין שעבר עליו ח"ש הכתוב אם
 אחסם משפט עבדי ואומתי בריבם עמודי כלומר כשיריבו עני
 לאמר שלחני חפשי בעד שן אן עין שהפיל מונג' ואחסם אני
 אותו השופט ולא חרנה לשלחם חפשי הוה אם אחסם. משפט
 עבדי ואומתי בריבם עמודי מה תשובה יהיה להסיד להקב"ה
 שיפטרני מן העונות בעד היסורין שעברו עלי הוי' אעשה

כי תוצא הארץ ויהי כן וכן כולם זאלמלא התורה שקבלו ישראל
לא נתקיימו שמים וארץ כוונ שאמרו ו"ל תבאי היתבה הק"כ
אם ישראל תקבל את התורה מוטב זאם לאז יחזיר את העולם
לתוהו ובוהו והיינו דכתיב יידי ערב ויהי בקר יום הששי וכת'
ג"כ אם לא בריתי יומם ולילה זמקות שמים וארץ לא שמי
כמוצא שאם לא היו ישראל מקבלים את התורה יחרב העולם
שכבר צולת כן זאם לא היו המלאכים באים לבית אברהם
זנכשלים בשבר בחלב לא היה יכול משה לנגוז אותם ולקחת
את התורה לישראל והיה חוזר העולם לתוהו ובוהו וזהו שאמר
אברהם כי על כן עברתם על עבדכם כלומר בעבור שיתקיים
העולם שכבר זכך עברתם על עבדכם הוי"ו על כן עברתם
על עבדכם זענתה נרץ להבין מיאי האי שהשיבו זאמר כן
תעשה כאשר דברת וקודם זאמר דרך אחר בחלת כי על כן
עברתם על עבדכם זה"ה המלאכים אינם אוכלים וכשנתן
לפניהם אכילה אמרו אין מנהגנו בכך אמר להם אפילו הכי
נרצים אתם לאכל דאזיל לקרתא אזיל בנימוסא הוי כי על כן
עברתם על עבדכם אמרו לו המלאכים האזיל זאתה מכריח
זאותנו לאכל בשביל שקך אתם נהגים זג"כ כשתבא אתה
לשמים נרץ שתקיים מנהגנו שלא לאכל כוונ שאמרו אין אנו
זאכלים הוי כן תעשה כאשר דברת ר"ל כוונ שאתה מכריחו
לאכל בשביל המלכה כן אתה מוכרח לעשות קיום המנהג שלנו
כשתבא בשמים הוי כן תעשה כאשר דברת לפי שחשבו שהוא
יקבל את התורה מיה דאמרינא לעיל ולכן אמרו כן תעשה
זכאשר דברת :

ויקה זומאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפנייהם וכו'
נרץ להבין איך אברהם אבינו שקיים אפילו ערובי
תבשילין העלה על השולחן בשר בחלב ביחד כי מן הדין אסור
ועוד איך עבר על לאז דולפני עור לא נתן מכשול זאלא יש
לומר כמח"ל שאמר על זה הפסוק וכן הבקר אשר עשה מלמד
שעשאו בשער יצירה וזכו ויותרן קושייתו שח"ח שכן הבקר
הזה היה עשוי בשער יצירה ויותר לאכל בשרן בחלב ולכך
העלהו על השולחן ביחד וק"ל :

ויאמרו אליו איזה שרה אשתך ויאמר הנה בחבל ומירש"ו ז"ל
נקוד על אי"ו של לו"ר לומר כך שכאם ששאלו לו איזה
שרה אשתך כך שאלו אליה איז אברהם ע"ל ונרץ להבין למה
הארץ רשי בדבורו שה"ל לל נקוד על אי"ו של אליו לומר כך ששאלו
למה ג"כ איז אברהם :

וייש לומר שהוקשה לרש"י למה הוצרך מלת אליו שלשה
נקודות

כי יקום אל וכו' יפקוד על העונות מה אשיבנו ודו"ק ז
ויאקה פת לחם וסעדו לבכס אחר תעבורו כיעל כן
עברתם על עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר
דברת וקשה דלאז אורח ארעא לומר לאורח' כשיבא זלאכל
לחם באתם לביתי שאומר להם אברהם כי על כן עברתם על
עבדכם עוד קשה מה שאמרו המלאכים כן תעשה כאשר דברת
שהיה להם לומר עשה כאשר דברת מזה כן וזהו תעשה דמלת
תעשה להבא משמע זיש לומר ביה שאמרו ו"ל בשעלה משה
למרום בשמו זאלאכי השרת לשורפו מה עשה הקב"ה נר קלסתר'
פניו ועשאן דומים לאברהם אמר להם לא זה שירדתם אכלו
זאכלתם בתוך ביתו אי אתם מתייבשים ומונו עכ"ל זועתה
נרץ להבין היואמר דקשה טובא ראשונה איך אמר הקב"ה דבר
שקר באמרו לא זה שאכלתם בתוך ביתו שאפי' שעשה קלסתר
פניו דומים לאברהם מ"ל לא היה אברהם כי אם משה זלמה
זאמר לא זהו שירדתם אכלו ואכלתם בתוך ביתו עוד קשה מה
שאמר אי אתם מתייבשים ומונו זכי מפני שאכלו אכילה אחת
צביתו וניחווהו ליקח החמדה גנוזה שלהם כמה יתיה שזיא
אכילה זאת שבשביל זה וניחווהו ליקח חמדה גנוזה שהיתה
דיאיה להם כמו שאמרו תנה הודך על השמים זיש לומר
שלעולם הקב"ה דבר אחת אלא שדבר באופן שבינו המלאכי
הסך מה שדיבר הקב"ה זה הקב"ה אמר לא זה שירדתם אכלו
זאכלתם בתוך ביתו זאלא אמר זהו שירדתם אכלו לפי שרצונו
לדבר אחת דלאז איזה אברהם זהמלאכים טעו בזה הדיבור
לפי שראו קלסתר פניו דומים לאברהם וחשבו שהוא אברהם
זשמוע שהקב"ה אמר לא זה שירדתם אכלו אמרו ודאי שמה
שדבר הקב"ה הוא בתמיה לא זה שירדתם אכלו ואכלתם בתוך
ביתו בתמיה ז

ועתה נרץ להבין למה התביישו ומונו זבשיל אכיל' אחת
שאכלו צביתו וניחווהו ליקח חמדה גנוזה שלהם הלא
טוב לתת לו שכר אכילה כפלים שאברהם אבינו שם לפנייהם
בשר בחלב כדכתיב ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה
זהם אכלו בשר בחלב שהוא מה שאסרה התורה לכך אמר להם
הק"כ איך אתם מתייבשים ומונו כלומר איך אתם רוצים ליקח
את התורה זאלא אברהם קיים אפי' ערובי תבשילין זאתם
בפעם ראשונה שירדתם אכלו מיד נכשלתם בעון בשר בחלב
א"כ איך תדברו לפניו לומר שאתם רוצים את התור' לכך אמר
איך אתם מתייבשים ומונו זכזה נכא לתרץ מה שהקשינו
בפסוק ידוע הוא שבכל מעשה בראשי' באמר כן יהי רקיע ויהי

נקודות כדי לדרוש אין שדי לו שניקד הלכו' וישאר אין וזהו שאמר רש"י למה נקוד על אי של אליו כלומר ימים נקודה על לכו' וישאר אין ולמה הוצרך שלשה נקודות לדרוש אין וזהו כונת רש"י ולכאן אל תשובנו מרוב הבריע שאם היה זשים נקודה אחת על הלמד לבדה הן איות שהיה נדרש אין אבל איות למד היתה כשונת ואיכה משונת עוד ולכך נקד ג' נקודות על מלת אי' וכשאתר הלמד בלא נקודה כדי לשימש עם מלת אי' ועם מלת אי' דהיינו כשזשים הלמד באין וישאר אליו לומר ששאלו אליו אי' שרה ובשתי שום הלמד על אי' במלת אי' ואמר אליו לומר לך ששאלו אליו אי' אברהם ולכך לא ננקדת הלמד כדי שתשמש לכאן ולכאן לומר אליו ולומר אליו וזהו כונת רש"י נקוד על אי' של אליו כלומר שהיה לו לנקד הלמד וישאר אין והשיב לומר לך שבשם ששאלו אליו אי' שרה כך שאלו אליו אי' אברהם ואם היתה מנוקדת בלח"ל לא היתה משונת למלת אי' כדי שיאמר אליו שהיינו קוברים ששאלו לאנשי המקום אי' אברהם ולא היה נראה שזכרו עוה לכך לא נקד הלמד כדי שתשמש עם מלת אי' ויאמר אליו לרמוז שדברו המולכים עוה :

עוד יתכן לומר באופן אחר למה נקוד על אי' של אי' תדע שהנקודות באים לעקור האותיות מוקוים ואם היה מנקד הלמד לבדה הן איות ששאר אי' אבל ישאר אי' וקודם אי' ולאו אורת ארעא לדרש עם האשה קודם ואח"כ עם האיש דהא אומר שמשל אין דורשים בשלום האשה כלל לא ע"י בעלה ואם לא היה מנוקד כי אם הלמד לבדה ישאר אי' קודם אי' והיה משמע שקודם שלו אי' אי' אברהם ואח"כ שאלו אליו אי' שרה לכך הוצרך לנקד ג' נקודות על שלשה אותיות אי' לעקור מלת אי' מוקויות לשם איות אחר אי' לרמוז שקודם שאלו אי' אי' ואח"כ שלו אי' אי' וזהו שאמר רש"י כשם ששאלו אליו אי' שרה כך שאלו אי' אי' אברהם כלומר כדי שתהיה מלת אי' קודם מלת אי' לכן ננקד ג' אותיות של אי' :

עוד יש לומר אופן אחר בענין שאמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא הכתב מרובה על הנקודה אתה פורש את הכתב הנקודה מרוב על הכתב אתה דורש את הנקודה וצריך להקפיד מאי קאמר רבנן שבהם אם היה נקד' א' על הלמד והיה הכתב מרובה על הנקוד לא היה ידוע כי אם אי' ועכשיו נקוד ג' נקודות על אותה אי' תיבי דורש כי אם אי' ח"ל מה בין דורש את הכתב לדרוש את הנקודה ויש לומר דכשאמר ר"ל כשהכתב מרובה על הנקוד אתה דורש את הכתב ר"ל שיעקף

פשוט המלה מכל וכל . ותדרוש דרשה במלה . זה שאמר אתה דורש את הכתב וראיה לדבר ממה שכתוב בסדר זה ולא ידע בשבחה ובקוים נקוד על וא"ל של ובקוים לומר לך שבשכחה לא ידע אבל בקוים ידע הרי שבשכחה שלא היה נקוד כי אם נקודה אחת ומצאם בכתב מרובה על הנקוד עקר פשוט המלה מוקויות ואמר שבקוים ידע שמונעויות הפסוק נראה שלא ידע לא שבכחה ולא בקוים ובשכחה נקוד על וא"ל של ובקוים עקר פשוט המלה מוקויות ואמר שבקוים ידע כוונתו למדים : ש"ל כשהכתב מרובה על הנקוד . אתה דורש את הכתב היינו שיעקר פשוט המלה מוקויות וידרוש בה דרשה . וכשאמר ר"ל כשהנקוד מרובה על הכתב אתה דורש את הנקוד רונה לומר שתביח פשוט המלה מוקויות וידרוש למה באו הנקודות הן אתה דורש את הנקוד' וזהו כפא לענינו אם היתה מנוקדת הלכו' לבדה היה הכתב מרובה על הנקוד והיה צריך לעקור פשוט מלת אליו מוקוים דהיינו שלא שאלו אליו אי' שרה ולדרוש הכתב לומר שאליו אי' אברהם לבד ולא הכי הוא שגם אליו שאלו אי' שרה לכך הוצרך להיות מלת אליו הנקוד מרובה על הכתב כדי לדרוש את הנקוד למה באו ולהכיח פשוט אליו מוקויות וזהו שאמר רש"י למה נקוד על אי' של אי' כלומר די לו שניקד הלכו' של אליו וישאר אי' לא לומר לך שפסע ששאלו אליו אי' שרה כך שאלו אי' אי' אברהם ואם היתה מנוקדת תלמד לבדה היה עקר פשוט מלת אליו מוקויות ולא היה נראה ששאלו אי' אי' שרה כנ"ל לכך תרבה בנקודות לדרוש את הכ' למה באו ולהכיח פשוט אליו מוקויות ודוק :

אבל עדיין צריכין אנו לומר ענין שולת אי' הם ארבע אותיות והנקודות הם ג' וכפי שהקדמנו צריך לדרוש את הכתב ואם ידרוש את הכתב יעקור הפשוט מוקויות ויתכן לומר דהאי דקאמר בגמרא כשהנקוד מרובה על הכת' אתה דורש הנקודה אינה הכוונה שיהיו הנקודות מרובות מן האותיות דא"כ הל"ל כשהנקודה מרובה וכן הכתב לא מרובה על הכתב מולאמר מרובה על הכתב המרובה היא כך ככל דרשה שיוכל לדרשה בנקודה אחד והרבה נקודות לדרשה וזהו ענין שאמרנו שהנקודה מרובה על הכתב על הכתב דוחק כלומר לדרשה זאת בשפות מוקויות חלו יכול לדרשה והוא ריבה נקודות לפיכך אתה דורש הנקודה ואם כך במלת אי' מחר שיוכל לדרשה דרשה זאת בנקודה א' על הל' הוא ריבה נקודות הרבה על הכתב כדי לדרשה תיב לכן אתה דורש הנקודה :

ועתה צריך להבין מה השיבה שרה ליוצאים כששאלו אותה
 איה אברהם לפי שתשובת אברהם מפורסמת בכתוב
 דכתיב הנה באהיל . אבל תשובת שרה לא נזכרה . ויש
 לומר בזה שדניק וין הפסוק ויאמרו אליו איה שרה אשתך
 ויאמר הנה באהיל היא זולת הנה עיוותת לגמרי שהל"ל
 ויאמר באהיל ויאמר הנה . ויש לומר שזולת הנה היא תשובת
 שרה והיינו כששאלו לה איו אברהם אמרה הנה כלומר הרי
 לפניכם וכששאלו אליו איה שרה אמר להם באהיל והנה הנה
 באהיל שם זולת הנה קאי על שרה הנה ליה למקד הכו"ן כפתי"ת
 ויודקדו כנר"י נראה שהיא תשובת שרה שאמרה על אברהם
 הנה הוא לפניכם וכמו שהשאלות שהם היו ואיה תשובת כדרי
 הדדו כך התשובה שמוכז'ו לזו והם הנה באהיל וכמו שהיו קודם
 לאיה כך תשוב שרה שהיא זולת הנה קודם לזולת באהיל ודוק
אשר בלתי היתה לי עדנה ואדוני וקן ויאמר ק' לא אברהם
 למה זה חתקת שרה לאמרי האף חונם חלד ואני
 וקנתי . וקשה קראי אהדדי שפחה אמרה ואדוני וקן והקב"ה
 אמר שאמרה ואני וקנתי ועוד קשה מה שאמר הקב"ה שאמרה
 האף חונם חלד ואני וקנתי שאלו היו דברים יעובש כי לא
 אמרה שרה כי דברים האלו אע"פ שר"ל אמר ויבאן ענינת
 לשבות ועני המזלוקת ו"ו קשיא איך קב"ה יעירעש על
 שרה על דבר שלא אמרה ; ולכא חל תשובה וחת נר"י לדקדק
 מאי היא דאמר קרא האף חונם חלד דאם אינה שפחה
 מהתפקת אם תלד או לא הל"ל קרא הגם חלד ואני וקנתי או
 האונם חלד ואני וקנתי ולמה אמר האף חונם חלד ;
 ויש לומר שזוהי שאמרה שרה כי . וענין כ' לא תלמי פסקת כי
 ואחר שראתה שפחה כדרי אמר וקנתי כדתי אחרי בלתי
 היתה לי עדנה אמרה בודא . שהלאמית דברי חיות וזאת
 הסיונים שחלתם אבל שפחה לט פסקת שפחה ויליה שפחה
 הוא וקן והו שאמרה ואדוני וקן וכן תמצא זוהי שאמרה הקב"ה
 לאברהם הגם חונם חלד ואני וקנתי ר"ל אע"פ שאני וקנתי
 אלה ומכלל הכרוי של קב"ה יבין שאמרה על בעלה שהיא וקן
 וזהו האף חונם חלד אע"פ שאני וקנתי אבל בעלי פסקת אם
 יולדו וכמא שפחה אמר א"פ ויה שאמרה שרה ;
והכחש שרה לאמר לא חתקתי כי יראה וקשאיך היא ומחשית
 להקב"ה שאני למה זה חתקת והיא עיוותת לא חתקתי
 ותכחש להקב"ה . ויש לומר ששקב"ה אמר למה זה חתקת שרה
 לאמר כלומר למה זה חתקת על הכחשה שבחיתת לה שעתידה
 ללדת בן רגוע לומר לאחריס היתכן דבר זה הגם חונם חלד
 ואני וקנתי בזה הענין בכחשה שרה בזולת לאמר וזה שאמר

הכתוב ותכחש שרה לאמר שהיא לאמר עיוותת שהל"ל ותכחש
 שרה ותאמר לא חתקתי ומאי לאמר אלא חזרה שרה בן חיות
 שנחתקתי ועלה בלתי לאמר לאחריס על הכחשה הזאת שעתי'
 אני ללדת אבל ויה שפחה בלתי לאמר לאחריס לא היה כדי
 לשחוק על הדבר שהייתי עיוותת שאלו יתקיים הכחשה וזהו
 שאמרה שרה ותאמר לא חתקתי כי יראה כלומר לא חתקתי
 בשביל שהייתי יראה שאלו לא יתקיים הדבור ומכלל דבריה
 משועשע שהודת שנחתקה אבל השחוק לא חתקתי יראה לא חתקתי
 שזוהי הו לא חתקתי כי יראה כלומר לא חתקתי ששכחתי יראה
 וזהו הכחשה שרה בזולת לאמר כדרי ודוק ;
אמר קח וארשה הכנענתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא
 אדעה קשה למה צריך לרדת והלא הקב"ה ידע מה
 בחשוכה ובהורא עמיה שרי וקתע אם יאמר איש בחסותים
 ואני לא אראנו פאום ה' איך צריך עתה לרדת ולהאית שזוהי
 ארדה נא ואראה הכנענתה הבאה אלי עשו ויעוד קשה ויאמר
 שעלתה הכנענה לשמים איך יתכן שלא עשו . שאלו לא היו
 עושים לא היתה עולה הנענה . ור"ל שהיא זולת אהרן נא
 ואראה אינו רגוע לומר שירד מן השמים לראות אלה כאן לשון
 שאמר ו'ל פלוגי ירד לעניוקא דהלכתא ורגוע לומר שהעניוק
 בעינין והו שאמר קב"ה לא אברהם ארדה נא ואראה רגוע לומר
 בעינין בידים לרדת בעניוקא דהלכתא לראות מה דעם ובה
 מרגוע שרוע היה זה הכא לתכבד או תחית או עשבים אחרים
 דבר פל אחד ואחד מן בני העיר . היה ליקח חונם פחית משום
 פרוטה וזהו לא היה נשאר לבעל הפירות שום דבר ויאה עניוק
 חונם חונם שהעניוקים נקראים נעלבים ובהיות שנקראים
 נעלבים יהיה הם נקראים והעניוקי רשעי' אבל אם היווכרים
 האלו היו עושים גם כן כדבר הזה לאחריס שהיו בחיים לומר
 אם כן פאום היו רשעים וצריך לאחד הכל . ואם לא עשו כדבר
 הזה אז יקראו דניק וצריך לראש על העיר בשביל ש'ן העניוקי'
 הנקראים ניוק' וחס נעלבים ואינן עולבים וזהו שאמר הכתוב
 הכנענתה הבאה אלי עשו כלה פלוגי אם עשו הם ג' קאותה
 צעק שהם נעקו עירוי לחחשימניוקו עליהם כלם נריבו בליה
 הו הנענתה הבאה לי עשו כלה ואם לא אדעה וארשה עליהם
 בעבור הנעלבי ואינם עולבים וק' ; אלה נקראה את חנינו
 מן גניו יתשקו חיו אביהם מן בליה . הוא וגו' הנה יש לדקדק
 למה אמר הכתוב פכורה בליה הוא ולא בליה הוא כמו
 בפעירה וכדי להבין . זה צריך להבין קודם למה יושא נדקנה
 צריך לבאת עמואל ולא עישוק שגול הן שקולים בעין הלא יושא

טוב היה לנאת מהעצירה שהסתירה העון וקראו בן עמי ולא
 מהכפירה שקראתו מואב רונה לומר מואב וכוכל לתוך כזה
 האופנים אופן אחד שני שסביבה הדבר הוא היתה הפכיר כמה
 דמור קרא ותאמר הכפירה אל העצירה אבינו זקן ואיש אין
 בדרך לבא עלינו וגו' לכה נשקה וגו' ונחיה מאבינו ודע מאחר
 שהיא כוכה לקיום היין לבן וכתה שינה ממנה מי שתקיים את
 העולד יזיהו וילכא מישיחא וראיה ג"כ שלא באנה כי אם לדבר
 מנה דאמרה לכה נשקה את אבינו יין כדי שלא יהיה דעתו
 עמה לדבר אישן שאם היו מוכנות לדבר איסור הי' לה לפתות
 אותו ולא להשקותו יין ולכן וכתה שינה ממנה מיש בן דוד
 דאתי משבט יהודה שנאמר באמו ג"כ וישכב עמה בליל ההוא
 וכמו שבלחה באמר בה בשכר וישכב עמה בליל הוא כך בבגירה
 השל שכוול לקיום היין כאמ' בה ותשקן את אביהן יין בליל הוא
 וכו' כוכל לומר באופן אחר למה הושיח יצא מיוואב ולא
 מעיזון הענין הוא שרעה הק"כ בה להורות שלא חטאה בת
 לט בדבר זה וען כי גלתה מה שעשתה כי כל האהל ככוונת
 טחא הולך בדרך נביעות שלא יראה בו אדם א"כ העצירה
 שהסתירה הענין ש"מ שלא היתה כוונתה לטובה כל כך ונוקה
 מנד איסור לפי דהא קי"ל דאין האשה מתקנאת אלא בירך
 חברתה וכשראתה ששכבה אחותה את אביה בעל כרחין
 כתלבש בה ינה' ולכן הסתירה מעשיה ואמרה בן עמי אבל
 הראשונה שעדין לא ידעה טעם של חטא כל כוונתה היתה
 לטובה ולכן לא כתבישה לקרא אותו מואב ולכן וכתה שינה
 מיוונה משיח בן דוד ;

אבל עדין קשה שלמה יצא מנד איסור לא הענין הוא שכבר
 ידוע הא דאיתא בגמרא דאין אבות לבגוי וכוה אתי
 שפיר שאף על גב ששכבה את אביה לאו אביה הוא דקי"ל
 אין אבות לבגוי וכוה כבין הא דאמרזו ו"ל שהיה אומר
 דוד עד שאתם אומרים לי שבאתי מפוסול משפת אחרו לאבי' ;
 הוקן איך גשא ב' אחיות והנה הקושיא מבוחרת שכינד מתרפא
 מכתו בהכות לאחר ועוד שגם אותה מכה בוגעת בו והנה ליה
 תרתי לריעות אלא הענין הוא כך אחר לאביכם הוקן באיזה
 דין לקח ב' אחיות מה תאמרזו שאין אבות לבגוי ומביא הילקוט
 דאובני שלמה ורחל היו משתי אחיות ובהיות שאין אבות לבגוי
 א"כ אינן אחיות ולכן לקחם א"כ גם בעיזון ויוואב אע"פ שכב
 לוט עם כנותיו מאחר דקי"ל דאין אבות לבגוי א"כ אין בני
 פסול ומשפחה וכו' שאמר המאמר אמרו לאביבין הוקן איך גשא
 שתי אחיות ובאותו הטעם מתרפא אבי שמתר לבא בקהל ;

וכיון דאתא לדין עובדא דקדוש כיווא ומלתא על פסו' הפוך
 רשעים ואינן זבית דדיקים יעמוד הנה ידוע הוא מיה
 שאמרזו ו"ל שאנשי סדום כשהיה בא אדם למכור פירות כל
 אחד היה לוקח פחות משנה פרוטה וכוה היה מפסיד המוכר כל
 הפירות כמו שדרשנו לעיל על פסוק חדרה נח וחראה והנה
 צריך להבין דהא קי"ל דבן נח חרצו על פחות משנה פרוטה
 ולמה בסדום היו ימליך לעשות כדבר הזה ו"ל שהיו מושיבין בני
 סדום אמו נהגים בדון ישראל ככל דבר לזה אינר קרא הפוך
 רשעים ואינן בלומר מאחר שהם אומרים שרעים להתנה כדיו
 ישראל א"כ הפוך להם הדון בלומר שאל להם מיוקם אח בענין
 הארוסה שלא כנכנסה לחופה שהדין ישראל היא אסור' והם היו
 בועלים אותה א"כ יוכח דלאו דבין ישראל כוהגים זמנו הפוך
 רשעים ואינן אבל ישראל אינן כן אלא נהגים לעול' דבין אחד
 ומשפט אחד שהרי השכטים נאמר וישחטו שער עינים ויהי אם
 בקלקלה שחטו . לאחלה לא כל שכן היו זבית דדיקים יעמוד
 לעולם שלא ישתנה !

עוד יש לומר בזה שאמרזו ו"ל באבות בעשרה מאחרות
 נבדל העולם ויהי ת"ל והלא בואמר אחד יכול
 להבראות לא ליפרע מן הרשעים וכו' וליתן שכר טוב לדקי'
 וכו' שנבדל בעשרה מאחרות כיווא שזכר העשר הוא טוב
 לדדיקים ודע לרשעים וכהה אם תהפוך מלת רשע לזופר
 הוא עשר וכשיהיה עשר יאבד רשע וזה הפוך רשעים ואינם
 אבל בית דדיקים בהאי עשר יעמוד !

עוד יתכן לומר בענין שלכו שאלתא הפכת סדום לא
 היתה יונאת רות המואביה שהיא אמן של דדיקים שאין
 בית אלא אשה אבל כשהפך סדום יצא מואב שמונה יונאת
 רות היו הפוך רשעים ואינם זבית דדיקים יעמוד ר"ל כטענת
 ואינן כמו שאמרזו ואין איש בדרך לבא עלינו כדרך כל הארץ
 כזה בית דדיקים יעמוד היו הפוך רשעים ואינן זבית דדיקים
 יעמוד !

וחאמר מי מלל לאברהם הביקה בניס שרה כי ילדתי בן
 לזקונה ונרדף לרקדק למה לא אמ' יוי דבר לאברה'
 ואמר מלל בשלשן תרגום ועוד היא זולת הביקה בניס שרה
 הוא עבר שה"לל מי מלל תניק בניס שרה . וי"ל
 דרך הלכה שהאי יוי מלל ר"ל מי יתן שהיה כיווא אברה' מוקדם
 וכוה היתה יולדת בניס הרבה וזיתה ומיקת אותם היו הביקה
 בניס שרה ומשם שאני רואה שאחר שנימול ילדתי בן לאקוביו
 דמלת כי כותן טעם אם כן מאחר שהיה מילוי כיווא מי יתן

כא אל שפחתי ולבא אמרה בא נא אל אחיני . אלא יתורץ בניס
 דמוניו בספוק וכו' ויזכור איש את בתו לאמה דנקט לשכח
 דאמה ולא אמר לשפחה בטעם . הוא שפחה נקראת שפחה
 כנענית אבל הישראלית נקראת אמה . ולכך קודם שנתנה
 לאברהם אמר לו בא נא אל שפחתי שעדין הוא שפחה דהיינו
 גויה אבל אברהם קודם שבא אליה . עבד אותה לסם גרות
 ונזהר לא תקרא עוד הגר שפחה כי אם אמה וטעם כי יזכור
 איש את בתו לאמה אבל עדיין נקראו אנו למודעינו ו"ט הקב"ה
 אמר ועל אמותך ושרה אמרה גרש את האמה ולא אמותך ונ"ע ;
 ובעה שדקדקנו לעיל למה קראו נער ויבנו הספוקים הבאים
 בסמוך וישכח אברהם וגו' ויתן אל הגר שם על שמה ואת
 הילד ולא קראו לא בנו ולא בנה . וטעם האמור לעיל שקראו
 הקב"ה נער לפי שלא יקרא לא בנו ולא בנה וטעם הבו"ל ;
 ויהי אחרי הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם פי'
 רש"י אחר הדברים האלה יש מרבותינו אמורים אחר
 דבריו של שטן ויש אמורים אחר דבריו של ישמעאל שדבר עם
 יצחק ע"ש וכפי הסמוך שאמר והאלהים נסה את אברהם קסוף
 לפי שני שאמר שהסמוך היה לנחמין וכן הכתוב ומשוע שניסה
 דוקא לאברהם לבד . ויש לומר דפי' שני של רבותינו דייקו
 מלת את דכל אתין וגוונן אתו לרבוניו ח"כ וזה פא לרבות נסה
 את אברהם שהל"ו והאלהים נסה לאברהם ודאמר את ש"ת
 דאתא לרבוניו גם לנפשות את יצחק שהפל נפשו אתה ונבא חדא
 תרתי . והי והאלהים נסה את אברהם את דייקא ;
 ויאמר אברהם אל עבדיו שכלכם פה עם החומר איתא
 בלאקוט ראובני עד שיבא עני ורוכב על חומר וזה
 מאיד דתורה ודאמר זה וכי עד איתיי . יכולין לישב שם וזה שזכר
 לומר לבארה הוא ביה שאמרו ז"ל ויקח את שני נערוו הס'
 ישמעאל ואליעזר וירא אברהם שהקב"ה אמר לו כי בייחוק
 יקרא לך זרע ואת"כ אמר לו קח נא את בנך את יחזקאל אשר
 אהבת את יצחק והעלבו שם לעולה ח"כ היכן היא הבטחתו
 של הקב"ה ודאי דבטחתו זו אינו אלא לעתיד לבא עד שיבא
 המשיח ויחיה את המתים אז בייחוק יקרא לזרע אש כן עתה
 אתם שכן לבס פה עם החומר כלומר חק לבס שיביה אלא עש'
 שיבא עני ורוכב על חומר שאז יבא זרעו של יצחק .

סדר חיי שרה

ויהיו חיי שרה יחיה עמה ונערים עמה ונשבע שנים וגוונן
 נתינת

שנים כיוולת חקודם והייתי מיוקת בניס הרבה זה שאמרה מי
 יכל כלסון ימלה שאם היה כיוולת הייתי מיוקת בניס הרבה ;
 גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא ירש וכו' וירע הדבר
 וחד בעיני אברהם על אודות בנו ויאמר אלהים
 לאברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמותך . והנה צריך
 להבין למה שרה אמרה גרש את האמה הזאת ואת בנה ולא
 אמרה גרש את האמה הזאת ואת בנך שגם ישמעאל היה בנו
 של אברהם ולמה אברהם לא אמר וירע בעיניו על אמתו ועל
 בנה כיון שאמרה שרה שלא אמר וירע בעיניו על אודות בנו
 ולא הזכיר אמתו וגם שקראו בנו ואת"כ שלא חרה לו על אמתו
 כרי הקב"ה מעיד עליו שחרה לו . ודאמר לו אל ירע בעיניך
 על הנער ועל אמותך ולמה הקב"ה לא קראו לא בנו ולא בנה
 אלא נער . והנה יש לומר דס"ד דשרה היא שמהאחר שהגר
 הוא גויה וקתם גויה וזכר ח"כ סבן שילדה לא יקרא כן אביו
 לכך אמרה גרש האמה הזאת ואת בנה . ואברהם חרה לו על
 הדבר הזה במה שקראתו בנה ולא בנו . וזהו שאמר וירע הדבר
 שאם בעיני אברהם על אודות בנו כלומר על אודות שלא
 קראו בנו דאם לא היה בנו למה הקב"ה אמר לו ולישמעאל
 שמעתיך והואה לו בדבר אלא ודאי בנו יקרא חק ע"ג שאינו
 תהיה שפחה הוי וירע בעיניו על אודותינו ולא על מיה שאמרה
 שיגרה אותה אלא דוקא על אודות שלא קראתו בנו לכך אמר
 לו הקב"ה אל ירע בעיניך על הנער ועל אמותך ולא אמר לו
 על אמתך ועל בנה והנה כונת הקב"ה כן להודיע לו שאינו
 בדבר לא כס"ד דשרה ולא כס"ד דאברהם דשרה קוברת
 שישמעאל נקרא בנה של הגר ולא בנו ואברהם קובר של יקרא
 אלא בנו כי הוא זרעו ולא בנה של הגר לכך בא והגם הקב"ה
 אל ירע בעיניך אל הנער כלומר שמה לך על שקראתו בנה
 של הגר ולא בנך שאינו לא בנה שאני וירע שהוא בנך ולא בנך
 שאין זרעך נקרא עליו כי אם בייחוק דכתיב כי בייחוק יקרא
 לך זרע בייחוק ולא בישמעאל וא"כ לא שיק למקרא לא בנך ולא
 בנה . אלא נער הוי אל ירע בעיניך על הנער ואת"כ גילה
 דעתו למה קראו נער ולא קראו בנו או בנה דכתי' וגם את בן
 האמה לגוי אשימו כיו זרעך הוא כלומר שקראו בן האמה
 יקראו זרעך ולא בנך ודוק הטיב . אבל עדין צריך לרדק
 למה שרה אמרה גרש את האמה ולא אמרה גרש אמתך או את
 חיותי אלא את האמה וגם הקב"ה למה אמר לו אל ירע בעיניך
 על הנער ועל אמותך ולא אמר על הנער ועל האמה עוד קשה
 למה שרה קראת אותה עבדיו אמה וכשתנה לאברהם ח"כ בא

ותחת ערה בקרית ארבע וקסה למה נקט שנה במאה שנה
 ועשרים שנה ובשבע כאמר שנים ומה צורך לקרית לחברון
 קרית ארבע ואיתא בנינו אל תקרי קרית ארבע אלא קריאת
 ארבע שהאומר'ם בן ארבע דכתיב ישפט'ה בני ויבינו וכפי
 זה נראה שלא היה שום חטא למרה כי אם קריאת שם בן
 ארבע אותיות בהקרא'ו זו נזכר לוור שזהו כונת הכתוב שקרא
 למאה שנים כשנה אחת שלא היה לה שום חטא כמו שאמר
 ז"ל בשאל כפן שנה שאל בנזכר ובשערים ג"כ אמר שנה הא
 קצן שתי שנים ושבע שנים הרי תשע וכשניתה היתה כבת
 תשע שנים שאינה חייבת בשום עונם א"כ למה מתה שאין
 איתה בלא חטא לכך אמר קרא ותחת ערה בקרית ארבע
 בקריאת שם בן ארבע דוקא היא שניתה :

ויבא אברהם לספור למרה ולבנותה תימה שהדן הוא שג'
 לבני וג' להספד והבני קודם להספד ואם כן היה לו
 לומר לבנות למרה ולספדה ולמה קפ' של ולבנותה קטנה
 וי"ל כמה שאמר ז"ל ויבא אברהם מהיכן בא מהר המוריה בא
 וא"כ ידוע הוא בדרך טבע שיש לו שיחה תקועה בלבו
 לא יוכל לבנות אם לא ישמע דברי המספדות שיזכר דבריהם
 ישבר לבו ויפכה לסיכך אברהם שבא מהר המוריה באותה
 שיחה גדולה שהשלים הוא הנסיגות ועוד יצחק בנסיגין
 וגיטול מחיות אותה שיחה לא היה יכול לבנות והנזכר
 למספדות שספדו למרה כדי שעל ידי ההספד ישבר לבו ויוכל
 לבנות ומעט ולסיכך של ולבנותה קטנה שלא היתה הבכיה
 גדולה כל כך מחיות השמחה שהיה בלבו מה"ל ומחיות זה
 הקדים ההספד לבכיה וק"ל :

עוד נזכר לוור ויבא אברהם לספור למרה ולבנותה למה
 הקפ' קטנה יש לוור ביה שנקדים מה"ל שאמר ויה'
 יבא הדבר מהיכן יבא מהר המוריה יבא ורבעין אמרי מהיכן
 יבא מותהי אשה לבן אדוניך כאשר דבר'ה' והנה יש לרדקדק
 במאמר הזה שאי ששאלין רבנן מהיכן יבא מהר המוריה יבא
 ולמה הוצרך לשאול שנית מהיכן יבא שכן ה"ל המאמר מהיכן
 יבא מהר המוריה יבא ורבעין אמרי מותהי אשה לבן אדוניך ודי
 בזה . והנה יש לוור שהוצרך המאמר לשאול שנית ורבעין
 אמרי מהיכן יבא מטעם דכתיב ויבאה יצחק האהלה ערה
 איוו הנה המסוק הזה לוור דרשני שה"ל המסוק ויבא יצחק
 את רבקה לאהל ערה איוו מאי הוי דאיו ויבאה יצחק האהלה
 ערה איוו דמשמע שהביא למרה איוו אל האהל וכי ערה איוו
 היתה רבקה ומכאן אמרו ז"ל כשגאת רבקה לאהל איוו שאתה

השכינה לאהל כמו בזמן ערה איוו ויה' הכר דולק וישבת לשבת
 כמו בזמן ערה איוו . אבל עוד יש לומר כי נשיות ערה נתלכשה
 ברבקה שכן תיזכר כשונתה ערה נזלדה רבקה וא"כ בת זוג של
 יצחק היתה נשיות ערה איוו וזהו שאמר הכתוב ויבאה יצחק
 האהלה ערה איוו ערה איוו דוקא ועל זה שאל המאמר מהיכן
 יבא כלומר מהיכן יבא בת זוג של יצחק ויבא שבת זוגו היתה
 נשיות איוו . ואמר מהר המוריה יבא כלומר מאותה שמועה
 שמועה שבעקד בנה בהר המוריה יבא נשיותה ונתלכשה
 ברבקה שזלדה זהו שאמר מהר המוריה יבא ורבעין אמרי
 מהיכן יבא שאלין על דבר אחר דהיינו עקרא דדינא למה הוצרך
 לבאת נשיות ערה זהו שאמר ורבעין אמרי מהיכן יבא כלומר
 מהיכן בא סיבה לבאת נשיותה אם לא שכן היה גזור קודם
 יצירת הולד שעתיד לבאת נשיות ערה ולהתעבר ברבקה בעת
 לדתה כדי שתהיה בת זוג של יצחק הוי מותהי אשה לבן אדוניך
 כאשר דבר'ה' כאשר דבר דוקא קודם יצירת הולד שיזכרוין
 בת פלוני לפלוני כמנינו למדים דרבקה היינו ערה הוי
 ויבאה יצחק האהלה ערה איוו למה ולבנותה הכפ' קטנה לריוו
 שאינה בכיה גדולה לפי שכבר נתבשר אברהם בהר המוריה
 שנזלדה רבקה שהי' נשיות ערה ולמה היה הבכיה בכפ'
 קטנה :

ויחן לית מערת היוכפלה אשר לו אשר בקצה עדה
 בכסף אלא יתנגה לי בתוככם לאחות קבר הנה יש
 להבין שאברהם לא תקטע ועפרון שייכור לו אלא הימורה אשר
 בקצה השדה ועפרון אמר השדה כתתי לך והימורה אשר בו לך
 כתתי . דבר גדול הוא שפרון יתן לו מה שלא שאל מיונו
 שאם רצונו לנשות יתנו אברהם ושלח ליקח מיונו ועות ה"ל
 הימורה כתתי לך ולמה ייתר גם השדה . הנה יש לוור בזה
 שכתב דין בליות המת שחייב כל אדם הרואה את המנוה
 ללכת אחרי המת עד אשר יהיו ששה עשר אלף ואם היו ששה
 עשר אלף הולכים אחר המת משה ואילך אין עליו חיוב לעשות
 ליום לאותו מת ולכן אמרו דרך המלך ודרך המת אין לה
 שיעור . והנה מן המסוק מוכח שמוערת היוכפלה היתה
 בסוף השדה כמו שבאנו הכתוב אשר בקצה שדהו והוא לקח
 הימורה לאחות קבר ויבאחר שלקח לאחות קבר ויפסיד
 השדה מדרסת רגלי בני אדם שדרך המלך ודרך המת אין לה
 שיעור ומה גם שאברהם שהיה מלך שבאחר לשיא אלקים אתה
 בתוכו וזהו רוצה לקבור יתנו הימורה אם כן הווי תרתי
 לרבותא וזהו ודאי שיפסד השדה למה אמר עפרון ויבאחר
 שאתה

היה יכול לכתוב מחדש ועוד מה ל"ל בדיו דמאי נפקות' איכא •
 ויש לומר שמה ששאל ההגמון הוא שיעקב היה איש חלק כיוון
 שאמר קרא ואכני איש חלק ועשו הים אדמוני דכתי' ויל הראשון
 אדמוני ותחילת נכעיס הוא הלכן ומלכן אח"כ נכעב לאיזה
 גזון שירצה זכו מה ששאל ההגמון מי יתפס המלכות אחרימי
 כלומר אתם יתקיים לקחת המלכות אחרימי וזה אי אפשר שיעקב
 היה איש חלק ולכן והלכן נתקבל כל נכעב שיהיה אבל מאחר
 שנכעב אינו יכול לחזור לקדמותו א"כ לא ישימי שלוקח המלכו'
 אחרימי שעשו הוא אדמוני ושלט עליכם נמצא שהלכן נכעב
 ויועולס לא יחזור לקדמותו • לזה השיב לו דבן גמליאל בכח
 דבר שיראה בעיני בינה חזר הדבר לקדמותו לקח נייר חלק
 דרומי ליעקב שהוא איש חלק וכתב עליו בדיו ודוע הוא שהדיו
 בעשה מעטן שהוא רומי להם בדכתי' כלו בעשן כלו ובה' הגייר
 חלק זה הדיו מעטן חו' כשביש יטושטש האות וידלג הדיו וישאר
 הגייר חלק ולכן כיוו שהיה מקודם • ולכן לקח דוקא נייר חלק
 בדיו לומר שאפי' ששלטו עלינו • וכל' יתקיים לא יקבל אותו נכעב
 ודבורך הזמן יטושטש האות וידלג וישאר הגייר חלק •

עוד יתכן לומר שאותיות עשו הם ע"י ש"ן ו"ו הנה סוף
 אותיות של מילוי עשו הוא י"ן י"ן י"ו עולה הכל למינין
 קול שהוא יעקב כדכתי' יקול קול יעקב ואמר ו"ל כשהקול קול
 יעקב אז אין הידים ידיו עשו נמצא שעקב עשו דהיינו סוף
 אותיות עשו דהיינו המילוי הוא יעקב שהוא הקול שיקום
 ויעמוד אחרי עשורמוז ג"כ בתחילת הפסוק דכתיב ואחרי
 כן יבא אחיו כלומר אחר אותיות עשו יבא אחיו שהוא המילוי
 דעשו דהיינו קול יעקב וידו אחיות בעקב עשו בעקב דוקא
 מילוי אותיות עשו •

ויאמר יעקב יזכרה כיום את בכורתך לי ויאמר עשו
 הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה
 ויאמר השבעה לי כיום וישבע לו ויאמר את
 בכורתו ליעקב וקשה מאד להבין הפסוקים האלו ראשונה
 שבעה זאת מה שייכות יש לה בזה והן אחת שיעקב אמר
 לו שיומור לו את הכפורה וזאת עשו היה אומר לו וזכרתי
 לך כיחא לומר השבעה לי שרצה לומר השבעה לי
 שמכרת אבל עשו לא אמר לו זכרתי לך כדו שיאמר לו
 יעקב השבעה לי אלא עשו אמר הנה אנכי הולך למות
 ולמה זה לי בכורה דמשמע מדכריו שאומר לומר הוא
 את נחתה לוקחה בלי שום יזכרה אם בן איך שיצ

שאתה לוקח המערה לאחיות קבר ודרך המלך ודרך היות איך
 לזה שיעור לכן אמר והמערה הוא בסוף שדה בע"כ שפסיד
 המערה מדריסת רגלי הנלמים המת המדה כתיב לך ג"כ ולזה
 שיהיה כדבדורו שבעדה אחי' נתיני וכמערה אומר כתיבי שהל"ל
 המדה והמערה בתתים לך אלא הענין הוא כיוון שאחריו ויחא'
 שאתה רוצה המערה לאחיות קבר המדה ג"כ כתיב לך מענמי •
 והמערה אשר בו לך כתיבי שאתה שאלת אותה הוי המדה
 כתיבי לך והמערה אשר בו לך כתיבי ויחא' •

סדר תולדות

ויחרוצו הבנים בקרבה ותאמר א"כ למה זה אנכי ותלך
 לדרוש את ה' הנה מן הכתוב ממוע שיה שנגטער רבקה
 וזאל לפי שתרונוה בבת אחת השכי ביום דכתי' ויתרוצו הבני'
 ואם הנער שלה היתה כשעבור' על פתי ע"ז והיה עשו ופרכס
 לנאת ולכן היה מנטפדת כשאמרה שיש בכענה בן שחפץ בע"ז
 אבל ברוצן של יעקב היתה רבקה רצונה נוחה הומוי א"כ היה
 לו לומר קרא ויתרוצן הכן בקרבה ותאמר א"כ ונו' אלא היה לו
 על הגיד קרא שבעדה היתה על דיוצן ב' הבנים אלא על דיוצן
 של עשו מדקאמר קרא ויתרונו הבנים ש"ל שעל דיוצן שניהם
 נכטערה ויחתי קי' אלא למה נכטעב על דיוצן של יעקב שהדי
 לנש שמים היה מרוצן • ויש לומר שאינך פעם אחת שתרונוה
 שניהם ביחד דהיינו שבעדה ביוקם שהיו עם מביית האדר' של
 עם ועבר ומכתי ע"ז וככל עוד שדיה כל אחד רוצן לבדו היתה
 מתנחמת בלבה לאמר כבריש לי בן בדיוק אפי' שאחד הוא רשע
 וכל יוקם הית' מתנחמות בדיוק אבל כשאירע יתק' שתרונוה
 הבנים ביחד בזמן אחד שכל אחד דואה יוקם שלו והיה ופרכס
 לנאת ורבק' לא היתה יודעת ששם היה ג"כ בית היודרת של עם
 לכן הנטערה ואמרה א"כ למה זה אנכי כלומר עד עתה הייתי
 שוכרת שאחד יהיה דיוק והייתי יותנחס בו אבל בעשוי שאמי
 דואה ששניהם מתרוצנים שחא שניהם רשעים לפיכך נתק' ויווד
 הלכה לדרוש את ה' לדעת מה זה ועל מה זה •

במדרש שאל הגמון את רבן גמליאל מי תפס המלכות
 אחרימי הביא נייר חלק וכתב עליו בדיו ואחרי כן
 יבא אחיו וידו אחיות בעקב עשו ע"כ • הקושי' הוא בכורה
 בשום למה לא השיב לו הפסוק זה בעל פה והנרץ לכתבו ועוד
 קשה מה שאמר בייר חלק וזאל אם לא היה חלק והיה כתו' איך

לומר לו השבעה ליעל מה נשבע . יצא שרצה לומר . עוד
 קשה מלת זה דקאמר שהל' ולמה לי בכורה דמלת זה מיותר
 למורי . ויש לומר שכאמור יעקב לשמו מוכרה כעס את
 בכורתך לי כבר הוא פשוט בגמרא שהכורה היא דבר שלא
 בא לעולם ומוטעמא שאם ימות הבן כחיי האב בלי בנים לא וזה
 בעבורתו שלא יגיע ליור ולכן היא דבר . שלא בא לעולם
 וכשיעקב שאל מינו שיקנה לו דבר שלא בא לעולם אמר עשו
 בלא ידעת שהכורה היא דבר שלא בא לעולם דמאן אמנת
 הו הכה אנכי הולך למנות . ולמה זה כלומר למה נריך זה הוכח
 אין בידי יכולת להקנות דבר שלא בא לעולם דאין אדם מקנה
 למחירו דבר שלא בא לעולם והו שאמר ולמה זה כלומר למה זה
 במוצאת שאתה רוצה ומה שאמר לי בכורה אתה ענת זה רוצה
 לומר שלי היא הכורה שאתכ'ך וזה שאמור לי בכורה בתמימה
 איכה שג' עד סימות האם ואין בידי יכולת להקנות' לך . למה
 אמר לו השבעה לי כלומר השבעה לי כשתפול לך הכורה
 שהיא מוכרה לי ועתה באכילת עששים חלוא'ת דאין אדם
 מקנה למחירו דבר שלא בא לעולם . מ"ו אדם משעבד עצמו
 למישרו בשבועה כדבר שלא בא לעולם ולכן אמר לו השבעה
 לי שבמי שבועה יתחייב אפילו בדבר שלא בא לעולם ומראה
 עשו שנתפול ומחשבתו ויעקב רוצה לקנות הכורה כדן פקש
 תחובה לבטל את המכירה ואמר וישבע לו וימכר את בכורתו
 ליעקב ומה ארץ להזכיר עתה למי מוכרה והלא עריך הרואה
 הפסוק ליעל ויהי הוא הקונה ומי הוא המוכר לא הענין הוא כך
 יודע היה עשו שיעקב עתיד לקרא בשם ישראל ויהיה בו עשה
 ולאו כמו באברהם כדכתיב לו יעקב וקרא שון עוד כי אם
 ישראל ויהי שון הר' ולאו ועשה כדבר וכל הקורא לאברהם
 אברהם עובר בעשה ולא תעשה אמר ח"ל למחר גם כן יעקב
 שיקרא ישראל לא יוכל עוד לומר שהנא קרא יעקב שיעבור על
 עשה ולא תעשה ובהו תתפול המוכר והו שאמר וימכר את
 בכורתו ליעקב דיקא ובהו יתן עשה לשבח למה כשקראו
 ליעקב ישראל חזר הקב"ה בעצמו וקראו יעקב ולא הניחו
 באברהם שלא יקראו אברהם ולכן הקורא אותו אברהם
 עובר בעשה ולא תעשה אלא הענין הוא שאם לא יקרא עוד
 בשם יעקב ואחד הכורה מינו שרשע זה הוכיח בדבריו שאין
 מוכר הכורה כי אם ליעקב לכן אמר קרא שון יעקב כלומר
 שם הוא לא מן מוכר בשביל הכורה לא יאמר עוד שון יעקב
 כלומר לא יאמר עוד שון יעקב לבד או שאתה קרא יעקב
 ולשון עוקבא כי אם ישראל בישר כי שרית ולקחת כח ובהו

ידויק מה שאמר קרא לא ואמר שון יעקב ולא אמה לא יקרא
 כיון שמינו באברהם לפי שאין רצונו לעקור סם יעקב ולשים שמו
 ישראל כי אם לשמות משועות דיעקב שאינו חלשן עוקבה
 כיון שהו חשבים לכן אמר לא ואמר באמירה דעלמא דהנא
 לשון עקבותי כי אם ישראל שהוא לשון ישר :

עוד כגבל לומר באופן אחר למה לא הניח לשון יעקב
 כשאמר אפרה כיום את בכורתך לך ה"ל מוכרת לך
 את הכורה ולמה אמר הכה אנכי הולך למנות ולמה זה לי
 בכורה וי"ל שעשו ראה עצמו כבער גדול כמו שאמר וי"ל ויקרא
 עשו מן השמים והוא עיף ששכל עליו אסכרה ולכן אמר הלעיטני
 כא שלא היה בו כח לאכל בידו וידוע הוא שהעדש' הם טובים
 לאסכרה ולכן דחק יעקב באותה שעה לקנות את הכורה
 קודם שירפאנו באותה אכילה מה עשה עשו גילה דעתו למה
 הוא מוכר את הכורה ואמר הכה אנכי הולך למנות ולמה זה לי
 בכורה כלומר אנוס אני שהנני הולך למנות אם לא אוכל דבר
 זה ולכן אני מוכר את הכורה ולא ידע דאנוסא דנפשיה לא
 אנוסא הוא כי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו וכוון שפסקו בגמרא
 שההוא ויעשה דפרדא דמליבו וכן וביניהו זכין ולכן אמר לך
 יעקב השבעה לי כיום כלומר השבעה לי שאתה מוכרה לי
 ואע"פ שאתה ואלה דעתך שאמרת הנני הולך למנות ובשביע'ת
 כך אתה מוכרת לי מ"ו השבעה לי כיום הוא שאתה כבער
 גזול ונעשית למנות ולכן אתה מוכרת לפי שיעקב הוה ידע
 דאנוסא דנפשיה לאו אנוסא הוא כפ"ל :

עוד יתכן להקדק בלא הפסוקי' ובזאת המכירה למה הוכרף
 יעקב לומר מוכרה כיום השבעה לי כיום ולא אמר
 השבעה לי היום ועוד דמלת כיום מיותרת דהל"ל מוכרה את
 בכורתך לי וגם כדן עשו שהו איש יודע צד ארץ עלה בדעתו
 לעשות דבר שאפי' השמים אין עושים אותו שימכור ירוש' אחי
 שהו פי שנים בשביל אכילת עדישים ואומר דשקיסם כתבובו
 לערעה יעקב כתבון לערמה לרמות לחמו כבודו באורו
 מוכרה כיום את בכורתך לי כאשר נכרר להל' הית' ערמתו .
 ועשו כשראה שיעקב אמר מוכרה כיום כתבון לאכל אכילתו
 ולרמות אותו שכן אמר וי"ל ויחבל וישת' מלמד שהכניס עמו
 כת של פרוצים אמר ייכול ויודיהו וימוך עליוהו . וקשה אך
 יתכן שיאכל שלו וימוך עליו . מחר שוכר לו בשבועה .
 ויש לומר דכשראה עשו שאמר יעקב מוכרה כיום את בכורתך
 לי אמר וזהו אין המכירה זאת קיימת דבמלת כיום איתא
 פלוגתא דתנאי' על פסוק וימליכס' אל ארץ אחרת כיום הוא

את הקללה לטובה כמעשה דרבי שמעון

ומהפטרנה אהבתי אתכם איזה ה' ואחרתם ביום אהבתנו
 פלא אח עשו ליעקב כאם ה' ואהב את יעקב ואת
 עשו שנאמר ונג' . ותינוח מה זאת אהבה גדולה שהבן אהבו
 ודאי שהיה אהב את יעקב לפי שהיה איש תם ועשו היה רשע
 ולא שיך לגור אהבתי אתכם אלא את ה' היה הדבר למרע
 שיעקב יהיה רשע ועשו יהיה צדיק ואשילו הכי יהיה אהב את
 יעקב או דאי אהבתה אהבה שהיינו חייבים להודות עליה
 שאשילו הוא רשע אהב אותו אבל מאיך שיעקב הוא הצדיק
 ועשו הוא הרשע מהו מתפלל הקב"ה לומר אהבתי אתכם ועו'
 מאי הא דפתי' אלא אח עשו ליעקב דווי' לא ידע בכל מה שהיה
 אחיו . אלא הענין הוא ששם יעקב הוא גלגלן עוקבס'
 וכשנקרא ישראל הוא טוב וישר ועשו כשנקרא עשו הוא שהיה
 עושה רעונו של יוקוס וכשנקרא אדום הוא רשע והוא שאמר
 הקב"ה אהבתי אתכם כאם ה' ואחרתם ביום אהבתנו ומשיב
 פלא אח עשו ליעקב כלומר אפי' בהיותם אחים שיעקב היה
 נקרא בשם עוקס ועשו בשם טוב שעושה רעונו אשילו הכי
 ואהב את יעקב בשם עוקס ולא את עשו בשם עושה רעונו
 אף לכם אהבה גדולה וכו' .

עוד יתכן לומר בזה שדקדוק בפרש' דלית ביה לשון מיותר
 אהבתי אתכם איזה ה' ונג' פלא אח עשו ליעקב כאם
 ה' האי כאם ה' . השני הוא מיותר שכבר אמר בתחילת הפסוק
 אהר ה' . ואם לומר בזה שבויה הילקוט ראו פני ששנעקד'
 יתכן והתחיל אביו לשנחו ואיזה לה' הקב"ה אל תשליך ירך אל
 הנער התחיל ס' א' לקטרנו על יתכן שגריך לשנחו כי עולת ה'
 כליל יהיה וכל הקטרנו היה ששכל טעיה סריך לנאת ויזחק
 יעקב ודא' . ולא הרף מיוגע עד שהבטיחו הקב"ה שיצא לו בן
 מיוצק והוא עשו ביוקוס דוד ולכן יצא הראשון אדומי .

כיוצא למד' ששם עשו ביוקוס דוד וכל קד למה כדו שיצא יעקב
 מיוצא שמימות אהב' אהב' הקב"ה ליעקב גרם שהבטיח לס' א'
 שהיה עשו אחיו של יעקב אהב אהבתי אתכם איזה ה'
 ואחרתם ביום אהבתנו ונאמר פלא אח עשו ליעקב כאם ה'
 עלומר מן גרם שהיה עשו אחיו של יעקב לא בשביל כאם ה'
 שהבטיח לס' א' שהיה עשו אחיו של יעקב כששם אהב ליעקב
 ששם לא היה העולם ששם היה נחשת ויתכן לא היה מולד יעקב
 ולכן העשיתו שהיה עשו אחיו של יעקב ולא דוד ויהי לכם
 אהבה גדולה ונא ה' יעקב לא עשו ליעקב כאם ה' ואהב את
 יעקב .

יעקב היו רשע זה עושה ויחזיקו לו לסיבך לתן נשאו עליה דקרא
 ג' כ' לר' א' עפ"ל להם לדרוש שכל מה שזכר עמנו עליה היתה
 בשביל העבודה דלמא בשביל הירושה שנוגל פני טעם . ויולתא
 אהב אחרים מריוס . ונש לומר דפסקא לר' מדיקא דקרא
 דאמר יעקב זכרה כיום את זכרונתך לי דמה בל להכות אפי
 וולת את שכל"ל מר' טעם בזכרונתך לי מולת את למדו שכל
 מה שטרח יעקב הוא ליקח עבודתו של יוקוס ונעשם זה לומר
 ג' כ' רש' יעקב ויבז עשו את הכבודה שכל"ל ויבז עשו לכבודה
 מדאמר יעקב עשו את הכבודה וילמד האי מלת את שכנות
 עבודתו של יוקוס :

עוד יתכן לומר שהוקשה לה"ש למה כתב יבז עשו את
 הכבודה אחר אשילה ונשתה וקיימה והלכה בעוד למה
 לו לאהבת קיימה פ' מאחר שהלך דאי שקס היה לו לפעו'
 כשאמר ויבז עשו לו ויזכור את זכרונתו ליעקב יבז עשו את
 הכבודה ששם היה יוקוס . אלא וזכרונתו אחר יוקוס וילך
 ש"ל דלא שיק אחר ויזכור את זכרונתו ליעקב לפי דבזה אהבתי
 אפי' שזכרה בוול לא מקרי זכרה את הכבודה דלגנון היה
 בזה דאמר הפס' אביו הולך ליוות וכל אשר לאשיתן בעד נשאו
 ולעולם אימא לך שהיה הכבודה חשופה בעיניו אלא לפדית
 נשאו מן היות הוא זכורה לו ליק' היותו ער שאלו ושתה
 לראות אם חשופה עשיונו כשאלו ושתה וכתרפא ואינו חולי
 היה לו לרעו' עליה לכך אמר יוקוס שזקודם לא היה לו כח
 להרי' ידו וקשתבט לעשיונו ואחר שאלו ושתה וכתרפא דכתיב
 יוקוס שקס על עיניו היה לו לחזור הולונו נחמתי דזו אוכזה
 גדולה ואוכזה תדרא כדרי גר' ל' ל' כדרי שגריך לשראות
 אהב לכדא שד' ויבז עשו ונשתה ונשתה כשנשתה
 דעתו היה לו לחזור ב' יוקוס שיצא ונשם לכך אמר יוקוס וילך
 דעתו ודאי שבוש עשו את הכבודה אהב שאמר רש' ודלא
 כתוב וזכרונתו ויזכור את זכרונתו ליעקב אלא אחר יוקוס ילך
 העיד עליו הכתוב שבה עבודתו של יוקוס :

ותנאמר לו אחו עלי קללתך פ' אף שיש בקולו ונג' יוקוס
 ויזכור את זכרונתו ליעקב ויזכור את זכרונתו של יוקוס שאמר
 עלי קללתך בני ויש לומר כ' אף עבדא דרבי אהבתי כר רבי
 שמעון כשהלך אל רבי שמעון בן לקוביא וקללו ויצר תורע
 ולא תחד וכו' ואלו רבי שמעון אביו ואמר לו ביוקוס ברכה
 קללני ואמר לי כך וכך וכו' וכו' שמעון והסך לא לשון ברעס
 אף שהיתה בלשון קללה פ' אהב בלשון כרובך אחרת הפס'
 אשילו שיקלל אותו חבד עלי קללתך בני כלומר עלי להסך

סדר ויצא

ויצא יעקב מבאר שבע ויילך חרנה איתא במדרש על הכל השיבו ועל הפרנסה לא השיבו אם יהיה אלהים עמדי ויהנה אנכי עמך . ושמרני בדרך הנה . ושמרתך בכל אשר תלך . ושכתי בשלום אל בית אבי . והשיבותיך אל האדמה הזאת רבי כרוספדאי אמר חף על הפרנסה השיבו שאל' כי לא אצטוב ואין עזיבה אלא מונות שאל' ולא ראיתי דרוך לעוב צדעו מפקש לחם ע"כ . וקשה טובא המאמר הזה שאם היה יתום התפלה שהתפלל יעקב אבינו דהיינו אם יהיה אלהים עמדי קודם החלום שחלם בראי' דאמרי על הכל השיבו ועל הפרנסה לא השיבו אבל מצינו שקודם אמר לו הקב"ה והנה אנכי עמך וגו' ואח"כ אמר יעקב כשנער משנתו מה מראי המקום הזה ותחיל להתפלל ולבדור כדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי אח"כ לא שייך לומר שעל הכל השיבו . ויש לתרץ בזה שאמרו רז"ל על פסוק ויצא יעקב מבאר שבע ויילך חרנה באותו היום ספקה לו הדרך ושני קפיות נעשו לו חד בלכתו לחן . ושם טורח שלא התפלל על מקום שהתפללו אבותינו ויהב דעתיה לחזור כדי להתפלל וקטנה לו הארץ שנית הוי ישיגע במקום . וזוהו נבא לתרץ ויה שהקשינו לעיל בקדים כי ידוע הוא שבאותו זמן כל אחד היה יוסדר התפלה כפי ויה שפיה נרץ . שעדיין לא היו סדר התפלות מתוקנים ויה נרץ לרקוד בכתוב מה שאמר וידר יעקב כדר לאמר דהאי יבדר לאמר הוא מיותר בנמרי שהל"ל וידר יעקב ויאמר אם יהיה אלהים עמדי . עוד קשה שכל התפלה מוצאו ראינו שיוסדרת שלא למוכח דהיינו אם יהיה אלהים עמדי ושמרני ונתן לי לחם לאכול וכו' דהיינו לבסוף דבר למכח דכתיב וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך וכפי לשון דרשאי היה לו לומר גם כן הנדר שלא לנכח וכל אשר יתן לי עשר אעשרנו לו אז היה לו להתחיל למכח כמו סיפא אבל"ל אם יתיה אלהים עמדי ושמרתני ונתת לי לחם לאכול ;

ויש לומר שחזרתו להתפלל סידר תפלתו . שהבא לשאל דבר מאת המלך נרץ לסדר תפלתו מקודם ולכן התפלה היא שלא למוכח דהיינו אם יהיה אלהים עמדי שהוא סדר התפלה שיהיה יוסדר להתפלל וכשנבא והשיבו לו הקב"ה בחלום על מה שסידר להתפלל אז אמר מה מראי המקום הזה השיבו לא להתפלל התפלה וכבר השיבו לי . וזוהו שאמר וידר יעקב כדר לאמר רונה לומר כדר יעקב עכשיו בהקיצו משנתו אותנו

כדר שהיה רונה לאמר אחר אם יהיה אלהים עמדי ושמרתני וכו' כדרו עתה למכח לפי שראה שהנה' נכח עליו ואמר כל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך אבל רישא דאיכוו אם יהיה אלהים עמדי בשביל שהיתה התפלה מסדרה בחזק כשמוכר שלא התפלל על מקום שהתפללו אבותיו לך היא אמורה בלשון שלא למוכח כמו שנסדר דברים לומר לפני המלך ואומר רונה אני לעשות תנאי זה עם המלך אם יהיה המלך עמדי ויעשה לי כן וכן . כך היו דבריו של יעקב לפי שעדיין לא בא לפני המלך וכשכא לפני המלך והשיבו לו על אותם הדברים מסודר אע"פ שלא אמרן אחר א"כ נרץ גם אני לקיים לו דברי ולאמר לו על מה שהו' מתנה וזה שאמר וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך ויודבר למוכח לפי שהוא כבר עומד לפני המלך ;

עוד יתכן לומר ולישב הכתובים כפי סדרן דהיינו שיעקב חלם שאמר לו הקב"ה הנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך וגו' כי לא אצטוב וידוע הוא שהחלומות הולכים אחר הסה וכדי שיתקיים חלומו הוציאו מפי מה שחלם כדי לפתור אותו ואמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני וכו' ונתן לי לחם לאכול ושכתי בשלום ופתר חלומו אליבא דרבי כרוספדאי דאמר דחף על הפרנסה השיבו שאמר כי לא אצטוב לא היוונות וכן יעקב פתר חלומו בארבעה דברים ושאל גם כן מונות ואמר ונתן לי לחם לאכול אבל אבתי קשיא שאמרו בגמרא כל החלומות הולכים אחר הסה ואמר דבא והוא דופתר ליה כעין חלומיה אם כן כדו שיתקיים החלום נרץ שיהיה הפתרון מעין החלום וביעקב מצינו דלא פתר כעין חלומיה שבחלום היוונות כאמרו לו בהשטחה רביעית והוא כי לא אצטוב דהיינו שקודם שישבאו אל אדמתו ואחר כך על האדמה יתן לו מונות והוא שאל בשלישית דהיינו ונתן לי לחם לאכול ואמר כך ושכתי בשלום . אם כן לא פתר כעין חלומיה וזמניה על יעקב שהיה שותר חלומות כמו שמיניו אבל חלומות דיוסף למה לא פתר חלומו כעין חלומיה . ויש לומר שאדרבא ויה הפתרון משמע שחכם גדול בפתרון חלומות היה לפי שהבטחות שהבטיחו הקב"ה הם ראשונים הנה אנכי עמך וזף גם זאת ושמרתך בכל אשר תלך ולכך כתובה בוא' ותחילה זאת ועוד קתני והשיבותיך גם כן בוא' וכרביעית אמר כי לא אצטוב קשה שהל"ל ולא אצטוב בוא' גם כן למה

אמר כי לא אנוכך שילת כי הוא נתינת טעם לך אומר
 יעקב אם איתא שהכטחת הפרנסה היתה אחר ביאתו לארץ
 היה לו לומר ולא אנוכך בוא'ו ואז היתה הפרנסה הכטחה
 רביעית דהיינו אחר שיבא אל הארץ . ומדאמר כי לא אנוכך
 בזילת כי הוא נתינת טעם לך פתר ואמר שהפרנסה היא
 בשלישית שכונת החלום הוא כך תדע למה אני מוכטחך שתשו'
 בשלום לבית אביך מטעם כי לא אנוכך ונתן לך פרנסה מרובה
 וזהו תבוא בשלום לבית אביך לך הקדים הפרנסה להשבת
 האדמה מטעם כי לא אנוכך כזכר שאם ימזו' עמי לארצו אינו
 השבת שלום זהו שאמר ונתן לי לחם לאכול ושכתי בשלום :
עור יתכן לומר ונתן לי לחם לאכל ושכתי בשלום רוצה לומר
 כל כונת יעקב היה שלא לשכח את התורה בבית לכן
 ולכן בציאתו מבית לכן הלל את עצמו ואמר עם לכן גרתי ופי'
 רש'י ותרי"ג מנות שמרתי הרי שכל מוגמתו היה שלא יהיה
 לו טרדה וישכח את התורה וידוע הוא שהתורה נקראת שלום
 בדכתיב שלום רב לאהיה תורתך זהו שאמר ונתן לי לחם לאכל
 ובגד ללבוש ושכתי בשלום אל בית אבי רוצה לומר כשיתן לי
 לחם לאכל ובגד ללבוש ולא יהיה טרוד דעתי ואקרא בתורה
 הו' ושכתי בשלום שהיא התורה אל בית אבי :

והנה ה' נכב עלי' ויחזר אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי
 יצחק וגו' הנה הפסוק הזה קשה טובא למה לאברהם
 קרא אותו אבי וליצחק לא קרא אותו אביו והלא אפסא
 מסתברא שהל"ל אלהי אברהם ואלהי יצחק אביך ותו דלא מצינו
 אלהי יצחק בוא'ו כיון שאמר כאן ואלהי יצחק . ויש להשיב
 בזה פרש"א חזק ויהי יוסף הנדיק לא הגיע לקראות איש
 שהוא מדרגת אביו שנאמר ויעקב איש תם עד שנשתתף עם
 הו"ה עמו שנאמר ויהי ה' את יוסף ויהי איש זולתי והענין
 שיוסף עולה כמניין קב"ו ושם הו"ה עולה כ"ו וקב"ו וכ"ו
 עולה כמניין יעקב הו"ו ויהי ה' את יוסף ויהי איש . ג"כ ביעקב
 כשתשתתף עמו שם הו"ה עולה כמניין יצחק דהיינו יעקב עולה
 קפ"ב וב"ו בין הכל עולה ר"ח כמניין יצחק זהו שאמר הכתוב
 והנה נכב עלי' כלומר שנכב עם הו"ה על שם יעקב ולא אומר
 כמניין יצחק לכן אומר אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק ולא אומר
 אביך ביעקב לפי שבאותה שעה הוא בעצמו היה במדרגת יצחק
 ולכן נאמר בוא'ו ואלהי שידבר על יעקב שהיה בחותם שעה
 במדרגת יצחק :

ויאמר הן עוד היום גדול אל עת האסף המקפה וגו' קשה
 וכיברךך שיעקב ואמר לשם שעדיין היום גדול והלא

עניניהם הרואות שעדיין היום גדול . ויש לומר בזה שאמר
 ז"ל ויכן שם כי בא השמש ששקעה לו החמה פתאול שלא בעונתה
 ולכן הרועים כיון שראו ששקעה החמה קודם עונתה נתייראו
 וכאן להשקות האנן בעוד היום גדול שראו ישקע השמש פתאום
 כמו אתימול לכן אמר לכן הן עוד היום גדול א יעלה על דעתי'
 שישקע היום השמש כמו אתימול אלא השקו האנן ולכו רעו' :
ויאמר לכן לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני
 הבכירה וקשה למה יועיקרא לכן כשאמר לו יעקב
 אעבדך כרחל בתך הקטנה הל"ל אי אפשר לתת הבכירה לפני
 הצעירה אלא היעתך עד שאשאף הבכירה לאיש אחר (אם היה
 אחת שכפי המנהג אינו יכול לישא את הצעירה לפני הבכירה)
 ואז איתנגה לך . אלא דברי לך כך הם כשאמר לו יעקב למה
 רמייתני ונתת לי את לאה שהיא הבכירה ואני לא עבדתך אלא
 כרחל בתך הקטנה אומר לו לכן תדע שיש מנהג בעירמו שאין
 נושאין הצעירה לפני הבכירה דהן אחות שהתבטאת עמוך לתת
 לך הצעירה אבל התנאי הוא היה בניו וכינין וכל אנשי העיר
 לא שמועו דבר זה אבל ידעו שקדשתי לך בת אחת ומיילא הם
 אמורים ודאי שקדש את הגדולה שכן הוא המנהג של המדינה
 ונמצא שיצא על לאה קול שהיא מוקדשת והדן הוא שאם יצא
 עליה קול שהיא מוקדשת היא מוקדשת . מוגרשת ומוגרשת . ואם
 לאה לא תנשא לך לא יתבע שום איש אותה לפי שחושבי' שהיא
 מוקדשת זהו שאמר לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני
 הבכירה ובשביל זה נתתה לך לאשה וק"ל :

וצריך להבין למה יעקב שהוא בחיר שבאבות יקח שתי
 אחיות אפילו שלבן נתנם לו . ועבר על מה שכתוב
 בתורה ואשה אל אחותה לא תקח . יתכן לומר בזה שזכר
 הילקוט ראובני שרחל ולאה היו משתי אמהות . ובהיות שאין
 אבות לגוי לפיכך יצוי ללקחם וזהו אתי שפיר במאי דמיייתי
 הידרש ליקוט על פסוק רגו' ואל תחטאו אמרו בלבבכם על
 וישכבכם ודמיו סלה . שאמר דוד עד שאתם אמורים לי שבאתי
 מפסול ונשפחה אמרו לאביבן הזקן האין גשא שתי אחיות .
 וכונת הענין הוא כך שהיה אמורים לו שבא מרות היואבי'
 שבא מלוט ששכב עם בנותיו ומשיב להם אמרו לאביבן הזקן
 אין גשא שתי אחיות אלא בעל כרחיך שתאמרו לי שרחל ולאה
 היו משתי אמהות ואין אבות לגו' וא"כ לא נקראים אחיות בזה
 הטעם ג"כ לא יש אום אישור ללוט ששכב עם בנותיו כי אין
 אבות לגו' זהו שאמרו בלבונו יתן' האשה הבאה אל בתיך
 כרחל ולאה דווקא כלומר שתיהן זותרות ולא יהיו בה פסול
 ונשפחה

ושפחה כמו הדין של רחל ולאה • אבל אחתי קשיא דבשליח
 רחל ולאה היו משתי אחיות לפיכך הותרה ליעקב ונטעם כי
 אין אחות לגוי אבל בזאת לוט היו מואס אחד וא"כ כונאם שלוט
 שכב עם שתי אחיות ואיך יתכן שינא משיח בן דוד מיוקוס
 איסור • לבוא ל תירון קושיא זו נרדף לתת טעם אחר ליעקב
 למה נשא שתי אחיות ידוע תדע כי כל איסור שתי אחיות אינו
 אלא ינטעם שאין ראוי אחותה שתהיה צרתה כדכתיב ואשה אל
 אחותה לא תקח לצרור עליה בחייה כונאם שכל האיסור כדי
 שלא לצרור עליה בחייה ורחל היא בעצמה רתנה שיעקב יקח
 אחותה ומסרה לה כיוונים א"כ לאה לא היתה צרתה • ושאינו
 כל אחיות שלה היו מתקנאים כאשר ידוע מן הפסוק וינאחר
 שניטל הטעם של צרתה ניטול האיסור ג"כ ברות המואבי אומר
 קרא לא יבא עמומי ומואבי בקהל ה' על אשר לא קדמו אתכם
 בלחם ומים ואמרו ר"ל דרך האיש להקדים ואין דרך האשה
 להקדים ולכן נמנו ונמרו עמומי ולא עמונית מואבי ולא
 מואבית מטעם כשניטל הטעם ניטל האיסור • וזהו שאמר
 דוד אמרו לאיבין הזקן איך נשא שתי אחיות אלא בעל כרחין
 שתאזרו לי ומשיטל הטעם ניטל האיסור • ג"כ בעמון ומואב
 כתיב על אשר לא קדמו אתכם בלחם ומים ואין דרך האשה
 להקדים ומשיטל הטעם ניטל האיסור היו אמרו בלבבכם על
 משכבכם ודמיו סלה • ובזה יתורץ קושיא דלעיל שהקשימו
 האיך משיח בן דוד יבא מואבית שתי אחיות מואס א' לא מאחר
 שאין האיסור תלוי לא שאחותה שלא תהיה צרתה לפיכך בזאת
 לוט לא היו אסורות ללוט כי ברצון שתיהן כבעלו ללוט וא"כ
 ליכא צרתה • ובזה יובן מה שאמרה הזקנים לבועז יתן ה'
 האשה הבאה ל ביתך כרחל וכלא' ולא אמרו כלאה וזכרחל וגם
 שלא הזכירה שאר אחיות • הענין הוא שרחל קדמה בקדושין
 וא"כ אינו איסור אלא על לאה ואם לא היו רחל מתרצת ליקח
 אותה ודאי שהיתה לאה אסורה ליעקב ולפיכך הקדים רחל
 ללאה וק"ל :

קושיא שלישית כשאמר לו לכן נקבה שכרך עלי ואתנה וזה
 שייכות יש לדברי יעקב שאמר אתה ידעת את עבודתי אשר
 עבדתיך ואשר היה מוקף לפני ויפרוך לרוב כל הדברים
 כלו נראים מיותרים שהרי בדברי לבן נרמו הכל שאמר נחשתי
 ויברכני ה' בגללק • ויש לומר שמה שאמר לבן נחשתי ויברכני
 ה' בגללק כך הוא הבנת דבריו ראיתי בניחוש שלי שברכני ה'
 בזכות מה שעשיתי עמך שאספתי אותך הביתה ונתתי לך
 בנותי וכו' זהו שאמר ויברכני ה' בגללק כיוון כי בגלל הדבר הזה
 דהיינו בזכות החסד והטוב אשר גמלתוך לכן השיב לו יעקב
 אתה ידעת את העבוד אשר עבדתיך היה חסד אם היית נותן
 לי בנותי ברוב כסף וזהב בלי שום עבודה שאעבדך והייתי
 יושב בקתדרה והייתי יושב ולמד בתוך והיית מפרנס אותי אז
 ודאי הייתי אומר וימורה שהכרחה בא לך בזכות זה אבל אתה
 ידעת את עבודתי אשר עבדתיך וא"כ ולמה הקב"ה ברכני וזהו
 שמישיב לו יעקב כי מעט אשר היה לך לפני ויפרוך לרוב כלונו'
 אם אתה רואה שיעט היה לך לפני ועכשיו ויפרוך לרוב לאו
 בגללי ר"ל לא בשביל שום זכות שעשית עמדי באת לך הברכה
 אלא ויברך ה' אותך לרגלי כלומר בשביל שהייתי ימכת רגלי
 להוליך את היקנה לרעות אותם במוקוס דלא שליט ביה עינא
 ביטא כונאם שהכרחה בא אליך בעבור כמות רגלי היו ויברך ה'
 אותך לרגלי לרגלי דייק ולא כדברך שאמר ויברכני ה' בגללק
 ועריין גריבים למודעי הפסוקים הללו כשאמר לו נקבה
 שכרך עלי ואתנה למה לא אמר מיד ויה שהיה רוצה
 בחלף עבודתו והתחיל בדברים אחרים שאין בהם צורך באמר
 אתה ידעת את עבודתי אשר עבדתיך וגו' שדאי אם לא היה
 יודע שהוא עבד נאמן לא היה מופתיר בו שישבע עמו ואמרו לו
 נקבה שכרך עלי וגו' עוד קשה למה בקש יעקב חשבון עקודים
 נקודים וברחדים היה לו לשאול לשליש או רביעי או לחנאים
 כשורה של כל השותפים ויש לומר שיעקב לעולם היה משתמר
 מועין הרע שכן מנינו כששלח את בניו למצרי' לשבור אוכל צוה
 להם שלא יכנסו בולם כפתח אחד בשביל העין הרע ולפי
 שמדתו כך גם כן בהיות דועה את נאן לבן חמיו בהיותו
 רועה נאמן בקש לרעות וקנהו במוקוס דלא שליט ביה עינא
 ביטא ולכן אמר כי ימעט אשר היה לך לפני ויפרוך לרוב כנ"ל
 ועתה לבן שאמר ליעקב נקבה שכרך דהיינו בבית וק"ל שאין
 הברכה שורה בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין כדכתיב
 ינו ה' את הברכה באסמך לכן אמר לו יעקב אתה ידעת את
 אשר היה מוקף עמדי כי מעט אשר היה לך לפני ויפרוך לרוב

כל זה בא לך ומיכתת שכתתי את רגלי לילך לרחות בעוקם
 ולא שליט ביה עניא בשא הוא ויכרך ה' אוסף לרגלי
 כל"ח א"ב איך אתה אומר לי נקבה שכרך שאני איני רוצה אלא
 דבר הסמוי מן העין לפיכך חור לכן ויאמר ויאמר מה אתן לך
 ולא אחר בלשון נקבה דהיינו דבר קצוב כמו שאמר מקודם כיין
 זבלה דענתו יעקב שאינו חפץ בדבר קצוב לכן איוריה אתן
 לך ולפיכך יעקב שאל כל מה נקוד וטלוא שבו איך נרץ למנות
 כיוה המה אף רוצה בנאן אם כלו נקוד וטלוא ולא נרץ לחבור
 כיוה הוו • ועתה נרץ לדקדק בשאר הפסקים הבאים אחר
 זה ואלה שמותם :

ויאמר

מה אתן לך ויאמר לא תתן לי מאומה אם תעשה לי
 הדבר הזה אשובה ארעה באנך אשומר יש לדקדק
 בפסוק זה בשאר לו לביאמה אתן לך ה"ל עוד כל מה נקוד
 וטלוא יהיה שכרי כמו שאמר לבסוף ולמה נרץ לומר לא תתן
 לי מאומה ואח"כ אומר אם תעשה לי הדבר הזה אשובה וגו'
 אלא הענין הוא כך מאחר שכונת יעקב היה לשאול ממנו דבר
 שלא בא לעולם וסמוי מן העין וק"ל דאין אדם מקנה דבר
 שלא בא לעולם והיותה היא הקנהה לנך כשאמר לו לכן מה
 אתן לך בלשון מתנה א"ל יעקב בלשון מתנה לא תתן לי מאומה
 לפי שדבר שלא בא לעולם לא יוכל אדם להקנה לחבירו בלשון
 מתנה אף בלשון חיוב לכן אמ' אם תעשה לי הדבר הזה אשובה
 ארעה באנך אשומר דהיינו אם תעשה לי החיוב הזה לתת לי
 דבר שלא בא לעולם שהוא כל מה נקוד וטלוא העתידים ליוולד
 גם אני אשובה ארעה באנך אשמר שמירה מעלייך :

ועתה

נרץ להבין מאחר שכל דבריו של יעקב עשאו כפי
 הדין אם כן למה ברח מלבן דמונה כגשן קשיא אם
 עדין ענין למה לך לברוח ואם לא נרץ עשית א"ל עדין תורה
 יטרוף עינך הלקוחו בכל מקום ומה תועלת בדבריהם • יתרוץ
 זה בהאי דגריסין כפרק איהו נשן ו"ל המוכר פירות דתל
 לחבירו רב הונא אומר עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו
 משבחו לעולם אינו יכול לחזור בו ארס בחזן אחר חף ושבו
 לעול יכול לחזור בו וק"ל הבלת כרב קמחן דינוי לוח תירא
 יעקב שהדין שלו דין מדוניה למוכר פירות דתל לחבור ורב
 כחזן אחר חף משבחו לעולם יכול לחזור בו וק"ל הלפתא כרב
 כחזן דינוי והם כן יכול לכן לקחת את חבנו מיד יעקב דאף
 משבחו לעולם יכול לחזור בו ולפיכך ברח יעקב שלא לשבת
 תחת רשות לך לפי דמיימי הגו' כשיקח ואף רב כחזן ויודיעא
 דף שייט ואכיל לא מפיקין מיני' ולכן יעקב כשחט מתחת ידו

וברח אבל אכתי קשיא דיוניור' וישאע דבני תרתי דהיינו שיען
 ואכיל שכן דברי רב נחמן דאי שמיט ואכיל לא מפיקין מינייה
 וא"כ אי שמיט ולא אכיל מפיקין מיני' וחזר הדין מה הועיל
 יעקב בדבריה' שלו ולבא ל' תרוץ דברים או נרץ קודם להתבונן
 בהא דמיניו כשיא יעקב מיכית לבן שלח לעשו לומר ויני לי
 עור וחמור כאן ועבד ושפח' ולא מיניו במה משמר לו לבן כי אם
 כאן כיוו שאמר קרא הסר משם כל מה נקוד וטלוא וכל מה חוס
 בכשמים ונקוד וטלוא בעמים הרי שמקנה לבן לא היו כי אם
 כבשים ועגלים ומיכין בא לו שור וחמור ועבד ושפחה ופרש"י
 דלאו דוקא שור וחמור אלא שם המין ומנא ליה ליעקב כולי
 האי לא לבי אומר לי שכונת יעקב היתה כך כבר היה מתיירא
 יעקב מדינא דרב נחמן דאמר דאף משבחו לעולם יכול לחזור
 בו אבל מודה דאי שמיט ואכיל לא מפיקין מינייה לפיכך בכל
 שנה ושנה מהשנה שנים הנאן העקדה' שהי בולדות היה כותב
 אותן הנאן ביד בני עד שילדו גם הם וכשהיו יולדות ועשלייו'
 להניק ולד תיהם היה מוכר האמהות וקונה בהם שורים
 וחמורים וגמלים ועבדים ושפחות ואף היה קונה האמהות
 בתלפיץ ויאמר עליו דמיניו ואכיל לאתן הנאן שכולו מנאן
 לבן ומדמיניו ואכיל לאתמהו שהם הנאן שלקח מלבן שקנה
 אותן בתלפיץ או הולדות ג"כ נשארם שלו ג"כ יש יכולת ביד
 לבן לברוק מיניו כלום ודו"ק • ומכל מקום עדיין נריכים
 אנו למודעי' דניחא דפטר עצמו מדין דבר שלא בא לעולם אבל
 עדיין נדין המתחייב בדבר שאין לו קנהה עמוד לעומתו
 דכתב הרמ"ב בס' כפרק י"א מהלכות זכירה וז"ל המתחייב
 בדבר שאין לו קנהה כגון שאמר הריני חייב לנן את בתך או
 לכסותה חמש שנים הרי זה אינו חייב דהויא כוון מתנה ואין
 כאן דבר מימי וידוע שנתן לה וכן אורה רבותי הרי שהמתחייב
 בדבר שאין לו קנהה אינו חייב אליבא דהרמ"ב ורבותיו
 ואם כן קשה ליעקב איך בשביל לניצל מעין הרע נכשל
 בהן המתחייב בדבר שאין לו קנהה שאינו חייב וא"כ לבן יכול
 לומר קים לי כהרמ"ב ורבותיו וטול העל מיניו • וכדי
 לבא לתרץ קושיא זו נרץ להקדים קודם איהו דינוי של
 הרמ"ב דקראים דסתרי אהדי כתב הרמ"ב גם כן
 בהלכות יופרת האומר ויה שתעלה ונודתי מוכר לך
 לא קנה משום דהיי דבר שלא בא לעולם משום דהטעם
 שנתן כיוה שתעלה ונודתי מוכר לך לא קנה לפי שהוא
 דבר שלא בא לעולם ואם אומר מה שעלתה ונודתי

שכבר בא לעולם אע"פ שהוא בתוך הים שלא ראוהו עדיין קנה
 ולא חייש לדבר שאין בו קנה תיגאל ולמה לקני והא דבר שאין
 לו קנה הוא דאפש' שיהיו דגים מועטים ואפשר שיהיו מרובים
 א"כ הוי דבר שאין לו קנה שכן המתחייב לזון את בת אשתו
 כעב הרב המוניד דהוי דבר שאין לו קנה משום שאי יוקיר או
 שאי יוויל כמנא כשיהיה דבר שאין להבחין ולידע בין מעט
 למרובה נקרא דבר שאין לו קנה ומאחר שהתחייב לזון את
 בת אשתו לא יחייבו. למה כמה שעלת' מוודתו יתחייב וכן כתב
 ג"כ שהמוכר פירות באכסרה דאמר פירות באכסרה אני מוכר
 לך דגמר וקנה גם סס הוי דבר שאין לו קנה ולמה לקני ויש
 שהפוסקים שנתנו חילוק בלו הלשונות יש מהם שכתב שבשלת'
 פירות שבאכסרה ומה שעלתה מוודתי יש בהם קנה ונזד הכלי
 דהיינו שהמוכר גומר והקנה לו אפי' שיהיה הרשת מלאה דגים
 וגם האכסרה אפי' שתהיה מלאה פירות ולכן גמר וקנה כמה
 שעלתה מוודתי ופירות באכסרה אבל במתחייב לזון את בת
 אשתו אין כלי מנבזלו כמו הרשת והאכסר' ע"כ דבריה ודעתתי
 לא כיחא שגם בהיתחייב לזון את בת אשתו חמש שנים יש לו
 גבול ונזד אחד דהיינו שנתחייב לזון את בת אשתו חמש שנים
 והוא חמש שנים אלו כמו הרשת והאכסרה דיותר אונאה שייך
 ברשת והאכסרה מהאונאה דשייך שייך אפי' או שיהיה יוויל
 המזון בחמש שנים אלו דכרשת אפשר שיהיה דג אחד ואם תהי'
 מלאה יהיו בה אלף דגים אבל אם יוקיר או יוויל המזון לעולם
 לא יעלה במדרגה זאת ואין לו להזניא עליה יותר מחמש שנים
 ולהזו החמש שני אלו קנה כענין המגודה לדגים ואכסר' לפירות
 לכן לא כיחא לדעת חילוק זה :

ונצא לע"ד תלמך באופן אחר וקודם נדקד' בלשון הרמ"ב
 למה בהלכות מכירה אמר וכן הורו רבנתי ובהלכות
 ערב אמר ונראה לי שאין ערב הזה חייב כלום נודע הוא שכל
 מקום שאמר הרמ"ב ונראה לי כסרא יקידאה היא ונתה נרוך
 להבין למה רבנתי של הרמ"ב לא פסקו כמותו בהלכות ערב
 אלא יש לומר שערמא של הרמ"ב דאמר דהמתחייב בדבר שאין
 לו קנה שאינו חייב הוא דוקא בהיותו בלשון מתנה וכך תמו'
 בלשון בפרק ג"א מהלכות זכירה דהמתחייב לזון את בת
 אשתו חמש שנים הרי זה אינו חייב משום דהויא כמו ונתבואין
 כאן דבר מונו נודע שנתן לה. הרי שדומה הדבר למתנה וכל
 דבר שהוא כמו מתנה שאחד כהנה ואחד חסר אם לא פירש
 קנה הדבר אעפ"י שאפשר לו לידע מתקרי דבר שאין לו קנה
 ואינו יתחייב אבל אם יהיה בלשון מוכר כמו מה שעלת' מוודתי
 אני מוכר לך ופירות באכסרה אני מוכר לך אפי' שיהי' דבר שאין
 לו קנה גומר וקנה לפי שלא הויא כמו מתנה אלא בלשון מוכר
 ושנים תלויים באחריו להפסיד ולהרוויח דרך שיש להגומר מה
 שעלת' מוודתי מוכר לך כסבלע ונתן לו הסל בין המוכ' בין הקוב'
 תלויין באחריות ההפסד הא כיצד המוכר אפש' שתקיה מוודתו
 ויאלה דגים ויזכרה בשלע נשוי יותר מעשר שלעשים וכן הקנה
 אפשר שנתן לו שלע ואין במוכר' כי אם שני דגים קטני ולקחם
 בשלע ובכח אותה אחריות של כל אחד ואחד גמר וקנה בדבר
 אפילו שאין לו קנה :

אע"פ כי שיהא בתוך הים שלא ראוהו עדיין קנה
 ולא חייש לדבר שאין בו קנה תיגאל ולמה לקני והא דבר שאין
 לו קנה הוא דאפש' שיהיו דגים מועטים ואפשר שיהיו מרובים
 א"כ הוי דבר שאין לו קנה שכן המתחייב לזון את בת אשתו
 כעב הרב המוניד דהוי דבר שאין לו קנה משום שאי יוקיר או
 שאי יוויל כמנא כשיהיה דבר שאין להבחין ולידע בין מעט
 למרובה נקרא דבר שאין לו קנה ומאחר שהתחייב לזון את
 בת אשתו לא יחייבו. למה כמה שעלת' מוודתו יתחייב וכן כתב
 ג"כ שהמוכר פירות באכסרה דאמר פירות באכסרה אני מוכר
 לך דגמר וקנה גם סס הוי דבר שאין לו קנה ולמה לקני ויש
 שהפוסקים שנתנו חילוק בלו הלשונות יש מהם שכתב שבשלת'
 פירות שבאכסרה ומה שעלתה מוודתי יש בהם קנה ונזד הכלי
 דהיינו שהמוכר גומר והקנה לו אפי' שיהיה הרשת מלאה דגים
 וגם האכסרה אפי' שתהיה מלאה פירות ולכן גמר וקנה כמה
 שעלתה מוודתי ופירות באכסרה אבל במתחייב לזון את בת
 אשתו אין כלי מנבזלו כמו הרשת והאכסר' ע"כ דבריה ודעתתי
 לא כיחא שגם בהיתחייב לזון את בת אשתו חמש שנים יש לו
 גבול ונזד אחד דהיינו שנתחייב לזון את בת אשתו חמש שנים
 והוא חמש שנים אלו כמו הרשת והאכסרה דיותר אונאה שייך
 ברשת והאכסרה מהאונאה דשייך שייך אפי' או שיהיה יוויל
 המזון בחמש שנים אלו דכרשת אפשר שיהיה דג אחד ואם תהי'
 מלאה יהיו בה אלף דגים אבל אם יוקיר או יוויל המזון לעולם
 לא יעלה במדרגה זאת ואין לו להזניא עליה יותר מחמש שנים
 ולהזו החמש שני אלו קנה כענין המגודה לדגים ואכסר' לפירות
 לכן לא כיחא לדעת חילוק זה :

ונצל הקתרמוות כתב חילוק אחר ואמר דלא אמר הרמ"ב
 דהמתחייב בדבר שאין לו קנה שאינו חייב לא דוקא
 בדבר שאם ירצה לידע באותה שעה כמה יוציא לא יוכל לידע
 אותו דבר מתקרי דבר שאין לו קנה ולא מתחייב' בגון המתחייב
 לזון את בת אשתו חמש שנים שאם ירצה לידע באותה שעה
 כמה יוציא עליה בחמש שנים אלו. אי אפשר לידע. דשייך
 יוקיר או שאי יוויל ולכן לא יתחייב אבל מה שעלתה מוודתי
 אני מוכר לך ופירות באכסרה אני מוכר לך אם ירצה הקנה
 באותה שעה לידע כמה הוא יכול לדעת. מלא רנו לידע
 גמר וקנה בין מעט בין הרבה בין המוכר בין הקנה ודברי פי
 חסם תן. אבל עדיין לדעתתי קשה ויהיה דכתב הרמ"ב בס'
 בהלכות ערב פ' כ"א ו' ע"כ שנתחייב בדבר שאין לו קנה
 נראה לי שאין ערב הזה חייב כלום וכתב הרב המוניד שהלך

בזה כח לתרץ למה שהקשינו למה לא פסקו רבותיו של
 הרמב"ם בערב המתחייב בדבר שאין לו קצבה שלא
 יהיה חייב כמו במתחייב לזון את בת אשתו לפי שהמתחייב
 לזון את בת אשתו לפי שבת אשתו נהנית והוא חסר לכך לא
 חייבוו בדבר שאין לו קצבה דהויא כמו מתנה אבל בערב
 סבירא להו לרבותיו של הרמב"ם דאית ליה הנאה דהיינו קלא
 דמיינא ובכח אותה הנאה מחייבים אותו לפרוע והרמב"ם
 נראה לו דבר אחר דהיינו סתם שהערב הוא אסמכת' ואסמכת'
 לא קניא א"כ במה מתחיי' הערב לפרוע בכח האי הנאה דקלא
 דמיינא א"כ הויא הנאה דקלא דמיינא בטלה • כדי לחייבו
 באסמכתא א"כ נשאר דבר שאין לו קצבה בלי שום הנאה אחרת
 כדי לחייבו בדבר דאין לו קצבה לכך אמר נראה לי שאין ערב
 הזה חייב כלום אבל אם היה לערב הזה חיוב הנאת זמון חזן
 תקלא דמיינא או ודאי שאפילו הרמב"ם יודע שחייב לפרוע
 נזמינו למודים שבדבר שאין לו קצבה בכח הויא הנאה דהוי
 ליה • גמר ושעבד נפשיה דהויא כמו מר בכח הויא הנאה
 ולא הויא כמו מתנה מחדר שיש לו הנאה גם כן • ובזה נכח
 לב"ד לכן בשאר ליעקב ויה אהן כך השיב לו יעקב לא תתן
 לי מאומה אם תעשה לי בדבר הזה אשובה ארעה נאך אשמור
 והענין הוא שאחר שיעקב היה בדעתו לשלול דבר שאין לו
 קצבה כשאר לו לכן היה אהן כך בלשון מתנה א"כ יעקב בלשון
 מתנה לא תתן לי מאומה שאם תתחייב בדבר שאין לו קצבה
 בלשון מתנה • אז לא מתחייב כמו שבארנו לעיל בדלשון
 מתנה לא מתחיי' בדבר שאין לו קצבה לכך אמר יעקב לא תתן
 לי מאומה אלא אם תעשה לי הדבר הזה להתחייב בדבר שאין
 לו קצבה גם אני אעשה זאת כך שאשוב ארעה והיהוה כך הנאה
 אחרת נאך אשמור שהוא שירה מעליא יותר מן הרועה
 שהרועה חייב לשמור ביום ויעקב נתחייב אפי' בלילה כדכתי'
 גבותי יום וגבותי לילה ובכח הויא הנאה גמר ושעבד ללבן
 אפילו בדבר שאין לו קצבה אילכא דכוזי עלמא :

ונכא

לדקדק בשאר פסוקים המזכירים לנו לעבור בכל
 נאך היום הסר משם כל שה נקוד וטלוא וכל שה חוס
 בכשבים ונקוד וטלוא בעיזים והיה שכרי וענתה בי דקתי
 ביום יחד כן תפא על שכרי לפניך כל אשר איננו נקוד וטלוא
 וגו' נגזב הוא אתי ויאמר לכן הן לו יהי כדברך • וצריך להבין
 למה לכן לא השיב לו דבר עד אחר שאמר יעקב וענתה בי
 דקתי וכו' אז אמר הן לו יהי כדברך שהיה לו להשיב לכן
 ליעקב אחר שאמר יעקב כל שה חוס בכשבים ונקוד וטלוא

בעזי' והיה שכרי היה לו לומר מיד הן לו יהי כדברך ולמה שתק
 ולא השיב לו עד אשר אמר וענתה בי דקתי • עוד קשה מה
 שאמר יעקב וענתה בי דקתי מה נדקה היא זאת שעושה ללבן
 ויוראה לו חסידות גמור באמרו כל אשר איננו נקוד וטלוא
 בעיזים נגזב הוא אתי פשיטא שהיא נגזב ואין כאן שום חסידות
 ולא שום דבר גוטא לפנים משורת הדין שיוכל לומר וענתה בי
 דקתי שאין בשכרו אלא עקודים ונקודים ויונא לכן מין אחר
 ודאי שיקחנו וימנו דודאי שנכח חותנו • ויש לומר שיעקב אמר
 אעבוד בכל נאך היום הסר משם כל שה נקוד וטלוא וגו' והיה
 שכרי אמר לכן בדעתו מואחר שהיוס לוקח אותם תחת שכרו
 ודאי שהם שלו וכל מה שיולידו א"כ יהיה שלו שכל מה שקנה
 עבד קנה רבו וא"כ כמו שהנאן שלי עתידין ללדת עקודים
 ונקודים כך הנאן שלו שהם עקודות בודאי שיולידו ג"כ לכנות
 או שחורות ויאמר יעקב אלאו הכנות והשחורות הם ולדות
 שהולידו הנאן שלו העקודות • שגם הם מולידו לכנות ושחורות
 כמו שנאן לכן מולידים עקודים ונקודים • גבוה יהיה לו פתח
 לנגזב זאני לכך לא השיב לו ונשתתק לכן וחושב בדעתו לאומר
 רוצה להערי' לי ולגזוב את זאני כשראה יעקב שלבן שותק
 וחושב מחשבות ידע מה בדעתו ואמר אני אעשה כך הטבה
 אחרת כי ידעתי ויחיות שתיקוהך מה היא • וענתה בי דקתי
 ביום יחד בשע' עקידת השכר כי תפא על שכרי לפניך כל אשר
 איננו נקוד וטלוא כלומר כל מה שתמאן שאינו נקוד וטלוא וכו'
 אפי' שהי' מהולדו' שהולידו זאני מואחר שאינו נקוד וטלוא וכו'
 יהיה נגזב אתי הרי לך הטבה רבה שאעשה אני כך אז אמר
 לכן הן לו יהי כדברך שכתבתי זה לא יסאר שום פסוק בענין ;
 והנה מלאנו ראינו דקתו של יעקב והטבתו שעשה ללבן
 ואח"כ נכפך לו לסורי הגפן כפרים שיון הגרא' ושמע
 שנכח לו כל זאבו בתחבולו' ההקלות שגם בשקמת המים ולא
 כאה ולא יאה ליעקב איש תם לעשות כדבר הזה דלא דינא ולא
 דינא לנגזב את נאן לכן בערמיה כי תנאי התנה עמו וכפי מה
 שהתנה הודה לו לכן ויה לו לעשות כדברים אלו על לא חיוס
 בכפיו של לבן ויש לומר דיעקב היה מוכה עמו עם כל אדם
 כפי שבעו עם כבר תתבר ועם עקש תתפל הלא תראה
 בפסוקים שאמר יעקב ללבן הסר משם כל שה נקוד וטלוא וכל
 שה חוס בכשבים ולשון זה הוא הקטני וכונתו יעקב הוא להניח
 כל הגדולי ולהתחיל ליקח מה שיונא מולידות נקודות ועקודות
 מהיום וייעכשו שיהיו שלו והתושים הגדולים שיסארו בתוך נאן
 לכן כדי שיולידו גם כן נאן לכן עקודים ונקודים שאם

יסיר האבות הנקודים מאין יולדו הגאון נקודים לכן לא אמר
 כי אם הסר משם כל מה שה דייקה ולא חיל ולא תיש מה עשה
 לכן הסיר גם כל האבות העקודים כדי שלא יולדו עוד הגאון
 שלו נקודים זהו שאמר קרא ויסר ביום ההוא את התישיש
 ויתן לכן ביד בניו כמו שפיר' רש"י ז"ל ושם דרך שלשת ימים
 ביניהם כשראה יעקב דבר זה אמר ודאי עם עקש תתפתל אני
 אמרתי הסר משם כל מה והוא הסיר את כל התישיש כדי שלא
 יולדו הגאון נקודי אם כן מה יהיה שכרי לפיכך בדיבא וכדייבא
 עשה הימקלו ולא נגב מנאן לכן כלום דאיכו דאספיד אנפשיה ;
וישמע יעקב את דברי בני לכן לאמר לקח יעקב את כל
 אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה .
 הנה בפסוק הזה יש בו דברים נראים כוונותים דה"ל לקח
 יעקב את כל אשר לאבינו ועשה את כל הכבוד הזה דמה
 תלמוד לומר ומאשר לאבינו ודאי כשלקחו ויאביהם הוא ומאשר
 לאביהם ומנ"ל ומאשר לאבינו כוונת שמהאשר לאבינו הוא מיותר
 ועוד קשה מאי הוי דקאמר ועשה את כל הכבוד הזה הו"ל
 לומר ועשה את כל התקנה הזו - ויש לומר' בזה שפירשנו לעיל
 שכדי ליכיל מדיבא דרב נחמן דמי דהוויכר פירות דקל לחבירו
 חף משכחו לעולם יכול לחזור בו וח"ל לכן היה יכול לחזור בו
 וליקח את הגאון העקודות לעצמו ואין לו ליעקב אלא מה דשויט
 ואכיל כמו שאמר רב נחמן ויודיב דמי שמיט ואכיל לאו מסיקין
 מניה מה עשה יעקב כדי ליכיל מדין זה ויקיים דשמיט ואכיל
 כדי שלא יוכל לכן לחזור בו בכל שנה ושנה הגאון הנקודות שהיו
 מולידים נאן לכן היה מניחם ביד בניו עד שיגדלו ויולדו
 גם הם ולקח האבות ויזכרן וקונה בהם עבדים
 ושפחות וגוילים וחמורים וכוה היה קונה אותם בחליפין
 וזותקיים בו שמיט ואכיל ואם לא היה יעשה כך היה כח
 ביד לכן לחזור בו ולטרקו האבות של כל שנה ושנה שהם
 פירות נחמו וכשהיה זוכה באבות היה זוכה בכל מה
 שהולדו כוונת שכל כח לכן היה לחזון בולדות נאבו דוקא
 ויעקב בזה שהיה לו ללכן כח להחזיק מהם הגאון שגולדו מנאן
 לכן חותם הגאון היה מחליפין בדבר אחר - והוא כונת הכתוב
 לקח יעקב את כל אשר לאבינו דהיינו הגאון שגולדו מנאן לכן
 ומאשר לאבינו רונה לומר מחותם הגאון שגולדו מנאן לחבירו
 החליפין ועשה את כל הכבוד הזה כדי שלא יהיה כח בחבירו
 לחזור בו לחיבא דרב נחמן לפי שכבר שמיט ואכיל והו שאמר
 ומאשר לאבינו בלומר מחותן הגאון שהיה כח לאבינו לטרקו
 אותם ולהיות שלו וחותן הגאון עשה את כל הכבוד הזה לפיכך

אמר לטון כבוד ולא אמרו ויקנה לרמון על עבדים ושפחה הם
 כבודו של אדם כדכתי' טוב קבלה ועבד לו מיתוכב וחסר להם ;
אם כה יאמר עקודים יהיה שרדך וילדו כל הגאון עקודים
 ואם כה יאמר נקודי יהיה שרדך וילדו כל הגאון נקודים
 וקשה שה"ל קרא אם כן יאמר עקודים וכו' וילדו כל הגאון
 עקודים דמלת כה שייך על מקום כמו ויפן כה וכו' ועוד שלא
 ה"ל קרא לטון כה ולא כן אלא אם יאמר עקודים וילדו כל
 הגאון עקודים וכו' ומה תלמוד לומר כה אלא ודאי דלדרשה קא
 אתי ומאחר דלדרשה קא אתי להודיע רשעות לכן באמר בו את
 אשר ישום אלהים כפי - הנה מלת כה מורה על מקום כנו'
 ורונה לומר שהיה חומר לכן ליעקב בזה המקום של הבהמה
 רונה חני שהיה עקוד ואם יהיה העקוד במקום אחר לא יהיה
 כך הו"ל אם כה יאמר בלומר אם בזה המקום של הבהמה יאמר
 שהיה עקוד וילדו כל הגאון כך עקודים באתו מיקום שהיה אוח'
 לכן וכן אם כה יאמר נקודים וכו' - עוד כוכל לומר אופן אחר
 בהפירוד מלת כה מומלת יאמר והיינו שמתקודם היו עושים תנאי
 אחד דהיינו קודם שנתעברו הגאון ואחר ימים שכבר הירואה
 שנתעברו כולם ה"ל חומר בו מחותן תנאי שנעשה קוד שנתעברו
 וכל כוונתו של אותו רשע היה להחליף את משכורתו דהיינו
 שראה לכן שיעקב היה מנכילי חמר ודאי שזולו גרים ליה לכן
 ה' יעשה שני תנאי בדבר בתנאי הראשון קוד' העיבור כדי שזולו
 יגרום שיזרעו הגאון כפי התנאי שה' יבינה או עקודי' או נקודי'
 אחר שכבר היו נזכרים בבטן אמן כפי מה שהיה התנאי ביניהם
 אחר זה היה חומר בו ויהפך התנאי לגון אחר שהיה דן בדעתו
 שהטבע לא ישתנה ומאחר שכבר היו מנווירים בבטן חום
 כגון התנאי הראשון הטבע לא ישתנה ולכן היה משתנה
 התנאי כדי שלא ירויח יעקב שהיה סובר שהרויח שלו הוא מנח
 מול ולא ידע שהוא מוק' בה וכשקפ' ה' גופה העתיד' היה יודע
 כיצד היה עתיד להחליף את התנאי והיה מניירם וינקודם כפי
 מה שהיה עתיד לכן לומר לבסוף ולכן ח"ל אם כה יאמר עקודים
 יהיה שרדך בלומר אם היינו עושים תנאי שכן יהיה נקוד אחר
 זמן יאמר עקודים יהיה שרדך והיה עושה גם הקב"ה וילדו כל
 הגאון עקודים ואם כה בלומר ואם מתחילה כך היה התנאי
 שילדו כל הגאון עקודים ח"ל היה אומר נקודים יהיה שרדך
 והיה עושה גם וילדו כל הגאון נקודי' זהו שאמר קרא כי ראיתי
 את כל אשר לכן עושה כך כי ראיתי דייקה ונפיתי מהו דעתו
 וכפי מה שהיה עתיד לומר לכן לבסוף בסיומו הגאון כך הייתי
 מנייר אותו ;

ויחדר ליעקב וירם בלבן ויעקב ויאמר ללבן מה פשעי
 מה חטאתי כי דלקת אחרי זה עשרים שנה אכני עמך
 רחל'ך ועיניך לא שכלו ואי נאצך לא אכלתי טרפה לא הבאתי
 אצ'ך אכני ארבעה ימידי בתקשנה גנותי יום וגנותי לילה
 הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתו מעיני זה לי
 עשרים שנה בכיתך עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך
 ושש שנים ונו' : אין לשים לב לכל הדיוקים שבפסוקים הללו
 שכולם מיוש מיוותרים וכי לבן לא היה יודע שישיש עשרים שנה
 בביתו עוד קשה סיפא דכפל ואמר זה לי עשרים שנה בכיתך
 ולמה בשנים ראשונים אמר אכני עמך ובאחרוני אמר בביתך
 למה בראשונים לא אמר לי כמו באחרונים ועוד מה לו לחלוק
 ולרוב עם לבן כי לא מצינו שום עול בידו שבגוהו. שבעולם
 כשיהיה אורח בבית בעל הבית אם ילך האורח ומציתו צריך
 שיקח רשות ומה"ב יזכ"ש הוא שהיה חתנו' שהיה לו לפחות
 לשאלו לו רשות . זאת ועוד שאם היה יהיה שכלתו האורח
 מצית הב"ב בלא רשותו ודאי שבעה"ב ימשמש בכליו שאל
 גבב האורח איזה דבר דלוי לא תימא הכי למה ברח בלא שאלת
 רשות ואם בדרך מקרה . חסר איזה דבר מהבית כולי עלמא
 לא חשדי אלא להאורח שברח א"כ אין לו ליעקב שום תרעומות
 על לבן לא דין ולא דברים שלבן דרף אחריו לבקש את התרפי'
 שחסרו מציתו אם יתאסר מוטב ואם לאו יחזור לביתו ג"כ למה
 חרה ליעקב כל כך דתיב ויחד ליעקב וירם בלבן בודאי
 שעכשוו נקרא יעקב מחזיק באזני כלב עובר וצותעבר על ריב
 לא לו . ויש לומר שמוסף דבריו של לבן גילה ראשיתו על מה
 ועל מה דרף אחרי יעקב אע"ג שאינו מפורש בפסוק ילמוד
 סתום מן היופושש באחרונה אמר לבן הבנות בנותי והבני' בני
 והנאן נאני וכל אשר אתה רואה לי הוא מה חשב לבן באמרו
 דברים הללו ללא צורך : אלא לבן דרש כי תקנה עבד עברי
 למי שמכר בבית דין ופסוקו כי יוכר לך ונו' כמי שמוכר מחמת
 דוחקו וסבירא ליה כי יוכר לך אומר הכתוב העניק תעניק
 לו מתוך רצון ותיקן וז"ל יש להעניקוהו כפי רצונו וכפי נדבת לבו
 אבל לא שיקח הוא בידו ויכרח בכל שלו וגם שהכתוב אומר אם
 אדוני יתן לו אשה האשה וילדיה תהיה לאדוניה זהו שאמר לבן
 הבנות בנותי והבנים בני והנאן אכני ולפיכך ויחד ליעקב וירם
 בלבן ויאמר לו מוטוב אם אתה אומר שאני עבד עברי היה לך
 לקיים עמי כל דימי עבד עברי וזה שאמר זה עשרים שנה אכני
 עמך כפי סברתך . ולעבד עברי כתוב שש שני' לבד וכבר ידוע
 שהקול עבד עברי קנה ארון לעצמו שנא' כי טוב לו עיך כדאי'

בירושלמי שאם אין לו לא תקדחה א' צריך לתנה לו לעמד והוא
 יטן על הקרקע התנאי השני שהזכור מפני דוחקו כאשר בו לא
 תעבוד בו עבודת פדן התנאי השלישי שאכל מיום שהאדון
 אוכל התנאי הרביעי שיטן במקום טוב כמו במקום שיטן האדון
 במקום שלא יזיקוהו החוז התנאי החמישי שלא ילך ביום האדון
 חתת הכל והוא שישמש שלא יכהו שרד וכל אלו התנאים אם
 לסברתך שאני הייתי עבד עברי לא קיימת כי שום אחד מדברי'
 הללו . שאתה היית אוכל בשרא שמינה ואני איולי נאצך לא
 אכלתי אם תאמר שהייתי אוכלן גסה שאין אתה רואה והייתי
 אילן מכל וכל זאת ועוד כי העבד אינו חייב באכוסים מהיום
 ומכל שכן מהלילה ואני אפילו אם היתה נטרפה איזה מן הנאן
 לא הייתי מביאה לך לפי שמירי בתקשנה זאת ועוד שהיית
 מחייב אותי בגנות יום ובגנות לילה והעבד אינו חייב באכוס'
 הני גנותי יום וגנותי לילה ועוד דאם אמת שאני עבדתי
 אותך כדן דעבד עברי היה לך להושיבני במקום שלא יכני לא
 קרח ולא חורב שהקונה עבד עברי בקונה אדון לעצמו אם כן
 היה לך להושיבני בבית ואני הייתי ביום אכלני חורב וקרח
 בלילה גם בעבד העברי כתיב וטוב לו עמך שאם אין לו אלא
 כך אז כסת א' צריך שיתנהו לעבד עברי שיטן עליו ואני ותדד
 שנתו מעיני א"כ ודאי אין לך עלי דין עבד עברי ואם עבדתי
 עמך לא עבדתי להיות כדן עבד עברי אלא עבדתך להנאתי
 זהו שאמר זה לי עשרים שנה בביתך לי לשמי להנאתי .
 עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בנאצך לבן
 חנה ליעקב וירם בלבן וטען לו כפי סברתו עד שלא נשאר
 ללבן שום טענה אלא מה שאמר לבסוף הבנות בנותי והבנים
 בני ופי' רש"י שנים אף בלהה וזלפה הרי ומסבת רש"י צריך
 לדרוש מלת הבנות בנותי ולא דרשונו כוותיה שאם הוא על
 הכפל של הבנות בנותי שהם ארבעה בנות א"כ מה ידרוש
 בולת והבנים בני . ולע"ז נזכר לוודא כמה שהקדמנו תאמר
 שאמרת עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך א"כ אין לך
 אלא שנים שהם רחל ולאה דבודלת בעל דין כמה שנים דוני
 א"כ הבנות הנשארות שהם בלהה וזלפה הם בנותי הם שלי
 ואין לך רשות בהם ויואחר שהם בנותי גם הבנים שילדו הם
 בני ומה שכתל לשוכו והנאן נאני אפסר לוודא דלפי מה שטען
 יעקב השיב לו מקודם אמר עבדתך ארבע עשרה שנה בשתי
 בנותיך שהל"ל עבדתך י"ד שנים בפשי מה בא ללמדנו באמרו
 בשתי בנותיך ועוד שנים שאמר למה לי ואמר לו בכנותיך לא

שלא ורחל היו בנות הנבירות ולכן נקראים על שמו של לטן
 אבל בלהה וזלפה שהיו בנות השפחות ולדה של שפחה כעוה
 ולא יקרא שמו עליהן לכך אמר עבדתיך י"ד שנה בשתי בנותיך
 באותן השנים שנקראיה בנותיך שהם אלה ורחל אבל בלהה
 וזלפה נקראים בנות ולא בנותיך לכך השיב לו לכן הכינו בנותי
 כלומר אותם הכנות שלי וזכר שמו עליהן אפי לוקחן שאין לך
 דעות בהם שלא עבדת לי בהם כי אם בעד השנים שנקרא
 שמו עליהן וכן אמר יעקב שש שנים בנאבק דקשה שהל"ז ושש
 שנים בנאפי אלא הענין הוא שיעקב אמר עבדתיך שש שנים
 בנאבק כלומר במה שילדו ואכן לכך השיב לו לכן אין
 הכי נניח אפי כותן לך בשכר מה שעבדת מה שילדו נאפי דוקא
 אבל שאר הנאן שהם הולדות דאיתין מוכח מה שילדו נאפי הם
 שלי וזה שאמר והנאן כלומר אותנו הנאן שאינן נקראים על שם
 נאפי לפי שהם ולדו ולדות הם נאפי :

עוד יתכן להשיב ולשם פסוקים אלו באופן אחר בדיון של
 רועה דים להקשות ליעקב מימי האף דקאמר טרפה לא
 הבאתי אליך ויודי בתקטנה גובותי יום ונגובתי לילה פשוט
 הוא שחייב לשלם שכן כתב רב"ק סי' ע"ד דאריי והדומה והבמור
 והבדלס והגחש הרי אלו חונקין ביוון שפאו ואליהם אבל אם
 הולכין למקום גדודי חיה ולסטים אין אלו חונקין וחייב לשלם
 וא"כ יעקב ודאפי חייב לשלם ללבן כל מיני חונקין וכל מיני
 גבנות מאחר שהיה יולוכן למקום גדודי חיות ולסטי א"כ ביה
 יתרגעם יעקב על לבן באומר טרפה לא הבאתי אליך אפי
 אחטנה וגו' והלא קפי הדן היה לוקח לבן מינוני . ויש לומר
 שכתב הרב בפ' הגזר וז"ל קבל עליו ש"ש להתחייב אפילו
 באונקיס או שתינה ליפטר ונגבה ואבידה והשבעה הכל לפי
 תנאו והנה ברור הוא ויה שפרשתי כבר ויברך ה' אותך לרגלי
 שהגיד לו שכל הבכרה בא לו מחמת שהולוכן אחר המדבר
 באתר דלא שליט ביה עונא בישא א"כ בשלקח לבן ליעקב
 שישונו לרעות נאפו ודאפי שהיה על יופת שיהגום באותן
 היוקויות ענין דלא שליט בהו עונא בישא וזקויות אלו כיון
 שהם רחוקים ויהישוב הם מקומו של גדודי חיה ולסטים נמצא
 שעל יופת כן בתרעה לבן ובהיות כך לא מתחייב יעקב לפי
 שהכל לפי התנאי דאי אפשר לתפוס חבל בתרין ראשין אם
 ישתמר ויענין הרע טרף לרעות במקום גדודי של חיה ולסטים
 ואם רועה להשתמר מגודודי חיה ולסטי טרף לרעות במקום דשליט
 בהו עונא בישא וכשראה יעקב שרף לבן אחריו ואמר שהנאן
 נאפי א"כ מימי כוונתייה דלבן אלא ודאפי שכוונתו לומר שרופה

לשלם כשכר רועה בעלמא לפיך ויחר ליעקב וירב בלבן ואפי'
 לתפוס חבל בתרין ראשין אי אפשר . רחיליך ועיוד לא שכלך
 ששיתרי אותן ויענין הרע דהולכותים במקום גדודי חיה ולסטי'
 דלא שליט בהו עונא בישא כנו וכו' ה' אודעתיך שכן גרף להיות
 כשאמרתי לך ויברך ה' אותך לרגלי א"כ איני חייב באונקיס ולא
 בנגבה ואפי' נתחייבתי לך בכל . רחיליך ועיוד לא שכלך
 ששיתרי אותן ויענין הרע טרפה לא הבאתי אליך לפי שאפי'
 אחטנה ויודי בתקטנה גובותי יום ונגובתי לילה א"כ איך
 יתכן שתרעה לשלם אותי ברועה בעלמא ועוד שרועה אינו
 חייב כי אם בנגבת היוכ ואפי' גבובתי יום ונגובתי לול ויחמת
 כך הייתי מוכרח ליטב בעלמא על בני כפי השדה וזה שאמר הייתי
 ביום אכלמי מורב וקרח בלילה גם דין של ש"ש אם ישן בשעה
 שבני אדם נעורין ומיעור בשעה שבני אדם ישנים ומאנס ומגב
 מומנו שום דבר פטור אבל אם שכב בשעה שבני אדם ישנים
 ונעור בשעה שבני אדם נעורין ומאנס ומגב וימונו דבר חייב
 וזהו שאמר יעקב אפי' כדי לשמור אותם ויענין הרע הלכתי
 במקום שאין שם בני אדם ולעיקר לא היה לי שעה לישן בשעה
 שבני אדם עומדים לפי שאין שם אדם וכדי לשמור את נאפיך
 ותידך שתי מעיני ונאפי אתה רוצ' לשלם לי ברועה שהנאן כמות'
 שזר ועל זה חרה אפי' יעקב בלבן ואלו הפסוקים היו להודיע
 יעקב טענותיו כדי לבטל מחשבתו הרעה של לבן הארמי וכו' :

סדר וישלח

עם לבן גרתי ואחר עד עתה ויהי לי שור וחמור צאן ועבד
 ושפה ואשלחה להגיד לאדוני למנוח חן בעיניך וקשה
 שאדרבא יתקבא עשו בראותו שיש לו כל כך עושר וכבוד ואיך
 חמור למנוח חן בעיניך עוד קשה דמה בא ללמד לעשו שנתחא'
 עד עתה וכי עשו לא היה רואה שנתחא' עד עתה ויש לומר
 ששלא יעקב לאמר אל תהי חושב שנתקיימו הפרכות שברכני
 אפי' שאבא ברכני שהק"ה יתן לי בלי טורח כדכתיב ויתן לך
 האלהים ואפי' לו לא נתחא' עד עתה לבעב' שש שנים אחר'
 לא היה לי שור וחמור וזהו שאמר קרא ואחר עד עתה ויהי לי שור
 וחמור כלונו נתחא' עד עתה כדי שיהיה לי שור וחמור וכו'
 ואשלחה להגיד לאדוני למנוח חן בעיניך ;
ויאמר אם יבא עשו א המחנה האחת והכרה והיה היחנה
 הנשאר לפליטה וכו' רש"י על כרחו כי אלתם עמו
 והנה קשה מאד שהרי הכתוב דלעיל שאמר וירא יעקב ויחד ויגד
 לו

לו פי' רש"י יראה שמה יכרה וייתר שמה יכרה. הוא את אחריס
 א"כ מאחר שנתירא שמה יכרהו עשו א"כ איך אומר רש"י
 וזהו המצבה הנשאר לפליטה על כרחו שאלחם עמו תימא
 אפי' ילחם עמו דלמא ינצחו עשו ויכרהו ויחך את כל אשר
 לו ולא יהיה שום מצבה לפליטה • יש לומר בזה שנקשה קודם
 ובי יעקב מקטני אמנם היה ששקב"ה אחר לו שוב אל ארץ
 אבותיו ולמולדתו ואז היה עמו ויהא מתיירא אלף יעקב ראה
 החלום ולא ידע פתרונו דהיינו הקב"ה אחר לו ואז היה עמו
 ואז כי יודע אם הכונה הוא שיהיה עמו להגילו מכל איובי מעלי
 שהוא ילחם ויאמר דבר כדכתיב ה' ילחם לכם ואתם תחריטון
 או אם יהיה כונת החלום ואז היה עמו שילחם והקב"ה יראה
 עמו לגנח לחיוביו לכך ויחך את העם אשר אתו ואת הארץ ואת
 הבקר והגמולים לשני מחנות ואמר בזה יבאן הכטחת החלום
 מה לפי שהחלום לעולם הוא אמת ובדאי שהקב"ה יהיה עמו
 אבל אינו יודע באיזה אופן יהיה עמו לכך אחר כי תקרב אל
 עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום אם הכטחת החלום
 שאמר ואז היה עמו הוא כמו ה' ילחם לכם ואתם תחריטון אז
 ודאי שלא יהיה בו כח לפגוע במצבה ראשון כי לא יכחהו
 הקב"ה שהוא הנלחם לי ואם איראה שזהה את המצבה הראשון
 אז יוכרח שהכטחת החלום היה שיהיה עמו לעורני כשאלחם
 עמו לכך וזהו אומר המצבה הנשאר לפליטה על כרחו שאלחם
 עמו והקב"ה אחר ואז היה עמו ובדאי שיהיה לפליטה ועתה
 צריך להבין אן כן למה ירא שמה יכרה אלף היראה היתה בכל
 עוד שלא עשה זאת ההמצאה של השני מחנות כדי לידע כונת
 החלום שאם לא היה עושה השני מחנות אפשר יעקב היה
 חושב שה' ילחם לו ולא ינטרף לאחור חרב בידו והכטחת החלום
 אינה כך אלא שילחם והוא יעוררו כנגדו בדבאו עשו אלכו וכהו
 בחרב ויכרהו היו וירא שמה יכרה ואם באחר שמיד אלא
 לקראתו בחרב להרוגו וזה אי אפשר • שהקב"ה הכטחני
 ואז היה עמו שהוא יהיה עמו להגולמו ולמנוע האויב ממיני מעלי
 שאני אלא בדומים ואם אני אלא לקראתו בחרב אפשר שאיכרהו
 ואין רצון הקב"ה בכך לפיכך כדי להבחיך דברי החלום הנורך
 לעשות שני מחנות הראשון לשלום ואם יכרה אם יהיה השני
 לפליטה בעל כרחו שאלחם עמו כדפי' רש"י ז' :

והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד
 אחי וקשה איך יעקב שהוא בחיר ה' השתחוה לעשו
 שהו' אחר וכבר באחר תירך דבר זה באחריו והוא עבר לפניה'
 שאלת והוא רחמי לשכינה וגם אבי לא אמי להניף ידי לכתוב

שבע דברים והוקודם בכין למה הנורך קרא להודיענו באיזה
 מקום ההשתחויה היתה שהיה לו לומר וישתחו ארצה לאחי
 שבע פעמים ומה לי לידע אם ההשתחויה היתה עד גשתו
 לאחי או לא מדנורך קרא לכתוב עד גשתו ודאי שהכתוב רצה
 לפשו' את יעקב שלא יאמר שהשתחוה לעשו וזהו שאמר וישתחו
 ארצה רוצה לומר שהיה ושתחוה בכל עוד שהיה רחוק מיומו ולא
 היה בתוך ארבע אמותיו שאז כשהוא חוץ מארבע אמותיו לא
 נקרא ששתחוה לאל אחר שכן מצינו בעמידה גרף שלא יהיה
 בינו ובין הכותל ארבע אמות כמלא שבהיותו חוץ לארבע אמות
 לא מתקרי השתחויה ששתחוה לעשו אלא להקב"ה שהיה
 משתחוה ומתפלל אליו שיגליהו מעשו אחיו ולכן הנורך קרא
 להארץ ולומר עד גשתו עד אחיו להודיענו שלא ששתחוה
 לעשו וכזה מדויק למה לא אומר וישתחו לארץ חף ע"ג שפני
 הדקדוק כולא חד מ"מ היכא דאיכ למדרש דרטינין ואחר שהוא
 אומר שהוא על השכינה א"כ וישתחו ארצה דקאמר רוצה לומר
 ארץ ה' שהיא השכינה ואמר הכתוב שהשתחוה להדום רגלתי
 דהיינו ארץ ה'

וישמע ישראל ויהי בני יעקב שנים עשר הנה צריך להבין
 מה שייכות יש למעשה בלחה למספר בני יעקב הנם
 שכבר פירשו הקדמוני' בזה גם אבי אענה חלקי הנה באחר בפ'
 ויהי בני יעקב יושביו אביך אז חללת יצועי עליה שרונה לומר
 שיעקב היה רוצה להוליד בן אחר כדי שיהי ג' בנים כנגד י"ג
 מדות מאחר שנקרא אלוהו היתה ימתי עליונה מסוד הי"ב
 שבטים הם שכינתא שנקראת ים שלמה דיתבא על י"ב בקר
 וראובן לא ידע כונת אביו דלם היה יודע לא היה יוכלל וזהו
 שאול' לו יעקב אז חללת יצועי עליה שלא הכחתי להדעו לעליון
 שיהיו לי י"ג שבטים כנגד י"ג מדות שלו וזהו סמיכות הפסוקי'
 וישכב ראובן את בלחה פלגש אביו ויהי בני יעקב שנים עשר
 כלתי לפי שכלכל ימתי לכך לא היו בני יעקב כי אם שני' עשר
 ידוע הוא הטעם שאמר ו'ל מה ראה ראובן לכלכל יצועי
 אביו אחר אם אחות אמי היתה צרה לאחי • שפחת
 אחות אמי תהא צרה לאחי ג' לכך בלכל וזהה כפי הנראה
 הדין עם ראובן וטעמו ונימוקו עמו שלא היה כאה ליעקב
 לעשו' בדבר הזה שיגדל הפלגש על הבשרת שהיא לאה דאף גם
 זאת שפחה כי תירש גבירתה ותשב במקומה דהלא תחת שלוש
 רגזה ארץ וישה אחיו ז"ל כל האומר ראובן חטא אינו לא טועה
 וזה קשה ליעקב איך אחר אז חללת יצועי עליה וזהלא יצועי
 עליה הית' רחל ולא בלחה שפחת רחל וי"ל בזה שנקרי' מפרשת

וינא כשאמר רחל ליעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי
 והשיב לה יעקב התחת אליהם אנכי אשר נגע מידך פרי בטן
 העניין הוא כי כבר ברור הוא שאברהם לא הוליד ושרה לא
 ילדה עד שניתן לו אות ה' שאות ה' הוא המולדת וכן רבקה יש
 לה בשניה אות ה' וכן לאה יש לה ה' אבל רחל לא היתה לה אות
 ה' ולכן לא היתה יולדת וכשאמרם הבה לי בנני אמר לה יעקב
 מה אעשה לך התחת לאים אנכי אשר נגע מידך פרי בטן רונה
 למור ומידך אות ה' שהיא המולד כמו שאמרנו ל' שרי איני יולדת
 אבל שרה יולדת כשראתה רחל עסוב ומביעת הריון הי' ממיבת
 שאין לה ה' אמרה ח' ב' בא ג' אל שפתי ישיא בלחה יש לה
 שני ה' ו' ובלחה גם אנכי מוקדם ממנה דייקא מן ההא השנית
 שבשמה ובהיותך כדלית' בוורה שהיא של רחל הית' שאות ה' י'
 בתוך בלחה לכן אמר יעקב ימנע' עליה יען שאות ה' של רחל היא
 בתוך בלחה שכן כל אחת מן האמהות יש להן ה' אבל בלחה יש
 לה שני ה' ו' ואלו של רחל אבל ראובן לא הבחין בדבר זה
 ולא דייק בשמא ולכן ככלל ינועי אביו :

סדר וישב

אלה תולדות יעקב יוסף וגו' וקשה למה התחיל ביוסף ולא
 בראובן ויש לומר כשה אמר הכביא והיה בית יעקב
 אש ובית יוסף להבה המייל יעקב לאש ויוסף להבה והטעם
 הוא שתולדות האש הוא להבה כשנפח באש מיד ויזיא להבה
 לכן אמר אלה תולדו יעקב שהוא האש הוא יוסף שהוא הלהב'
ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו ויקראו אותו
 ולא יכלו דברו לשלוט איתא בגמור' שבת לעולם אל
 ישנה אדם בן מבניו בשבטיל שני שלשים מילת עשעה יעקב
 ביוסף בתולדו הדבר וירדו אבותינו המזרים ע"כ שומעין מן
 היואמר שירידת אבותינו למזרים היה בשביל ששינה בן יובבני
 וקשה טובא שהרי מיייתי הגמורא להפ' רחמי היה יעקב לירד
 למזרים בשלשאות של ברזל לא שזכותו עמדה לגיורד בשביל
 יוסף שב' בחבלי אדם אומנם מונח שלו ל' ה' משה בן מנשה
 לא היו מתקבאי' אחיו ביוסף וכשלא הי' יוסף מוכר לא הי' יורד
 יעקב לגמרי' לא בשלשאות של ברזל ח' ב' יותר טוב לשנות שהרי
 מפני השטוי ירד בגדול' ליוגרי' ח' א' לכן כל אדם ישנה דיוגרי'
 לשנות ויש להשיב כיואי' דלית' בזויע' ח' ל' טעמו כלי' וקרקעות
 הודה בכל' וכשר בקרקעות בקרקעו וכשר בכל' פטור מושבע'
 הודה במקנת קרקעות פטור דאין נכששים על כפירת שטור
 קרקעו . בתוקף כלי' חייב אף על הקרקעו ופרש' חייב לישבע
 אף על הקרקעו ומהו בגמול' שבויע' ובכנת הגו' היא שהכוס בכל
 פטור וכל' וכשה טעמו כלים וקרקעו אס הודה בא' ויהא פטו'

איתא בפרקי ר' אליעזר פ' ל"ה כשראה יעקב את אדום
 עולה ואינו יורד ואמר אעלה על' בזוית עב אדום
 לעליון ח' ל' אל שאל תורד אל ירכתי בור' ח' ל' הק"כ' אס
 ותגביה כשר ואם בין כופדי' שם קק' וגו' ע"כ . מיד להתבונן
 צוואמר הוה מה בין אמריו של יעקב לאמריו של הק"כ' והלא

איתא במדרש ילקוט אמר הק"כ' לראובן מעולם לא חטא
 אדם לפני נעשה תשובה ואתה פתחת בתשוב' תחלה
 חייך שכן בך הוטע פתח בתשובה תחילה ע"כ . ויש להקשות
 וכי ראובן פתח בתשובה תחילה והלא קין פתח בתשוב' תחיל'
 וראה אדם הראשון שקבל לקין בתשוב' ואמר בתשובה הוא ג' ב'
 וישמעאל ג' עשה תשובה כמו שאמרנו ל' תקבר בשניה טובה
 ומכאן עשעה ישמעאל תשובה בזויון א"כ קשה איך אמ' האמאר
וראובן פתח בתשובה תחילה ועוד שלטון האמאר אינו ויושב
 קראיו שה"ל מעולם אדם שחטא פגדי לא עשה תשובה אס
 כונת האמאר הוא כפי המושגות שכל' אדם שחטא לא עשה
 תשובה כי אס ראובן שהוא פתח בתשובה תחילה ; וי"ל שאין
 הקנת היואמר כיושמעון אלא דרשה תדרש וזהו כונתו מעולם
 אדם שלא חטא כנגדי לא עשה תשוב' שאס לא חטא למה יעשה
 תשובה ואתה לא חטאת כחאמרם ו"ל כל האומר ראובן חטא
 אינו אלא טויעה ואפי' הכי פתחת בתשובה תחילה חייך וכו'
 ודייקא כיו שאמר בתשובה תחילה דולת תחילה דלית' האמאר
 מיוותרת אלא הכונה הוא ואתה פתחת בתשובה כלומר קודם
 שחטא הוה פתחת בתשובה תחילה :

איתא בפרקי ר' אליעזר פ' ל"ה כשראה יעקב את אדום
 עולה ואינו יורד ואמר אעלה על' בזוית עב אדום
 לעליון ח' ל' אל שאל תורד אל ירכתי בור' ח' ל' הק"כ' אס
 ותגביה כשר ואם בין כופדי' שם קק' וגו' ע"כ . מיד להתבונן
 צוואמר הוה מה בין אמריו של יעקב לאמריו של הק"כ' והלא

משבועה לשני שלא יקרא מודה במקצת לא כשהודה במקצת
השגה אבל כאן שטעמו ב' דברים והוא כופר בחד מן כח
שכופר בכל אותה שעה השנית ולכן פטור משבועה אבל אם
הודה במקצת אחד מהשני טעמו להיטות שטעמו כלים וקרקעות
והודה במקצת הקרקעות פטור מלישבע על מקצת הקרקע
שכפר בו לפי שאין נשבעין על כפירת שבוע קרקעות והטעם
מבואר בגמ' אבל אם הודה במקצת הכלים מודה מקצת השענה
מקרי וחייב שבועה על מה שכפר יין הכלים ומחמת שמחייבו
שבועה על מקצת הכלים שכפר מוגבלים עליו ליטבע אף על
הקרקעות ומאחר שכחייב ליטבע על הכלים וזה מקרי גלגול
שבועה שמחייבים אותו ליטבע על מה שאינו חייב ליטבע מן
הדק • וזמן כן היה ביעקב אבינו מן אמת שהיה ראוי לירד
למצרים בשלשלא' של ברזל לא שזכותו עומד לו זמא שזכותו
עומד לו לא היה לירד מימיו שכל מה שהיה מוקף היה זכותו
עדין טפי וזכה ועולם לא היה לו לירד למצרים דדמי לאין
נשבעים על כפירות שבוע קרקעות שאפילו שזודה במקצת
הטענה חייב ליטבע ומאחר שהוא קרקע פטור משבועה כמו
בן ישראל אפי' שהיה ראוי לירד למצרים ומאחר שהוא קרקע
עולם דהיינו וזדיק יסוד עולם זכותו עומד לו ובדאי שכל
ימיו לא היה יורד וביעשה דיוסף שזכה בן זכניו ועשה לו
כתובת פסים בשביל זה נתקנאו אחיו ומכרוהו וזכתייב לרדת
בגלות בשביל המכירה ואגב גררה נתגלגל הדבר של גורת בין
הבתרים ולכן אמר בלשון נתגלגל שהוא כמו דין גלגול שבועה
שכמו שגלגול שבועה נשבע אגב גררר על מה שלא חייבו
ליטבע כך ירדו אבותינו ומרים בשביל יוסף ומאחר שנתחייבו
לרדת בשביל יוסף נתגלגל עליהם ג"כ גורת בין הבתרים
א"כ בטוב טעם אמר הגמרא לעולם אל ישנה אדם בן זכניו
שאלו לא היה שנוי לא ירדו אבותינו למצרים •

ולא יכלו דברו לשלום כתב רש"י יתוך גנותן למדנו שבחס
שהיה תוכס כפרם ולכן השכינה היתה מושתתת
בהדייהו בכל דבר לפי שהוא רגון השכינה שלא יהיה האדם
אחד בפה ואחד בלב שאו יתרבה השנאת חנם ומחמת שנאת
חנם חרבה עירנו וזהו שאמר קרא בשיר השירים סימכני
באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני וזהבנין הוא
שיש שני טבעי בני אדם חד מיי שטובו כבוד ודומים לאשיות
כמו שאשיות כפי צבע היין שנותנים לתבוא כן מראה לחזן כך
אלו שטובן כפרם • ויש בני אדם אחרים שטבעם להראות
סדר פנים ובקרבם שיעין ארנם וזהו טבע התפוח סימכני

מראה יפה וכתובה תולעת וזהו שאמרת השכינה אם תרנו
לסינוך אותי סימכני באשיות כאותם שטבעם באשיות ואם
תרנו לרפות ידי רפדוני בתפוחים כאותם שטבעם בתפוחים
שכל החולי שלי הוא בשביל השנאת חנם היו כי חולת אהבה
אני אם כן סימכני באשיות וזה היה טבעם של שבטים להיות
באשיות כמזכר ולכן לא יכלו דברו לשלום וזהו שבחס שאלו
בדבר ה' ומשתתף עמהם •

ויאמרו לו אחי המלך תמלך עלינו אם תשול תישול בנו
וגו' וקשה שהיו מצינו בגמ' שכל החלומות הולכים
אחר הפה ואפילו שהיה חלום טוב אם יסתרוהו לרעה קללה
תחשב לו וכדאן הן אמת שחלמו של יוסף היה טוב אבל אחיו
בינוהו ולא קיימתו ואין נתקיים החלום וגם לאבינו שחלום
שני שאמר הבא כבא אני ואחך ואחך למה יזכור את חלומי
אע"פ שאח"כ אמר ואבינו שור את הדבר ה"ל לפתור חלומי
כראוי ולא לתלות הדבר בספק שאמר הבא כבא דבשלימא
אחיו אם ביז את החלום היו שזכאים אותו אבל אבינו למה
אמר בלשון שדברו אחיו של יוסף • ויש לומר שאלו השבטים
היו אומרים התולך עלינו אם תמשול בנו ולא היו כופלים
לשזיבם באומרם התולך עלינו אם תמשול או ודאי לא
היה מתקיים החלום אלא הקב"ה עם דבר בפייה זאמרו התולך
תמלך או ישראל התולך בתמיה שהוא מה שהיה בלבם לבטל
חלומי ותמלך עלינו בתימיה שהיא קיום החלום זכן אם תשול
תמשול וכשראה יעקב שבני יצא מפייה דברים האלו גם כן
הוא אמר בכפל כדי לקיים החלום וכדי שלא יצינו אחיו יוסף
זיתקנאו בו ביער שאת לאמר אבינו שתר את החלום לו לטובה
ולכן אמר הבא כבא כפי לשון השבטים וזהו דמפרש קרא ואויל
זאבינו שור את הדבר מהשבטים כדי שלא יצינו •

לבו זמכרנו לישמעא'ים וידינו אל תהי בו כי אחינו בשרנו
הוא וגו' והנה שני ג' דולי ישראל והם הרי"ף והר"ב אגוזי
ז"ל פירוש באופן זה שרצה יהודה להציל עצמו מעון וגזב איש
זמכר ונמצא בידו יוות יויות והכתוב לא מחייב מיתה עד
שהיה בו שני דברים האחד שיתעמר בו ומכרו יות • ושאל
הגמרא כמה הווי העמרה ונשים אם סוף ידו עליו מקרי
העמרה והשנית שאמר זמכר בידו פרט למצוי לכן אמר יהודה
לבו זמכרנו לישמעא'לי והזהר שדינו לו תהי בו שאם תשימו יד
עליו הוי העמרה ככול וכתוב והתעמר בו ומכרו יות ולענין
המכירה יכולין למכור יען כי אחינו בשרנו הוא זכתי הרי"ב
הגוב את בנו לו את אחיו הקטן פטור שאמר ונמצא בידו

זאת • פרט למנוע שאינו חיי' לא אם נמצא אחד שידו יוסף מצו
 חקרי בו אחינו בשריו הוא עב'ל ואזי אחר נשיקת ידיהם
 קודם תמנני עליהם אך יצא מפייהם דבר בזה והלא כבירור
 כתב הרמ"ם ז"ל הגונב את בנו או את אחיו הקטן שכלו לו
 חדשיו והקטן שכלו לו חדשיו הוא עד בן שלש שנים ויוסף יצא
 מכלל כל קטנים שבתורה דכתי' יוסף בן שבע עשרה שנה היה
 רועה את אחיו וכן ט' שנים יש לו דין גדול לכל דבר וקטן
 שאמר הרמ"ם שם מוכרו פטור הוא דוקא קטן שאינו יכול
 לילך ברגליו לבדו וזו זקרי וצוי אבל משם ואילך לא זקרי
 וצוי ח"כ מה הועיל יהודה באמת כי אחינו ששרינו הוא •
 זל הבין הפסוקי' אלו נקדים הא דכתב הרמ"ם בהלכות גביה
 אין הגנב נקרא גנב לשלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה
 וחמישה עד שיושק הגביה ורשות הבעלים וכתב עוד הגונב
 בפש אחד מישראל חפי' גר אפי' עבד ומשחרר חייב שאלו' בפש
 מואחזי מישראל ובהקדמות שני דמיים הללו כח לדקדק בחלו
 הפסוקי' דאמר יהודה לבנו ונזכרנו לשוועאלי' וידנו ל' תהי' בו
 כי אחינו ששרינו הוא וקשה זולת לבו שהיא מותרת כי ה"ל
 נזכרנו לשוועאליים עוד קשה בעיני משיבת יוסף מן הבור כי
 לא נזכר מו' משפ' דכתי' ויעברו אנשים מדיינים סותרים ויושמו
 ויעלו את יוסף מן הבור ואם איתא שאחזי מוכרהו כאשר פי'
 רש"י היה לו לאמר קרא מו' וישבו אלא סוכת הכתובים כן הם
 אחר יהודה כיצד נעשה עם אחינו מה בצע כי בהרגו שנהיה
 יחיבים ג' מיתת ואם נזכרהו כהיה חייב מיתת ג' שאלמר
 גונב ביש וזכרו ונמצא בידו מות מיתת אם אכחשו נמשכנו מן
 הבור ונזכרנו יתקיים בנו ונמצא בידו מות מיתת כח שכתב
 הרמ"ם הגנב אינו נקרא גנב לשלם עד שיושק את הגנבה
 לרשותו לבן אחר לבו וזכ'לן זכ'לן מרחוק ונזכרנו משם
 לשוועאליים וידינו אל תהי' בו לעשות משיכה ונטעם כי
 אחינו ששרינו הוא וקרא קאמר בפש אחיו מישראל
 יוכ' ש' זה שהוא אחינו בפש ובשרינו בבשר הו' וידנו אל תהי'
 בו לעשות משיכה כי אחינו ששרינו הוא לבן אחר הכתוב
 ויעברו אנשים מדיינים סותרי' ויושמו ויעלו את יוסף מן הבור
 הסותרים מוכרהו ולא אחיו זל ח"כ למה כתחיבו שיהרגו
 עשרה הרוני' מלכיה במקום העשרה שבטים ונטעם וגונב איש
 וזכרו היה להם להשיב פטורים הם שהם לא מוכרהו • ויש
 לומר שהשבטי' טעו בדבר אחד והיינו שחשבו שהם לא נקראים
 גונבים את יוסף לפי כשהשליכוהו אותו הבורה לא היה
 אדעתא לגנוב אותו ולזכרו לא אדעתא דלהו' שזכר שם עד

שמות והשתא נתחדשה להן ידיעה שיותר טוב לזכרו לעבד
 ויחיה ולא להניחו עם וימות וזה שאמר יהודה מה בצע כי
 נהרג את אחינו יותר טוב לבנו ונזכרנו ועתה כדן קנה מקומו
 בבור אם גימסוהו בתחייב לבן ידמו אל תהי' בו לזשמו ומאחר
 דכשהשליכו אותו שיהא לא היה אדעתא דגביה ח"כ עתה אם
 נזכרהו אך אנו חייבים בזכרנו אך בתנאי שידנו אל תהי' בו
 וטעו בהאי דינא שדן פשוט הוא הנפקד טעון שנגנב הפיקדון
 ואח"כ נמצא בידו חייב הרי שתחילתו היה בשפקדן וכופו
 בגנבה ואפילו הכי חייב לשלם כמו כן השבטים ומאחר ששמו
 אותו בבור פפיקדון דמי שחרר הוא אינו יכול לעלות משם ח"כ
 שמורהו שם בפיקדון ומאחר שהוא שומר אגלם אפילו שילכו הם
 לסוף העולם ומהו יזכרהו והקוצה אותו יצא ויעלה אותו מן
 הבור בידעתם אפילו הכי חייבים שכדור הוא שומר אגלם
 וכשזכרהו נקרא עליהם ונמצא בידו ולכן כתחיבו •
עוד יש להקשות בזה שאמר יהודה מה בצע כי נהרג את
 אחינו ופי' רש"י מה מיוון וקשה לרש"י למה פי' בתרגום
 אנקלום דהיינו מה מיוון ולא פי' בתרגום יהונתן בן עוזיאל
 שתרגם מה הבאת מיוון שהוא יותר קרוב אל הפשט • עוד קשה
 לפי פי' רש"י שאמר מה מיוון כלומר מה תועלת מיוון והלא מה
 להם יותר תועלת מן חלק הירושה והנחלה שהיה נוכל להם
 לרשת אותו חלק על בחלת כל אחד ואחד מהם ומה היתירו
 בזכור אותו בעשרים כסף הלא יותר טוב להרגו ולקחת חלק
 הנחלה והירושה אם האי' מה בצע שאמרו הוא בשביל המיוון •
 אלא העבירי' הוא שהאי' יולת מה בצע שאמרו לאו על מיוון
 אמרוהו אלא על התפילה שהם יארגוהו לא יתקבל עוד
 תפילתם בדכתיב גס כי תרבו תפילה אינני שומע וידיכם
 דמיים ואלו זהו נוטרקון של בצע "בקר" "צהרים" "עבר כלומר
 אך ישועה קולי' בירוש' בבקר צהרים ערב כי נהרגו את
 אחינו לבן פרש"י ז"ל מה מיוון בתרגום אנקלום ולא מה הבאת
 מיוון כתי' שמייון עולה קול שהיא קול התפילה ואם היה
 מפרש מה הבאת מיוון כתי' הוה משמש על הבאת הכסף לבן
 אחר מה מיוון כלומר מה קול התפילה ויעלו עוד כי נהרגו את
 אחינו מה היה מ' בצע כי נהרגו את אחינו •

בפרדש וישאלו אותו למה כדי שיקרע להם את היס פסים
 פ"ס י"ם ע"כ והנה מה מאוד המדרש הוא תמוה
 שזאל למה שזאלו כדי שיקרע להם את היס אדרבא היה
 להם לאהוב אותו מאחר שידעו שבוכוהו וקרע להם את היס •
 וכוכל לתרץ למה שאמרו ז"ל היס ראה וינס מה ראה ארנוט של

יוסף ראה בנבואתו ויגם ויגם ראה הים ויגם ויהו כונת
 הכתוב ויעשו לו כתובת פסים ר"ל שעל ידי אותו כתובת פ"ס
 י"ס כלומר נקראת הים שנתקאלו בו אחיו וזוהי כונתו לומר ראו
 עמד בכסיון עם אשת פוטושר ויגם ויגם החונה ולכן הים ראה
 ויגם ויהו שג"ל המזמר לתה ויגם ויגם אותו כלומר לתה נכתב
 הסיבה הזאת שישאלו אותו והשיב כפי שיקרא להם את הים
 כלומר גלוי וידוע הוא לפני הק"ב שישעמו בכסיון ובנבואת זה
 הים ראה ויגם ולכן שם כלבם לשג"ל אותו • במדרש וישב
 דאובן ל הכור שגב אל שקוול תעביתו וקשה מה הם לאשמועינן
 היד' בפסוק זה שגב אל שקו ואל תעביתו ועוד בכין מה שאמר
 דאובן הילך איננו ואני חבא אני בא לומר שכל מה שנתן דאובן
 תפשו עליו להצילו הוא ששכיל שבישרו בחלומותיו שמונה עם
 שאחיו דכתיב ויג"ל ככבים משתחווים לי אמר דאובן ודאי
 דהחלוס אמת והקב"ה יחל לי אותו עון של כלבול יועי אביו
 כיון שהוא מונב אותו עם שאר אחיו ונעם ענינו משק ותעבית
 פשט אל הכור ולא מנאל ליוסף שב מחדש אל שקו ול תעביתו
 שאמר מחדש שהילך איננו חלומותיו אינן אמת ח"כ גם אני
 צריך לחזור עדיין בתשובה כדי שלא אבא בגלגול וזהו כונת
 הכתוב הילך איננו ואני חבא אני בא כלומר מחדש שהילך
 איננו כדי שיתקיימו חלומותיו שזוהם הייתי סובר שהייתי
 מתוקן ועכשוו הילך איננו ואם כן אבא אני בא כלומר באותה
 צר אני חייב לבא בגלגול לתקן את אשר עויתי הו ואני חבא
 אני בא ולכן שב מחדש אל שקו ואל תעביתו •

ראויים לו הוא בבעני ולכן אמר הכתוב למי החותמת כלמ"ד
 לאיש אשר אלה לו כלמ"ד ולא אמר מימי החותמת וכו' מימי
 אשר אלה למונב • ועל מה שהקנינו למה אמר כי על כן לא
 כתתיה שהיל"ל ולא כתתיה התירוץ הוא מימי שאמר וי"ל
 שהוא אמר דקה וננטער על הדבר אפילו הכי הורה ולא בוש
 ואמר דקה יצאת בת קול ואמר יומי היה הדבר כשאה יהוד'
 שהקנינה היתה עיב"ק"ס או אמר ודאי כי על כן לא כתתיה
 לשלה בני כלומר זאת היתה הסיבה דלא אסעינא ומלתא
 ליתנה לשלה בני הו כי על כן לא כתתיה כי בשביל סיבה
 זאת לא כתתיה לשלה בני •

איתא במדרש רות אמר ר' יסא ג' הים שבאו יצרך לתקן
 וכתרוזו עליו שבבועה וזאת הים יוסף דוד וכענין יוסף
 דכתיב ואין אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים ר'
 חנינא בס"ר אידו כלום חסר קרייא וחטאתי לה אין כתוב
 כאן אלא וחטאתי לאלהים אם חטאתי אני עושה לאלהים ולא
 אלהים עושה הרעה הגדולה זאת ע"כ והוא תנונה מחד שאין
 לו הכנה דקה ראשונה מה ראוי לדרוש בפסוק זה כל הדרשה
 הזאת כי פסטי"ם דקרא הוא איך אעשה הרעה הגדולה הזאת
 וחטאתי לאלהים דכל מי שחוטא לאלהים הוא חוטא שם לא
 היה ציווי האלהים בכל מצות לא תעשה ודאי לא היה חוטא
 ולא היה עון בעולם נמצא שהעובר על ציווי לא תעשה חוטא
 לאלהים ח"כ"ס מה הוקשה להם כפי' לדרוש דרשה זו ועוד במאי
 קחפלו • ויש לומר שרבי ייסא סבר שהיא מלת אלהים לא
 שיק' כאן שהיל"ל וחטאתי לאדוני שכל דבריו של יוסף הוא
 באמר איננו גדול בבית הזה יומי ולא חסן יומי מאומה כי
 אם את כאשר את אשתו ואין אעשה הרעה הגדולה הזאת ח"כ
 היל"ל וחטאתי לאדוני כלומר מי עשה לי כל הטובות האלו
 אין חטאת לו ואעשה הרעה הגדולה הזאת ולא שייך שם לאקים
 בכאן מדיאמר לאלהים שו"מ שהוא שבועה ודריש קרא כך איך
 אעשה הרעה הגדולה וחטאתי שיהיה פשוט טובה לאדוני ח"כ
 ללא' כלמו' השבוע ששם עושה דבר זה וכו' ר' חנינא ופלוני אם
 היא שבועה חסר קרייא שהיל"ל וחטאתי לאדוני ואח"כ אמר
 ללא' שהיא השבוע ועוד שששועינן או לא מצינו שבשבעי' אלא
 קשם הו"ם דכתיב' שבועו חי ה' שבעי עד הכור וכו' שאת' לה'
 אין פתיב כאן כלמו' אם הי' שבועת היל"ל לה' ולא ללא' הו"ם לה'
 הי' פתיב כאן לא ללא' ח"כ"ס בא להגיד לך הכתוב שאומר יוסף
 ביה הוא שנים וזהו שאמר וחטאתי ללא' שהיא שבועת' וידוע
 הוא שיוסף הוא יסוד עולם והוא בעלה דשכבת' והשכבת' הולכת
 בגלות כדי לקבון כננות דרחי ישראל

ישראל זהם הטיפות הנורקות מבלי מקומם והיא נקראת
 אמונה שהולכת עם הקלוסי' ואינה מתמידת עמם ולכן נקראת
 אמונה שהיא זאת חיל באמנת לבעלה דאיה קב"ה וזה
 יאמונתך כלילות וזהו שאמר יוסף אם אני אטאט שאבי היסוד
 אני עושה הפנס לאלהים ולא אלהים עושה את הרע הגדולה
 היות כלומר היא הולכת בין הקלוסיות ואינה מפורת ביטומות
 של הקדושה בלבתה בין הקלוסיות ואבי שאבי היסוד דאיהו
 בעל האמונה בתמי' :

פרק כי בא החלום ברוב ענין אחר פרעה מי מתקיים
 על מי אני על אלהי או אלהי עלי ח"ל אלהי על
 יאלהיך ה' ד' ויהי מקץ וגו' והנה עומד על היסוד עכ"ל .
 יאמר הוה אומר דרשני שהוה כולו מקשה ראשונה שייכות
 יש ליהי ויקן שתפול שאלה זאת לשאלו מי מתקיים על מי
 שניה מה שאמר כי בא החלום ברוב ענין מה עניני' יש בחלום
 יהוה שלי' שיתן שאיך יתכן שפרע' יהי' על אלהי שאי' אלהי על אלהי
 חלף אל היסוד האומר נריך להבין ג"כ הפסוק שאי' בחלומי
 הנני עומד על שפת היאר דקשה שהרי בחלומי לא יתיב כי אם
 ופרעה חולם ובה עומד על היאר ולמה כשפי' החלום ליוסף
 שניה לשנו' ואמר הנני עומד על שפת היאר ובה ח"ל איהו
 ששואמר לו ברעה הנני עומ' על שפת היאר ח"ל לא כך חלמות
 אלה הן עומד על היאר עכשו שאל פרעה מי מתקיים בוי
 אני על אלהי או אלהי עלי ח"ל אלהי על אלהיך ה' ד' ויהי ויקן
 שנתים ויוסי כלומר ראה מה חלמות הן עומד על היאר אבל
 עדין נריחם למודעי שאיך יתכן שהעובד יהיה על הנעבד
 שאם היה עובד פרעה ליאר לא ליאר היה עובד אלה לתת
 הגדול שהוא למעלה אחר מוכונו יונא היאר כאשר אומר הוה
 שושה רבינו כתיבא ומונו כשהכנסו ארדין בתד ארדין והראה
 לו שורש התבין יוכין ה' וכמה גדול היה ה' ד' יוכים משה ופניו
 וכו' איך יתכן שהעוונות שהוא פרעה שיתקיים על אלהו ועוד
 מאי הוי דקאמר מי מתקיים על מי ח"ל מי עומד על מי .
 ויש לומר שפרעה רצה להעשיל עמו כמו ישראל כמו שישאל
 אם ח' חושאי מתים כב יוכל כח של מעלה כדכתי' יאמר ילך
 תשי וחס ויחם ויתגברים כח אלהים דכתיב ועתה יגדל כח
 כח ה' וכמו שאמר ח"ל כשעלה נוסה למרום וכוא' ח"ל אין שלום
 בעיך ח"ל כלום יש עבד שמתן שלום לרבו ח"ל ה' לך לעזרכי
 כרי שישאל עורה ומכיו שעל ידי מעשה' הטובים חסובי' עלי
 שפע גדול ויכולת ונספיק לתבר כל קליפין . וכן היה מושב

סדר מקץ

פרעה שאלהי היה מתקיים בעצמו וזהו דקאמר האדרש מי
 מתקיים עלי והוא ביו על אדות ישראל וזהו כחכמו מי
 מתקיים בשביל מי אני בשביל לאי או אלהי בשבילי ח"ל יוסף
 איך אתה דומה לישראל שאלהיכם מתקיים בשבילם ואתה
 מתקיים בשביל אלהיך הוי אתה מתקיים על אלהיך :

ועתה פרק לשים לב אל הפסוקים למה באמת בחלום חלם
 שהיה עומד על היאר וכשפי' ליוסף אומר הנני עומד
 על שפת היאר והסוף מלת שפת ועוד קשה דלא יתישבא קרא
 על אופניו שאם הוא שפרעה ונספר לו החלום שחלם כבר .
 ח"ל בחלומי היתני עומד על היאר ולמה אומר הנני דמוע
 שעכשו הוא עומד ולא היא שדבי החל' הוא מספר . ויש לומר
 שכשמוע פרעה משר המסקים שבוו של יוסף שכמו שפותר
 החלום כן מתקיים וידוע הוא בין חכמי האיות שיוסף הנדיק
 הוא יאמר שהוא היסוד ויוענה לכת' וכו' ולמאמר פיו שיגורר על
 החלום לכן אומר בחלומי כלומר בחלומי כפי מה שחלמתי
 חלמתי אבל עתה הנני עומד על דבור שפתיך כפי מה שחלמתי
 הוי הנני עומד על שפת היאר כלומר על דבור שפתיך שכן :
 וגם דמו הנה דרש פי' רם' איתן ונמין רבויים דמו וגם דם
 האון וקשה למה לא פירש לרבות דם ורעיותיו כמו שמינו
 בהבל בשביל הריבויין של דמי אחיך פי' דמו ודם ורעיותיו ח"ל
 גם על רבוי דוגם דמו היה לו לפרש לרבות דם ורעיותיו . ויש
 לומר ששכלוא שם הרבוי הוא בדם עמו שאמר קול דמי אחיך
 זכי כמה דמיים יש לו לפיכך פי' דמו ודם ורעיותיו אבל ככאן
 הוא הריבוי לבר ינוספיה ולכן אומר איתן ונמין לרבויו מה בא
 לרבות לבר ינוספיה ופי' דמו ודם האון :

ויחרדו איש ל אחיו ויאמרו מה זאת עשה האקי לנו דקשה וכי
 השצטו' היה להם לחי' מה זאת עשה האלים לנו ומי חסיד קב"ה
 דעביד דינא בלא דינא ועוד קשה דמיחא להם לומר מלה כדנא
 אם לא היו חוטאי' בניכיר' יוסף אבל עכשו שהם אמרו וגם דמו
 הנה דרש דמו ודם האון ח"ל היאר אומר' מה זאת עשה האלי'
 והלא יין הראוי לעשות להם עדיין לא התחיל לפקוד עליהם
 כיועשה דיהים . ויש לומר שהם אמרו בדעתם ודאי שחטאנו
 בניכירת יוסף וכמו שוכרנטו לעבד יוסף וק' מתיראים אנו
 לישול בעבדו' מידה כגו' מידה לכן כשראו הכסף בסי איתחתינה'
 אמרו זה אינו מידה כגו' מידה הדבר לומר מעללי' על' קנ'
 לומר שגבכו הכסף וכן כח הרג . על פנות משה פרעה וזהו
 שאמר השצטו' אחי' מה שבי' ח"ל עליו כרא' שמת יוסף ווא
 ויחרדו כל' חרדו על יוסף שמת מת מקמת האונם דאי לא מת

מה זאת עשה האלהים לנו שנגלג עלינו גזירת מות בשביל
 הכסף הנמא באיתחתינו אלה ודאי שיוסף ית והקס"ה לא
 עבד דינא בלא דינא לפיכך מוגלג עלינו כיבות שבבוא
 לגזירת מות :

ובזה יוכן מאמרם ו"ל בחדש אחר רבי לוי שבטים ונזיאה
 נחשו וינא לבס דכתיב וינא לבס ויחררו איש אל אחיו
 אנו שאבדנו את ר' סיימן עאכ"ו ונריך להבין מאי האי ק"ו
 שלמוד ונזיאה השבטים לאביית דרבי סיימן ו"ל . ויש לומר
 שכונת האומר כך ה' אכשראו השבטים הנזיאה חררו וינא
 לבס לאמר סוף סוף דנזיאה הזאת תבא לידו אבידה דהיינו
 שיעלילו עלינו וכאבד . מיוון רב וזהו שבטים ונזיאה נחשו וינא
 לבס על שווא יאבד מיוון רב אנו שבדאי אבדנו את רבי סיימן
 על אחת כמה וכמה עוד יתכן לומר מיהו שהקדומו לעיל אלא
 ינא לבס של שבטים אלא תפחד שווא מית יוסף כיון שדרשנו
 לעיל בס' מה זאת וגו' שמתגלגל עלינו דין מות אלא שווא מית
 יוסף ובשביל כך על שווא מית יוסף הבריק ינא לבס אנו שאבדנו
 את רבי סיימן על אחת כמה וכמה :

וצמר הזה אחיכם ה'טן אשר אחרתם ויאמר אלהים יחכך
 בני נריך להבין ראשונה למה הונרך יוסף להביא
 בכיוון לתעורר ועוד קשה מאי האי דקאמר הזה אחיכם הקטון
 אשר אחרתם ועוד למה ברכו אלהים יחכך בני ה"ל אלהים
 יברכך בן כל הברכות וברכים בשלמן ברכה כדכתיב ואל שדי
 יברך אותך ולמה כאן ברכו בחיבה . ועוד למה פותח בניאמר
 ויוסיים בניאמר . דויאמר שני הוא ויותר . ויש לומר
 ששאומו אחי יוסף בראשונה שנים עשר עבדך אחים אכחנו
 הקטן את אבינו והאחד אינו כתיירא יוסף שווא מית בכיוון
 מדאמרו הקטן את אבינו ולא אמרו האחד את אבינו דישמע
 שות בביון וכולד לו ומקרו בן אחר מואמרו הקטן לבך רצה
 שיביאו לו את אחיהם הקטן כשבא ורחשו שהוא גבר בגוברין
 אחר הזה אחיכם הקטן אשר אחרתם בתויו לבך אומר לו אהים
 יחכך בני רוצה לומר תאמר שקורין לך קטן ודאי . שאתה מנא
 חן בעיניהם יהי רצון שרצה החינא הזאת לבך ברכו בכרכה
 זאת אלהים יחכך בני שלעולם תנשא חן בעיניהם . וזה שאמור
 עקודם ויאמר הגולג ואח"כ כפתח הענין הוא שיוסף מדבר
 על די חילק ויאמר בגולג ע"ו חילק שאל לבס הזה אחיכם
 הקטן אשר אחרתם אבל בכרכה אומר ויאמר כפתח שהוא כפת
 סיו וברכו בלי ויתורגון :

אשר ינא אתו מעבדך וית' וגם אכחנו גביה לאדוני

לעבדים ויאמר גם עתה כדברכם בן הוא אשר ינא
 אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקיים וקשה מה שחז' לדברכם
 כן הוא . ולא היא שהם אמרו אשר ינא אתו וית' ויהו משיב
 להם כדברכם בן הוא אשר ינא אתו יהיה לי עבד ח"כ לאו
 דבריהם קאמר ויש לתרץ במה שדקדק בספוק מאי האי
 דקאמר אשר ינא אתו מעבדך . שהי"ל אשר ינא אתו וית'
 דולת עבדך היא מיותרת . אלא הענין הוא שבדין בן כח
 כהר' אפי' פחות ושוה פרוט' אבל בדין ישראל חין לו לא עבד'
 דכתיב וכוזר בגבנתו . כשראו שרץ אחריהם אמרו בודאי
 רינה זאת אינה לטובה דמעיקרא הי"ל לדון ק"ו אפי' תינא
 שחשב שאכחנו נגבנו הגביע ומאחר שראה שפי' הכסף שמיאכנו
 כפי איתחתינו השבטו מוארץ כנען הי"ל לדון ק"ו אם הנזיאה'
 התורנה חין נגבנו דבר . וזהו שאמרו הכתובים הן כסף
 אשר ינאנו כפי איתחתינו השבטו מוארץ כנען ואיך נגבנו
 מכות אדוניך כסף או זהב שאכחנו טרחנו להביא הכסף מיעקום
 רחוק ווארץ כנען שמיאכנו כפי איתחתינו שאמרו שווא יהיה
 שלהם ואיך יתכן דכר' שידעגו שכרור הוא שהוא שלך חין
 יעלה על הדע' שנגבנוהו הוי ואיך נגבנו מכות אדוניך שאכחנו
 יודעים שהוא מכות אדוניך חררו השבטים מוארץ שלא יין הק"ו
 הזה רץ אחריו ודאי חין כובתו לטובה אלא להתעלול עלינו
 לכך אומר יהודה נריך לעבות כסיל באולתו מה תאמר שנגבנו
 כן הוא אשר ינא אתו מעבדך וית' וגם אכחנו ר"ל אתה רוצה
 לדון אותנו כיון דדין שאתה דן בעבדך בני כח שכהר' על
 הגבנה לאו הכי שאכחנו בני ישראל זהו שאמר הכתוב אשר
 ינא אתו מעבדך וית' כל מר מיי שהיה נכס מעבדך שהוא בן
 כח וית' שכן כח כהר' אפי' על פחות ושוה פרוט' . וגם אכחנו
 בתויה אתה חושב לדון אותנו בדין בן כח לאו הכי אכחנו בני
 ישראל וכוזר בגבנתו כתיב הוי וניהי עבדים לאדוני עבדות
 דוקא לבד ו"ה ויאמר לבס גם עתה כדברכם בן הוא אשר
 ינא אתו יהיה לי עבד עבד דייקא ולא וית' דכתיב וכוזר
 בגבנתו ואתם תהיו נקיים ח"כ כפי דבריהם השיב להם הוי
 כדברכם בן הוא אשר ינא אתו יהיה לי עבד עבד דייק' ולא
 וית' אבל עדיין נריכים אנו להודיע מאי האי דקאמו גם עתה
 כדברכם בן הוא דולת' גם עתה מיותרת לגזרי שהי"ל ויאמר'
 כדברכם בן הוא אלא אומר להם ככל עוד שלא נתנה התורה
 חין לדון אתכם כי אם בדין בן כח אבל אני אעשה זאת לבס
 גם עתה אע"כ שלא . נתנה התורה כדברכם בן הוא לדון
 אתכם בדין ישראל דכתיב וכוז' בגבנתו הוי גם עתה כדברכם

כן הוא יהיה לי עבד :

האלהים ונא את עון עבדיך הננו עבדים לאדוני גם אנחנו
 גם אשר נמצא הגביע בידו . וקשה הרבא כמו זה
 נחשבו כל כך גמים שהל"ל הננו עבדים לאדוני אנחנו ואשר
 נמצא הגביע בידו ויש לומר שכונת יהודה היא זאת מה שאמר
 האלהים ונא את עון עבדיך . ר"ל סוף סוף עתידין אנחנו
 ליוזר לעבדים שבטל שזכרנו ליוסף לעבד . זהו האלהים
 מושיא את עון שחטאנו עם אחינו ואפילו שעתה אתה תפטור
 אותנו כמו שאמר לעיל ואתם תהיו נקיים סוף סוף זריכין אנו
 ליפול בעבדות גם כן א"כ הננו לעבדים לאדוני גם אנחנו
 אפילו שלא נמצא הגביע בידיו גם אשר נמצא הגביע בידו
 אפילו שלא נמצא במיכרות יוסף ולפי כך הוצרך לומר ב' גמיות:
ובמדרש סדר זו ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני בכסף ראשון
 מה נדבר בכסף שני ומה ננטק בגביע ע"כ ולבא
 אל ביאור המאמר צריך לדקדק בפסוק ונאמר שהם שלשה
 דברים זה אחר זה הל"ל ומה נדבר בנ"ל שהוא ונ"ל העישוף
 שרונה לומר שלשה עבות . כסף ראשון כסף שני והגביע
 ולמה הפסיק בין כסף ראשון לשני שלא שם ונ"ל העישוף בולת
 ומה נדבר ולמה אמר הפסוק שלשה לשונות אמירה ודיבור
 והנצטקות . ויש לתרץ שלכך לא כתב ונ"ל העישוף בזה
 נדבר לא בלי ונ"ל מה נדבר שהוא נפרד בהכנה מזה הראשון
 שהוא מה נאמר שמתל מה נאמר הוא כמו מה . אנוש כי תזכרנו
 ומלת מה נדבר הוא כמו מה רב טובך . וכונת המאמר הוא כך
 בכסף ראשון לא היה לנו פה להשיב ולא נמצא להרים ראש אלא
 באמירה רפה וזהו מה נאמר אפילו אמירה בעלמא כשאמרת
 לנו אהי' נתן לכם מטעון באמיתותיכם הודאת בעל דין כמאה
 עדים דוני כשנמ' כסף השני באמיתותינו או ויתתך ומלת ויה
 נדבר כמו ומלת מה רב טובך בלומר את תאמר בכסף שני . מה
 נדבר בלמו' כשה דיבור קשה יש לנו להשיב . ולומר שאינו גבוה
 אתנו בכח הכסף ראשון שבוו הכסף ראשון היא מטעון שאינו
 נתן באמיתותינו כמו כן הכסף שני נתנו באמיתותינו . זהו
 שאמר מה נדבר ר"ל כזה פה יש לנו לדבר בכסף שני וחיות
 כסף ראשון וראיה לזה שלא תבע טעם ולא נוב טעם דבר בכסף
 שני כי אם הגביע נמצא שהודו בכסף שני ג"ל להיגו טעון מטעון
 שאמיתותינו א"כ אדוקי תרי אבי תרי ואדוקי גברא אדוקתיה
 דתרתני כמאה דמאית אתרתני גברא א"כ ויה ננטק נגביע
 בלומר כמה וכמה יש לנו להנטק בנעשה הושיע שאל' נב
 שמינא אתמו לא נבטוהו אלא ניתן מטעון באמיתותינו כמו

כסף ראשון וכסף שני לכך שם ונ"ל העישוף בזה ננטק לומר
 כך שפירושו כמו ויה נדבר שהוא כמו מה רב טובך ולא שם
 ונ"ל בזה נדבר לומר כך שמתל מה נאמר הוא כמו מה אנוש כי
 תזכרנו נמצא שכונת' לומר הדבר יש לנו לדבר ולהתנצל בענין
 הגביע בסיוע כסף ראשון וכסף שני . ומה שאין אנו מדברים
 לפי שידענו שהאלהים ונא את עון עבדיך ונא בעל חוב
 לגבות חובו לכך נשתתקו וכפי זה הדרך שאמרו תמונא
 דמסיים ואזיל :

המדרש ונ"ל מה נאמר בנעשה תמר מה נדבר בנעשה בלהה
 ומה ננטק בנעשה דינה (עוד שם) מה נאמר ליעקב
 אחינו בנעשה דיוסף מה נדבר בנעשה שמעון ומה ננטק
 בנעשה בנימין אם נאמר לך חטאנו גלי וידוע שלא חטאנו
 ואם נאמר שלא חטאנו האלהים ונא את עון עבדיך . וקשה
 להלם דברי המאמר הזה הראשונה למה נקט תמר קודם נעשה
 בלהה ודינה . והלא הוא היה אחרון שבכולם ולמה שם אותו
 בראשונה וגם מה שאמר בסופא אם נאמר שחטאנו גלי וידוע
 שלא חטאנו דאין יתכן שזכיר העונות ואומר שלא חטא .
 ועוד דאם המדרש כפשוטו מה נאמר מה נדבר ויה ננטק
 הוא בלשון וידוי הוא כמו מי שמתודה על עונותיו ואין מסיים
 ואזיל אם נאמר שחטאנו גלי וידוע שלא חטאנו דאם לא חטא
 על מה מתודה אלא בהכרח גומר צריך לומר שכונת המאמר
 הוא כמו שאמרו לעיל ע"ש ויש לנו פתחון פה ואמתלא לנצל
 מכל דבר ודבר שער עלינו דהיינו כמו שאמרו בכסף ראשון
 ושני וגביע כמו כן אתן לך טענה בתמר ובלהה ודינה וכמו
 שבכסף ראשון היינו יוספקים בדבר אם הוא גבוה אתנו ולכך
 לא הי' לנו פה להשיב כמו שדרשנו לעיל כך מעש' תמר בראשונ'
 נרא' לי שטעמתי וחטאתי ולפיכך נדקתי עלי את הדין ואמרת
 נקמה ונאמת בת קול ואמרה מונוי היה הדבר ולכך תראה
 שהקדים נעשה תמר בראשונה שהוא ומלת דקי יימא בספק
 ולכך דרש אותה בראשונה ביולת מה כמו כסף ראשון שהוא
 עלשון מה אנוש ואמר ששם אין פה להשיב כמו שאמרו שהוא
 כמו ויה אנוש כי תזכרנו וכשהשיב בת קול ואמר מונוי או
 אמר שיטו בני ועיי שיטו שב' שהייתי סוכר שטעמתי ואמרת
 נדקה ונאמת בת קול ואמרה מונוי א"כ כפי זה אין לתלו' חסרון
 בשכטים וזהו שאמר מה נדבר בנעשה בלהה בלומר יש לנו פה
 להשיב לדבר בקושי נגד האומרים ראובן חטא כי אינו אלא
 טועה ועוד שהכתוב אמר ויהיו בני יעקב שנים עשר היו מה
 נדבר בלשון מה רב טובך . ומה ננטק בנעשה דינה שהוא שם

שחס הרנו הרנו כדון שהכונה יעשה את אחותינו וזכרם
 בהיותו ומסרם דהוא חויא כדכתיב המיו יושב הארץ ששכב
 את בת יעקב לכן נש' לכו להצדק בדיון זה • היו ומה נצטדק
 בדיונו וכמו כן אומר בשלמה אחרים שאמר יעקב יוסף איננו
 ושווענו איננו ואת בנינו תקחו יש לנו ליתן אמתלאה לאינו
 על שלשתן אבל בראשון אין למ פה להשיב מה כאמר ביעשה
 יוסף אבל ויכל מקום ויזנו טענה לדבריו כיון כסף ראשון
 ותמר • והיינו מה שארז"ל וישלחו מעמק חכרון ויאותה ענה
 עמוקה של בין הכתרים ח"כ אגולא חטאו • שנית שגשתף
 השכיבה עמנו והעלומה מיעקב אביו שמכרנוהו היו מה כאמר
 אבל באמירה לפי שמקודם מינו עמיומי אשים אבל ח"כ
 כודע לכו שזאתו היה הדבר כמו הכסף ראשון • ותמר מה
 בדבר ביעשה שמועו מה כדבר מה רב טוכך שיש לנו פה להשיב
 לאינו שהיך עכבו ואתה הייתה סיבה שאירת לנו שכתב
 לעיר בעשרה פתחים בשביל עין הרע וזה נצטדק ביעשה
 בנינו שהוא שלחו עמנו ויעד שגכ הנביע ונכדן ירד לעבודת
 ראה כיוה טענות יש לנו אבל אין לנו מדברים אם באמר
 שחטאו גלוי וידוע שלא חטאו כפי הטענות אלו שמדברנו ואם
 כאמר שלא חטאו ח"כ ח"ו מתביישים דק"ל עבד דיוא בלא
 דינא אלא ודאי לפי דעתנו אין אלו חייבים שגראה לנו שלא
 חטאו אבל האלהים מנא את עון עבדך הוא דוקא מדע על
 יוס ועל מה בזה עלינו הגרה הזאת לכן הננו עבדים לאדוני
 גם אנחנו :

עוד אפשר לתת טוב טעם ודעת למה יוסף לא הס גביע
 באחתת אחד מן השכטים ונזה דוקא לשם איתו
 באחתת בנינו ולבי אומר לי שהטעם הוא כמו שזכרנו לעיל
 על מדרש מה כאמר ככסף ראשון וזה דבר בכסף שני וזה
 נצטדק בגביע ופי' לעיל שיש להם טענה ומספקת דהאי מלת
 יע • הוא כמו מה רב טוכך יע"ש לכך אמר יוסף אם אשים
 את הגביע באחתת אחד מן השכטים יש להם דין וזכרים
 בטענת כסף ראשון וכסף שני לכן שם הגביע באחתת בנינו
 שלא היה לו טעמו אלו דכסף ראשון וכסף שני שהאלהים נתן
 יצונו באחתותיהם וכוה לא ייהי להם פתחון פה ליפטר
 והוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלם אל אביכם :

סדר ויגש

ויגש אלני יהודה ויאמר בי אחוני ידבר כא עבדך דבר באוני
 אחובי ואל יחר אפיך בעבדך כי כיון כפרעה • ויה מואד יתמה
 של ביוחם ולכן

לב הרואה הפסוק הזה דאין לו הכנה כלל ואפי"ג שרבו כיון רבו
 היופרשים אותו יש דורשי אותו לשבח ויש דורשים אותו לנגחי
 לכן שנית ידי על נס להניף ידי עליי ולדבר דיבור על אופניו
 ראשונה נקשה למה אומר יהודה ידבר כא עבדך דבר דיושמוע
 שדבר אחד רוצה לדבר זאת"כ מנאמא ראינו מנייה עפה אדוני
 שאל את עבדיו וגו' עד סוף הפרשה ואם אלו הם הדברי' שהיה
 רוצה לדבר יהודה ח"כ לא היה לו לומר דבר אלא ידבר עבדך
 באוני אדוני מדאמר דבר מלתא חדא אית ליה למיזר כמו
 שאמר המדר' דיבר דבור על אופניו דיבור אחד דוקא על אופניו
 על ארבעה אופנים כאשר יהיה האופן בתוך האופן • ונתחיל
 לבאר מהו הדיבור הוא כיוה שאמר כי כיון כפרעה וזה דוקא תשובתו
 של יהודה ליוסף וזה שיבא אחריו אחוני שאל את עבדיו לאמר
 הוה בקשת רחמים אחר שדיבר לו דיון מהו • ואבא היום אל
 העין עין משפט לידע יוסף הצדיק דהוה בן זקוני' ברא דחכמותא
 באיהו דין רוצה ליקח את בנינו לעבד ואיך שלא לומר להם
 הריעותם אשר עשיתם ווי לא ידע בכל אלה שהגובע עושה
 רעה • ויש לומר שיסף רוצה לבא עליהם דיון דנגבה באמר
 הכתוב ישלם שנים לרעייהו לחימו בתשלומי כפל של הגביע
 וכתב הב"י בהלכות נגבה טקסן שנגב אינו חייב לשלם תשלומי
 כפל דלאו בר דעת הוא ויזהו דיון כוכל ליקח שורש ולדמו' מדין
 מדיח' אם נכב ארמילית ששאל לף דיכור וזכ וזהו חשב שהוא
 שזה שני דיכרים שהוא חשב שהוא כדולח ביתה אכן יהלו כיכר
 יתחייב הנגב הזה יש לטעון בעד הנגב הזה שלא ישלם כי אם
 כיוה הוה בדעתיה דשויא בטענה שאם היה יודע ששויא כל כך
 ודאי שהיה דין הנגב בדעתו לאמר אם יונא בידי צריך לשלם
 תשלומי כפל ואין לי ונדלחי שמכרתי לעב' בב"ד כדכתי' ונמכר
 בנגבתו ומופת זה שלא יוכרחו לעבד לא היה גונבו אבל
 כשחשב שהוא שולדבר מועט אומר אם יונא בידי הנגבה אשלם
 תשלומי כפל שכרתי לי לשלם בהיותו דבר מועט ולכן גמר
 בדעתיה לנגבו כיוה שיש לנגב זה דין דקטן דלאו בר דעת הוא
 שאינו חייב לשלם תשלומי כפל כך נגב זה אינו חייב לשלם
 מלתא דלא הוה אדעתא שתהיה מרגלי' זו שזה כל כך לא חשבו
 שהוא אכן כדולח כיון כן אם השכטים לא היו אוכלים עם יוסף
 ולא היו רואים אותו גביע כשהיה מנחש בו לא היו חייבי' לשלם
 תשלומי כפל של הגביע כי אם עד כדי ויסקלו של כסף ולא עד
 כדי שווי של הגביע הזה שאין לו ערך אבל מואחר שאכלו עינו
 ומאורו שהיה מנחש באותו גביע ח"כ ידעו שהגביע הוא גביע
 של ביוחם ולכן

בפניהו אדעתא שהיא יקר הערך וזוה הרבה זהו ששלח להם
 לאמר הלא ידעתם כלומר אין לכם פתחון פה ליפטר מדין קטן
 שנכב שאין וחייב בתשלומי כפל מטעם כי לאו בר דעת הוא
 וכמו כן תירצו ליפטר לומר לשלם כפלים כדי משקלו לאו הכי
 הוא דלא דמיא להאי דינא דקטן שנכב שאינו חייב בתשלומי
 כפל מטעם דלאו בר דעת הוא שאתם הלא ידעתם כי נכב
 ינכח והוא דבר שאין לו קצבה בערכו ולכך אמר הרעיותם
 אשר עשיתם לפי שכבר ידעתם כי הוא של ינחוש שאלו לא
 הייתם יודעים כי הוא של ינחוש לא היתה הרעה כל כך גדולה
 אבל מאחר שידעתם חייבים הרבה ורעה גדולה עשיתם זהו
 שאמר הכתוב הרעיותם אשר עשיתם יען כי הלא ידעתם כי
 נכב ינכח - לכך אמר יוסף בחארונה האיש אשר נמצא אתו
 יהיה לי עבד וצריך להבין למה אמר האיש היל"ל אשר נמצא
 אתו יהיה לי עבד אלא בהיות שהשכנים קראו לבנימין קטן
 בדכתיב הקטן את איניו וכדכתיב זהו אינכם הקטן יוסף
 שרעה ליקח אותם עכשיו לעבד הונרך לשנות שם קטן מעליו
 דאם הוא קטן לאו בר דעת הוא ואינו חייב בתשלומי כפל לכך
 אמר האיש כלומר איש שהוא לשון חשיבות שהוא גבר בגוברין
 ובה"ה הידועה לומר שהוא חכם ובר דעת לכך אמר יוסף האיש
 אשר נמצא הנביע בידו אם כן יהיה לי עבד ודאי בעד הכפל
 שאין לו לשלם כדי כפל שיווי של נביע זהו ואתם עלו לשלם
 בחותה שעה ויגש אליו יהודה שם"ת הוא ש"ה כלומר איזוהי
 כך שאתה רוצה להוציא הדין לאחיותנו ח"כ דבר נא עבדיך
 דבר ובאותו דבר יהיה פטור בנימין ותשלומי כפל ויהי היא
 הדבר כי כיוון כפרעה ואחשבי הוה שאורנו לעול כך הם כתב
 הרמ"ב בהלכות גנבה בדין שני הגונב ויו הגוי ויון
 קהקדש פטור מתשלומי כפל שנאמר שלם שנים לרעייתו לרעייתו
 ולא לגוי לרעייתו ולא להקדש על"ו וצריך לתת טעם למה
 להקדש לא יהיה חייב לשלם תשלומי כפל ויהי"ן דין הקדש פחות
 מדין בני אדם ואע"ג שרובן וייעטו מדיקרא דקרא דאמר שלם
 שני לרעייתו וי"ו צריך ליתן טעם להאי קרא למה הקל בגנבת
 הקדש שארבה היה לו להחמיר שכן מצינו בשור של חולין שגבת
 שור של הקדש בין תם בין מועד ושלם נזק שלם מה שאין כן
 באדם אחר שאור תם משלם חצי נזק אם כן למה בגנבת הקל
 בשל הקדש ויש לומר בזה שכתב הכותב יוסף בדין שילוח הקל
 ח"ל תרנולות של הקדש שברחה וקיבנה שדות פטורה משילוח
 הקל דכולי עליוהי וכל היכא דאית ברשותי דרחווקאי כוונתו
 למיזיס ויובאן שכל דבר של הקדש אפילו שיבא מרשות ההקדש

אפילו לסוף העולם לעולם אמרין דברשותיה דרחמנא קאי
 וכתב הרמ"ב בפרק שני בהלכות גביה גנב ברשות הבעלים
 פטור מתשלומי כפל ואפילו טבח ואפילו נזכר פטור מתשלומי
 ארבעה וחמישה מוצא שכל עוד שהגנב לא יצא מרשות הבעלים
 פטור מתשלומי כפל וכבר אמרנו לעיל בדין תרנולות של
 הקדש שברחה שפטורה משלוח הקל מטעמיה דברשותא
 דרחמנא קאי ולמדוין מצינה שכל דבר של הקדש אפילו
 שיולכוהו לסוף העולם לעולם ברשות הקדש קאי ח"כ הגונב
 של הקדש לעולם ברשות בעליו קאי ולכך פטור מתשלומי כפל
 בני שלם שנים לרעייתו לרעייתו ולא לגוי לרעייתו ולא להקדש
 לגוי מטעמי שהוא גוי ואין לתת מיוחס של ישראל לגוי וההקדש
 משום דקאי ברשות הבעלים וזהו שאמרנו יהודה ליוסף
 מאיזה טעם אתה רוצה לקחת את בנימין לעבד ודאי שהוא
 מטעם תשלומי כפל לפי שכבר הנביע על לידך ח"כ אין אתה
 תובעו לעבד אלא בשביל התשלומי כפל ותשלומי כפל אינו
 תיבש לשלם כך מטעם כי כיוון כפרעה שאתה גוי כיון פרעה
 וכתב יוסף שנים לרעייתו לרעייתו ולא לגוי אי כי כיוון
 כפרעה וזה תאמר שאתה ישראל וחייב לשלם שנים לרעייתו
 וזהו מחוייב בנימין לשלם כפל ולכך אתה נטולו לעבד בשביל
 הכפל אפילו תימא הכי אינו חייב בכפל שאיך כשאר כל אדם
 שפגאת הגנב ופתח החצר איז מתחייב בכפל ואתה מצינה
 למלך ורב ושליט פטור פרעה ועדיין לא יבאנו מרשותך בדכתיב
 הם ינאו מן העיר לא הרחיקו ויוסף אמר נגו"ח כהיותך כי
 כיוון כפרעה דמיא לדין של הקדש שלא דוקא ברשות בתוך
 חצירה כמו כל אדם שא לא כולי עליוהי ומה דאית ביה יען כי הוא
 ינלוו של עולם כיון כן ויו שהוא כיוון כל מקום אשר דבר תיובך
 ודגו יוניע ויתקרי רשות והכתוב מצינו יצא מן העיר לא
 הרחיקו ובהיותך כי כיוון כפרעה מוצא שעדין ברשותך הויבא
 ודמיא לגונב מין ההקדש ופטור מתשלומי כפל והו שמיני
 האדרש דבר דבור על אונסנו דבור דייקא דאיהו דבר אחד
 שהוא כי כיוון כפרעה בשני אונסים פטור שכיר טעו ג
 ונבא לבאר השני אונסים אחרים שאין מורכבה בלי ארבע
 אונסים וקודם נקשה והגמירא שאמר ומוכר בגמלתו
 ולא בכפלו אם כן תימא על יוסף הנדיק אין רצה לקחת
 לבנימין לעבד על הכפל והלא נארא היא בגמלתו ולא בכפלו
 ולבא חל תירון קושיא זאת צריך לחזור לבאר הכתובים
 שביארנו באופן אחר וקודם מקדים הקדמה אחת שהובאת
 בספר מפתח שלמה ומפרש על ענין כוס של כיווש שצריך
 להשתמר

להשתמר בעל החכמה הזאת לשמור את הכוס כדבת עיניו שלא
 יגנבוהו שאם יגב הכוס יאכר סגולתו והוי כחרש הנשכ' וזהו
 שאמר להם יוסף הרעועות אשר עשיתם כלומר אין לי על
 שנכתם אותו אבל מאי דקפידנא הוא שעשיתם רעה גדולה
 שנאכר סגולתו וזהו שאמר הרעועות אשר עשיתם א"כ נאכר
 הקרן ובהיות שנאכר הקרן שהיא הגניבה עצמה ונאכר בגנבתו
 כתוב נרדף לשלם לי הקרן הזה ואין לו שיווי לכן אשר נמצא
 אתו יהיה לי עבד ויגש לוי יהודה ויאמר לוי בני אדוני ידבר נא
 עבדך דבר ובאותו דבר אראה לך מן הדין שבנינו פטו' מעבדו'
 אפי' שהפסיד את הקרן ומהו הדבר כי כיוון כפרעה קוד' שנכח
 אל ביאור הדבר הזאת נשאל שאם היה יהיה שנכנס
 גנב אחר לגנוב כמא דמוקרא מ'ארבע מאות דנרי ונטל אותה
 ממוקמה וקודם נחתו מפתח החצר ברוב בעיותא ככל מידו
 וכשב' היכי כידון לגנב הזה כדון אותו מדין דגנב או מדין דפושע
 לחייבו לשל' דמי הכוס הזה ואם תאמי' מלאך המות מה לי הכ'מה
 לי התם מאחר שחייב לשלם ד' מאות דיברי בין שיקרא גנב בין
 שיקרא פושע מאי רבותיה לידע מ'חיה דין כדון אותו ויש לומר
 ללאו הכי אם כידון אותו מדין גנב אם אין לו לשלם ונאמר
 בגניבתו ואם כידון אותו מדין פושע אם אין לו הריוה חוב
 עליו עד שיעש' וצתיה כבוא לדק' כנידון דידן היכי כידון אותו
 כפי מה שכתב הרמב"ם ס' בפ' שני מהלכות גנבה וז"ל גנב דרשו'
 הבעלי' פטו' מתשלומי כפל ואפי' נשכח ואפי' מ'כר פטו' מתשלומי
 ארבעה וחמשה ומשמע שאין לדון אותו מדין דגנב שכל מי שחיי'
 לשלם תשלומי כפל נאמר בגנבתו ומ'אחר שברשות הבעלים
 אינו חייב לשלם תשלומי כפל אין לו דין גנב לימ' על הגנבה
 ואין לדון אותו אלא מדין פושע שאם אין לו לשלם הרי זה חוב
 עליו עד שיעשיר וכמו כן תמצא שכתב הרמב"ם בפרק שלישי
 מהל' גנבה הגונב את הגוי או את ההקדש אינו נאמר על הקרן
 אלא הרי זה חוב עליו עד שיעשיר וטעם דהקדש הוא כמו שפי'
 לעיל שעדיין הוא ברשות הבעלים וככל עוד היותו ברשות
 הבעלים אינו נאמר על הקרן והגוי טעמא ג"כ מ'אחר שאינו
 חייב תשלומי כפל כדכתי' ישלם שנים לרעיבו לרעיבו ולא לגוי
 לכך אינו נאמר על הקרן וזהו שאמר לו יהודה כי כיוון כפרעה
 כלומר אתה רוצה לכניינין לעבד בשביל הקרן שנפסד ולא
 ידעת דכתי' ישלם שנים לרעיבו לרעיבו ולא לגוי ומדפסור ון
 הכפל אינו נאמר על הקרן כדכתב הרמב"ם הגונב את הגוי
 אינו נאמר על הקרן ואתה גוי כיון פרעה הוי כי כיוון כפרעה
 ואין לך ליקח את בניינין עה תאמר שאתה ישראל ובישראל

נאמר על הקרן מ"מ איך ככל ישראל דבעלמא שאתה רב ושליש
 כמו פרעה ויש לך דין מ'דויה להקדש וכמו שבהקדש אינו נאמר
 על הקרן שלעולם הגנב ברשות הבעלים כך אתה מ'אחר שאתה
 רב ושליש כמו פרעה עדיין בתחומך הוינא וזע' ג"כ שנשכר
 הגנביע כמו' אינו חייב לימ'ר בניינין על הקרן וטעם שנשכר
 בתחומך כי כיוון כפרעה אלא הריוה חוב עליו עד שיעש' הא
 לך השני אופנים אחרים למהי מ'רובה שלימה זהו שאמר
 המדרש דבר דיבור על אופניו :

יגש אליו יהודה דרשו וז"ל בת' הגשה לתחמ' הגשה לפינס
 הגשה לתפילה בשלמא הגשה לפינס וזתפילה כיחא
 אבל לתלמיה אף סלקא דעתיה דיהודה להלחם מ'אחר שאמר
 שאלוקים מצא את עון עבדך דהיינו בחט' מזירת יוסף
 כמו שהוא בעצמו הודה ולא בוש ב'אחרו האלהים מצא את עון
 עבדך ובגונב נפש ישראל חייב מיתה כדכתי' ויגונב איש ומכר
 זוגו א"כ אף רוצה לילחם ששעת מלחמה היא שעת סכנה ואין
 השטן מוקטרג אלא בשעת התכנה וכדאי שאם ילחם אז ודאי
 שמת הדין שהוא האקי' מ'מצא את עון מזירת יוסף ומ'מצא בעל
 חוב וקודם לגבות חובו : ויש לומר שיהודה כשאמר האלהים
 מצא את עון עבדך היה סובר ודאי שעון מזירת יוסף מוגלג
 עליהם דברים אלו לכך אמר אני יודע בעצמי שהאלהים מצא
 את עון עבדך הלא טוב לנו לקבל גזירת שמים הגבו עבדים
 לאדוני גם אנחנו גם אשר כיוז' הגבי' יבדו שנלכד בשחיתותינו
 כשראה יהודה שיוסף אמר חילי' לי מעשות דבר זה אלא האיש
 אשר נמצא הגנביע פידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלם
 אחר ודאי א"כ אין כאן מ'חיות עון בשביל מזירת יוסף שבניינין
 לא חטא במזירתו ושהוא יהיה עבד ואנחנו נהיה בקיים או
 כתיחוק לו ויגש לוי יהודה הגשה לתלמיה שאינו מ'תיירא מעון
 מזירת יוסף :

ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך כי
 כיוון כפרעה ונרדף לדקדק שולת' עבדך השני הוא
 מ'יתר שהיה לו לומר ודבר נא עבדך דבר וגו' ואל יחר אפך כי
 כיוון כפרעה אלא אמר לו יהודה אני מ'דבר דרך כבוד הולכות
 אני משעל' עמתי לנפדך ואומ' ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני
 ואל תחשוב שבשביל שאני קראתי את עמתי עבד שתגאה
 עליו מ'אחר שאמרתי שאני עבדך הוי ואל יחר אפך בעבדך כי
 אני כיוון וכפרעה דשאני עם אבא הוא חלך ואני משעל' למלך
 וכפרעה כשאני חזן מיתחם אבא הוי ואל יחר אפך בעבדך כלומ'
 בשביל מה שאמרתי ידבר נא עבדך ודיקא כיוי שלא אמר ואל

יכלו לענות לו תשובה על מלת ויתגבלו אותו ולא יכלו לשקר
 לו ולומר אבינו מי ברוח הקדש לפי שכבר פניו מעידים שלא
 שיקר בדבריו א"כ בעל רחמן מדפניו וחירין לא נוכל להשיב
 לו אבינו מי ברוח הקדש שאי אפשר שני הפכים בנושא אחד הם
 ולא יכלו אחיו לענות אותו לומר יפה עשינו ואבינו מי ברוח
 הקדש בני כהנא מפניו אלא שתקף ולא היתה תשובה ולא
 השיבו לשאלה זאת העוד אבינו ?

עוד יתכן לומר בדרך הלצה שניינו ששאל להם יוסף השל'ן
 לאביכם הזקן העודנו מי ותימיה על שאלה זאת והלא
 אמרו ז"ל שכתבו לו יעקב כתב א"כ מה יוכלו השבטים לידע
 יותר מעידות הכתב ועוד למה השבטים משיבים לו שגם
 לעבדך לאבינו ולא אמרו הזקן ועוד דוקא שלא אמרו ועודנו מי
 ב' או אלא יש לומר ששאל להם יוסף על יצחק שהוא אביהם
 הזקן דאי לא תימא הכי אלא ששאל על יעקב למה נרץ לומר
 אביכם הזקן די לו שאמר השלום לאביכם בין שהוא בחור בין
 שהוא זקן ומאי כפקא מינה . יודאמר הזקן ש"מ ששאל להם על
 יצחק א"כ קשה לשבטים למה לא אמרו שלום לאבינו הזקן ויש
 לומר שיצחק באותו זמן היה מת ולכך לא השיבו לו עליו אבל
 עדיין קשה שריה להם לומר שמת יוסף לא שאל על אביהם
 שכבר רואה כתבו ויתורץ במה שאיתא בגמרא ר' פנחס שאלו
 על אבי אבי קיים אמרו לו אימא קיימת ופרש"י שמת ולא רצו
 לומר לו שמת שלא להנזיל דיבה ואמרו לו אימא קיימת כך
 השבטים כששאל להם השלום לאביכם הזקן העודנו מי השיבו
 לו שלום לעבדך לאבינו עודנו מי אבינו שהוא יעקב מי
 ויוכלל וישמע שיצחק וית שהוא אביה' הזקן כמו עובדא דמייתי
 הגמרא ולכן עתה בהעודע להם אמר העוד אבי מי לפי
 שיוקדם לה שש עליו . אבל עדיין קשה למה חזר לשאול העוד
 אבי מי והלא אחתו אמרו לו שלום לעבדך לאבינו עודנו מי .
 ויש לומר לפי גמרא זאת כששאל אבי קיים אמרו לו אימי קיימת
 וחזר ושאל אימי קיימת א"כ אבא קיים כנזא שתיירן דאשון
 שאמרו אימי קיימת היה שקר אלא כדי שלא להנזיל דיבה לפיכך
 יוסף אע"פ שאלו שלום לעבדך לאבינו עודנו מי הוצרך גם כן
 לשאול העוד אבי מי לפי שתשובה ראשונה היתה לומר שיצחק
 מת ואין משם ראייה לידע אם אבינו מי כמו שאמר אימי קיימת
 ואח"כ כנזא שגם אימי מתה ומתמת זה ג"כ הוצרך הגמרא לשאול
 אם אימי קיימת וכן יוסף שאל העוד אבי מי וק"ל :

ובני בניין בלע וזכר ואשכל וגו' ודרשו ז"ל במדרש שגם
 להם שמות על שם המאורע ליוסף בלע שכלב בין
 האומות

יחד אף אדוני בעבדך ויודבר עמו לנוכח אל ימר אפק בעבדך
 ולא כמו שדבר קודם ידבר נא עבדך באדוני אדוני ולא אמר
 באדוני לפי שיוקדם דיבר בעצמו ואח"כ בעזות וק"ל :

ויאמר יוסף לאחיו אני יוסף העוד אבי מי ולא יכלו אחיו
 לענות אותו כי צהלו מפניו ונרץ להבין למה
 שואל להם עכשו אם אבינו מי והלא אחתו שלם אלא אם הוא מי
 ויחמרו שלום לעבדך לאבינו ועודנו מי ועוד למה אחיו לא
 יכלו לומר לו אפילו יולה אחד לומר לו מי הוא שדבר זה אי
 אפשר להולמו שגולם י"א שבטים לא יכלו שום אחד להשיב לו
 דבר זה אע"פ שחזו ונכלמו ויכל אשר עשו מ"מ להשיב דבר
 אחד כבר היה להם יכולת להשיב ועוד שהרי בניין לא היה לו
 שום כלמיה ולא שום צושת אם כן בניין היה לו להשיב
 במקום אחיו ולמה כפל שתיקומא כהנה . ויש לומר שיוסף
 שאל להם דבר אחד ולא היה להם תשובה להשיב וקוד' לקדק
 בפסוק ומי האי דקאמר ולא יכלו אחיו לענות אותו שהל"ל
 ולא יכלו אחיו לענות לו ומי האי מלת אותו דקאמר לא בעת
 שאל איהם יוסף בדיותן כאמר שם ויתגבלו אותו להמיתו ודרשו
 ז"ל באו אלי בבגלי דמות לפי שחשבו שסופו של יוסף רע
 משני טעמים האחד שבגיל שהיה נער ויכולם כשערו והאחד
 שהיה מוציא דבה רעה אמרו זה סופו לרעה לכך דיתגבלו אותו
 להמיתו כשבאו למצרי' יוסף עוד כנסתין שם עם אשת אדוניו
 ופניו מעידים עליו שלא חטא כי סיון לעבירה הדרוקן ויוסף
 היה עדיין יפה תואר ויפה מראה כמו שאמר לו כשראהו ראה
 פניך לא פללתי לכן כשנתודע יוסף אל אחיו אמר להם העוד
 אבי מי שכל שאלתו היה דוקא על דבר זה העוד אבי מי וינאנו
 ראינו שלא השיבו לו על דבר זה אפילו אחר שדיברו אחיו אתו
 וא"ת שלא השיבו בשביל שכבר השיבו לו תמוול שלטום שלום
 לעבדך לאבינו עודנו מי א"כ קשיא ליוסף למה שואל העוד
 אבי מי אלא ודאי ששאל יוסף העוד אבי מי אינו שואל אם הוא
 בחיים חיותו אלא אם הוא מת ברוח הקדש ועבן שאלה א להם
 הוא הבורות להם שחטאו עמו וזהו שאמר אבי יוסף ולא אמר
 אייכם כלומר יוסף הייתי ויוסף אבי ולא כשתנה שמי ולא
 עברתי שום עבירה אלא ככחי אז כחי עתה הו אבי יוסף א"כ
 סיפא מוכיח שטעיתם בזיתגבלו אותו להמיתו ואת תאמרו
 שלא טעיתם ויפה עשיתם בואת יבן אם עוד אבי מי שלא
 כסתלק מיונו רוח הקדש ש"מ סיפא עשיתם במוכרתי ולא
 חטאתם ובי אפי כסתלק מיונו רוח הקדש כחטאתם גרמיתם
 שסתלק מיונו שכינה ולא יכלו אחיו לענות אותו כלומר לא

האומות בבר שהיה וגו' וקשה למה הקדים בלע לבכר שהל' בבר שהיה בכור בלע שבלע בין האומות ולמה הקדים בלע יש לומר שאם היה קורא לכבוד בכר לא הי' שייך דרשה זו שהיה קורא אותו בכר על שם אחיו שהיה בכור אלא שקראו בכר על שם שאותו בן עמו היה בכור לכך קרא לראשון בלע והשני בכר שאז לא יתכן שקראו בכר על שם הבכורה שלו שהיה הוא שני לבטן אלא ודאי מה שקראו בכר הוא על שם אחיו שהיה בכור. עוד יתכן לומר ביה שמדקדק שבכיון לא קרא לבכור בשמות אלו אלא על הצרות שעברו על יוסף ח"פ בכר על שה' בכור למה בוצה על בכורה זאת לכך לא הקדים בכר לבלע שאם היה מקדים בכר לבלע היה נשמע שהיה כונה על שם בכור ואדרבא שיתחזק מצדו למה אלא אחר שנבלע בין האומות היה פוכה על הבכורה ולכן הקדים בלע לבכר :

הקבר היא גדולה כמות עממה כנזח שזלכד שעבר עליו כוס המות שיקברוהו בח"ל יהיה בידו מיתה אחרת והיא חיבוט הקבר וזהו שאמר המלך שתי מיתו יש בידו דהיינו מית' וחיבו' הקבר ומאחר שאמרנו ז"ל שיעקב חביבו לא מת לכך אמר יעקב לימסך בניו ראשון שאמר לו אל כח תקברני במצרים ויתקיים בי ושכבתי עם אבותי ר"ל מאחר שאני איני מית' ח"פ ויתחזק חזי לך שאל כח תקברני במצרי' ששני מיתות הם מלח' שנלתי מן הארץ אם תקברני במצרי' אכשל בו מיתה השנית שהיא חיבוט הקבר ואני חסך שיאמר עלי שאני חי לכך אמר לא תקברני במצרים ושכבתי עם אבותי כלומר אם אין אתה קובר אותי במצרים יאמר עלי שאני שופט חי היא ושכבתי עם אבותי :

עוד יתכן לדקדק דיוקא בניו דקאמי' אל כח תקברני שזלכד כח הוא בקשה ח"פ ה"ל' כח לא תקברני במצרי' מדאמי' אל כח לא לשון עתה. כלומר אם תקברני עתה במצרים בחיים חיותי. יאמר שאתה שזכך דמים אם כן מאחר שאני חי אחר מותי הוה כעבשיו וכו' שאמר בהיותי אחר מותי כעפשא יאמר ראוי שעבשיו תקברני הוה אל כח תקברני במצרים שאם תקברני אחר מותי במצרי' באלו קברתי עתה בחיים חיותי. וזהו שהקשינו למה הוצרך לומר ונשאתני שרבי וכו'. ראה שהיו נביאים ארובות לארץ ישראל אחר עליהם פאמר ותבואו ותמנוא את ארבי לכך אמר לו יעקב אל תדין בדעתך שהוא אסור להעלות אותי לארעא קדישא בגוף שלם כי מה שאמרנו ז"ל שהוא אסור היינו על המות' אבל אני מאחר שאין אתה קוברני במצרים לא יאמר בי מיתה אלא ושכבתי עם אבותי ואני חי אם כן וכשאתני במצרים יכול אתה לישא אותי לארעא קדישא ולקברני בקבורתם כי אין כאן טעויה :

עוד יתכן לומר עם שאמר אל כח תקברני ולא אחר אל כח תקברני הוזה לומר שאם תקברני במצרים יהיה בעון תלוי בצורחך באלו אתה קברתי היא אל כח תקברני אתה לפי שבך תלוי ואין ראוי שאתה תהיה גורם לי חיבוט הקבר שלי ואם תאמר חזי אשמי' אותך צחרון ותהיה מונח אשלי' להנן בעדי עד זמן הגאולה לכך אמר ונשאתני אתה בחיים חיותך ולא בני ישראל כנחתם מן הגלות :

ויאמר

סדר ויחי

ויחי יעקב בארץ מצרים וגו' מה תלמוד לומר בארץ מצרים בכר ידענו שכל' למצרים ועמד לפני פרעה ועוד שהל' וישב יעקב בארץ מצרי' שבע עשרה שנה ויהיו ימי יעקב וגו' ולמה הוצרך לומר לשון ויחי בארץ מצרים. אלא כוונת לומר שהכתיב כל למדינתו שקיים הק"ו בהבטחתו שהבטיחו לומר שכני ארד עמו ומצריהם לכך אמר ויחי יעקב בארץ מצרי' והאי ויחי הוא כמו ויתחי רוח יעקב אביהם וכו' להודיענו הכתוב שאני שהיה בארץ מצרים רוח תקדש לא פסקה מוננו הו ויחי יעקב אפי' שהוא בארץ מצרים שכן מצינו שבקש לגלות את הקץ ודבר זה לבד נסתם מוננו הו ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה בארץ מצרים דיוקא ולכך הקשה רש"י למה נסתמה פרעה זו כלומר מלחמי שנתתי רוח יעקב בארץ מצרים שהי' ברוח הקודש ח"פ הוה לו להיות עתוהו אלא להודיענו שבקש לגלות את הקץ וכוונתו דבר לבד נסתם מוננו :

ועשה עוודי חסד ואות אל כח תקברני במצרים ושכבתי עם אבותי ונשאתני במצרים ומקברתי בקבורתם וכו' וקשה שהשפחה היא קודם הקבורה כמו שפירש"י ח"פ ה"ל' ושכבתי עם אבותי אל כח תקברני במצרים עווד קשה מדאמר אל כח תקברני במצרי' ויניחא כפרא שזכך לבישא ומצרי' הו יאמר קרא ושכבתי עם אבותי ונשאתני במצרים ומי' נשמע שלא יקברוהו במצרי'. אבל יצן בונה שאמרנו ז"ל כל היות בח"ל' כקבר בח"ל שתי מיתות יש בידו והענין הוא ששבר על חיבוט

היה הכבוד הביאו יוסף לגד שואלו שהוא כבוד ימין ימיני
במגד שבשכיל זה הונדך לשכל ידיו יעקב הוי שיקל את ידו
כי מנשה הכבוד :

במדבר כד דמך דבי זבחה אחוו ליה תלת עשר נהר
דאפרסומוס לכדיא חמי אילין דמיון ח'ל אילין דאבחה
אמר להם כל אילין דאבחה 'ואני אמרת' לריק יגעתי לתומו
והכל כמי בליתי אכן ומשפתי ח'ל 'ועולתי אל זלתי ע"כ .
וקשה למה אחוו ליה דוקא י"ג ותו לא . ועוד שלשון המאמר
אינו מדוייק היטב שהוא שאל אילין למאן זיהיטו בו אילין
דאבחה שביה להם להשיב אילין לאבחה מהו דאבחה . והדר
ואמר כל אילין דאבחה ולא אמר כל אילין לאבחה כעו שהתחיל
לשאל אילין למאן עוד מה שאמר ואני אמרתי לריק יגעתי וכי
היני שקלא דעתיה ח'ל דליכא שדר ועונש זע"פ שרבו כמו
דבו המדברים בוכל הדרשנים עוד לאלוה מילין . והנה
קדם לבא אל ביאורו צריך ליתן לב על שני מאמרים מוחלקים
זה מזה האחד מה שאמר ר'ל במשנה עתיד הקב"ה להחמיל
לכל דניק ודניק ש"י עולמות שנאמר להנחיל יאובי ישו בוהר
אמר עתיד קב"ה להנחיל לכל דניק ודניק ארבע מזה עלמין
דכסופא דכתיב ארבע מיות שקל כסף עומר לסומד . ויני
ישים דראשו בין שני הרים הגדולים לידע אחוו מהם ידק אכל
לשים שלום ביניהם נקדים פסוק אחד בסדר יתרומה דכתיב
ולקחת את שתי אבני שוהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל
שהם משמותם על האבן האחד ואת שמות הששה הכותרים על
האבן השנית כפולדת' והנה הפסוק אנו' דרשינו מאחד שכבר
אמר ששה משמותם על האבן האחד למה לו לפסול השוהם באבן
השני שהי"ל זשה משמותם על האבן השנית . אלא ידוע

ויאמר השבעה לי וישבע לו ושתחו ישראל וגו' למה הונדך
לומר מלת לי ולא כשאמר יוסף אנכי אעשה כדברך
ויאמר השבעה לי וישבע ואפתי תימון שמלת לי כריכה מ"ו מלת
לו מיוותרת . ויש לומר שנתירא יעקב שמה יהיה ליוסף אחיה
יאנס ויתיר את השבעה לכך אמר השבעה לי כלומר על דעתי
וכל השבעה לחיובי על דעתי ומת אין לו התרה לכך אמר
וישבע לו לרמוז שנשבע לו על דעתו הוי השבעה לי
וישבע לו :

ויאמר יוסף אל אחיו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה ויאמר
קחם נא אלי ויאברכם צריך להבין מה חידשו לו יוסף
באמר בני הם אשר נתן לי אלהים בזה ויאמר יודע ישראל שבבאן
גולדו לו ויעוד מה שאמר קחם נא אלי ואברכם וכי יעקבים היו
שלא היו יכולי לילך בעצמם ועוד מלת נא מיותר שהי"ל קחם
אלי ועוד מאחר שדרשו ז"ל ויאלה שמינס ראויים לברכה
ישעתידין לזאת מהם ידבעם ויאחזב ח"כ למה הדר ביה ואמר
קחם נא אלי ואברכם . אלא כשדאה יוסף שאמר יעקב מי
אלה שעתיד לזאת מהם בנים שאינן הגונים ח"כ אינן דרואים
לברכה ח"כ יוסף אין הסיבה ממני אלא ממי שהבוא אותי בכאן
בני הם אשר נתן לי אלהים בזה שהאי מלת אלהים היא מיותרת
שה"ל בני הם אשר נולדו לי בזה לא אמר דאי שהסיבה מאתו
והבואי למנדים ואין לתמוה על אלו שיוצאים מהם מאחר
שפתנס לי אלהים בזה המקום שהוא מקום הטיופת לכך הדר
ביה יעקב ואמר קחם נא אלי אין לבו עסק בנסתרות ואין
הקב"ה דן אלא כפי שעה שעומד בה לכן אמר קחם נא אלי
רונה לומר קחם נא עתה באשר הם עם ואברכם :

ועוד יתכן לומר שאמר לו יעקב בשה אתה גם כן כדי שזכותי
וזכותך יגן עליהם לכך אמר קחם נא אלי שבח שנינו
יתחל עליהם הברכה :

שיכל את ידיו כי מנשה הכבוד ונתן להבין אם שיכל
ידים דיעקב הוה לפי שזמק מציא הכבוד ליינו
ולפיכך שיכל ידיו לשים ידיו ויגו על הכבוד כיוון ששיכל
את ידיו כי מנשה הכבוד אכל יואחר שאמר לו יוסף לא
כן אבי כי זה הכבוד שיושבי לו ידעתי בני ידעתי אם כן
כיוון ששיכל הידים היה שבשיל אפרים כוה דמסיום ואולי
דק אחי הקטן יגדל ממונו אם כן קשה שה"ל שיכל את ידיו
כי אפרים יהיה הגדול :

ויש לומר דהאי כי מנשה הכבוד רונה לומר מטעם
שמונשה הכבוד לכן שיכל ידיו דהיינו לפי שמונשה

ישראל

שומר העבד קל

ישראל יש להם חלק לעוה"ב כלומר בכללות יש להם חלק ומביא
 ראיה מפסוק ועמך כלם נדיקים לעולם ירשו ארץ עמך דייקא
 אע"פ הם עמך כולם נדיקים. לעולם ירשו ארץ ארץ דייקא
 שהוא ג' עתות הנקראת ארץ שהוא בעולם הזה כדכתיב
 וישע ה' אליהם בן בעדן מקדם אבל מה שאמר הוזהר שעתיד
 הקב"ה להחיל כל נדיק ונדיק ד' מלות עולמות היינו ג' ע'
 עליון שנקרא סוחרת ששם יש מוקם וחסוכוה אקרא ארבע
 מלות שקל כסף למי שמעברין אותו לג' ע' עליון שהוא סוחרת
 הוי עובר לסוחר למי שעובר לשומר היינו סוחרת נותנין לו
 ארבע מלות. ולכן יש לשומר ריון למה שאמרנו ז' שכל שקלים
 האמורין בתורה הם בשקל הקדש בר אלו ארבע מלות שהם
 ככרים והבן

ובזה נבא לענין ר' אבהו וקודם נקדים לך שג' ע' עליון
 מתגלה קב"ה שיהו ורואים אותו כנים בפנים ובראות
 פני מולך חיים ולכן בינה שהוא ג' ע' עליון נקרא אליהם חיים
 עוד איתא בוהיה מה בין אפרסמון לאפריון אפריון לתתא
 שהוא מלבנות אפרסמון לעילא שהוא בינה ע"כ לכך כד דמך ר'
 אבהו אמר ליה י"ג כהני דאפרסמונה דכיא ז' ע"כ שפ' ה"ג
 מרות שגבלין באפרסמון כמור אפרסמון להורות שהוא עלמא
 דאתי היינו בינה שהוא ג' ע' העליון ואי אילין למתן ח"כ אילין
 דאבהו אמר כל אילין דאבהו שהוא רבוייא על מה דהוה
 בדעתיה שבעדנתו הוה להשיג י"ש עולמות שהוא בג' ע' תחתון
 וראה זה דאפרסמונה שהוא ג' ע' עליון אמר כל אילין דאבהו
 ואי אמרתי לריק יגעתי רונה לומר לש' עולמות יגעתי שכן
 ר"ק בנימטריא ש"י הוי לריק יגעתי ובה יבן שלא היה סובר
 רבי אבהו שהוא יגע לריק והוליד ח' לבהלה אלא שהיה סובר
 להחיל י"ש ואל"כ ראה אפרסמון דהיינו ארבע מלות והוא
 בהראות לו ה"ג נהמי דאפרסמונה דכלא ביה תליא זוכה
 להחיל ד' מלות עולמות כמזכר לפי שג' ע' עולמות להשיג אלא
 השיג עולמות לכך זכה לאחד מיתתו לארבע מלות אבל מי
 שאינו יגע להשיג השיג עולמות לא יעלה למעלה מוג' ע'
 התחתון וידוע הוא שג' ע' התחתון הוא למטה מן השיג לכך
 אמר קבלת מיה יתרון לאדם בכל עולמו. שיעמוד תחת השמש
 כלומר במה יתרון בכל עולמו שיעמוד תחת השמש כלומר שיגע
 להשיג ג' ע' תחתון שהוא תחת השמש שאחר מיתתו יעלה אותו
 בג' ע' העליון שהוא למעלה מן השמש ובה יסיה ריון למה שאמרנו
 ז' לתחת השמש אין לו חלק למעלה מן השמש יש לו כלומר היגע
 להשיג תחת השמש שהוא ג' ע' התחתון שהוא תחת השמש

כשימות עולה יותר בעולם שנותנים לו חלק בג' ע' עליון
 שהוא למעלה מן השמש :

עוד איתא בידרש קבלת אמר ר' בנימין בן שארש לבנו ספר
 קבלת מפני שגזאלו בו דברים מימים לזד מינות אמרו
 הרי כל חכמתו של שלמה שבא לומר מה יתרון לאד' בכל עולמו
 יכול אף בעמלה של תור' אמרו ואמרו לא אמ' בכל עולמו לא בכל
 עולמו. בכל עולמו אינו עומל אבל עומל הוא בדברי תור' וזר'
 להבין במאמר זה מה ר' ל' דברים מימים לזד מינות הי"ל דברי'
 של מינות ועוד מה שאמר הרי כל חכמתו של שלמה שבא לומר
 וכו' הי"ל מ' חכמו בו דברי' מימים לזד מינות שאמ' מה יתרון לאד'
 בכל עולמו יכול אף בעמלה של תורה ומה טרף להביא חכמתו
 ולבזו אותה וי"ל שגן הכתוב לא יש שום דבר של מינות אבל מן
 המזון מן הכתו יוכל האד' לטעות במינו לכך אמרו בקשו לבנו
 אותו לפי שגזאלו בו דברים מימים מימים דוקא לזד מינות ולא
 שהדברים בעצמם הם מינות וכיזד היא הטייתן שמי' הדברים
 האלו לזד מינות והו שאמרם שהקורא בו אימה הרי כל חכמתו
 של שלמה בתמיה. שבא לבו לומר מה יתרון לאדם בכל עולמו
 שיעמוד תחת השמש ומי לא ידע בכל אלא ודאי שלמה חכם
 היה ובא להודיעינו דבר שאנו חושבי' שיש בו יתרון יהוא השיג
 ברוב חכמתו שאין יתרון ח"כ מה שאמר שלמה מה יתרון לאדם
 בכל עולמו יכול אף בעמלה של תורה דאם לא כן מה בא
 להודיעינו שלמה בחכמתו חזרו ואמרו מאחר שהטעות אינו
 אלא ברוב עיון ח"כ ודאי שהעיון יעין עד סוף הפס' מדכתיב
 בכל עולמו ולא כתב בכל עול' ח"כ אינו מודבר על התורה לא
 בכל עולמו אינו עומל עומל שהוא יגיע כפיו אבל עומל הוא בדברי
 תורה. ונרץ לדקדק למה הוזכרו רז' ל' האחרין בדבריה' בכל
 עולמו אינו עומל אבל עומל הוא בדברי תורה די להם שירונו
 ואיזה טעם לא נזכרו והמזכר יבין כי לא בשופטי עסקין
 לא יש לישיב שר' ל' ראו יתור דברים. שכתוב שלמה בפסוק זה
 שהיו לנלכתוב מה יתרון לאדם בכל עולמו תחת השמש ודי בזה
 וכל הדרשות יכולין לדרוש במלת אלו. ואם ר"ל על עולמו
 שעולמו כבר ה"ל' מה יתרון לאד' בכל עולמו עומל תחת השמש
 שזולת שיעמוד הוא שגזאלו שיעמוד ויואחר שאמר שאין יתרון
 בכל עולמו למה אמר שיעמוד תחת השמש ויבאן דרשו חכמים
 ויאמר בכל עולמו ולא אמר בכל עולמו הוא לאפוקי עמלה של
 תורה שיש לו יתרון לכך נזכר שראוי הוא שיעמוד בהיותו תחת
 השמש שאח"כ לא יוכל לעמוד בה הוי שיעמוד תחת השמש :

עוד שם בידרש קבלת מיה יתרון לאדם בכל עולמו שיעמוד
 תחת

תחת השמש ר' יודן חמר תחת השמש חן לו אבל למעלה
 מהשמש יש לו ר' הונא ור' אחא חמר ואמר לו למעלה מן
 השמש זרין להבין דחמי בנייהו דתבא קמא ג' א"כ ח' שלמעלה
 מהשמש יש לו א"כ מה אוקיף ר' הונא ור' אחא באיגרא ואמר
 לו למעלה מן השמש . אלא יש לומר דאיכא בנייהו דחד דרש
 מה יתרון כמו מה אלוט כי תזכרכו והוא תבא קמא ולכך חמר
 מה יתרון לאדם בכל עמלו תחת השמש תחת השמש חן לו
 יתרון למעלה מהשמש יש לו יתרון והוא ר' אחא חמר דאפי'
 בעה"ז יש לו שאוכל מן הפירות והקין קיימת לו לעוה"ב זהו
 שאמר ואמר לו למעלה מן השמש דורשים מה יתרון כמו מה
 דב עובד רונה לומר כמה יתרון לאדם בכל עמלו . א"כ ראוי
 הוא שיעמוד בהיותו תחת השמש וא"ת מהו היתרון דור הולך
 דדור בא והארץ לעולם עומדת רונה לומר שזכותם עומדת
 להגן על בנייהם :

יצריך להבין למה חמר הכתוב דור הולך דדור בא ולא חמר
 דור מת דדור נולד ואב גררא כבין פסוק חמר אל
 תבכו למת ואל תגודו לו בכו בכה להולך כי לא ישוב לראות
 ארץ מולדתו . הנה הקדמונים דרשו בזה שאין לבכות למת
 אלא למי שהולך אחר המת הי' בכו בכה להולך וקשיא דקשיא
 דקרא מוכח שאינו על ההולך אחר המת כי אם על המת
 בעצמו דכתיב כי לא ישוב לראות ארץ מולדתו וא"כ קשיא
 קרא רישא אסיפא שמעיקרא חמר אל תבכו למת וא"כ חמר
 בכו בכה להולך שהוא המת ג' כמו שאוכח מקיפא דקרא א"כ
 קשיא . ויש לתרץ שהרשעים אפי' בחייהם נקראים מתים
 ויחיות שהוא רשע ולא שלם ממותו של הקב"ה בעל כרחין
 שלחמר יבא בגלגול אבל הנדיק אינו צריך לבא בגלגול פעם
 אחרת שהוא נקרא חי והוא שאמר הכתוב אל תבכו למת ואל
 תגודו לו כלומר אל תבכו למת שהוא הרשע שמת שליחור יבא
 בגלגול ויהיה בעולם פעם אחרת בכו בכה להולך דהיינו
 הנדיק שהולך לבית עולמו ופנה הודה פנה ויה פנה הדרה
 זהו שייך בכיה כי לא ישוב עוד לביתו ולראת ארץ מולדתו :
 והו' סמיכות הכתוב ראה כמה יתרון יש לאדם בעמלה של
 תורה כי הוא זוכה לקרות דור הולך ולא מת שהולך
 למח במקומו ואפי' שהולך ולא יחזור לבא פעם אחרת אפילו
 הכי לדור בא שהם בניו . הארץ לעולם עומדת בזכותו של הדור
 הולך . היו דור הולך כלומר הוא יקרא דור הולך ולבניו שהם
 הדור הבא הארץ לעולם עומדת . עוד יתכן לומר אל תבכו
 למת ואל תגודו לו בכו בכה להולך שקהלת ונחח על יושבי
 העולם כשמות אחד יבכו עליו וכשילד יעשו שמחה גדולה

דחמר ר' שמעון שאפא ומסתברא משל למה הדבר דומה לשני
 ספיכות אחת כבכסת לבגל ואחת יוצאת על מי יהיו
 בצער הקוחרים על אשר כבר נכנסה בשלוט או על אותה
 שינזאת מן הבגל והולכת לדרכה ודאי שהם בצער על האי
 שהולכת לדרכה כי מי יודע את אשר ינזאת אותה באחרי המות'
 ואשר באת לשלוט שמים עליה א"כ כפי זה ומסתברא
 שיש לשמוח על מי שמת שכבר השלים ימיו בשלוט ונא על
 ממותו אבל מי שגולד שאינו יודע מה יעבור עליו ואם יפול
 ממים הודוני' או לא הוה להם לבכות על הגולד ולמבעי דחמי
 שהקב"ה יניחה וקורות האון כמו הספיכה שהולכת לדרכה
 שבעליה מתפללים שהקב"ה יזליכה לשלוט ומציאה לשלוט
 כמצא שהגולד נקרא הולך והמת היא הספיכה שבא לשלוט והו'
 שאמר קהלת א תבכו למת ול תגודו לו שכבר זה בא לשלו' בכו
 בכה להולך דהיינו הגולד מוטעם שא"א שלא ישוב לראות ארץ
 מולדתו דהיינו שישג' אותו המדרג' שבי' וקו' חמיבית כמותו :
ובזה יובן מ"ש קהלת ושחח אני את המתים שכבר מתו מן
 החיים אשר הם חיים עדנה דקשה למה משבח את המתים
 יותר מן החיים והלא כיון שאדם מת נעשה חפשי מן המצו' אבל
 המי בעודו חי אפי' שחיטא נעש' מצו' ג' א"כ הלא טוב לשבח
 את החיים מן המתים וע"ק כפל הענין שאמר ומשבח אני את
 המתים שכבר מתו מן החיים אשר הם חיים שהל"ל משבח אני
 את המתים מן החיים ויה צורך לכפול לשונו במתים ובחיים
 ודאי שאם הם מתים כבר מתו ואם הם חיים ודאי שהם חיים
 עדנה . וכבא להשיב בו איזה תשובות ראשונה במה שהקדמנו
 בפסוק א תבכו למת ול תגודו לו שאין לבכות למת שכבר בא
 לשלוט והוה שאמר שלמה ומשבח אני את המת' לבי שכבר מתו
 ואין להם פחד שיעבור עליהם עוד שום דבר מזרות העולם
 שכבר הגיע לשלוט למחוז חפצו מן החיים לפי שהם חיים עד
 הנה ומי יודע בעוד שהוא חי אפי' שיהיה נדיק עכשו אין להלל
 אותו שכמה יין טוב מחמיץ היו מן החיים לפי שהם חיים עדנה .
 עוד יתכן לומר שהקב"ה יתנהג עם בריותיו כשני אופנים יש למי
 שמש' חיי' יותר יתבסך ויחמיץ לכך מעלה בחי' ימיו כמו שדרשו
 ז"ל על פסוק ויתהלך נחך את האה' ואיכנו כי לקח אותה לה'
 שהיה עתיד להחמיץ ולכך לקחו ויש שחארילו ימיו כשבי' שהוא
 רשע כדי שיחזיר בתשובה ולפעמי' ימות בלי תשובה ג' וכלי
 השלמות המזון ומחירו פעם אחרת בגלגול לעולם כדי שישלל
 המזנות כמצא שהגד' בהיותו דליג'ו ומסיד את חייו מן העוה"ז

והרשע על היותו רשע מרומם שיארכו לו ימיו ואפ"ל ימות
 יחזור בגלגול וכפי הכרח לעיני בני אדם כשרואי' שישנה רבינו
 עליו השלום לא רצה למוות א"כ יאמרו מה טוב ומה נעים שלא
 להיות דקין ולהודות ולהלל למו שאינו דקין לפי שבזה יארכו
 לו ימיו לכך בא קהלת להודיעינו שאין לשבח לחיים ולא משבח
 אפי' את המיתים שכבר מתו בלא זמן וכן החיים אשר הם חיים
 עד הנה ותרצה מלת עדנה כתובה במלה אחת והיא מלשון
 אחרי בלותי היתה לי עדנה ורוצה לאמר אני משבח את המיתים
 שמתו בלא זמן יותר מאותן החיים שבאים בגלגול לחיות חיי
 עדנה * עוד נר"ק לרקוק במילים דקהלת שאדברא חיותת
 שריבה בלשוננו יש לטעות בדבר ולומר מה שהוא אמר ושבח
 אני את המיתים שכבר מיתו שר"ל שמשבח את הרשעים שמתו
 מטעם שאמרנו שחורים לבא בעולם לקיים את המצות ואם
 רצון קהלת לדרוש ולשבח למו שמת הל"ל ומשבח אני לשכבר
 מתו ולא לא הייתי יכול לטעון ולומר שמשבח את הרשעים יותר
 מן הדקיקים ולמה כפל לשונו שבו יכול אני לטעות ויש לוור
 שרצון קהלת היא לשבח דוקא את הדקיקי' ולא שושים במושקף
 לדקיק ולרשע להיותם בכף מאזנים ומשבח את הדקיק יותר
 מן הרשע * אלא כונת שכתב כך היא משבח אני את המיתים
 שכבר מתו מן החיים * כלומר משבח אני לאותן המית' שמתו
 מן הדקיקים שנקראים חיים הוי משבח אני את המיתים שכבר
 מתו מן החיים והטעם שאני משבח אותם הוא אשר הם חיים
 עדנה כלומר שאעפ"י שמתו הם חיים עדנה :

(❁)

ספר שמות

(❁)

ותרא אותו כי טוב הוא ותצפכהו שלשה ירחים ותרא אותו
 כי טוב איתא במדרש ואחרים אמורים שגולד מהול
 ונר"ק להבין מהיכן בא להם לדרוש שגולד מהול בשלמא למאן
 דאמר שנתולא הבית כולו אורה דרש כי טוב לגורה שוב לא
 אחרים יונא ליה שגולד מהול * ויש לוור במה שפירש רש"י
 למה לא נאמר כי טוב בשני שלפי שלא נגמר מלאכת המים
 כינא שכל דבר שנגמר מלאכתו יאמר עליו כי טוב אבל דבר
 שלא נגמר מלאכתו לא יאמר עליו כי טוב ותשלום מלאכת
 האדם כדי שיהיה שלם הוא אחר שנייול כדכתיב התהלך לפני
 והיה תמים ולכן אמרו אחרים מואמר כי טוב שהוא תמים
 דהיינו מהול לפי שלא נאמר כי טוב בדבר שאינו תמים שכן
 מינו ביום שני ולפיכך בנשה שאלמר בו כי טוב דרש עליו
 שגולד מהול דהיינו שהוא תמים :

ובמספרה ארבע ירחים איתא בתורה ותצפנהו שלשה
 ירחים ויווגד גרש ירחים במספר ירחים אל יבא
 תספור ירחים תולאנה וכדי לדרש יוסרה זאת נקדים קודם
 חילוק שיש בגמרא לידע באמה יום השלישי משה לים יור אמר
 יום ששה בסיון היה דכתיב ותצפנהו שלשה ירחים וכו' התורה
 עמדת והיגלתו אחד אמר ביום אחד ועשרים בבין השליכוהו
 לים ולאמר מלאכי השרת לפני הקב"ה ויווגד גרש ירחים מוי
 שעתיד לבוא נגד אומות העולם ונקרע את היס ביום זה אתה

והרשע על היותו רשע מרומם שיארכו לו ימיו ואפ"ל ימות
 יחזור בגלגול וכפי הכרח לעיני בני אדם כשרואי' שישנה רבינו
 עליו השלום לא רצה למוות א"כ יאמרו מה טוב ומה נעים שלא
 להיות דקין ולהודות ולהלל למו שאינו דקין לפי שבזה יארכו
 לו ימיו לכך בא קהלת להודיעינו שאין לשבח לחיים ולא משבח
 אפי' את המיתים שכבר מתו בלא זמן וכן החיים אשר הם חיים
 עד הנה ותרצה מלת עדנה כתובה במלה אחת והיא מלשון
 אחרי בלותי היתה לי עדנה ורוצה לאמר אני משבח את המיתים
 שמתו בלא זמן יותר מאותן החיים שבאים בגלגול לחיות חיי
 עדנה * עוד נר"ק לרקוק במילים דקהלת שאדברא חיותת
 שריבה בלשוננו יש לטעות בדבר ולומר מה שהוא אמר ושבח
 אני את המיתים שכבר מיתו שר"ל שמשבח את הרשעים שמתו
 מטעם שאמרנו שחורים לבא בעולם לקיים את המצות ואם
 רצון קהלת לדרוש ולשבח למו שמת הל"ל ומשבח אני לשכבר
 מתו ולא לא הייתי יכול לטעון ולומר שמשבח את הרשעים יותר
 מן הדקיקים ולמה כפל לשונו שבו יכול אני לטעות ויש לוור
 שרצון קהלת היא לשבח דוקא את הדקיקי' ולא שושים במושקף
 לדקיק ולרשע להיותם בכף מאזנים ומשבח את הדקיק יותר
 מן הרשע * אלא כונת שכתב כך היא משבח אני את המיתים
 שכבר מתו מן החיים * כלומר משבח אני לאותן המית' שמתו
 מן הדקיקים שנקראים חיים הוי משבח אני את המיתים שכבר
 מתו מן החיים והטעם שאני משבח אותם הוא אשר הם חיים
 עדנה כלומר שאעפ"י שמתו הם חיים עדנה :

אל תירא כי יעשיר איש כי ירבה כבוד ביתו כי לו ביותו
 יקח הכל לא ירד אחריו כבודו וקשה מה שאמר אל
 תירא כי יעשיר איש דלמה יתיירא אני ממה שאמר הכעשיר *
 ועוד קשה מה שאמר כי ירבה כבוד ביתו ודאי כשהוא עשיר
 ורבה הון ונעשר בביתו ועוד קשה מה שאמר כי לא ביותו יקח
 הכל מלאו דגם בכל אלה שבית אינו לוקח כלום ומאל' שאינו
 לוקח כלום מהגורף לומר לא ירד אחריו כבודו ודאי שאינו
 יורד ועוד למה הפריד בינו ובין כבודו דמאמר לא ירד אחריו
 כבודו משמע דכבודו ונתא' אחריתי היתה הלכת באכפסי נפשה
 א"כ יתני כבודו * ויש לוור שבין העושר יבא לאדם מוסבת
 שני דברים אנשנשה דקה הכסה ואחרו' ל' עשר תעשר עשר
 בשביל שתעשר בינא טובא לו עוב' כשביל הנדקא ויש עושר
 אחר שכל לאדם מוסבת שבעה כבוד לאשתו כזו שחזרו' ל'
 אוקורו לגשיבו כי ביום שתתתתו ויואלתי ששכביל כבוד
 אשתו ב' לו העושר הוואה שני דברים אלנו הם סיבה להביא

דעב לרשון מן העולם הזה הירח היו ומועד גרש ירחים ונקשי
הגמורא ביחא למחן דאמר ביום ששה בסיון שבשבעה באדר
כולד ובששה בסיון השליכוהו לים היו ותצננהו שלשה ירחים
לא למחן דאמר שבאחד ועשרים בכיסן מאי איכא לעיור ומשיב
השנה היתה מעוברת ורובו של ראשון ורובו של אחרון ואזנעי
שלב . ותימא מי הכיסן בתגר זה לומר שהשנה היתה מעוברת
ולבקש חשבונות כדי להשלים הכיסן מאחד דחליבא דתגא קמא
מושלב יוספר שלשה ירחים מעצמו . ויש לומר דדייק קרא
מואחר דאמר ותצננהו שלשה ירחים ולא אמר שלשה חדשים
שבכל התורה לא נמצאו כי אם לשון חדשים כדכתיב יהודש
הזה לכם ראש חדשים וגו' וכאלה רבים מדקט לשון ירחי ש"מ
שאין חדשים שלמים ואם איתא דבששה בסיון השליכוהו לים
כבר ידוע שבשבע באדר נולד א"כ ה"ל קרא ותצננהו ארבעה
ירחים מדקט לשון ירחים והיינו ירח של אדר וירח של כסיון
וירח של אייר וירח של סיון . ומדאמר ותצננהו שלשה ירחים
ש"מ שיוכ שהשליכוהו לים לא היה יום ששה בסיון ולפיכך בקש
משבון בהר"ד לידע אם השנה היתה מעוברת וכשראה שהיתה
מעוברת אחר ודאי שביום אחד ועשרים בכיסן השליכוהו לים
ולכך אחר ירחים ולא חדשים שהם ירח של אדר ראשון וירח של
כיסן ואזנעי שלם היו ותצננהו שלשה ירחים ולא חדשים שהם
איתא שהשליכוהו לים בששה בסיון היו שלשה חדשים ולא שלשה
ירחים . ובהו יוכן כפייכות הפסוקים מהימורה הנה יום
שנולד משה היה בשבעה באדר ותצננהו שלשה ירחים ויום
שהשליכוהו לים חליבא דהימורה שנית הוא ביום אחד ועשרים
בכיסן ואתיא כיוון דדרש ועיוד גרש ירחים דהיינו שבאחד
ועשרים בכיסן השליכוהו לים וזאתו היום יום שקרע ים סוף
ואחורו מולאי השרת מועד גרש ירחים כ"ל . ונקשה הימורה
השלישית במספר ירחים אל יבא כלומר אם איתא דאמר שבכ"א
בכיסן הושלך אל הים לא יש שלשה ירחים ושבבעה באדר לכ"א
בכיסן והכתוב אומר ותצננהו שלשה ירחים הוי במספר ירחים
אל יבא וזא הימורה הרביעית כיתרין לתירין הגמורא תספור
ירחים תיולאנה כלומר תספור ירחים ולא חדשי' והשנה היתה
מעוברת ורובו של ראשון ורובו של אחרון ואזנעי שלם היו
ותצננהו שלשה ירחי' והו שאומדן הימורה תספור ירחי' תיולאנה
כלומר תספור ירחים ולא חדשים ותמונא החשבון :

ותקרא שמו משה כי מן המים מושייתיו קשה למה הקב"ה
לא קראו למושה בשום שם כי אם בשם משה ששם לו
בת פרעה ואנה ארמין ככין מיה שאלו ז"ל משה מנין
יש לומר לענין הן ומדכתיב ואתם תצננהו שלשה ירחים
מין הכתובים ורמז להם מן התורה מנין והביאו ראיה לכל אחד
ואחד אבל על הענין משה בעצמו למה שאלים משה מן התורה
מנין יש לומר ששאלים על שם משה כלומר מאחר שנקראו לו
שבעה שמות למה לא בוצר בתורה אלא בשם משה שהוא השם
שקרא לו בתיה בת פרעה וזן הכתוב מושיעו שהוא שם המקרה
דהיינו שקראת לו משה על שם כי מן המים מושייתיו א"כ אינו
שם העצם של משה כי כבר יש מחלוקות בגמרא ונרא איתו כי
טוב הוא טוב שמו ור' אליהו טוביה שמו הרי שבעת לידתו כוונ
שם העצם שלו שהוא טוב או טוביה אבל שם משה לא בא לו לא
מחמת המקרה ונולד לו שם זה מחמת המקרה אחר ג' חדשים .
מהו ששאלים משה מן התורה מנין . כלומר שקרא שמו משה
מן התורה מנין ולא מן המקרה שזן המקרה כבר האינוהו אבל
שיביה רמזו בתורה שעתיד ליקראתו משה מנין ואחורו בשם
הוא בשם דהו יויוי משה ועשרים שנה בשם בגמטריעול משה
זהלכך שאלו מן התורה מנין :

עוד יש לתת טעם למה נתלה שמו של משה בחלת בשום
שהוא לשון שגה וזיה בנות הפסוק בשום הוא בשם
שכמעט אין לו הבנה ויתכן לומר שאם משה לא היו טובע בענין
הבאת הסלע היה נכבם לארץ ולא היו יות אלא כולאכי האכי
ומחמת טעמה נעשה בשם ודם נתן קצבה למייו וזו שאמר
בשם הוא בשם כלומר שבביל שגה טעמה והכה הסלע הוה
בשם ודם . ולא כאלהים והיו מיני מזה ועשרים :

וזו לך האות כי אכני שלחתיך בהויאלך את העם מצררים
תעבדון את האקים על החר הזה ופרש"י ז"ל שתעבדון
היא הכשחה מלכד האותיות שמקד לו ויש לומר שפי' זה בא לו
ידחק

ידחק הסמוך לעולם נריך סהאות יהיה קודם היעשה שכי
 להחזיק אם יתקיים הועשה נריך לתת אות וא"כ איך יתכן
 שהמעש' יהי' קודם לאות דהיינו שהמעש' הוא להנזיח את העם
 ומצרים ועל המעשה הזה נריך אות להחזיק וא"כ איך אומר וזה
 לך האות בהנזיח את העם ממצרים תעבדון את האקים על
 ההר הזה כמנהג שהאות יהיה אחר הביאה וא"כ אחר יביאה
 למה לי אות לכן סרסו הכתוב ופי' שתעבדון את האקים הוא
 היא הכתובת לכה מהאות והנה דבריו אות ונדק אבל ו"ח
 יכולין אנו לישב הכתוב שגילת. תעבדון את האקים יהיה אות
 לביאת מצרים הא כיוד כבר נכת' לעיל וירא ה' כי סר לראות
 דלא סכירא ליה ישראל עתידין לגלות כל כך במהרה ברד"ו
 עמים שהגורא היתה לך נאות והיה ומסתפק משה בדבר וכדי
 להסיר הקב"ה הספק מלבו ולהחזיק לבו שילך לפני פרעה א"ל
 וזה לך האות כי אנכי שלחתיך כלומר האות הזה אני כותב לך
 כדי שתחזק לך להלך לפני פרעה ומהו האות תעבדון את
 האלהים על הקר הזה והיינו כי דבר מזה לאלף דור שהיא
 התורה שניתנה לאף דור והם התתק' עד דורות שקודם בראית
 העולם וה"כ דורות שיודם עד משה א"כ בעל כרחין עמיה
 שאתה סוכר שאיך יכולין לגלות ברד"ו שנה יען כי הגורא היא
 ד' מאות והיא סכרא חלושה לפי שהתורה גרידה ליתכן בהר
 הזה כב"ו דורות וכשנס' הוא משה וישוין משה ועשרים ונריך
 ללמד תורה לישראל ארבעים שנה במדבר א"כ זה לך האות
 כי אנכי שלחתיך להנזיח את העם שהנזיח את העם ממצרי'
 נריך לתת התורה מיד הוי תעבדון את האלקים על ההר הזה
 ודייקא מיי' שאמר וזה לך האות ולא אומר וזה האות שהרי עמו
 היה מדבר ומה תלמוד לומר לך נעוד שגלוסה אותנות נתן לו
 א"כ היל"ל ואלו לך לאות אם הלאי גילת וזה קאי על האותנות
 שנתן לו חלא פשי' דרבינו יבא עקב כי מלבד השלשה אותנות
 נתן לו להראות לישראל ולפרעה נתן לו אות אחרת לנגמנו
 כדי שתחזק לבו ללכת בשליחותו יען שהיה סוכר שעדיין לא
 היה זמין לגלות שיתחת סבלות וצרים ולכן הונרך להראות לו
 ענין גינת התורה בהר ההוא וזהו לך לאות ;

ויאמר

אלהים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר
 לבני ישראל אהיה שלחתי לכם אדם פ' שבעל הטורים
 נתן רמזים הרבה בזה עדיין היות מקום להתגבר בו קדם אלת
 אהיה אשר אהיה רוצה לומר אהיה בעיניו אהיה שעולא כיוצא
 אמת ולפיכך נאמר משה מיו' שאמר ו"ל במדבר ויומר משה
 ויפק ארנה וישתחויה ראה אמת ראה ובעיניך הוא לפי שהיה

שהוא אמת ועשה דין אמת אי אפשר לעולם להתקיי אם יעשה
 דין אמת לבריותיו שאם ישלם להם כמעשה' אוי להם לבריות
 לכך כשראה שאמר אהיה אשר אהי' שעולה אמת אומר משה דיה
 לזרה בשעתא כלומר לא די להם שהם בגלות לא שאומר להם
 שאין אתה מושעין לא באמת א"כ יאמרו אין גזולה לישראל לפי
 שהם היו יודעים בעצמם שהיו גוי מקרב גוי שנתעברו. גויים
 וילמדו מעשיהם ואם אומר להם אהיה אשר אהיה דהיינו אות
 ותיאשו מן הגזולה לכן חזר ואמר אהיה שלחתי אליכם דהיינו
 בחסדי' פשוטי' אף שאין אתם ראויין לכך או לדמא כו"ש בעל
 הטורים שהיה עולה כיוצא ראשי תיבות של אברהם יצחק
 ויעקב שזכותם גזא אותם . וזהו כונת הכתוב ויאמר אקים
 א משה אהיה אשר אהיה דהיינו אות כמו שאמרנו כלומר אני
 איני עושה כי אם דין אמת שכן שמו מורה אהיה אשר אהיה
 שעולה אמת א"ל א"כ מה אומר לישראל שאין אתה גואל כי אם
 באמת יותר טוב שלא לומר להם כלום ודיה לזרה בשעתא כנו'
 לכן השיב לו הקב"ה כה תאמר א בני ישראל אהיה שלחתי אליכם
 כלומר זכות אבותיכם שראשי שיותם עולה כיוצא אהיה שלחתי
 אליכם ;

ויאמר

עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה'
 אהי אבותיכ' וגו' זה שמו לעלם וזה זכרי לדור דור .
 וקשה טובא שכבר אומר לעיל ששמו אהי' ולמה הונרך לומר שם
 אחר שהוא הו"ה ששעיקר היל"ל אהיאקיי אבותיכ' שלחתי אליכם
 עוד קשה עיה שאי' זה שמו לעלם וזה זכרי . שאם הכתוב מדבר
 על שם הוי"ה ה"ל א"כ היל"ל זה שמו לעלם וזכרי לדור דור אם הוא
 כפי' רש"י . וא"כ למה הונרך שני פעיני' זה שמו וזה זכרי ויש
 לומר שמדבר על שני שמוות שהזכיר שהם שם אהיה ושם הוי"ה
 ולכן אומר לו איך על פי שאמרתי לך שני שמוות . הם מיה שאני
 מתקרא בהם לא שהם ח'ו שני דברים חלא שם אהיה שאמרתי
 לך זה שמו לעולם לעלם כתיב שר"ל בשאני נסתר אני נקרא
 בשם אהיה וזה זכרי לדור דור הוא על שם הוי"ה כשאני מתגלה
 בעולמו אני נקרא בשם הוי"ה הוי' זה זכרי לדור דור ויו' שחסד
 לדר דר הוא לוהיו וילתא דמשתועה לתרי אנפי ושתיועה לדור
 ומשתועה דורה והבול' קאי זה זכרי לא לכל דור שהיה לא לדור
 דזהו וזה הדור' שהזכירוהו בו דור שיש בו דירה להקב"ה ביטבן
 דהיינו כה"א ששם הזכירוהו ככתבו הוי' זה זכרי לדר דר לאות'
 הדירות ולאותם הדורות . עוד יתכן לומר דלמה הונרך לשנות
 שם אהיה ולומר שם הוי"ה הלא די בשם ראשון ולמה הונרך
 לומר עוד שם אחר פקתיכ' ויאמר עוד אלהים אל משה וינעמו

כמו כבוד אשה עם ישראל הדברים האלה לא הזכיר שם אהיה
 מכל וכל וקשיא למה לא הזכיר שם אהיה ועבר ע"פ הדיבור שאת
 לו כה תאמר לא בני ישראל אהיה שלחני לאלהים דיון הכתוב ומשיע
 ששתי שניות נתיק שיאמר לבני ישראל ולא אמר כי אסם עם הויה
 וי"ל כמה שהקדים לבו רש"י בפירושו על אהיה אשר אהיה וי"ל
 אהיה עמוס בפרה זן ואהיה עמוס בשעבוד ומלכות ח"ל רש"ע
 מה אני מוזכר להם דיו לפרה בשעת ח"ל יפה אמרת כה תאמר
 וגו' כמנהל שנתקן לדקדק בשם שיאמר לישראל כדי שלא יחדרו
 בני ישראל ויאמרו שקר הוא יודבר • מן השם מונח שעדין לא
 הגיע זמן גאולתינו לכך כשראה שמונה דקדק בשם אהיה אשר
 אהיה אשר שאמר לו הקב"ה כה תאמר אהיה שלחני אליהם ח"ל
 הקב"ה גם בשם זה שאמרתי לך עדיין יהיה להם פקטון לומר
 שעדיין לא יהיה גאולה ששם אהיה מורה על העתיד ג"כ לכן
 אמר עוד אהיה על אהיה אשר אהיה אשר אהיה אשר אהיה
 ששם הויה הוא מורה שכבר הוא רוצה להיות עמוס ולפיכך
 משה לא הזכיר שם אהיה לישראל מטעם זה ולא עבר ע"פ הדיבור
 אכתו קשיא ומאחר שהקב"ה גופה העתידות איך קודם שיאמר
 לו כה תאמר לא בני ישראל אהיה שלחני לאלהים למה לא עיין בשם
 אהיה שמורה על העתיד ג"כ ולא היה לו לומר מועיקרא אח"כ
 שאמר לו משה דיה לפרה בשעתא מיד הל"ל כה תאמר אל בני
 ישראל אהיה שלחני לאלהים וגו' ונוכל לתרץ במה שכתב
 האר"י וזק"ל על פסוק וירא ה' כי סר לראות שחשב שהשטנים
 פגמו בשם הויה ואמר ח"ל ישבטים פגמו בשם הויה ישעיהו
 ד' עולה ר"ס וכך נזכרים להיות בגלות היו וירא ה' כי סר
 לראות שהיה משה מעיין בדבר זה ולא היה מתישבת אדעתיה
 שעכשו יהיה זמן הגאולה ואמר לו הקב"ה לא פגמו אלא בשם
 אהיה ולכן רד"ו נתייבנו גלות שכן ישעיהו אהיה עול' כמנין
 רד"ו ובהקדמה זו כבא לדרוש פסוקי' לא ואלו יאמרו לי מה שמו
 מה אמר אלהים שאמר משה להק"ה כה ואמרו לי מה שמו
 לשתוק והק"ה כה מייחל היה משיב לו מה שמו וזה נתיק לומר מה
 אמר אלהים שדודאי חדש מה שמו אינו יודע מה שישם להם אם
 ישאלוהו לא בהקדמות האר"י וי"ל הנו"ד דהיינו כי סר לראות
 שחשב משה שיהיו בגלות כמנין סר ולכן היה אמר פרעה מי
 האשר אשיע בקולו כלותי אחר עדיין חמישי שנים לתלום שם
 ההויה דהיינו הר"ס שאמרנו כדי שאשיע בקולו וח"כ מאחר
 שחשב היה מוכרח בן ואמר לו הקב"ה לא כך הוא ועדיין לא פיר'
 לו כמה פגמו לכן אמר ואמר לי מה שמו כלומר אם יאמרו לי
 באיזה שם פגמוו שבזאת השנה הוא שעת הקץ מה אולי אלהים

חמשי ידעתי כי לא יתן את' חלף מזרים להלך ולא ביד חזקה
 ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל נפלאותי וגו' והנה
 כל המפרשי פירושו ולא ביד חזקה ולא שיש לו יד חזקה כנגדי •
 ואני לדעתי שכונת הכתו' הוא שאומר הקב"ה למה שלא יתן
 פרגה ללכת לישראל ומזרים את' אם יבא עליו חמש זמב' לא
 אני אשלח ידי במצרי' דהיינו החמש עבות אחרות והכיתי את
 מצרים בכל מופתי בכלם דוקא שזה העשר זכות ולכן תראה
 בסוף הפרשה שאמר כי ביד חזקה ישלח וביד חזקה יגדשם
 מארצו וכונת הכתו' הוא שביד חזקה שזה החמשה זמב' ראשונ'
 תתחיל לומר אשלח אתכם אבל ביד חזקה השנית שזה השלש'
 העשרה או יגרשם מארצו ולכן אמר הכתוב כי לא יתן אתכם
 חלף מצרים להלך ולא ביד חזקה כלומר בחמשה זמב' ראשונ'
 איך ע"פ שיאמר ששלח אתכם אבל להלך לא יתן ולכן אמר
 ושלחתי את ידי השנית שזה החמשה זכות שניות והכיתי את
 מצרים בכל מופתי דוקא שזה העשר זכות כמובן והוא שחזף
 ושור ושלחתי את ידי • והיה כי תלכוו לא תלכוו ריקם
 תימה שהיה הק"ה הכתיבו לאברהם שינאו ברכוש גדול ואיך
 אמר כי תלכוו לא תלכוו ריקם דמשמע שיהיה להם איזה ריוח
 כמו העבד העברי כשינאו לחרות לאמר בו וכי תשלחנו חששי
 מעיך לא תשלחנו ריקם ואם נדון ריקם ריקם לגובה שוק
 ח"כ היכן הכתיבו שהכתיבו לאברהם ואחריו ינאו ברכו גדול;
 וי"ל שהכתיבו שהכתיבו לאברהם איניו הוא ברכוש בית הים
 והוא שאמר קרא והיה כי תלכוו לו תלכוו ריקם איך על פי שיינו
 הכתיבו והיה ראוי שתלכוו ריקם שהכתיבו ברכוש הוא אחר
 קריע'ים סוף כאשר נבאר במקומו בס' ד"מ"א אעשה לכם הטב'
 אחת שכשתלכוו ג"כ לא תלכוו ריקם ולפיכך לא אמר קשתלכוו
 תלכוו ברכוש גדול לא לא תלכוו ריקם •

ויאמר אליו ה' מה זה עיך ויאמר משה ויאמר השליכה
 ארצה וישליכה ארצה ויהי לבגש ויבס משה ויפגין
 ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחוז בזקנו וישלח ידו ויהי ליטהם
 ונרץ

צריך להקדק בפקוקים האלו שהיה לו לומר המטה אשר
 בידך השליכהו ארצה ויהיה נחש וגם באחרונה שלח ידך ואחזו
 בזכבו ויהי למטה ולמה הניח שכל דבר ודבר תתחדש מעצמה
 ושאל מה זה בידך וזי אינו יודע שהוא מטה . ויש לומר לפי
 שהקב"ה יודע מה שהיה עתיד לומר לו שתתהפך המטה לנחש
 לכך אמר לו ראה זה שבידך מה הוא יש בו איזה חיות הוי היה זה
 בידך ויש בו משה ויאמר אין בו שום חיות אלא מטה בעלמא
 ויאמר השליכהו ארצה כלומר מאחר שאתה אומר שהוא מטה
 ואין בו שום חיות והרי הוא כאבן דומם השליכהו ארצה שהוא
 דומם גם כן וישליכהו ארצה ויהי לנחש ומה שלא אמר השליכהו
 ארצה ויהיה לנחש הוא לפי שאמר הקב"ה אם אמר לו ויהיה
 לנחש אז יהיה פתחון פה למטה לומר כאן נעשה נחש לפי
 שגזרת בדיבור פיה שהיה נחש אבל לפני פרעה ולעניני ישראל
 לא יתהפך לנחש לכך אמר לו השליכהו ארצה ומבלי שיגזר אומר
 שיהיה לנחש אלא מטבע עצמו שכשיהיה בידו יהיה מטה
 וכשישליכהו ארצה יהיה לנחש וזהו האות והסגולה שיש במטה
 הזה ואם לא תאיוון אחוז בזכבו ולא גזר שיתהפך למטה אלא
 אמר אחוז בזכבו סתם בלי גזרת אומר ויאחוז בזכבו ויהי למטה
 בכפו ומבלי שיגזר הקב"ה שיהיה מטה :

ועד יתכן לומר במה שאמרו ז"ל שטעה זה כוונת תקועה
 בארץ במדרשו של יתרו ומעולם אדם לא יכול לעקרא
 ממקומה עד שכל משה ושם ידו עליה ויהי למטה בכפו ואפשר
 שזהו כונת הפסוק שאמר זה זה בידך כלומר מה אתה חושב
 שהוא זה שבידך ויאמר מטה מה חידוש יש בזה הלא נראה שהוא
 מטה א"ל לא ידעת ומאומה השליכהו ארצה ותראה מה הוא
 וישליכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו כיון שראה שהמטה
 הוא נחש :

ויאמר ה' אליו שלח ידך ואחוז בזכבו ויהי למטה בכפו האי
 מלת בכפו היא מיותרת שמהאמר שאמר ויאחוז
 בזכבו ודאי שכבר שם ידו עליו ואחוז בו לא ר"ל קרא ויהי למטה
 בכפו וכשתשליכהו ארצה אז יתעשה תבין ויעשה שליחותו הוי
 ויהי למטה בכפו דוקא וזה יהיה לך לאות שאתה הוא גואלן של
 ישראל ורוחו לו ג"כ שפרעה רוחו לתבין וזכורו בידו יהיה לעין
 יבש הוי ויהי למטה בכפו אחתי קשיא מה שאמר לו הקב"ה שלח
 ידך ואחוז בזכבו דממה נפשך קשיא אם הסגולה היא כמו
 שאמרנו שנתחש כשמים ידו עליו יתעשה מטה א"כ מה לי
 שיק זהו בזכבו או בראשו מה תאמר שכל עוד שלא אחז בו
 היטב יש פחד שיהי ישכנו אדרבא טבע לכיית הנחש הוא

ועוד צריך להבין

שאחזו אותו מאחורו ואם יקחמו מוכזבו אז ישכנו א"כ למה אמר
 לו אחוז בזכבו היל"ל אחוז בו ממקום שהיה יהיה . ויש לומר
 במה שאמרו ז"ל השכם בבקר הנה יונא המימה ודרשו
 ז"ל שפרעה היה חושב עצמו לאלוה יען כי הארץ ימים וזהו
 אומר דמפקא לית ליה לכך גילה לו הקב"ה זא"ל השכם בבקר
 הנה יונא המימה לעשות פרעו זכריו וידוע הוא שהתבין רוחו לפרעה
 כדכתיב הכני עליך פרעה מלך מצרים התבין הגדול הרובץ
 בתוך יאוריו נמצא שתבין הוא פרעה וזישיעיה כתיב הנה ה'
 פוקד בחרבו הקשה הגדולה והחזקה על לויתן נחש בריח ועל
 לויתן נחש עקלתון והרג את התבין אשר בים דקשה מאד
 הכתוב הזה לכוונתו דלמר הנה ה' פוקד בחרבו על לויתן נחש
 בריח ועל לויתן נחש עקלתון עד והורג כפי משמעות הכתוב
 ואיך יתכן שמי שנקד בחרב לא ימות ווי שלא נקד בחרב
 שיתהרג ועוד למה נקט לשון פקידה שהל"ל הנה ה' הורג
 בחרבו וגו' :

ויש לתרץ במה שכתבתי בחיבורי הקדוש ב"ת קו"ש
 הקד"שים שפרעה רוח לושט שהוא ראש לכל הקליפות
 ולקוח שבע דהיינו האכילה הבאה מהושט לבני מעיים ויש לו
 שני מוכזות דהיינו אחד מקום השתן ויחוס הרעו וכשנסתם
 מוכזות אלו אז ימות התבין מעצמו לכך אמר לו למטה פרעה
 מתהלל שאין לו ומפקא השכם בבקר הנה יונא המימה אחוז
 בזכבו שהוא מתהלל וזוה ימות דכשנאבד חזקתו שמחזיק עצמו
 לאלוה בזה הענין יפסד אלהותו הוי אחוז בזכבו באותה טענה
 שהוא אוחז שהוא לוח שלא יש לו ומפקא השכם בבקר הנה יונא
 המימה וזהו שאמר אחוז בזכבו דוקא ולא בראשו :

ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבש המימה איתא בגמרא
 כדרים פירק ג' אמר רבי יהושע בן קרחא גדולה מילה
 שכל מצות שעשה משה רבינו לא עמדו לו כשעה שנתעבל אן
 המילה ורבי יוחי אמר ח"ו ישנה כנתעבל אן המילה לא כך אמר
 משה חמול ולאב סכנה לתיבוק שאל' ויהי ביום השלישי בהיותם
 כואבי אטול ואשפה ג' ימים הקב"ה אמר לי לך טוב מצרימה לא
 מפני מה נעב' מפני שנתעסק בעסקי מלון תחיל שאל' ויהי בדרך
 במלון ויפגשהו ה' וכתב רש"י ז"ל ואחוז מלון קרוב למצרים היה
 וזבאותה טעם לא היה לו כי אם שמונה ימים ע"כ וקשה מנא
 ליה שאחוז מלון קרוב למצרים היה דאם איתא כוותיה שהמלון
 קרוב למצרים קשיא הא דפי' בסופא שזבאותה טעם לא היה לו
 כי אם שמונה ימים שהרי בגו' אמר חמול ולאב סכנה לתיבוק
 דמשמע דכחאחוז מלון היה בן שמונה ימים מדאמר חמול ולאב
 למה

למה הוצרך רש"י להודיענו שבאות' שעה לא היה בו כי אם ח' ימים . ועוד למה נקט רש"י האי לישנא דלא היה לו ב'אות' שעה כי אם שמונה ימים ליתא בקיצור ב'אותה שעה בן ח' ימים היה וי"ל דהוקשה לו לרש"י למה פגע בו ה' במלון ולא פגע בו בתוך הדרך או בבאתו מירדן והיותו לו עד העולון אלא ודאי בעל רחוק צריך לומר דבבאתו מירדן וגם בדרך מה שלא פגע בו היינו נושם דהויא סכנה לתינוק דמי בהם אמר רחמנא . ויזדעקו בו במלון ולא בדרך ולא בבאתו מירדן למדין מינה שאותו מלון קרוב למגרים היה וליכא סכנה ונושם הכי פגע בו במלון . ואכתי קשיא דלמא פגע בו על עסקי מלון תחילה דהרי כפי הגמרא דאמר אמור ואזא מוכח דבמלון כבר היתה יוצא שלא בזמנה שיונה היה בבאתו ממדין כיון שאמר אמור ואזא וכיון דאדחי אדחי ולמה יעגש משה על קדיוות המלון שאפילו אם לא היה מל אותו במלון אלא עד ומגרים לא חייב עונש מכיון דאדחי אדחי וכל זמן דאיכא סכנה אפי' פורתא אם לא מל אותו אינו חייב ליעגש מואחר שאינה מנוה בזמנה אלא ודאי מדעגש על קדיוות עסקי מלון ולא חש ג'כ על סכנת פורתא דאיכא מן המלון למגרים ש"מ דזמנה בעידנא הוה ולכן דייק רש"י בלישניה ואמר ובאותה שעה לא היה כי אם שמונה ימים דנאף ותו לא ובעוד שהיה מתעסק בעסקי מלון אפשר שיסקע החיה ויעבור זמנה ולכן נעגש :

והנה מואחר שלמדנו מלישנא דרש"י דהמלון קרוב למגרים ורחוק ממדין היה ובאותה שעה בן שמונה ימים היה וגם התבא מסייע ליה דאמר דלא כתלה עליה למשה אפילו במלת שעה ח"כ קשיא לרבי יוסי אך אמר אמור ולא סכנה לתינוק דמשמע דבבאתו מירדן חל עליו חובת מילה וכפי זה כתלה לו כמה וכמה זמן עד שהגיע למלון הקרוב למגרים . ומדחוק כל אלו הקושיות ל"ל שהמלון הוא רחוק מירדן יום אחד . ובבבא בבאתו מירדן יחל עליו חובת מילה כיוון דאמר רבי יוסי אמור ואזא וכו' ובערב המלון היה סוף זמן השמונה ימים ואם לא היה מל אותו ב'אותה שעה היה כנכס ביום תשיעו ועל זה נעגש על שנתעסק בעסקי מלון תחילה ולמה לא חשש שיהא יסקע החיה ויעבור זמנה ולכן נעגש :

והרב המפורסם א"כ בק"ק פירדה נר"ו תירץ לי טעמם רש"י שאמר שאותו מלון קרוב למגרים היה מפני שהוקשה לו למה נתקשה משה באורו אמור ואשה ג' ימים הק'כ'ה אמר לי כך טוב ונכריה . ייחול ואם לא ילך בשבוע י"ו ילך בשבוע אחרת ונחמת הכח או שיכול למוול ולשהות בג' למלון

וימים הוקשה לו לרש"י למה יצטרע משה בדבר זה ייחול ואשה ג' ימים וא"כ ילך . אלא ודאי שמודין למגרים לא היה אלא מהלך יום ופורתא ולכן נתקש' משה ואמר אך אעשה זריון ונקדימים למגרת אמור ואזא סכנה לתינוק מזה היוב . אמור ואשה ג' ימים גם זה אי אפשר שמגרים קרובה למדין יום ופורתא ורק אשה ג' ימים בשביל סכנת הדרך שבוה יתעכב הדבר ד' ימים ופורתא ללכת ומגרינו' הלא טוב שהיה זריו בדבר הק'כ'ה שאמר לי כך טוב ומגריהו ואלך יום זה בלא סכנה ובערב שעדיין לא עבר זמן המילה במלון אמור את בני ומשם ויאלץ ליכא סכנה נושם דמיון למגרים הוא ומכא סברא או פ'רש"י שהמלון קרוב למגרים היה ע"כ דברי הרב השלם יו"ו :

ולע"ד לא נכירא דאם איתא שיכול למוול את בנו ולשהות ג' ימים ובשהיה זו אינו עובר על דברי הק'כ'ה למה לו לרש"י לפרש אם המלון סמוך או לא אלא כדאי לומר שאותו תינוק ב'אותה שעה לא היה כי אם בן ח' ימים כדי להודיענו שלא עבר זמן מוצת מילה שעדיין היא זמנה ואח"כ אם המלון היה קרוב או רחוק אין בכך כלום מואחר שיכול לשהות ובשהיה זו אינו עובר על דברי הק'כ'ה ולעולם כפי' זה היה מראה זריוותו של משה בדברי הק'כ'ה שזיד סס לדרך פעמיו ויוקיים בזה שני דברים זריו בדברי הק'כ'ה ולא עבר זמן המילה ואין צורך להודיענו אם המלון קרוב או רחוק מואחר שיכול לשהות אלא ודאי מדהוצרך רש"י לומר לי שהמלון קרוב למגרים הוא ש"מ דאי אפשר לו להשהו במלון ואם ישהה עובר בדברי הק'כ'ה ובשביל הכי הוצרך לומר שגמלון קרוב למגרים הוא וליכא סכנה וכו' לא ישהה . ועוד לאלוה מילין להקשות לרש"י בהאי סמוך דקאמר כי מן הכתובים נראה דהאי מלון לא היה סמוך למגרי' שהרי קרא קאמר ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בבר האלהים וישק לו דהיינו הר סיני ואמר סס ז"ל כשראה אשתו ובניו ח"ל על הראשונים אבו מנטערים וכו' ואז שלחם למדין והר סיני אינו סמוך למגרים פורתא כי על הפחות הוא מהלך ב' ימים . ונחמת קושיא זאת נכא להבין הגמרא ר"י אמר ח"ו שמושה נתעבל וכו' אמור ואזא סכנה היא שכל יוהי ביום השלישי וגו' ומשום שזהו מיתרא שיהא יפגשהו יום בג' בדרך עוד אמר בגמרא אמור ואשה ג' ימים מדנקט מספר ג' ימים ש"מ ג'כ משתירא שיהא יפגשהו יום השלישי בדרך ומדיוקא דרש"י שאמר וב'אותה שעה לא היה לו כי אם שמונה ימים ובגמרא אמר אמור ואזא למדין מינה שלא ה' מואחרים למלון

למלון כי אם יום אחד • ואם האי סמוך דאחר רש"י הוא
 כיושעו וזיהו ארחא פורת' כמו שפי' הר"ן א"כ לא הוה ממדין
 למצרים כי אם יום ופורתא א"כ קשיא מן הגמרא למה ויתירא
 מיום הנ' שיום הב' בפקדן יכול להיות במצרים ולמה לו לשהות
 שלשה ימים ויחזר שהוא קרוב ממדין למצרים מהלך יום אחד
 ובמהלך יום אחד ליכא סכנה שכן פי' הר"ם שאינו מלון לא
 היה רחוק למצרים כי אם מהלך יום ובדרך קצר כזה ליכא
 סכנה עכ"ל מונא שמהלך יום קראו קצר וגם דמהלך יום
 ליכא סכנה וא"כ למה בגמרא אמר ארוב' ואשהה ג' ימים אם הוא
 קרוב כמה דדייקוקן שהוא יום ופורתא אין נריך לשהות בדרך
 קצר כזה דכדרך יום ליכא סכנה • ועוד דמן הפסוק דלעיל
 בראה אפכא דממדין למצרים יש יותר מההלך יום ופורת שיהי
 כשפגשו אהרן היה בהר האלהים שלפנות איכא מהלך ב' ימים
 וישם שלח אשתו ובניו ובעל כרחין שלחו מהול א"כ אותו מלון
 לאו סמוך למצרים הוה • וקשיא לרש"י וקשיא לר"ן על מה
 שפי' סמוך למצרים הוה • ויש לומר דהאי סמוך דקאמ' רש"י
 לאו כפי המשמעות הדוח שמועין דהיינו שהוא ארחא פורתא
 כמו מהלך שעה אחת או שתיים אלא האי סמוך דקאמר רש"י
 הוא שהיון היה סמוך למצרים יותר ממדין וגם אפשר לומר
 בהזקק שיהי' שפי' הר"ן ובארחא פורתא ליכא סכנתא היינו
 שאינו כל כך רחוק כמו ממדין למצרים וזוה ליכא סכנת' שיימנא
 יום הב' בדרך • וראיה לדברי תראה שפי' הר"ם לא איז סמוך
 למצרים היה אלא קרוב כלומר שהוא יותר קרוב למצרים ומה
 שהוא ממדין למצרים וזוה לא יש סכנה שיימנא יום הב' בדרך
 ניימנא ליומים מכל ההכרחיות אלו שמומדין למצרים מהלך ג'
 ימים ולכן אמר הגמרא אימול ואכא סכנה היא שחאמר ויהי ביים
 הו' וגו' ופגשו בו יום השלישי בדרך וא"כ אימול ואשהה ג' ימים
 הק"כ' אמר לי לך שוב חצרימה מה עשה משה רזיו עצמו בדבר
 הק"כ' לתיים לך שוב מצרימה והרזיו יום אחד מן הדרך
 ובמלון שהוא סמוך למצרים יותר ממדין מל אותו וזוה לא
 יפגשו סכנת יום השלישי בדרך כי לא שחאמר כי אם שני ימים
 ולכן הוכרח רש"י לומר שהיון קרוב למצרים היה להודיע שאי
 אפשר לו לשהות וגם שלא יש סכנה מיום השלישי כי ביום השני
 בערב יהיה במצרים :

מאף ועגוב חיימה ויש אומרים דחיימה הרגו שגא' חמה אין לי
 והכתיב כי יגורתי מפני האף והחיימה תרי חיימה הו' ואי בעית
 אימא גוגדא דחיימה • ובגמ' בתרא פ' א' אמר רבי אליעזר גדול
 העושה נדקה בסתר יותר ממושה דאלו בתשה כתיב כי יגורתי
 מפני האף והחיימה ובמתן בסתר כתיב ונתן בסתר יפכה אף
 ופליגא דרבי ינחק דאמר רבי ינחק אף כופה חיימה אינו כופה
 שחאמר ושחד בסיק חיימה עוה א

ובחבו התוספ' ד"ה חיימה אינו כופה תימא דבפרק ל'
 דנדרים אמרינן דחיימה חסה הרגו עכ"ל ותימיה על
 תימיה דעל מה מתמיה דהא תשובתו כזידו דתרי חיימה הו'
 ומה דאמר רבי ינחק הוא על חיימה השני או הגוגדא דחיימה
 דמיימית בכדרים וכדי להבין הבנת התוספ' נריך קודם לדקדק
 בשני סוגיות אלו וקודם שנתחיל בדקדוק הסוגיות נקדי' דבור
 אחר דתוספות בבתרא קודם דיבור זה ח"ל גדול העושה נדקה
 בסתר יותר ממושה רבינו פי' יותר משך חיימה ממושה רבינו
 בתפילתו וזע"ג דמושה רבינו כיו עשה נדקה בסתר שפא'
 אותה שעה כבר פסק אותו וכות ע"כ ונריך להבין למה תוספ'
 בקם חיימה לבדו דהיינו שאמר יותר משך חיימה ממושה רבינו
 וכדי לבא לבאר שני דבורים הללו נתחיל לדקדק בסוגי' נדרים
 ואח"כ נבא לסוגיית בתרא וישם בארה • יש להקשו בכדרים
 למה לא הקשה המקשן לת"ק באמרו באותה שעה בקש משה
 להרגו שגא' הרף מאף ועגוב חיימה הו' ל"ל המקשן והכתיב כי
 יגורתי מפני האף והחיימה ולמה לא הקשה לת"ק כי אם ליש
 אומרים שאמר דחיימה משה הרגו • ויש לומר דמה דלא הקשה
 לת"ק הוא שת"ק לא אמר שלא יש חיימה בעולם אלא שהירוצה
 להרגו ואמר לו הק"כ' מה הרף מאף ועגוב חיימה וז"ל תרי חיימו'
 ששעה היה גבור יותר מאף וחיימה ואין אומר קרא' כי יגורתי
 מפני האף והחיימה וי"ל דפסוק זה אמרו משה בשעת העגל
 ובאותה שעה היה משה ויתירא מהם אבל ליש אומרים שאמר
 דחיימה עשה הרגו דכתיב חיימה אין לי וקשה והכתיב כי יגורתי
 מפני האף והחיימה הרי שחיימה קיים ויתר' תרי חיימה הו' ואי
 בעית אימא גוגדא דחיימה :

וצריך לידע למה הוצרך תשובה שנית דאי בעית אימא די
 לו בתשובה ראשונה דתרי חיימה הו' וי"ל דאם איתא
 דתרי חיימה הו' לא היה לו לומר חיימה אין לי ומדאמר חמה
 אין לי ש"מ ששעה הרגו ומה דכתיב כי יגורתי מפני האף והחיימה
 הוא מוגדא דחמה ועדיין נריכין להבין בשני תשובות אלו דיש
 אומרים ששקשה המקשן כי יגורתי מפני האף והחיימה ומשיב
 תרי

ענין חייבה הוא מה סביר יש אומרים • דשניהם היו שנים בבת
 אם לא היה לו לירא יין השני מאחר ששם הכה את הראשון
 שהיה כחובו ואם הוא אחד קטן ואחד גדול למי סוכר שהרג
 אם באחר שהרג את הגדול מה לו להתיירא מן הקטן ואם
 באחר שהרג את הקטן ונמשך בגדול זה אי חש' לאומרו דא"כ
 למה אחר חייבה אז לי לא בעל כרחין שזאת הטענה השלישית
 שהרג את הקטן ובשאר הגדול אי אפשר לאומרו בשאר שני
 שכחות או שהיו שניהם שנים וזהו אחד מהם או שהיה אחד
 קטן ואחד גדול וזהו את הגדול בין הכי ובין הכי לא היה לו
 לירא זמנו שאם היו שניהם שני מדיכול לראשון וכול ג"כ לשני
 ואם היה אחד גדול ואחד קטן מאחר שהרג את הגדול וכל
 שיהיה את הקטן א"כ למה בתיירא יוש' לומר בשביל שז' שעת
 עון העגל ולכן בתיירא שמה גורם הפסול • ותשובת שבית מן
 הגורם האחר ואי בעית חייבה נזכרא דחייבה עתה ברך לדעת
 אם נזכרא דחייבה קשה מחייבה או לא כבר נזכרו בכתוב ויראו
 עלשנים כי נפל גורם ויבטו א"כ מאחר שראו ששם הרג
 גורם דחייבו חייבה א"כ חק' יתכן שיעל' בדעת נזכרא דחייבה
 לכא להלכח עמו ומה גם שמתלכדים השר כמו גדול מכל
 מחבבו א"כ בדאי לא היה לו לירא' נושא ומזכרא דחייבה אלף
 בעל כרחין באחר שלעולם נושא אינו עתיירא מהם לא מחייבה
 שהרי הרגו ולא מוזכרא דליבה אל דוקא באותה שעה בתיירא
 שיהי יגורם עון העגל כמצינו למדים מקוביא זו דבין לת"ק בין
 ליש אומרים דעושה יש לו יכולת על חייבה ומה גם שהכתוב
 הקדים חק' לחייבה ויודקהדים חק' לחייבה ש"ע שאף גדול
 מחייבה :

ועבא עתה לסוגיית דבתרא'ר אליעזר אוזיר גדול העושה
 דקה בספר יותר מיושה רבינו דאו במשה כתיב כי
 יגורתי מפני האף והחייבה ואלו כמותן דקה כתיב יתן בסתר
 יכפה חק' ופליגא דר' יצחק דאחר ר' יצחק חק' כופה חייבה אינו
 כופה אכעוה לוי במאי פליג' רבי יצחק עליה דרבי אליעזר אי
 בייחא דרבי אליעזר סוכר שאף גדול מחייבה וכוה אחר שגדול
 הנותן דק' יותר מיושה רבינו דאו במשה רבנו כתי' כי יגורתי
 מפני האף לפי שהוא גדול ובנותן דקה כתיב יתן בסת' יכפה
 חק' וכוה רבי יצחק לפלוג עליה ולומר שחייבה גדול מחק' ולכן
 אחר חק' כופה חייבה אינו כופה זח"א א"כ מה כחו של עושה
 דקה יש לומר שסוכר ר' יצחק עושה לא יכול לשום אחד נושה
 בשעת העון ומותן דקה כופה לחק' ולא לחייבה לפי שחייבה
 גדול מחק' או דילמא דמה דפליג' ר' יצחק עליה דרבי אליעזר הוא

באופן אחר דהיינו שרבי אליעזר סוכר שאף וחייבה הם שני
 בכה ונתיירא' נושה ושניהם בשעת העון כי יגורתי מפני
 האף ובחייבה נגדול כח המתן דקה כופה לשניהם דכתיב
 מותן בסתר יכפה חק' ושומר בחק' חייבה עוה ומלת' יכפה
 דרשא דקרא קאי אפרויהו וכוה רבי יצחק ופליג' עליה לאחר
 שאין שניהם שנים אלא חייבה גדול מחק' וזה שאמר חק' כופה
 חייבה אינו כופה והאי מלת' יכפה דכתב בקרא' דמותן בסתר
 יכפה חק' לא קאי אהאומרים • אלא על חק' לבדו ולפי' דרשא'ר
 יצחק סיפא דקרא ושומר בחק' חייבה עוה אע"פ שומר בחק'
 חייבה עוה כמצינו למדים דמה דפליג' רבי יצחק ארבי אליעזר
 הוא שר' אליעזר סוכר ושניהם שנים ורבי יצחק סוכר דחייבה
 גדול מחק' או דלמא דמאי דפליג' רבי יצחק ארבי אליעזר הוא
 באופן אחר דהיינו שרבי אליעזר סוכר דחייבה גדול מחק' ואפי'
 ככי מותן דקה יכול לכוף אותו ורבי יצחק פליג' עליה ואמר
 חק' יכולת בנותן דקה לכוף את חייבה אלא דוקא לחק' וכפי
 זה כמזא שאין בין רבי יצחק לרבי אליעזר יכי אם עושה דקה
 כופה לחייבה או לא אבל תרתייבא מורו שחייבה גדול מחק' :

ועתה ברך לדעת בחייבה אופן מאלו השלשה אופנים היא
 סברת תוספות בסוגיא זאת שהקשו לרבי יצחק ולא
 הקשו לרבי אליעזר אי בייחא דסברי תוספו' כפי אופן דסליקנא
 מיניה דהיינו שרבי אליעזר ורבי יצחק תרווייהו סברי דחייבה
 גדול מחק' ואף כנייבה חילוק כי אם הנותן דקה שרבי אליעזר
 סוכר שנותן דקה כופה לחייבה ג"כ • זר' יצחק פליג' שנותן
 דקה חייבה אינו כופה א"כ היה להם לתוספות לאפלוני' ארבי
 אליעזר שואמר שסוכר שחייבה גדול מחק' היה להם להקשות לר'
 אליעזר שהוא קודם רבי יצחק מיד • דחייבה משה הרגו ואין
 ברך להקשות לר' יצחק מדעבא תוספות מפרש לר' אליעזר
 והקשה לסברת רבי יצחק דחייבה אינו כופה • בההיא דבריהם
 דחייבה משה הרגו עמוע שסברת רבי יצחק היא שחייבה גדול
 מחק' וכוה אתי שפיר קושית התוספות וזה חייבה משה הרגו
 אבל רבי אליעזר לא סבירא ליה הכי ולכן לא הקשו לו
 תוספות אם כן כפי דעת התוספות לא סברי דפלוגתא דרבי
 אליעזר ורבי יצחק הוא בהאי גוונא :

ואם באחר דקעת תוספות דסוגיא זאת הוא דסברי באופן
 ראשון דהיינו דרבי אליעזר סוכר לחק' גדול מחייבה
 ורבי יצחק פליג' דחייבה גדול מחק' א"כ לא היה ברך תוספות
 לומר שירוש' לייסור ר"א שמשך חייבה יותר מיושה שאם סברת
 רבי אליעזר היא שאף גדול מחייבה ואפילו הכי מותן בסתר

יפפה חף וכל שכן שיכפה גם לחימה ח"כמה צורך לתוספות
 לעשות פירוש לדבריך יצחק ולומר פירוש שמשך חימה יותר
 מיושה רבינו בתפילתן שחס חף כופה שהוא יותר גדול ומימה
 ע"ש חימה ואינו צריך שום פירוש. ואם בא תוספות להודיע
 לנו באיזה דבר הוא יותר גדול הנותן דקה ה"ל באופן זה
 יותר מיושה רבינו בתפילתו דוקא ודי בזה ומדאמר שמשך
 חימה ש"מ שהתום סברי באופן שני שאמרנו דהיינו ששניהם
 שוין שרבי אליעזר לא סכירא ליה דאף גדול מחימי לא ששניהם
 שוים ואפילו הכי נותן דקה כופה לשניהם דכתיב מתן בסתר
 ילפה חף ובא לתוספות לפרש דברי רבי אליעזר וכתבו פירוש
 שמשך חימי יותר מיושה רבינו כלומר אע"ג שלא פיר' לייעור
 דלא כקט הגמרא לא חזי הפסוק דהיינו מתן בסתר וגו' ואפשר
 דסלקא דעתין לחימה מנדקט חזי הפסוק סוכר רבי אליעזר
 שאף גדול מחימה ולכך לא כקט כי חס חזי הפסוק ועל חימה
 לא צריך למימר לכך באו התום' ופירשו דבכרת רבי אליעזר
 הוא ששניהם שוים. לנעוין חף כבר כתוב מתן בסתר יכפה
 חף. וחימה ג"כ כופה אע"פ שהוא גדול כמו חף לכך פיר'
 משך חימה יותר מיושה רבינו ומה שלא הזכיר חף לפי שכבר
 יפורש הכתוב מתן בסתר יכפה חף וכדי שלא תדרוש סיפא
 דקרא כמה דדרש רבי יצחק בא תום' ופי' שמשך חימה יותר
 מיושה רבינו וכו' ;

נמצינו למדים לדרכי אליעזר משום מקום לית ל' קושיא
 וזהו דברי דברים דאפשר לומר דרבי אליעזר סוכר
 כת"ק דבדדים דלכך כהנן חימה ויכול עליו משה כמו דאמרינן
 כבדרים פקט להורגו אלא שבשעת עון העגל כתיירא. אבל
 מתן בסתר יש בוכח זה בשעת העון לבוף אותם דכח הכדקה
 עדיף כחא שחכ' הנותן דקה ככח של משה בשעה שאין עון
 כיון ששמה באותה שעה בקש להודגן ואלוהא שאמר לו הק"ם
 הרף חף ועזוב חימה היה הורגן כן הנותן דקה בשעת העון
 יש בו כח לבוף אותו ;

ובזה נבא לפי תוס' ד"ה חימה אינו כופה דפ"ג דבדדים
 אמרינן דחיית משה הרגו עב"ל וכדי לתרץ מה שהקשינו
 לעיל דעל מה ויתרובין תום' שהיו תשובתו בידו דתרי חימה
 הוא. ויש לומר בזה שדקדקנו לעיל כבדרים שלעולם מי
 ששאל הוא היותו קטן בין ששאל חימה אחר בין ששאל גנדא
 דחימה לעולם הגדול קרנן כפי יש אחרים וזה שיתיר' עתה
 משה ויהחלוס הוא בשביל יענין אבל לעולם שחיי' הגדול הרגו
 משה כפי שכרת יש אחרים. ויחחר שלא נשאר כי חס חימה

הקטן אמר גנדה לחימה מדאף כופה הכותן דקה כ"כ ש"כג' מדי
 לחימה ח"כ זהו קושיא התוספת שויתתהוין דאמרינן כבדרים
 דחימה משה הרגו ואין אתה אומר רבי יצחק דאף כופה חימה
 אינו כופה וא"ת דסכירא לרבי יצחק כת"ק ללא כהנן חימה
 מ"ו כבר תמי תבא באותה שעה בקש. להורגן הרי שפכה לחף
 וחימה ועשה דלקט' ששעת העון כחו שזה כמשה לבוף חף
 וחימה ח"כ איך אתה אומר דאף כופה חימה אינו כופה והא
 כבדרים אמרינן דמשה כפה לחף וחימה ובקש להורגן ואם לא
 היה הקב"ה שאינו לו הרף חף ועזוב חימה היה הורג אותו
 והוא ליה כאלו הרגו ודייקא אינו שך הוא הכנת התוספת שלא
 הביא סוף הראיה דכתי' חימה אין לי דיותר טוב היה לו להפיר
 סיפא' גס' כן והל"ל דהא כבדרים אמרינן דחימה משה הרגו
 דכתי' חימה אין לי חלא' הענין הוא כמו שאמרנו שחס היה
 אומר סיפא היה משמע דמקשה לו מושא אמורים ואז היה יכול
 לומר רבי יצחק דסכיר' ליה כת"ק שלא הרגו לחימה לכך פתס'
 דכריי תוספות דבין לת"ק בין ליש' אחרים משה הרג לחימה
 לת"ק שאמר פקט' להורגו והוי כאלו כהנן ולש' אחרים הוא
 מפורש. ובשל דקה שזה למוש' כמו שאמרנו ח"כ איך אתה
 אומר רבי יצחק דאף כופה חימה אינו כופה' וזהו התנייה של
 תוספות ז"ל ;

עוד יתכן לומר בקינור והוא כפי האופן הראשון שאמרנו
 שרבי אליעזר סוכר שאף גדול מחימה וטעם האומר
 כבדרים קושיא' באפי' ודרשו' ל' עמוד אתה שאפי' ואני בחימי'
 ע"כ משווע ששמה לא הוא ותיירא כי חס חף. אבל מחימה
 לא היה ותיירא מיונו שלפני שאף גדול מחימה וכן קדמוהו
 הכתובים הרף חף כי יגורתי מפני האף ולכך אמר שגדול מי
 שהוא עושה דקה יותר מיושה רבינו דכתיב ביה מתן בסתר
 יכפה חף ולכך לא הביא סיפא דקרא כי כל גדולות הנותן דקה
 הוא בהכפיות האף כי חימה כבר כפיה משה רבינו ואין יראתו
 אלא חף כדכתי' קיוהו' ה' באפי' הוי גדול הנותן דקה דכתיב
 מתן בסתר יכפה חף לחף דוקא ופליג' דר' יצחק דסכר דחימה
 יותר עז חף דכתיב ושואר בחיק חימה עזו יודקראו עזו ש"מ
 שואר יותר עז חף ולכך ותיירא עליו תוספות למה לך לסדרם
 את הכתוב כפי' לדרוש דמשה וזו אחר שמינו כבדרים לחימה
 משה הרגו ;

ויאמר פרעה מי' ה' אשר אשמיע בקולו לא ידעת את ה'
 ונס את ישראל לא אשלה וקשה לפדעה אין אומר
 מויה' אשר אשמיע בקולו אפילו שיהיה ואלף אחד כבר שר הוא
 כשנים

רמינו להרע לנו • ויש לומר שכונת השוטים לאמר לומר
 היינו נחיים עם פרעה באמרו שארבע מחלות נרדף לישב תחת
 עולו ואם באים לרד'ו שנים לאמר לו שלח עמי וזהו לתת חרב
 בידם כלומר מקטר חרב שהם רד'ו כדי שיהרגו בעבודה
 ויכפיל עוליהם :

בשמים ויכול לעשות בו מה שירצה ואיך גם לבו לומר מי ה'
 ועוד מה שאמר לא ידעתי את ה' • דלא בשמים הוא לידע מה
 למעלה • ויש לומר דמה שאמרו ו'ל' במדרש שפרעה אנטונין
 גדול היה והאנטוניכות שלו ידע שרשו וזוהו וראה שהוא רומן
 בעלה שהוא ראש המולות ולפיכך היו עובדי' מנצרים את הטלה
 וידוע הוא שגלגל המולות הוא גלגל שמימי וראש המולות הוא
 טלה ובתוך גלגל זה שבעה גלגלים זה לפנים מזה וזכור הארץ
 באמצע ובכל גלגל משבעה גלגלים אלו שבתוך גלגל שמימי יש
 בו כוכב אחד משבעה כוכבי לכת שש"ל סכ"ל שבתאי • בגלגל
 הראשון הקרוי למולות נקט שני לו מחדים שלישי לו חמה
 הרביעי לו נוכח חמה כתוב בתפוס שם הסו"ה וזהו שאמר דוד
 כי שמש ויוגן ה' גבתי וכשאמר לו משה כה אמר ה' אלי העבד'י
 חשב פרעה שהוא על כוכב חמה שהוא למטה מימנו ארבעה
 גלגלים לכך אמר מי ה' אשר אשמע בקולו כלומר אני ראש
 המולות וכל הכוכבים תחת המולות וכוכב רביעי שהוא חמה
 שהוא הו"ה יאמר לי שלח עמי ויעבדוני • מי ה' אשר אשמע
 בקולו לא ידעתי את ה' בתמי' כלומר אין אני יודע שהוא למטה
 ממימי בתמי' • א"כ גם את ישראל לא השלח ופסטיה דקרא הוא
 שלעולם אלו היה מכירו פרעה להקב"ה לא היה אומר דבר
 ותפק היה שאלתו וכך תראה הכתובים הלהן שאומר למען תדע
 כי אני ה' בקרב הארץ ביום שלח היה מכירו ומלת מי ה' אשר
 אשמע בקולו אינו שופר בו אלא ששאל עלי מי הוא זה השם
 שאתם אומרי' כדי שאכדברו ואשמע בקולו שיעו'ל לא שמעתי
 באלהי ישראל וזהו שאמר לא ידעתי את ה' כלומר מאחר שאין
 אני יודעו גם את ישראל לא השלח שאין אני חייב לחלוק לו
 כבוד וכו' יתכן לומר שלכן סינו משה וזהוהו • אחר שטען
 פרעה דברים אלו ונאמר חלקי העברים ולא אמרו חלקי ישראל
 כעו שתימה בתתלה כה אמר ה' חלקי ישראל והענין הוא שבינו
 להקרות את שיניו ולומר לו שאינו אוק מאחר שאין לו ידיעה •
 שמי שהוא אלוהו נרדף שידע ויכיר את הכל בדכתי'ו ויש דעה
 בעליון לפיכך בשאמר פרעה שאינו מכירו ומי הוא זה ה' שאתם
 אומרים עליו • אמרו חלקי העברים ולפיכך אין אתה מכיר
 יען שהוא מעבר לים וכו' מקרים את שיניו על מה שהיה
 מחונק עמו לחלוק שהיו אינו יודע אפילו מה שיש מעבר לים
 לכך סינו • אחר שאמר פרעה לא ידעתי את ה' אמרו לו חלקי
 העברים ולכך אין אתה יודע ואיך לך הכחשה גדולה מו' :
 לחת חרב בידם להרגו תימה שהיה לא מינו שנתן שום
 חרב ביד פרעה שהיה להם לומר אשר הבאשתם את

סדר וארא

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' ידוע הוא שדבור
 הוא לשון קושי וזהו כונת הכתוב לפי שאמר משה
 לעיל למה הריעות לעם הזה למה זה שלמתי ויאו' באתי וגו'
 הרע לעם הזה וגו' וידבר אלהים אל משה ויאמר בידבר
 אליו קשות וכו' ויפול לרוש בזה שכן אמר הקב"ה למשה מה
 שראית שנתחזק עליהם קשות יותר ממה שהיה קודם כיון
 שאורת למה הריעות וזה ששכיל כדי לרחם עליהם ולהוציאם
 מגלות מחר הוא אני ה' הוא לשון רחמים היו ויאמר אליו אני
 ה' כלומר שאמר אליו שהטעם הוא שרונה לרחם עליהם
 כיון אני ה' :

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה'
 לא נודעתי להם וקשה הפסוק הזה דלאו רשיה
 סיפיה ומתחיל בראיה ומסיים בידיעה ועוד קשה מאחר שאמר
 וארא אל אברהם וכו' ה"ל ושמי ה' לא הודעתי להם • ויש
 לומר כשנראה להם באל שדי לא שח"ו הוא דבר מופרד מיהו"ה
 אלא זה בתוך זה וכלם עצם אחד ולכך אמר ושמי ה' לא נודעתי
 להם כלומר וארא אל האבות באל שדי אבל שמי הוא ה' והייתי
 בתוך שם שדי ולא נודעתי להם • והתחיל בראיה וסיים
 בידיעה לומר לך שזה לפנים מזה היה אבל מאחר ששם שדי
 הוא החינוך ראו החינוכות אבל לא הודע להם שהוא בתוך
 אל שדי וזהו שאמר הכתוב וארא אל האבות באל שדי ושמי ה' •
 כלומר בשני שמות אלו זה לפנים מזה אבל לא נודעתי להם
 שאני בתוך אל שדי ולכך סיים בידיעה :

וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו א משה מקושר רוח
 ומעבודה קשה ויאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי
 ואיך ישמעוני פרעה ואני ערל שפתיים • ונרדף להכין דקו"ו זה
 איך ילמוד • דלכאורה משמע דאית ליה פרכא דהיינו ישראל
 שהיו מקושר רוח לא שמעו אבל פרעה שהוא שקט ושאלן ישמע •
 ויש לומר שהק"ו הוא באופן זה הדיבור ראשון שדיבר משה
 לישראל תקף באיניו כדכתיב ויאמרו העם וישמעו כי פקד ה'

את עמו וגו' וכדיבור ראשון של פרעה לא האמין בדכתיב ווי ה' אשר אשוע בקולו אדרבא במקום הגלה הכבד עולם . ויתכן שכונת פרעה הוא לכנות את הכניא ואמר אם אמת דבריו שהקב"ה רוצה להוציאן מתחת ידי . הנהגושים שהכו בעם וכו' מהקב"ה . ואם לא יוכו . הנביא הוא שקר . וכשבא פעם שנית לדבר עם ישראל גם ישראל דמנה עין פרעה ואמר אם אמת שהקב"ה רוצה להצילנו משעבוד לא היה מפבד יותר היו ולא שמעו אל משה וקוצר רוח ונעבדה קשה ולוה ישה דן ק"ו ואמר הן בני ישראל שהאמינו בפעם ראשונה לא האמינו בפע' הזאת ומחמת קוצר רוח ועבודה קשה שנתן עליהם פרעה ואיך יתכן שיאמין פרעה אלי בפעם שנית מאחר שאמלו בפעם ראשון לא האמין . וכדי לכנות אותי הכבד העבודה גבוה הק"ו אתי שפיר דהיינו המחמין לא מחמין מי שלא האמין ואמין :

עוד יתכן לומר שדן ק"ו באופן אחר במה שדקדק לומר את קרא וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו וכו' שאלת כן היא מיותרת . ויש לומר במה שאמרנו ו' לכן אימור לבני ישראל אם לכן אלה לשון שבועה דכתי' לכן נשבעתי לבית פילי וכו' שאמר הכת' וידבר משה בן אל בני ישראל כלומר ששבע להם שהקב"ה נשבע לגואלן וזה כונת כן כיוו שהקב"ה אמר לכן שהוא שבועה משה גם כן וידבר משה בן רוצה לומר כמו ששבע הקב"ה . ואפילו הכי לא שמעו אליו מחוקצרות נועבדה קשה וצרף להבין מזה קוצר רוח ועבודה קשה יש לומר שיהי שלא האמינו במשה שאמר שדקדק טבע הוא ששבעתיד לבא חייה טוב לאדם לבנו אמור לו דאע"כ דאיהו לא חיי ומליבו חיי וכאן ראו שגי דברי' להפך קוצר רוח שלכם לא היה אמור להם דבר ועבודה קשה שגור עליהם פרע' קושי שעבוד אחר בואם לדבר אל פרעה וזהו הק"ו וזהו ישראל שהם עומדים בשם . נשבעתי להם ולא שמעו אלי פרעה שאינו מאמין בשם שלכן לא נשבע אליו איך יאמין לי :

עוד יתכן לומר שדן ק"ו באופן זה וקודם נדקדק לומר הוצרך לומר ואני ערל שפתים וכלי מלת ואני ערל שפתים הק"ו אתי שפיר כי באומריו שהיה ערל שפתים אמר הק"ו משו' שהק"ו אלתו וכו' ומכאן נחמי שהיה ערל שפתים . ויש לומר במה שדקדקו עפרשת ויחי שבישר להם יוסף שהגואל שעתיד לגואלן יבא בלשון פקוד פקדתי יתכן לומר שבישר להם ג' שעתיד להיות ערל שפתים שיהיה הערל שפתים הוא כשרונה לדבר דבר עד שיוציא הדבר מיפי חמרה פניה פעמים לפי שחשב

שעדיין לא חמרה כראוי וכן להוציא מלך מיפו אפסר שעשרה פעמים יחזור עליה וזהו שריו להם יוסף ככפל הלשון פקוד יפקוד כלומר בהשגרה היא בלשון פקוד אלא מחמת שהוא ערל שפתים יפקוד על המלכה כמה פעמים עד גמורה לחמרה הוי פקוד ופקוד שולת פקוד . יפקוד עליה כמה פעמים מוצא שישאל כשראו כי סימן גואל בהיותו ערל שפתים האמינו בו ופרעה אדרבא בשביל זה גמר בדעתו שאינו גואל דהיינו בשעה שלקח הכתר מראש פרעה ושמו בראשו והשליכו ארצה בקש פרעה להורגו וכדי לפסותו אמרו חביו פרעה שיציאו גואל אש ואכן טובה וכשראה ששם ידו בגחלת ונענע על שפתיו מחסו מגואל שאמר ודאי זה נעשה בעל מוס שנעשה ערל שפתי מוס' שסימן שהוא ערל שפתים הוא סימן שהוא גואל לבני ישראל ומחמת זה הסימן שאינו גואל ליבא דפרעה וכשבא ונשה לדבר עם ישראל ולא שמעו אליו אע"פ שהיה בו סימן הגואל אז דן ק"ו ואמר ומה ישראל שהאמינו כי בפעם הראשונה יוטע שאני ערל שפתים ולא האמינו כי בפע' הזאת ולא שתו לבם לערלות שפתים פרעה שלא האמין בפעם הראשונה ופני שאני ערל שפתים יאמין בפעם הזאת ואנכי ערל שפתים נמוא שולת ואנכי ערל שפתים בא לחזק הק"ו כנז' :

הוא אחר ונשה וגו' הוא נשה ואחר וכו' פירש"י ו' לומר ששקולים כחוד ולדעתי נראה לי שהענין הוא זה שבענין לדבר אל פרעה מלבד מנרים הקדים אחרן למושה יען כי אחרן היה המדבר והמשעים את הדברים וכן אמר הפתוח הם המדברים אל פרעה מלבד מנרים כלומר הקדמתי אחרן למושה לענין דיבור דוקא שהם המדברים אל פרעה מלבד מנרים אבל להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה ואחרן כלומר ששם מי שהוציא אותם מארץ מצרים נקרא על משה שהוציאה היתה על שמו וכן תמצא פשהלך פרעה לקרא למושה ולאחרן לא קרא לאחרן ולמושה אלא אמר הפתוח ויקרא פרעה למושה ולאחרן לילה ויאמר קומו זאת נמוא שהוציאה הקדים משה לאחרן וזהו שאמר הכתוב להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה ואחרן :

ויאמר ה' אל משה אמור אל אחרן כעה את יתך וכן את עפר הארץ והיה לכינים בכל ארץ מצרים ויעש כן וגו' כל עפר הארץ היה כינים בכל ארץ מצרים ויעשו כן החרטומים בלהטיהם וגו' ולא יוכלו ותהי הכינים באדם וכבהמה . אמרו ר"ל

שמה שלא יכלו החרטומים להוציא הכינים לפי שאין בהם
 לברא דבר פחות ומכשורה ואי אחר נשקית ידיהם קודש .
 אומר כי ימה שלא יכלו החרטומים להוציא את הכינים הוא
 יסגיבה אחרת שאמרש וזאת היא שנקדק קודם בפסוקים
 שאין להם הבנה שאם כונת הפסוקים הוא לומר שיבה את
 עפר הארץ כדי שיהיה עפר הארץ מזרים כינים הי"ל
 וכן את עפר ארץ מזרים ויהיה לכינים למה שינה ואמר
 הן את עפר הארץ והיה לכינים בכל ארץ מזרים דלמה
 הוצרך להזכיר שני פעמים ארץ וגם אחר הכאה כתוב כל
 עפר הארץ היה כינים בכל ארץ מזרים קשה שהיו לי למימר
 כל עפר ארץ מזרים היה כינים ואז בודאי שבכל ארץ מזרים
 יהיה כינים . ולפי אומר לי שכונת הכתוב הוא זה שהקב"ה
 וזנה לאהרן שיבה את כל עפר הארץ ותהיה ההכאה
 באופן שכל עפר אפילו שלא יהיה מזרח ומזרים ויביאווה
 למזרים בהכנסו בתחום מזרים שיתעשה כינים וזהו כונת
 הכתוב הן את עפר הארץ ולא אחר של ארץ מזרים
 אלא אתם עפר של כל ארץ שיהיה והיה לכינים בכל ארץ
 מזרים כלומר בהכנסו בתחום של מזרים בכל מקום
 שיהיה מיד יתהוה ויהיה כינים הו והיו לכינים בכל ארץ
 מזרים וזהו שחזר ואמר הכתוב אחר ההכאה כל עפר הארץ
 היה כינים בכל ארץ ומזרים ולא אחר כל עפר ארץ מזרים
 היה כינים אלא כל עפר הארץ דוקא אתם עפר הארץ
 שבכנס לתחום של מזרים היה כינים בכל ארץ מזרים
 וזהו הטעם שלא יכלו החרטומים לעשות שביל שלא
 היה עפר אחר לפי שכל עפר הארץ היה כינים בכל ארץ
 מזרים כמו שאמרנו ולכן אמרו אנבע אלהים היא ואינו
 כישוף שהכישוף שולט על המון באותה שעה ולא על שאינו
 עובד ומקת הכינים שליט אפילו על דבר שאינו עובד של
 עפר שהיו מביאים ומחזק שהיה עפר ממש שהגועו בתחום
 של מזרים נעשה כינים זה ודאי אנבע אלהים הוא ודייקא
 גמיו שהיו כונת הכתובים דאי לא תיזוה הכי אלא שאין
 בכישוף יכול לעשות פחות ומכשורה מיה להם לחרטומים
 להכנס בדבר שיוצאים שאין להם יכולת לעשות דבר כזה
 ואפשר שהיה הרג אותם פרעה לאמר איך אתם משקרים
 עלי שאם יכולי לעשות ואינכם עושים כלום שיעקראו היה
 להם לומר אנבע אלהים וכישוף אינו יכול לפעול דבר זה יען
 שהוא פחות ומכשורה אלא ודאי שהוא כדברי שיכולין היו

לעשות הכינים כמו שעשה אהרן אבל לא כיוצא עפר
 להורות חכמתם שכל עפר שהיו מביאים ומחזק היה נעשה
 כינים בכל ארץ מזרים . וכדי לתת טוב טעם ודעת לדברי
 רז"ל גם כן שאמרו שאין הכשוף יכול לבראת ברירה פחות
 ומכשורה ואם כן קשיא לחרטומים למה רצו לעשות כינים
 שהיה להם לומר לפרעה ברירה זו אי אפשר לבראתה על ידי
 כישוף וכד השוה שבהם הוא שאני הכותב ראיתי כינים אלו
 בדרך מזרים במלון אחד שנקרא חזן יונ"ס ושם יש מכנים
 אלו עדין וקורים אותם הישועלים כינים של פרעה והם
 גדולים כמו זית בינונית . וזהו כולל לומר שמה שאמרו
 ז"ל הוא אמת שאין בכישוף כח לבראת דבר פחות
 ומכשורה והחרטומים מה שרצו לעשות הכינים גם הם לפי
 שראו אותם הכינים שעשה אהרן שהיו גדולים כמו זתים
 ולכן אמרו גם הם לעשות ובודאי ברירה זו שהיא גדולה
 מהשעור יש בכשוף יכולת לברא אותה ומה שלא בראו והודו
 כי אנבע אלהים היא לפי שראו שכל עפר הארץ היה כינים
 בהכנסו בתחום מזרים ובראותם ששולט המכה אף
 על בלתי מוכן אמרו אנבע אלהים היא וז"ל :
הערתו אל ה' ורב מהיות קולות אלהים וברד וגו'
 ויאמר אליו משה כנאני אל העיר אפרוש
 כפי אל ה' הקולות יחלון והברד לא יהיה עוד ויצא משה
 מעם פניו ויפרוש כפיו אל ה' ויחללו הקולות והברד וימטר
 לא ניתק ארצה וירא פרעה כי חדל המטר והברד
 והקולות ויוסף לחטא ויכבד לבו הוא ועבדיו .
 ונריך להבין למה נכבד לבו ויוסף לחטא והלא כפי מה
 שהבטיחו משה כן היה ביתר שאת ואין אדם מוכבד
 לבו אלא כשרואה דבר שאינו מופת חותך אבל כשהיה
 דבר שיהיה מופת חותך איך יתכן שיכבד לבו פעם אחרת :
 ויש לומר שראה פרעה שינוי הענין ונחת השינוי
 נכבד לב פרעה ועבדיו והקדוש ברוך הוא עשהו
 לבתחיבה להכביד לב פרעה כמו שאמר בפרשה הסמוכה
 בא אל פרעה כי אני הקבדתי את לבו ואת לב עבדיו וכדי
 לידע השינוי מהו נריך לדקדק בכתובים שקרא פרעה
 ליושע מוכניו באותה שעה שומר פרעה ומה שאמר
 משה הוא בשויו שפרעה אחר ורב מהיות קולות אלהים
 וברד ואמר לו משה הקולות יחלון וברד לא יהיה עוד
 וכשיח

וכשנאל משה העירה והתפלל יש שינוי בין דברי משה לדברי
 פרעה שבמשה נאמר ויחללו הקולות והברד וימטר לא כותף
 ארצה וכפרעה בתיב להסוף וירא פרעה כי חלל המטר והברד
 והקולות וינסף לתשוף . וקשה למה בשני בכות ראשונות לא
 נזכר מטר ובשני בבנת שניות נזכר המטר עוד קשה למה
 בכות שניות בבכא דשייכא למשה כתוב המטר בחארכונה
 ובפרעה כתיב המטר בראשונה דכתיב וירא פרעה כי חלל
 המטר . ויש לומר כי דרך טבע הוא שהברד יתעשה מן המטר
 דהיינו כשהיה הענן גבוה והאוויר קר בנאתו המטר מן הענן
 יתקרר ונתחת האוויר ויתגבד ויתעשה ברד וזהו מה שאמר
 פרעה למשה ורב מהיות קולות אלקים וברד כלומר קולות
 ורעמים וברד אינו רוצה אבל המטר של הברד שתבא ותשקה
 את הארץ כי כבר העבים נתמלאו וזה שאמר ורב מהיות קולות
 אלקים וברד אבל המטר שהם המים שמהם יתעשה הברד שירדו
 להשקות את האדמה וכך השיב לו משה כנאיתי את העיר אפרוש
 כפי אל ה' הקולות יחלוקן וברד לא יביה עוד ולא הזכיר מטר
 שרוצה לומר ברד לא יביה אבל אותם המים שמהם היה ראוי
 להתעשות ברד יבואו הוי וברד לא יביה עוד ברד דוקא אבל
 כשהתפלל משה אל ה' כתיב ויחללו הקולות והברד וימטר לא
 כיתך ארצה וצריך להקדק למה לא אמר והמטר לא כיתך ארצה
 שה"ל כיון שאמר הקולות והברד בה"ל . ויש לומר הקולות
 והברד שכתב בה"ל כלומר הקולות והברד שאמר פרעה וגם
 הקולות והברד שהבטיחון משה לפרעה שלא יבי' עוד בתקיים .
 ונזכר חידוש אחר ומהו וימטר לא כיתך ארצה כשראה פרעה
 שהיה שינוי במופת זה שלא היו כן דבריו של משה שמה לא
 אמר אלא קולות וברד מדמונע לרדת המטר דכתיב וימטר לא
 כיתך ארצה ש"ל שלא היה עוד מטר ומחמת שלא היה עוד מים
 בעבים להוריד מטה לכך לא ירד הברד ונמונע שתפילתו של
 משה לא עשה כלום ואינו מופת חותך לפי שלא ירד מטר
 לפיכך אמר פרעה מואמר שמיטר לא כיתך ארצה אע"פ שחלל
 הברד והקולות אינו מופת חותך ולכן הזכיר המטר בראשונה
 ויאמר וירא פרעה כי חלל המטר וינסף לחטא ויכבד לבו הוא
 ועבדיו וכל כבודות הלב היה בשביל שאינה שחלל המטר ;
 במדרש וידבר אליו וגו' ה"ה שטעה עמי ואדברה וגו' אליו
 אלהיך אנכי אעפ"י שעשיתך אלהים לפרעה שנת'
 דאה כתיבך אלהים לפרעה אלהיך אנכי ע"כ . וקשה דמה
 הוקשה לו לבעל המאמר בוידבר אלהים אל משה שהביא פסוק
 אחר לתוך אותו שכלל מקום דכתב המדרש ה"ה הרגיש איה

קושיא באותו פסוק ומביא ג"כ פסוק אחר שיש בו איה קושיא
 ענינה ומיבהרם תירוץ הפסוק השני יתרוץ הפסוק הראשון הנה
 בוידבר אלהים וגו' קשיא ליה מה נזכר לומר אינו זכי לא ידע
 משה עד שהתא' שהיא ה' שעשאו מוגד לו ומחדש ואם נאמר
 שבשביל שדבר אמתו קשות לכך פתח האלהים ח"כ אינו צריך
 לומר אינו אלא וידבר אלהים אל משה וירא וגו' . ולבא אל
 תוהוין הדברים נקדים הא דליתא במדר' ילקוט וזאת הברכה
 אשר בירך משה איש האלהים כשהיה אלל פרעה נקרא אלהים
 אבל אלל הקב"ה נקרא איש ע"כ וצריך להבין מאיזה דוחק בא
 לדרוש בעל המאמר דרשה זו אם הוא בשביל שנקרא בעיקרו
 הזה איש ח"כ ביהוה לו להביא דרשה זו בעסקו והאי משה עמי
 מואד ולמה המיתין לדרוש דרשה זו עד עתה ויש לומר דבפסוק
 ובהוש משה הוה מתי למימר שלעול משה וקרי אליו אבל וקרי
 ג"כ איש וכן תמצא ג"כ שהנזכרים שנקראו אלהים נקראו איש
 גם כן כמו והואש גבראל ח"כ נזדאחד כאן והואש משה הוא
 כמו הדיא דוהואש גבראל ולעולם שמהם מתקרי אלהים אבל
 בבאין שאומר איש האלהים הוקש' ליה וזאל כתיב הנה כתיבך
 אלהים לפרעה שמתקרי משה אלהים ולמה במקום זה אמר
 איש האלהים שמשמע שמהם לא מתקרי אלהים ויתיר כשהיה
 אלל פרעה נקרא אלהים אבל אלל הקב"ה נקרא איש וזהו
 מואמר שהקב"ה קראו אליו ואמר הנה נתתך אלהים לפרעה
 וגם מהשבעה ששבע לו שהיה משה גזור והוא עוקיים ליה
 בא בקושי לדבר עם הזקוקים בדקדק בכתוב שאמר וישב משה
 אל ה' ואומר אנכי למה הריעותה לעם הוה שהיה שם אדנות
 הוא מיותר שה"ל וישב משה אל ה' ואומר למה וגו' ויש לומר
 כמה שהקדמנו וישב משה אל ה' ואמר אליו אנכי באדנול כלומר
 לא נשבעת לי לקיים דברי כאשר שמוקיים דברי בעלך וזהו
 שאמר וישב משה אל ה' שהוא הו"ה ויאמר אנכי
 כלומר אתה התנית עמי שתהיה שומע לדברי כאשר
 השומע דברי בעלך הוי אדנות שהיא נוקבא ולא קיימת
 דברי זהו שאמר למה הריעותה והצל לא הצלת שהם שני
 הפכים מלבד שהצל לא הצלת כדברי למה הרעותה ג"כ שהוא
 נגד דברי לכן אמר הכתוב וידבר לקי' ל משה ויאמר לו איני ה'
 לפי שהוא קרא לשם הוי"ה ואמר לו אדנות כלומר אתה חייב
 לשמוע לכך התחיל בלקים וסיים איני ה' בהו"ה דהוא דזכר
 כלומר אנכי איש ולא אשה לשמוע דברך ומה שהבטחתי אותך
 שתגורר ואני אקיים הוא דוקא בהיותך לפני פרעה או יש כך
 כח לגזור כאיש הגזור על אשתו אבל לא כבאוך אנכי כמו
 שהקדמנו

שקדונו שיש לך כח להיות כאלקים שהיתך לפני פרעה אבל
 אנכי איש ואתה אחר ששבת אנכי לפניו וישב משה אל ה' אתה
 אומר ה' בלדמותי . בהיותך אנכי איני כאלה לשמוע דברך לא
 אני ה' ואתה איש ומחנות קושי הפסוק הזה הביא המדרש
 הפסוק שזעה עמי ואדברה וגו' לקים לך דברך להקשה ליה
 דעלת לקים . הוא מיותר מהיל"ל ישראל ואעידה בך שלקך אנכי
 מדאמר לקים לקך אנכי בעל כרחיך זה העידות הוא שאע"פ
 שקראתי אתכם אלקים הוא לשלוט על העמי אבל לפני דידי
 שזעה עמי ואדברה לקים לקך אנכי אע"פ שאני בך שאתה
 לקים מ"ו לקך אנכי כאלו וזהו כופת המדרש אע"פ שקראתיך
 לקים לפרעה לקך אנכי וכו' :

סדר בא

בא אל פרעה כי אני הכדתי את לבו וגו' למען שתי
 אותותי אלה בקרב קשה דק"ה עמיד דכ"א פלא דמ"א
 שחזק לבו כח א"כ אינו חייב בעונשין ועוד קשה למה אומר
 למען שתי ואמר למען שתי דכ"א פ"ה . וי"ל שרצה לריונו
 הק"ה שלש דברים שתי דהיינו שמו"ג . שתי הוא לשון שנים
 לריונו על שני אותות שדבר נגדו רוצה עליו להשלים העשר
 מצות על מה שעשה בישראל ואם לא היה הק"ה חסדי לפני
 היה שולח לישראל ולא היה פתח להביאם על פרעה לכך
 הכניד לבו . והשלישי הוא שתי ג' אל לשון שנים לריונו על
 איזה עון הכניד לבו דהיינו על שהסריד בשם בין וי"ד ה"י לוח"ו
 ה"י שאמר הו"ה הנדיק ואני ועמי הרשעים מלבד מלת ואני
 הוא הו"ה כמנהג ששם עמוז בקרב שם הו"ה . בין ו"ה ל"ה
 והוא מלת ואני וזהו שאמר הכתוב למען שתי אותותי אלה
 בקרב אותותי אלה דיוקא שהם אותות של שני ועוד עון
 אחד היה לו שאמר ואני כלומר ה' הנדיק ואני ג' אבל ועמי
 הם הרשעים דאם לא היה כותבן כך ה"ל ה' הנדיק . אני
 ועמי הרשעין ולכן פגעש שהכניד לבו להביא עליו שאר המון
 ולמען תספר באוני בכך וכן בכך את אשר התעללתי
 במצרים וגו' וקשה מאי האי מלת באוני דמשמע
 שאמר לומר בפרסיה דברי אלו וי"ל שלא לתת שחזקו פה
 לאותות לומר על עשה הק"ה עם פרעה שאלו לא היה חסדי
 לבו מיוחס ראשון היה שולח את ישראל לכך אמר הכתוב למען
 תספר באוני בכך דיוקא בינך לבנו תספר את העלילות
 שהתעללתי בשם כדו להעניש הו את אשר התעללתי במצרי'

לא תספר אלא באוני בכך אלה האותות . ויפסידם דיוקא לנדר
 וחזק כאשר הם קולך :

ויאמר אליהם יהי כן ה' עומכם כאשר אשלת אתכם ואת
 טעמכם ראו כי רעה נגד פניכם לא כן לבנו לא
 הנצרים ועבדו את ה' כי אותה אתה יפסקים וגו' . ונדיק
 להניין פסוקים אלו והיו כופתם אף שכפי הפשט וכפי המדרש
 אין להרהר עליהם אבל מ"ו היבא דאיכא למדרש דרשינן הנה
 פרעה הרשע בא על היהודי בטענה ומספקת לומר זה שאתם
 אומרים בנערינו ובזקינו נלך וגו' שכונתם להולך עומכם
 משים זה דבר שע לכם שפדאי לא יתראה אליהם כנס
 שאלהיכם אהב את העריות וקודם לגשת לפניך להיות
 פרושים ג' ימים וכן האשה שכן בקבלת התורה עתה נדיק לפרוש
 ג' ימים ואתה אומרתם דרך שלשת ימים נלך במדבר א"כ טוב
 לכם שתיגיחד הנשים לכאן וכן הנערים שיהיו מוכנים לקבל
 פני אליהם מיד ולחוג את חג ה' ואם תולו הנשים עומכם
 יהיה לכם עבות גדול בדרך זה שאחר שתבואו שמה צריכין
 אתם לפרוש שלשה ימים מן האשה ומי יודע בהיות עומכם
 נערים וכשים שיתגבר י"ד עליכם ותחטאו ויפגוע עליכם
 אליהם ויהסוך חניכם לבלב אלה שזעו לא לעצתי ולא תעשו
 כן אלא לבו כן הנצרים דיוקא ולא תקחו עומכם לא נשים ולא
 נערי' וזהו כופת הכתוב באותן זה יהיה ה' עומכם כאשר אשלת
 אתכם ואת טעמכם פתחיה כלומי יעלה בדעתים שזו הסגוף
 שאתם רוצים לילך כנשים ונערים באותן זה יהיה ה' עומכם
 כאשר אשלת אתכם ואת טעמכם בתמיה ראו דאי כי רעה נגד
 פניכם כי לפתח חטאת רוצין ושוא תכשילון אחיה עון של אחיה
 ערוה כאשר תקחו עומכם נערים וכשים הו כאשר אשלת
 אתכם ואת טעמכם או ראו דאי כי רעה נגד פניכם לא כן
 עצתי אלא לבו כן הנצרים דיוקא ולא נערים וכשים ותהיו
 פרושים מן העריות ועבדו את ה' כי אותה אתם מתקשים וכל
 ומתקשים לעבדו כמנהג ופטררה זהו שאמר לא כן לבנו לא
 הנצרים ועבדו את ה' כי אותה אתם מתקשים :

עוד יתכן לומר יהי כן ה' עומכם וכו' לא כן לבנו כן הנצרים
 הנה פרעה הרשע אומר כפי סברתכם שאתם רוצים
 לבאת מנולות דאי שכבר נתקן העולם ואם אות דכריכם
 שכבר נתקמתם א"כ ה"ל להאיר בעולם אותה חזק קדוון
 שגזו לעתיד לבא ולכן לא באור ביום ראשון ויהי כן וזהו
 שאמר פרעה יהי כן כלומר אם אראה שירח אותי אור דאי
 שאתם מתקשים ויהיה ה' עומכם כאשר אשלת אתכם ואת
 טעמכם

טענה ולא אתם אינכם מתוקנים ותרצו לנאת ממזרים תפלו
 ביד אדונים קשים יותר ממנו כמו שארע לאחיהם בני אחרים
 שכלו ביד פלשתיים הוי ראו כי רעה נגד פניכם ומה שאני
 אוויר לכם בודאי כי רעה נגד פניכם הוא יעווביען כי לא זרח
 עדין אותו אור קדמון שגנו ומאחר שלא זרח עדין יותר טוב
 שתשבו טף ונשים והגברים ילכו לעבוד את ה' אולי בזה
 יתקן העולם ויזרח אותו אור ולא תלכו כולכם וזהו שאמר
 הכתוב לא כן לפי נא הגברים כלומר מאחר שעדין לא זרח
 אותו אור הוי לא כן א"כ לכו נא הגברים ועבדו את ה'
עוד יתכן לומר שאמר פרעה למשה ולאהרן בודאי שאתם
 שוטטים ויהי המעשה שאתם רוצים לעשות לעם הזה
 יודע אני שאתם רוצים ללכת לעלות לרשת את ארץ שבעה
 העמיות וההכלביל למלחמה אינו ראוי לקחת עמהם טף ונשים
 וכפרט אתם שרוצים שתהיה שכניה עמכם ויעלה בדעתכם
 שיהיה כן ה' עמכם כאשר שלח אתכם ואת טעם • ראו כי
 רעה נגד פניכם וכל נד האחד שאם באולי יתעשה איזה עון
 וכשבילו יסתלק שכניה ועלבים שאין השכינה שורה לא במקו'
 קדוש כדכתיב והיז מחניך קדוש ומחית סילוק שכניה מעלבי'
 תפלו לפני אויביכם הוי כי רעה נגד פניכם זאת ועוד בנוהג
 שבעולם הולך למלחמה אינו מוילך עמו טף ונשים שמה יהיה
 להם איזה רדיפה מן האויב ויוצרכו לגוס ובהיות להם טף
 ונשים אז נצרך שיפלו בשבי • ג"כ הם בשביל הטף והנשים
 שאינן יכולין לברוח או אם ינאסו לפגשם יפלו הטף והנשי' ביד
 אויביהם לכן אינו כותב לכם ענה ככונה לכו הגברים אנשי
 המלחמה ולכדו את הערים ותשבו בהם ולא תקחו טף ונשים
 ביום אחד ויבלי תחד ואימה שזהו רעונכם שיהיו בתיכם שלום
 ונשחד זהו שאמר הכתוב לא כן כלומר לא תעשו כן כאשר עם
 לבבכם ליקח עמכם טף ונשים אלא לכו נא הגברים ועבדו
 את ה' ולכו בואו ארצה כנען כי אותה אתם מוקבש' וחס תנחמו
 ונוטב ואם לאו הנה ארץ מזרים לעניכם ובתיכם שלום ונשחד
במדרש ויאמר ה' אל משה כטה ידך על השמים וגו' ה"ד
 שחח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו וגו' ד"א איור
 הקב"ה למלאכים היוצרים ראויים ללקות בחושך מיד הסכימו
 כולן כאחד ולא המרו דברו ע"כ ותימא דהא קי"ץ סנהדרין
 שפתחו כולן לחובה פטוריה ולמה לקה בחושך שכל המלאכים
 הסכימו במכת החושך א"כ היה לו ליפטר ליוצרי' ומכאן זו יותר
 מכל היכות לפי שכולן הסכימו כאחד ויחוייב מן הדין לטעור
 וא"ת שיהי שהסכימו לדעתו לפי שהרב התחיל לחובה ולא

תענה על רב כתיב ולפיכך לא מרו את דברו • ו"ל דכונת
 המאמר לא כך היא אלא הקב"ה יתייען עם המלאכים ככל
 מכה ומכה וזו בנין אב לכולן שהיה שואל להם ג"כ אם ראוי
 להכות בהם או בנפרדים וכן לכולם והיו פותחים רובם
 לחובה והיה מביא המכה עליהם ועכשיו בחושך ג"כ דרך שלא
 הוא שואל ראויים המצריים ללקות בחושך וכולם פתחו לחובה
 וחזר הדין דלמה לא פטרוהו מכה זאת • וי"ל דהני מילי
 שסנהדרין שפתחו כולן לחובה שפטוריה היכא דפתחו כולן
 בטענה אחד ומחייבים אותו כולן באותה טענה אבל אם יש
 מן שפתחו לחובה ואומרים שהוא חייב ומעטאחר ולא יהא
 טעמא שאמרו הראשונים או ודאי אע"פ שכולן פתחו לחובה
 חייב מיתה לפי שנעשה הכ"ד בשני דלדים החייב מטעם זה
 פטור מטעם הגד השני והמחייב מטעם השלי' פטור מטעם הגד
 הראשון כמא' שיש פטורי' ויש מחייבים והיכא דהוי רובא מחייב
 אותו למיתה כך מכת החושך והם אפרו שראוי שתבא החושך
 להכות למזרים ומהם אמרו שראוי שלא יבא החושך כי היכי
 דליתו בה פושעי ישראל שלא הן רוצים לנאלת ישראל כמא'
 שהמחייב בשביל מזרים פטור בשביל ישראל והמחייב בשביל
 ישראל פטור בשביל מזרים והוא ליה סנהדרין שלא פתחו כולן
 לחובה על דבר אחד ועל טענה אחד אלא כל נד על דבר אחד
 ובטענה אחת וזו לא יתקרי דסנהדרין שפתחו כולן לחובה
 ולפיכך חייבו דבא מכת החושך • ואפשר שזה כונת הכתוב
 אחת דבר אלהים שמים זו שמעתי כי עון אלהים דקשה שכל' ל'
 קרא אחת דבר אלהים שמים שמעתי וי"ל בזה שאמרו ו"ל
 בסנהדרין שפטו העדה והנילו העדה עדה שופטת ועדה מנלת
 זהו שאמר הכתוב אחת דבר אלהים כלומר אם כל הסנהדרין
 פתחו כולן בסברה אחת לחייב עדה מנלת שפטוריה וזהו שאני
 הכתוב אחת דבר אלהים כלומר אם כל מדת הדין שהוא אלהים
 פתחו בסברה אחת לחייב שמים זו שמעתי כלומר שני שמעתי
 זו שעולה הוי' שהוא רחמים שיעתי דהיינו שפטוריה כי זהו
 כח מדת הדין לחייב ולפטור הוי כי עון אלהים •
וחנה בהקדמה זו שאמרו ו"ל סנהדרין שפתחו כולן לחובה
 פטוריה מכל לתרן מאיר בגימרא וי"ל בגימרא שבת
 לעתיד לבא הולך הקב"ה אל אברהם ואומר לו בניך חטאו
 א"ל ייחמו על קדושת שחק הלק אל יעקב א"ל בניך חטאו א"ל
 ייחמו על קדושת שחק אומר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי ענה
 הלק אל יצחק א"ל בניך חטאו אומר לו בני ולא בניך ועוד
 כיוה שנותני של אדם וכו' עי"ש זהו שאמר הכתוב כי אתה

אחינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו
 גואלנו ויעולם שמוך • וקשה מאמר שהקב"ה יודע העתידות
 זמן הכרעה ישועה שבכותו היתה לסגול ישאל במאמר לא בסבי
 טעמא ולא בדרדקי ענה א"כ קשה למה הלך אל אברהם
 ויעקב מאמר שטעם שעתידין לומר יתחנן היה לו לילך מיד אל
 יצחק כי הוא אשר דבר טוב על עמו עוד קשה למה נשתנו
 סדרו כראשית שפשו והחמיים שהם אברהם ויעקב יחיונו
 לישראל ויצחק שהוא דין יעקב וכות עוד קשה דלמה דלב
 מאברהם ליעקב ואח"כ בא ליצחק הלך יותר טוב לילך כבוד
 ועולדתם אברהם יצחק ויעקב וכלכתו אל יצחק היה מורה
 את ישראל ולא היה מורד לילך אל יעקב • וי"ל ולהשיב מה
 שאמר אברהם יתחנן אף על"פ שהוא חסד יתחנן שראה להקב"ה
 צדקתם שאמר בניך חטאו ואל"כ אי אפשר לעולם ברובא לומר
 שאלך על פי שאני אזהר לישראל ויעקב • ו"כ שהוא החמים יזהר
 לישראל יצחק שהוא דין ודאי יחייב והקב"ה אמר בניך חטאו
 ודאי שורה עמו לחייבם ודברו של הקב"ה חשב לשמים
 בדכתיב אחת דבר אלפים שמים זו שומעתי כי ענו לאלהים
 א"כ הויה להו תלתא לחובה יתרתו לזכות וזוהי יהיו חייבים
 וזרחל לפיכך אמר אברהם יותר טוב שאני נ"כ אפתח לחובה
 ויהיו סנהדרין שפתחו כולן לחובה ויטרו ישראל זמן העונש
 לכן אמר יתחנן על קדושת שמוך הלך אל יעקב ואמר לו בניך
 חטאו כמו כן יעקב חשב מחשבה זאת לפי שהוא חסון על בניו
 ואמר אם אני מורה לישראל אזו יתחייבו כבוד הקב"ה אמר
 בניך חטאו ואברהם אמר יתחנן ויצחק שהוא מדת הדין ודאי
 שיאמר יתחנן ומה יעשה טלה בין זכרים יחיד ורבים הלכה
 כרבים ויהיו חייבים ישראל כליו יותר טוב שאפתח אני בחובה
 ויהיו סנהדרין שפתחו כולן לחובה ויטרו ישראל זמן העונש
 ולכן יעקב שהוא החמים פתח בחובה ואמר יתחנן על קדושת
 שמוך אמר הקב"ה לא בסבי טעמא ולא בדרדקי ענה שהיה לו
 לחשוב אברהם למה בא הקב"ה אלני אם בכותו הוא לעשו דין
 בישראל ולחייב אותם א"כ היה לו לילך אל יצחק שהוא מדת
 הדין ועוד שהיה לו לדקדק בשלשנו שאמר בניך חטאו מדקראתי
 בניו הוא כדי שיבקש עליה זכות ולא בדרדקי ענה היינו יעקב
 שהיה לו להבחין ונלו למה דלב את יצחק והיה לו לסבור הדברי
 ולתוודאי שאין כונתו של הקב"ה לחייב מדלב יחזיק מאברהם
 אלני שאם רצונו לחייבם היה לו לילך מאברהם ליצחק שודאי
 יחייבם ואח"כ יבא אלני לכן אמר ולא בדרדקי ענה שכל כונתו
 של הקב"ה שלטן מאברהם ליעקב הוא כדי שיבין יעקב שלא

קשה טובא לשון הזה של הקב"ה שאמר שלא יאמר אותו וקן
 ועבדום ועינו אותם קיים בהם ואחרי כן ילאו ברבוס
 גדול לא קיים בהם עימא שה"ל שכ נשבעתי להניח ברבוס

ערכה לו ספרת אברהם אבינו ולכן בורח מן יצחק שהוא הדין
 ובה אלל יעקב שהוא הרחמי' מלוא הכין דבר זה לאו בדרדקי
 ענה בא לו אלל יצחק ואמר לו בניך חטאו עתה צריך להבין
 למה יצחק הפך מדתו שהוא דין ללמד זכות שהוא רחמים •
 וי"ל שפשוטו שהוא דין לכן דבר טוב על ישראל וזהו שדן יצחק
 בלבו אמר אברהם ויעקב נבטונו לעמוד את ישראל ומה עונש
 באמרן סנהדרין שפתחו כולן לחובה כטורוהו אלל אני אפתח
 בזכות כדי שיתחייבו העונש כשראה הקב"ה שפתח בזכות
 הסכים עמו והו תלתא לזכות ותרתי לחובה דהיינו הקב"ה
 דבורו בשנים שנה' שמים זו שומעתי והסכים עם יצחק שפתח
 בזכות א"כ הו תלתא לזכות ואברהם ויעקב שפתחו לחובה
 הם שנים לחובה ונמצאו ישראל כטורו וזוהי שראו
 ישראל כן חשבן שיצחק לימד עליהם זכות וזהו שאמר המאמר
 נשאו עיניהם כלפי יצחק ואמרו כי אתה אבינו שלמדת עלינו
 זכות כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אמר יצחק יתנו
 ההודאה להקב"ה שהקב"ה עמו שכונתו לא היה לפטור אחת • מיד
 נשאו עיניהם להקב"ה ואמרו אתה ה' אבינו גואלנו ויעולם שמוך •
 דבר לא באונו העם וגו' ואיתא בגמ' ברכות א"ל הק"ה
 למשה בבקשה מוון שתאמר להם לישראל • בבקשה
 זכום שישראלו איש מלת רעוה וזאה מלת רעותה וגו' כדי שלא
 יאמר אותו וקן ועבדום ועינו אותם קיים בהם ואחרי כן
 ילאו ברבוס גדול לא קיים בהם • וקשה דברי המאמר הוא כל
 כך בקשות שדוקש מלא ליה דל"כ בפסוק כי אם נא אחד ואיך
 יתכן לרדוף מלא אחת של כל לשני בקשות וי"ל דדייק בעל
 המאמר וזאת בא שאינה מיושבת בנקומה כראוי ואמר אם האי
 מלת נא הוא לבקש משה שידבר לישראל ה"ל נא דבר באוני
 העם וזו יהיה נא שייך למשה שיעקש ממנו שידבר באוני העם
 זאם הבקשה הזאת שהיא מלת נא שייך לעם שיבקש מהם
 שישאלו ממונים כלי כסף וזהב ה"ל דבר באוני העם נא ישאל
 וגו' כלומר דבר באוני העם שיעקש אנו מהם שישאלו מלת
 רעוה וגו' מדמש מלת נא בין מלת דבר למלת באוני העם לכן
 דרשו אותו לכאן ולכאן דבר נא בבקשה מוון שתאמר להם • נא
 באוני העם בבקשה מהם שישאלו כדי שלא יאמר אותו וקן
 ועבדום ועינו אותם קיים בהם ואחרי כן ילאו ברבוס גדול לא
 קיים בהם •

גדול ולא לתלות הדבר על שלא יאמר אותו וכן אם לא יאמר
 אותו וכן דבר רוצה לעבור על דברו ושבעתו ועוד קשה שאין
 יאמר אברהם ועבדום ועגנו אות קיים בהם והלא נזרת העיני
 והעבודה היתה ד' מאות שנה כדכתי' ועבדום ועגנו אות ד' מאות'
 שנה ונאח' שנה לא קיים בהם ח"ל אין פתחון פה לאברה' אבינו
 לומר ועבדום ועגנו אות קיים בהם שכבר ראה שלא פשת עבדו
 במצרי' כי אם פ'ו שג' פנותיה של תמים ודאי' בלא יאמר שהרבו'
 לא קיי בהם ודלא קיי בהם ועבדו ועגנו אות ד' מאות' שנה ונאח'
 הוה להוציא אפי' לכל רכוש' ולבא אל תשובת הענין מקד' אפסו'
 אחר שאמר ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרי' ד' מאות' שלשים
 שנה וקשה שלא היו דברים ועולם' שלא' שכוונתו אם ד' מאות'
 עד שדחק רש' ופי' במצרי' וכשאר ארצות אבל מ"א קשה שאין
 קרא יונא מידי פשוטו ועוד קשה שאמר ומושב בני ישראל אשר
 ישבו דאם איתא שמושב מדין זו ונזר' בין הכתר' ויוסעס מתחיל
 המדין ח"ל לא ה"ל מושב בני ישראל מושבע על ארע אברה'
 כי עדיין לא היה לנו רע לאברה' בעולם ח"ל ה"ל קרא ומוש'
 ישראל אשר ישבו וזו היה יתא' פי' של רש' עד אפי' בני ישראל
 עדין קשיא' וי"ל מדין של פועל בדר' וישל אם התנה עם בעל
 הבית האומן לבנות לו בית גדול ואמר לו כמה תרצה בכנין
 זה ואמר לו זה הבנין זרין תאשה שנים לבנות אותו ותפסד
 לתת לו שק' והובים ויה עשה הכנאי בבית עמו ארבע' בכאים
 אחרים והרבה בפועל' ד' מות' על המנהג של הכנאים ובה
 הכות' היה בשנה אחת ושאל מבעל הבית שיתן לו אלה' והובים
 שכבר שלם הבנין ונשקן הבעל הבית ח"ל היותני שארית לי
 שזרין חמשה שבי' נבנית אותו בשנה אחת ואפי' נותן לך אלה'
 מאתים והובים לערך אלה' והובים בחמש שנים והכנאי' נשקן
 אחת שאמרתי לך כך אבל זה אינו אלא אם הייתי אומן אחד
 וארבעה פועלים עמו אבל עכשו' שהבאתי ארבעה כנאים
 אחרים והוספתו פועלים כפי ערכן עמון הוה להו' פלו' בניתו'
 בחמשה שנים כדק' אם אמר אני אמרתי ועבדום ועגנו אותם
 ד' מאות שנה היינו שיפרג' ונרבו כדרך כל אדם שכל שנה או
 שנתים וילדו לך אכל עתה' שברכס בפרים ורביה ממש' ידות
 כדכתי' ובני ישראל ערו ושרפו ורבו ויעצמו במאוד מאד ח"ל
 הם חמשה הסונים וחושה רבום אלו היום פ'ו שנים בעבודה
 וכענינו לביקר תושב הכת' ל' שנה דהיינו על כל רבוי ורבוי
 פ'ו שנים שחמש פעמי' פ'ו עולה ת"ל כפי זה יש עכשו' פתחון
 פה לאברהם אבינו לומר ועבדו ועגנו אותם קיים בהם שהרי
 ריבש חמש ידות כדי שקייסם ונבעו ח"ל למה רכוש גדול לא

קיים בהם הוי שלא יאמר אותו דקין ועבדום ועגנו אות קיים
 בהם וכו' ויה שאלת למה תלה הדבר באברהם שלא יאמר אותו
 דקין ולא תלה הדבר בקיום דברו יש לומר שהענין הוא כך
 שהק"ב בה בעתה' דיבר סתמא דהיינו וגם את הגוי אשר
 יעבדו דן אנכי הוא על קריעת ים סוף שעתיד לדון אותן בני'
 ולפי שאין מפורשים דבריו של הק"ב כדין הוה ויה יאמר
 דן אנכי ואחר הדין הוה יהיה להם רכוש לכן כתיבא שווא
 יעשה אברהם ויחשב שיה' שאמרתי דן אנכי הוא על וכת'
 בזכרות ח"ל יאמר כשזרעו שיצאו ממצרים ריקס יאמר ואחר
 כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם שכבר דן את הגוי אשר
 עבדום ח"ל הוה הכתומו של הרכוש אבל קיים דברו של רכוש
 גדול הוא על בית יוס' ולפיכך לא תלה הדבר בקיום דברו
 שהדבר ודאי מופה לתקיים כי לא חס' אל ויכוח והוא בבית
 ים סוף אלא תלה הדבר שדבקס מהם שיצאו ממצרי' כדי שלא
 יאמר אותו וכן וכו' ונאח' שחשב שדן אנכי הוא על וכו' כבור'
 עוד יתכן לומר שמה שאמר כדי שלא יאמר אותו ד' ועבדום
 ועגנו אותם קיים בהם היינו ביה שאמרנו ל' שלא נגלו
 אבותינו ממצרים אלא בכנות' מילה ומכאן ג' לתת טעם למה
 דלג' הק"ב על ק"ן שפי' לא פחות ולא יותר דאם איתא שהשם
 להם הלביות לומר ובהיינו לומר כדי להשלי' ה' מאות שנה ח"ל
 היה להם להיות מאת' שנה ולא ד' מאות' וי"ל שאלת מיל' כהנולח
 עולה במדין ק"ן באופן זה ח"ל ינ"ל מ' ה' עולה הכל קפ"ט
 והכולל הם ק"ן וזהו שאמרנו ו'ל' בחדש' אם ישראל בימולם
 נחאלים ואם לאו אינן נחאלין והענין הוא כי יש להם זמן עשה
 עבדו והעבד עברי' אם נאח' כדי גאולתו והשמה ידו ונגאל'
 ואי אפשר לאדון לומר איני מוצה בעדיוכך כי אם בעבודתך כפי
 לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים לכן אמרנו ח"ל
 למשה' אם שאלה' ממוין הוילה עולה פתחון ק"ן ובעני' מנות'
 הוילה אלא השלמו לי ח"ל שנים שחייבים עדין לעבוד ואם
 לאו אינן נגאל' ששקן שיעמדו ד' מאות שנה בגלות ואם יעמוד'
 זמות' אבול' הויהאם קוד' וזמן זה לא יהיה להם דין ללא' ברכוש
 גדול לפי שלא עבדו הו' מאות שני' אבל אם יעשו ברית מילה
 ונמצא ששלמו לי ח"ל שנים שחייבים עולה פתחון ק"ן ובעני' מנות'
 דבורי' להנזיל' ברכוש גדול כשנזרעו ישראל פניוה' אז אינו דבר
 לא באוגו העם כפי' היום שישלמו כדי שיצאו ברכוש' גדול שלא
 יאמר אותו דקין ועבדו ועגנו אות קיים בהם שהרי כפי' השלמו
 לי במנות' הוילה קן שנים שהיו חייבי' לעבוד ועבדום ועגנו
 אות קיים בהם ואחר' כן יצאו ברכו' גדול לא קיי בהם למהר'
 ובהקדמה

זכווקדמה זו נוכל לדרוש מקרה של שלשה פסוקים לומר
 לשלחם וכן הארץ על ההרים לומר לומר שלח
 הם כזו וכמות המורה כך היא שזולת מה מיוחד מהר הקב"ה
 להוציאם מגלות קץ שנים קודם וזוהי היא לומר לשלחם בתמימה
 וזאת הפסוק השני ביותר על ההרים לומר כלומר בשביל מה
 שנשאו ההרים שהם האבות שהיו המילה לכך מיהר לשלחם
 היו על ההרים לומר זכא הפסוק השלישי להענין בשביל ישראל
 ולומר מיוחד ששלחו כדי עבודת בעשיית המילה ראוין לזאת
 ברוב גדול היו לומר שלח מש בו והיתה צעקה גדולה בכל
 ארץ מצרי אשר כיווה לא היתה וכיווה לא תוסף ולכל בני
 ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד בהמה למען תדעון אשר
 יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל וראוי לתת לב בפסוקים האלו
 ראשונה מה שייכות יש בצעקת מצרים לומר בני ישראל לא
 יחרץ כלב לשונו שבוה יפלה בין מצרים לישראל עוד צריך
 להבין למה אמר למאיש ועד בהמה זאת הוא על הגוף הי"ל
 למאדם ועד בהמה שאיש אינו שם הגוף כי אם אדם ויש לומר
 במהג שבעולם הכלבים כשזומעים צעקה צועקים המה ג"כ
 וכפרט אותה צעקה גדולה כמו במצרים וזה היה עם שהכלבי
 שהיו בתו בני ישראל לא היו צועקים אע"פ שהיו שומעין כלביהם
 של מצריים שהיו צועקים עם כל זה כל כבש שהיה בחיות בני
 ישראל לא יחרץ כלב לשונו ואע"פ שגבה הכלב כשזומע בלילה
 אחיה אדם או בהמה עובר בשוק צועק ובהמות הלילה כל
 הכלבי של ישראל שתקו היו ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו
 למאיש ועד בהמה וכל זה למען יפלה ה' בין מצרי ובין ישראל
 שלא ישמע שום צעקה בתוך ישראל אפי' צעקת כלבי ואל"ת אם
 יהיה צעקת כלבים מה אכפת ליה כשאין צעקת בני אדם אלא
 אפשר שיטעו המצריים בשמעין קול הכלבים וישמעו שגם בבני
 ישראל יש צעקה לכך השתק הכלבי כשתוך ישראל שלא יצעקו
 כדי שלא יעלה בדעת דבר כזה שגם בישראל יש צעקה
עוד יתכן לומר שכלב הוא המלך המות ואמרו במדרש
 שהמצריים היו מברחין במצרים שבתיזהם של ישראל
 כדי שינלו וכן יצתו במרות ובעל כרחין שהושחת היה צריך
 ליכנס שמה להכות במרות המצריים שבשלאם בבית שאין שם
 מצרי לא יתן המשחית לבא לאותו הבית לבגוף אבל במקום
 שניתן רשות למושחית ליכנס להכות בכורי המצריים שבבתי
 ישראל יודעתן רשות למושחית ליכנס ולהשחית אל"כ היה סכנה
 באזה בכורי ישראל שכבר בכורי המצריים מואחר שנת רשות
 למשחית לבגוף וגם כהממות כך לכן בא הכתוב להודיענו

שכלב בני ישראל מאותן שהיו מעורבים לא יחרץ כלב שהוא
 המלך המות את לשונו למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים
 ובין ישראל כלומר אע"פ שאתם ערבתם בכוריהם עם בכורי ישראל
 כדי שיכונן ג"כ בני ישראל מחמת שנתן רשות למושחית ליכנס
 לבית אחי אעלה בין המצרי לישראל וזהו אחי שער מיה שאמר
 למען תדעון אשר יפלה ה' שאם יהיו המצריים במצרים והישראל
 בארץ גושן ולא יבין מעורבים זה עם זה אז לא היתה נופלת
 שום ידיעה לפי שיהיו המצריים המצרי הוא שאמר מצרי בעקד
 ואם היו עבדי ישראל במצרים בני ג"כ מתים ואם היו מצריים
 בארץ גושן לא היו מתים לכך לא נזכר למשה שלא יניחו לבא
 בכורי המצריים בבתיהם של ישראל לפי שהקב"ה רוצה להודיע
 למצריים שהפלג בין המצריים לישראל ואם לא היו מבני טים
 המצריים בכוריהם בתוך בתי ישראל לא היתה נודעת הפלגה
 הזאת היו למען תדעון אשר יפלה ה'
ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו וכו' קשה הוא
 מלת לילה מה ר"ל שהי"ל ויקרא בלילה למשה
 ולאחר קומו צאו או יאמר קרא ויקרא פירעה למשה ולאחר
 בלילה קומו צאו מתוך עמי שהי' נשמע שאומ' להם שצאו בליל
 ולא ימותו עד הבוקר האי מלת לילה בלא ב"ת מה ר"ל ולי
 בראה שהכונה הוא כך שפירעה גור על משה לא תמוך עוד
 ראות פני כי ביום ראותך פני תמות ועכו ויבטא פירעה לקרא
 למשה ולאחר אמר משה איכי ראה פניך שכן גזרת לא אוביך
 עוד ראות שניך אמר ליה פירעה אחי אמרת ביום ועשיתי הוא
 לילה זהו שאמר הכתוב ויקרא למשה ולאחר לילה כלומר גזרתי
 היה ביום ראותך פני תמות ביום דייקא ועשיתי הוא לילה לכך
 בא ויאמר קומו צאו שזמרת לילה הוא הטענה שנותן להם
 שיוכלו לראות פניו לפי שהוא לילה וכשיצאו לדבר עמו אמר
 קומו צאו והוא כונת הכתוב
ליל שמורי הוא לה להוציא מחר מצרי הוא הליל הזה לה'
 שמורי לכל בני ישראל לצורותם וינרץ להבין הפסוק הזה
 דלאו סיפ' ישיה ויתחיל בליל ומסי' בלילה גם קשה דברישא
 סייק שמורי ליל ויוביר שמורי קודם הוי"ה דהיינו ליל שמורי
 הוא לה' ובסיפא מרחיק שמורי ויק' הלילה ויוביר הוי"ה קודם
 שמורי דבתי הוא הליל הזה לה' שמורי לכל בני ישראל עוד קשה
 דלמה קראה הכתוב ללילה זה ל"ש בשביל זה כהנו ישראל לשתות
 הדלתות בליל פסח לפירות שהוא ליל השמור וכן המצריין והלא
 אפכא מפתח מן הכתוב דכתיב יא איש מפתח ביתו עד בוקר
 וי"ל שכונת הכתוב הוא ביה מידוע מהוהר שיש הפרש בין ליל
 בלילה ללילה הוא מראשית

בלילה

בלילה הוא מראשית

הלילה עד חצות ולילה הוא חצות הלילה עד הבוקר ומראש
 הלילה עד חצות בכל השנה יש פחד מן המזיקים ומחצות ואילך
 אין כח במזיק להזיק שכבר נתוסף אית ה"ה בליל וישלם שם
 י"ה מה שנקדם לא היה כי אם אית חצות שהיא ה"ה ולכך
 יש פחד מן המזיקין אבל מחצות הלילה שאז יקרא לילה יתוסף
 ה"ה ויהיה שם י"ה בתוך הליל ולכך לא ישכח במזיק להזיק
 וכפי הקדמה זו שליל הוא קודם חצות הלילה קשיא הכתוב
 שאמר שומר מה מלילה שומר מה מליל שאלרבה היה לו לומר
 שומר מה מליל שומר מה מלילה אלף כונת הכתוב הוא שאל
 תדון בדעתך שאין הקב"ה שולט בראשית הלילה כי אם מחצות
 הלילה ואילך בשביל שאמרנו שיש כח במזיקין בראשית הלילה בין
 לאו הכי דלעולם הקב"ה שולט ושומר בין בראשית הלילה בין
 באחרית הלילה וזה שאמר שומר מה מלילה שומר מה מליל
 כלומר שהוא שומר אותך בלילה הוא בעצמו שומר אותך מליל
 אבל הפרש הוא שהעוד חיותו ליל יען כי לא נגלו שני אותיו
 השם כי אם אית אחד לשומר שהיא אית יו"ד בתוך הליל לכך
 יש שליטה במזיקין להלך בעולם אבל כשמתגלה ה"ה ונעשה
 לילה אז אוחז להם כח להלך אלף ויריעו כל בני אלקים
 ונכא עכשו לכה"ן שאותה הלילה שהיו נאמרים כל אותה
 הלילה היה בקרא ליל כדכתיב אל יא אש ומפתח ביתו עד
 בקר לפי שגיתן השעות למזיק להזיק יען כי הוצרך להכות את
 המזיקים לפיכך כל אותה הלילה בקרא ליל אבל יושם ואילך
 לדורות אותה הלילה שנקראת ליל כולו יתעשה לילה כולה
 שלא יהיה פחד מן המזיקין וזהו שאמר קרא ליל שומרים הוא
 לה כלומר מה שעשה הלילה הזה שתהיה כולה ליל וזהו איתכס
 שלא תאזמזפתח ביתו עד בקר הוי לפי שגיתן רשות למזיק
 להזיק והטעם ששכיל שהיה רוצה להכניסם מארץ מצרים ולכך
 נקראת כל אותה הלילה ליל אבל מבחן ואילך הוא הלילה הזה
 לה כלומר כבוד בקרא הלילה הזה לה שככל אלקי מצרים
 עשה שפעים ומה שאמר הזה שכלה הואת של פחד כל המזיקין
 בדרמים ונכנסים במחילות עשר וכפי פחד ה' וההדר גאוננו
 לפי שחיתרין ומגזלה אחרונה כיון שאמרנו ז"ל בנין נגאלנו
 ובטחן עתו דין ונחיות זה אין להם לב להתבראות ולשום
 בארץ ולפניך אין פחד מזיקין באותה הלילה הוי הוא הלילה
 הזה לה שומרים לכל בני ישראל לדורותם שומרים מינחה לפי
 שידעו שהלילה הואת הוא לה שומרים לכל בני ישראל לדורותם
 וכוונתו שהקדימו מכל להבין מה שאמר הכביא יעשה אחר
 שומר איתו שוקר וגם לילה אם תבעונו בעו שוכב

איתו וקוד' נדקדק בכתוב שאינו מיושב על אופניו כפי הקדמ'
 זאת שמאחר שליל קודם ללילה לפי שהוא ראשית הלילה ולילה
 הוא אחרית הלילה ח"כ היל"ל לומר קרא אחר שומר איתו בקר
 וגם ליל שליל קודם ללילה כמו יהיה ערב ויהי בקר ולמה אחר
 איתו בקר וגם לילה ועוד מה שאז"ל אם תבעונו בעו שבו איתו
 שהיל"ל אם תבעונו שוכב איתו ועוד דמשמע שהתשובה תליא
 בעינון שהוא בקר וגם לילה וכדי לבאר עמוק זה נקדים
 קודם מה שהבא' בתיקונים דזהר חדש שהשכונות ששבע
 הקב"ה לישראל על הגלות היא ריוחה ברות וכוונתו וכתוב שם
 לימי הלילה והיה ספקך אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יגאל
 וגאלתיך אנכי חיי ה שבעי עד הבקר כאן ריוח השכונה
 שגאלת ישראל שיהיה בעת הבקר של יום הששי כדכתיב וחת
 לפנים בישראל על הגאולה ועל התעוררה על הגאולה דוקא
 וידוע הוא שלקף שנים הם יום ולילה כדכתיב כי חלף שנים
 בעיניך כיום איתונו כי יעבור ואשמו' בלילה ח"כ הליל חמש
 מחות והיום חמש מחות כנזא שהלילה מתחלקת לשני חלקים
 מחות וחמישים בקראים ליל ומחתיים וחמישים בקראים לילה
 וחסרונות הכתוב בהן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלקים
 ידוע הוא שאבא ואימא בקראים ככבי בקר שעל זה רמז לחיים
 וז"ל אם תגביה כנצר שהוא ת"ת ודין ככבים שים קנין בין
 אבא ואימא אבי לביאל' מכלה ומשם אורידך כנזא ה' וכבר
 אומרנו שבלילה ישלם שם י"ה שהם סוד דאו"ה הנקראים ככבי
 בקר והוה כונת הכתוב בהן כלומר ששנת ר"ן שהוא אחר חצות
 לילה הנקרא ליל יחד ככבי בקר שזיתחד ששם לילה הוי"ד
 והה"ה שם שהם ככבי שוקר כנזכר ונחיות זה ויריעו כל
 בני אלהים שהיא מדת הדין אבל מחיות השכונה ששבע חיי ה'
 שכביעם הבקר משמע שאי אפשר להיות גאולה עד עת בקר
 יש בקר שהוא יום יש בקר שעדין הוא לילה ובקראת אותנו
 בקר קדורתא דפרא והוה שאמר הכתיב איתו שוקר וגם לילה
 כלומר כשאתא בקר שעדין הוא לילה אם תבעונו בעו כלומר
 אם תהנו לשאל הגאולה ולשוב בתשובה עת לחננה כי בא
 מועד הוי אם תבעונו בעו שוכב איתו :

שבעת ימים תחבל מנות וכיום השביעי חמלה מנות
 יחבל את שבעת הימים וצריך להבין שכבר לעיל
 צויה על השבתת החינוך ונעל כל יוצא כדכתיב שבעת ימי שאור
 לא יוצא ומוצאי יוצא ודאי שלא יוצא ודאי שלא יראה ולמה
 הוצרך עתה לנזות לנו לא יראה לך שאור לא יראה לך חיץ
 ועוד מה שאמר מנות יחבל את שבעת הימים דיוולת יחבל

כנא לדרך זה בודאי השיירה באותו עשה בשוראים המופ' מותך
 מדברי היועץ שנתקיים ענתו כעצת אחיותל' מבר ימחר
 לשמור דברי קרובו היועץ וישבו אחורנית לעירם. ו"ש
 הכתוב בהיות שגזוזאים נועקו על אותם שמתו שעדיין אהבת'
 תקועה בלבם ולא אמרו יפה דן יפה מייב הקב"ה את הרשעים
 ונועקים ויבי בשלח פרעה את העם לכן לא נחם אלהים דרך
 ארץ פלשתיים כי קרוב הוא למלחמה ובראותם יולחמה ימכיוו
 לדברי אותם שמתו בחושך וישובו מצרימה :

ועתה צריך להבין מה שאמר פן ינחם העם תולת פן הוא
 ספק ומי יחיל ספקא קמי' שמיא שה' ל' לומר וינחם
 העם בראותם מלחמה אלא הקב"ה לא רצה לגזור גזירה מפיו
 אלא מניח הדב' תלוי בספק שאם יגזור גזירה מפיו ודאי שינחם
 העם וישובו מצרימה לכן מניח הדבר בספק יאמר פן ינחם .
 עוד יתכן לומר שלעולם ידיעתו מוכרעת אותם שישובו מצרימה
 ומאחר שכבר ראה וצפה שעתידין לשוב וקשאו ח"כ למה תלוי
 הדבר בספק ואמר פן לא הענין כמו שפירשנו בפרשת ראה על
 עכין אם ידיעתו מוכרעת או אין ידיעתו מוכרעת ינחם תקחנו .
 ואסיקנא תנון שאע"כ שדיעתו מוכרעת נתן כח בבחירה
 להכחיש ידיעתו וא"כ יפה אמ' כאן פן ינחם ותלוי הדבר בספק
 שאע"פ שאני רואה שינחם ונחמות הבחירה שנתתי כס אפשר
 שלא ינחם לכך אמר פן ינחם ודוק :

כי כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוספו לראו' עוד עד
 עולם הנה וישועות הכתוב אינו מיושב על' אופניו אך
 בזאת נתיישב קרא על אופניו לעול אמר קרא וישובו ויחזו
 וכו' ואמר פרעה נכבדים הם בארץ וגו' ואיכבדה בפרעה ובכל
 חילו כיצא שוה שהשיבם לכפי בעל זקון הוא כדי שוטפה
 פרעה ויאמר בעל זקון לא הכיחם והחזירם ודאי שהוא גדול
 מחלביהם וזכו יתחוק פרעה וירדוף אחרי בני ישראל כמא
 שוה שרדפו אחרי בני ישראל הוא כדי להטביעם בים לקרעה
 ולכל חילו ולעגורם וכן העולם שאם לא היו רודפים אחרי בני
 ישראל לא היו נטביעים בים וזכו אפילו שילכנו לארץ כנען ככל
 יום יראו את אדונייהם המצרים באים ושבי ו"ש משא פ' כאשר
 ראיתם את מצרים היום כלומה הסיבה שראיתם למצרים היום
 הוא כדי שלא תוספו לראות עוד עד עולם :

את הסיבה הזאת לה' אותה סימדהש"ה אחרונה ולא לכ"ו
 ומא' יאמר תנוה המדרש בזו וכי לכ"ו אומרם שירא
 ועל' יזכי סלק' דעתין שיאמרו שירא לכ"ו שבת מדרש להודיעני
 שלא אמרה לא לשם ועוד מנא ליה למדרש לומר ש"ה אמרה
 מאחר

אנא פועל יוצא שהל' מנות תאכל שבשעת הימים ונס מלת
 הימים בה"י הידועה מה בא לרכויו ותו לכל הכתוב' ולו הוא
 מיותר שכבר אמר בפסוק דסמוך לעול שבשעת ימים מנות
 תאכל ואם בא הכתוב הזה ללמדנו בכל יראה הל' כ' שעל' ימים
 מנות תאכלו ולא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ וכיום
 השביעי חו' לה' מות' ת"ל פסוק זה של מנות יאכל את שבשעת
 הימים . ויש לומר דבא לרמוז לנו הכתוב' על' יום טוב השני של
 גלויות שהוא יום שמיני של פסח שאסו' ג"כ בכל יראה בדיוותי
 הבית יוסף כי אין חילוק בין ראשון לשני אלא לענין מית מלבד
 זהו שאמר הכתוב שבשעת ימים מנות תאכלו וכיום השביעי חו'
 לה' וכבר נשלמו שבשעת ימי הפסח כצונו זה ואל' לזנות עתה
 בפסוק שני מנות יאכל את שבשעת הימים הוי את שבשעת
 שצריך שיאכל מנות בריבוי של שבשעת הימים הוי את שבשעת
 הימים לרבות יום שמיני של פסח ואליעלה דעתך להקל בו
 לפי שהוא יום טוב שני של גלויות ועתה חנן בקיאי בקביעי
 דירתך לכן מוצה ואומר ולא יראה שהוא ציוו בוא' להוסיף על
 הראשונים כמו שאסרת לך שבשעה ימי החג שלא יראה ולא
 ימנא חמץ כן ביו' טוב שני ולא ירא' לך שאור ולא ירא' לך חמץ :

סדר בשעה

ויהי' בשלח פרעה את העב' ולא נחם אלהים דרך ארץ
 פלשתיים וצריך להבין מה שייכות יש ולא נחם אלהים
 ליהי' בשלח פרעה דוושוע שבשכיל שזילחם פרעה לכן ולא
 נחם אלהים דרך ארץ פלשתיים ועוד אמרו במדרש אין ויהי לא
 לשון צרה ומה צרה הייתה שם י"א משה צוח ווי י"א פרעה צוח
 ווי וצאנ' גם אכזי דלחוח ומאנשי ישראל היו צוחים ווי ההיטו
 שאמרו ר"ל שזפת החשך היה כדי שיוותה בו רשעי ישראל שלא
 היו רוצים בגאולה וזכת החושך בשלמה שני ימים קודם הפסח
 ששקרא פרעה למושה הים בפלוג אורתא דתליסר נהי י"ד
 כעמאר צנח' ברכות ואחיהם וקרוביהם אבותיהם ונשיהם היו
 בניי אכלותם ולכך צעקו ווי ויהי בשלח פרעה את העם ונהג
 שבשעול' היו יועץ אחד שנתן עצה שלא יצאו לדרך ומית היועץ
 ולא שמוע לענתו ויצאו וקרובי היועץ יצאו ג"כ לדרך עם שאר
 השיירה אם יאירע איזה תקלה באותו הדרך מה יאמרו קרובי
 היועץ הלא זה הדבר אשר היה יועץ אתם' וזריתם את פיו ולא
 שמועתם בקולו ועדיין יש שהות בוי' לשמוע שקולו ולשו' לעיריני
 קודם שתבא עלינו הצרה הזאת שבשכילה יעץ לנו היועץ שלא

ואחר דליכא ס"ד שמא לב"ו אמרה • וי"ל שכונת המדרש כן
 הוא אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' משמע ששרו
 שירה על שהצילן ממצרי' ומצאת שהשירה הזאת היא לב"ו במצא
 שזורים ויומורי' בשביל שהציאם ממצרים ומדוד קרא ואמר
 אשירה לה' ש"י שהשירה שהיו מוצרים לה היתה על שהצילם
 ממצרים אלא היו מזוררי' על שנתרומם ונתעלה שמו של הקב"ה
 בכל העולם הוי אשירה לה' כי גאה גאה דוקא • ו"ש המדרש
 לה' אמרוה ולא לב"ו כלומר בשביל ה' אמרוה שנתרומם שמו ולא
 בשביל ב"ו על שהצילן ממצרים :

עוד יתכן לומר שכונת המאמ' הוא באופן אחר שכן הכתוב
 היה לו לטעות ולומר שעל שני דברי' אמרו שירה ישראל
 חד על שנתרומם שמו וחד על כי קום ורוכבו רמה בים וס"ד
 זה ה"א מחמת הפסוק שזוכיר שני דברים קמוך לשירה והוא
 אמרו אשירה לה' כי גאה גאה קום ורוכבו רמה בים ניוצא כפי
 משמעות הכתוב לכאורה שמוצרי' לה' על כי גאה גאה וגם
 שסום ורוכבו רמה בים ובא המדר' לסקן סבר'ו ואמ' לא אמרוה
 שירה ישראל אלא על כי גאה גאה דוקא ומנא ליה לדרוש דבר
 זה י"ל דמודיקא דקרא נפקא ליה שם כונת הכתוב כפי הס"ד
 שנאמר השירה על שני דברים היל"ל קרא אשירה לה' כי גאה
 גאה וקום ורוכבו רמה בים ואז באמת היה משמעות הכתוב
 שהשירה כאמר על כי גאה גאה ועל כי קום ורוכבו רמה בים
 מדלא כתב קרא בוא"ו קום ורוכבו אלא בלא וא"ו קום ורוכבו
 רמה בים ולהפסיק בין השירה לקום ורוכבו ולכן אמר המדרש
 לה' אמרוה ולא לב"ו דהיינו בשביל התרוממות שמו אמרוה
 ולא בשביל ב"ו דהיינו השפלת המצרים דלא יחא קומיה קודשא
 בריך הוא שמיחו בוטלת אויביה כמו שאר"ל שבקשו המלכ'י
 לומר לפניו שירה והש"י להם הקב"ה מעשה ידי עובדיהם בים
 ואתם אויורים לפני שירה :

עזי חזרת ייה ויהי לי ליטועה י"ל שכונת הכתוב הוא כמו
 שתרגם אונקלוס עזי תקפי דהיינו שנתקף על ישראל
 על יצרו וכפרו בע"ז ונלוו את עמוס הוי כמ"ש אר"ל במדרש
 אם ישראל ניוולים ננאליס וחס לאו אויב ננאלי' כיונא שחד מן
 הסיכות שהשיעמו ה' היא תוקפי שנתקפתי על יצרי ומכפרת
 בע"ז ומלת עזי וגם סיבה אחרת שבכל עוד שישראל בגלות
 אין שמו שלם הוי חזרת ייה והוא מלשון זמיר עריני' שני סיבות
 או שם עזי דהיינו תקפי ככור חזרת ייה שאין השם שלם אלא
 שם י"ה לצוד זה לצוד והוי חזרת ייה כלומר ששפרד י"ה מן י"ה

ויהי לי ליטועה כלומר בשביל או שתי הסיבות ויהי לי ליטועה
 ועדיין צריכן להסים לב שדדיין לא כתיישב הכתוב על מתוכנתו
 דמלת ויהי לי לא מתיישבי כראוי שהל"ל עזי חזרת ייה היה לי
 ליטועה זיל"ל במה שכתב רש"י כי יד על כס י"ה כשעב השם
 שאין כסאו שלם ואין שמו שלם עד שימחה ורעו של עמלק א"ל
 כמו שעזי חזרת ייה היה סיבה שימחתי ממצרים כן עזי חזרת
 ייה לעתיד לבא יהיה סיבה שנכא משיעבוד מלכות ומלת
 ויהי משמע היה ויהי • הוי עזי חזרת ייה אלו הכ' דברים הוי
 סיבות לגאולת מצרי' ויהי סיבה להיות לי ליטועה אחרונה הוי
 לי ליטועה :

זה אלי ואנניה כתב רש"י בכבודו נגלה עליהם והוי מראין
 אות באזכרו ראתה שפחה על הים מה שלא ראו כביאי'
 ובמדרש ראתה שפחה על הים מה שלא ראו יחזקאל הנביא על
 נהר כבר • וצריך להבין דברים אלו שאין יתכן שתראו שפחה
 יותר מנביאי' אלא בכר ידוע מה שאמרו ז"ל שכל הנביאי' נתגבחו
 מיען אספקלריא שאינה מואירה והיה מתדמה לכל כביאי' ונביאי'
 כפי מה שצריך לידמות כדכתיב וביד הנביאים אדמה אבל
 כשנגלה על הים אס' לא נגלה על הים יוצר בראשית שהוא מיי
 שבראו לא רנה לקרע הים וזהו הים ראה ויגוס ניוצא שמה
 שנגלה עליהם אותו דמות לא ראה שום כביאי' אבל עדיין קשיא
 שאין יהיה כח בשפחה לראות פנים אל פנים וי"ל שיעולם
 לא דאתה פנים אל פנים מודיק לטון רש"י שאמר ראתה
 שפחה על הים ולא אמר ראתה שפחה בים אלא העבין הוא
 כי הים הוא דומה למראה שוראה ייה שמתראה בו שאם יעמוד
 אדם על המים יראו פניו במים כך הקב"ה נגלה על הים בני
 ישראל וכו' וראו אותו ואמרו זה אלי ואנניה שהיו מראין
 באזכר אבל השפחה ראתה בנואה שלו על הים והוא שכתב
 רש"י ראתה שפחה על הים על הים דייקא :

ח' איש מלחמה ה' שמו הכתוב הוא אמר דרשני דקשיא
 מאוד למה הוצרך לזכור שני פעמים הוי"ה או יאמר ה'
 איש מלחמה שמו או יאמר איש מלחמה ה' שמו וזה לזכור ב"ש
 הוי"ה וע"ק שיתלחמה הוא דין ולמה מנינו בכאן ששם הוי"ה
 שיאמר עליו איש מלחמה ה"ל אלקים איש מלחמה ואפשר
 לומר שכונת הכתוב הוא כך במה שחקדמונו שעזי חזרת ייה
 היה לי ליטועה כמזא ששם הוי"ה כלתם כדי שיהא שמו שלם
 וזהו שכתוב בסוף הסדר מלחמה לה' כלומר מה שנעשה ה' איש
 מלחמה הוא להשלים שמו שלמי שנשבע כי יד על כס

ידיו כדכתי' פעלת ה' הוא דוקא כוננו ידקדיו דוקא ולא מעשה ידי אדם שהם השני בתי מוקדשות שבנו שלמה ודריוש כחוננו למדים ששני פסקוי' שהם מוכון לשכתך פעלת ה' ומוקדש ה' כענו ידך הם רחומים על ב"ה של מטה וב"ה של מעלה שעת' לבנות שיהיה בהמהר במיינו א"כ לא שייך אחר בכין ב"ה שיאמר ה' ימלך לא ה' ימך לבך שאל המאמר ה' ימלך לעולם ועד למה בלומר ויאמר שידבר אחר בכין ב"ה היה לו לומר ה' ימך ולמה אמר ה' ימלך ומתוך כי בא סוס פרעה כלו' הוא דאמ' ה' ימלך אינו נדרש סמוך למקדש ה' כוננו ידך לא נדרש למהר כשאמרו ה' ימלך לעול' ועד כשבא סוס פרעה ורכבו בים וראו ויפלתם שנטבעו בים והם יצאו ביד רמה :

ותען להם מרים שירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים וצריך להבין האי מלת ותען מה ר"ל מיי שאל לה דבר שהיא ענתה עליהם שאין עניה אלא אחר שאלה וא"כ על כרחין היא מלת ותען היא כוונ' ויען איוב שהיא לשון צעקה והריות קול שצעקה עליהן בקול גדול ומה צריך לנצוקה זאת אלא כמות ישראל כנועות היו ונאמר קול באשה ערה ולא היו רוצי' לשורר שלא להרים קול בפני אנשים מה ששתה מרים לקחה את התוקפידה ויאזר כל הנשים אחרים בתופין ובמחולות וכשראתה שאינן משרד' בשביל טעם הנזכר לעיל אז ותען להם מרים בשעה זאת ומתה להרים קול לפי שאנשים משוררים ונאמרו א"כ בתופים ובמחולות ובה לא יהיה הכחית הקולות כי תרי קולי' לא משתוע קול של הנשים וקול של האנשים וקול של התופים והמחולות היו ותען להם מרים שירו ביחד כולכם ולא יבחו בין טוב לרע :

עוד יתכן לומר ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים דקשיא מלת להם שהל"ל לכן לפי שהם נקיבות ועוד נתינת טעם אחר למה שהתחילה לנצוק אלא איתא בתנחומי קדמו שרים אחר כוננים בתוך עליות תוספות קדמו שרים אלו ישראל אחר כוננים לו ומלאכי השרת בתוך עליות תוספות אלו הנשים אחר רבי השמים לא אקבל דבר זה אלא הנשים תחילה אחר כוננים לו והלאהים שקילסו באחרונה ע"כ כיון שרבי לא קבל דרש הזאת שהשרים יקולסו קודם הנשים וקצן בשבועה ואחר השמים לא אקבל דבר זה כך מרים בראותה שרוצים המלאכים לשורר קודם הנשים או עלה חמתה באפה וצעקה במלאכים באמרה השמים שלא אקבל דבר זה ולפיכך כתוב להם בני' לרמוז שקאי העגיה למלאכים :

ולדעת

יה שאין שמו שלסעד שימחה וזכר של עמלק היו מלחמה לה' ר"ל בשביל שם הוי"ה כמו כן בשירה אמרו ה' איש מלחמה כלומר מה שתראה שגעה ה' איש מלחמה אינו שמידתו הוא דין אלא מה שנקרא איש מלחמה הוא כדי שיהיה ה' שמו דהיינו שיהיה שמו שלם :

ה' ימלך לעולם ועד כי בא סוס פרעה וכו' הכה הפסוק הזה כיון ור נחשב דויה בא לא שמיעין פסוק זה כדי בא סוס פרעה אחר פסוק ה' ימלך דכבר נכתבאר באר היטב שפרעה נכנס אל תוך הים והנשמי' ומה צריך עתה לומר כל השירה בפסוק אחד שיון פראוי יהיה שהפסוק זה יהיה קודם אז ישיר משה ששם יהיה וקומו הראוי לו וי"ל ביה שראו'ל במדרש אז ישיר משה אז שר לא באמר אלא אז ישיר ששירה זו עתידין לאמרה על קבוץ גלויות אמרו ג"כ רז"ל לא שיעיאת מצרים תתעקר מיוקומה לא שיהיה קבוץ גלויות עיקר ויעיאת מצרים טפילה לו והכה אחריו הנודיע אלהים אותנו את כל זאת שהשירה הזאת תאמר בקבוץ גלויות א"כ היאך נשיראת שיר ה' של יציאת מצרים בקבוץ גלויות לפיכך שם הפסוק הזה שהוא כוללו' כל השירה אחר ה' ימלך לעולם ועד וכוננו כן בששם ימלך לעולם ועד דהיינו קבוץ גלויות אז על יציאת מצרים ויאמרו כי בא סוס פרעה ברכבו ופרשיו בים וגו' שהוא מדרש על מה שכבר היה חיוון קדמוני :

ובילקוט איתא ה' ימלך לעולם ועד למה כי בא סוס פרעה והוא פלאי ולבא' ביאורו נקדים מה שאמרו ו"ל אלו היו אמורים ישראל ה' ימך אין כל אמונה ולשון היה יכול לשלוט מהם ולכן של המאמר ה' ימלך לעולם ועד למה כלומר למה אמרו ה' ימלך ולא אמרו ה' ימך ומשיב כי בא סוס פרעה לפי שראו שלא אמר פסוק כי בא סוס פרעה קודם אז ישיר ששם יהיה וקומו ואמרו בסוף אמרו ודאוי שעדיין לא ימך מכל וכל והיו כונת ה' ימלך לעולם ועד למה אמרו ה' ימלך ולא ה' ימך ויתיר כי בא סוס פרעה :

או יתכן לומר בהקדוה מרז"ל כוננו על ההוא מוכא שאלה לר' אליעזר הגדול אמר שאלה אחת יש לי לשאול לך מהו התקוה שאתם ויקוים שיבנה לכם ב"ה שני בתי מוקדשות כתיב בתורתכם והרי כבר היו ואל תשיבני דבר שאיני יוקבל מן חן תשובה נתן ועיניו בו ונעשה גל על עננות ח"ל תלמידיו רפינו ולנו מה אתה אומ'פתח ואמר ה' ה' וכווננו מה אדי' שייך בכל הארץ שתי בתי מוקדש' אמר משה שעתידין להיות מוכן לשכתך פעלת ה' האחד מוקדש ה' כוננו ידך הא' תרישיביתם שיהיו מעשה

ולרעתי מכל לדרוש פסוק זה של קדמו שרים אחר כוננים הפך
 מה שדרשו ר"ל ודרוש וקבל שכן וכדי לחלוק כבוד למלאכים
 שלא יקראו הם כונני ואנחנו שרים לא קדמו שרים או המלאכי'
 וכונני' אליו ישראל וידעת הפסוק באופן זה שלעולם הכונני'
 שהם ישראל קדמו ואחר שירה כפי מה שאר"ל ואחר שקלטו
 הכוננים קדימו שרים לקבל קודם הנשים וזהו שאמר קרא
 קדמו שרים לרצות לקבל אחר שקלטו הכונני' וזאת הקדימות
 היא על הנשים וזאת בת קול ואזורה אין לכם להקדים לנשים
 אלא בתוך עלמות תופפות כלומר הנשים יהיו אחר האנשים
 וזאת אח"כ הוי בתוך עלמות תופפות ולא לרועותיה דמלאכי
 השרת היה דבר זה שהקדימו הנשים להם אלא לכבודם של
 מלאכי השרת שאם היו אומרים שירה אחר האנשים ואחר כך
 הנשים היה משיע שאין מדרגת המלאכים מעולה מדרגת
 מין האנושי אלא דוקא בנשים אבל האנשים מדרגתם יותר
 מעולה מן המלאכים לכך הניח המלאכים לאחרונה כדי שלא
 ידון האדם דבר זה בדעתו ומה שקדם מין האנושי לומר שירה
 הוא בשביל אשר נשמה באפו ואפשר שימות ולא יוכה לומר
 שירה ולפיכך קדמו למלאכים ;

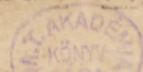
של קיבוץ גלויות שהיא בתורת חסד וידוע הוא ליודעי מן ש"ד
 רמזו בחכמה ח"ש פיה פתחה בחכמה כלומר מה שפתח פי
 משה רבינו והתחיל ב"ד שהיא חכמה הויא לפי שרצה להודיענו
 בשלשנו הן שספר זה ג"כ לקבוץ גלויות שהוא בתורת חסד
 הוי ותורת חסד על לשונה ;

עוד יתכן לומר שהקשה לבעל המאמר פתח בלאו שהל"ל
 וישך משה את השירה הזאת לא שאז מורה לעתיד כיון
 אז יומא שחוק פיננו וכפי מה שאמרנו שרצה לרמזו להם על
 גאולה העתידה שהיא בתורת חסד והנה מלת אז עולה כיון
 ח' שהיא התחלת במלת חכמה וזהו כונת המאמר שהקשה לו
 למה שפתח בלאו וז"ה ה"ד פיה פתחה בחכמה כלומר מה שפתח פי
 בהתחלת מלת חכמה דלוייה ח' דהיינו אז ולפי שרצה להודיענו
 בשלשנו על תורת חסד גם כן כיון שאמרנו הוי ותורת חסד
 על לשונה ;

סדר יתרו

וישמע יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלהים
 למשה ול ישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים
 ופירש"י מה שמועה שמע וז"ל קריעת ים סוף וזמלחת עמלק
 וקשה מנא ליה לרש"י דדוקא בשביל אלו השני יוסף' בא ודלמא
 שבה בשביל אותות ומופתים שעשה במצרים • וי"ל שהקשה
 לרש"י יתור בפסוק שאמר את כל אשר עשה אלהים למשה
 די לו לומר כל אשר עשה אלהים למשה ויזולת כל שמוע שידע
 כל מה שעשה אלהים למשה ולישראל ומהאיתא רבוי של את ורבוי
 של כל אינו אלא למעט ועוד דיוק רש"י בפסוק שאמר כי הוציא
 ה' את ישראל ממצרים שהי"ל כל אשר עשה אלהים למשה וישראל
 עמו כי הוציאם ממצרי' ומה צריך לומר כי הוציא ה' ועוד שאפי'
 הא לא צריך לכתב אלא וישמע יתרו כל אשר עשה אלהים למשה
 ולישראל עמו מדמוע הכל בכלל מאיתים מזה ומה ת"ל כי הוציא
 ה' לא כונת הכתוב כך רבוי אחר רבוי אינו אלא למעט וישמע
 יתרו את כל אשר עשה אלהים למשה וכו' אמר כל אלו
 האותות והמופתים שעשה במצרים לא ומצאו שגיא כח • שאם
 יש כח בידו מה לו להרבו' באותות ומופתים' וכמו בדבר ויורישנו
 אלה מדמורבה להגוים לפרעה ודאי שאין בו כח להוציאם והנה
 מוגוים לפרעה אולי יתיירא וירך לבבו וישלחם ח"ש הכתוב
 שמע יתרו כל האותות ואמר זהו רבני על רבוי דאינו אלא
 למעט השראה שהוציא ה' את ישראל ממצרים אומר ודאי אלא

ובמדרש אז ישיר משה ה"ד פיה פתחה בחכמה ותורת
 חסד על לשונה וצריך להבין מה קא קשי ליה
 לבעל המדרש בפסוק אז ישיר שהביא אחריו פסוק פיה פתחה
 בחכמה לתירוץ • ומה שייכות יש לפיה פתחה בחכמה הוא
 ישיר וקודם נקדים מה שאמ' הכתוב ציון במשפט תפדה ושביה
 בצדקה למה הפסוק בין ציון לשביה וגם שמראה שכי מוכי
 גאולת חד במשפט וחד • בצדקה וכדאי שמה שהיא בצדקה אין
 במשפט ומה שהיא במשפט אין בצדקה • ואמרו בזה הקדימוני'
 שאין האים חייב מן הדין לפדות את אשתו אלא פעם הראשונה
 אבל אם חזרה ונשבת אין כופין אותה לפדותו אלא"ל יכמרו
 רחמינו עליה ויפדה בתורת צדקה וזהו שאמר ציון • בפעם
 הראשונה במשפט תפדה שחייב בפדיונה אבל חזרה ונשבת אין
 לה פדיון אלא אם פודה אותה דרך צדקה כגוף שגולות זה
 המור והכחור אין חייב לפדות אותנו מן הדין אלא עד שיכמרו
 רחמינו עלינו ויפדה אותנו בתורת חסד כדכתיב וברחמים
 גדולים אקבץ כרי שאין לנו קבוץ גלויות לא עד שירחם עלינו
 בתורת חסד • וזה שהקשה למדרש ולמא פתח ב"ד שאמר
 אז ישיר שהל"ל אז שר אלא שרצה לרמזו על גאולה אחרונה
 שעתיד להיות בתורת חסד ועתידין לתימר שירתא דבא כמנא
 שהי"ד ששם בפתחת השירה היא להודיענו על שירת עתידה

ולתא למפרע כי כל האותות והמופתים שעשה הוא להראות גדולתו וסבבנותו ששלח לו עשר פעמים לומר שלח בני כבדי ולא רצה ולא הכהו עד סוף העשרה פעמים ומאן כודע כמה ארך אפים לפניו נמצא שלא עשה עיקר יתרו כי אם מההוצאה שהוציאו ומוצרים והכה מיניו גם ראיו מלחמת עמלק שנלחם בישראל אחר שיצאו לחירות ממצרים ואלו לא הוה משה שהתפלל כדכתיב והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל כמעט קמו וכנענים תחת העמלק שסוף יציאת מצרים היתה הנלחם ועמלק ו'ש' מה שמועה שמוע ובא אם הוא כשביל ניסין וגבורת דעבד במצרי' היה לו לבוא ביותם במוצרים מזה ימותיו עד מלחמת עמלק ש'ו' שלא עשה חשבון וכל האומר עד שהוציאו ומוצרים ולבך פי' קריעת ים סוף ומלחמת עמלק שהוא תכלית ההוצאה תחת יד מוצרים :

עוד יתכן לומר כונת רש"י בחובן אחר והוא שנקמה ליתרו למה לא בא בקריעת ים סוף לבד והוכרח להמתק עד מלחמת עמלק וי"ל שיתרו כשהתחיל לראות ניסין וגבורת דעבד קודם ברוך הוא במוצרים מיד היה רוצה לבא להתגייר אבל כתייבא שמו' לא יקבלנו דאין ונקבלי גרים ליונות המשיח כשראה קריעת ים סוף ושמוע שגם ערב לרב עלה אתם אחר ג'כ' ודאי שנקבלים גרים אבל אפשר עדיין לומר וי' ג' אתך עליון יפול אבל המנויים שארבות האלו אפשר שלא יקבלוהו כשמוע שאמר הקב"ה מלחמה ל'ה בעמלק וידור דור אחר ח"כ אין לו מלחמה להקב"ה אלא עם עמלק אבל שאר עממיים ודאי שיקבלם בתשועה לבך אחר רש"י מה שמועה שמוע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק שוקריעת ים סוף למד שנקבלי גרים דאלת"ה ה"ל למערס בים סוף כמו המוצרים מולד נערס בים סוף ש'ו' שיקבלו בתשועה לגרים ומלחמת עמלק למד שאין לו שגאה אלא עם וזרעו של עמלק וזו שפירש"י מה שמועה שמוע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק :

עוד שיתכן לומר שפירש"י מה שמועה שמוע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק דרוע הוא שיתרו היה רב חרטומי ואוועגי פרעה היה ולא הכיח ע"ז שלא עבד לראות היש בה ימוש חקירה שביה חוקר בה ולא מוצא בכל ע"ז ומש רק ראה שהטבע לא שתנה והכה מול של מוצרי' היה טלה וחול של עמלק הוא עקרב שזכרו וחדים ונולדו כו' ס' ויגולק רוצה לומר עם לק ל"ק עולה ס' מ' מול' שר של עמלק היה ס' ס' שזולו עקרב וכפי הטבע טלה הוא אש ועקרב הוא מים כשראה שהשפיל שרו של מוצרים והטבע בים אחר הן חיות שהוא כח גדול וכן

גדול להשפיל שר גדול כזה אבל ח"ו דמיתו בדרך טבע שהיו שטבה הי' אש והשליכו בים ולכן יוכל עליו אבל מול של עמלק שהוא עקרב הוא מים ודאי שלא יוכל עליו לפי שהקב"ה כתיב ביה כי ה'א'ק' אש אוכלה הוא ועקרב הוא מים ודאי שלא יוכל עליו בדרך טבע כי המים ומכים את האש ובדאי שלא יוכל לו כשראה שהתחיל להטעו בן נון את עמלק ואת עמו לפי חרב מיד בא להתגיי' מהי מה שמוע' שמוע' ובא ק"ס ומלחמת עמלק ; **עוד** יתכן לומר פירש אחר במאמר רש"י מה שמוע' שמוע' ובא ק"ס ומלחמת עמלק לפי שיתרו ראה שבמטה היו רמולי צו עשר מכות לפיכך לא האמין בתשעה בכל הכנסים ונפלאות שעשה במצרים שאמר הכתוב הוא אינו ומוצו אלא מחמת העטה כשראה בקריעת ים סוף שאמר הרם מוטף ונטה ידך על בים והוא הרם מוטף הוא כמו סוס ורוכבו רמה בים וזו שאמר להקב"ה הרם את מוטף כלומר השלך מוטף שלא יאמרו שהכה הוא במטה אלא ונטה ידך על בים ידך דוקא ובעלמחמת עמלק כתיב והיה כאשר ירים משה ידו וזו דוקא ולא כתיב והיה כאשר ירים משה ימטהו אלא יזו שבראה יתרו שג' דברים אלו שמועו בלי מטה אחר ודאי אצבע האצבע הוא ולפיכך בא להתגיי' מהי מה שמועה שמוע' ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק שלא נעשו ביד ולא במט' ; **עוד** יתכן לומר פירש אחר על לשון רש"י לפי שיתרו היה חושב שהטבע לא ישתנה והיה חושב שהטבע הוא אלהות כשראה שגשפת הטבע והיה נעשה יבשה מה שלא היה מששת ימי בראשית וגם מלחמת עמלק שאמר ר' ל' שחכה אשמים על פי המול' שלא ימותו באותה שנה ח"כ גם מלחמת עמלק כפי הטבע לא היו יכולין עליהם כשראה שני דברים אלו שהטבע וזכרתי שלא יהיה - וראה ששינה את הטבע אחר עתה ידעתי כי גדולת' מכל אלהים שאין כח בשום מלאך לשנות הטבע הקדמון הוי מה שמועה שמוע' ובא ק"ס ומלחמת עמלק ;

עוד מכל ליתן טוב טעם למה כתב בסוף שני שונות אלוים וזו' ונתלה ההוצאה בשם הני' ה' וי"ל שכונת הכתב' הוא כן מיניו של משה עשוו לקים לפרעה וגם לישראל אחר להם אני אחרתי אלוים אתם הרי שעשאתם ג' אלהים ויתרו היה חושב ששם אלוים היה שם העצם של הקב"ה ח"כ אסו' להשתמש בשם זה לפי שהוא שרביטו של מלך כשראה שעשה אלהים למשה ול ישראל עמו אז אחר ח"כ ודאי לא מוציאים מוצרי' הוא שם הוי"ה וזהו כונת הכתוב וישמעו יתרו ומאיתיה שמועה נולד לו המיעוט דהיינו את כל ומה שמוע' שמוע' אלוים משה וישראל עמו דהיינו שקראם אלוים ח"כ שם האלוים אינו שם העצם הוי כי הוכיח' ;

את ישראל מוצרים הו"ה דוקא ולכן אמר עתה ידעתי כי גדול
 ה' וכל האקים כלומר מקדם הייתי חושב ששם האלקים הוא שם
 הגדול שכולם שהיה חשב שהוא שם העצם כשראה שקרא
 למשה ולישראל בשם אלקי' ואמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל
 אלקים :

עוד יתכן לומר כי גדול ה' מכל האלקי' כי בדבר אשר זדו
 עליהם יתרו היה חושב בראשונה שפועל הסובב אינו
 פועל הרע שמידת הסובב לפועל להסובב זאך יתכן שישתנה
 סובבו ויעשה רע ופועל הרע מידות להרע ואין יתכן שיעשה
 טוב ופועל כרחין שזה הוא שני מידות הסובב להטיב ואדין להרע
 וזהו היה חושב ששני דעות שמים כשראה במצרים שאמר
 ועברתי בארץ מצרים איני ולא מלאך והנה כל בכור מצרים
 ומעבדיו ישראל לא מת עד אחד והיה עושה דין במצרים ומרסם
 על ישראל וטבע למצרים בים סוף וביים הגיל לישראל אמר
 ג"כ פועל הסובב ופועל הרע אחד הוא הוי זימד יתרו ואמר
 עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקי' שבשמות של אל ושל אלקי'
 כל אחד אינו משתנה מידותיו אל לעשות חסד ואלקי' לעשות
 דין כשראה שם הו"ה עשה דין ורחמים בכת אחת אמר ודאי
 דא הוא בעל הרחמי' והדין ושם א' ושם אלקי' הם תחת רשותו
 אל מיונה על חסד ולפיכך אין לו רשות להשתנות לחסד ויחזק
 שיונה על דין ולפיכך אין לו רשות להשתנות לחסד ויחזק
 והו"ה פועל דין ורחמים ש"מ שהוא לקי אלקים הוי יחזק יתרו
 שראה שפועל הסובב ופועל הרע הכל אחד לכך אמר עתה
 ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים מכל לרבות אל ואלקי' :
עוד יתכן לומר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האקים שהיה
 חושב יתרו כמו שחשב פרעה כשאמר מי האשר אשחש
 בקולו שחשבו ששם זה הוא טובב חמה כמו שכתבתי במקומי
 ולכן היה סובר יתרו שאי אפשר לנצח ישראל תחת יד מצרי'
 מאחר שהם חלקו של חמה בדעתים כי חלק ה' עשו לפי
 שפרעה היה ראש המולות שהוא טלה וזהו היה מתגאה שאין
 למעלה הימנו כשראה כי אצוה ה' את ישראל ממצרים ולא זו
 בלבד אלא שהשליך שרו של מצרים בים בדעתים כוס ורוכבו
 רינה בים אמר ודאי שם הו"ה אינו כובכ חונה הוי עתה ידעתי
 כי גדול ה' מכל האלקי' משעם כי בדבר אשר זדו כלומר
 שלטה היה זדון בלבם ולומר שאין למעלה מאלקיהם שהוא
 ראש המולות ונצוה משפיל אותו הוי כי בדבר אשר זדו עליהם
 כלומר בדבר שהיה להם זדון מנצח עליהם משפיל א"כ גדול
 ה' מכל האלקים :

ואת

שני בניו אשר הם האחד גרשום כי אמר גר המתי
 בארץ נכריה ושם האחד אליעזר כי אלקי אבי
 בעזרי ויזילמי וישרב פרעה . וקשה לדפנא מן סתבדא שהי"ל
 לקרות הראשון אליעזר שהוא המקרה שהצילו מחרב פרעה .
 וא"כ לשני היה לו לקרות אותו גרשון כי גר היה בארץ
 נכריה ולמה הפך בשמות ויתכן לומר שבכל עוד שלא אמר
 הקב"ה למשה לך שוב מצרימה היה מתיירא ויפרכה שולך
 גדול הוא ושוא ישיגע באיזה מקום בוא וישלח ויקחנו לפיכך
 לא שם שם הכן הראשון אליעזר שעדיין לא נתפרסם הגם
 שניצול מכל וכל מידו לא קראו גרשום על שם המאורע שהיה
 בו כשאמר לו הקדוש ברוך הוא לך מצרימה והוציא את ישראל
 מצרים זה אמר ודאי שהצילני מחרב פרעה ולכן קרא לשני
 אליעזר על שם כי אלקי אבי בעזרי ויזילמי וישרב פרעה .
 אבל עוד לאלוקי ימלין דאם כן היה לו לקרותו אליעזר שכבר
 הצילו מיד פרעה והוא מקרה שבער א"כ הו"ל אלעזר ולמה
 קראו אליעזר שהוא פועל עמוד ותנו למה אמר ויזילמי שהי"ל
 שהצילני לא יש לומר שמה שקראו אליעזר שהוא פועל עמוד
 לראש בשם זה שגורו ושיעברו ולכן אמר ויזילמי שהצילו
 ויזילמו וק"ל :

כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטני בין איש ובין רעהו
 והודעתי את חוקי האלקים זאת תורתו וראוי לתת
 לב בלשון הכתוב הוא ראשונה שהי"ל כי יהיה להם דבר
 באים אלי שיתדלו לא שאל על איש אחד שאמר בא אלי ועוד
 דמדתחיל משה לומר כי יהיה להם דבר בא אלי למה מסיים
 ואומר בא אלי בלשון יחיד שמלת להם הוא דברים רבים .
 אם כן הו"ל באים אלי עוד קשה דמה צריך לומר והודעתי .
 את חקי האלקים ותורתו דמחילא משיעו מאחר ששפט בין
 איש ובין רעהו מודיע חקי האלקים ותורתו מסיבת
 המשפט . ועוד יש להקדק מה שאמר וכל העם נצב עליך
 מן הבוקר עד ערב שואמר שכן הדין למה להם להיות נצבים
 עליו עוד קשה שמלת בא אלי היא מיותרת שבדאי אם לא
 באין לפניו אין צדוק את הצדוק וירשיע את הדשע אם כן
 הוי לי לחימר כי יהיה להם דבר ושפטני בין איש ובין רעהו
 וזמלת בא אלי לא נדיבא וכפרט באומר בלשון יחיד .
 ואפשר לומר שמה אמר לחותנו שהניצבות העם אצלו הוא
 משני סיבות האחד כי יהיה להם דבר וזאת תשובתו ושפטני
 בין איש ובין רעהו וזכרתי ששם יבא בעל דין אחד לפני
 מאחר שלא בא בעל דין השני כדי

שלא יתחיל אלי לספר טענותיו והודעתי את חוקי האלהים
 זאת תודותיו כלומר יתחיל אני להודיע לו את חוקי האלהים
 זאת תודותיו ובוה לא יהיה לו פתחון פה לדבר טענותיו קודם
 בראת בעל דין השני ומחמת זה מתעכבין כולם דהיינו מי שלא
 שססתי דינו עדיין הוא מעוכב לבעל דין שלו שיבא כדי לספר
 טענותיו לפי שאני התחלתי בדברי תורה ולא הנחתו לטעון
 טענותיו ומחמת שאני מעכב לזה בדברי תורה כדי שלא יטעון
 טענותיו קודם בראת חבירו נ"כ השנים שספסטיג בין איש ובין
 רעהו ומתעכבים מעצמם כדי לשמוע דברי תורה ומטעם זה
 כל העם עומדים עלי מן הכוקר עד הערב :

ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן הכר לאמר וגו'
 ובמדבר וימשה עלה אל האלהים ה' ד' עליות למרום
 שבית שבי ויהו עליות כתעליות על המלאכים בנוגע שבעולם
 אדם ככנס למדינה נוטל דבר שאין עיני בני המדינה בה וימשה
 עלה למרום ולקח דבר שעניו כל בני מרום בה יכול נשלה
 בחינם ת"ל לקחת יכול יהא חייב ליתן דמים ת"ל ונתנות .
 ומאחר הוה אומר דרשני דקשי' מוארד ראשונה ויה הוקשה לו
 בפסוק וימשה עלה אל האלהים שהביא ראייה ופסוק עליות
 למרום ועוד קושי' שבית שאומר מהו עליות וכי לא ידע הכנת
 מלת עליות מה הוא וחס' מהפך ההכנה ואומר כתעליות .
 עוד קשה מיה שאמר ויכול נשלה בחנם ת"ל לקחת תימיה
 דכדלמי נשלה בחינם דקרא קאמר שבית שבי ומי ששכ שבי לא
 בותן דמים עליו ת"ל איך אומר ת"ל לקחת שמשמע שנתן דמים
 וגמרינן קומה קומה ומשי עשרין . ת"ל קשה היאך אומר יכול
 יהא חייב ליתן דמים שמיטא שאם לקח שיבא חייב ועוד קשה
 שהל"ל יכול נתן דמים שזולתו יהא חייב הוא לעתיד מאחר
 שאמר לקחת לא שיקך לומר יהא חייב ת"ל מתנות שאינו
 חייב לתת דמים וקשיא רישא חסופא דלא ראי זה כראי זה
 שאם הוא לקוחה אינו ונתנה ואם הוא ונתנה אינו לקוחה .
 ובלעתי נראה לישב מדרשה זו שאמרי כי שני דברים היו בתורה
 ונתנה ולקוחה דהיינו שזולתו חסרת היו לנחמים ששכיל
 התורה שרונים לקוח אותה ואם היה אדם הוצה להשאיר
 סעגורים כדי ללאת לפתחם בחן עם המלאכים נוי וניי היה
 בידו יכולת לעמוד לטעון עם מלאכי השרת אכילו שיתנו לו
 כל ענין שבעולם ממש שמשע יש לו סדר סגוריא שלימה על
 ישראל שראוי ליתן להם את התורה ולא למלאכים וכפ"ה זה
 השטר שהיה ליתן לחטה שאלהם עם המלאכים ולקח העגרה
 מהם לביאים למשאל ומאזנו הכח נאמר על וימשה שלקח

התורה בלקוחה כאילו לקחה בכל ענין שבעולם א"כ כיוצא
 שהתורה היה של משה ומאחר שנשבע עלינו כאילו לקחה בדמים
 א"כ יהיה אסור ללמוד בחינם שיקרא וגו' ש' המאמר יכול
 יהיה חייב ליתן דמים כלומר הוצה ללמוד יכול יהא חייב ליתן
 דמים מאחר שנאמר לקחה ת"ל ונתנות כלומר הקב"ה נתנה
 בעתהם אבל משה הצילה מיד המלאכים שגזלו מן המלאכים
 ואפיריון מיטוה ושכרו יהי' מוכפל מן השמי' אבל לעולם מתנה
 היה ואינו חייב לתת דמים הוצה ללמוד וזה הדבר מדוייקת
 בפסוק שבית שבי לקחת ונתנות שנתן הקב"ה לאדם :

ועתה נבוא למה שהקשינו ברישא דמיה הוקשה לבעל
 המאמר בפסוק וימשה עלה שהביא פסוק עליות
 למרום להשיב קשיא זאת שפסוק וימשה עלה . . ויתכן לומר
 דהוקשה לבעל המאמר מאחר שאמר וימשה עלה אל האלהים
 דמשמע שעלה לשמים א"כ מה ת"ל ויקרא אליו ה' מן הכר אם
 הקב"ה היה בהר למה צריך משה לעלות השמים כדליתא
 בגמרא והכתיב וימשה עלה אל האלהים למטה מעשרה והכתיב
 ויעל אליהו בעשרה השמימה למטה מעשרה ויודכביא פסוק
 דאליהו דכתיב בפירוט שעלה לשמים ואמר למטה מעשרה א"כ
 גם עליות משה היתה עד מקום שעלה אליהו שהיא למטה
 מעשרה הרי משה עלה לשמים אבל למטה מעשרה וקשה ליתן
 הוצרך לעלות השמימה מאחר שהקב"ה בהר וכמו כן הוקשה
 לבעל המאמר דיוק בפסוק שאמר ויקרא אליו ה' מן הכר שאין
 קריאה אלא מרחוק ומאחר דכתיב וימשה עלה אל האלהים
 אם עליות זו היה שעלה אל ההר מה צורך יש לקרוא אותו שאם
 היה הקריאה קודם וימשה עלה הוא נישא דהוה אינונא
 הקב"ה קראו והוא עלה ועוד אם היה כותב הפסוק וימשה
 עלה הוא יחא גם כן דמשמע שבעוד שהיה עולה קראו
 אבל מאחר שאמר שבבר עלה א"כ לא שיקך קריאה לכך
 הוצרך להפוך כוונת הפסוק ולומר שהיא עלה אינה עליות
 ממש אלא שנתן את המלאכים וכשנתן את המלאכים קראו
 ה' למוות לו כדויתרש ואולי והביא ראייה המדרש מעליות
 למרום לפי שפסוק שקודם זה של עליות למרום כתוב
 רכב אלהים הבותים אלפי' שגאן אדני בס סיני בקודש
 משום שהקדוש ברוך הוא בא לסיני ובסמוך אומר עליות
 למרום למה וקשה ואמר ויהו עליות כלומר לא יתכן לומר
 דהוא מולת עליות הוא כפסוקה שכבר אמר שה' בסוינו
 אם כן מהו עליות אלא בעל כרפי' לומר שפירוש עליות
 הוא

הוא שנתעלית ומדפי עלית הוא כתעלית ג' כפי' ומשה עלה אל האלקים ה' למשה כתעלה על האלחאים ואני לעניות דעתי אפרש פי זה שלא כדרשת המאמר והיינו שולת יוקח' אליו ה' מזהרה הוא דיבור אינלי דמשתמע לתרי אנשי דהיינו או שמושה עלה להר והיה בהר זקק"כ היה בשמים זקראו למשה מן ההר כלומר שקראו ינהימום שהיה משה יושב בו שהוא ההר היו יקראו אליו ה' מן ההר או לומר שהק"כ ה' בהר זקראו למשה מן ההר היו יקראו אליו ה' מן ההר כדרי דאית ביה שני פרושים וכדי לישב הפשט נריך לומר שהפירוש הראשון הוא יותר אחימי שכבר יוכינו שאמר הדברים האלה כתוב וידר ה' על הר סיני ח"כ בעל כרחין שקראו למשה לא היה הקב"ה בהר וידוע הוא לזודעו מן שולכות בקרא אלקים ונקראת הר סיני ו"ש הכתוב ומשה עלה אל האלקים היינו להר סיני ומאז שמושה היה בהר סיני וכוה אתו שפיר ויקראו אליו ה' מן ההר כלומר שהקב"ה היה בשמים ומשה בהר וקראו מן ההר וכוה יתישב הכתוב בהג"ע ג' :

ועתה אם שמועו תשמעו בקולי ושירתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל . ונריך להבין פסוק שני שהתחיל כחזון וזומר ואתם תהיו לי ממלכת כהני משמע שפסוק ראשון לאו על ישראל אתמר מדאמר ואתם שיהי' לי ותהיו לי ממלכת כהנים דמלת כהנים ידומת עוד נריך להבין והייתם לי סגולה מכל העמים וזה ר"ל לפי שהוא לי שבא דמשתמע לתרי אנשי או שזקח אותם מכל העמי' להיות לו לסגולה או שכל העמים יחזיקו אותם לסגולה ונראה מאחר שבת' ואתם תהיו לי ממלכת כהני דכוותן והייתם לי לסגולה הוא כפי' משמעות השני דהיינו שהגויים יחזיקו אותם לסגולה וזה יוכן מה שזכרתי בספר טוב הארץ .

שבזמן שבית המקדש קיים היה בא שפע לבו ומותנותו שלבו היו יונקים השבעים שרים ויונקים השבעים אוחות או היה נראה שהארץ היה להקב"ה אבל כענינו כשחשאונו ולא שמוענו לקול מוריה נטרדנו מן הארץ והם לוקחים השפע ומותכין לנו התחית מן התנינית ועל אלה נרצה הארץ תחת עבד כי יולך ונפחה כי תירוש גבירתה ומה לה לארץ לרננו אלא שיוקדם היה נראה עליה הארץ ומלואה וכשאונו לוקחים השפע והם נראה כי איש רוע לו הארץ ח"ש השמק והיה אם שמוע בקולי לעשות מצותי ושירתם את בריתי דהיינו השבת וכל שביעי דהיינו שמועו או לא תהיו טרודים ותשבו בה

וכשאתם תשבו בארץ השפע יבא לכם והעמים אוכלים את התנינית שלכם וענייכם יהיו תלויים לכם היו והייתם לי סגולה מכל העמים כלומר שכל העמים יחזיקו אתכם לסגולה וכוה אתם מוראים כי לי כל הארץ . ומה שאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש . ר"ל כשתראו עצמיכם שכל העמים יחזיקו אתכם לסגולה אל יתגאה לבבכם בזה וז"ש ואתם כלומר ואתם אל יתגאה לבבכם אלא תהיו לי ממלכת כהנים כלומר מולכה של ישראלים :

וכפי' משמעות הראשון שאמרנו שיקח אותם מוכן כל העמי' לסגולה יוכן בזה שאמר ז"ל מיי הקדיוני ואשלם תחת כל השמים לי הוא ודרשו ז"ל על שכן היונות ואלם עשית ימעקא אם לא נתתי לך בית קיינות ונות צנינות אם לא נתתי לך זכו' וכמו כן לאומות העולם ח"ש שחלק להם את הארצות ונתן לכל אומה ואומה מקומה בדכתי' והארץ נתן לבני אדם אם לא הייתי בנותן לי הארץ מניין הייתה לו השליטה והמלוכה ח"כ אם יכיו בני בגלות בתוכם לא יוכלו ג' כ לומר יעבדונו הם אם תרצה אותם קנה אותם בדמים זהו שאמר הקב"ה אם הארץ היתה מקוד' שלכם יש לכם טענה זאת לומר הארץ היה שלמו ולקחמו העבדים והביאום בתחוינו וקנתה לנו שדינו אם תרצה אותם קנה אותם ויגזרו ז"ש קראו מיי הקדיוני ואשלם כלומר מיי הקדוש לעשות הארץ קדש ומיני שאו תקרא הארץ שלנו ואהיה חייב לשלם שקנתה לו שדו מיי הקדיוני ואשלם מאחר שמתת כל השמים לי הוא :

עוד יתכן לומר תחת כל השמים לי הוא שאפ"ת יתאם היה המדבר שום ועשיתם אותם ישוב וכוה נמצא שבכין קדיונות אתם וקנייתם הארץ ע"י הבנין והחוקה שאמר ששבת' בה שלש שנים ולא חמית' יבולים לומר הווי חוקה זח"כ בדכס קנתה לי שדה לכך אמר הכתוב תחת כל השמי' לי הוא שאין דין חוקה שייך אלא בבית שאין בעל הבית דר בתוכה או אם לא ימחה בתוך ג' שנים החזיק בה אבל אם יהיה בעה"ב דר בתוכה יוכא אדם יושב שם ג' שנים אע"פ שבעה"ב לא אמר לו כלום אין לו דין חוקה כלל יען שבעה"ב הוא בתוכה ואין יוכל אדם להסוק במקו' שבעה"ב דרים בתוכה לכך אמר קראו מיי הקדיוני ואשלם וזאת תאמרו אות' הוא שאתם בראת את הארץ אבל בכנין אבחנו קדמונו שמוענו מדבר שרון וכונינו בו ולא חמית' בדיני זח"כ כבר החוקנו וז"ש הכתוב תחת כל השמים לי הוא כלומר אלו הארץ הוואת בהחזקתם בה היתה תחת כיפה אחרת שאין אני דר בתוכה הייתם יכולים להחזיק

הכרחה ה' ל' יום כן יחיוצו לעולם שאלת כך אינה מדויק
הטיב ועוד יראה עב העבן שכבר העבן עב מעצמו דכתיב ועבן
כבר על ההר וזמיה באור יתעב עב ועבן ו'ל שמתכונת
הדברים הם בקדמא דאיתא בן יודעיתן שמו שיש ע' שנות
בקודש כן יש ע' שנים דאיתן דסיטרא דקליפה דכתיב גם
את זה לעשות זה עשה האלק ויחיון אקרין סטרא דעבן דתי'
שכיתה בעבן כך יעברת תפילה לבי שחם קליפות המזילות
בינינו לאבינו שבשמי' ונקראו סטרא דעבן חוץ סק' בה למשה
חס חבי מדבר איתן זון השמים הן אמות שכל כעס ישועו וירא
אבל סער דב' שבתמן שהיו בהם זושבעים אמות כל אחד
יאמר שהמבד הוא חלקיו שהיה מאמין בו וזמיה יודע חלשות
לכן אפי הנה לבא חלק למוטע לעיניהם בעב העבן כלומר
בשבעים ושתיים שנים יוסטרא דעבן וכל אחד ואחד יראה
חלקיו עמוד שם ושיתק ככלב לא יתקן לשונו וישמע את הקול
יוצא מתוך חוש או יאמין חדע כי חלקו אינו כלום ושקוף עבד
ימעבדו ולכן אין לו פתחון פה לפני רבו לפיכך אור קר בעבור
ישמע העם שהוא הערב דב זלף על ישראל ישראל מאמינים
בני יחיוצו יגשמי עשה כן זמם כך שם כ"ב אותיו בתורה
יאמינו לעולם או יוגד משה את דברי העם אל כלומר גם הם
רזנים בזה בלאת יידי הספק ויאמרו דמינו לראו את מלכינו ;
א יתכן למור כפי שפטיה דקרא במה שנקדים בדרך טבע
חוש הראות חוש השמע זה תלמי בזה שאם אדם ירא אור
גדול יתבלבל דעתו יען שלא הורגל בו ויאחד ג' כ חוש השמע
זה קב"ה רונה שיראו שהוא המדבר בדכתיב וכל העם רואי את
הקולות דואים וקוא ואם יבא להם באור גדול יאחד מהם חוש
השמע וזכה יהיה פעם אחרת פתחון פה לערב רב לאמר לא
שמוענו ולא ראינו מי הוא המד' לכך אמר הנה אנכי בא חלק
בעב העבן כלומר בערפל כדי שלא יתשק ויאור עיניכם וזכה
לא יתבלבל דעתו ויאחדו חוש השמע ז' ש הכתוב הנה אנכי
בא אלק בעב העבן שהוא ערפל גדול כדי שישמעו העם בדברי
עיון ובה זמם כך כ"ו שהוא ב"ב אותיות התור' יאמינו לעול'
השחרו לכס עליות בהר ונגוע בקצהו כתב רש"י ונגוע
בקצהו אפי' בקציהו ולפי עניות דעתי בוכת רש"י
כך היה שון הפסוק ישמע שמוה שימור מעלות בהר כדי
לנגוע בקצה שההר יש שני קצות ראש ההר הוא קצה העליון
ושיפולי ההר הוא קצה התחתון וכשאו' קרא השמור לכס לעלו'
בהר ונגוע בקצהו מ' זמיע שהעליה כדי לנגוע בקצהו עליון
אמר אבל לעלות בהר בלי נגוע בקצהו עליון מותר לכך אמר

זה אבל שהשמי' והארץ הדום דגלי אף יכול' אתם להחיות בה
יואחד שהיה תחת כרפה אמת ואפי דר בתוכה היו תחת כל
השמים לי הוא זיון לכס חוקה ח' כ' אע"פ שלקחת ישראל תחת
דשותכם אין לגש חוקה ככה לאמר קנה אותם ויעמנו לפי
שהם תחת רשותינו והחוקה בהם שקנתה לנו שדנו כי מי
הקדמיני ואשלים כנו' ו' ושה' והיה אם שמוע תשמעו בקולי או
אדור בתוככם ולא תועל נפש' אתכם ויכול' אפי ליקח אתכם
לסגולה ויבין כל השמים ולא יהיה כח להם למור הארץ היה
שלונו שהחוקה בה ויאמר שאפי דר בתוך הארץ תחת כל השמי'
לי הוא ואף להם חוקה היו כי לי כל הארץ וזה כונת הכתוב
בקנינו והיה אם שמוע תשמעו בקולי שהיא התורה והיית' לי
סגול' ויכל' העשו' שאחך אתכם ויבין כל העמי' ואין להם טענה
למור החוקה בהם יען כי לי כל הארץ כשארור בתוככם ;
זישב וזעה את דברי העם אל ה' ויאמר ה' אל משה הנה
אנכי בא חלק בעב העבן בעבור ישמע העם בדברי
עיון וגם כך יאמינו לעולם וישב משה את דברי העם אל ה'
וראו לתת לב בפסוקי אלנו שכבר אמר לעיל זישב וזעה את
דברי העם אל ה' ויאמר ה' אל משה זכו ולא תרינו שהלך משה
אל העם וקבל' תשובתם כדי שיאמ' יגד משה את דברי העם
אל ה' אף שרש"י ו'ל פ' משה שפ' מ"ו לא כתיש' דעתי כי ונאיתי
שינוי בפסוקים למה בראשון אמר זישב וזעה אמר יוגד
ולעניות דעתי בוכל למור שהאי' מלת זישב משה את דברי
העם אל ה' היינו שש' אליו בתשובת העם ונחמית שהתחיל
יהקב"ה לדבר מיד קודם שידבר משה לא יכול' משה להגיד לו
את אשר דברו העם לפיכך אמר שדיבר הקב"ה יאמר אמר יוגד
משה את דברי העם אבל בראשונה שב באותה תשובה בידו
ולא יכול' משה לדבר בשפיל' שהתחיל הקב"ה להדבר בהם אנכי
בא חלק בשמים דבריו הקב"ה הגיד לו מה שדיבר העם ;
ועתה יתקן להבין הפסוק שבאמצע דהיינו פסוק הנה אנכי
בא חלק בעב העבן ומה מרך לבוא בעב העבן זה לא ישראל
יאמרו רזינונו לראות את מלכנו וכשישים חושך סתרו לא יוכלו
לראותו ועוד מה שאמר בעבור ישוע העם בדברי עיון גם
הוא כפי שפטי' שאמר משה רזינונו לראות את מלכינו שהל'ל
בעבור יראה העם בדברי עיון ולא בעבור שישמעו שאם
היה כדי שגשע אפי' אם ידבר מן השמים ישועו שיוי יכול
לעמוד בקולו של הקב"ה דכתיב בתן בקולו תיווג הארץ ח' כ'
מה כורך לבא למטה כדי שישמעו דחשועו שאם ידבר עם משה
מן השמים שישמעו וע"ק מה שאמר וגם כך יאמינו לעול' שפטי

רש"י ונבעה בקצתו אפילו בקצתו כלומר אפי' בקצתו התמתק
ומכ"ש עלות בהר :

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים
דרך לדעת למק פתח במלת אנכי ולא במלת אני
ועוד למה צריך ליתן סימון אשר הוצאתיך דבזה הסימון בעיקר
מיוכה חורבה דמשמע דליתת ח"ו רשות אחר שלא הוצאתו
ועוד שכבר הכתובים מודים לעול עם הו"ה זה שהוא אלוקי
ישראל שהוא הוצאתו ממצרים וזהו מביא אותו במדב' בעמוד
אם וענן ואמר לנו היו נכבדים לשלש ימים א"כ מה טורח לומר
לנו וליתן סימון שהוא הוא אשר הוצאתו מארץ מצרים שהל"ל
אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך וגו' וי"ל במש"ל שכל היום נראה
להם כחומר דכתיב היום מלחמה ובסו"ט נראה כוקן מעוטף
בטליתו וזהו היה להם לישראל יקום לטעות שראו כי אל
נוצחם מוצרי' כתועפות ראם לו גבור ואיש שלחמה ועכשו
רואים אותו וקולן הוצרך ליתן סימון לומר אנכי הוא אשר
הוצאתיך מארץ מצרים ולכן אמר בלשון אנכי ולא אמר בלשון
אני שגלתו אנכי משמע לתרי אנשי משתת' שאותו אני ה' אלוקי
ומשתמע שאומר אחד ה' אלוקי שכן אחד עולה בריבוע בתוכן
אנכי כאותו זה האלף של א' אין לו שום עליוה במספר כי אם אחד
ח"ת של אחד בריבוע עולה ס"ד והיינו ח' פעמים ח' עליוס"ד
דלת של א' בריבוע והיינו ד' פעמים ד' עליוס' י"ז ח'ס"ד וי"ז
עליוס' כאנן אנכי והכוונה הוא לומר שאל יעשו לפי שר שני
פרועי שכול הם דבר אחד דלית באחד קדושה כל מה זמיר'
בע"ק וכו' א' טלה חד והבן הני אנכי ה' אלהיך :

וכל תעונה אשר בשמים כתב רש"י דבר אשר בשמי' ולענין
דעתי נראה שכוונתו היה כן שלא יעלה בדעתו לומר
שלא אעשה שום פסל ושום תענו' ואשר בשמים דכתי' לא תעש'
לך פסל וכל תעונה אשר בשמים משמע דים דבר בשמי' שנקרא
פסל ויש דבר בשמי' שנקראת תעונה מוננה אותנו שלא נעשה
לא יחזיק ולא יזהיר וכו' רש"י להוציאנו ומסלקא דעתנו' וזהו וינילנו
אל תענה שאין פסל בשמי' שפסל נקרא ע"ש שפסל ע"י יחדש
חכם וזה לא יש בשמים אבל תעונה הוא הדבר אשר בשמים :
כך את חביב ואת חייך למען יאריכוך ייך על האדמה אשר
ה' אלהיך נתן לך כפי הגרסה מן הכתוב עשו שארבו'
יימים על ארעה קדושה הוא כשביל כבוד אב ואם ומכלל הין
אתה שומע לאו שאם לא עשו כבוד אב ואם שטררו מן הארץ
ותימה וקרי ענינו שאמר הקב"ה על מה אביה הארץ על עבתי
את תורת דמשמע ששטול התורה ואריכו יימים על הארעה

בכתיב כי הוא חייך ואורך ייך על האדמה א"כ אין תלמי
האריכות יימים על האדמה כשביל כבוד אב ואם אלא כשביל
התורה ואם לא ללמדנו הכתוב שיש בכבוד אב ואם אריכות
יימים אינו צריך לומר על האדמה אלא היל"ל למען יאריכוך
ייך לבד ובמקום שיהיה יהיה • ויש לומר בזה שזכיר
הוא כבוד את חביבך דא קב"ה ואת חייך דא כנסת ישראל
בנזח יש ומכבד את קב"ה דאינו אפיו ואפי' עבדתי אפי' אינו
התורה היינו דאמר הכביא עליה אבדה הארץ על עובדי
את תורתיה שהוא אימא ולפיכך כתיב למען יאריכוך ייך על
האדמה כלומר שלא תעדרון מארעה קדישא •

בנצרה השבת דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא בריה
ר' חמא ר' דיבב לך לך ויתא תליתא על יד תליתא
לעם תליתא בנצרה תליתא בים תליתא כמאן כרבנן
ויתאבו בתחתיות הבר אמר רבי אבדימי מלמד שגפה עליה
הבר כנוגית ואמה להם אם מקבלין את התורה מוטב ואם
לאו שס' תבא קבודתכם אמר רבי יוחא מכלא מודעא רבא
לאורייתא אף על פי כן הדר קבלו בייא אחסרטי שחמר
קיימו וקבלו קיימו מה שכבר קיבלו כאלו • ואשתמיס
על המורה שהמורה זה שכל מלה וזוהי יש בן קושית
האשן שבראשן מה שנותן הודאה לה' דיבב אוריין תליתא
דהרי' תורה אמר תורה אחת יהיה לכם וכתיב תורתך אל
תעזבו ולא אמר תורתך ועוד יותר שבה וגדולה היא שיהיה
תורה אחת • שני שבראשן הוא הני מאי דאמר על ידי
תליתא הלוי' יותר טוב היה אם הקדוש ברוך הוא נותן כנו
כה לקבל הדברים מפיו שאלו לא היתה נשחת ימיו לעולמים
ווחיות שקבלנו מהסר וגם שהוא תחת סוג השבחה לכן גם
אלו שזכרנו אותה ויחזיקים המחלוקת אם כן במקום הודאה
קונה מעבד ליה שזה הודאה האמיתית היתה אם היינו
מקבלין מידו • שלישי שבראשן מה שמשבח לבס' תליתא
והלל שבה ישראל איפכא ונסתברא שרי כתיב מי כעמך
ישראל גוי אחד בארץ ואך משבח בהיותו עם תליתא וזוהי
פקח' מייס ומכלוהי הני תליתא והשארם היה נכון כי
כולם מקשים זאת ועוד מה שדרש רבי אבדימי ויתעבבו
בתחתיות תהר אם הוא כיושעו • ולרבי אחא שאמר
מכלא מודעא רבא לאורייתא תקשי להיא דע"ס שאומרים
אם כן כלום כפית עליהם הבר כנוגית דמשמע שאם היה
כוסה עליהם הבר כנוגית היו מקבלים את התורה וזהו
התעללות • וצריך להבין דברים אלו למה הקדוש ברוך הוא

אינו משיב להם אם היינו כופה עליכם ההר כגיגית הייתם
 אומרים חכמים היינו מולא אחר להם הקדוש ברוך הוא דבר
 ש"מ שפיית הבר אינו אונס זא"ל קשיא לרב אחא חיך
 אומר על כפית ההר זכאן מודעא רבה לאורייתא דמשמע
 שהוא חוכם #

דבא

להשיב על ראשון דראשון ותחילת דברי אומר לך
 שרוב תלמידי האלו באו לתת הודאה שמחמת
 זה גיבולו ישראל ומלכה בעון העגל הראשון עד
 עד שאמר ברוך רחמינא דיהב לן אוריין תלמידי הנה מן
 התורה לא תעשה לך פסל וכל תמונת מועד עד זה ועשה
 פסל ותמונה אין לו התנגלות עוד אבל מן הכתובים יש לו
 תקנה כמו שאמר משה כלום מתקנא אלא גבור בנבחר .

וכתובים באחר וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב
 נוצא מכח הכתובים שאמר שהוא כתבנית שור אוכל עשב
 יאמי ספיר טעגת משה אחר כלום מתקנא אלא גיסור בניבחר
 אבל אם היה בשור של מרכבה לא היה להם תקומה עולמית .
 ירי שיש להודות לה' שנתן לנו אוריין תלמידי שעל ידי זה
 היה לנו התנגלות מכח התורה . השלישית שהם
 יכתובים . טוב אומר על די תלמידי זס זה כתיבת שבה
 שלא נתן לנו תורה ידו לידנו שבה ליידי משה סגוריה על
 ישראל באומר לי בויית זלא להם נוייתא אנכי שקבלתי לא
 יטאיתי זאם היו ישראל וקבלין את התורה מיד לה בלי
 אינעבי לא היה יכול משה ליידי סגוריה זאת ולכך אומר
 ברוך רחמינא דיהב לן אוריין תלמידי על די תלמידי
 בכור . עוד אחר לעם תלמידי זס זה הוא פוענה
 משולשת לבאת זכאי זעונן העגל מזהיות עם ישראל
 משולש בהים לויים וישראלים ואם יחטא חלק אחד
 מהם מהם יהיו השני חלקים הנשארים זכאן דאוליגא
 ביה רוב בניין אם כן כשישראל חטאו בעגל כמנא
 בהים ולויים זכאים כדכתב ויאספו אליו כל בני
 לוי ובהיות השני חלקי הבניין זכאין יאמר שרובו
 זכאי ופטור ולכן חשבה ואמר לעם תלמידי .

שוב אחר בירחא תלמידי . עתה בא בעל המחבר
 לתת הודאה על קבלת התורה שאם לא היה הקדוש
 ברוך הוא מעכב אותה במדבר חמישים יום כד
 להנזיח אותה מו"מ שיערי טומאה ולהכניסו בנז"ן
 שיערי קדושה . ואם היה מביאנו מחזירים חזר לבר

האלקים אפשר שמחמת שהיו טבועים במ"ט שיערי טומאה
 לא היו מקדישים בעשה לכשעם אלא היה אומר להם
 היצר הרע שמונו מקודם ואחר כך אם יהיה טוב תקבלו
 אבל מחמת שהשפיטין מכל שיערי טומאה קדמו פומייא
 לאזיניו שכבר לכם היה דבק עם הקדוש ברוך הוא ולכן גתן
 שבה ברוך רחמינא דיהב לן אוריין בירחא תלמידי שמחמת זו

הקדמונו בעשה לכשעם שוב אחר ביום תלמידי הוא שבה אחר
 שעל ידי זה בתקיימה התורה בישראל דהיינו שאם לא היה
 שול להם הקדוש ברוך הוא לא ביום נתינת התורה כשתינצבו
 בתחתית ההר כשהיו רואים את האש הגדולה היו מתיראים
 והיו בורחים זלא היו מודים ואפילו אם היו מודים היו
 אומרים באונם היה זעוד שנטרפה דעיתו ולא ידענו יואי
 קאמרנו לפיך הקדוש ברוך הוא שהוא צופה העתידות הקדים
 שלשה ימים לשאול את פיהם אם יקבלו את התורה ובהם
 קיימו וקבלו בדעון כל אשר דבר ה' געשה דהיינו כל זמנות
 עשה והכיחם שלשה ימים כדי שלא יאמרו לא היינו בדעיתנו
 בשאמרנו דבר זה כשבאו לפני הר ביום השלישי וראו את האש
 הגדולה שהם העונש זמנות לא תעשה אז וירא העם וינעו
 באותו עשה דכפר עליהם ההר כגיגית לפי שכבר נתקדש
 וקבלו עליהם עול ומלכותו באחרם כל אשר דבר ה' געשה
 אם כן בכלל מאתים מנה וזהו דבורו של הקדוש ברוך הוא
 שלא תעברו על זמנות לא תעשה ולפיכך כפה עליהם ההר
 כגיגית ונתן לנו התורה בעל כרחינו אם כן טוב להודות לאל
 דיהב לן אוריין ביום תלמידי כלומר אחר שלשה ימי שאמרנו
 בעשה וגשעם שכשעבר שלשה ימים טוב אינו יכול לחזור
 בו ישראל #

ועתה

ברוך להבין דברי רבי אבדימי זכא ליה שפפה
 ההר כגיגית ופטוק ויתנצבו בתחתית ההר
 זדלמא קרא כושעונו שתינצבו שם ששפוליה ההר .
 ויש לומר שדקדק רבי אבדימי בפסוק שהוא ליה ליימר ויונא
 משה אל העם לקראת האלהים נגד ההר שכבר היו מוזהרין
 שלא יגעו אפילו כשפוליה ההר דהיינו בתחתית ההר זאך
 יתכן שתינצבו בתחתיות ההר שאפילו גיעשה אינען יכולת
 לגעו זאך ידוטו בגליהם בתחתיות ההר מדכתוב
 ויתניצבו שאין יגיבה אלא מועוד אם כן לטו בגליהם
 לכך אחר רבי אבדימי בעל כרחין זס הפסוק מלמד
 כלומר שזה הדוחק .

שאמרנו מליד שקם עליהם ההר כגונות שכשראו העונשין
 לא היו רוצים להלל שם לא חזרו אל כל אשר דבר ה' בעשה
 דביינו ומזות עשה ואם יעבדו עליהם שלא יהיה להם עונש
 כשראו העונשין רצו לחזור בהם אז כפה להם ההר כגונות
 ואמר להם אם אתם יוקבלי מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכ'
 פשראו כך עידיו כדבור וקבלו התורה והיו כונת הפסוק ויתיבכו
 בתחתיות ההר כלומר מה שנתניבו כדבורם ולא חזרו בהם
 וקיבלו את התורה הוא בשביל תחתית ההר היו בתחתית ההר
 והכפי פשוטה ועוד לחלקי יוילין בדברי ר' אבדימי שאמר
 להם הקב"ה אם אתם יוקבלין את התורה מוטב ואם לאו שם
 תהא קבורתכ' ללא מדוייק היטב מלת שם תהא קבורתכ' שהל"ל
 כאן תהא קבורתכם שולת שם חורה לאתר דרחיק מדיווק זה
 נוכל לומר שכונת הגומיר מודבר כונה שהתחלנו בתחילת
 הגומיר והוא שכל הטענה שהיה להם היא שאמר משה לי גוית
 ולא להם וגם אני קבלתי הקדושין מידך ולא הם שכבר שברתי
 הבריות ונפה הק"ה שהיו עתידים לטעוא אמר להם אם אתם
 יקבלים את התורה ע"י שליח שקבלשין קבלה הוא ע"י שליח
 כיון התקבלי גיטי אביה שקיבל תדושיה ז"ש הגומיר אם אתם
 יקבלי התור' ע"י יושה מוטב שיהיה לכם תקו' ללבוש שיהיה בטעב'
 לומר שישת קבל את התורה וגם מוטב שאמרנו לעיל ואם לאו
 שתרצו לקבל מיד ליד תהיו ותקדשין מיד ושם בעון העגל תהי'
 קבורתכ' שלא יהיה לכם שום טענה להתנגל היו ואם לאו שם
 תהא קבורתם שם דייק :

ומה שהקשינו לעיל ביה שאמר רב אחא וכוון מודע רבא
 לאורייתא שמיטבת א"ה ושמיע ללאו אונס הוא
 פשיית ההר א"כ ליכא מודעא ויש לומר שת"ה טועים בסברא
 זו טסוברים שיהי שכפה עליהם ההר כגונות הוא על דבר
 יחדוש שלא היה בדעתם של ישראל שיהם מנות לית ועונש
 דהרשייה שלא רצו לקבל עד שכפה עליהם ומיילת ושמיע
 שאין הכי אם לא היו חומרים נעשה היה ג"כ כופה עליהם
 ההר ג"כ כדי שיקבלו מות עשה א"כ ייה יפה טוענים לומר
 כלום כפית עלינו ההר כגונות והיו סברתם אבל האיות שם
 לא היו חומרים כל אשר דבר ה' בעשה ויעולם לא היה כופה
 עליהם ההר אלא היה ויהפך את העולם לתורה וכוהו אבל
 אחר שקבלנו כשר פנים יעית ואיורו כל אשר דבר ה' בעשה
 ונתקדשו ונזומו לקבל התורה שוב אינן יכולים לחזור בהם
 ולכן כפה עליהם ההר כגונות אכל יש להם מודעא בענין
 העונשים אפי"כ הנה קבלו שמיין חאשרוש שאמר קיימו

וקבלו קיימו מה שכבר קבלו ואת מנא ליה לרב אחא לדרוש
 קיימו מה שכבר קיבלו ולדמיא קיימו וקבלו אותו הענין של
 של מגילת אסתר ולא שקיימו מה שכבר קבלו בהר סיני וי"ל
 דדייק ר' אחא בקרא שאם הוא על מגילת אסתר הל"ל קיבלו
 וקיימו שאם לא קיבלו איך יקיימו ג"כ הקבלה קודם לקיום
 א"כ הל"ל קבלו וקיימו ויהפך קרא ואמר קיימו קודם קבלו
 לביקך דרש קיימו מה שכבר קבלו :

ועם זה יבין דרשתו"ל שאמר כיונים ארץ וכל יושביה
 אכזי תכתי עמודיה סלה שהיו כיונים ארץ וכל יושביה
 משניה ומתיראים שאלא לא יקבלו ישראל את התורה ויחזיר
 את העולם לתורה וכוהו כשמיעו אכזי תכתי עמודיה סלה
 ובגמרא דברכות מ"ד ושמיים השמיית דין ארץ יראה ושקטה
 אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה אלא
 בתחילה יראה ולבסוף שקטה ע"כ ונרץ להבין הגומיר הזה
 שכלו ונקשה דנכף רגל ועד ראש אין בו מתום ראשונה קושית
 הגו' מה היא אם הוא בשביל ויה שאמר הכתוב יראה ושקטה
 א"כ ה"ל להקשות באופן זה מ"ד ארץ יראה ושקטה אם יראה
 למה שקטה וכו' ולא להתחיל הקושיא ונתחילת הפסוק ע"ק
 עה שאמר אם יראה למה שקטה כדנהגו שבעולם הוא שאם
 יראה אדסרות טענה באה וכן הפסוק ויתירא יואותו רוח שמיא
 ויוקהו כשעובר ולא ויקתו שוקט מואותו יראה שכבר עבר
 אמן הנער א"כ איך יפול שאלת אם יראה למה שקטה ועוד
 הקושי' שיקטה למפרע ואם שקטה למה יראה כראה כמיוותרת
 וכי כן באים הוא כביא שידע שאותו רוח לא יוקטו שמו ואם
 שקטה למה יראה כלומר מואחר שקטה בסוף למה יראה
 בתחילה אפי' בר ביה רב דחד יומא לא שאל מלת כדנא וע"ק
 תשובת הגומיר לא בתחילת יראה ולבסוף שקט מה מואד כבהלו
 רעיוני בתשובה זו שהרי קרא קאמר ארץ ירא ושקט הרי שקוד
 יראה וא"כ שקט א"כ מפי קושי' מואי פרנק וי"ל דהוקטלנג'
 הפסוק בענינו שאינו שיושב כפי הוקרא שמתקודם הל"ל ארץ
 יראה ושמיים השמיית דין ושקט ולמה לקרא ושמיים השמיית
 דין קודם ארץ יראה והיו מה שיקטה בגו' ונתחילת הפסוק מ"ד
 משמיים השמיית דין ארץ יראה כלומר היה לו לומר קרא ארץ
 יראה ושמיים השמיית דין ושקטה מדנקט ושמיים השמיית דין
 קודם ארץ יראה ושמיים שאמר שניתנה התורה ארץ יראה
 ושקטה לבן ויקטה הגומיר אם יראה אחר שניתנה התורה למה
 שקטה ואם שקטה בשביל שניתנה התורה למה יראה אחר
 שניתנה התורה שאין הכתוב מושעו שיראה והשקט היה אח ונתן

תורה מדהתחיל הכתוב משמים השמעת דין • לכן הגמרא בא לתרץ אלא בתחלה יראה כלומר קודם מלת משמי' השמעת דין הוא שיראה ארץ ואחר משמים השמעת דין שקטה והו כפי עשיטות הגמרא :

אבל אחתי קשיא ולמה כתב קרא ארץ יראה אחר משמים השמעת דין ולכתוב ארץ יראה בתחלה ואחר כך ומשמים השמעת דין ושקטה א"כ הדרא קושי' לדוכתין מוכתב קרא משמים קודם לארץ יראה בעל כרחין נאמר שארץ יראה הוא אחר משמים השמעת דין והדרא קושי' לדוכתין אם יראה למה שקטה וכו' ויתכן לומר שביאור הגמ' וכונת הויקטן היא באופן אחר כי הנה מיומלת יראה משמע דשקטה דלא כתי' יראה הריש בצירוי אלא יראה הריש בשבא ומלת יראה בשבא משמע שכבר עברה היראה והיא שקטה • א"כ למה נריך למימר ושקטה וזהו שנקטה אם יראה כלומר מאחר שכתב יראה למה נריך לכתוב שקטה ואם שקטה ולמה יראה כלומר מיומלת שקטה כמי משמע שמקודם יראה דאי לאו הכי דיראה למה נריך לומר שקטה לא בודאי ומדאמר שקטה ש"מ שבתחילה יראה א"כ למה פת' יראה קודם שקטה הוי ואם שקטה למה יראה ומתוך הגמ' אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה • וכדי לבא לביאור תירץ זה נריך להקדים לך הא דאיתא בגמ' דע"ל לעתיד לבא מביא הקב"ה ספר תורה בחיקו ואומר כל מי שעסק בתורה יבא ויטול שכרו ובאים א"ה לתבועו ג"כ וכו' ועוד ישראל שקבלוה היכן קיימוהו אמר הקב"ה אני מעיד בהם חזורים ואומר כלום יש אב שזעיד על בנו וכו' א"ל הקב"ה יבואו ויכסו ויעידו בהם יבא נמרוד ויעיד על אברהם יבוא כבוכד נצר ויעיד על חנניאל מישאל ועזרי' יבא דריוש ואחשורוש והיין ויעידו וכו' על אותה שעה באחר כובע תבוע ארץ כשיכור מפחד שמא לא יעידו רשעי' אלו על ישראל שקיימו את התורה דרשעים אפילו אפתחה של גיהנם אינן חזורים בשתבועה ולכן נתפחד הארץ • כשהעידו עליהם א"ה אז שקטה • הרי שגם לעתיד יש יראה והשקט וכן בתחילה היה יראה והשקט דהיינו מה שאמרנו ו' והיה ערב ויהי בוקר יום הששי נתגלי התנה הקב"ה במעשה בראשית אם מקבלים ישראל את התורה ביום הששי בסיון יונוט ואם לאו אני מוחיר אתכם לתבוע וכו' וזהו כונן שמכריאת שוים היה לארץ הפחד הזה והיתה יראה שמוא לא יקבלו ישראל את התורה משקבלוה שקטה הרי שגם בתחילה היה יראה והשקט כיוצא שיש יראה והשקט על הקבלה ויראה • והשקט על הקיום ולפיכך קרא הונרך לומר יראה ושקטה כדי להודיענו ארבעה

דברים שיש יראה ושקטה בתחילה ויראה ושקטה לבסוף ואם לא כתב קרא אלא חדא דהיינו ארץ יראה או ארץ שקטה לא הוה משמע אלא תרתי לכן הונרך לכתוב תרתי דהיינו ארץ יראה ושקטה להאשיעין ארבע מומלת יראה משמע דשקטה וממלת שקטה משמע שיראה וזהו משמי' הגמרא אלא בתחלה כלומר בצדקיות העולם יראה ומאיתו יראה שמועין דשקטה והוא בקבלת התורה במעמד הר סיני ולבסוף דהיינו לעתיד לבא אומר שקטה ויומלת שקטה שמועין דיראה והוא יראת העדות המוכר לעיל הוי בתחילה יראה ולבסוף שקטה וכפי זה ידרש הכתוב באופן זה משמים השמעת דין כלומר מבריות שמים השמעת שעתיד לתת התורה לישראל ואם אינן מקבלין אותה שיתפסק העולם ארץ יראה ומדאמר יראה משמע דשקטה במעמד הר סיני ובא מלת ושקטה להודיענו על העתיד לבא שעתיד לשקוט ומימלא ממוע שעתיד ליראה ג"כ מדאמר ושקטה שאין השקט אלא אחר היראה :

עוד יתכן לומר שמה שדקדקו ר"ל הוא באופן אחר שגמלת יראה לא דמי למלת שקטה שגמלת יראה הוא עבר ומימלא משמע שכבר שקטה ומלת ושקטה נקוד הק' קצץ משמע שעדיין יש לה יראה דא"כ ה"ל ושקטה הק' בניקוד שבא וזהו שנקטה הגמרא אם יראה למה שקטה כלומר מאחר שכתב הריש בשבא יראה שהוא עבר ומימלא משמע דשקטה אם כן למה שקטה כלומר למה שקטה הק' בניקוד קצץ דמשמע שעדיין יש לה יראה הוי ואם שקטה כלומר מאחר ששקטה בניקודות אלו משמע שעדיין יראה אם כן למה כתב יראה משמע שאינו יראה עוד ומשיב בתחילה יראה וממלת יראה משמע דשקטה • וכן הוא שהי' מלת יראה והשקט דמשמע מומלת יראה • הכל מורה עבר ולבסוף שקטה כלומר אחר קבלת התורה זעע מעט הוא שקטה עד הסוף שכל דור ודור באים דניקים וכל אחד ואחד מקיים דבר אחד עד שנתקיים כל התורה הוי ושקטה בניקודות אלו שהיא הוה בחולם הוי ולבסוף שקטה :

בגמרא דשבת ויושה עלה אל האלהים אריב"ל בשעה שעלה משה למרום בקשו מלאכי השרת לפגוע בו אמרו לפניו רבש"ע מה לילוד אשה בינינו אומר להם לקבל התורה בא אמרו לפניו רבש"ע מודה גכוזה שהיה לך לתקע"ל דורות קודם שכבר העולם אתה מפקס ליתנה לב' מה אנוש כי יתזכרו וכן אדם כי תפקדו תגה הודך על השמים אומר הקב"ה למשה משה החזיר להם תשובה אמרו לפניו רבש"ע

מתירא אני שוא ישרמגי בכל של פיהם ח"ל אחוז בכסא
 כבודי והחזיר להם תשובה שנאמר ויחזו פני כסא פרשו
 עליו עננו ע"כ . והנה בחומר זה דעו בו רבותא קומאי
 עד שלא הניחו מקום להתגודר בו וכל מקום אלה ואכה
 פכתי להוליד קישות חדשות גם ישנות כדי שכל ידיו הקושיות
 יתעורר אחיה תירוק קושי' ראשונה אין יתכן שאלכתי השרת
 לפני מלכו של עולם יוכלו להעתי פניהם לפגוע במושה כי
 לאו אורח ארעה' האף אהולו לפני מלך בשר ודם מכ"ל לפני
 מלכו של עולם . קושיה שנייה שבי"ל האומר בלשון זה
 בקשו מלכתי השרת לפגוע במשה ובעד כס הקדוש ברוך הוא
 גם אומר לפני רבנו של עולם וכו' ולא מצינו שהקדוש
 ברוך הוא נגד בהם אם כן פגיעה זרמאי היא . קושיה
 שלישית והלא כבר ראו שהוציא ישראל ממצרים להביאם
 אל הר סיני לתת להם את התורה אם כן למה שאלים
 זה לילוד אשה בימינו ומה תשובתו של הקדוש ברוך הוא שאמר
 לקבל את התורה בא והלא על זה היה דנה לבס עגד .
 קושי' רביעית למה אמרו בלשון זה למה לילוד אשה בימינו שהיו
 ליה ליומר מהלבן אדם בימינו למשמות לבית אבותם
 כתיב ולא לבית אמום . קושי' חמישית מה שאמר לקבל
 שתורה בא וכי יושב מעמנו עלה למינים אם לא בא ענין ולקחה
 אם כן ה"ל לקבל התורה הכאתו . קושי' ששית מה שאמר
 לקבל את התורה בא שבי"ל לקבל תורה בא מהו התורה
 צ"ח הידיעה . קושי' שביעית מה שאמר חזרה גנוה אחת
 מבקש ליתנה וכו' תימא הקב"ה לא אמר ליתן לו חזרה גנוה
 אלא אמר לקבל תורה בה כן הוה ליה ליומר תורה גנוה
 אחת מבקש ליתנה . קושי' שמונת מה שאמר חזרה
 גנוה שהיה לך דמה תלמוד לומר שהיה לך ודי להם שיאמרו
 חזרה גנוה אחת מבקש ליתנה לכו" . קושי' תשיעית
 למה שיכה לשונם ומה שאמר בתחילה שהתחילה קראוהו
 ילוד אשה ועכשיו אומרים אחת מבקש ליתנה לכו"ל שהוא ליה
 ליומר לילוד אשה כיון שהתחילו קראוהו איתו . קושי' עשירית
 היא בפסוק למה כפול לשונם באיורו אנוש וכן אדם דכתיב
 אנוש כי תזכרונו וכן אדם כי תפקדנו ולא כן אדם . קושי' י"ג
 למה באנוש שם וזכרה שם אדם שם פקידה . קושי' י"ד
 למה לא אמר קרא בסיפא כמו ברישא ביו שאמר עה
 אנוש כי תזכרונו ולא אמר כן אנוש כיון כן ברישא הוה
 ליה ליומר והאדם כי תפקדנו ולא כן אדם . קושי' י"ה
 למה קב"ה אחיז למטה החזר להם תשובה ולא קשיב להם

הוא בעצמו כיון שהתחיל להשיב . קושי' י"ז ויחזר שבסיפא
 חזר למשה שישיב תשובה למלכאים אם כן מתחילה כשאמר
 מוב לילוד אשה בימינו באותה שעה הי"ל למשה שישיב להם .
 קושי' ט"ו מה שאמר ומה מתירא אני מהכל שבפיהם תימא
 והלא גם כבר היו יודעים לפניו ולא מתירא מהכל שבפיהם
 קושיא ט"ו הכתוב יעיד עליו שהוא מדבר עם הקדוש ברוך
 הוא פה אל פה אדבר בו והכל פיו של הקדוש ברוך הוא
 שאמר את המלכאים לא היה שרפו ואף יתירא מהכל
 פיהם של המלכאים . קושי' שבעה עשר מה שאמר אחוז
 בכסא כבודי והלא המלכאים אין יכולין לבגש את הכסא
 דכתיב כרסאי שבטיך דינור גלגלובי נור לדין ואף יתכן
 משה שהיה מתירא מהכל פיהם של המלכאים שיאחו בכסא .
 קושי' שמונה עשר מה שאמר והחזיר להם תשובה שלא
 הוה ליה ליומר אלא אחוז בכסא כבוד ויחזר להם ומה
 נורך לומר והחזר להם תשובה . קושיא תשעה עשר שלא
 הוה ליה ליומר האומר אלא אחוז בכסא כבודי ואל תירא
 שישא לא אמר אלא מתירא אביאם כן הוה ליה ליומר
 אחוז בכסא ואל תירא . קושיא עשרים שה"ל אחוז בכסאי
 ולמה אמר אמר אחוז בכסא כבודי . ולבא לבאר קושיות אחר
 פאמר ביה דרכים וכל דרך ודרך יתיר אחז קושיות :
ברישי פל אתון אפא אמרם שהמלכאים ח"ו שהיו רוצים
 לפגוע במשה שדיבר זה לא יתכן לאומר ויטעם
 הק"ו שאמרנו שאף יתכן שיעלמו יד לפני מלכו של עולם
 ובמדתנותיה גם שראינו שהקב"ה לא נגד בהם אלא אמר
 לו אחוז בכסא כבודי ותן להם תשובה דמה נורך לאחוז
 בכסא תחת גברו בדין וחמת זה אמרתי ויכונת הויאמר
 היא ויה שאמרנו ל"ק בשו לפגוע במשה חונה לומר בקשו לפגוע
 בכבודו של משה שלא היה ראוי לבא לקבל את התורה
 ויטעם דכתיב ותצפנהו שלמה ירחים שילדו אותו לשבעה
 יקוטעים ורשיעי' הדור היו להם פתחון פה לומר שאפשר
 שאינו כן עמם ויה גוס שיש ספרא ביו שהיתה מעוברת
 וקודם שנשאה עמם ובהיות שרבו הסברות זה אמר בכה וזה
 אמר בכה יש פתחון פה ללוי' ללך ולקרות אותו ילוד אשה
 שכל מי שלא נודע אביז באיניות לא יקרא אלא ילוד אשה .
 שכן בקויעות בשביל ספק כותבים שיש וס' אמו וזו שאמר
 וילכתי השרת אף על גב דאין יעבידן דליהו כן עיירם שאותה
 שעה שזא אותה טיטה ראינו שהיו בן עיירם וכל מקום
 ויחזר שקופת של שרנים תלויים בצוררו ויטעם שאמרנו אינו

ראוי שתנתן התורה על ידו מאחר שקוראים אותו ילד אשה
 ולפיכך לא אמר הקב"ה למשה שהוא יתן תשוכה בדבר
 שאין אדם רואה חובה לעצמו לפיכך הקב"ה השיב בעדו
 זה תשוכה היה לקבל התורה בא לבוא אתם אומרים שזה
 דופי ולא היה ראוי לבא בדרכים אלו וי שהאזן נריך להיות
 גואל ישראל ואינו אמר לכם שאדרבא לקבל התורה בא באלו
 הדרכים שאין מנינים פרנס על הניבור א"ל קופה של שרני
 תלויה בגוארו כשראו מ"ה שנפסלה טענתם שבו לשונם
 ואמרו חמדה גבוהה אתה רוצה ליתנה לב"ו ולא אמרו לילוד
 אשה שכבר השיב עליה הקב"ה ואמרו סוף סוף בשר ודם הוא
 ולא ניחא שחמדה גבוהה תנתן לבשר ודם כי היה אנוש כי
 תזכרונו עכשיו אמרו לו הקב"ה החזר להם תשוכה לפי שזה
 אינו כוננו עך אלא לכל ישראל . ויתכן בניו שאמרו מה אנוש
 כי תזכרונו דהיינו הוא יתוש קדמו ואכזמו שכבר אנו קודם
 מיונו וקדונו מיי שכבר אחר הכל לקחת את התורה תנה
 הודך על השמים שהוא תחילת בריותך א"ל הקדוש ברוך הוא
 החזר להם אמר משה ויתירא אני שיוא ישראל שיהיה הכבל שפיהם
 כלומר בנותה טענה שפיהם שהם אומרים שהם קודמים לי
 לפיכך אמר לו הקב"ה אחוז בכסא כבודי וזה חזר להם כלומר
 אחוז בטענת כסא כבודי שאמרו ז"ל שלשה דברים כברא
 קודם שזכר העולם תורה וכסא הכבוד ורוחו של יושב אס בן
 אס אומרים לך שהם קדמוך אמור להם מיי קודם למי כסא
 כבוד או אתם . ורואי כברא עד כסא הכבוד הוי אחוז בכסא
 כבודי והחזר להם תשוכה וקא בכסא כבודי ולא בכסאי
 שכסאי כתוב בו השמים כסאי והארץ הדום רגלי וזה אומרים
 תנה הודך על השמים וזה מוקדמים לך לא אחוז בכסא כבודי
 והחזר להם תשוכה :

דהיינו כולם בסודותיה וטעניה ורמזה כששמעו זה מלאכי
 השרת מיד אמרו חמדה גבוהה אתה מבקש ליתנה לבשר ודם
 בשלמא תורה לבד דהיינו גופי תורה דהיינו דינים ומשפטים
 דשייכים להם ניחא אבל חמדה גבוהה שזה סודות התורה אתה
 מבקש ליתנה לב"ו מה אנוש כי תזכרונו תנה הודך על השמים
 וגופי תורה תן להם ויהיה הרוחני לרוחני והגשמי לגשמי
 דמה לגשמי ברוחני אמר ליה משה החזר להם תשוכה אמר
 משה מה אוכל להשיב ויתירא אני וטענה זו שפיהם שיוא
 ינחזרי בה א"ל הקב"ה אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשוכה
 והענין הוא שאמרו ר"ז שגשמיים של ישראל כחכמות מתחת
 כסא הכבוד וגם אין שום מלאך יכול לעמוד מרחב רוחניות
 ואם כן גשמיים ישראל הם יותר רוחניים ממלאכי השרת
 וזהו בשר ודם יהיו לו שני מעלות אחד גופני ואחד רוחני
 ונריך סודות התורה לרוחניות שהם נשיותם וגופי תורה
 לגופם דהיינו לנורך הגוף זהו שאמר אחוז בכסא כבודי
 ואחזיר להם נשיות ישראל מיהיבן כחכמות וזהו החזר להם
 תשוכה . וזהו הדרך יתכן לפרש הכתוב שאמר עליות
 לירושם שביט שבי לקחת מתנות באדם וקודם לבא אל פירוש
 נריך לחקור חקירה אחת איזה חלק מן האדם הוא הנקרא
 אדם לא מנינו בכל גוף האדם לא חלק ולא אחר שיקרא
 אדם כי כל חלק יש לו שם ידוע וכל אבר יש לו שם ידוע
 ואם תאמר שכללות הגוף דהיינו כולם בהיותם ביחד
 נקראים אדם גם זה לא יתכן לאמרו ששם יראה אדם
 גוף אדם מושלך ארצה מה יאמר לאותו גוף קורא אותו גוף
 האדם אם כן האדם מיי הוא ויאמר שזהו גופו וכן קרא קאמר
 ועל בשר אדם לא יסך ולא אחר ועל אדם לא יסך אם כן
 האדם אינו כללות הגוף ומיו אדם כבר בארתי בעוון לאלקים
 שאדם הוא הנשמה ואם יהיה הנשמה של אדם או הגוף
 יתפשט ויתעשה כפרצוף אדם כיונא שאדם היא הנשמה
 וזהו כבוד לכתוב מיה שאמר לקחת מתנות באדם שהיו ליה
 למימר לקחת מתנות לאדם מיה באדם אלא כזה שהקדמו
 יתורן שין הדון לא היית יכול ליקח כ"א גופי התורה שהיא
 מתנה אחת לפי שאתה גופני אלא שבביל אדם שהיא
 הנשמה לקחת שני מתנות שהם גופי התורה וסודות התורה
 הוי לקחת מתנות מיה שלקחת שני מתנות ככז' באדם שבביל
 האדם שהיא הנשמה הרוחניות לנשמה והגופניות לגוף זה
 שאמר הויאמר אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשוכה ככז' :
 עוד יתקבלומר ש"ש מה לילוד אשה בינינו הוא לולד בן אדם

לפי שיש בו יפה"ר וידוע הוא שהיפה"ר הוא מסגרת דאשה
 כדכתוב ובחטא יחמתני אמר וכן תמצא שהאשה מומיין נוקבין
 שלה ויתוו חמשה דברים אדומים בלדם כאשר פירשו ר"ל
 במדרש ע"ט וכל אדם הוא מסטר לעשו דאיהו יפה"ר וכל לוכן
 הוא יפה"ר ולכך אומרים המלאכיה לילוד אשה בימינו כלומר
 מאחר שלא נודרך וזית ביה אדם דאיהו יפה"ר מה לו בימינו
 שאנחנו כולנו יפה"ר אמר להם לקבל התורה בא אחר הק"כ
 אין אתם יולדים לקבל התורה כולה לפי שנוצת לא תעשה
 כשאין יפה"ר אין מתקיימים אבל כ"ו שיש בו יפה"ר וי"ט יכול
 לקיים התורה כולה הוי לקבל התורה בא כלומר התורה כולה
 אמרו לו רבש"ע הכיחא אם לא היה חושאי אבל מאח שעתידי
 לחטוא שאין דניק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא הלא יותר
 טוב שלא תתן להם את התורה מאחר שחוטאי וזו שאמר ויה
 אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדו מה אנוש אלו הרשעים
 ואלו אפי' זוכירה אינו ראוי לזכרם הוי מה אנוש כי תזכרנו
 וכן אדם כי תפקדו כלומר אפי' שיהי דניק ויהיה אדם שלם
 תאחר שאין דניק בארץ שלא יחטא וכן אדם כי תפקדו יותר
 טוב תנה הודך על השמים ונקיים מצות עשה ודי כזה ליה
 אחר הק"כ לישא החזר להם תשובה ואמר משה מתיירא אני
 ויטענה זו שפיהם דהיינו כי אין דניק בארץ א"ל הק"כ א"ז
 בכסא כבודו והחזר להם תשוב כלומר טענת מה היא שעתידין
 לחטוא וזכה הווי גריעותא אחר להם אדרבא היא מעלייתא
 שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין דניקי גאורי יכולי לעמוד
 וגדולה תשובה שיעתיד עד כסא כבוד וזו שאמר המאמר אחוז
 בכסא כבודי והחזר להם שיש תשובה :

עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם א"כ כשה
 לילוד אשה בימינו השיב להם הק"כ בה לקבל התורה בא ובתשובה
 היה הכי יולי שנותנים עליו חומרי מקום שיצא וחומרי מקום
 שהלך לשם כשאין דעתו לחזור אבל אם דעתו לחזו' כזה ככני
 מקומו ומשה לא בא לדור בכאןלא לקבל התורה בא והאילו לו מיד
 וזכה אינו נרץ לשנות טעמו ולעשות רוחני עכשיו המלאכים
 הויא כההיא דאמרו אנשי גזל"ב בעי קרנים אודניה דהו ליה
 גויזו ומי' האה לא היו רוכים שיבא אפי' גשמי ליועל ורוחניותם
 דהיינו התורה לקחה מהם ולכך אמרו חמדה גבוהה אתה וביקש
 ליתנה לב"י ואנחנו אומרים שאפי' אחד מן הגשמיים אינו ראוי
 שיעלה למקום רוחני ומכ"ש שירד רוחניות הכל שהיא חמדה
 גבוהה למקום נפשו תנה הודך על השמים ואנחנו נקיים מה
 שהם ומקיימים א"ל הק"כ א"ז אחוז בכסא כבודי ותן להם תשובה
 והענין הוא שאבות העולם הם כבוד רגלי הכסא אברה' ויעקב
 רגלי פני הכסא יצחק ודוד רגלי אחורי הכסא באברהם כאמר
 עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקותי
 ותורתי ואמרו ז"ל שקיים אפי' ערובי תבשילין וביעקב כאמר
 עם לבן גרתי ותרי"ג יונק שמירת ז"ש להם הק"כ א"ז אחוז בכסא
 כבודי אתמוול בפעם ראשונה שירדתם עברת' על יונק שבתורה
 ואכלתם בשר בחלב בביתו ואין אתם יותביישים לומר שאתם
 תקיימו את התורה הוי אחוז בכסא כבודי דהיינו אברה' ויעקב
 והחזר להם תשובה וזכה מדייניק מה שאמר הכתוב מאחז פני
 כסא ולא אחר מאחז בכסא כי אם פני כסא היינו השני אבות
 שהם קיימו כל התורה אז יתכן לומר מאחז פני כסא פנים
 החקוקים בכסא תקון אברהם איבנו גמזא שלקח התורה
 אברהם הוי לקחת מתנות בלדם בשביל אברהם שאקרא אדם
 הגדול בענקים :

עוד יתכן לומר במה שאיתא בפרק רבי ישועאל שחז' לו
 מט"ט שכהעלהו הק"כ לשייח קטרנו עליו מ"ה
 ואמרו מה לילוד אשה בימינו א"ל זה חלקי וכל מעלי והעליתו
 לשמים שיעיד עלי שדנתי דין אמת ואמתו שחז'תיו דניק לפני
 העליתיו לשמים ומסר לו שלשת אפים ומפתחות חכמה ושלשת
 אפים וכל דבר ודבר ויצא כרוז לפניו עבדי יוט"ט חלק עליכם
 וקויא לפניו אברך ונתן אותם על כל השמים עכשיו כשאז
 למשעלם לשמים אמרו מה לילוד אשה בימינו כלום חלק
 אחר אתה רוצה לשלח עלינו א"ל אל תרחו לקבל התורה
 בא א"ל חמדה גבוהה אתה וביקש ליתנה לב"י שאין דניק בארץ
 אשר לא יחטא א"ל אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה ויבן

צוה שאמרו ז"ל על פסוק יפני עוללים ויונקים יסדת עון שהכל
 פיהם של תינוקות של בית רבן שהוא הכל שאין בו חטא גולה
 עד כסא הכבוד א"כ בשאמרו י"ה שעתידין לחטא אמר למשה
 אחוז בכסא כבודי שאני לא נתתי התורה לא לקטנים כדכתיב
 יפני עוללים ויונקים יסדת עון הוי אחוז בכסא כבודי ותן
 להם תשובה ;
 עוד יתכן לומר חוקן אחר צויה שנקדים מרגלא בפומייהו
 דרו"ל כל מקום שרונים לדרוש מלת איש על הקב"ה
 אומרים בשלן זה אין איש אלא הקב"ה שגמח' ה' איש ונלחמה
 וצרך להבין למה אומרים אין איש אלא הקב"ה ואמרו איש זה
 הקב"ה ועוד שכבר זכינו כמה שנקראים איש והאיש גבריאל
 ויעקב איש תם והאיש משה והיה ה' את יוסף והיה איש מלח
 א"כ אין אומרים אין איש אלא הקב"ה . וי"ל שאע"פ שאנ
 נקראים איש לפעמי' נקראי' אשה שכבר ידוע הוא בין יודעי חן
 שהחושפע נקרא אשה והחשפיע יקרא איש וכל העולמות כולם
 כחשפיעים נקראים איש וכשחושפיעי' נקראי' אשה וכל העולמות
 וכל הבריות כשפיעו וחושפיעו א"כ לפעמי' נקראי' איש ולפעמי'
 נקראי' אשה אבל הקב"ה יתברך שמו שהוא אלקי ישראל משפיע
 ואינו כשפע לבן אמרו אין איש אלא הקב"ה כלומר הקב"ה נקרא
 איש דוקא . אבל הם לא לגמרי נקראים איש שלפעמי' נקראי'
 אשה אבל הקב"ה נקרא איש הוי אין איש אלא הקב"ה ולמפרע
 הוא עולם העשירי שנקרא אשה ולא יקרא איש לעולם לפי
 שאין לו על מיי להשפיע ואם כן הוא כלי לקבל וזה שזואלים
 המלאכי' מה לילך אשה בינונו כלומר מי שהוא מעולם השפל
 שלא יקרא כי אם אשה מה לו בינינו אמר להם הקב"ה לקבל
 התורה בא כלומר כולכם אין אתם ראויים לקבל שכולכם דומי'
 לבורות נשברים . וכנים כון ומוניח בון אבל מיי שהוא מעולם
 העשירי מושפע ואינו משפיע והוא כמו הכלי שחוקבל מה שנותני'
 צתוכו הוי לקבל התורה בא אמרו לפניו דע"ע דינא קא
 בעינא הם מעולם הרביעי שהוא עולם העשירי ואחזקו מעולם
 השלישי שהוא עולם היגירה והתורה היא מעולם השני שהוא
 עולם הבריאה ואחזקו שכני' לגבי' ואית לן דיבא דבר מצרא
 ואין יתכן שיעבור התור' ב'גובלי' לתת אותה לשכני' וזו שאמרו
 תגה הודק על השמים שהוא עולם היגירה דאית לן דיבא דבן
 המצרא אמר לו הקב"ה למשה חזור להם תשובה שאין אני יכול
 לטעון לך שאני הוא הדיין ח"ל מיתירא אני ודיין דבר מצרא
 שפניה' ח"ל אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה ויובן תשובה
 זו במאמר הוכח בלשון ח"ל כשברא הקדוש ברוך הוא את

סדר משפטים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם וכו' כי תקנה עבד
 עברי והכח יש לדרקק שאם לו המשפטים הם דינין
 של סדרא שיזנע הוא יש טעמה מיני ציוויים מצוה ומשפט וחק

הק הוא דבר שאין לו טעם משפט הוא דבר שהשכל מכריח
 שיהי' רק מזה הוא מלתא בטעמיה וכן אמר ואלה המשפטים
 הם אלו המשפטי' הם דברים שהשכל מתנים להעשות כמו כבוד
 את אהב לא תרצה לא תגאף לא תגמול וכן כיוצא בזה הם כן
 למה שמק' לאלה המשפטי' כי תקנה עבד עברי אין השכל נותן
 שבשביעית ינא לא זמרת מלך היא ח"כ אינו משפט כי אם חק
 שה"ל להתחיל מן פסוק ומה איש ומה מות ומה שזה המשפט
 שהשכל נותנו מאחר שהרג יברת. ח"כ הי"ל ואלה המשפטים
 ומה איש ומה וי"ל שאלת משפט יש לו שני הכנות הא' במושג
 דהיינו דבר שהשכל נותן שכן יהיה יקרא משפט ויש לו הכנה
 אחרת והיא על דרך האמת שמשפט נקרא תפארת שהוא רמזי'
 בדכתיב משפט לאלהי יעקב ולכן אמר קרא ואלה המשפטים
 כלומר שני מיני משפטי' האחד הוא לרמז וזהו כי תקנה עבד
 עברי בשביעית ינא לחפשו זהו משפט לאלהי יעקב והשני
 משפט ממש והיינו ומה איש ומה מות ומה חכו סמיכות כי
 תקנה עבד עברי לאלה המשפטים :

ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשו ישלחנו תחת שימו
 ופירש' תחת שימו וכן בכ"ד ראשי אברים יוצא בהם
 עבד כעניני לחירות נזאת ההקדמה יוכן פסוק אחד בתהלים
 הנה כעניני עבדים אל יד אדוניכם כעניני שפחה אל יד גבירתה
 כן עיינו אל ה' אלהינו עד שימננו ונרדך להבין למה שינה
 בכאן העבדים מן השפחות שאמר שעניני עבדים אל יד אדוניה'
 ועניני שפחה אל יד גבירתה ולמה התחיל באדוניה' לשון רבים
 וקיים א' יד גבירתה כלשון יחיד וי"ל דמי שיש לו שני אדוני' אם
 אחד והם הפיל עינו אינו יוצא לחרות ואפי' תימא שיוצא חניו
 מ"מ לא יוכל ללכת לחירו' עד שיצא את העינו האחרת האדון
 אחד וזוה לא ימא ליה לעבד שינא עינו מואחר שאינו יוצא
 לחירות וגם השפחה אם גבירת' הפילה את עינה אינה יוצאת
 לחרות דכתיב או את שן אמתו ישיל ולפיכך העבד שיש לו שני
 אדונים לעולם חמתו מיד אחד מאדוניו שחא יכהו ויציא את
 עינו דלא ימא ליה שיוציא את עינו מואחר שאינו יוצא לחירות
 וגם השפחה לעולם עיניה אל יד גבירתה שלא תכהה ותוציא את
 עינה לפי שגם היא אין לה כח רוח שיוציא את עינה מואחר
 שאינה יוצאת לחירות בהנזלת עינה מיד גבירתה ו"ש הכתוב
 הנה כעניני עבדים אל יד אדוניכם שמתיראין מן המל' מואחר
 מן היוכה של גבירתה לפי שאינה יוצאת בו לחירות
 כן עיינו אל ה' אלהינו למר לו רבון העולמים אל תכינו עד

שתחנכו כלומר אם אתה מוכינו ומיד תחננו ותוציאנו לחירו'
 הכה מה טוב וחס תהיה הכאה ואין יוצאין בה לחירות א' תכינו
 הוי כן עיינו אל ה' אלהינו עד שתחננו :

ודרשה למה נזכר לדרוש מה שאמר דוד בפסוק למה אלהים
 זנחת לגנא יענא אפק בגאון מרעיתך דקשה קרא
 דלאו רישיה סיפ' מתחיל בעבד דהיינו למה אלהים זנחת
 שהוא עבד ומקיים בעתיד דהיינו יענא שה"ל למה אלהים
 זנחת לגנא יענא אפק בגאון מרעיתך ולמה אמר יענא דכראה
 כמי שמוצה שיענא אפס ואפשר למר ביה שאמרנו ז"ל שאין בן
 דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חיים נאחד משני
 קצוות או אפשר להיות לעולם מה עושה הק' בה יעניו עליהם
 מלך שגורותיו כהמן וכזה הכל חורים בתשובה פוגא שפוק סוף
 או אפשר להיות נאולה לישראל אם לא יעמיד עליהם מלך
 שגורותיו קשות כהמן לזה אמר דוד להק' בה רבון העולמי למה
 אלהים זנחת לגנא ואין אתה יוציא בניך ויגלות ית תאמר
 שלא שבו בתשובה עדיין כבר התרופה היא שיעמיד עליהם
 מלך שגורותיו קשות כהמן וא"כ ימא שזאת הי' התרופה יענא
 אפק בגאון מרעיתך וזוה יוצאה לחירות וישעבוד לגאולה :

איתא בגמ' ברכות ינין ליסורין שימארוקן עונותיו של
 אדם ק"ו וישן ועין וזה שן ועין שהוא אחד מראשי
 אברים עבד מנא בהם לחירות יקורין שימארוקן כל גופן של
 אדם לאו כל לשן ונראה דאינו ק"ו דאית ביה פרכא שאיך
 עושה ק"ו ועבד כעניני לעבד עברי שהרי קרא אפרעי לעבד
 עברי כפי' ואחר לא תנא כזאת העבדים שהעבד עברי אינו
 יוצא בשן ועין ואיך ידון ק"ו ועבד כעניני להוציא ישראל
 במירקת גופו וי"ל שהק' ש' עושה הוא בענין זה דהיינו מעבדות
 לעבדות מעבדות שאין לו חירות לעבדות שאין לו חירות
 לכך דן ק"ו ועבד כעניני שהוא עבד עולם ואפילו הכי יוצא
 באחד מראשי אברים לחרות כך מיי שהוא עבד לעולם ליפרע
 העונסים ממנו כשה"ל העונות שעשה כמו שאותו עבד
 עולם יוצא באחד מראשי אברים כ"ש ישראל שהוא עבד עולם
 לפיכך דן ק"ו ועבד עולם :

ובי יפתה איש בתולה וגומר וסוף ליה מוכפה לא תחיה
 וסוף ליה כל שוכב עם בתולה מית ימות ודברך
 הלכה יש למר סמיכות פסוקים הללו הוא שכאשר
 רדף לפתות בתולה ולא יכול עליה מיד דרך אחר
 המכשפים לכך סוף ליה מוכפה לא תחיה ולמה וגר
 עליה מיתה לפי שעשה במוכשות שיתלבש רוח
 בהמות

שהוא בתוך האשה כדו שלח תבויש ותבא לעשות רצון האיש .
 והאוכב עם שהמה מות ימות נזמל שהמכשפת חייב מיתה
 לפיכך תיבנה מיתה וזו סמיכות הכתובים :

אבא לאלהים יתום כלתי לה' לבדו וגר לא תונה ולא
 תלחצניו לפי גרים הייתם בארץ מצרים והנה סמיכות
 הפסוקים כוננם הוא כשאיור וזכח לאלקים יתום כלתי לה'
 לבדו ח"כ קשה ליתרו דליתמר היה ויבא יתרו עולה וזכמים
 לאלקים ח"כ יהיה מותרם ח"י לכך ס"ל וגר לא תונה ולא
 תלחצניו לפי שהגר מלומד בשם אלהים אע"פ שכוננו לשם
 הויה מורגל בשם אלהים . ולכך לא תונה ולא תלחצניו על
 ענין הזכמים שהביא עולה וזכמים לאלהים :

ועוד כוכל להבין סמיכות הפסוקים אם כסף תלוה את
 עמי וגו' כי זה כסותו וגו' ס"ל אלהים לא תקבל שאת
 תרנה לבוק את העני שישלם לפי שאין אתה יכול בכל לילה
 להשיב לו בעטו כופין אותו ב"ד שלא יכול לבוק את העני שלא
 ימתין עד שיהיה לו לשלם ושאל תקבל את הדייפין לפיכך
 סמך ליה אלהים לא תקבל ובעל כרחין נריך שתמתין עד
 שיהיה לו וס"ל תח"ג אתה רבש"ע המתין ליה אתה כנענית
 היתעשר עד שיהיה ברויח ואתן לך לזה סמך ליה מליאתך
 ודועך לא תחחר וק"ל :

ולא תשא שווע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חיוס
 ר"ל כונת הפסוק הוא שמונה שאת שווע איזה דבר אל
 תהיה אותה שמועה בידך כאלו ראית הדבר בעיניך באוורך
 ודאי שאיש כזה לא דבר כזה אם לא ראיתו בעיני ונאמן עלי
 כפי תרו ויכול אני להעיד על הדבר כאלו ראיתו בעיני וזו
 שאמר קרא לא תשא שווע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות
 עד חיוס כלומר כשלא תשא שווע שוא גם לא תבא לעית ידך
 עם רשע להיות עד חיוס :

איתא ברש"י אם נבשו יבא מיד שאת לא היו נשוי מתלה
 אין רבו ווסר לו שפחה כנענית להוליד יתומה
 עבדים ע"כ וקשה הא איור פגורא קדושין ח"ח טרפסן יכולין
 מוורין לטהר כיצד מוזר וכו' וקאמר בגמרא מלי כיהו דיופסי
 ליה ענה וח"ל זיל גנוב ואודכן בעבד עברי ופי' רש"י ותהא
 שפחה מותרת לך במזמרהו ב"ד רבו בותן לו שפחה כנענית
 וכו' . ויש לומר דלא הראה התורה שאין האדון מוסר לו
 שפחה כנענית חלא לעבד ישראל שיכול ה' לישא קודם
 שגנוב ויוכר ויודלא נשא אשה וקודם אין לו רשות לאדוניו
 למסור לו שפחה כנענית אבל היוזר דאינו יכול ליקח אשה

וקודם דכתוב לא יבא יזכר בקבל ה' אדרבא אדוניו מוסר לו
 שפחה כנענית שבו מתקן למיזר שיבא זרעו בקבל ה' וחק
 על פי לא היה נשוי וקודם לפי שאינו יכול ליקח אשה שאברה
 התורה אבל ישראל שהיה יכול לישא אשה אמר לפסוק זרעו
 בשפחה כנענית ולכך אמרה הגמרא שאומרים למיזר
 זיל גנוב :

איתא בגמרא דשבת בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשוע
 באוס"ר וילאכי השרת ועטריהו"ס' כתרם לכל ח'
 ואחד וכשעשו את העגל ירדו ק"ך רבוא מלאכי חבלה ופירקום
 וכו' וקשה דבא ק"ל דמיתה טובה מרובה מיתה פורענות וז"ל
 שאדרבא ביאת הק"ך ריבוא של מלאכי חבלה היה הוראת
 גדולת המידה טובה שהיא מרובה יותר ממידת פורענות הא
 כיצד שהדבר שהביא מלאך ח' בטובה מונק ח' מלאכים לכא
 להוציא אותו דבר שמלאך ח' הביאו וזכו ועדלת מידה טובה :
ובמרש פ' זו רבי יהודה אומר אמרו ישראל לפני הקב"ה
 רבש"ע הרבה דיני מצות יש כאן עיני עמוס איש שור
 או שה לפי ששור גבנו ועשיונו עגל לפיכך ה' בקר שלמו
 תחתיו שותו תחתיו אבותינו במדבר וארבע זאן תחת
 השם ארבע וזכיות שילכו בנו וסגפנו ליוסף עשינו ארבע
 מוצות שבה משועבדין במצ"ע"פ . והוא תמוה מואזי האשונה
 האי דקאוור הרבה דיני מצות יש כאן שהי"ל הרבה
 דינים יש כאן או הרבה מצות יש כאן ומה תלמוד לומר הרבה
 דיני מצות ויש לומר שכונת המאמר היא לומר שהרבה
 מימי פורעניות יש על כל אשה ומנוה וזו שאמר הפסד דיני
 מוצות כלומר הדברים של הפורענות של מצות ואם תאמר מנא
 ליה לבעל המאמר לדרוש דבר זה יש לומר לפי ששור
 גפנו כלומר לפי שגפנו יוסף שהא שור כדכתיב צפור
 שור וגו' נתגבל עליו כמה דברים שלעשויים תשלם
 אותם במקום שור איהנו חושה בקר יען כי קרא שור
 ויותו תחתיו אבותינו במדבר ולפעמים משלם אותנו
 במקום שה דמינו ד' זאן זה ת' שנים שעשינו בתנאים
 כנזכר שהרבה דינים של מצות יש כאן דהיינו עוקשים של
 מצות יש כאן ולפעמים פרע לנו על שם שהיא שור
 שחייבנו לשלם חושה בקר ועל שם שהיא שם תיכנו
 לשלם ד' גליות דהיינו ארבעה זאן ולא זו שלכה חלא
 שבה עצמו שלם לנו בשני פנים האחד היינו ארבע
 גליות שאמרנו וקשני לפי שגפנו

ליוסף עשינו ארבע מאות שנה במצרים והיינו ארבעה אלף
 תחת השה וכך תראה שאמר בדבריו ושגכננו ליוסף עשינו
 במצרים ד' מאות שנה דהיינו ארבעה אלף תחת השה הרי עיניך
 הראות מה שאמר המאמר שני שילומים על השה ארבע גליו'
 וארבע מאות שנה במצרים וזהו כונת המאמר בקיצור אמרו
 ישראל רבש"ע הרבה דיני מנות יש כאן דהיינו הרבה מורעניות
 אתה כותב על כל מנה ומנה ולא כתבת כך בתורתך לא כתוב
 בתורתך כי יגוב איש שור או שה דמשוע דשור לאו הוא שה
 והשה לאו הוא שור וגובה השור שלם חמשה בקר וגובה השה
 ארבע וא"כ קשיא לך מתורתך מארי דעלמא איך אתה שילמת
 לנו ביוסף בשלשה מיני דינים וז"ל המאמר לפי ששאר גכננו
 דהיינו שגכננו ליוסף ומיתה נתחייבנו דכתי' וגובה איש ומכרו
 מות ומות חמשה בקר שלימנו שיתנו חמשה אבותינו וחורת
 ופרעת ומונו ארבע אלף תחת השה דהיינו ארבע גליות
 ושגכננו ליוסף כלומר עכשו איך אתה חושבו לא לשור ולא
 לשה אלא לאיש שלימנו ד' מאות שנה במצרים א"כ הרבה דיני
 מנות יש כאן לפיכך אמר דוד אל תבא בחשפט את עבדך כי לא
 ידק לפניך כל חי וק"ל :

ולא היו שוכנים ברית אבות' ולא היה מסבב סיבת העגל מוצא
 שסיבת מכירת יוסף סיבב עון העגל וכתחייבו מיתה ושכחו
 את לקי אבותם והוצרך להוציא קדם זיננו וזכו כתאריך הגלות
 עוד לארבע גליות היו וארבע אלף תחת השה ומה שכתחייבו
 ארבע ומאות על מכירת יוסף שיעבדו את מוצרים לזה הוסף
 להם הק"כ חמישה רבויים כמו שדרשו בפרשת בא ועש' עמיהם
 עבודה כאלו היו ארבע מאות שנה במצרים וז"ל המאמר
 ושגכנו ליוסף עשינו ארבע מאות שנה כלומר עשינו עוונם
 מלאכה כאלו ישכנו עמיהם ארבע מאות שנה הרי שכל מפעליו
 דק וזאת :

בגמרא דשבועות מנין לתלמיד שראוה רבו שטועה דין
 שלא יאמר אמתין לו עד שימארו ואסתירו ואכננו
 משלי כדי שיקרא הדין על שמי ת"ל מדבר שקר תרחק ע"כ ויש
 מי שרצה לפרש שהיא מדבר שקר תרחק קאי לרבו דהיינו
 שכסירהה שהתלמיד יוכלומו אז יבקש לענות את הדין ולבקש
 ראיות להחזיק דבריו לכן אמר מדבר שקר תרחק ולא נראה
 דהי"ל מנין לתלמיד שאינו יכול להמתין וכו' כזכר דכתיב
 ולפני עור לא תתן מכשול שלא ישים מכשול לפני רבו ולדעתי
 האי מדבר שקר תרחק קאי לתלמיד שראוה רבו מזהבקה
 וכל החכמה שיש לו הוא מיינו א"ל איך רונה שיקרא ההלכה על
 שמו והוא מה שלמד מרבו הוי מדבר שקר תרחק אלא נריך
 שיאמר לו למדתו רביו וזכרהו הלכה כמו שגזינו אצל פתחם
 כשהכה את זמרי שאמר למשה והלא למדתנו רביו שבהבעל
 ארעית קנאין פוגעים בו והשיב לו קריינא דאגרתא לרבו
 פרווקא :

ובבבב ואלה המשפטים ה"ד ועונו מלך משפט אהב אמר
 לבס משה לישראל הרי נתן לבס הקב"ה את תורתו
 אם איך אתם עושין את הדינים נוטל תורתו מכס למה שלא
 נתן לבס את התורה אלא על מנת שתעשו את הדינים שנא'
 ועונו מלך משפט אהב וגו' ע"כ . הדבר ברור וידוע כי החרב
 לא נתנה אלא לעשו דכתיב ועל חרוב תחיה וקסבלו ישראל
 את התורה בזכותה ניתן חרב של סנהדרין כדחיינו הוהר על
 פסוק ורח תשעור למו דהיינו החרב של סנהדרין שהם ארבע
 מיתות ב"ד ח"ש המאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם
 ה"ד ועונו מלך משפט אהב אמר לבס משה לישראל הרי נתן
 לבס את התורה כלומר ובשכילה ניתן לבס חרב של סנהדרין
 שיהיה לבס כח לרון דיני כפיות וגם כמייני הגז על פסוק
 ראש ויתר גוים שמן היתר ומיוונס היתר דמש היתר דכתיב
 לא

מורה שהלקח טוב שנתן לנו הוא התורה באמרו התורה אל
 תעזבו וזה ת"ל תורתו אלא הדבר ברור לפני כל ודעו דת
 ודן שהקב"ה יוקיים ג"כ תר"ג מנות כמו שמינו שהקב"ה
 שומר שבת מניח תפילין וכאלה רבים ולכן אנו אומרים אשר
 קדשנו במוצתיו במוצתיו וקח"ל הקב"ה יש לו ג"כ תורה
 שהוא מייקיינה תורת אביו ואינו דלוינו יו"ד וכבר אמרנו
 שהקב"ה שילוחה היא ו"ה ג"כ לך אמר תורתו כלומר תורת
 יו"ד אל תעזבו אל תאמרו אין לי עסק בנכסות ששם אין
 אתם מיושבים וכן הנכסות אין אתם מיושבים שפע עלי לכן
 אמר תורתו והוא ליה כמו ויקחו לי שר"ל ויקחו ליו"ד דיינו
 ל"י דיינו לשמי שהוא ש"ס כמכר כיון כן תורתו יו"ד
 דיינו ה"ו לכן אל תעזבו כדי שתתחדשו שני ביחד שם י"ה
 שהיא תורתו עם ו"ה שהיא הלקח טוב שנתתי לכם וק"ל :

ויקחו לי תרומה זאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את
 תרומתי וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת
 ונ"ל . ונר"ך לרקק בפסוק הזה דלאו רישיה סיפיה ונתחיל
 שלא למוכח דיינו ויקחו לי ואל"כ אמר שני פעמים תקחו ח"כ
 למה בריש לא אמר ויקחו לי כיה דלמד בריש תקחו את
 תרומתי אשר תקחו מאתם ע"ק למה בתרומה רישא וסיפא
 אמר תרומה ובאונע כתב תרומתי עוד נר"ך להבין למה אמר
 וזאת התרומה שה"ל ובתרומה אשר תקחו מאתם וכו' דולת
 וזאת בא ליעוטי וזאת ולא אחרת . וי"ל דיש אמר בריש
 ויקחו ולא ויקחו הוא מזכר על ישראל שכשופרים התרומה
 שיקראו עליה שם שמים כדי דלא להזכיר חולקא לטרא
 אחרת וזה שכתב ויקחו לי לשון כלומר כשופרים היתה
 ישראל כל אחד ואחד כשופרים יקרא עליה תרומה לה ואח"כ
 אמר תקחו את תרומתי אתם קחו אותה תרומה שנקראת על
 שמו ולכן אמר תקחו את תרומתי תרומתי דוקא שכבר היא שלי
 משעת הפרשה שפירשה על שמי הוי תקחו את תרומתי
 ולפיכך בשניה נאמר תרומתי עכשיו בשלישית אמר וזאת
 התרומה אשר תקחו ואינו נר"ך לומר תרומתי שהנה עתה
 לא בא ללמדנו קרא חיה מן תרומה וקחו עשה והבין מנת
 ישראל ולכן אמר וזאת התרומה אשר תקחו וזה שדקדקנו למה
 אמר וזאת התרומה שולת וזאת בא ליעוט . אין ה"כ שבא
 ליעוט מר"ל ובר"ל ועפרת הברזל טעמו ידוע שמועט חיי של
 ארס והמשכן נעשה להאריך מיוו של ארס וגם העשן נעשה
 ששכיל שני בדמים האחרים האחד שיתעלו ישראל בעיני
 האומות שלא יאמרו שכתתו בעגל השלישם הקב"ה גאלם
 ונס

לא תחיה כל כשמה מיונס היתר דתני ואכלת את שלל אויבך
 הרי מדהותר מקצתו הותר כולו מדהותר מוקצתו דיינו שנתן
 לכם חרב של סנהדרין הותר לכם ג"כ לא תחיה כל כשמה חס
 אתם שומרים הדינו דיינו שלא תכירו פנים בנשפט ומי
 שחייב מיתה תמיתנה הן בשביל שפכות דמים הן בשביל
 מנת בזה לא תחפץ הארץ כדמים ותהיו מושבים לעולם עליה
 ואם לא תעשו את הדן יעול מכם ואת ההוראה דיינו הרשות
 שנתן לכם להיות בידכם החרב לר"ן בדיני נפשות וגם שלא
 תחיה כל כשמה ז"ש המאמר אי אין אתם יעושים הדינו נוטל
 תורתו מכם דיינו אותה הוראה רשות והיות החרב בידכם
 גזר למה שלא נתן לכם את התורה אלא על מנת שתעשו את
 הדינו שאלמר ועשו ואלך ונשפט חסב :

סדר תרומה

במדבר פ' וז ויקחו לי תרומה ה"ד כי לקח טוב נתתי
 לכם תרומתי על תעזבו ונר"ך להבין מה הוקשה
 לבעל הבית כי ויקחו לי תרומה עד שהביא כי לקח טוב
 נתתי לכם וי"ל הוקשה לו מ"ש ויקחו לי שהי"ל ויקחו
 תרומה לי וידאמר ויקחו לי תרומה וסניך לי לולת ויקחו
 משמע ויקחו אלו בענין וזה דיינו ג"כ מה שכתב השי"י לי
 לשון כי הנה בתרומה פגום את אותיות וז"ל ה"י וכשאר
 תרם והיו"ל פניולא היא וי"ד . נח"ך ה"ה ראשונה לתשום
 השם הוא ד"ו שהיא מילוי ה"ד . נח"ך שכינה שהיא ה'
 ראשונה הנקראת ארץ החיים ורומה בתוך ה"ד והיא חכמה
 וזה סוד ה' בחכמה יסד ארץ כלומר בתוך חכמה שהיא ה"ד
 נרומה כפניולא ה"ה ראשונה שהיא ד"ל וז"ל וז"ש קרא ויקחו
 לי כלומר ויקחו ל"ד שהיא ז"ה כמכר ח"ה ש"ש ויקחו לי לשמי
 שהוא שם י"ה שהתחדש עם וז"ל ה"י שבה יתרומם וז"ל ה"א .
 וזה נכונת הנסוק ויקחו ליו"ד שהוא שם י"ה בזה תרם וז"ל ה"י
 דיינו תרומה

ז"ש המדרש ויקחו לי תרומה ה"ד כי לקח טוב נתתי לכם
 תורת אל תעזבו דקשיו ליה ג"כ באותו פסוק מה
 נר"ך לומר תורת אל תעזבו שהי"ל כי לקח טוב נתתי לכם
 אל תעזבו וז"ל שראה לפ' ה"י לקח טוב מהו ולכן אמר
 תורת אל תעזבו ח"ה מה בא ללמדנו באמרו תורת שדכר
 ברור הוא מהתורה מן השמים ועוד מלאמר כתתי ש"ו שיהי
 שנו ח"כ ש"ל כי לקח טוב נתתי לכם התורה אל תעזבו וזה

ונם כדי לשכון בתוך בני ישראל כדכתי' ושכנתי בתוכם וכתוב
 ולא תגעל נפשי אתכם וכנגד מה שאמרו האזניות שנעלו
 יועיני הקב"ה לשיפך לא המצ' לשים במשכן עופרת דכתוב
 ביה נללו כעופרת בזים אדירים והא רמז לירייה וכוונת
 היתה עליהם לישראל והכדיל הוא תלשון הכדלה ולשיפך לא
 ינשם במשכן שאדרבא המשכן היה לקרב השכינה לשכון בתוך
 בני ישראל ולהסיר המכדילים ומכניהם כדי לקבנם לאחיהם
 שנשמים ינשם זה לא הנשם כדיל שהוא תלשון הכדלה ;
בארש' ד"ה שדי לא ינאכחו שגוי כח ששעה שאמר
 הקב"ה למשה עשה לי משכן התחיל מתמוה ואמר
 כבודו של הקב"ה מלא עליונים ותחתונים והוא אומר לי עשה
 לי משכן ועוד היה מסתכל ורואה ששלמה עומד וכוונה בית
 המקדש שהוא יותר גדול מן המשכן ואמר לפניו האומנם יש
 אלהים על הארץ אחר משה ויהי עקדש שהוא יותר ויותר מן
 המשכן שלמה אומר כן משה על אחת כמה וכמה לקראת משה
 יושב בסתר עליון אחר רבי יהודה בר רבי סימון יושב בקטר
 עליון הוא עליון על כל בריותיו מהו בכל שדי בכל אל בכל
 רחום בכל חנון אין כתיב כאן אלא בכל שדי בכל שעשה בכל
 לכן נאמר בכל שדי יתלונן אחר הקב"ה לא כמו שאתה סבור
 כך אני סבור אלא עשרים קרש בדרום וזו במערב ולא עוד
 אלא שארד ואחננס שכינתי בתוך חוה על אחיה ע"כ .
 והמפרשים הקשו' במדרש זה שאמרו המאמר כראש שעדיין לא
 היה יודע משה כמה יהיה שעריו וא"כ מאחר שאינו יודע כמה
 היו שעורו אף יתמוה על בית המקדש שעשה שלמה ועשה ק"ו
 למשכן ודלמא שיעור המשכן שיאמר לו הקב"ה יהיה יותר גדול
 מבית המקדש . ולעניות דעתי יש להקשות קושיא אחרת
 גדולה מזה שהק"ו שעשה משה בתחילה דהיינו מיי שבדודו
 מלא עליונים ותחתונים אחיה בית אשר יבנו לו ת"כ היות
 בידוק ק"ו גדול מה לו לבקש בק"ו קטן ממקדש של שלמה למשכן
 אלא י"ל שאלו המאמר הזה היה כולו מיימרא דחד גברא לא
 היו קשה מרישא לסיפיה כי קושיא שהקשו המפרשים אבל אחר
 דהוי מיימרא דלא כשאתה סבור אני סובר הוא מיימרא דרבי
 יהודה ליכא ממקום להקשות קושיא המפרשים דיש לומר דרבי
 יהודה מפרש דברי' המדרש הראשון דהיינו בשאמר הקב"ה
 למשה עשה לי משכן תמה משה ואמר מיי שאלו עליונים
 ותחתונים כמה גדול נרץ שיהיה משכן שאעשה לו אז אחר לו
 הקב"ה לא כשאתה סובר אני סובר אלא עשרים קרש

לשכון וכו' ולא עוד אלא שאומנם שכינתי בתוך אחיה על אחיה
 שיעור קטן כזה אז מולד לו קושיא אחרת ואמר ומה ביקדש
 שבנה שלמה שהיה יותר גדול מן שיעור זה אחר שלמה האומנם
 יש אלהים על הארץ ועתה בשיעור קטן כזה יתכן שימכון
 אלהים בארץ אז אחר יושב בסתר עליון בכל שדי יתלונן מיי
 שאמר לעלמו די יאמר למקום הזה אה"ע' שהוא קטן ומהכל
 יתן בו הסוגיה שיהיה די להכיל היו בכל שדי יתלונן ;
גמרא דסנהדרין ח"ל' ההוא מייא דרבי אבין אלהים כהן
 הוא דכתיב ויקחו לי תרומה כי קח קביר למשה בתיה
 טביל אלימא ביהוי והכתיב מיי מדר בשעלו מים אחר ליה
 בנורא דכתיב כי הגה ה' באש יבא ומי סלקא טבילה בנורא
 אחר ליה עוקר טבילותא בנורא דכתוב כל אשר לא יבא
 באש תעבירו בזים ע"כ . ונרץ להבין מתי מקשה ליה
 ההוא מייא ומה מתרץ ליה רבי אבדו שכפי הגמרא אינו
 תירוצן כשדקדק בקושיא ההיא מייא שאין הדעת נוטה
 שהיון מקשה אף יתכן מיי שבדודו מלא שויים ואף שיוכל
 לטבול בזים שהוא דבר קל כזה דכתיב מיי מדר בשעלו
 מים אם כן לא יוכלו המים איתנו כי השמים ושמי השמים
 לא יכלהו וכל שכן כל המים שבעולם כפי קושיא זאת אינו
 תירוצן מספיק לומר בנורא שגם האש לא יכליהו כי מיי
 בשחק יערך לה' אם כן בשום דבר שבעולם לא יוכל לטבול
 לרוב גדלו ואם תאמר שיוננס בתוך האש ועובל אם כן
 גם בתוך המים יוכל לטבול שכשר מנינו שנאמנם שכינתו
 בין בדי הארון וכל שכן בים אוקיינוס אם בן קשה אף סבר
 וקבל תשובה זו ההוא מייא . ויש לומר שכונת ההוא מייא
 הוא דבר אחר שאינו שאל על גודל הקדוש ברין הוא באמרו
 מיי שהוא מלא השמים והארץ אף יוכל לטבול בדבר קטן אלא
 שאלתו היה כפי הדין דקיימא לן בדין מקוה שמים שאיבין
 פסולים למקוה אפילו אם יהיה כים אוקיינוס והו שאלו היין
 אלהים כהן הוא כי קביר לזוהי במאי טביל אלימא
 ביהי אלו היים פסולים הם למקוה שכבר יודעם דכתיב
 מיי מדר בשעלו מים והו מים שאובים וים שאובים פסולים
 למקוה ואפילו שיננס עמו וירד לטבול לא יעלי ליה
 טבילה דלגביה מים שאובים אקרו ולכן מתרץ
 ליה בנורא זהו מיימרא יפה
 שיננס עמו וטבול
 באש ;

סדר תצוה

פ'ט ז'הב וכסף וגו' ובגו' מגילת תגיה ר' יהודה אומר
 הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב ח'ל'ר' נחמיה א"כ
 אתה מטיל קנאה בעבודה ח'ל'הם של כסף ורגליהם של זהב
 ופירש"י הראוי לכסף וכו' מטות זהב וכסף קדרים שר הראוי
 לזהב לזהב וגורע לכסף • ויש לתמוה על לשון רש"י מה בא
 ללמודינו דעשות זהב וכסף קדרים והלא בהא סליקנא ובהא
 נחתינא ועוד למה הפך לשון רש"י ואמר שר הראוי לזהב לזהב
 והגורע לכסף היינו דקאמר רבי יהודה ולא זריכא לפירוש זה
 ועוד וחי' דקאמר רש"י והגורע לכסף למה כפי שיטת הגמרא
 שאמר הראוי לכסף והראוי לזהב ומגילת יודע שמי שזושב על
 של כסף הוא יותר גרוע מהיושב על של זהב • וי"ל שדקדק
 רש"י בלשון ר' יהודה למה הפך ר' יהודה ונקט כסף קודם
 זהב מיאמר שהפסוק כתב מטות זהב וכסף וקדם זהב לכסף
 ולמה ר' יהודה בדרשו הסתוב קטע הכסף קודם וח'ל'הזהב
 כדתינו הראוי לכסף למה הראוי לזהב לזהב לכן אמר רש"י
 מדקדק ר' יהודה סדר הכתוב דכתיב מטות זהב וכסף הקדים
 הזהב לכסף רונה לקדוש ח'י' בפ' מטות זהב וכסף שאינו מיושב
 שלעולם האחרון יותר חשוב מן הראשון והכתוב כתוב הזהב
 קודם הכסף לפיכך ר' יהודה הקדים בדרשה הראוי לכסף
 לכסף והאמר ראוי לזהב ח'ל'רש"י שר הראוי לזהב והגורע
 הוא לכסף ולפיכך הקדימו ר' יהודה ודרש הכסף קודם הזהב
 לומר לך שהגורע הוא היושב על הכסף ואחרון שהוא יותר
 מעולה הוא לזהב כוי מטות זהב וכסף קא דריש כלומר דרש
 סדר הפסוק לפי שאינו מיושב • עוד יתכן לומר שבה רש"י
 להוציאנו יוס"ד אחר לבי דהוא ט"ד ואמר שרבי יהודה הזכיר
 הכסף קודם הזהב היה אפשר לומר שדרש על זולת כסף על
 גלילי כסף שאח' קודם למלת וטות זהב והוא כיוה דמיייתיה
 הגו' לעיל כרפס כריש של פסים על גלילי כסף וזה הייתי
 סובר שאמר ר' יהודה הראוי לכסף לכסף היינו שמושיבו על
 אותו כרפס שהוא על גלילי כסף ויהקדים לדרוש בכסף לכך
 פ'רש"י ללמודנו ח'ל' תענה בזה שר' יהודה שדריש הכסף על
 גלילי כסף ח'ל' מטות זהב וכסף קא דריש וח'ת לזהב הקדים
 הכסף לזהב לומר לך שהוא יותר מעולה והשר הראוי לזהב ומושיבו
 על הזהב והגורע לכסף ולפיכך הפך דרש רבי יהודה והזכיר
 כסף קודם זהב • ועשרת אפים פכר כסף לסקול ע"י עשה
 הוילאכה להביא ל גכו המלך ויסר הוילך את טבעתו מעל ידו

ויתנה להון ויאמר המלך להון הכסף נתון לך והעם לעשות צד
 כטוב בעיניך • וקשה למה הפסיק בין כסף לכסף בהסר הטבע'
 ועוד שכבר הוון היה מנסה למלך והמסנה בעת שמושיבו למשכ'
 לו כיתן לו החות' דח'ל'כ לא מתקן משנה ומנא שהטבע' כבר
 הי' ביד הון וזה בא הכתוב לומר עכשו נסר המלך את טבעתו
 וכו' • ועוד מלת נתן לא שייך למיומר בכל עוד שלא באו לידו
 שהל'ל הכסף יהי'לך ולא נתון וי"ל שאחשורוש היה רוצ' לעשות
 מחשבת הון ולא היה רוצה לקבל ממנו מעות כדי שלא יאמר
 שנתנה ממנו ופולתם של ישראל כיוה דמיייתיה בחדרש ולכן לא רצה ליהנו'
 שהכו בשביל ישראל כיוה דמיייתיה בחדרש ולכן לא רצה ליהנו'
 מוכסף לתת אותם במתנה חי אפשר שמתנה שאין לה קצבה
 אינה מתנה כדמיייתיה דרמב"ם בפ' ח'ל' ח'ל'ל מוכר' שהותחיים
 לון את בת אשתו מושש שנים אינו חייב ומסוי' דהוא כיוו' ומג'
 ופשוטנה נרין שיבוי קצבה ובישראל כאמר מספר בני ישראל
 כחול הים אשר לא יוד ולא יספר מרוב ולפיכך חי אפשר ליתנם
 לו במתנה דלא קניא וזה יעשה הרשע הזה להוציא מחשבתו
 לזרעה במכירה שדבר שאין לו קנא' לא קניא בדברים הוא אינו
 רוצה להנות ומכסף של ישראל במתנה חי אפשר לית'לו שדבר
 שאין לו קצבה אינו זוכה בה הויקבל המתנה לפיכך בשאמר לו
 עשרת אפים ככה כסף אשקול וסר המלך את טבעתו מעל ידו
 ויתנה להון למיחי קנין ביניהם שהחות' דבר כשר לזוקניא ביה
 ובקניין כבר מייה בעשרת אפי' ככר כסף והיו ליה כלו בא לידו
 ועכשו הדר ויאמר הכסף שהיא עלי נתתיה לך במתנה והעם
 שתיעשה בהם כטוב בעיניך ואיני אומר לך שתיעשה בהם שום
 דבר ח'ל' דבר שיראה שהוא טוב בעיניך ולפיכך הפסיק
 בנתיים בנתינת התנות ולא שייך נתניה כי אם על הכסף
 חבל העם נזכרו בלקיחת הקנין • עוד יתכן לומר שנגזרה
 בו רוח הקודש באותה שעה באמרו הכסף נתון לך ומדוקא
 שהל'ל הכסף נתתי לך שגילת נתון הוא כועל יוצא מאחר וזה
 הדיוק וי"ל שבשר לו אחשורוש שגילת לו גזירה מן שמים שיתלה
 הון בעץ וכן תמוא ככסף עולה כנזין עץ ח'ל' לו אינה רוצה
 לשלוח יד ביהודיים ואתה אומר לי טעמות שאלהיהם אינו
 תושב על לבנם עוד ח'ל' אינו רוצה שיהיה לי מנע יד בדבר זה
 הוי הכסף דהיינו העץ נתון לך וייעתה לעשות בו כטוב
 בעיניך • ואפשר שזהו כונת הכתוב שאמר ויגר לו מורכזי
 את כל אשר קרהו ואת ערשת הכסף אשר אומר הון וכו'
 והנה נרין להבין מהו ערשת הכסף שפירש רש"י פירש הכסף
 וכי אש פורוש שייך בכסף ח'ל' הוא על גזיין הדברים הל'ל

ואת סכום הכסף חלה כחה שאמרנו לעיל שהכסף עולם עץ
 נוסף לומר ששלה לו מרדכי לומר לה שאל תירא ואלח' א המלך
 שידברי המלך שאמר הכסף נתון לך לומר אחר כתי כדדייקא
 יראה מדבריו שבע"ה יתלה המון על העץ היו ואת פשתת הכסף
 ונו' כלומר פירושו ונתת הכסף :

הג'ל פור הוא הגורל לפני המן וגו' וקשה דמיספא דקרא
 נמשע שהמן לא הפיל הגורל מדאמר לפני המן
 ומרישא משיע שראו הפילו וידאמר הפילו פור ועוד מאי מאי
 דאמר הוא הגורל לפני המן וכי לפני המן הוא גורל ולפני אחר
 אינו הוא גורל וזה בא ללמדנו הוא הגורל שהל' הפיל פור
 לפני המן או ויאר הפיל הגורל לפני המן אלא בגרלות יש
 כחה ענייני' יש מי שפותח בספר ויש מי ששע' קדודות בקולמוס
 יש מי שחשיט ידו על האותיות יש מי שגורף בקלפי וגורל של
 המן היה כפור דהיא בקוביאיות הקרא דא"ו בלע"ז וכן פור
 ביוספר קטן עולה י"ו וזלת דאד"ו עם הכולל עולה י"ו ומה
 שהיא אחוה בגורל זה ולא השום וין גורל אחר שזכרנו לפי שהוא
 בין עמלק ועמלק עולה פור ביוספר קטן דהיינו שעמלק ט"ו
 ועם הכולל י"ו כימין פור ולכן פורים הוא בט"ו באחד לשמוח
 שפלת עמלק שעולה ט"ו ו"ש הוא הגורל דוקא לפני המן לפי
 שהוא מורע של עמלק שעולה כיומין פור שזכרנו ק"ב *

שהוא חגג ירד ויהי שהוא למט' שהוא דוד תנשא וילכותו ולפיכך
 אחר קרא ובהסוף הוא כלומר הסך של שם חגג הוא שיטלטו
 היהודים המה בשנתיהם היינו ותנשא מלכותו
יבא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם ומחר אעשה
 כדבר המלך ונרדף ולהבין למה ביום הראשון לא אמרה
 שאלתה ובקשתה והמתין עד יום השני ועוד מה שאמרה ומחר
 אעשה כדבר המלך שהל' ולמחר אגיד למלך ואפי' תינו' מסדר
 המדברים לפני מלכים שהוא בסיומו זה קשיא שהל' ומחר
 אעשה דבר המלך מהו כדבר המלך ויש לומר שיהי שלא רצתה
 אסתר לשחול את שאלתה ביום הראשון הוא משיעם שלא קראה
 המלך בשם אסתר המלכה לא כמי שאומ' למאן דהוא זה שאתך
 וינתן לך לפיכך לא רצתה אסתר לשחול שאלתה דאמרה לא
 מסומא וילתא שהמלך לא קראני בשם מלכה א"כ מה לי לעשות
 יותר טוב שיתקרא בי כיוו שאמרו דר"ל כדי שיכרה את המן
 הרשע ואמרה למלך יבא המלך והמן אל המשתה וגו' ומה' אעשה'
 כדבר המלך כלומר כפי הדיבור שינא מפיך אם תקראיני ונלכס
 אז אדבר ואם לאו תחזור ותשאל יום אחר לפיכך תראה ביום
 שני כשאמר לך המלך מה שאלתך אסתר המלכה מיד אמרה לו
 שאלתה לפי שראתה שקראה אסתר המלכה אז אמרה ודאי
 נוסמא מלתא :

ויאשרו לו חכמיו וורש אשתו אם מורע היהודים מרדכי
 אשר החילות לנפול לפענו לא תוכל לו כי נפול
 תפול לפניו . וקשה וכילא היתה יודעת שמרדכי היה
 יהודי והלא כל הרונג שלו היה בשביל שלא כרע והשתחוה לו
 בשביל שהיה יהודי א"כ מה הוודים לו חכמיו וורש אשתו אם
 מורע היהודים מרדכי כי מלתא אם הוא בספק ועוד מהו הכפל
 שאמרו כי נפול תפול וי"ל בזה שאמרו ז"ל אין רעו של עמלק
 נפול אלא ביד בני בניו של רחל וכן תנשא עמלק נפול ביד
 יהושע דלתי מיוסף ואל' כ נפול נפילה אחרת שהוא ביד שאול
 דלתי ומנחמן עכשו אמרו לו חכמיו אם מרדכי אתי מורע
 אותם היהודים שבתחילות לנפול לפניו ודאי שלא תוכל לו
 יען כי נפול תפול כלומר מאחר שהתחלת לנפול ודאי שתפול
 לפניו ואם אינו מורע אותם היהודים אע"פ שפלת לפניו
 תחזור ותקום עליו לפיכך של מואיה שבת' על ופסי שהי' בידם
 ספק אם הוא משבט יוסף או בנימין או מישאר שבטים לפיכך
 הניחו העץ קיים ולא הסירוהו שעדיין היה להם הבטחה :
ויאשר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית הדבר
 ינא מפי המלך לפני המן חסו ויאמר חרבונו אחד

הן הסריסים לפני המלך גם הכה העץ אשר עשה הן למרדכי
 אשר דבר טוב על המלך עומד בבית הן גבוה חמישים אמה
 ויאמר המלך תלוהו עליו ויש לקדקד בספוקים הללו ראשונה
 מה שאמר הגם לכבוש את המלכה דהא גם מה בא לרבות
 שה' לל לכבוש את המלכה והשנית מה שאמר עמי בבית ובי
 לא קפיד אלה מזהם דהוא עמו בבית ואם לא היה המלך
 בבית לא היה קפיד על מלתא דגא עוד מ' שגם
 הכה העץ מה בא לרבות זה ועוד מ' ש הכה העץ הי"ל גם העץ
 עשה למרדכי ועוד מ' ש ויאמר המלך תלוהו עליו שהי"ל תלוהו
 בגו . יתכן לומר בפלוגתא דתנאי דליתא בסנהדרין איכא מ' ד'
 ראשונה חיתרין שניה חלקין שלשית מוניא אותו לכיפה וגו'
 ואיכא מ' ד' ראשונה ושני חיתרין שלשית חלקין רביעית
 מוניאין אותו לכיפה בזה ויכאז על כלבון הספוקים האלו חטא
 דאשון שעשה הן הוא על ששלת ידו בעם המלכה זו בהיותו
 לפני המלך עשה שני חטאים אחרים זהו דיוק הכתוב שאמר
 לכבוש את המלכה עמי בבית כלומר לא די שרונה לכבוש את
 המלכה אלא עוות פנים שיעוון פניו לפני לכבושה הוי עמי
 בבית א"כ בזה העון יש רבוי אינו עון אחד אלא הם שנים א"כ
 הגם שהוא רביעי כלומר לכבוש את המלכה ועמי א"כ הם שני
 עוונות לכך אמר הגם כלומר עון זה יחשב לשנים . וכבר יש לו
 אחד ששלת ידו בעם המלכה חתיף כמאן דאמר בשלישית
 מוניאין אותו להריגה חייב מיתה לפיכך וכני הן חסו אצל
 עדיין אשפרוש לא גור עליו שיהרגוהו יען כי אמר המלכה
 היא כמ' ד' רביעית מוניאין אותו להריגה כשראה חרבונה
 שהוא יובקש לו וכתי מיד אמר גם הכה העץ שעשה הן למרדכי
 אשר דיבר טוב על המלך וכבר יש בידו סרחון רביעי . הג"ה
 ויאמר המלך עבדך הרביעי הזה תלוהו עליו כלומר בשבילו
 שכבר אליבא דכ"ג נרץ להרגו כי בן מות הוא ;

והגה כפי זה יש לקדקד בדיוו של הן שבעון ראשון הן
 בידו שזם עון כי לא עשה דבר בלתי רשות המלך א"כ
 ליכא בידו אלא תרתי הלכבוש את המלכה עמי בבית ככו"ל
 ואחד שעשה העץ למרדכי שדבר טוב על המלך הרי שלש א"כ
 אליבא דתנא בתרא דאמר ברביעי מוניאין אותו להריגה
 שלא כדון הורגו להמן . וי"ל שדוק בדון הרגו ומעטם שאמרנו
 ברביעי מוניאין אותו להריגה וקודם ש'אגיד לך הדברים כיצד
 נקדקד בס' של חרבונה שאמר גם הכה העץ האז גם מיותר
 דמה בא לרבות דאם כונתו לסמוך עון זה לאותם עונות
 ראשונות שאמרנו א"כ לא הי"ל גם הכה העץ אלא והנה העץ

או להרוג אשל וכו' ובאותן של ח"ה להיות עתידים ואיך
 יודעים אם ליהרג ואם לברוא. אבל בישראל כעוהות ומופשת
 להיות היהודים עתידים ליום הזה להקם מחויביהם ע"כ .
 ובה נבא לבאר הקושיות שהקשינו דהיינו שאמר להם המלך
 פתבו בשם המלך כלומר שיכתבו פתבים אלו שהם ביאר
 לדברים הראשונים שכתב המלך כדי שלא יראה כתב הראשון
 שכתב המלך מוזיק רק כינוי שיהיה דברים של כתב זה מכוונים
 אל הכתב הראשון שלא יחשבו דברי כתב השני לכת' הראשון
 זה כונת הכתובים כתבו בשם המלך כלומר שהם הם הדברים
 שאמר בראשונה ותתוו באותו טבעת ומה שאני אומר לכם כן
 הוא לפי כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב ולפיכך
 נרין שתכוננו חלה למלה וכך היה שיהי שפתב המן הוא
 פתגמן הכתב להכת' דת שכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים
 להיות עתידים ליום הזה ואינו מפורש אם עתידים להרוג או
 ליהרג וגם אינו מפורש מלת עתידים על מי קאי על העמים
 שבאחיזתם גלוי לכל העמים או על ישראל וגם נקד' במלה
 ד'ורדכי' שאמר פתגמן הכתב להכת' דת שכל מדינה ומדינה
 גלוי לכל העמים ולבית היהודים ליום הזה להקם
 מחויביהם תימה לדברי ורדכי דמנא ליה להיות היהודים
 השתידים וכפי הוד' שדש עתידין ליהרג או להרוג פני זה
 מנא שולת עתידים קאי אעמוס וז' ה"ל ל' לורדכי לכתוב
 הכתב שאופן זה גלוי לכל העמים להיות עתידין שישראל
 יהרגו באחיזתם ומה ליה להפסיק בין גלוי לכל העמים
 לעתידים באחר גלוי לכל העמים להיות היהודים עתידין
 אלא יש לומר שאם היה כתב המן גלוי לכל העמים שתהיו
 עתידים אז היה נרין ורדכי לכתוב שתהיו עתידים להקם
 עליכם שיהרגו ישראל באחיזתם ודאמר להיות עתידים אז
 לא ידעי העמים ויהיה עתידים הם יהיו עתידים להרוג
 מישראל או אם יהיו ישראל עתידים להרוג באחיזתם לפיכך
 ורדכי כתב להיות היהודים עתידין ולא הגויים ויבא מפורש
 כתב הראשון של המן שכתב להיות עתידים אתם ועתה אני
 מוצא לכם הענין שהיו עתידין היהודים קאי :

ברישא גם כן שמה כתוב ברישא וגם לשימה מתי קחוי
 למימר אלא גדול מן דכתיבנא ברישא גם שון כתוב ברישא -
 וי"ל שזכו כונת שמה מדהתחיל להתגלות ולומר שהוא גדול
 מיוני ודאי שגדת גאה בך וכל המתגאה שוכח תלמודו והא
 ראייה שאלא כתוב ברישא ושכחת תלמודך ויחמת הגאון ולא
 עלה בזכרוןך מה שכתוב שמה ושמן ליהודים אם כן חגי
 גדולה מן של שכתבתי את עממי :

עוד יתכן לומר שלעולם שמשן לא שכן תלמודו ויודע
 שמהנה ג"כ כתיב ברישא אלא אומר יחמת שסוק זה
 מדבר לעתיד וכתוב אחריו וכסו יגון ואנחה שלא יבנה
 גלות ואלוהי זמן מזכירים אותי בתחלה לשבח ש"ל שאני גדול
 משמה שבמקום שנאמר שמה ושמן ליהודים אחר כך בא
 גלות אבל במקום שמואמר אלא ברישא ח"כ לא יבוא יגון
 ואנחה דכתיב וכסו יגון ואנחה . וישב שמה תמהני עליך
 שאין אתה מוכן הדברים על ויתבוננם ולא ידעת אם לא
 שיעתה ויה שכתבו בני עממה ויום טוב שפסאמי כתובה ברישא
 יקרא יום טוב שכן כתיב ושומת בחגך הרי שהשומה נקרא
 יום טוב ולכך כתיב שמה ושמן ליהודים ושמה ויום טוב
 אבל כך לא כתיב אלא וכסו יגון ואנחה לא יהיה להם יגון
 ואנחה אבל לא באמר כך ושומת בחגך כיוו בשומה אם כן
 אני גדול מן דכתיבנא ברישא כיון שנעשה יום טוב :

עוד יתכן לומר שאמר שמה לשמן בא וראה במקום
 שיש שמה יש משן שכן כתיב שמה ושמן ליהודים
 אבל כך כתיב משן ושמה ישגו כלומר אם התחילו בשמן
 ושמה ישגו שאין השומה שריו אליו במקום שהתחיל
 השמן ואומר הפסוק שעתידין להשיג גם כן לשומה
 כשהשיגו השמן לפיכך לא נקראת יום טוב במקום שמה
 מוקדם . אם כן זהו שאמר שמה לשמן אתה מיתגאה לומר
 שאתה גדול מיוני משום דכתיב משן ושמה ישגו והקדייך
 הכתוב שם לא שביל זה אתה גדול מיוני . שאלתה
 קדיייה שהקדייך הכתוב שם באחרו משן ושמה ישגו
 ארצה הוא אומר דאם איתא שמשן גדול משמה היה לך
 להוכיח לבסוף שדאז וי שהשיג מאתים בכלל מאתים
 ויש ואיך יתכן שזכר הגדול קודם הקטן שאם השיג
 הגדול ודאי שהשיג את הקטן ואם אתה הגדול ויה נרין
 לומר שמהה השיגו גם כן פשיטא שבכלל מאתים ומה
 ודאוכריי בקו' אחרון חביב ועעתה שקול הדעת וכן תראה

שמה משן ליהודים ושמה יום טוב ובגו' מוסה משן
 אומר לשמה אני גדול מן דכתיבנא ברישא
 דכתיב משן ושמה ישגו שמה אומרת אני גדול מן דכתיב
 שמה ושמן ליהודים ויש להבין מתי קופלגי ויחיהו טעם
 תתח משן בתחילה לומר אני גדול מן דאם קאי משום דכתיב
 שבינא תת

ליתי עשה המשכן זלדחי ל"ת זולאכת דשבת ה"ל דלא אמרינן
 אחי עשה זדחי ל"ת אלא דמויא דעשה דמילה דדוחה ל"ת
 דשבת לפי שגזר הקב"ה שביום השמיני ינוול היכל דקאי יום
 השמיני קאי ואפילו בשבת ואם נדחי מילה פני השבת אז לא
 יקיים זכום השמיני ינוול זהו העשה שדוחה ל"ת כל כי אחי
 גזונו . אכל הקב"ה במשכן אחר ועשו לי מקדש ולא נתן
 קצבה בכמה ימים שיגששו אל"כ ליכא עשה שדחי ל"ת דשבת
 מאחר שלא נתן קצבה בימים שאם היה מתן קצבה בימים
 הייתי אומר אם אין אחי עשה מלאכה בשבת לא יקיים דברי
 של הקב"ה שאמר לי הקב"ה שביום שלוני יהיה גזר וזה
 הייתה זולאכת המשכן דוחה את השבת דאחיא עשה דוחה ל"ת
 אכל מאחר שלא נתן קצבה לכמה ימים ועשו זכאיוה יום
 יהיה מושלם לפיכך אנו דוחה את השבת וזה שכתוב רש"י
 בע' הפסוק דאך את שבתותי שלא בא מלת אך ליעט ביום
 השבת שיתעשה בו מלאכה אלא אדרבא בא מלת אך ליעט
 השבת מולאכת הנושקן :

שביעית הגלות שהוא סוף העולמי אומר כי שמוחה תנאו ולא
 הזכיר ששן שכלל מאתים מנה :
 ובמדרש פ' זו ואתה הקרב אלק את אהרן אחיך בשעה
 שאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב לך את אהרן
 אחיך הרע לו ח"ל הקב"ה יושה תורה היתה שלי ונתתיה לך
 בנותי . וצריך להבין דברי האומר שמתחיל מאד שאך יושה
 שנקים לחסידותיה אהרן כשראה גדולת משה בעיד הכתוב
 עליו וראך ושמח בלבו ועבשו משה כשרא שאמר לו הקב"ה
 ואתה הקרב אלק הרע לוי ח"ל שא"ו שרע למשה על דבר זה
 אלא כשראה משה שאמר לו ואתה הקרב לך ולא אחר לו ואתה
 הקרב אלי הרע בעיני אחר דלוא ח"ו אחי איני ראוי לקרב
 אליו לכך אחר לו הקב"ה אחיך הוא שושביא דמסרונית שהיא
 השורה והתורה נתתיה לך לכך אנו אומר לך ואתה הקרב לך
 ולא לגרועתא קא אחינא :

סדר כי תשא

עוד יש לומר טעם אחר דרך דרשה ביום שאמר ז"ל ששבת
 שקולה כנגד כל התורה והנה המשכן בא לכפר על
 מעשה העגל ששכחלה היתה נטילת התורה מישראל אם
 לא היה משה עולה לשמים פעם שנית ומאחר שהושכן בא
 לכפר על מה שגזמו בתורה כולה איך יתכן שיובל לבטל
 השבת שהיא שקולה כנגד כל התורה שאדרבא המשכן בא
 לתקן את השבת ולא לבטלו ולפיכך אחר אך את שבתותי
 תשמורו כלומר אחי אומר לכם אך דהיינו ליעט מולאכת
 המשכן ביום השבת לפי שלא באתי אלא כדי שאת שבתותי
 תשמורו וצריך לדקדק בכפוק למה אומר את שבתותי תשמורו
 שהי' לי למימור אך שבתותי תשמורו וזמה שהקדמוני יתורן
 שאם היה אומר אך שבתותי תשמורו לא היה לביד לדרוש
 דהאי מלת אך בא ליעט מולאכת המשכן ומחית השבת אלא
 הייתי דרוש דוקא שהאי מלת אך בא ליעט את השבת שיובל
 ליעט בו מלאכה מחית שהוא זולאכת המשכן מוקדאמר את
 הוא לרבות את השבת ואיך יתכן שיהיה ריבוי ליעט בדבר
 אחר לכך דרוש שובלת אך בא ליעט מולאכת המשכן ואת
 לרבות את השבת שיתקיימו אפילו שהוא זולאכת המשכן
 וזה שלא אומר את השבת לא שבתותי בלשון רבים הוא לרבות
 כל השבתות שבמשכן וכן עשיית המשכן שלא יעט שום שבת כ
 לא בא המשכן לבטל שום שבת :

עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה' ויש לדקדק
 למה אומר תרומה לה' שהי"ל כופר כפש לה' שזה
 לא מתקרי תרומה דתרומה הוא מן הגורן ולמה קראו תרומה .
 ז"ל כמה שביארנו בפרש' תרומה ויקחו לי תרומה ויקחו לי ח"ד
 תרומה והנה יודע הוא שהי"ד במילואה עולה עשרים וז"ל ח"ד
 ענינה היא חתיכה אחת ונקראת שקל הקודש כמו אכן ששקולי
 זו ח"ש עשרים גרה השקל שהאי שקל דהיינו ח"ד במילואה
 עולה למנכן עשרים כזאת מחציתה שהיא ח"ד . ומחציתה
 ח"ד . וזה י"ש ויקחו לי תרומה כלומר ויקחו לעשר תרומה
 ומחצית התרומה נעשה אחי כסף של המשכן וקראו שם תרומה
 ויעטם שאמרו לפיכך אחר באן מחצית השקל היא התרומה
 שנאמר שם לפי שבאותם תרומה דיקחו לי תרומה לא נזכר
 כמה היו ומה היא ובא הכתוב עכשיו וגילה מחצית השקל היא
 תרומה לה' כלומר אותה תרומה של ויקחו לי תרומה שאמר
 רש"י עליו לי לשוי זהו מחצית השקל ולא שיתן כל אחד כפי
 ידבת לבו בכסף חלל דוקא'כסף עקודים שעושה האדנים ואת
 מוין למשכן אותו הכסף קראו תרומה לה' ולפיכך אחר בכאן
 מחצית השקל היא תרומה ה' שאמרת לך :
 ואתה תדבר אל בני ישראל אך את שבתותי תשמורו וגו'
 וקשה דמאי שנא זולאכת הנושקן שלא נעשה בו
 מלאכה בשבת מאחר דק"ל דחתי עשה ודוחה לא תעשה ח"כ

ששה ימים תעשה מלאכה ויום השביעי שבת שבתון קודש לה' כל העושה מלאכה ביום השבת מות ימות ושומר בני ישראל וגו' כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת ויכפש . וצריך להבין מה צורך להאריך כל כך בענין שבת ביקום זה ולחזור ולחזור דברים שכבר נאמרו כברית עולם . ונתינת התורה שששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו' ונתינת התורה ג' ששת ימים תעבוד וגו' ומה צורך לחזו' להזכירו בענין מלאכה המשכן הלא די לו באמרו אך את שבתותי תשמורו וגו' וצדק פסוק ראשון . וי"ל שכל הכתוב לתת טעם למה לא הכיח אותם לעסוק במלאכת המשכן ביום השבת והענין יוכן בזה שביא בוחר הקדוש שהמשכן היה דמוית שמים וארץ ע"ש וזהו כפי הכרח קושיא זאת מאחר שהמשכן היה דמוית שמים וארץ ח"ל ימי העושה שלו ג' כצדק שיהיה דמוית כדומה של שמים וארץ כיון ששמים וארץ נעשו בששת ימים וביום השביעי שבת כך צריך שיהיה המשכן ג' וזהו שאומרים הפסוקי ג' ששת ימים תעשה' ומלאכה וביום השביעי תשבות ור"ת . ועמית ונאי שאין אתה ונתיחי לעסוק במלאכת המשכן ביום השבת וסוים וזויל כי ששת ימים עשה ה' למלאכה המשכן הוא דמוית שמים וארץ ומאחר ששמים וארץ בששת ימים . עשה ה' וביום השביעי שבת ויכפש לפיכך חגי יונתן לך שכלמאת המשכן שדומה לשמים וארץ ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות וכל כי הוא נתינת טעם למה שאמרו בראשונה אך את שבתותי תשמורו וק"ל :

ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה יעשה האלים אשר העלנו יתרון ונצרים לה ידענו מה היה לו ימים שפירש' שראיה להם דעות' ונשה שהיו נושאים אותו באויר הרקיע וידרשה זו קשה הפסוק שהל"ל כי זה יעשה האיש מת ולמה אמרו לה ידענו מה היה לו ע"ק מה שאמרו עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו ונלך אמרו אשר ילך לפנינו ודמאמרו אשר ילכו משועה דהיי' ונתת אלהים שאמרו חיינו לשון יחיד אלא לשון רבים ויחלק דרשו חכמים שאינו לחלבים הרבה וזה ראוי על ככה . וי"ל שהענין רב השר שלשה היה ונשה שהוא הוציאם ויוצרים . והקדוש ברוך הוא לא היה רוצה להביאם מן הארץ וי"ל בן קרחו על שונו : באמרו לך רד כי שיחת עמך דייקא וכן תראה בו אמרו ז"ל שענינו כבוד לה' ונתיחיל דוק להשיל וקבל תנו' ששם הם למה/כיון עבדנו עשה שהיו ונתיחיל בחלוקה של משה ובששתים . להם אטען שמת ונשה אמרו לו לתהרון קום עשה לנו אלקים שלשון רבים אשר ילכו

לפנינו לא שאנו רוצים להאמין בכל שו' החלבות אלא חזו' וזה אחד מהם ויש שהיה מאמין בו משה וזהו שאמרו כי זה יעשה האלים אשר העלנו יתרון ונצרים לה ידענו מה היה לו ר"ל אין חזו' יודעים איזה אלוה היה לו ולכן חזו' לחלוקת הרבה :

ויעשרו עגל וזקנה ע' רשב"ס שמדבר הכתוב על הדמות של העגל שעשו מקודם נורת עגל וז' ח"ל געשה העגל עצמו וצריך להבין למה עשו נורת עגל וז' ח"ל נורת מכל נורות כוכבים ונורות וי"ל . שהענין רב כשיצאו ממצרים עבודת של ונצרים היתה טלה וכבר ראו שמת על הים ואמרו ויחזר שטלה מת השני לו הוא שור ולכן עשו דוקא נורת עגל אבל עדין צריכין לידע למה קראוהו עגל מאחר שפי' רשי שהיה לו וזקנה ק"ל קטעין וזהו וי"ל שנקראו זה סם לגבות שלבו שכן עגל הוא לעג ששכבילו היינו לעג וקלם להכבדותנו ולפיכך נקראו עגל :

אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו לכם אלקי זהב וצריך להבין למה קראו חטא שהי"ל לקרותו עשה ולא חטאת שחטאת הוא שונא אלא בזה שהקדושו לעיל יתרון בפסוק לא ידענו יום היה לו שראיה לומר אין חזו' ידענו איזה אלוה היה לו ולפיכך חזו' לחלוקת הרבה חזו' בין כולם ויצא אלוה של ונשה כמציא שזה עין העגל היה בשונא שאין דנונס לכפור בה' אלא למנוח את חלקו של משה ולפיכך אמר חטא העם הזה חטאה גדולה חטא דוקא :

וכמו כן אמרו ירמיה' חטא חטאה ירושלי' עלבן לבדה היתה טובה שם קשה שירושלי' חטאו בע"ל ולמה קורא אותה חטא אלא כבר ידוע בין ודעו חן שמה שכיין מנשה לעשו' ללם בהיכל וגם ירבעם בן כבש שכולם היו חסוכים לבנות בנין הקלילות כדי להרוס אותם וכשתלמים לקליפה מקדושה אז חיל בלע וקראונו . וטעות הוא בידם כלל הפסוק בדבר זה כמו שכתבתי בפ' כנענים ע"ס ל' ואבם ה' שלמו לן עיני סם מנח שכותסת לשוכה מחמת כך יקרא חטא וז"ל השביח חטא חטא חזו' ירושלים בלשון חטא . שהוא שונא . אבל עדיין צריכים חזו' למודעי למה כפל לשון . לומר חטא חטאה ירושלים שהי"ל חטאה ירושלים . וכן ביום שכתוב בסדר שלנו וזכום שקרי ופקדתי כלנו' ביום פקדי עון של ירושלים אפקוד ג' עליכם עון העגל ואם לא יאחזו ומעשה אבותיכם לחטואו בע"ל גם כן ונכחו ומוען זה של העגל ו' שהכתוב באיזה וזויתו חטא שחטאו בעגל חטאה ירושלי' היו חטא חטאה ירושלים כלומר חטא של עגל חטאה ירושלים עלבן לבדה . היתה ילפי שחטאו מעשה

אבותם בידים א"ת ולמה היו לנידה שכל מדותיו של הקב"ה יודה כנגד מדה וכבר פשוט מה שאיתא בדתנאי מה נדה ויטמאה במשא חף ע"ז וכו' הם עמוא עמוא וע"ז שמיטמאה כנידה שילם להם הקב"ה שכולם יחזיקו אותם במקום נדה שנא' סורו שווא קראו לינו :

אלקי יוסקה לא תעשה לך את חו המצות תשמוד וגו' וקשה מה ענין זה לזה וי"ל שאלהי יוסקה אינו מן הענין של אלהי העמים וכו' ויוסקה הוא אנוניע בין אדם לתקום שלה כוונתו ג"כ בעולם מס' שארזו עד עכשיו היה נושא ביוניו ובין הקב"ה ועכשו נושא אינו א"ל ווי יהיה סרקור ביוניו ובין הקב"ה ו"ש הכתוב עשה לנו אלקים שילכו לפנינו כמו נושא כי זה משה האיש וגו' ו"ש בכאן אלקי יוסקה לא תעשו לכם כלומר לא תאמרו מוי יהיה סרקור ביוניו ובין הקב"ה שאינו מן הראוי ששפ ל מן השלילים בכל שעה שיקרא לגבוה על כל גבוהים ויטעה זה תעשו אלהי עסקה להיות ביני וביניכם אין רצוני בכך שהרי ראיתם את חו המצות על מה כהיה שבחתי אני בכבודי ובעממי בהרץ ומררים כדי שתראוני ותיכירוני ולא הייתי רוצה באנוניע לא הייתי עובר במזרים אני בכבודי ובעממי ו"ש אלקי יוסקה לא תעשה לך מטעם את חו המצות תשמוד כשתשמוד את דבר חו המצות אז אלקי יוסקה לא תעשה לך :

לא תבשל גדי בחלב אמו ויאמר ה' אל משה כתוב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי ענין ברית וגו' . וצריך להבין דברים האלו ויהי אם הם העשר דברות ה"ל לכתיב זה הפסוק אחר העשר דברות ואם הוא על נושנה תורה א"כ ה"ל פסוק זה סמוך קודם לאלה הדברים ויהי שייכות יש לכתיב לך את הדברים האלה אחר לא תבשל גדי בחלב אמו . עוד איתא במ' ויאמר ה' אל משה כתוב לך את הדברים האלה התחילו ומלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה אתה נותן רשות למשה שיכתוב מה שהוא מבקש שיאמר לישראל אני נתתי לכם את התורה אני הוא שכתבתי ונתתי לכם א"ל הקב"ה ח"ו שמושה עושה את הדבר הזה ואפילו עושה כאמון הוא שכתב לא כן בעדי נושא בכל ביתי כאמון הוא ע"כ . וקשה וחד יאמר זה שאין יתכן שהמלאכים יאמרו להקב"ה אתה נותן רשות לבן עמרם שיכתוב מה שהוא מבקש והלא עיניכם הראו' מה שאמר לו כתוב את הדברים האלה ולא שיכתוב מה שהוא מבקש ויהי גם כן מה שאמר שיאמר לישראל אני הוא שכתבתי וכו' אני הוא שכתבתי ונתתי למה הוצרך כפל זה . וי"ל שלפיכך סמוך כתוב לך את הדברים האלה לפסוק לא

תבשל גדי בחלב אמו לומר לך שאמר לו הקב"ה שיכתוב פעם שלישית במשנה תורה לא תבשל גדי בחלב אמו והנה השלשה פעמים הכתובים לא תבשל גדי הם אחד לאסור ביטול ואחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ותינוה לאכילה בכלל הנאה היא ח"כ כדברי לא תבשל גדי די דבכלל הנא' הוא איסור אכילה גם כן ויש לומר שיש אכילה שיש בו הנאה ויש אכילה שאין בו הנאה אכילת בני אדם יש בו הנאה שהאדם מתהנה מאכילה דכתיב וחיך אוכל יעסם לו וכל יש אכילה שאין בה הנאה והיא אכילת המלאכים אכילת דמ"ד שראשון ראשון ומסתלק ואם לא היה אלא שני פסוקים דלא תבשל לא היה יכול נושא רבינו לנצח למלאכים בדין בשר בחלב שהיה להם פה להשיב חד לאיסור ביטול וחד לאיסור אכילה דאית בו הנאה אבל אכילה דלית בה הנאה ליכא אסורא ששאר לא הקב"ה כתוב לך את הדברים האלה והיינו שיכתוב לא תבשל פעם שלישית במשנה תורה יש כח במשנה לנצח את המלאכים בדין בשר בחלב ואין להם פתחון פה לומר אנו נראה באוכל' דהאי אכילה דלית בה הנאה שהרי כתב פעם שלישית לא תבשל כדי לאסור אפי' אכילה בלי הנאה וזה שאמר מלאכי השרת כששיעו שאמר כתוב לך את הדברים האלה דהיינו על פ' לא תבשל גדי שיכתבוהו פעם אחרת אמרו מ"ה רבונו של עולם אתה נותן רשות לבן עמרם שיכתוב מה שהוא מבקש שכל מובקשו הוא שיהיה כתוב פעם שלישית לא תבשל גדי שבוה ויכל לנצח אותנו בלקיחת התורה הוי אתה נותן רשות לבן עמרם שיכתוב מה שהוא מבקש למחר ואמר אני הוא שנתתי לכם את התורה מטעם כי אני הוא שכתבתי ונתתי לכם כלומר אני הוא שכתבתי לא תבשל גדי השלישי במשנה תורה ובכח זה נתתי לכם את התורה הוי אני הוא שכתבתי ונתתי לכם וק"ל :

אבל עדיין צריכים אנו לדקוק בשארית המאמר שאומר חס ושלום שמושה עושה דבר זה ואפילו עושה כאמון הוא תימוא מאחר שעושה כינוז הוא כאמון ועוד מאחר שאמר חס ושלום שמושה עושה דבר זה ודאי שכבר כפה שאינו עושה דבר זה אם כן היאך אומר אחר כך ואפילו עושה כאמון הוא שאין תכחיש מניה וביה ידיעתו הראשונה שידע שלא יעשה דבר זה וקודם שנכא לכאר הקושיית חלו צריך להבין מה ראו המלאכים על ככה לחשוך למשה שאין האדם נופל בלב האדם אלא אם כן רואה איזה שורש פורה ראש שלא יתכן שאדם יקנא בחשנו אם לא ראה שנתברך

שמדברת עב איהו בן אדם ומחמת ארואה בה ערות דבר
 שתקנא ולפי זה מה ראו המלכים למחוד את ימשה על ככה
 דהיינו שיכתבו מה שהוא ויבקש וי"ל כמה שהוצא בספר הפליל'
 כשעלה משה למרום ומצא להקדוש ברוך הוא שהיה אומר כתיב
 ויהי אור ולא כתיב ויהי כן חתמה וי"ל מאי האי אמר ליה
 רשנ"ל דעלמא אלו אמר ויהי כן היה משמע שהוא אור אחד
 עכשיו שהוא אומר ויהי אור ומשמע שני אורות אור שנגזר שאין
 העולם סובלו ואור המנהיג ע"פ וקשה מה שאמר כתיב ויהי
 אור וכו' דלא צריך למימר כתיב אלא מי שקרא בספר שכתבו
 אחר ומאחר שהמכתב מכתב לקים הוא הוה ליה למימר כתבתי
 ויהי אור ולא כתבתי ויהי כן כלומר עשיתי דמדלמוד חתמהא
 משמע דהאי מלתא לאו אדעניהי הוא ומחמת זה ותמייה
 מהקדוש שרואה ע"קיה ומתנייה ומראה עמו כמי שלא יודע
 פשר דבר וסוף לחשה מה פרושו ועוד קשה מי שנגיד מראשית
 אחרית איך לא ידע מה שכתוב בתורה שעושה ענינו כאלו
 ענינו וחודש ומתנייה ע"ל הדבר - וי"ל שלשון מחמורה
 ודרש בלוחות סגיות בראשונות היה כעוב ויהי כן ובשניות
 כתב משה ויהי אור בחוקים ויהי כן לפיכך נעקו המלכים
 ואמרו איתת כותב רשות לבן עמרם שיכתוב ויה שהוא מבקש
 וכדי שיסתקו המלכים חתמהא גס הוא ואמר לומה מאי האי
 כדי שידוע משה למה שיכה לשרותו באמנתו של משה והאי
 חתמהא של ספר הפליליה הוא מה שאמר במדרש"י שמשנה
 עושה דבר הזה וכו' שאלו לו ויאי האי כלומר למה כתבת ויהי
 אור בחוקים ויהי כן והשיב לו לפי שאין העולם ראי לאיתו
 אור מאחר שחטאו בעגל ואם הייתי כותב ויהי כן היה
 משמע אותו אור מיוש ולא היה ואם כן תביה התורה ח"ו
 בדאית לפיכך כתבתי ויהי אור זה שאמר להם למלכים
 ראיתם באמנות של משה שכדי שלא תביה התורה בדאית
 שיכה מדעתו - וכתב ויהי אור בחוקים ויהי כן הוי
 ואחילו עושה כאלון הוא כלומר אפילו דבר זה שייחאנו
 הוהו בבאמות הוה - הוי ואפילו עושה כאלון הוא ויה אמר
 וכתב ולתלמה חס גרמה שעושה כאלון הוא מאחר שלא כתב
 ויהי כן וכתב ויהי אור בחוקים באמנותו זה שאמר העתוב לא
 כן עכדי משה כלומר ויחבר שלא כתב וילת כן עכדי משה לכל'ן
 ככל ביתי כאלון הוא ;

למרום ומצא להקדוש ברוך הוא שהיה כותב איך אפיס אשר
 ליה רבנו של עולמים איך אפיס לבידוקים פ"ל אף לרשעים
 ח"ל רשע"ע רשעים יאכדו ח"ל חז דומעני לך כשכח ענין
 מדגלים וכו' אמר ליה לא אמרת ברוך אפיס אף לרשעים הו"ד
 ועתה יודל נא כת דאני כחשך דברת לאמר עד כאן -
 ונריך להבין בומאי קושלנא רבי חגיגא ורשב"ן ועוד הלכה
 כאלון דיחיד ורבים הלכה כרבים ומצינו ברייתא דאסיי לחיד
 ועוד קשה איך שתיקא משה לחסידותיה לעולם הוא מתפלל
 על הרשעים - ולמה בכאן אמר שרשעים יאכדו ועוד קשה
 שאיך אפיס ואמת הם מן ה"ג תקובין והקדוש ברוך הוא הראב
 לו את כולם ולמה אמרים מה ראה - חד אמר חדא וחד אמר
 חדא ומשמע בין לשאר ובין למר דלא ראה אלא תיקון אחד -
 וי"ל שדרשתם אינו אלא על פסוק ויורה משה ויקוד ארצה
 וישתחו האי ויהירות ל"ל שויקד וישתחו ויגינו תפילה ויה ראה
 לכושר להתפלל לכך דרשו שאיך אפיס ראה וחד אמר שאמת
 ראה לפי שבכל התיקונים הם כולם לרשם כיוו רחום וחנן
 רבחסד וכן כולם אבל איך אפיס אף על פי שהוא טוב
 לכאורה מ"ח אמרינן ויארך אפי ויבזי דליה וכשביל שראה
 שהוא איך אפיס אמר רבי חגיגא ויורה משה ויקוד ארצה
 שומר להתפלל לפי שראהו שהוא איך אפיס אמר שמיא יגבה
 הכל בבת אחת ורשב"ן אמרי אמת ראה כלומר לא תפלה אלא
 בשביל שראה שוידתו אמת ואם הקדוש ברוך הוא עושה אמת
 עם בריותיו יפלו ברנע והוי כלל היו ולפיכך ויחבר להתפלל
 שמיא שלא יאכד העולם ויה שהסכי' הברייתא עם רבי חגיגא
 היינו שאע"פ שידין דין אמת ויורה נפיק חורבא מ"ח טוב הוא
 דהיינו שאם היה יורה לרשע כשחטא ויודל לא היה רשע אמר
 מרשיע עוד שרואה חבירו שנלקה וגם אותו רשע לא היה
 עושה עוד רשע בראותו שאם יעש' דבר של רשע ילקה זה האת'
 אם היה עושהו היה חסד בעלמא דכתיב וכן ה' חסד כי אתה
 תשלם לאדם כעושהו כלומר גם היית עושה חסד עם העולם
 שאתם משלם לאדם כעושהו מיד כוונת שהאי אמת הוא חסד
 אבל בוודת איך אפי' חסד שש' הרשע רואה דלית דין ולית
 דין ויחבר ככל כלבו חין אלהים וכוה יותר מרבה ברשע לפי
 שרואה שמדברא עולם כעושה לפיכך תכח כו"ד איך אפיס
 רחמ' וככא עכשיו לפני הברייתא למה אמר משה איך אפיס
 לבידוקים לבד וכשאמר לו הקדוש ברוך הוא אף לרשעים
 אמר ליה שרשעים יאכדו ויש לוויור מזה הוולה
 שאמר משה רשעים יאכדו וכו' חסידותו שדרש טוב אף
 לרשעים

ויחבר משה ויקד ארצה וישתחו וסגורא ויה ראה רבי
 חגיגא אמר איך אפיס ראה ורשב"ן אמרי אמת
 דאה וכו' תניא כתיב דאמר איך אפיס ראה כשעלה משה

לרשעים וזהו כונת המאמר שכשראה שהקב"ה ארך אפים אל ארך אפים לנדיקים וזקף לפי שהנדיק אם יחטא יחזור בתשובה אבל לרשע תדין אותו במידת אמת כשחוטט הכזו ולא תאריך אפק עמו כדי שלא יחטא אחר ליה אני ארך אפים אף לרשעים אחר ליה משה רשעים יאבדו כלומר אם אתה יאריך אפק עם הרשעים רשעים יאבדו שיאמר לית דין ולית דיין וכפי זה יתיישב המאמר על אפסוין וק"ל :

ועתה : אם תשא חטאתם ואם אין מחניני נא ומספרך אשר כתבת ויאמר ה' על משה מי אשר חטא לי איחננו ומספרי ויש לרקק בפסוקים שהי"ל משה ועתה שח נא חטאתם ואם אין מחניני נא ולמה התחיל בהם שיאמר שהתחיל בחלת אם חסר קרא שהיה ליה למיאר ועתה אם תשא חטאתם מוטב ואם אין וכו' מדלא כתב מוטב דבוק מלת ואם אין לעיל ואם תשא חטאתם ויתכן לומר שכונת משה כן היא כשאמר לו הקב"ה לך רד כי שמת עמך וירד וראה את העגל כשעלה למרום פעם שנית אחר ליה רשע"ע אנא חסא העם הזה חטאה גדולה ואין לי פה לשאול עליהם מחילה וסליחה מה שאני אומר לך הוא בין אם תשא חטאתם בין אם לא תשא חטאתם מחניני נא שלא אוכל לראות עוד במעשיהם ולפי' השיב לו הקב"ה מי אשר חטא לי איחננו ומספרי שכפי משועותיה דקרא נשיע ששאל לו אם תשא מוטב ואם לא מחניני ה"ל להשיב הקב"ה נשאתי עתה וביום פקדי ופקדתי שכפי מה שהיה פשטיה שני דברים שאל משה ה"ל להשיב על אחת משתיים או שיחזול להם חטאתם או למחנותי ומספרו לא כפי דרכיו כיחא שהוא שאל שימחהו דוקא כשביטל שהוא היה סיבה של ערב רב שהעלמו מארך יוצרים והקב"ה השיב לו מי אשר חטא לי איחננו ומספרי :

שפי' המדרש נראה שטען משה לכהרהר אחר מדותיו ולומר למת הרעותה אבל במקומות אחרים מצינו שסיבה משה דבריו של הקדוש ברוך הוא דהיינו שהקדוש ברוך הוא אחר לו כתוב ויהי כן והוא כתב ויהי אור ואמר וז"ל במדרש כשעלה משה למרום מלא בהקדוש ברוך הוא שביה אומר כתיב ויהי אור ולא כתיב ויהי כן אמתהא אחר ליה משה וזאי האז אחר ליה רבוניה דעלמא או היה כתי' ויהי כן היה משמע אותו אור קדמון לפיכך כתיב ויהי אור לפי שכתוב וימנע מרשעים אורם וההוא אור לא ההוא אור קדמון הרי שמשם סיבה מכת טעמא וכמו כן רבה שלמה לשנות עכא טעמא ואמר הקב"ה לא ציוה שלא לרבות נשים אלא מטעם כן יסור אני ארבה ולא אסור א"ל הקב"ה כתוב ישר דברי אמת כלומר מה שהפק משה דבריו הוא מטעם כדי שלא תהיה התורה בדלית שאם היה כותב ויהי כן היה משמע אותו אור ולא היה לפיכך סיבה וכתוב ישר לבו כדי שתקרא התורה תורת אמת אבל אם אתה משנה אתה מסקר ידיעתי ואינו כמשה שיהי שכינה הוא לקיים דברי ושיהיו דברי דברי אמת וזהו כוונת הכתוב כתוב ישר כלומר אם תרצה לכתוב ישר לכבד כמו שעשה משה בתנאי שיהיו דברי אמת כמו שכיון משה שכינה בויהי אור כדי שיהיו דברי אמת הוי כתוב ישר דוקא דברי אמת :

אמת : כד"ל אמרה שבת לפני הקב"ה לכל גתת בן זוג ולי לא גתת א"ל ישראל יהיה בן זוגך ע"כ . מן היואמר משמע שהשבת שואל למה לכל הימים גתת בן זוג ולי לא גתת בן זוג לכן נרדף לידע מהו הונו של כל יום ויום וי"ל שיסוראשון כאור בו יום אחד אם תווגו בוים ששי יהיו שבעה יום שני כשתווגו בוים חמישי יהיו שבעה ג' כדדיינו ב' ו' הוא ז' יום שלישי כשתווגו בוים רביעי יהיו שבעה דהיינו ג' שהוא שבעה כשאר שבת שאין לו עם מי לזווג שכל שני ימים משבוע עולה שבעה כמו שזכרנו והשבת הוא בעצמו שביעי ומי יהיה בת זוגו והשיב לו ישראל יהיה בן זוגך ישראל דהיינו יעקב . בשמו ד' אותיות ושבת ג' אותיות הרי שבעה כמו שאר הימים ו"ל לו ישראל יהיה בת זוגך :

סדר ויקהל

בקש קבלת לפיות כמשה יצא בת קול ואמר כתוב ישר דברי אמת והוא תמוה מאד ונוכל לישבו במאמר אחד הובא בת"פ וירא וז"ל וארא אל אברהם הה"ד ופיתתי אני לראות חכמה והוללת . וסכלות כי מה האדם שיכח אחרי היולך את אשר כבר עשה הפסוק הזה כאור על שלמה ועל משה על שלמה כיוד כשנתן הקב"ה תורה לישראל נתן בה מנות עשה ומנות ל"ת ונתן לומר חקת מנות שכאמר לא ירבה לו נשים לא ירבה לו נוסים וכסף וזהב לא ירבה לו ולא יסור לבבו עמד שלמה והחכים על גזירתו של הקדוש ברוך הוא ואמר למה אמר הקדוש ברוך הוא ולא ירבה לו נשים לא כשביטל שלא יסור לבבו אני ארבה ולא אסור עד כאן לשונו וכפי מה

עוד ייתכן לומר שהאחדים והשונות הם זיווג כהדי הדדי וכוה יהיה יום ראשון שנקרא יום אחד ויום שני שנקרא שנים יהיה יום שני בן זוג למס אחד וכן שלישי הנה

הגו' דאורי' בריך רחמי' לא יבהך לן ולא יבהך לעשר' הוא טוב
 להדות לה' ואגב אורחין נבחר בזה המצוות הזה פסוקי' ואלו
 הם איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת וגו' ואתה יורוס
 לעולם ה' כי הנה אויביך ה' כי הנה אויבך יאבדו יתפרדו כל
 פועלי און ותימא דלא ידענא מיאי קאמר איש בער לא ידע
 וכסיל לא יבין בודאי הוא שהבער איכו יודע והכסיל אינו
 יבין אלא כנות האומור הוא כך הרואה רשעים יפריחו ופועלי
 און ששיאו ויתנוה על הדבר לאמר מה זאת כי בותן יד
 לפושעים ודאי שהאיש הזה הוא בער וכסיל שאינו יודע
 שדרכי ה' כך הם שנותן לרשעים טובה כדי להשמידם עדי עד
 וז"ש קרא איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת שהפרכת
 רשעים כמו עשב הוא להשמידם עדי עד אבל בדבר אח' יתמה
 דעת האענוי' שלא יוכל להשיג רוחותיו יתבר' ויזעשו הנפלא'
 וז"ש ה' ה' ואתה יורוס לעולם ה' ב'ראותו שני רשעים ולאיזה
 מהם נותן טוב ולאיזה מהם נותן רע ז"ל הכתו' כי הנה אויביך
 ה' שיתנהג עמהם במידת הרחמים ואחרים כי הנה אויביך
 יאבדו יתפרדו בתמי' כלומר למה יתפרדו וכולם פועלי און
 וז"ש הכתוב יתפרדו כל פועלי און בזה הדבר לא יוכל הדעת
 להשיג למה לפעמים לרשע נותן לו רע בהיותו שקול בכל
 חדותיו כנגד אותו רשע שיש לו טוב הוי' יתפרדו כלומר למה
 יתפרדו בהיותם כולם פועלי און שזה בשוה או לכולם יתן
 טוב או לכולם ינתן רע אלא שזה הדבר אתה יורוס לעולם
 ה' שאין דעת נכרא משיג ידיעת דבר זה :

ובגמרא דברכות ארי' ל' וינין דרהטוי לפרקא בשבת שבת'
 אחרי ה' ילכו באריה ישאג וקשה דאין באין אפסוק
 זה שום ראיה דלמא דלא קאמר קרא אלא בינוי דחול' אבל
 בינוי דשבת דלמור לפסוק פסיע' גסה לא קאמר קרא שירינו
 וע"ק דלמור נקט באריה ישאג שאין מרובה אלא כנבו כדאמר
 התנא ורץ כנבו וא"ל ודאמר קרא אחרי ה' ילכו באריה ישאג
 לאו לויריט קאמר אלא שיתגבר על יצרו ילך בגבורת לב
 לעשות עבודת קונו וי"ל ביה דפסק הדינ' ש"ו ז"ל אסו' לפסוע
 פסיעה גסה בשבת ואם שמוע קול ארי כוהם מותר לנוס
 מינונו שאין דבר שיעמוד בפני פקוח גפש אם כן
 האי דקאמר קרא אחרי ה' ילכו באריה ישאג דרובה
 לויר שיכולין לילך בארובה בשבת אחרי ה' דהיינו לפרקא כונו
 הדין של אריה כששואג שיכול לרצן לנוס וין הייתה ולברוח
 אל החיים כך דברי תורה נאמר בהם כי היא חייך ואורך ויידק
 והיושע ובטל ויתחייב כפשוטו נאמ' שיש לו דין כלומר כדן
 דארי'

האחדים ורביעים אונת יהיה יום רביעי כן זוג ליום שלישי
 ובמו כן יום חמישי הוא האחדים ויום ששי הוא אונת יהיה יום
 ששי כן זוג ליום חמישי וכמו כן יום שבת הוא אחדים ואין לו
 שיהיה עולה שמונה להיות כן זוגו לכך אמר לכל כתת כן זוג
 ולי לא כתת כן זוג א"ל ישראל יהיה כן זוגך לפי שישאל לא יקרא
 כי אם אחר שישאל והייתה כתבה לשמונה ימים דלמור זוגי ז"ל
 לו ישראל יהיה כן זוגך דהיינו ימי המילה :

עוד יתכן לומר בהקדמה אחת הובאת בורע כרך ראשון
 שיום ראשון לא נגמרה מלאכתו עד יום שני דכתי' כי
 יהי רקיע יתחוק הרקיע ויום ג' שהיה תוצא הארץ דשא לא
 נגמרה מלאכתו עד יום רביעי שבו נתלו הימורות שע"י חמה
 ולבנה וכוכבי' גדילים העמחים וזה ברור כפי הטבע שכל כוכב
 אומר לעשב דליה גדול יום חמישי כאמר בו ישרנו חמים שרץ
 נפש חיה וכיום ששי נגמרה מלאכתה דכתיב תוצא הארץ נפש
 חיה שבוים חמישי התחילו להשרץ וכיום ששי נגמרה והוא
 אומר בספרו שהאדם הוא בכלל חיה שהוא מבשר הימין ואני
 ל"ל דלאו הכי הוא שכן תוצא הפרשת יום ששי שומפסיק בין
 חיה ובהמה לכריאת האדם באמירת יהיה כן ונשלמו כל כריאת
 חיה ובהמה ורוש ואמר וירא אלהים כי טוב ואח"כ אלו יאמר
 אלהים כעשה אדם כיוצא שמה שהוא כן זוג יום ששי ליו' חמישי
 לפי שנשלמה מלאכת יום חמישי ביום ששי הוא דוק כיוה שזכר
 ביום חמישי דהיינו חיה כהמה ורוש אבל אדם אין לו כן זוג
 עדיין ויודע שכל ככשויות היו תלויות בגופו של אדם הראשון
 וזה הרפ"ח כיצונות של קדוש שנפלו אח"כ בקליפה שהם כשויות
 ישראל שבת כשראה שאין לו שום וילאכה להשלים כמו בכל יום
 שהשלים לחבירו אומר לכל כתת כן זוג ולי לא כתת כן זוג לפי
 שחשב שהאדם בכלל חיה כהמה ורוש והוא תשלום מלאכת יום
 חמישי לכך אמר ה' כי האדם דלמור ישראל אינו מכלל יום
 חמישי שכן פסק בניה כן ובירא אלהים כי טוב וז"ל ישראל
 יהי' כן זוגך כלומר תשלום מלאכת ישראל הוא כן זוגך שמקיימתי את השבת
 שאני כדאתי את השבת וישראל הוא כן זוגך וישראל וקיימים
 כונו כל יום ויום שוקיי ומחוק מלאכת חבירו כך ישראל וקיימים
 ומחויק' את יום השבת הוי ישראל יהי' כן זוגך וזכה יהיה
 טוב טעם למה השבת הגין על האדם שלא ימות לפי שהוא כן
 זוגו והקב"ה גור ביום אכלך מינונו ונות תמות לפיכך בא השבת
 והגין עליו שיהא כן זוגו ואמר את ימות אדם איך יתקיים
 וברכתו וקדשתו וליכין פתח אדם ואמר מצוור שיה ליו' השבת
 והשבת אזור לו טוב להמות לה' שישאך כן זוגי ואתי פדעת

דארי' ישאג אס' שיוע ארוב שואב שמונת' לרנן כ"ס רח"ל מיגין
 דרטי לפרקא בשבת שחאזי אחריה' ולבו כארזיה' ישאג' וכו'
זאב אורחין נוכל להבין ג"כ מילתא ד"ל דברות א"ר חלבו
 א"ר הונא היונא מביט הכנסת אל יפסיע פסיעה
 גסה אור אבי ולא' אמרן אלא' למויסק' אבל למויעל כ"ש
 דרטיטא ותימא לאבי עב האי דאור ולא אמרן אלא למויסק
 זכלא ברישא לא אמרן ז"ל אלא ביונא ובה"כ ויהי נרין לומר
 ולא אמרן אלא למויסק ועוד ויהי' שמויה' אבל למויעל כ"ש
 דרטיטא דגס זה מיותר שבאמורו היונא ובה"כ אל יפסיע
 פסיעה גסה ומילא משיע שכלבת לבית הכנסת נרין לפסוע
 פסיעה גסה ויהי נרין למויסק אבל למויעל כ"ש דרטיטא תו
 קשה דלא שייך כ"ש לא בשגי דברים שום אס' היה יכול לפסוע
 פסיעה גסה בביתו ובה"כ גם היה יכול לדון ק"ו ויהי למויסק
 דרטיטא למויעל כ"ש אבל עכשיו דליכא דרטיטא אחרת לא
 יוכל לדון ק"ו • וי"ל דבונת המאמר כך הוא לא אמרן אלא
 למויסק ר"ל לא אמרן היונא ובה"כ שאל יפסיע פסיעה גסה
 לא דוקא בההוא שיונא למויסק ולא לחזור למויעל אבל אס' ינא
 ע"מ לחזור ולמויעל כ"ש דרטיטא בינייהו זאת ודן הכ"ס באופן
 זה ויהי כשיהיה רחוק בביתו ובה"כ חמשים אמה חייב לרנן אס'
 תהיה רחוק ומה אמה לב"ש שיהא חייב לרנן להשיב לזמן
 התפילה וצ"ל היונא מביט הכנסת לביתו לעשות נרכיו או
 ששכח דבר השיך לתפלתו בביתו או ביציאתו ובה"כ יהיה
 רחוק מן הכנסת ומה אמה דהיינו חמשים להלך וחמשים
 לחזור ח"ס כ"ש נרין בינייהו לרנן ויותר מן ביאת לבית
 הכנסת זהו שאמרו ז"ל לא אמרן דבינייהו אקור לפסוע
 פסיעה גסה אלא למויסק אבל יציאה דאיהו לחזור למויעל
 אדרבא כ"ש דרטיטא :

שלאשפ"כ • וקשה ליווגם שפ"י דברי ר' סייוון נראה שהגמקרי'
 הוא מ"ט וכפי דברי רב גידל המקריב הוא מיכאל וגם שרבי
 סייוון סובר שיקריב נפשתיכון של דיקים ורב סובר שני
 כבשים של אש ובעל מסורת הברית הגדול כתב הא דרב גידל
 בזמן שבית המקדש קיים והא דר' סייוון שאמר וט"מ מקריב
 כפשות אחרי' שחורבנות לפי שהקרבנות נתבטלו אבל
 והמורה לעולם לקחת • וקשה לפירושו שאם הקרבנות
 נתבטלו ממורה למה ליה ויש לוונן פלוניות אלו באופן אחר
 דהיינו במה שמיציא מוה"ר קא"ר • על פ' כי היום ה' נראה
 יחליכם במלת נראה אותיות אהרן ובמלת איליכם אותיות
 מיכאל שלבבדון של אהרן הוקם על ישראל היום מיכאל לשר
 חו"ש על הוקן וכן אהרן לומר שיהיה אחד נמשחו בה' לכהנים
 גדולים והיה מקריב מיכאל שני כבשי' של אש כמו שהיה מקריב
 אהרן אבל לא נתבטלו כמו שאנו אומרים בתפילה ואשי ישראל
 ותפלתם ואשי חמורו ז"ל אלו שני כבשים שיקריב מיכאל
 כיונא שעבודת מיכאל לא נתבטלה וכמקום עבודת
 ישראל הם התפילות היו ואשי ישראל ותפלתם דאלת"ה
 קשיא דמה נרין לומר ואשי ישראל אס' נתבטל מיכאל מלהקרי'
 שני כבשים של אש ומאחר דק"ל דמיכאל לא נתבטל מלהקריב
 אשי ישראל קרבן דמ"ט למה לי שכהן גדול אחד אמרה עורה
 ולא שני כבשים גדולים וכדי לבא לתרין נקדים לך קודם מלת
 קרבן מה ר"ל דע שקרבן הוא שיקריב אותו נפש למוקדה ועלה
 במעלה וע"י החטא שחוטא האדם מוריד נפשות לכך חייבו
 הכתוב שיעלה קרבן להעלות ויה שגוריד נפש אותה בהמה
 יעלה במדרגה ובהמה לבעלי חיים מדבר כדכתיב ואתם צאני
 צאן מרעיתי אדם אתם הרי שמה שיקריב הכבשים ולהיותם
 קרבן לה' ועולים אותם הנשמות של צאן למדרגת אדם ויה
 שיקרי' מ"ט הוא נפשות של ישראל להעלות למוקדם לידבק
 בשמש וזהו שהנרין ג"כ לקרבן של מ"ט שכל הגדול מחבירו
 יעל' הנשמה למעל' יותר ועול' מיכאל העלה להיותם במדרגת
 אדם מ"ט ועל' אות' לידבק בשמש' ומאחר שלא נתבטל קרבן
 הכבשי' משכן העליון וכן המורה לא נתבטלה וכמו שאמרו ז"ל
 ולא אבא בעיר נשבע שלא לכנס בירושל' של מעלה עד יבנה
 בית המקדש של מטה הרי שיקדש של יעלה קיים וקרבנות
 קיימים והמורה קיימות לא שאין הקב"ה נכנס בה עד שיבנה
 ירושלים של מטה • וכמו יובן מ"ש אלה פקודי העשן משכן
 העדות ידוע הוא שכל אלה כסול את הראשונים ומה פקודים
 של משכן אחר יש שאמרו אף פקודי העשן לפסול את הראשונים
 ולמה

סדר פקודי

איתא במדרש ויהי ביום כלת משה להקים את העשן
 א"ר סייוון פשעה שאמר הקב"ה לישראל שיעשו
 משכן רצו'ה למלאכי השרת שיעשו אף הם משכן ובעת שהוקם
 למטה הוקם למעלה והוא משכן הכתר ששמו מטטר'ון שבו
 מקריב נפשותיון של דיקים לכפר על ישראל ביומי גלותם
 עכ"ל והמאמר הזה אתיא הפך מה דמיימי רב גידל במורה
 זמנות וז"ל לעולם זאת על ישראל ח"ר גידל זה מובח כנוי
 למעלה ויובל' שר הגדול עומד ויקריב עליו וכתבו שם התוס'
 יש אומרים נפשותיהם של דיקים הוא ויקריב וז"ל שני כבשים

וזהו ככל משכן העדות אלא במאמר הקודם יוכן שבאמר
 הקב"ה למשה לעשות משכן רוח למלאכי השרת שיעשו משכן
 גם הם הרי שבשנשטו שיעשו משכן משה אחר כך צוה למלאכי
 השרת • וצווי שני עמד דהיינו מקדש של מעלה • וצווי
 ראשון בתחבוב בעוונותיו ולפיכך אמר אלה פקודי המשכן
 של משה לפסל לפקודים דהיינו משכן העידות אשר פוקד על
 פי משה • עוד מובל לתת טעם למה נטש משכן סילה וישבן
 עליון קיים וז"ל שהמשכן שעשה משה הוא על כשרת מעשה
 העגל אבל העליון לא היה בו שום חסד ולפיכך העליון קיים
 והתחתון נתבטל כיוצא שצווי השני דהיינו צווי שניה למלאכי
 השרת הוא יותר חשוב וקיים מהצווי הראשון שהוא מה שצוה
 למשה היו אלה פקודי המשכן אלה פסל את הראשונים וני הם
 פקודי המשכן הראשונים ומיתרן קרא משכן העידות אשר פוקד
 על פי משה :

) * * * * * (

ספר ויקרא

* * * * *

ויקרא א משה וידבר ה' אליו מאהל מועד וצריך לדקדק למה
 אף של ויקרא ועירא הוא כבר ידוע שפסוק זה הוא
 צנין אב לכל התורה שעל כל דיבור ודיבור היה קורא אותו
 והנה טעם העולם הוא שקול הקריא' צריך שתהיה יותר גדולה
 מקול הדיבור לפי שהקריא' היא מרחוק והקורא' לחבירו מרחוק
 צריך להרים קול יותר ומכשיהיה מדבר איתו כדי שישמעו ויבא
 אליו להבין איתו וז"ל ויראה שקול הקורא' לנושא יהי' יותר גדול
 מקול המדבר לו ולא היה שכן אמרו בפ' יתרו ואל דיבר עמונו
 אקים פן נמות ואם קול הקריאה היה יותר גדולה מן הדיבור
 כפי הטבע איך לא היו מתנים בשמעם שקרא למשה לבין רוח
 הפסוק ויקרא בלא ועירא לומר לך שקול הקריא' היתה יותר
 קטנה מקול הדיבור וזהו הו' ישראל יכולין לשמוע קול הקריאה
 ולא קול הדיבור הוי ויקרא אל משה באלף ועירא :
אמרו ז"ל שעל כל אות ואות שהיה כותב משה רבינו היה
 טובל הקולמוס וכשאמר לו הקב"ה כתוב וכאיש משה
 עביו חמד כתב עביו ומה שבאמר מוא"ל לו"ד העבור על זקנו
 ומה קרן פני אור פניו ותינוח למה אמרו שעשרית הדיו של

(שיך לפסח) **החדש** הזה לכם ראש חדשים ה"ד
 יפרח ציוויו דקין ורוב שלום
 עד כלי ירח עד שלא הוציאו הקב"ה ממצרי' ברווח הודיע להם
 שאין היולכות בזה להם עד שלשים דור ידוע הוא שכל מקום
 שאומר החדש ה"ד יש קושיא בפסוק ראשון וכאן מה קושיא
 יש בהחדש הזה לכם ראש חדשים שבה לתרץ בפסוק יפרח
 בימיו דקין ויש לומר דהוקשה ליה יתרוי דקרא מואמר
 החדש הזה לכם ראש חדש מה גורך לזו' ראשון הוא לכם לחדשי
 השנה פשיטא שרתי הוא ראש חדשים או לייזא קרא החדש היה
 לכם ראשון לחדשי השנה ובה דיוק הלשון יתכן לדרוש כל
 דרשות שאמרו ז"ל דהיינו מדכפל ואמר ראש חדשי' ש"מ דלהודיע'
 קא אתי דהיינו עד ימתי יעמוד לנו המלוכה ומביא ראיה
 העיר' ייהא ויפירק יתיב ובה' פסוקא דיפרח בימיו דקין וכך
 דריש קרא החדש הזה לכם ראש חדשים כלומר החדש הזה
 לכם שבו שלשים יום כל יום ויום עורה על ראש חדש אחד
 כלומר על ראשית של חודש של מילכה אחד הוי החדש הזה
 לכם ר"ל כל ימי החדש הזה מורה לכם ראש חדשים ראשי
 חדשי' וגם ראשון הוא לכם לחדשי השנה האי טיפא דקרא בא
 להודיענו שהוא ראשון לחדשי השנה אבל רישא דקרא דהיינו
 החדש הזה לכם ראש חדשים הוא להורות על כל יום ויום

ויהי כהן וארם על מולכה אחד כדכתוב ופרח צימיו גדו כלומר
 בכל יום ויום ומהודש יפרח דמק אחד שהם המלכים שמינה
 אותם המדרש מן אחרים עד שלמה ומשלמה עד גדקיהו הוי
 יפרח צימיו דמק בכל יום של החודש נגד דמק אחד :
עוד יתכן לומר דרך אחר שמדבר הכתוב על העתיד לבא
 כמו שאמר ז"ל בניסן כגאלו ובניסן עתידין לגאל
 וזהו כונת הכתוב החדש הזה יהיה לכם ראש חדשים כלומר
 ראש לחידושו בגלותו וזהו ויבא רעו מה"ל יפרח צימיו דמק
 כלומר צימוהו דניסן עתיד לפרוח דמק וכושע הוא ומה שאמר
 ורוב שלום עד בלי ירח ידוע הוא שהיינו בשלום עם הקב"ה
 בעלתו מיוצרי עד חרוב בית ראשון ונקטע אותו שלום וגרסנו
 כדכתיב שלחתי ואתן פדיותיה אליה וחרוב לו על השלום בבית
 שביחורו ובסוף אותו שלום וגרסנו אבל לעתיל לבא בעזרת הא
 שיהיה הגולה צימיו ניסן כמו בגלות מצרים יתראה השלום
 בימינו ובין הקב"ה באופן שלא יגרסנו עוד וכבר ידוע שבניסן
 כותבין כך וכך לירח פלוני ואין כותבין חודש והביאו הפוסקים
 טעם לזה ואסמכוהו אקרא דכתיב ויזיגו גרש ירחים כשיהיו
 בגרושין דמק לכתוב ירח בזה ח"ס מ"ש הכתוב כשיפרח צימוהו
 דמק אותו דמק שהוא הישיח יהיה רוב שלום אף שלא יכתב
 עוד ירח כלומר ששם לא יגרסנו בו וירוב שלום עד בלי ירח :
 ובאות הקדמה יובן הא דכתיב ביחורו עד שלא הוציאם הקב"ה
 ממצרים ברעו . ונדע להם שאין המלכות בה להם עד ל דור
 ואין הכלל לדברים אלו שהיו דורו כבר עברו דהיינו יואכזבאס
 עד משה א"כ לא ה' לו לומר אלא אין המלכות בה להם עד ב"ד
 דורות וע"ק שה' להם לומר באופן זה ברעו הודיע להם כי
 המלכות לא בה להם כי אם עד ל דור קדמור אין המלכות
 בה להם עד שלשים דור משוע . שבישרם אלה השלשים דור אין
 מלכותם קיימת ואין אפשר לבא משיח ב"ד דמלכותי מלכות
 עולם עד שיעברו השלשים דור וככתיב בגלות זבעת שמינו יבא
 משיח בן דוד אבל ברותה גאולה ישימו עמרים לרוב גאולה
 עולמית אבל לאחר שלש יספו לגאולה עולמית הוי אין המלכות
 בזה להם עד ל דור ולכן רעו להם ברעו שלא ידאגו עליה :

סדר צו

ואפשר לתרץ על ראשון שבארדי ימים אחר שלשון רעים
 יען כי הספ שייעשה הקדוש ברוך הוא לספינה
 שיכיל מנחשול של ים אותו הסם כולל לכל היאשישים בספינה
 שכולם נם אחד חירע להם וכן הולכי ומצדד כשתנגל המידה
 סילב ונכלו אם כן הוא נם אחד לכולם אבל מחולה יש קדשה
 ויני חולאים ואפילו שיפלו העשרה חולים כל אחד הוא יין
 תפצירה

ברכות ח"ר יהוא ארבעה דרכין לסודות יורדי ימי
 הולכי מדברות ומוי שהיה חולה ונתרפא ומוי שהיה
 חבוט בבית האסורים יורדי ימים כדכתיב יורדי הים באניות

וציתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין אם
 הוא מחלוקת דהילל ושמיאי א"כ הכרעה האמורה לעיל אפטר
 לומר שהיא מדברת על מצות נר חנוכה שאין עם לומר על
 הדלקת כיוון שאמרנו לעיל בספרת ב"ש אבל במהדרין מן המהדרין
 שיש מחלוקת דהילל ושמיאי בזה שאל הגמ' מאי מברך שאליבא
 דב"ש צריך לומר על הדלקת ואל"כ דב"ה צריך לומר להדליק
 במבואר לעיל :

עוד י"ל דרך אחר במה שדקדק בגמ' זו"ל מאי מברך מברך
 אקב"ו וקשה למה צריך לומר מברך בני יו"ל סגנו' בא
 לשאלו על נר חנוכה אינה מן ברכה יאמר הם לפי שלא דמי
 לנר של שבת ונר של י"ט ששבת וי"ט גופם הוא מן התורה אבל
 חנוכה גופי' אינו מן התורה דליהו מקרה דאילו לא היה מקרה
 לא הוי חנוכה א"כ יפה שאל מאי מברך ומה שאמ' מברך אקב"ו
 אינו תשובה אלא כונת הגמ' כך היא שידוע הוא שהמדליק נר
 של מצוה צריך שיברך אקב"ו להדליק נר של מצוה פי' והמדליק
 נר של חנוכה מאי מברך א"ת אקב"ו והיכן ציונו שאין לה
 עשה מן התורה ומשיב ואלא תסור ויכל אשר יגידוך לך ימיון
 ושמיאל ומצא דמותקרי עשה דאתי מל"ת ולפיכך יפה של הגמ'
 מאי מברך אע"ג דכבר באמר לעיל הברכה ובא עתה לשאלו
 על הטעם למה יברך אשר קדשו :

ונחזור לעניינו לענין הודאה דלמה אמר המאמר ארבעה
 צריכון להודות ולא אמר ד' צריכין להודות וי"ל בזה
 שני דרכים הא' הוא כ"ע שאמר ו"ל לעשה נפלאות גדולות
 לבדו עששה הנם ואין בעל הנם מכיר בניסונו ו"ש המאמר
 ארבעה צריכין להודות אע"ג שלא ראו שום עם שאם ראה גם
 הוא חיוב אלא אפי' שלא ראה גם צריך להודות דלמא בעשה
 לו גם ואינו מכיר בניסונו שבעשה לו ולפיכך אמר צריכון להודות
 עוד יתכן לומר במ"ש שאמר הכתוב וזאת תודה יבכדונגי ושם
 דרך ארלאנו ביטע אלהים וקשה שהיה לו לומר ביטע ה' שהיושעה
 הוא מצד הרחמים כדכתיב ויושעה ה' ישועתה לה' אבל באלהים
 שהוא מדת הדין אין ישועתה לו באלהים סלה ואין אמר כאן
 ביטע אלהים - וי"ל שכונת הכתוב כך הוזהב תודה שהיינו
 הודאה אע"פ שלא נעשה לו גם יבכדונגי ויזכר אותי דהיינו
 שאומר שלעולם אני עושה ניסים אע"פ שאפשר שלא עשיתי לו
 גם כדרך זה וא"כ אז אני חייב לו ההודאה שהודה - ואני לא
 עשיתי לו כלום - פעם אחרת ושם דרך שישם דרך פעמינו ויבא
 לו איזה כוח שיביא חייב אם ארלאנו ביטע אפי' שבדינא ובדיינא
 אהיה חייב להצילו מחמת ההודאה שאני חייב לו א"כ נורך הוא
 לאדם שיודה בכל פעם ופעם לעובתו ולכן אמר צריכין :

לעובתם ולהנחתם כדי שיראנו ביטע אלהים ולפיכך כתוב
 בראש המזמור יאמר גאולי ה' כל יאילו הארבעה שצריכון להודות ולומר שהם
 שהם גאולי ה' כל יאילו הארבעה שצריכון להודות ולומר שהם
 גאולי ה' אע"פ שלא ראו שום עם ו"ש הכתוב יאמר גאולי ה'
 ולא אמר אמרו גאולי ה' שהם הכתוב מדבר על מי שניצול
 מצרה היה לו לומר אמרו גאולי ה' שאז היה משמע שהגאול' מ"ס'
 יאמר ההודאה אבל מאחר שאמר יאמר גאולי השם רוצה לומר
 שמיצה על חלו הארבעה כמות שיאמרו שהם גאולי השם - ולא
 יאמר שברך טבע ניצול ולא היה כאן שום עם לא דקא יאמר
 גאולי ה' כלומר שהם גאולי השם ולא בדרך טבע ניצול :
ועדיין צריכון חנו למודעי שהתחלת המזמור ומשמע שמדבר
 על גאולת מצרים ומיד הכתוב מהסך בענין דלאו
 רישיה סיפיה והיינו כשאמר קרא יאמר גאולי ה' אשר גאלם
 מיד נר משמע אשר גאלם מיד נר דהיינו גאולת מצרי' וכן מדבר
 קרא בלשון יחיד ואח"כ באמר ווארצות קבנם מיוצא ומייערב
 משפן ומים שמדבר על קבון גליות ולא ראי זה כראי זה וי"ל
 שדוד ברוח הקודש דיבר בשני גאולות גאולת מצרים וגאולה
 העתידה ולפיכך תמצא שהוסף הכתוב בדבריו באמרו יאמר
 גאולי ה' אשר גאלם מיד נר שיהא שדקאס גאולי ה' ודאי
 שגאלם מיד נר ומה צריך לומר אשר גאלם מיד נר זאת ועוד
 שהיה לו לומר קרא יאמר אשר גאלם מיד נר כלומר הודו לה'
 כי טוב יאמרו אותם שגאלם מיד נר ואין צרי' לומר יאמר גאולי
 ה' אלא שכונת הכתוב כך היא דאמר קרא כיוון זאתם מארץ
 מצרים ארלאנו נפלאות אראם לא באמר אלא ארלאנו מצאם שמי
 שמיצא בגאולת מצרי' עתיד למצא בגאולה אחרונה כדי שיעיד
 שקיים הקב"ה דברו שאמר כיוון זאתם מארץ מצרים אראנו
 נפלאות וזהו שבא הכתוב לפרט באמרו יאמר גאולי ה' אשר
 גאלם מיד נר כלומר יש הרבה גאולים שהוא קבון גליות אבל
 אין יודעים מה שאירע במצרים ואם הוא דומה בדומה אבל
 אותם שמיצאו במצרים ונמיצאים בקבון גליות הם יאמרו הודו
 לה' כי טוב כי לעולם חסדו וכך כונת המזמור הודו לה' כי טוב
 כי לעולם חסדו יאמרו אותם גאולי ה' אשר כבר גאלם מיד
 נר דהיינו מצרים ועכשיו רואים קבון גליו' מיוצא וכו' הם
 אשר יאמרו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו הוי הודו לה' כי
 טוב כי לעולם חסדו יאמר גאולי ה' אשר גאלם מיד נר וקאן
ועתה צריך להכין למה במזמור קטס סדר זה והוא הולכי
 מדברות והיוצא מביט האסורים ומי שהיה חולה
 ונתרפא ויורדי ימים ובגמ' הסך כל הסדר שלא כדרך שאינו
 מלמעלה **ך**

למעלה למטה ולא למטה למעלה שם יורדי הים שהיה בסוף
 קודם הולכי מדברות וחולה שנתרפא קדמו ליוצא מביהאספרי
 וז"ל שהכתוב סדר הענינים כפי דרך ההצלה שיכולו יוצאים
 דהיינו בראשונה כשיצאו ממצרים ועוד במדבר כמ"ש קרא כבוקי
 הם בארץ כלומר טועים הם בארץ כפידים והיינו עגנו במדבר
 סגר עליהם הידבר היינו אסירי עובי ובחל שניצנחו סגורים
 מארבע רוחות העולם כדמיתיי בתרגום ששיר השירים וימזילת
 גולד להם חולי שחס לא יקח אותם פרעה לעבדים לא שיהרג
 אותם זה מקרא חולי שיש בו סכנה כדכתיב המבלי איך קשרים
 במצרי כשאמר לו הקב"ה דבר א בני ישראל ויסעו אז הם יורדי
 הים שהיה גולה אחרונה ולכך קיטר הכתוב ארבע חוקו' אל
 בסדר זה אבל הגמ' שכת' לזו' לחיוב הארבע שמריקן לאדות
 נקט החומר חומר קודם דהיינו יורדי הים שיש בהם שני סכנו'
 סכנת טביעת הים וסכנת המוקרה משבאים . ואיזה דבר
 ואח"כ נקט הדרך שהוא הולכי מדברות שאין בהם סכנת
 טביעת הים אלא סכנת המוקרה דהיא אה' לטמים ואח"כ החולה
 שאין בו לא סכנת לטמים ולא סכנת טביעת ים אלא שעמוק
 בחליו ופלו אינו יכול שיהיה נחמת השמעת ואח"כ הוצא וזכית
 האסורים שאין בו לא סכנת טביעת הים ולא סכנת תייבי
 לטמים ולא שמעת וכללול דעת כי אם יושב ובעל לבך נקט
 הגמ' סדר זה :

מנחה . וככל לתרץ על ראשון ראשון בונה שהקשינו למה שיכח
 ליטבא דקרא ושם וא"ו של לחטאת בעלת למנחה ואמר לעולה
 ולמנחה ועוד קשיא אחרת שלא באימה דהיה הוקשה לו בזאת
 התורה לעולה שאמר מ"ד זאת התורה שהול"ל כתיב זאת
 התורה ללמדך שכל העוסק בתורה כאילו הקריב וכו' אלא ז"ל
 דהוקשה לר"י דכיון דלעיל כתיב זאת תורת העול זאת תורת
 המנחה זאת תורת החטאת וכו' א"כ מתי האי דכתיב כספיה
 זאת התורה שכוללת לכל שאמר זאת התורה לעולה ולמנחה
 וכו' אם הוא על התורות האלויות לעיל א"כ אינו צריך לומר
 זאת התורה לעולה ולמנחה שהרי בכל אחד באמרה תורת
 קרבנו ויהי בה ללמוד זאת התורה לא ודאי שזאת התורה הוא
 על תורה שאינו עונש קרבנות שבקורא בסתם תורה ולא
 זיקא בתורת קרבנות דאם קרא בתורת קרבנות כפי תורת
 הקרבן שקרא ככה יחשב לו אש תורת עולה עולה ואם תורת
 מנחה מנחה אבל הקורא בסתם תורה אינו דל"ל כלו הקריב
 כל הקרבנו שעולה בכת אחת אפי' שאינו צריך להם וז"ל
 כספיה כלו הקריב עולה ומנחה חטאת ואש ואמר בלא וא"ו
 לומר שסתם תורה הקורא בה יחשב לו כלו מקריב כל קרבנות
 בכת אחת וכו' רבא לחלוף ולזו' שהתורה יחשב לו הקורא בה
 כלו מקריב אותו קרבן שהוא צריך לו ולא לדבר שאינו צריך לו
 שאם אינו צריך לקרבן הקורא בתורה לא יחשב לו אותו קריאה
 במקום קרבן שקרבן בה לכפר ובכר שהוא וכפר אין לו שכר
 כי ד"י לו שזכר עונותיו כי ככה עברו אינו וזהו סברת רבא
 הקורא בתורה ואינו צריך שום קרבן או שכר מעשה בידו דהגמ'
 בריימא וליה אבל אם צריך קרבן וקורא בתורה יחשב לו
 אותה התורה שקורא במקומו אותו קרבן שהיה צריך להביא ולא
 במקום קרבן אחר וז"ל רבא לעולה ומנחה עולה ומנחה
 מבעי ליה . ולא אייר לעולה ולמנחה ודלג' הל"ל ד' מנחה
 ואמר לעולה ומנחה כלומר יעדר צריך ריש לקיש שמתעב שהתורה
 הקורא בה בכל עת שהיה יחשב לו במקום עולה ומנחה וכו'
 וז"ל רבא לעולה ומנחה בלא לע"ד כלומר במקום כולם
 ואף על פי שאינו צריך להם ואם איתא כדבריהם ליה לומר
 לומר קרא זאת התורה עולה ומנחה ואז היה משמע
 שהתורה היא נחשבת לכל הקורא בה כאילו הקריב כל
 הקרבנות אף על פי שאינו צריך להם מדאמר לעולה
 ולמנחה בל"ל כונת הכתוב הוא שהקורא בתורה אם היה
 צריך לעולה יחשב לו במקום עולה ואם היה צריך מנחה
 יחשב לו במקום מנחה וזה

הדרשה באה מחמת הל"מ שכל אחד ואחד ולפיכך רבא טס
 זאו ככל או' לומר מעולה לו קריאת התורה במקום עולה
 אם נריך לעולה ובמקום חטאת אם נריך לחטאת ואם אינו
 נריך לשום קרבן אינו עולה לו לא לעולה ולא למנחה אלא
 במקום תורה שיתן שכרה הרבה יותר מן הקרבנות ולגמול רבא
 ג"כ קסבר דפסקו את התורה לעולה מיותר שכבר באו תורת
 כל קרבן לבדו ובה ללמדנו בפסוק הואת התורה שיש כח בשאר
 קריאת התורה מע"פ שאינה מענין קרבנות אם חטא ונריך
 לקרבנות יחשב לו כפי הקרבן שהיה חייב להביא ואם אינו
 חייב להביא שום קרבן אז יש לו שכר קריאת התורה שהוא
 שכחה מרובה מן הקרבנות ור"ל סבר ששכר התורה הוא כאלו
 הקריב קרבנות וזהו לע"ג מה שבין רבא וריש לקיש :

ועתה נבא להבין בדברי ר' יצחק מה בא להקשות באמרו
 מיזי דכתיב זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם
 שאם אתא לאפלוגי אדר"ל ורבא הל"ל ח"ר יצחק והכתיב זאת
 תורת חטאת וזאת תורת האשם דמשמע וזאת ולא אחר ולמה
 הוצרך לומר מ"ד ו"ל שכונת ר' יצחק היא לאפלוג אדר"ל ורבא
 בכח דוחק אחר מקרא העך ומה שדחקו הם שהם הקשו מאחר
 שאמר זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם מה צורך לומר
 באחרונה זאת התורה לעולה ולמנחה ויבא קשיא זו דרשו מה
 שפירשנו לעיל וזאת ר' יצחק ואקשי ממקום אחר ואמר 'אדרבא
 מאחר שאינו באחרונה זאת התורה לעולה ולמנחה ח"כ אינו
 צורך לומר זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם ו"ש מ"ד וזאת
 תורת החטאת וזאת תורת האשם מאחר שבאחרונה כתוב זאת
 התורה לעולה ולמנחה ולחטאת אלא ודאי מודכתב זאת תורת
 החטאת וזאת תורת האשם בא ללמדנו שכל העוסק בתורת
 חטאת דוקא כאלו הקריב חטאת וכו' העוסק בתורת אשם כאלו
 הקריב אשם דוקא ולא כותיה דר"ל ורבא שחושבים שכל מי
 שעוסק בתורה אפי' שלא במקום תורת קרבנות שיחשב לו כאלו
 הקריב קרבנות אלא דוקא שיקרא תורת הקרבן שצריך לו
 ותימה לר' יצחק על האי דרשה שדרש שימא' שסובר שסתם
 תורה אינו עולה במקום שום קרבן כי אם דוקא תורת קרבנות
 מודוקן זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם זאת ולא שאר
 התורה אם כן תקשי לי למה הוצרך לכתוב קרא אחר כך זאת
 התורה לעולה ולמנחה ולחטאת וכו' דכשלא ליביא דר"ל ורבא
 כיאא שבה זאת התורה ללמדנו על שאר התורה דחשיב גם
 כן במקום קרבנות ולפיכך אמר זאת התורה לעולה ולמנחה
 אכל לר' דאמר זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם זאת

זלא שאר התורה ח"כ קשיא זאת התורה לעולה ולמנחה מה
 בא ללמדנו וי"ל שיכול רבי יצחק לתרץ באופן זה אלו לא
 היה כתוב זאת התורה לעולה ולמנחה כפיסא לא הייתי למד
 מזאת תורת החטאת ומזאת תורת האשם שהלמוד בתורת
 חטאת וכתורת אשם כאלו הקריב חטאת ואשם שענין זאת
 תורת האשם וזאת תורת החטאת בא ללמד לגופיה מזה אשם
 ומזה חטאת ואם כן אין לנו עוקם ללמוד שהעוסק בתורת
 חטאת כאלו הקריב חטאת וכו' כשבא סיפא ואמר זאת התורה
 לעולה ולמנחה גלחטאת ש"ל שהקרא בתורת חטאת כאלו
 הקריב חטאת והקורא בתורת אשם כאלו הקריב אשם .

נמינו למדים דברי יצחק לא יכול ללמוד גם כן שהתורה
 עולה במקום קרבנות כי אם מפסוק דסיפא דכתיב זאת
 התורה לעולה ולמנחה וכו' אם כן קשיא לרבי יצחק למה
 הוצרך להוכיח מזאת תורת החטאת וזאת תורת האשם ולעשות
 קשיא באמרו מיזי דכתיב דהוה מיזי לומר שזאת התורה לא
 בא ללמדנו על שאר התורה כי אם להורות שהקורא בתורת
 קרבנות יחשב לו במקום קרבנות לפי שפסוק זאת תורת
 החטאת וזאת תורת האשם אצטרך לנפיייהו ללמדנו איך
 תורת החטאת איך תורת האשם אבל ללמוד שהלמוד
 תורת הענין כאלו הקריב אותו ענין הוא מפסוק זאת התורה
 לעולה ולמנחה ואם כן קשה למה הקשה רבי יצחק וזאת
 תורת החטאת וזאת תורת האשם . וי"ל דדייק רבי יצחק
 במלת זאת וזאת תורת החטאת וזאת תורת האשם דלמה הוצרך
 זאת בכל קרבן וקרבן שהוא ליה לומר בקרבן ראשון ואחר
 כך הוה ליה לומר קרא ותורת החטאת כך וכך ותורת
 האשם כך וכך ולמה הוצרך זאת בכל אחד ואחד ודקדק והבין
 בדברי הגמרא ותראה שזה כונת רבי יצחק מאחר שכתב
 שני פעמים זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם שאם
 דיוקא דרבי יצחק הוא מומלת זאת ראשון לבד ולא מריבוי
 זאת שיש בכל קרבן וקרבן לא היה לו להביא בדבריו שני
 קרבנות דדי לו בקרבן אחד שכתוב בזאת אלא פוגת רבי
 יצחק הוא כוון שאמרו דלמה הוצרך בכל קרבן לכתוב מלת
 זאת ולמד רבי יצחק מרישא לסיפא ומסיפא לרישא למד
 מסיפא דאמר זאת התורה לעולה ולמנחה וזאת תורת קרבנות
 הקורא בהם עולה לעולה ולמנחה אבל הוי ס' ד' חמינא שאם
 היה חייב עולה וקרא בתורת אשם שיחשב לו לעולה ומדאמר
 זאת התורה לעולה ולמנחה ולא פירש ש"ל בכל מקום שיקרא
 בתורת קרבנות חשיב ליה כאלו הקריב קרבן שהיה נריך

יצ"ה" שהיה לכם בסיני שבו טעיתם ועשיתם העגל הסידו
 וילבככם וירא אליכם כבוד ה'אשם לא תסירו אותו תבואו
 לטעות פעם אחרת בדבר אחר הוי זה הדבר אשר צוה ה'דוקא
 תעשו אז וירא אליכם כבוד ה'וי' שיה' הק"כ"ה יחיד בעול'אף
 אתם תהיו יחידים בעבודתכם וכו' מפני מה כי ה'הוא האלקי'
 וקשה מאי האי דשאל מפני מה ויתרץ כי ה'הוא האלקי'דני
 שייכות יש בפסוק כי ה' הוא האלקים לענן שיהיו יחידים
 בעבודתם וי"ל שלא יטעה האדם לומר שק"ה דכר אחד לבדו
 ושכינותיה הוא כבוד כבוד לבדה כפי מה שנסביר'איזה מקובלי'
 וטועים הם ודאי דא"כ נריך שני מיני עבודות אל יעלה
 דעתים לטעות בדבר זה אלא היו יחידים בעבודתך' ומפני
 מה אני מזהיר לכם זה כי ה'הוא האלקים דאינו ושכינותי'חד
 אינון א"כ עבודתכם נריך להיות יחודית שה' הוא האלקים .
 (הפטורה) ויחר לדוד על אשר פרץ ה'פרץ בעווא
 ויקרא למוקם ההוא פרץ עווא עד היום
 הזה ויירא דוד את ה'ביום ההוא ויאמר איך יבא אלי ארון ה'
 וקשה למה נתירא דוד מהביא הארון אל ביתו וע"ק איך חרה
 לדוד ביעשיו של הק"כ"ה ועוד קשה שהל"ל ויחר לדוד על אשר
 פרץ ה'פרץ ולא הל"ל בעווא מדאמר שפרץ פרץ בעווא ומשינו
 שלא חרה לו כי אם בשביל שפרץ בעווא שהיה לו לפרץ באל .
 ויתכן לומר בקה שוביא המדרש שאמר משה לאהרן בסיני
 כאמר לי שעתיד לקדש הבית באדם גדול והייתי סבור או כי
 אז כך ועכשיו אני רואה שצריך הם גדולים מוני ומיך כמו כן
 אפשר לומר כבוד היולך שהיה סבור שיתקדש בו כמו שסבר
 משה וכשראה שפרץ פרץ בעווא ויחר לדוד כלומר חרה לו
 שלא היה בו הפרץ ופרץ בעווא וזה שנתירא דוד מלהביא
 ארון ה'לכיתו הוא נחמית שפרץ פרץ בעווא ואמר מה שפרץ
 פרץ בעווא הוא על שלא דן ק"ו לאמר הארון נושא את
 נושאיו את עצמו לכ"ש לכן נתירא להביאו לביתו ודן בעצמו
 ק"ו זה כיון שהוא מוקמו של עולם א"כ איך יביאנו לדוד בתוך
 ביתו ולכן הטהו אל כל עובד אדום הגתי וכשראה שברך ה'את
 בית עובד אדום אמר ש"ו טעניתי בזה שדכתי והלך להביאו
 אל ביתו בתוך היריעה :
 הווא היה אוויר אל תהיו כעבדים המשושים את הרב
 על זנת לקבל פרס אלא הו כעבדים המשושים
 את הרב שלא על זנת לקבל פרס ויהי וורא שמים עליכם
 ונריך להבין למה קטש לטון עבדים מאחר שכתב אח"כ פרס
 שהעבד

לו כגון אם היה נריך להביא עולה וקרא בתורת אשם נחש לו
 כאלו הקריב עולה זה הלימוד שלמד מסיפא וכשראה שכתוב
 צכל קרבן וקרבן זאת תורת החטאת זאת תורת האשם אמר
 ש"ו מדוקא תורת החטאת לחטאת ותורת העולה לעולה :
 ובוה יזכור מה שאמר בראש הסדר זאת תורת העולה היא
 העולה שהל"ל זאת תורת העולה עולה על מוקדה
 מדאמר היא העולה רצה לריונו שהקורא בואת תורת העולה
 היא העולה דוקא ולא תורה אחרת ואתיא כר' יצחק שאמר
 דדוקא הקורא בתור' עולה כלו הקריב עולה כדעירשנו לעיל .
 עוד נזכר ליתן טעם למה ח"ש של מוקד' הוא ועירא הנה הקרבנו'
 באים לכפר על עונות שכן אדם למוקם הנעשים בסתר
 ומייבם כרת ח"ש היא העולה על מוקדה על המזבח כל הליכה
 כלומר שהיה עולה לכפר על אותן העונות הנעשין באישון
 לילה כדכתיב דרך רשעים באפילה אבל כל מידי כריתות
 שלקו פטורין ומרת כווא שהקרבן במקום יולקות והיולקות
 גאמר בו ארבעים יכנו לא יסקף לא יסקף אבל יגרע ולפיכך הם
 ארבעים חסר אחד בזה נזכר לומר שה"ו היא ועירא כלומר
 שהיא ארבעים חסרים ועט והיינו ח"ס ועירא שרובה לומר
 ארבעים פשוטים ח"ס הכתוב זאת תורת העולה כלו'כשתק'
 בתורת העול'עולה לך על ח"ס ועירא של מוקדה כלו'כמוקם
 ח' ועירא שהיא היולקות וזה על הוא כמו על אודות ישראל :

סדר שמיני

איחא ת"כ זה הדבר אשר צוה ה'תעשו וירא אליכם כבוד
 ה'אמר משה לישראל אותו יצ"ה" תעבירו וילבככם
 ותהיו ביראה אחת וצנעה אחת לשרת לפני המוק'ויה הק"כ"ה
 יחיד בעולם כך תהיו יחידים בעבודתכם לפני הק"כ"ה שנאמר'
 ואלתם את ערלת לבבכם מפני מה כי ה'הוא האלהים וכו'
 עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה' . וקשה מהיכן לבו לרבנן
 לדרוש הסירו אותו יצ"ה" שהל"ל הסירו יצ"ה" ויקרבכם ויאמי
 האו וולת אותו קראמר וי"ל שדקדקו מן הכתוב שאמר זה
 הדבר אשר צוה ה'תעשו והיא קאי אם על הקרבנות ח"כ היה
 ל"ל זה הנזווי שיהיה לאהרן ולא לישראל וי"ל שכשעמדו ישראל
 בסיני אמרו רמנו לראות את וילבנו וכוהית שראו המרכבה
 טיגו פנים של שנה ועכשיו שרונים ייראה להם כבוד ה'אמר
 להם משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו דוקא אשר טה ה' שהוא
 מה שאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני ח"ש משה אותו

באשתו אמרו ק"ו באשת חבירו לפי שבתו הוא כשוק שהוא פתוח לרוחה :

סדר תוריע

אשה כי תוריע וילדה זכר אמרו ז"ל אשה מזרעת תחילה וילדת זכר איש מזרוע תחלה וילד נקיבה ונריך לתת טעם מ"ש שהאיש כשהזרע תחילה וילדת נקיבה ז"ל שהטעם הוא שכל מי שמזרע תחילה יתעשה קרקע למה שיבא אחריו ולפיכך אם האשה מזרע תחילה יתעשה אותו זרע קרקע לקבל זרע הזכר ואז יהי הולד זכר מחמת שמה שמזרע בקרקע הוא זכר ואם יהי הפך שהאיש מזרע תחילה אז יתעשה זרע הזכר קרקע וזרע לתוכו הנקיבה ובוזיה יהיה הולד נקיבה ולפיכך אמרו ז"ל אם בעל ושינה זכר ודאי שאז יתעשה הזרע שהזרעה הנקיבה קרקע וזרע בתוכו זרע הזכר ולפיכך זכר ודאי :

הפטורה

ויגשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר גדול דיבר הכביא אליך הלא תעשה ואף כי אחר אליך רחן וטהר . ונריך להבין בפסוק דסיפא דקרא ל"ל שאמר שאף כי אמר אליך רחן וטהר הלא די להם באמרם דבר גדול דיבר הכביא הלא תעשה וע"ק אמרו דבר גדול דבר הכביא שהי"ל ל"ל דבר אשר דיבר הכביא אליך הלא תעשה . וי"ל שבאים עבדיו להכחיש דעתו של נעמן שהוא חושב שאין בידו כח מאחר שלא יבא לקבל פניו ולרפאתו בהפנת ידו עליו כדכתי' ויקנץ נעמן וילך ויאמר הנה אמרתי אלי יבא יבא ועמד וקרא בשם ה' הניף ידו אהמקום ואסף המזרע לזה אמרו לו עבדיו אדרבא היא הכנתגת שדבר גדול דיבר הכביא שודאי כוחו גדול שאינו נריך אפי' תפילה אלא גור אמור ויקום הוי דבר גדול דיבר הכביא ומה שאמר בסיפא ואף כי דבר אליך רחן וטהר רוצה לומר זאת ועוד שהיא ראה יותר נוספת שדבריו יעשה פרו יען כי אמר אליך רחן וטהר ודאי להסיר מעליך טומאת הצרעת ובגורמתו תתפלא לך ועשה אל תאחר . ונריך להבין מה ראה אלישע הכביא לשלוח לנעמן לירדן ולא לשום כהר אחר וי"ל שאלישע הכביא ראה כל דברי נעמן ויתחילין בג"ן ויוסיינים בג"ן ראה שמו שהוא נעמן ויתחיל בג"ן ויוסיינים בג"ן וכא עליו נגע צרעת שיתחיל בג"ן ויוסיינים בג"ן דכתי' נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן ובה לשאל תרופה מימי שיתחיל בג"ן ויוסיינים בג"ן דכתיב כביא מקרבך ויאחזק כיווני

שהעבד מעולם אינו לוקח פרס שהוא עבדו ונקנת כספו וז"ל היל"ל א' תהיו כמשמילי"ל שיש שני מיני עבדים יש עבד עברי שמוכר מחמת דוחקו ואז שכור שנה שנה יהיה עין וז"ל אותו עבד אין מורא רבו קיימות עליו שכר הוא דן כלבו למחר אלא לחרות מימנו אבל בעבד הכומר כד"ל שאמר בשם אס אמר אהבתי את אדוני ורצע אדוני את אונן במרצע ועבדו לעולם וז"ש התגא אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס שלא נעשה עבדו אלא מחמת דוחקו לכך לא תעשו עצמיכם עבדים מחמת דוחקים כלומר שתעבדו את ה' כדי שיתן לך משאלות לכך אלא הוי כאותם העבדים שהיה להם לנאת בשש ולא רצה לנאת שאמר אהבתי את אדוני ונמנא זה עובד את רבו באהבה ועבדו לעולם כך אהתה תעבדו באהבה ותהיה לו עבד עולם וז"ש ויהי מורא שמים עליכם שכשתהי' מוקבל עליך לעבדו לעולם אז יהיה מורא שמים עליך קיים לעולם :

יוסי בן יועזר אמור יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליה ויהי שותה כנזמא את דבריה . ונדרך הלנה נוכח לומר שכונת התגא הוא להזכיר לבעה"ב שעושה ביתו בית ועד לחכמים שלא יתגאה בדבר זה שנותן להם הבית להתקבל בו וישב הוא בראש דפא כמו בעה"ב אלא שישב תחת כפות רגליהם וז"ש והוי ומתאבק בעפר רגליהם כלומר אע"פ שאתה נעשה ביתך בית ועד לחכמים אל תתגאה עליהם אלא הוי ומתאבק בעפר רגליהם ואל יהיו דבריהם עליך לטורח אז כיוי שכבר אכל אותה אכילה כמה פעמי' ויוואס אותה אלא לעולם כל יום ויום יהיו אנלך כחדשים הוי והוי שותה כנזמא את דבריהם :

יוסי בן יוחנן איש ירושלים אמור יהי ביתך פתוח לרוחה ויהיו עניים בני ביתך ואל תרבה שיחה עם האשה באשתו אמרו ק"ו באשת חבירו ופי' הרב מברטנורה שיהי' הבית פתוח לרוחה כביתו של אברהם אבינו שהיה פתוח לארבע רוחות העולם שלא יצטרכו האורחין להקיף למנא הפתח בזה אפשר לומר שזה כונת היושנה ויהיו עניים בני ביתך כלומר בשיהי' ביתך פתוח לרוחה בזה יהיו עניים בתוך ביתך עובדי' ושבים לך' ויהווה בסמוך ואל תרבה שיחה עם האשה באשתו אמרו כלומר מאחר שבתך פתוח לרוחה גם יהיה ביתך כשוק לעובד ושב ודקין הוא שאסור לאדם לדבר עם אשתו כשוק דלא ידעו אגשי אם היא אשתו או לא ולפיכך מאחר שיהא ביתך פתוח לרוחה מצוה אותנו שלא ירבה שיחה עם האשה וזה הנוי

למזוי יקום לך ה' אלוקיך לוי תשמעון לפיכך שלחו לרחוק בירדן
דמתחיל כנז"ן ומסיים כנז"ן דכתיב כמו בעבור חלונים לפני
אחינו ואתנו אמות נחלתינו מעבר לירדן :

רבי אומר איוויה דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא
תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם מדאמר התנא
איוו היא משמע שיש שני דרכים ואומר. התנא איוו מהם יותר
טוב לבחור ואשיב כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן
האדם והענין הוא כיון שני דרכים לתשובה יש מיי שישוב
בתשובה בסיופי' ותעניות ויש מיי שמורק עוונותיו ככה נדקה
כדכתיב וחסדך בנדקה פרוק וחיני יודע איוו מהם יותר טוב
לבחור בו מדאמי' הכביא הלא זה נוס אבחרהו ואומר הלא פרום
לרעב לחמין ש"ע שהנדקה הוא יותר טוב מינום וכדרך טבע
הנדקה יותר טוב מתענית שהתעני' מחליש גופו וכחו של אדם
והנדקה מניל מוות ולא עוד אלא שמוסיף לו יוון כמו שאמרו
ז"ל כל העושה נדקה הקב"ה ממניא לו מעות כדי שיעשה נדקה
פעם אחרת כמנא שיש דרך של תשובה שמפארין אותו בני אדם
אבל היא קשה לו דהיינו בסיוגופים שכני אדם אומרים בעל
תשובה הוא אבל הוא מתועבט והולך' אלא הנדקה איוו כן אלא
תפארת לעושה דהיינו שמעשירו ותפאר' לו מן האדם שכשיהי'
עשיר ושהבי עשיר רבים והעושר והכבוד וז' ה-תנא איוויה
דרך ישרה שיבור לו האדם כלומר אז יבור לעשות סיוגופים או
יבור לעשות נדקה ומשיב דוקא נדקה יותר טוב שהיא תפארת
לעושה ותפארת לו מן האדם כמו שאמרו :

או יתכן לומר שכני אדם שרואים אדם שמוקף עצמו ביותר
אומרים ודאי מעונותיהם יתענו ולגבי בני אדם נריך
האדם להראות שאינו חוטא כדי שלא ילמדו מומו וכערט אס
הוא ת"ח וכשרואים לו שמתעבה אדרבא אין לו פאר אבל אם
עושה נדקה אין בני אדם יודעים למה עושה נדקה וזהו
שאמר איוויה דרך ישרה שיבור לו האדם לשוב בתשובה וישיה
בדרך שלא ידעו בני אדם כך הוי כל שהיא תפארת לעושה
ותפארת לו מן האדם זה אס יש בו כח לעשות נדקה ואס אין
בו כח לעשות נדקה לא בשביל זה יחדל מלעשות תשובה באופן
שיוכל יעשה לכך סוידן לו הוי זכיר במנוה קלה כבתמורה :
דע מה למעלה מתך עין רואה וכו' וקשה שהי"ל דע שלמעלה
מתך עין רואה ואזן שומעת ולמה אומר מה למעלה מתך
ויתכן לומר כמה שאמר הכביא יחזקאל כמראה אדם עליו
מלמעלה ומה עולה באינין אדם ומאחר דקב"ה שייך ב' יעושר
קומה א"כ שייך ביה כל דברים דשייכי לפרטוף אדם כמו און

ועין וכיוצא בו כדכתיב הכה עין ה' אל יראו ונתיב תבייבה
אזניך קשובות ודרש התנא דע זיה למעלה מתך כלומר שם מ"ה
למעלה מתך ואל"כ עין רואה ואזן שומעת וכו' . אומר להם
לאו וראו איוויה דרך טובה וכו' ונריך להבין למאן קאמר לאו
וראו וי"ל שאבא שאלו רצה להוכיח לשכנגדו שר' יוחנן בן זכאי
לא שבח ב' אס לרבי אליעזר בן ערך שהוא מקריע את כולן
וקתם משנה אומר שרבי יוחנן בן זכאי משבח את רבי אליעזר
בן הורקנוס שהוא מקריע את כולן' ואומר אבא שאלו לכת
שכנגדו איוו דרך טובה. ואמר ר' יוחנן רואה אני את דברי ר"א
מדבריהם שדברי הם אמת שמה ששיבח הוא לר"א בן ערך
שמוכריע הוא את כולן . וראו לתת לב לרבי' השלמים האלו
למה קטט כל אחד במודה אחת ולא בנוצאו שתי ידיעות מכוונת
זו לזו וי"ל שכל אחד ייה שקטט מידה הוא כפי מדותיו שכן
מיצו לרבי יוחנן שמשבח לכל אחד וא' בשבח שלו וכפי השבח
ששיבח אותו רבי יוחנן כך תראה ביה אומרם כל א' כמה בחר
רבי יוחנן שובח את רבי אליעזר שהוא בור סיד שאינו מאבד
טיפה והמדה זו היא באדם שכל מה שעניו רואות איוו שובח
ופי הרב ברטנורה שהיה לו וברון ובקיאיות וידוע הוא שעני
טוב הוא בקדושה מקום שאין קליפה ולפיכך אין שכיחה
מזויה שם ועינא בישא הוא נוקוס השכיחה והוא נוקוס הקליפה
וגם את זה לעומת זה עשה האלקים ולפיכך עשה שהוא
כביא של ישראל לא כהתם ועינו והיה טוב עין שנתן בנותבה
התורה לישראל ובלעם שהיה מוקטרא דעין הרע כתיב
ביה סתום העין ולפי שרבי אליעזר בן הורקנוס לא היה בו
שכיחה כמו ששובח אותו רבי יוחנן בן זכאי בור סיד שאינו
מאבד טיפה לכן אומר על פי מדותיו עין טוב עין רע שבו
תלוי הברון והשכיחה . רבי יהושע בן קריא שבח ריב"ז
אשרי יולדתו ופי' הרב על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם
שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירו ואומרת להם
בהקשה מכם בקשו רחמים על העובד הזה שבמעני שהיה
חכם ובזים שנוגד לא הויא עריסתו מביית המדרש כדי שלא
יכנסו באזניו אלא דברי תורה ע"כ וידוע הוא מה שאמרו ז"ל
על פסוק אעשה לו עור כנגדו וכה עור לא וזה מנגדנו
מנא שאלו וזכה האדם תהיה אשתו עור לו וחבר טוב כמו
מנהא אשכחו שהאיש יושב ולמוד בבית המדרש והיו היתה
כאכיות מחר וזה הינוגה טוב אס היא ננועה אז ודאי בטח
בה לב בעלה ותקרא האשה חבר טוב ולפי שראה רבי יהושע
שאינו שהיא חבר טוב של אביו גרמה לו שיהיה הוא תלמוד

הכס לכן אמר חכם טוב חכם רע שהכל תלוי בו ומוציא ארבעה
 רבי יוסי הכהן הוא יודת החסיד הוא שמועצו הוא שהיה
 חסיד שאין לו יצר הרע כדכתיב ולמי חלל בקרבו ולפיכך
 בקדושת ברוך הוא יתקדק עמהם כחוט השערה כלומר מחמת
 שאין לך יצר הרע ויכריחך למה עברת אפילו על חוט
 השערה כזאת ולפיכך היה אומר רבי יוסי יען היותו חסיד
 שאין יותר טוב משכן טוב שבו לא יהיה לו מיו שיפתהו ואין
 רע משכן רע שהוא דומה לזה"ר שכן בתוך האדם ומפתה אנת
 והיו אמרו שכן טוב ושכן רע שכן טוב יב"ט שכן רע יב"ר .
 ר' שמעון בן כתנאל ירא חטא ויחן דליהו דחיל חטאין מתירא
 שעושה גיהנם ומעושה הגלגול וככל עון ועון יכול אדם לשוט
 בתשובה ולא יחזור בגלגול בר תשובת ויחן שאין לו תיקון
 ויזכרה לכה בגלגול כדי לשלם וישלם שקרא ירא חטא אמר
 הרואה את הגולד הדיינו שמשכיל בעין שכלו מה יהיה
 באחרונה! שאם לזה ולא שלם אפשר למת רעבי ולא יהיה עוד
 לו ביה לשלם וימות בעניו וינרד לבא בגלגול כדי לשלם
 אם כן הדרך הטובה היא שיראה את הגולד כדי שלא יענש
 ונקט הדרך זה יען כי היה ירא חטא וכן הפכו לזה רשע ולא
 ישלם ;

וצריך להכין כונת הכתוב ויחזר שאמר לזה רשע ולא
 ישלם ה"ל ונדקדק לזה ומשלים . והיו חונן וכוונת ואל"ת
 שכונת הכתוב הוא שהצדיק הלוה בא ונותן לו ויעותיו שלוה
 חיינו ואומר לו תשובות חן חן וזהו וצדיק חונן ונותן כלומר
 חונן לו על מה שליוה ונותן לו מעותיו זה לא יתכן לאחור
 דכפי הדין אומר לפי שהוא רבית דברים לא כונת הכתוב כך
 לזה רשע ולא משלם כזה המלוה יהיה צדיק והלוה יהיה רשע
 והצדיק הוא חף על פי שהרשע למה חונן ולא ישלם לו
 אפילו הכי כשיבא אחר ללוות חונן לא יתקשה לבו לומר איני
 מלוה עוד ויחזר שהרשע אכל מעותי אלא חונן על זה האחר
 ונותן לו ההלוואה הוי וצדיק חונן ונותן כפעם בפעם אבל
 עדיין קשה שה"ל וצדיק חונן ומלוה . מה חונן ונותן וי"ל
 שהאי חונן ונותן קאי ג"כ על מה שבין הצדיק והרשע כששוראה
 הצדיק שהלוה ויעותיו לרשע זה ואינו פורטן לו אומר הצדיק
 כדי שלא יטרד רשע זה לבא בגלגול בשבילי לזה חונן עליו
 ונותן לו כמתנה לזה אחר וצדיק חונן ונותן ;

סדר טהרה

במדרש זאת תהיה תורת המעורערה ה"ד מיי האיש החסן
 חיים מעשה ברוכל אחד שהיה ויחזור בעיירות
 שהיו סמוכות לציפורי והיה מוכרו ואמר מאן בעי למזבן סם
 חיי אודיק עליה רבי ינאי קוה יתיב וקשט בטרקליניה שמעיה
 דמברית מאן בעי סם חיי אמר ליה תא סק לבחא זבין לי אמר
 ליה לאו אנת צריך ליה ולא דקודך אטרח עליה סליק לגביה
 הוציא לו מפר תהילים וקראה לו פסוק מיי האיש החסן חיים
 מה קתיב בתריה כגור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב אמר
 רבי ינאי חף שלמה מוכרו ואומר שומר פיו ולשונו שומר
 מצרות נפשו אמר רבי ינאי כל מיי הייתי קורא הפסוק הזה
 ולא הייתי מרע היכן הוא פשוט עד שכל רובל זה והודיעו
 מי האיש החסן חיים לפיכך משה מזהיר לישראל ואומר
 להם זאת תהיה תורת המעורערה המוניח עם רשע עד כאן .
 העומר קוה כולו מתקשה ראשונה מה הוקשה לו בזאת תהיה
 תורת המעורערה שהביא ראיה הפסוק ה"ד מיי האיש החסן
 חיים שגיה מה לבן לידע אם היה מסבב לעיירות הסמוכות
 לציפורי דמאי נפקא מינה לודע עם היוקום ועוד למה אמר
 הסמוכות לציפורי שהוא ליה למימר בעיירות של ציפורי
 וכדאוי הסמוכות הם עוד קשה דלמה הוצרך להראות לו
 בכתיבה שאם אינו מודע לומר הפסוק בעל פה היה לו לפתות
 ספר תהלים ולקרות לו בפיו ולא להראותו באזכרו ויחזיר
 הוא שומע ומה צורך להראות לו באזכרו ועוד מ"ש מה קתיב
 בתריה כלל אינו לכינוי הפסוק או אינו רואינו ששאל מה קתיב
 בתריה ע"ק מה שאמר חף שלמה מוכרו שומר פיו ולשונו וגו'
 ע"ק שלמה רבי ינאי לא היה וכוון פשעים דפסוק זה שאין
 שום דוחק בפסוק זה דענה טובה קא משמע לן דוד ושלמה ויהי

ולר"א
 כן ערך שכתו רבי' שהוא כמעין המתגבר וידוע
 הוא מיה בין חכם לבנון שחכם הוא היוקבל ויחזר
 וכוון הוא היבין מדעתו וזה יהיה כמעין המתגבר ואיתא

חידוש לו הרובל בפסוק שעבשו בנינו שנספר הראהו לו ולא
 אמר לו בעל פה שם דבר . י"ל שזה שאמר המאמר הוא
 רובל דהוא מסבב בעריות הסמוכות לפטורי לא להודיענו שם
 המקום קאי אתי לא להודיענו שזהו רובל היה מוכיח ומוכר
 היה סם חיים לנפש להודיך את העם בדרך ישראל ולפיכך לא
 ה' ומסבב אלא בעיריות הסמוכות לניסורי דהיינו במקומות
 שהיה יודע בהם שהיו בעלי לשון הרע וידוע הוא שהלשון הרע
 עגשו הוא הנרעת כמה דסליק המאמר זאת תהיה תורת
 המצורע המוציא שם רע וטהרת המצורע הוא בשני צפורים
 ולפיכך לומר המאמר שהרובל כזה שהיה מוכיח היה מסבב
 בעיריות הסמוכות לניסורי כלומר שהיה סמוכות להביא קרבן
 צפור לפי שהיו בעלי לשון הרע ולפיכך לא אמר בעיריות של
 ניסורי אלא דסמוכות לניסורי כגו' דסמוכות כבר להביא קרבן
 ניסור ולפיכך אמר לרבי ינאי לית אנת דכותך דרין ליה שהוא
 היה מכריז מן בני סם חיים למנוח לאותם שהם בעלי לשון
 הרע ליסרם וכל דבריו של רובל היה בריו כדי שלא ידעו בו
 שהוא מוכיח לפי שרצונו היה להוכיח בסת' עד ש' ינאי לא
 הכיר בו ואטרח ליה וסק לגביה ופתח לו ספר תהלים והראה
 לו הפסוק מי האיש החפץ חיים היינו לאחרינן שהיה מוכיח
 בסת' שלא היה מוצא התוכחות ופי' אלא הראה לו באנכע
 וי"ל שיה כתיב בתריה רצה לומר לרבי ינאי לא יקשה לך למה
 אני מכריז בדברים שכתובים בספר שכן דוד היה מכריז מן
 בני סם חיים ואל"ת מנא לך ראה מה כתיב בתריה נצור לשונך
 מרע שהוא מדבר לנוכח ואם לא היה מכריז אלא בכתובה היה
 מיתראה בו לכתוב יצור לשוני מרע וכן יסור מרע ויעשה
 טוב מדשני כתובים אלו כתובים לנוכח ש"מ שדוד המלך היה
 מכריז מן האיש החפץ חיים דוקא וכשבאים לשאלו ימנו סם
 חיים היה אומר לו נצור לשונך מרע ורע ועשה טוב אז ח"ר
 יגאי מואמר שהוכחת יודוק הפ' שדיבר לנוכח ושלא לנוכח
 שדוד המלך היה מכריז ודאי ששלמה בנו היה אומר במעשה
 אבותיו ומוכריז ג"כ אע"פ שאין ראיה מדברי שלמה כיון שדבר
 שלא לנוכח דכתי' שומר פיו לשכוח שומר מנרות כפש וי"ל מואמר
 שדוד אביו היה דבריו בהכרזה אף שלמה מכריז ו"ש ר' ינאי אף
 שלמה מכריז וכו' וזהו ת"ר ש' ינאי ח"כ שכל מינו היה קורא
 פסוק זה ולא היה יודע פשוטה עד שבא רובל זה והודיעני
 דתימא מיה הוקשה לא בפסוק זה לא הענין כמו שאמרנו דהוא
 קשה לר' ינאי למה ויתחיל דוד לדבר שלא לנוכח דכתיב מי
 האיש החפץ חיים ומקיים לנוכח דכתיב נצור לשונך עד שבא

רובל זה והודיעני שהיה מכריז ולמי שהיה בו לקנות סם חיי
 היה לומר לו נצור לשונך מרע אז הכין פשטיה דקרא וכשהבין
 פשטיה דקרא אפי' מדוד המלך היה מכריז אף שלמה היה מכריז
 כגו' לעיל וזהו שלמד מהרובל הוכיח שדברי משה היו אזהרה
 באמרו זאת תהיה תורת המצורע שקשה שהי"ל זה קרבן
 המצורע מהו זאת תהיה תורת המצורע אלא שרצה לומר זאת
 תהיה העונש של המצורע שהוא המוציא שם רע תורת המצורע
 כלומר הוראת עונשו של המוציא שם רע ולפיכך אמר המדרש
 בה"ד מ' הויש החפץ חיים דהוקשה לו מה נצור לומר זאת תהי'
 תורת המצורע שהי"ל זה קרבן המצורע הוי בה"ד מ' האיש
 החפץ חיים כמו שדוד היה מכריז כך משה היה מזהיר לישראל
 כדי שלא יבא עליהם העונש הזה :

זבובי מות יבאיש יביע שין רוקח והנה הפסוק הזה הוא
 מחוסר ההבנה שמה המה הזבובים של מות ויתכן
 במה שאמרנו ז"ל בכתובות ח"ר יוחנן הוהו זבובי של בעלי
 ראתן שידוע. הוא מה שנוצח הרוב"ס ז"ל שיש כ"ד מיני צרעת
 והקשה שבכולן הוא בעלי ראתן והוא דבק יותר מכולן שאפילו
 אם נח זבוב על בעלי ראתן ואותו זבוב נס על אדם אחר מיד
 דבק גם הוא ויתמלא ראתן וידוע הוא שהמצורע יקרא מות
 והמצורע הוא המוציא שם רע שמדקדק אחר מעשי בני אדם
 ומביט באיזה דופי וכשרואה עליו איזה דופי מיד מוציא שם
 רע אפילו לא ידע אם נכניס הדבר' או לא ולפיכך ילקח בצרעת
 קשה הנקרא ראתן שהוא מידה כנגד מדה הוא היה רואה בבני
 אדם כדי להוציא עליהם שם רע יבא הכהן לראות אותו
 ולפיכך נקרא ראתן . והזבובים אלו של בעלי ראתן נקראים
 זבובי מות הוי זבובי מות יבאיש . עוד יתכן לומר שהמצורע
 בעצמו נקרא זבובי שיש לו המידה של זבוב כמו שהזבוב לא
 ינוח בגוף אלא על איזה טיטופת שיוצא בו או איזה חכה
 טרייה כך המצורע המוציא ש"ר לא ידבר משום דבר וכל
 הטובות שעושה אלא אם מנא בו איזה דופי אותו דופי מדבר
 ומספר לאחריו וזו שבת על הטיטופת הוי זבובי מות שהם
 המוציאים ש"ר הנלקבים בצרעת דאיהו מות יבאיש לכל שאפילו
 על שין רוקח יש להם מילין לדבר וליתן דופי הוי יביע שין
 רוקח כלומר יש להם להביע אפילו שין רוקח :

עוד יתכן לומר ביחזקאל ז"ל שאמרנו למה יפה"ר דויה
 לזבוב העונש על הלכ וידוע הוא שאם אין יפה"ר לא
 היוות לפי שאין מיתה בלא חטא והוא מביא לכל בני עלמא
 ומהו מביאש שמיא עליו טענות באשרו תפילת השחר עד

אצות ולמה לך לקום באשמורת ולכתת עמך וחי בהם אמר
 רחמנא כי כל טענותיו באים בגד הסתר ואומר לפני אדם
 שיפה כמו מכה יכ"ט כי גדול כח המתי' וכו' ובאיש לפני עלמא
 ז"ש הכתוב זכובי מות שהוא הינה"ר יבאיש לכל ובמה מבאיש
 זבא מותרת הכתוב ואמר יביע שמן רוקח כלומר שהוא אומר
 על הכל שהוא דבר נחמד ובעים כמו השמן רוקח הוי יביע שמן
 רוקח כלומר שאומר על הכל שהוא שמן רוקח ואומר הינה"ר
 מוכבטני שאני כלק' בצרעת שלקייית הצרעת הוא בשבי' הוצאת
 ט"ר אבל אני לעולם על כל מה שיעשו בני אדם אני מסכי' עמו
 ומראה לו הפתח לזכות אותו אבל הי"ט שמדבר ואומר רע
 עשית לו גבה ללקות • ושמוע לי ישכון בטח וכו' ולא ידע כי
 דובר שקרים לא יכון שהי"ט אם ידבר על טוב טוב ועל רע
 רע אבל הוא אומר להפך האומר לרע טוב ולטוב רע לכן לא
 יכון דבריו לנגד עיני החכם הי' ילכו מידו ויגברו עליו כס"ו

היו מתים מאחר שהיו נשואים ולכן דרש ר"ע הכתוב וימת נדב
 ואזכיהו בהקריבם אש זרה בשביל שבנים לא היו להם שכל
 המקריב צריך שיהיה אדם שלם דכתיב אדם כי יקריב מבם
 דאיו דבר ונוקבא וזהו אדם דוקא ולא איש דאיש משמע פגם
 גופא ולית ליה בן זוג וכן תמצא שהמלכאים בקראים איש
 כדכתיב והאיש גבריאל ואל"ת והאיש משה לפי שפירש מאשתו
 ויעקב איש תם כשהיה יושב באבלי שם ועבר שלא היה כשאי
 ואל"ת ה' איש מלחמה הוא איש כשהוא במלחמה אבל אדם הוא
 גוף שלם דבר ונוקבא כחדא דכתי' ויקרא את שמוס אדם שמי"ס
 ששניהם ביחד קרוים אדם הוי אדם כי יקריב עכס המקריב
 צריך שיהיה אדם ולא פגמא דגופא וז"ש ר"ע כתוב ח' אומר
 בקרבנת וימותו וכתבי ח' אומר ויקרבו לפני ה' אש זרה וגו'
 ותאכל אותם וימותו לפני ה' הרי שני כתובים מוכישים זה את
 זה הכריע בהקריבם אש זרה שתלה הפסוק הזה בהקריבם אש
 זרה ובני לא היו להם נמצא שתלה הכתוב שמייתו על שהקריבו
 אש זרה בשביל שבנים לא היו להם הא אש היו נפואים לא היו
 מתים נמצא שהמיתה היא על הקריבה ולא על ההקרבה וזהו
 שבא הכתוב להעיד לפי שנתפק משה על מה מתו אש הוא על
 הקרבת אש זרה או על קרבנת לפני ה' ואמר הכתוב וידבר ה'
 א משה אחרי מות שני בני אהרן והדיבר שדיבר לו הוא שקרבנתם
 לפני ה' וימותו דהיינו שהגיד לו שלא מתו לא על הקריבה הוי
 בקרבנתם לפי ה' וימותו ולא בהקריבם אש זרה ודיבור זה היה
 למשה לבד ולפיכך לא כתיב לאמר אותו והיתה באותה שעה
 שמתו אח"כ ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו' :

✽ סדר אחרי מות ✽

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני
 ה' וימותו ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ויש
 לדקדק בפסוקים האל דיש בזה דברים מיותרים מהאמר וידבר
 ה' אל משה ויאמר ה' אל משה הוא מיותר שהי"ל דבר אל אהרן
 אחיך בלי אמירה אחרת ובלי הזכרת שם ההויה עוד יש לדקדק
 שבראשונה אמר וידבר ואח"כ ויאמר ע"ק שמתאחד שם אחרי
 מות שני בני אהרן מה צורך לומר וימותו ודאי דמותו מאחד
 שהדיבור היה אחרי מות ומה צורך להזכיר מיתה בקרבנתם
 לפני ה' • ולבא לתרן קושית האלו נקדים קודם ברייתא בת"כ
 פ' זו בקרבנתם לפני ה' וימותו ר' ינאי בגמ' אומר על הקריבה
 מתו ולא מתו על ההקרבה ר"ע אומר כתוב ח' אומר בקרבנתם
 לפני ה' וימותו וכתוב ח' אומר ויקרבו לפני ה' אש זרה הודיע
 בהקרבנתם אש זרה לפני ה' הוי על הקריבה מתו ולא מתו על
 ההקרבה ואשתמוס על המראה שדברי ר"ע זה לקטו' שארצא
 מאחר שסם שני כתובים אומרים שעל ההקרבה ויתו יחיד
 ודבי' הלכה כרבים והיאך יכול להכריע משני כתובי' ההקרבה
 שמתו על הקריבה וי"ל שר"ע מה שהביא פסוק בהקריבם אש
 זרה ע"ש סוסו הביאו דכתיב בהקריבם אש זרה לפני ה' ובנים
 לא היו להם ודרשו חכמים שלא היו נשואים אשם היו נשואים
 לא היו מתים הוי ובני לא היו להם ובשביל כךמותו על שהקריבו
 אש זרה שאם היו נשואים אש"פ שחטאו בהקריבם אש זרה לא

עוד נוכל לומר שאם היה הכתוב אומר וידבר ה' אל משה
 אחרי מות שני בני אהרן דבר אל אהרן אחיך אז היה
 משמע שדיבר עמו דבור זה אחר כמה ימים שמתו בני אהרן
 והיה מוכרע דרשה זאת מולת אחרי שהוא מופלג שאם היה
 סמוך דיבור זה למיתת בני אהרן הי"ל אחר מות בני אהרן
 מדאמר אחרי שמיעין שהוא אחר זמן לפיכך הוצרך הכתוב לכתוב
 דבריו וכך הוא כונת הכתוב וידבר ה' אל משה אחרי מות שני
 בני אהרן ולא תטעה שהוא אחר זמן או אחר שקברום אלא
 בקרבנתם לפני ה' וימותו ומיד ויאמר ה' אל משה וגו' ולכך
 הוצרך לכפל הכתוב :

ובמדרש איתא אחרי מות שני בני אהרן בארבעה מקומות
 מזכיר מיתתן של בני אהרן והזכיר את סודותן
 כל כך למה להודיען שלא נמצא בידין אלא אותו עון לבד
 ע"כ • מודעת היא הקושיא שיש בראמר זה דמה צורך להזכיר ד'

שנייזים סורחנס אלא פתנס ראשון ודמויק ויתתן לסררחנס
 ש"ו שבשכיל זה מתו וזה נודק להוכיח בכל פעם ופעם וינזן
 לומר שאם לא יזכיר לא פעם א' הייתי אמור אין ג' שבשכיל
 זה ויתו אבל לזווי כלבד גרם להם המות לא שזאת השלימה
 לסאתם ויען כי היתה אחרונה אין הדבר נקראת לא על שם
 גומר ולפיכך הוגר מרחנס יותר מפעם אחד ואל' שני
 פעמים די שזמחר ששינה הכתוב ואמר בשכיל זה ויתו ודאי
 שלא היה קררון אחר לא זה וזה לו להאגרי ארבעה פעמים די
 בשנים ויתכן לומר שהנזק ארבעה פעמים לפתנס סרחן לפי
 ששינהם הם שמינו נדב ואזכיה ואילו לא כתב אלא שני פעמי'
 עדיין לא היה הוכחה לומר שלא היה להם סרחון אחר בשכיל
 שנכתב שני פעמים וסלקא דעתך אמינא שיה שכתב ש"ס
 הוא וען היותם שני אנשים . פעם א' פשטיל כל א' וזה לא
 היה הוכחה בפעם אחר לכל א' אחר שלא היה לכל אחד וא' שוש
 סרחון אחר ולפיכך הוכרח לכתוב ארבעה פעמים כדי שיה'
 ב' פעמים לכל אחד ואחד להעיד הכתוב עליהם שלא היה
 לשניהם שום סרחון ולכן נזקק לכתוב סרחנס ארבעה פעמי'

פזוכר 4

הכל עמי והרש' נתונה וטוב העולם נידון והכל לפי רוב
 המעשה ככה כדור הוא ויה שכתבתי בס"ד בפ' וילך
 על ענין ויה שכתב הרמב"ם אם ידיעתו ומכרתו ועיני שם
 והכרתיו שיש שני ידיעות וזה יהיה שר ועונש והשני ידיעות
 הם ידיעות הרע דהיינו שראה שעתה לחטא וידיעת הטוב
 שנתן בו בחירה להכחיש ידיעתו הראשונה והיא ישיעת הטוב
 וכנגד שני ידיעות אלו יש יפה"ו ויפה"ר וכך אמרו ז"ל בראתי
 ינה"ר בראתי לו תבלן וכו' והוא שרופא מוכהק יודע ביה
 מתרפא החולה ואם החולה לא יאשל אותם תרופה שפתן לו
 הרופא חיי' עמם גדול לפי שכשאינו אוכל ודאי שיותו ינא שם
 רע הרופא שיאמרו העולם שאינו רופא מוכהק לפי שידעו
 שנתן לו התרופה אבל לא יצוה אם אכלה או לא וכשאינו
 אוכלה מוכהק שם רע על הרופא וזוים ופאם והתרופה הוא
 הבחירה שנית הידיעה טובה שדאי לא פתנס הבחיר לא כנגד
 זכ"ל שכן אמר וכתרת בחיים שאם לחטא כבר יש לו ויפה"ר
 שחטטיוו מנא שהידיע' טובה הוא הי"ט המוכחש את הוי"ה
 אם ישוע' לו וז"ל התנא הכל פמי כלומר פל ויעשו הרעים
 שביניהם לנפשות שמי ונלי לפי ואל' ת"א"ב ידיעתו ומכרתו ולא
 יהי לו רעם לפי שלא אכל להכחיש ידיעתו לכך אמר והמדות
 נתונה כלומר נתן דמות תיקוף לפתנס ידיעתו זאת שהרי

היה ל'ג בין הכל תר"ג. הוי וראתם אותו וזכרתם את כל מצות
 ה' במצא שאתם יבואו ארצה אפי' קורם ויחזק לו לא כדון אתה
 עושה שהכתוב לא אמר אלא גדילין תעשה כך וכס שני חומים
 לבד או חומות שיעשו ביום מחמת חמתו ולא עשה הניצית
 ככה אלא מחמת שקרא ושינה וידע כל הכותוין ומכיש לדברי
 המין בכח חמתו ותתקיים חמתו ויעשו לפי שיעשו זה
 מחמת חמתו אבל יש סוג של בני אדם שיעשו לקשור הניצית
 ככל הלכותא מחמת יוצות אכשים וכוונתה דומה אבותיהם
 בידיהם ואחוזים יעשה אבותיהם בנצח שהחמה הוית שיעדע
 לעשות הניצית כהלכתא באת לו מחמת שראש יעשה מצא
 שזה הסוג של בני אדם חביתו מרובה ויעשו כלומר כתרבה
 חמתו לידע לקשור את הניצית מחמת יעשה שראש שכן היו
 אבותיו עושים ויבדלוי שזה אין חמתו מתקיי' שאיזה מין שיבא
 להקשות לא יוכל להטעותו ולדמות החמה שלו שיעדע לקשור
 אותו כהלכת' ויבוקים ארבעה חומים יאמר לו ששים שנים
 והו דומה לאילן שענפיו ורובים ושרשי שיהי החמה
 מועשים ולכן הרוח בא ואעכתו :

סדר קדושים

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם וצריך ליתן לב למה
 הוצרך נתינת טעם בניווי זה באמרו כי קדוש
 ויחן לא ידע שהקב"ה הוא קדוש ועוד מה שאמרו ו'ל במדרש
 פ' ו יוכל כיומי ת"ל כי קדוש קדושתו ליעלה מקודשתכם
 ומיחיב תיתי לומר שאכן קדושים כיווה ועוד דאדרבא וון
 הכתוב יושע איפכא שיהיו קדושים כיווה מחמת הכתיבת
 טעם וכי ידרש הפסוק קדושים תהיו כיוו שאכי קדוש ויבא להן
 לומר ויכול כיווני . וי"ל שראו שולת קדושים חסר בלא
 וז' ולפיכך דרשו יכול כיווני דאלו הוה מלא לא היו יכולים
 לדרוש יכול כיווני ועתה צריך להבין מה בין קדושים בלא
 וז' לקדושים בוז' תדע קדושים בלא וז' הוא תלשון קדוש
 בדכתב קדש ישראל לה' והקדש הוא לבוש לקדוש שכל דבר
 שניתן לקדוש נעשה קדש שכן תימצא אם יעשה אדם משה למ'ת
 או פרוכת להיכל כשניתנו אומרים עשאו קדש וזן אומרים
 עשאו קדוש אלא עשאוהו קדש ולפיכך ישראל שלקחם לחלקו
 איור קדש ישראל לה' שרונה לומר נעשה קדש ישראל בשביל
 שהוא לה' ואנשי קדש תהיון לי אתם נקראים קדש אבל
 לאחרים אתם נקראים קדוש בדכתיב ואתם תהיו לי מועלת

כנשים ונזני קדוש רונה לומר כשאתם תהיו משרתים אותי
 ואמי שרתי בתוככם או תהיו לבני קדוש וכתוב גם כן וזהו כל
 הנשאר בניין והנותר בירושלים קדוש יאמר לו הרי שגם כן
 ישראל נקראים קדוש אבל לגבי קב"ה נקראים קדש לפי שהוא
 שרתי בתוכה לפיכך אמר קדושים תהיו כלומר אני אמר לכם
 קדושים בלי יחז' הוא לגבי דידי כי קדוש אני ה' קדושת
 לעמל' ומקודשת' וזוהו קדש ישראל לה' לגבי ה' נקראי' קדש אבל
 לגבי כל שאר העמים עם קדוש אתה גוי קדוש קדוש יאמר לו :
 לא תקום ולא תשור את בני עמך ואתה לרעיק כיווך
 אני ה' וצריך להבין למה בומה ואתה לרעיק כיווך
 אמר אני ה' ובשאר לא אמר אף שכפי הפשט הוא שכל משה
 התלויה בלב נאמר עליה אני ה' כלומר שאפשר שתאמר מה
 שעברתי עליה הוא בשביל שלא עלתה במחשבתו כמו דכתיב
 מפני שיבה תקום והדרת פני וכן וכתוב אני ה' שאפשר שעצם
 את עיניו ועשה את עצמו כאלו לא ראהו לכך כתיב אני ה'
 כלומר תוכל לתת טעמה זאת לכן אדם אבל למי שיעדע מה
 שבליכך מה תוכל לומר הוי אני ה' כמו כן באהבה אפשר
 שתאמר לחברך שאתה אהבנו לפיכך אמר אני ה' יודע
 בכסתרות . אבל מכל לתת טעם אחר וזהו שאהבה עולה
 ל'ג וכשאתה מקיים לאהוב את חברך כיווך או אתה מקיים
 שני אהבות ושני פעמים אהבה עולה כיוון הוי"ה שהוא ק"ו
 וז"ש הכתוב ואתה לרעיק כיווך אני ה' כלומר אם תאהב
 לרעיק כיווך תקיי' שני פעמי' אהבה ושני פעמי' אהבה אני ה' :
ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא דיש לראות מה
 לשון נדה ודקאמר ולמה קראה נדה וי"ל שכוו שהנדר'
 בשעת נידה היא אסורה ואחר שנעברה מותרת כך אשת
 אב בעוד שהאח קיים אסורה לו ואם מת האב בלא בנים או
 מיד מותרת אליו בלא קדושין כדכתיב יבמה יבא עליה והוא
 כבעלה שאסור לבא על אשתו נדה ואחר שנעברה מותרת לו
 וז"ש הכתוב נידה היא כלומר כמו הנידה היא שיבא זמן שיוכל
 לזווג עמה :

במדרש ילקוט ואתה לרעיק כיווך זה כלל גדול בתורה
 כן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם כלל גדול
 מזה ע"כ וצריך לתת לב כלל הוה מהו שאינו זה כלל גדול בתור'
 וכן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם גדול מזה ואיתא בגמ' שנת
 בההוא עובדא דהלל דאתא לקמייהו ואמר למדני תורה על רגל
 אחת אמר לו מה דעלך סני לפסדך לא תעביד וצריך להבין
 למה לא אמר לו הכסוף בעצמו וידינו ואתה לרעיק כיווך :
 וי"ל

י"ל דמלת ואהבת לרעך כמוך יוצא מיוזב שרצה ג"כ דהיינו
 שכיו שחתה חמוד לשכח את אשת רעך ג"כ תגיה לרעך
 שיטע את אשתך ולפיכך הפך המציאות ולקח שכאם במקום
 אהבה ואמר מי' דמי לך לחברך לא תעביר שכמו שסני לך
 שלא ישכח איש את אשתך ג"כ לחברך לא תעבי' וכן שייך ככול'
 וזכה וזה' הפוך הלשון יובן שלא יוכל ללמוד מואהבת כי אם
 מנות עשה אבל מנות ל"ת לא יוכל ללבו' מואהבת לרעך כמוך
 ולפיכך הוצרך הלל הזקן להסוך בלשון לאו דאחי' דעלך כני
 לחברך לא תעביר שהוא אזרה על מנו' ל"ת וידוע הוא שנות
 ל"ת הם שם"ה כנגד שם"ה גידים ומנות עשה הם רמ"ח כנגד
 רמ"ח אברים וכשאמר המאמר ואהבת לרעך כמוך כלל גדול
 בתורה' אמר בן עשר'זה ספר תולדות אדם כלל גדול מזה
 שואהבת לרעך כמוך אין אנו לומדים אלא מנות עשה שכן
 הלל למד לו מנות ל"ת הפך לשון הכתוב וואהבה לשפחה
 וועשה לל"ת אבל מזה ספר תולדות אדם ילמוד שיש מנות
 עשה ומנות ל"ת הא כיצד כתיב זה ספר תולדות אדם כיום
 כרא אלקים אדם בדמות אלקים עשה אותו ובר וקפה פראם
 וקהלת אחר סוף דבר הכל כשוע את האלים ירא ואת מנותיו
 שומר כי זה כל אדם הרי ודברי קהלת שלא תעשה דהיינו את
 האלקים ירא ומנות עשה דהיינו את מנותיו שומר . זה כל
 האדם . והו' תשלום לכל אברי ונדי האדם ומאחר שהעיד
 הכתוב של זה הספר . שציוות אלקים ברא אותו הוא כלל
 גדול יותר מואהבת לרעך כמוך כדאמרין שבהבת לרעך
 כמוך שייך מנו' עשה אבל דמות האד' שכולל עשה ול"ת הוא כלל
 גדול יותר מזה ז"ל זה ספר תולדות אדם כלל גדול יותר מזה .

ספני שיבה תקום והדרת פני וקו' וגו' ונרץ להבין כשיבה
 שם פנים קודם הקימה ובזקנה שם הפנים אחר
 ההיזר שהי' ל' קרא' מפני שיבה תקום ופני וקו' תהדר ויוזב
 הדין דרשנו' ל' כנרץ סוף' לקום לפני ת"ח שהוא וקו' שקנה
 זקנה כקמה שיש בה הדור שאחר תקום והדרת פני וקו' אבל
 לשיבה תקום לכד' ואל' תלמוז שיה' שהקיש הפתוח והדרת
 לזולת תקום הוא כדי לדרוש תקום והדרת כרישא וסיפא
 דהיינו מפני שיבה תקום והדרת גו' ל' תקום והדרת פני וקו' .
 וי"ל שיה' שלא דרשו ז"ל קמה והיזר לשיבה . דלא יאשו
 דמפני עמית' הו' קו' חס' שרופ' לומר עד כאן כדמי השיב'
 וגם דרשו רזח הפסעם של וקו' קטן שתהיה זקופה קטנה שהיא
 קימה שאין בה היזר ואל' ת' מאחר דמסיק טעמו למה דרשו
 תקום והדרת פני וקו' וי"ל ומנות ואל' הענף של והדרת

הכריחם לדרוש תקום והדרת וקו' קטן הכריח לשיבה שלא
 יהיה כבודו אלא קימה לכד' : וכזה יובן מאמר כסוכה אם פגע
 בך האי מנוול משכבו לבית המדרש אם אכן הוא מיוזב אם כדול'
 הוא מתפוצץ וכו' ותמאז איך לא אמר יזכור לו יום היותה .
 וי"ל שכלל הטענות שיבא האדם על יפה"ר לעולם היז' הרי'
 מביא טענות הרבה ומנחנו וגדולה מוז שאומר לו למה תשוע
 לבי' עשהו ילד בער שאין בו שכל כי כיון נערים סתירה
 וסתירת וקנים כיון ואני זקן ומנו' והוא צעיר לימים והלא'
 ידעת אם לא שומעת שהקב"ה חלק כבוד לוקנים דכתיב וגד'
 זקניו כבוד וכתוב ביששים חכמה ואורך ימים תבונה שמוע
 לעצתי וקיים דברי וטוב לך כל כל הימים בעה"ו ובעה"ב בעה"ו
 שתתענגו ובעה"ב דכשתעשה תשובה תהיה גדול מצדוק גוזר
 שבמקום שעלל תשובה עוודים וכו' ואם לא תחטא איך תעשה
 תשובה ותשיג מדרגה זו ודברי יוביחו שבשישים חכמה ואני
 זקן בא בימים וז"ש המאמר אם פגע בך האי מנוול שהוא לוקח
 אותך בדברים ובטענות שהוא זקן ונרץ לשמוע לדבריו אז
 משכחו לבית המדרש ואל תאמר לו איני רופה לחטא אלא עד
 שאלך לבית המדרש ואך עיך למקום שתליכיו ופכהכס לבית
 המדרש יאכדו כל טענותיו כי בשיבה אוליך בתר חכמה
 וכשרוא' יבין וחכים עומד פרישא אז יאכדו כל טענותיו שאמר
 שתחלוק כבוד לזקן ותשמוע לדבריו וז"ש משכחו לבית המדרש
 אם אכן הוא מיוזב כלומר שאם יהא טענותיו כדול' ואכאן
 מואחר שגורש טענותיו יפסדו שהיא שתשוע לדבריו שהוא וקו'
 פהפסד השורש יפסדו כל העכפים ופסד' שזכו כונת הכתוב
 יראת מואלהיך אני ה' כשאין אתה דורש תקום והדרת לשיבה
 אלא לזקנה שהוא יפיק וזכיס אז לא יהיה פתחון פה לוי' פה'
 לומר שהוא שיבה וידיח בטענותיו מיראת ה' אל' ויראת מלאקד'
 וזהו הסוויכות תקום והדרת פני וקו' ויראת מואלהיך .
אמר ז' ל' כשעלה משה למרום ונא' להקב"ה שהיה כותפ'
 מפני שיבה תקום אל' חזי' וזולת תקום אמר לו קום
 בתולת ישראל ע"כ וקו' תמוז מחד וי"ל שכל מנות עשה שהיון
 גרמא נמיס פטורות ויהן אבל מנות עשה שאין הזון גרמא
 חייבות והיה סלקא דעתין שאת המנוה של מפני שיבה תקום
 היא מנות עשה שהיון גרמא דלא לא חתגי לעבד' הזון לפניו לא
 שייך מנוה וזאת ח"כ אפשר לומר שהיא מנוה שהיון גרמא
 וזהויו הנשים פטורות מנוה לכך אל' משה להקב"ה חזי' וזולת
 תקום בלשון נקבה אל' קום בתולת ישראל שאך בתולת ישראל
 חייבת כקיימה זאת ואינו מנוה שהיון גרמא . עוד יתכן

לומר שיה שאל ושה זאי חלת תקום ר"ל אם היא סמוכה
 להדרת או פסוקא ח"ל קום בתולת ישראל כמו ששם כתוב
 נפלה ולא תוסף קום ופסקים תוסף וזולת קום ואומרים
 נפלה ולא תוסף לנפול קום בתולת ישראל נ"כ כן תקום
 בפסק וזולת והדרת כמו שקום בתולת ישראל ופסק וזולת
 נפלה ולא תוסף :

בן זומא אומר חיזהו חכם הלימוד מכל אדם שב' מכל מלומדי
 השכלתי חיזהו גבור הכובש את יצרו שב' טוב ארך אפים
 וכו' חיזהו עשיר השומח בחלקו שב' יגיע כפיך כי תאכל אשריך
 וטוב לך וגו' אומר ירמיה הכניח אל יתהלל חכם בחכמותיו ולא
 יתהלל הגיבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו פי' אם בזאת
 יתהלל המתהלל השכל וידוע אותו כי חבי' וכו' כי באלה
 חפצתי וכו' וקשה הפסוקים וניחה וביה מחתה שאמר אל יתהלל
 חכם בחכמותיו למה אח"כ אומר בזאת יתהלל המתהלל השכל
 וידוע אותו דוממע שיכול להתהלל וע"ק למה אומר אל יתהלל
 חכם בחכמותיו שהי"ל אל יתהלל חכם בחכמותיו ע"ק שדריש
 אחר שלשה חלוקות חכם גבור ועשיר שאינם יכולים להתהלל
 וכשבא לתני' ההיכל לא וכו' כי אם פגוד החכם דהיינו השכל
 וידוע אותו וי"ל שמה שאמר אל יתהלל חכם בחכמותיו היינו
 חכמת שבאש לו וזאת הקב"ה כפי מעשים בכל יום שיש כמה
 שהם עמי הארנות ופתע פתאו יהו חכמים יש להם בחלומות
 יש מהם בהקץ שיתרחק אליהם חליוהו וי"ל ומליד אותם פתח
 ברכתו חלו האנשים לא טרחו בחכמה וזאת אין לה להתהלל
 שהיא חכמתו של הקב"ה ולכן אומר אל יתהלל חכם בחכמותיו
 בלימוד בחכמותו של הקב"ה אבל אם טרח בזה גדול עד שיפתח
 חכמה יכול להתהלל שבכחו ועצמו יוד' בה לו החכמה קואת
 וז"ש הכתוב בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אות שם
 השכל שהשכל וטרח בתורה ידע אותה ח"ל יכול להתהלל הו'
 בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותה חכמה יי' שלא טרח לא
 יוכל להתהלל ולא יוקרי חכם ומעצמו וי"ל כן זומא חיזהו חכם
 בלימוד שכי ייבני חכמים יש מיי' שפ"ל לו החכמה בלי טורח פסוק'
 ויש שפ"ל לו בטורח גדולה שגולה למוקם חכמה הו' חיזהו חכם
 בלימוד חיזהו מהם יקרא חכם ומש"ל הלימוד מכל אדם שטורח
 וזכות את חבליו וליך ללימוד ומדויקה למדינה והיינו דלמינה
 השכל וידוע אותו . עוד אומר התנא חיזהו גבור הכובש את
 יצרו מנח' ליה למו' הוא הכובש יצרו ולא מיי' שהוא גבור בגבור'
 וי"ל ג"כ ביה שאומר הכניח אל יתהלל גבור בגבורתו ואומרים
 לעיל בזאת בחכמותו דהיינו שאלו יתהלל בחכמותו של הקב"ה

כך הגבורה אומר ל יתהלל בגבורתו ולא אומר ל יתהלל בגבור'
 ח"כ אינו גבורת כח שגבורת כח היא מלתו שנתן לו גבורה
 אבל היצר תלוי באדם שצדיק ורשע לא קאמר ואם יתגבר על
 יצרו יכול להתהלל . חיזהו גבור שיכול להתהלל בגבורתו הו'
 הכובש את יצרו שזאת הגבורה היא שלו דוקא ומימת בחירתו .
 עוד אומר התנא חיזהו עשיר השומח בחלקו ומביא ראייה מייגיע
 כפיך כי תאכל והן לא ראינו ראייה וכי כשיהיה זולל וטובא
 שיאכל כל יגיעו לו אשריו וטוב לו שאומר יגיע כפיך כי תאכל
 אשריך וי"ל שכונת התנא כן היא מיי' שהוא שומח בחלקו וטוב
 בה' זה עושה צדקה הרבה שאין הקטנות בה אלא יחוסר
 הכטותן לפי שהוא כסף לא ישכע כסף ומראה בזה שאינו שומח
 בחלקו עדיין ולפיכך אינו כותן צדקה שרונה לאסוף כסף וכו'
 יעובד לאחרים חילו ולא הועיל הו' ביו' עברה ולא ייגאל בזותו
 עולם מה לאכול אבל השומח בחלקו אינו חניח לאחרים חילו
 אלא מוליכו לפניו בעשותו צדקה כדכתיב והלך לפניך צדק
 וי"ש בביאור אל יתהלל עשיר בעשרו כי לא יועיל הו' ביום
 עברה היינו בעושה של זומון אבל אם יש לו עושה עשה צדקה
 הדינה והו' עשור שהוא שומר פיקוקם שאין הו' שולטת בו זה
 בודאי לא יאכלו רעים ויגיעו כי דוקא הוא בעצמו וי"ש התנא
 חיזהו עשיר השומח בחלקו שחיותו שראו שומח בחלקו נתן וזומנו
 לצדקה וזאת נחמה שהוא אולם יגיעו ככוכה לזה הפיר' ראייה
 יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך כלומר כשאתה אולם יגיע
 כפיך פנותך אותו לצדקה או אשריך וטוב לך :

סדר אמור

בפרש' אומר ר' יהונתן דסכנין בשם ר' לוי וילמה שהראה
 הקב"ה למשה דור דור וסופסו דור דור ופרנסו
 והראהו שאלו זבניו נופלי בחרב אומר לפניו רשע' וילך דאשון
 שיפמוד על בניך ידקר בחרב ח"ל הקב"ה ולי אתה אומר אומר
 אל הכהנים . וקשה למה לא הוקשה למשה על בניו של שאול
 שהי"ל לשאול כפי מה שראה והי"ל וילך ראשון שעתה על
 בניך ידקר הוא ובניו בחרב וע"ק מיי' ליראשון . ויה ליראשון
 שהי"ל סתם וילך של בניך ידקר בחרב וע"ק דשאלה ח"ל
 שפעל בחייון שהראשון שהראו את נוב עיר הכהני' ושם ח"ל מיי' לוי
 לשאול . וי"ל שזוהו רבינו רבה לשאול שחייב שני מיתות האחד
 מיתת סקילה על ששאל בעצלת אוב . והשנית על שהרב
 לבוש אל הכהנים שמיתתו בסייף וכפי מיי' שלימד לו הקב"ה

שמי שנתחייב בשתי מיתות נידון בחמורה שבין - דקים ליה
 בדרבה מיניה וסקילה חמורה זסיק וכו' שואל משה משני
 טעמים קשיא למה ידקר בחבר ראשונה שאינו ראוי מתך ראשון
 שידקר בחבר של אויב - שאתרע מזוהיהו של מלכי ישראל
 באיורם וילך ראשון של ישראל ידקר בחבר ותו שכבר חייב מיתה
 יותר חמורה וקיים ליה בדרבה מיניה שצריך לדון בחמורה
 ח"כ היה כך לעברו על כותל רעוע ופוסל הכותל עליו וימת
 דהויא בסקילה ולמה תשמתה בנות פלשתים באחר שילך
 ראשון של ישראל כפל בידם אחר לו ולי אתה אויור איור אל
 הכהנים - ויתבן לומר שכונת הק"כ הוא כך איור למשה אם
 שאל היה שואל אוב בפרהסיא והיו יודעים הכל שהיה חייב
 סקיל' אז אם היה כופל עליו כותל ונסקל היו אויורים בני אדם
 דן אותו בחמורה אבל יואחר שכששאל באוב לא ידע שום אדם
 אם היה נסקל כדי לדון אותו בחמורה ובני אדם לא ידעין בו -
 היו אויורין העולם הקב"ה לא חשב לו עון על גוב עיר הכהנים
 שהרי לא היה נידון בזה שהיה חייב והכהנים נעקל' לי שיתבע
 עלכונם לפיכך נדקר בחבר שידעו הכל שכשיל עון כוב עיר
 הכהנים היה וזה שלא הוקשה לו על בניו היינו וזה הטעם
 טראה שהרג אבות על בנים ולמה לא הוקשה לו על בניו אלא
 מוטעם ידקר בחבר כזכור :

יטמא ולמדיון אביו חכ"ש - וי"ל דאין ה"ג שאם היה הכתר' אומר
 לאמו יטמא ולא היה מזכיר אביו הוה למדיון שיכול לטמא' לאביו
 מי"כ אבל היה נראה שאינו יכול לטמא' הכהן אלא בדבר שהוא
 ודאי שאירו ולפיכך לא הזכיר לאביו - ולמדיון תמלת' לאמו
 שנות' לטמא' לאביו דאמר' לאביו הוא בודאי שאם אינו אביו ח"כ
 לא כהנא הוא ויכול לטמא' ונמצא שהכתוב עבדך שיכול לטמא'
 בניו שהוא ודאי שאירו ח"כ תקשה מלבנו ולכתב' שזו הוא דבר
 של ספק ג"כ ואין אויור שיטמא' ויהיה קשיא קרא' מיניה וביה
 דכרישא מישוע שכדכ"ש ודאי יכול לטמא' ובסיפא משמע אפי'
 בדבר של ספק נדקאו ולכנו ולכתו לפיכך הוכרח קרא' לומר
 ג"כ לאביו דלא תקשי לך ולכנו ולכתו שבנות ישראל אינן חשודו'
 על גנות ואל' למה הקד' האם לאב' י"ל לפי שהוא שאמו יותר
 קרוב לוי מן האב שהרי ישב בניו עי' ט' חדשי' ונקראת שאירו
 הקרוב לוי אבל שאר הכתו' הקדים הוכר לנקבה לפי שהם שנים
 לקורבה בשאר :

סדר בהר סיני

בשנת היובל הוא' שזכו איש אל אחותו וגר' לרקד' האי מלת
 זאת דקאז' ומה בא למועט וכי בואת יוכל ישוב איש
 אל אחותו ובין כל חל' ח"כ ה"ל' בשנת היובל ישובו איש וגו'
 ולא צריך לתיי' זאת וי"ל דזיירי קרא בעבד עברי שגבר' בשנת
 י"ח וכת' ביה ועבדו לעולם הוה ס"ד שצריך לעבוד אותו
 כעולמו של יוכל שהוא חמישים שנה ובין כל הסמך לרשיעתו
 שלא יא' לפיכך אחר בשנת היובל הואת כלומר בשנת היובל
 הבא ראשון יא' לחירות :

או דודו או בן דודו יגאלנו או משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו
 או השגיגה ידו ונגאלה הכה רמז לבו קרא על גאולת ישראל
 שהוא העבד עברי שזכור לעקר ממשפחת גר שהוא עכו"ם
 ויהיינו ישראל שנמכרו לבין העמים עכו"ם ורמז למקרא שבת'
 משלשה דרכים תהיה גאולת ישראל או דודו או בן דודו
 יגאלנו וזו יהיה גאולה אחרונה דהיינו בהגיע עתה שגורה
 חמותו יתברך אם יהיה אז משיח בעולם מוטב ואם לאו דוד
 מלא' להווי משיח' וזהו שאז' קרא או דודו או בן דודו יגאלנו ר"ל
 או דוד או בן דוד יגאלנו שכן מלת דודו הם חסרים והשאר
 הם אותיות דוד - דרך השני היא או משאר בשר
 ממשפחתו יגאלנו דהיינו גאולה שלא במוכה והעיר מרחו
 על איש אחד ממשפחת ישראל וקייא לשם השם או ולשכנתו
 לאו

בי אם לשאר הקרוב לוי לאמו ולאביו ולכנו ולכתו ולאחיו
 ולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש לה
 יטמא - וקשה למה באם ואב קידם האם לאב ובשאר הקדים
 הזכר לנקיבה - קשי' שני' מינו בילקוט שדקדק למה הוצרך
 להזכיר אחיו ואמו אבל כ"ג ו"ל לאביו ולאמו אם באמר לאביו
 למה באמר לאמו אלא אם באמר אביו ולא באמר אמו הייתי
 אויור לכן לא יטמא לאביו משום דחוקה בעלמא הוא אבל אחיו -
 ודאי ילדתהו יכול ליטמא' לו ואם כתב רחמנא אמו הייתי אות'
 אמו דלא הלכה ורעה בתרה אבל אביו כיון שכתו' למשפחותם
 לבית אבותם אימא ליטמא' ליה לכך באמר לאביו - הרי שהקשה
 החומר שחבר מנייהו קני' לא דזריכ' להו כחה דדרי' ולפיכך כת'
 קרא שניה ח"כ קשיא להאי דכנה הדיוט למה הוצרך לכתו אביו
 ואמו דבאמו קני' ואל' לא קני' בלח"ה דסד' ח' אמו שהוא ודאי
 ולפיכך יוכל לשעות אבל אביו שהוא ספק לא יטמא' בא הכתוב
 והגיד שאפי"ה יטמא' וקשה דמלתא דאית' יקו' וטרא קר' ומייתי
 לה דמי"כ יכול ליטמא' לאביו שאם אביו ודאי ומה לאמו יטמא -
 לאביו לכ"ש ואם אביו אינו אביו ח"כ לאו כהנא הוא ויכול
 ליטמא' לוי ולמה הוצרך לכתו לאביו לאמו או די לו שיכתוב לאמו

אשר היא בגלות ומשים עצמו בעובי הקוריה כצח יכול לגאול
 אותנו שכן מנינו ביעש שאירע בצפת של ר' יוסף דיל' ריב"א
 שבויעש הביא הגאול' אס לא היה טועה בדבר אחד כיון שכתב
 במועשה שלו וזו שאמר אזי שאר בשרו ומספתו . יגלינו שיש
 כח ביד מי שיהיה לגאול ישראל אס ומשים עצמו בעובי הקורה
 כיון ר' יוסף הכ"ל ובגאולה כזאת יהיה משיח דוד המלך דוקא
 בעצמו אבל בגאולה אחרונה הוא משיח ב"ן דוד וא"ת ב"ן אדם
 איך תדרוש דרשה זאת שיש כח בפ"ן אדם לעורר את הגאולה
 והלא כל הקיוונים דרשו אס תעירו ואס תעוררו את אהבה
 עד שתחפץ שהשביע הקב"ה שמוס אדם לא יעורר את הגאולה
 עד שהוא יחפץ ואומר שאדרבא מין הספקו הזה אפכה מסתבר'
 דלמעומך ה"ל קרא השבעתי אתכם וגו' לא תעוררו ולא תעוררו
 ומאזרו אס תעירו ואס תעוררו כזאת הכתוב כך הוא שהשביע
 הקב"ה שאס יעוררו יהיה יתעוררת גדול שאין לו קצנה עד
 שתתרגנה השכינה . וז"ל הכתוב אס תעירו ואס תעוררו את
 האהבה שיהיה התעוררות הולך וגדל עד שתתרגנה השכינה
 עד שתחפץ ולא שתעוררו בתשובה להביא הגאולה ואח"כ
 תפסקו שאס עתידין להפסיק יותר טוב שלא תתעוררו דמיוא
 כמי שאומר לפלג התקשטי שעתידין להביאין ולהכניסן לחופה
 זמחת הכלה . ואח"כ כשמרפס ומקנה ומתרגנה יגונה
 יותר מזה שהיתה מקודם ולכן אמרה השבעתי אתכם כנות
 ירושלים אס תעירו ואס תעוררו את האהבה שתהיה עד
 שתחפץ הרי שיש כח בפ"ן אדם לעורר את הגאולה ולהביאה
 הוי אזי שאר בשרו ומספתו יגאלנו . הדרך השלישי היא
 אזי השיגה דרו בגאול' דהיינו שעשו תשובה וזכה כמנא שהעבד
 בעצמו גאל' לפשו הוי אזי השיגה ידו ונגאל' והואיל ואתא לידן
 עבין גאולה כיוון מלתא בפיא דזיתא בגמרא ברכות שלש
 משמרות הוי הליבה וכו' ראשונה חומר נוער שניה כלבי נועק'
 שלישית תינוק יונק משיח אמו ואשה ומספרת עם בעלה
 ומייתי בגמרא אי סוף ומשמרת קחשיב סוף משמרה אחרונה
 סיימא ל"ל ייחוד הוא ומישיב למאן דגמי בבית אפל ויש לדרקק
 בגמרא זה הרבה דיוקים ראשונה ליה ביושמרה ראשונה אמר
 חומר נוער כלשון ייזיר וכשגיה חומר כלבים נועקים כלשון
 רבים וא"ת שזכה הכלבים כשנועק אחד כולן נועקים גם כן
 החיבורים יש להם זכונה זה שנוער חכירו ג"כ הוא נוער א"כ
 ה"ל חבורים נעורים וזה תאמר שנקט שם היין ולפיכך אמר
 כלשון ייזיר חומר נוער אס כן בכלבים ה"ל משמרה שניה
 כלב נועק שהוא סם היין בדכתיב לא יירך כלב לשונו ולויה

סדר בחוקותי

אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותי ונתתו
 גשמיכם בעתם וקשה מאוד היא סמיכות ונתתי גשמיכם
 בעתם • וכי זו תורה וזו סכרה שאם ישמור התורה יתן לנו
 גשמים בעתם והא"ל ק"ל שבר מצות בהאי עלמא ליבא ואע"פ
 שהקדמונים אמרו שזה הכנה כדי שתוכל לקרות ויכל מקום
 לא נהירא לפי שהקב"ה אומר מי הקדמיני ואשלם וכפי זה יקרא
 ישראל ויקריימו לו שאמר אם בחוקתי תלכו אתן לכם הגשמי'
 וכפי שיטתם נזכר לומר שעדין הקב"ה יקרא מקדים בדבר כמו
 שאמרו ז"ל מיקיים מצוה מעקה אם לא נתת לנו בית כמון
 ככאן אך יכולין לקרות התורה לקבל סכרה אם לא היה ניתן
 להם התורה אבל אחתי קשיא שאין יתכן ששבר התורה היו
 גשמים לבד שהרי נאמר ששבר התורה עין לא ראתה אלמים
 וזאת • וי"ל שהסבוק הוא מחזור כתאמר התנא שאמר כל
 המקיים את התורה מעוני סופי לקיימה מעושר ולפיכך הקד'
 קיום התורה ועשית המצות לנתינת הגשמים ולא שנתנית
 הגשמים היא שבר התורה אלא אם תשמור את התורה מעוני
 סופך לקיימו מעושר הוי אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו
 ועשיתם אותם שתקיימו את התורה מעוני קודם שאתן לכם
 ברכה אף איני אעשה זאת לכם שאתן לכם ברכה עד בלי די
 ותקיימו את התורה מעושר ולפיכך הקדים הכתוב במלת אם
 בחוקתי לנתינת גשמים :

עוד יתכן לומר במה שאמר ז"ל שאל אותו הגמון לר"ע
 אלקים שומר השבת ח"ל הין ח"ל ח"ל אף נושבי הר'
 ומוריד גשמים בשבת • וא"ל אדם נוטל בחצירו ותימא על
 תשובת ר"ע ועוד איני יתמי' על אותו הגמון היאך תרצה
 בתשובתו של ר"ע שהרי לכאורה נראה שקושית המין היא
 קשיא גדולה דהיינו אף מוריד גשמים ביום השבת להשקות
 את הורע שתכלית הורדת הגשמים הוא לגדל את הורע
 ולהנמיח את האדמה ח"ל מה הועיל החכם בתשובתו שאמר
 אדם נוטל בחצירו וכי בשבת אפי' שיהי בחצירו מותר להטיל
 חום על ורע • וכדי לבא לביאור קשיא זאת נריך לידע איסור
 הטלת מים על ורע בשבת מחייב אם ונאבות תלאבו הוא שאינו
 מחב של הורע שהורע הוא שקיעת הורע בקרקע וכל תולדה
 שלו הוא כל מי שנופץ בקרקע אע"פ שלא יהיב על כונת לורוע
 הוא תולדה דהורע אבל הטלת מים על הארץ היא מותרת
 בשבת אבל אם הוא על מנת להשקות את הצומח אסור ולמה

יהיה אסור ל"ל שהוא תולדה של אב דהמציא מרשות לרשות
 שאפ"ל שהאדם יורע ורע אם יורעו בארץ יבשה שאין בה
 לחלומית אותו ורע לא יוצא ממנו מצינו שאין הורע צומח אלא
 בכח המים שיתלחח העפר ובה הצומח שואב כח העפר וגדל
 בעצם שהמים הם כסדרור להוציא הכח מן הדומם ולהכניסה אל
 הצומח הרי שנתנית מים על ורע מוציא מרשות דומם לרשות
 בעל חי כל אלו הרשויות נאמר לאדם וכנראה עליה לפי שאין
 ברשותו אבל לגבי רחמינו כולי עלמא ויהי דאית ביה ברשותיה
 דרחמינו קאי לכל הרשויות לגביה הם רשות אחד ובה הוי מות'
 להק"ב שהן מים על ורע בשבת לפי דלא מקרי הוציא מרשות'
 דומם לרשות בעל חי שכל הרשויות הם שלו הוי אדם נוטל
 בחצירו • ובה כבוד למדר שלנו ונתתי גשמיכם בעתו ואמרנו
 ז"ל בליבי שבתות ובלילי רביעיות ואמרנו ז"ל לכתוב לה' הארץ
 ותלויה וכתוב והארץ נתן לבני אדם כאן שגשמים רטנו של
 מקום כאן כשאין עשום רטנו של מקום ותפי' לה' הארץ ויולאו'
 בשעשין רטנו של וקו' והארץ נתן לבני אדם כשער"טו שמתפל'
 למעלה והנה ישראל לגבי הקב"ה הוא באשה לגבי בעלה
 שקדשה הקב"ה דכתוב תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי
 מורשה אלא מאורסה וגמירי שוטה אין לה קדושין לא מדברי
 תורה ולא מדברי סופרים וכל מי שאינה יודעת לשומר קדושה
 בשוטה דומיא ואמרנו ז"ל אין אדם חוטא אלא ח"כ כגכסו רוח
 שטות ח"כ אם האשה שוטה אינה נקודשת וינאחר שאינה
 נקודשת דכדכתיב שבה אינה באחריות בעלה אבל אם אינה
 שוטה היא נקודשת והכל לבעל שאם הותירו הותירו לו ואם
 פחתו פחתו לו והנה הארץ היא של אדם דכתיב והארץ נתן לבני
 אדם אם ישראל אינם שוטים ושוורים התורה אז לה' הארץ
 ותלויה כמאן דאמרין לעיל כאן כשגשמים רטנו של מקום
 ובהיות שהארץ הוא שלו יכול לטלטל בשבת • אינתי כשמומ'
 ונצמינו • וז"ש הכתוב אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו
 ועשיתם אותם אז תקרא הארץ שלי ואוכל לתת הגשמים בליבי
 שבתות שהם גשמי ברכה ונתנה הארץ יכולה ובה יתייבה
 הכתוב שנתנית הגשמים אינו שבר של התורה כי אם נתינת
 טעם של היתר להטיל מים על ורע שאם לא ישמרו התור' יקרא
 הארץ של בני האדם ולא יוכל להוריד הגשמים בשבת אבל אם
 בחוקתי תלכו יקרא הארץ שלי ואוכל לתת גשמיכם בליבי
 שבתות שהם גשמי ברכה :

מוסר ה' כפי אל תמאס ואל תקון כעונותי כי את אשר
 יאסה ה' יוכיח וכאב את בן ירעה • ונריך להבין מיה

בין תוכחת למוסר התוכחת הוא בדבריו כדכתי' הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא היום' הוא ביסורין א"כ קשיא קרא ימאחר שאמר יווסר ה' בני אל תמאס שאפי' שחם יסר אותך אל תמאס ביסורין אם ביסורין לא ימאס איך יקון מן התוכחת ע"ק שהפסוק בעצמו לאו רשיה סיפיה כדרישא כותב המוסר ברישא והמאוס אח"כ ובתוכחות קודם וזכיר אל תקון ואח"כ התוכחת דכתיב ואל תקון בתוכחתו וקשה שהיה לו לומר 'בסיפ' ובתוכחתו אל תקון או היה לו לומר ברישא אל תמאס מוסר ה' ואל תקון בתוכחתו • וי"ל לכאורה שאם היה מפריד בין אל תמאס לאל תקון היה משמע שמוזה קרא שהמוסר אל ימאסנו אבל יוכל לקון ובתוכח' אל יוכל לקון אבל ימאס ואל תקון ונדרש לרישיה ולסיפא לפיכך אמר קרא אל תמאס ואל תקון ונדרש לרישיה ולסיפא מוסר ה' כני אל תמאס ואל תקון ג"פ בני אל תמאס ואל תקון בתוכחתו מטעם כי את אשר יאהב ה' יוכיח • או יתכן לומר שהביסורין שהם קשים אפשר שיבעוט בהם ויאחר להם ולא שחרן אבל בתוכחת שאינו דבר קשה כי אם גערה לחבין לא שייך ביה ומוסר לא תקון כמו שאומ' מה עשית' לו לבעור כי כך י יתכן שכונת הכתוב הוא באופן אחר ובה הפסוק ללמד אותו ק"ו ואומר לאדם כשאתן את היווסר איך יונאס בו אז ודאי שאל תקון בתוכחתו ויהיה לך שכר של יסורין של אהבה וכשאתה מורגל ענמך ביסורין שאינו של אהבה לקבלן בסדר ענים יפות בשכר זה תבא ליסורין של אהבה שאין בהם ביטול תורה וכן תראה בכל הסמוך שאינו מוכיח יסורין כי אם תוכחה דכתיב את אשר יאהב ה' יוכיח ולמה לא יוכיח יסורין אלא כמה שאמרנו יתורן שהענה טובה קמ"ל קרא באומרו מוסר ה' כני אל תמאס כלומר היסורין החוקים שבאים מחמת העונות וכשאתה תלמד ענמך לקבל היסורין החוקים בסדר ענים יפות וחייל ודאי שאל תקון בתוכחתו שהם היסורין של אהבה • וז"ש כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכדי שלא תקון בתוכחת מונח שמוסר ה' כני אל תמאס • ועתה נריך להבין וכאם את כן ירצה מה ר"ל אלא כמנהג שבעולם אם הבן חוטא אצל האב וזכיו אביו לפי שחט או נריך הבן לרצות את האב כדי שישב חמתו ויוונן אבל אם הבן לא חטא אצל האב ואביו כדי לנחן בו ונכזה שיש לו נחת רוח שיבכה או האב חיי' לרצות את הבן לפי שלא חטא כנגדו כדי שיכנה • ומרצהו בדי' כסף כך הקב"ה כשנביא על האדם יסורין של אהבה הוא שאין לו עון ומה שביא עליו יסורין הוא של אהבה כדי לתת לו שכר כמו האב שרצה את בנו בדי' כסף הוי וכאם את כן ירצה :

ובזאת ההקדמה יוכן פ' יסור יסרני יה ולמות לא כתבני כמה שאמרנו ז"ל במס' שבת על דוד כשאמר הודיעני ה' קיני וכו' ר"ל שביום שבת עתיד למות וקיה בכל יום שבת לא פסוק פומיה מרגסתיה כדי שלא ימות דכתיב כי היא חייד כמנהג בכל עוד שחדם קורא בתורה לא שלטא בלימיתה וכבר אמרנו יסורין שבאים משם יה הם יסורין של אהבה שאין בהם ביטול תורה וכוז' ל"ח יבא לידי מיתה הוה יסור יסרני יה ולמות לא כתבני שבכל עוד דלא פסוק גרסא משמיה לית ליה רשות למלאך המות להמיתני כההיא עובדא דרוד :

אבל עדיון נריכן לוודעי למה כפל הכתוב היסורין דכתוב יסור יסרני יה שהוה ליה למימר יסרני יה ולמות לא כתבני ויש לפרש כמה שפירשתי בפרשת האינוני שעל העון שהוה יזוד נריך לחזור שני פעמים תשובה ראשונה עושה המויד שונג תשובה שניה עושה השונג שיחשב לזכות ואם לא עשה אלא תשובה אחת אינו מתכפר איתו חטא עד שיוות שהמיתה בא על החטא כמפרש לעיל אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון היסורין מורקין העון והמיתה מוכפרת אבל אם עשה התשובה השנית אינו נריך למות זה שאמר קרא טובו טובו מורכבים הרעים ולמה תמותו בית ישראל הרי יותר טוב לכם שתשובו שני תשובות וכוז' יתכפר גם כן החטא ולמה תמותו כלומר שתרנו שיתכפר החטא

השירה כי ע"י השכינה בעצמה שהם חוסים תחת כנפי' לפיכך
 בקראים גרי הנדק היותיהי משכרתך שלומה ומעם ה'אלקי
 ישראל דוקא אשר באת לחסות תחת כנפיו ו
ואתכם יהיו איש איש ליטה איש ראש לבית אבותיו הוא
 ונריך להבין מה צורך האיש השלישי שהל"ל קרא
 איש איש ליטה ראש לבית אבותיו הוא ויתכן לומר שהפסוק
 בעצמו הווי במקשה ויתרץ ויה שאמר איש איש למטה בתיקן איש
 איש למטה היה לו לומר אחד אחד למטה דאיש איש מה בא
 לאשמעי איש ולא אשה ובא בותרץ איש ראש לבית אבותיו הוא
 כלומר מה שנקט לשון איש הוא משלשון אדון הווי איש ראש לבית
אבותיו הוא כלומר מלת איש מורה שהוא ראש לבית אבותיו :

ואכלם הוא הווי את קדשיו לו יהיה סוף זה האיש מה שהי' כותן
 לכהן לו יהיה לקרן דהיינו שיעבי וינטרך לבדק וינטר' למועש
 עני וכשהאשה רואה שהעני ואבד העושר ההווי ואף וזאת ודאי
 לא האביד ומעותיו אלא בזאת דכתיבי בעד אשה וזה עד כבר
 לחם ומאחר שכן דאינו וזה עלי גם אני אונת תמיתיו הווי איש
 איש כי תטטה אשתו :

אם ראה תראה בעוני איתך ונתת לאיתך זרע אנשי' דרשו
 ז"ל אם ראה מוטב ואם לאו תראה שאלך ואסתתר
 ויתקנא כי בעלי וישקני את מי הסוטה וכאמר ונקתה ונזרעה
 זרע ואין אתה עושה תורתך פלסתר הווי ונתת לאיתך זרע
 אנשים ע"כ וקשה איך חנה נדקת כמותה שכדי שיהיה לו בן
 היתה רוצה שיוחמה שמו הגדול על המים והלא שלמה בשביל
 יו"ד אחד דלת יסוא'הי' הקב"ה ש'ק כשלמי'אבדו ולא קון שלך ומיה
 יהיה על חנה שרופה למחות שם שלם כדי שיהיה לה בן . וי"ל
 במה שאיתא במשנה שהיו מעלין אותה לב"ד הגדול ומאיימין
 אותה ואומרים לה - עשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שלא
 ייחמה על המים ותימא וכי יוכל למחות השם בדבר אחר והלא
 עשר שמות השם שאין למחוקים בשום דבר שבעולם א"כ מה צורך
 לכהן גדול לומר שלא ייחמה על המים שהל"ל עשי לשמו הגדול
 שלא ייחמה וכמו שיהיה יהיה - ע"ק שמואחר שאסור למחוק את
 השם אפי"י שהיתה טהורה לא היה לה לשתות כדי שלא ייחמה
 שווי הלא יותר טוב שתחלוך בכוד לשם ולומר שזנתה אפי"ו
 שלא זנתה ולא שתחוס על כבודה וייחמה השם וי"ל שלכך דייק
 התנא עשי לשמו הגדול שלא ייחמה על המים והענין הוא
 שאם היתה טהורה איתו השם היה מתאוס לכשמה בתוך הולד
 ולכך היתה יתעברת וזרע של קיימא ונזנא שאותה ומחיקה
 שמוחקו על המים אינה מחיקה אלא אדרבה תיקון אבל אם
 היא שותה המים והיא טמאה אז הווי בחים המים לנכות צט
 ולנפול ירך ולא לתקון כמו אם היתה טהורה כנחא שאם
 היתה טהורה אף על פי שניחמה לא היה שווי נחמה לעי שבוא
 נתקן בתוך הפרטוף כשנחתא לגופא אבל אם היתה טמאה
 היה נחמה על המים מניש ולעולם לא נתקן אלא מים
 כמו דכתיב ובא המים המאזורים האלה בועצן ולעיקר
 חנה כשראתה שאין האוסור אלא בשביל שלא ייחמה על
 המים דוקא אם כן אין איסור בדבר כשהיא טהורה
 שהמחייב הואת אדרבא היא תיקון ולפיכך אמרה אם ראה
 מוטב ואם לאו תראה שאין כאלן שום איסור :

סדר נשא

ווייש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה וס"ל
 איש איש כי תטטה אשתו ודרשו ז"ל שמי שאינו כותן
 תרומותיו לכהן סוף וינטרך לכהן שיעבור בו רוח קדשה
 וקנא את אשתו וינטרך לכהן ואכן ואומר כי לפי דרשה זו למה
 צורך הכתוב לכלול ולומר איש את קדשיו לו יהיה איש אשר
 יתן לכהן לו יהיה דדי בחדא איש את קדשיו לו יהיה ולסמוך
 ליה איש כי תטטה אשתו הייתי אומר אם קדשיו לו יהיה ולא
 יתנם לכהן או איש כי תטטה אשתו - אז לימא סיפא לבד' איש
 אשר יתן לכהן לו יהיה כלומר אשר ראוי ליתן לכהן אם לא
 נתנו לו אז איש כי תטטה אשתו - וי"ל שכונת הכתוב הוא כך
 כההיא עובדא דגמי' בחים אחד שהיו מוויא שדהו'ק כורים
 בכל שנה והיה פורש ויעשרותיו בשלימות וככל שנה ושנה היה
 מופרש ומשדו ויהא כורים כשוי' בא בנו ולא הפריש תחא כורי'
 כי אם תשעים כורים בשנה שניה ינאז לו תשעה מואות מור
 הפריש ויהא שמונ' כורים - בשנה שליש' הוויא השד' שמונ' מאו'
 כור והיה פוחת והולך עד שלא הוויא השדו' כי אם ויהא כורי'
 שהוא ויה' שהיה כותן אביו למועשר באו קרוביו ולבוא לבני ובאו
 לבקר . ח"ל שוחים אתם ברעתי ח"ל לא אלת אפחזו שוחים
 שעשאך הקב"ה כהן שיהי כותן אביך לכהן עכשיו השדה
 כותן לך ח"ל מאי תקתיב ח"ל שתחזור ותפריש המיעשרות כמו
 שהיה מופרש אביך ותחזור הברכה כמו שהיה נזנא שמי שאינו
 מפרש ויעשרותיו כראוי סוף סוף יבא שלא יהיה לו מריוח בכל
 שנה אלא מיה שהיה מוויא ומועשר וו"ש קרא איש את קדשיו
 לו יהיה כלומר אם מה שהיה ראוי להפריש לקודש לו הפריש

אם לא שכן איש אותך הנקי ואם לאי חנקי שיוכל לאו
 אתה שומע הן את שדכני בפשות מזה לפתוח תחילה
 לזכות וקשה שה"ל מכלל הן אתה שומע לאו דהיינו מכלל
 שתנקה אם לא שכן איש אותך אתה שומע לאו שלא תנקה
 אם שכן איש אותך ולפיכך יש גרסא אחרת ברש"י שגורס
 לא תנקי כלומר הלאו הנשומע מהין הוא לא תנקי ומהין הוא
 תנקי • ולדעתי לא הורא אלא בגרסתנו דהיינו אם לא
 שכן איש אותך היינו לאו אז חנקי ולכן אמר רש"י מכלל לאו
 דהיינו מכלל לאו דאם לא שכן איש אותך אתה שומע הן היינו
 אם שכן שאם סברת רש"י הוא כספר אחר שאמר הנקי ואם
 שכן לא הנקי לא אתי שפיר גרסת רש"י שאמר מכלל לאו אתה
 שומע הן שה"ל מכלל הן אתה שומע לאו אם כונת רש"י
 כספר אחר ומאמר מכלל לאו אתה שומע הן אין כונת רש"י
 אלא כפי גרסתנו ומה שלומד הן מלאו היינו מלאו דלא שכן
 לשכן אם לא שכן הנקי ומכלל דלאו אתה שומע הן דאם שכן
 חנקי ולא אמר לא תנקי למי שהוא שומעת הן מלאו ודו"ק •
 ונריך להבין מה נקט רש"י לשון הנקי הול"ל ואם שכן תנותי
 וי"ל כמה שהקדמונו בענין האמנות שכל א' היה לה ה"ה כפי
 להוליד ושרק עד שלא היתה לה ה"ה לא היתה יולדת עד
 שלקח חגי הוי"ד ונתנה לאברהם ונעשה אברהם והיא נעשת
 שרה כדכתי' שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה
 וכן רחל לא היתה יולדת בשביל שלא ה' לה ה"ה ולכן אמר רב
 כח אל אונתי בלמה שיש לה שני הוי"ן כמפורש בתקומו וכאן
 בסוטה כאמר וקתה ומרעה ודע שהיא סוד ה"ה האונקרת
 עקרות אם לא שכן איש אותך ה"ה נקי כלומר ה"ה ונקת את
 עצמן ומרעה ודע ולא יתראה שאת נקי הוי הנקי ואם חשבת
 חנקי דהיינו שה"ה נעשה ח'ית'ען כי עברת על הוי"ד הדרות
 תשים הוי"ד בפתח העליונה של ה' ונעשה ח'ית'
 הוי חנקי כדאיתא ביונות וחי טעווא תליה כרעי דה' דחי
 הדר בתוספת ויעייל ליה ופיר' ש' ויעלין ליה בפתח העליון
 בין רגל שכתוב לגו • וכונת ענינו שאפי' שלא ונתה ח'ית'
 חטאה בהיות נסתרה אבל אם תחזור בתשובה תינח פתח
 פתוח וזהו הנקי ואם עברה על לא תנאף דעשר הדברות
 יונח פתח ה"ה סתום הוי"ד וזהו חנקי •

איש איש כי תשטה ונריך להבין למה אמר כי תשטה ולא
 אמר איש איש כי תונה וי"ל שאין אדם חוטא אלא ח"כ
 נכנס בו רוח שטות הוי כי תשטה אשתו או יתכן לומר וחיית
 אותו רוח שטות שנקבה בה באמרה לא בא לידו עניות בעלי

אלא מחמת זנות לפיכך היא ג"כ הלכה לזנות דאיהו בקרי
 ואתתא ככונני ולפיכך זנתה ויתכן לומר שבזאת הכברא
 היתה הקוטה שותה מים המרים שאין יתכן שידעת שתמות
 והיא שותה הלא יותר טוב שלא תשתה ואפילו שיאמר עליה
 שהיא זונה שכל"ה אם תשתה אומרים עליה שזנתה מחמת
 שפניה מורקות ויותר טוב לחיות בביוון מלמות בביוון וי"ל
 שהקוטה היתה סומכת דעתה עליהם שאמר וי"ל שאם בעלה
 זנה עליה שהמים לא היו בודקים אותה אפי' אם זנתה וחיית
 שהיא חשבה שהענין שבה לבעלה בא לו מחמת זנות כי רועה
 זנות יאבד הן לכן סמכה דעתה לזנות ג"כ על יונת לשנות
 מן המרים שאמרה ודחי לא ירעו לי מחמת שהוא זונה ג"כ ולא
 ידעה שבה עניות לו מחמת שיעל בקדשים ולפיכך היא שותה
 את המים המרים ח"ש קרא איש איש כי תשטה אשתו דהיינו
 שזנתה מחמת רוח שטות שעבר בה לאמר שבעלה זנה ג"כ •
עוד יתכן לומר איש איש כי תשטה אשתו הט' יתחלפת
 לתי' האותיות דטלכ"ת וכאלו אמר איש איש כי
 תשטה אשתו כפ"ה זנות יין ותירוש יקח לב שר"ל היין ותירוש
 יקח הלכ' להביאו לידו זנות הוי איש איש כי תשטה אשתו
 כאו אמר כי תשטה אשתו ויעלה בו מעל כששות קופה למעול
 בו מעל וכן אמר התבא הרבה יין עושה וכו' ח"כ קשוא לעתיד
 לבא דכתיב וזהו ביום ההוא ועשו ההרים עמים כשהיה הרבה
 יין והיה הרבה זנות וי"ל שלכן סוּך ליה וועיין יונאך חבית
 ה' והשקה את כהל השמי' ואמר וי"ל למה בקראמו שטים שגדל
 מואפים וכן כענין יושב ישראל בשטים וחל העם לזנות ונז'
 מחמת אותו נחל שהוא מן השטן שכן שטים עולה שטן הוא שטן
 הוא ינ"הר ולפי' לעתיד לבא רוח הטומא' יסיר ובסירותי את
 לב הארץ ונקרעם שהוא הוי"ה לפיכך יכול לשנות יין הרבה
 ולא יזכה שתי' היתה ר' יוסיתו לזנות ח"ש הכתוב וזהו ביום
 ההוא ועשו המרים עמים ואין פחד לזנות וחייתו רוב היין כי
 אעיין ונח' עבית ה' והשקה את כהל השמים שהוא המזנה כנז'
בה תברכו את בני ישראל אמר להם יברכך וכו' ושמו את
 שמועל בני ישראל ואני אברכם • ונריך להבין למה
 בשני מקומים הוזכר פניו ובראשון לא הזכיר פניו שגם בן הים
 יכול לומר וברכך ה' פניו ושמוך כמו שאמר יאר ה' פניו ושא ה'
 פניו וי"ל דבר הפשוט וקודם נקשה שזיעקרא למה אמר יאר ה'
 פניו שהי"ל יאר ה' אלך שפניו הוא לשון זעם כדכתיב ונתתי
 פני באיש ההוא הרי שומלת פניו הוא רגו והוא לכיכרית וי"ל
 שהכרעה היא שאפי' שיה' ברגו יכוח רגו וישאח מעל ישראל

היו יאר ה' פניו שיאיר לאותם הפנים שהיו בעם ויחונק יא
 ה' פניו כלומר יא יעלך אותם הפנים של זעם וישם לך
 שלום • ולפיכך בספוק ראשון שהיא הברכה לא הוכר פנים
 מה יאמר יברך ה' בפניו כבר אמרנו שפנים הוא לשון של זעם
 לפיכך לא אמר אלא יברך ה' אבל ביאר וישא הוא שיאיר
 באותם הפנים של זעם ובמקום שהיו של זעם יהיו פנים
 מאורות ונרץ להבין מ"ש א"ח וישו את שמי וכו' ואני אברכס
 והלא אמר שהם יברכו דכתיב כה תברכו ואמר יברך ומה
 צורך לומר ואני אברכס וי"ל שאם אמור יאמרו אהרן ובניו אז
 שאר כהנים הבאים אחריהם איך נברך סתמא ואפשר שיהיה
 ביניהם רשעי' שאינם ראויים לברכה וכאשר נברך סתמא חלה על
 הכל וי"ש וישו את שמי על בני ישראל כלומר אתם ברכו בכח
 השם ואני אברכס שהוא ה' אברך למי שהוא ראוי לברכה הני
 ואני אברכס • ובה וידויק מה שאמר ושמו שה"ל ותשמו כיו
 שאמר כה תברכו לא מדבר על הכהני' הבאים אחריהם ששם
 אחד מהכהנים לא ידחק בוה שאמרנו לעיל איך אברך ולמה
 רשעים ביניהם אלא ושמו ולא ישמחו בדבר זה כי אני הוא
 המברך ואני משגיח למי אברך :

עוד אמרו וי"ל במדרש יברך ה' בכנים וישורך בבנות
 ותייחא וינח להם להפסיק בברכה לומר שיברך הוא
 בכנים וישורך בבנות ודלו' אפכא שיברך הוא בכנות וישורך
 הוא בכנים והטעם שהבנות נריכים כדכוייא ומחמתם מברך
 אותו הקב"ה כדי שיעשה להם כדכוייא וישורך בכנים דהיינו
 שתהיה שומר לדורות שלא יבטו זכרך ולמה דרשו אפכא וע"ק
 ודלמח הכל ברכה אחד דהיינו יברכה ה' ושמרהו הכל בכני'
 וי"ל כמה דאיתא בבראשית רבה וקרא אלקים לאור יום
 ולחושך קרא לילה מוכח שאין הקב"ה יוכנה שמו על הרעה
 ולפיכך לא אמר ולחושך קרא אלקים לילה וכפסוק הזה נוכר
 ה' באומרו דהיינו יברך ה' וישורך שהי"ל יברך וישורך ה'
 ובה היה שייך שם ההו"ה על יברך ועל ישורך ומהפסיק
 ואמר יברך ה' ש"ו שלא רצה לזכור שמו על הרעה וידוע הוא
 שעי' האשה נרמה מיתה לעולם וגם היום והלילה הם כנגד
 זכר ונקיבה וכשם שלא הזכיר שמו על הלילה שהוא חושך כך
 לא הזכיר עתה על וישורך שהם הבנות ולכן דרשו יברך
 בכנים שזכר ה' עליהם דכתיב יברך ה' וישורך בבנות :
ובבבבבב דרש רב עירא ומינן אמר ליה משייה דרב אסי
 ומינן אמר ליה משייה דרב אסי אמרו ומלאכי
 שגרת לפני הקב"ה כתוב בתורתך אשר לא ישא פנים ולא

יקח שוחד והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ה' פניו
 אליך ח"ל ולא אשא פנים לישראל שכתבתי להם ואכלת ושבעת
 וברכת והם דקדקו עצמן עד כוית ועד כבינה ע"כ וקשה למה
 תירץ להם הקב"ה באופן זה ולא תירץ להם כתיורן רבי יוסי
 הכהן לבלתיידיא הגויות כאיתא בר"ה שאלה בלוריא הגויות
 את רבי גמליאל כתוב בתורתכם אשר לא ישא פנים ולא יקח
 שוחד וכתיב ישא ה' פניו נטעל לה רבי יוסי הכהן וכו' כאן
 בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם למקום
 ע"כ ולמה הקב"ה לא השיב להם וכו' כך כאן בעבירות שבין
 אדם לחבירו וכו' וגם קשיא לר' יוסי למה לא תירץ לה כתיורן
 הקב"ה למ"ה ועוד למה לא שאלה הגויות כשאלת מ"ה שה"ל
 כתיב בתורתכם אשר לא ישא פנים והלא הוא נושא פנים
 דכתיב ישא ה' פניו והוא איתא כלשון דמלאכי השרת וי"ל
 שהגויות אינן יודעת אם הקב"ה נושא פנים לישראל או לא
 לפי שזהו ברכה שמברך כהן ואינה יודעת אם תקיים או לא
 וזה קושיות הגויות כתוב בתורה אשר לא ישא פנים ואיך הכהן
 מברך ישא ה' פניו אליך אבל המלאכים שידעו שמתקיימת
 הברכה אינן מקשים ומכתוב כיוו הגויות אלא כתיב אשר לא
 ישא פנים והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא • אבל
 עדיין נרץ לידע למה הקב"ה לא תירץ למלאכים כתיורן רבי
 יוסי וגם רבי יוסי שלא תירץ לגויות כתיורן הקב"ה למ"ה
 ועוד המלאכים מה נשיאת פנים ראו שאמרו אתה נושא פנים
 לישראל ולבא לתירץ קושיות אלו נרץ לידע איך הוא מידה
 כנגד מידה שבשבי' שהם דקדקו עד כוית ועד כבינה ויותר
 להם עוונות ועוד מ"ש ולא אשא פנים ודאי שלא ישא פנים כי
 כבר אמר שלא ישא פנים וא"כ איך אמר ולא אשא פנים
 בתויה כלומר שכן הדין מחוייב לישא פנים וי"ל דסיפא דקרא
 מוכח שהאי נשיאות פנים אינו למחילת עוונות אלא שנושא
 להם פנים שנותן להם שפע גדול בריבוי מוונות כדכתיב השם
 גבוך שלום חלב חטים יטביעך נמצא זהו הנשיאות פנים הוא
 שנותן להם שפע אפי' שאינן ראויים שאין אדם אוכל בעו"ה
 אלא פירות הוונות אבל הקרן קיים וא"כ אם לא יהיה לאדם
 קרן מיני יבואו לו פירות ורואים המלאכי' שנותן שפע לישראל
 בדרך נדקה ואפילו שלא יהיו ראויים וי"ש אמרו ולמה אתה
 נושא פנים לישראל שנותן להם שלא כדן אמר להם שיאכלו
 וישבעו ואח"כ יברכו והם' דקדקו לברך אותי אפילו במועט
 א"כ מן הדין הוא שאתן להם כדי שיטעו ואינו נשיאות פנים
 אלא דיכח הוא וי"ש הרי המארץ אמר ולא אשא פנים בתמיח

סדר בהעלותך

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני הנזורה יאורו שבעת הנרות ויעש כן אהרן כל מול פני הנזורה העלה נרותיה . ויש לדקדק בכתובים האלו ראשונה מ"ט דבר אל אהרן ואמרת אליו מה נרץ לומר ואמרת אליו שהי"ל דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות לא ידוע הוא ההפרש שיש בין משה לשאר נביאים שכל הנביאי היו מתנבאי באמירה וזוהי הויתבא בדבור דכתיב וידבר ה' ולפיכך משה היה יודע כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש כמות שאמרו ז"ל על משה דכשראה את ר"ע שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תלוי תלויים של הלכות אמר שלח נא בדת שלחם שהרי הוא גדול מונוי ח"ל בא וראה מה כתיב בתורה הלכה למשה מסיני הרי שהכל היה רואה משה בשביל שהי' בדבור אבל הנביאים שהתנבאו באמירה דכתיב בה אמר ה' אמרו ז"ל חכם עדיף מנביא לפי שאמירה היא סתומה ואינו מודיע הדבר למי שרואה האמירה אלא ע"י עיני לפיכך אמר הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו כלומר הדבור הזה שאני מוגלה לך אך נרץ שתהיה הקדלקה אל תפרש לו כינוד יהי' ואמרת אליו באמירה סתומה כדי להודיע שבחו של אהרן שמעיין בדברי משה וזה היה האמירה סתומה שאמר לו בהעלותך את הנרות שהי"ל בהדליק ואמר לו בהעלותך ובא אהרן ויעשה כדבור משה וזה דכתיב אל מול פני הנזורה העלה נרותיה ולא אמר הדליק נרותיה וזהו שבחו של אהרן שלא סינה דבורו של משה כדפ"ט ויעש כן אהרן להגיד שבחו של אהרן שלא סינה . אבל עדיין צריכין למודעי בהעלותך מה רוצה לומר אם הוא על ההדלקה היה לו לומר בהדליק את הנרות ועוד דכתיב קבועים בתקומום היו א"כ מה נרץ לומר אל מול פני הנזורה אלא מה שאמר משה לאהרן הוא שני דברים בנולד אחת והיא מלתא דושתמע לתרי אכפי ואהרן קיים התרי אכפי והם שהיה מוליק את הנר והיה שובה בה עד שתהא השלבת עולה וז"ל בנמצא שהוא מונות ההדלקה ונות העלאת הניר והיינו שיהא מונית עד שתהא השלבת עולה ומיליה ואח"כ מוליק אחרת ולפיכך אמר לו בהעלותך את הנרות ויעש כן אהרן שמעיין בדבר ואמר למה אמר משה בהעלותך ולא אמר בהדלק אלא מ"ט שצריך להויתן בכל נר ונר עד שתהיה השלבת עולה ומיליה . ויעש כן אהרן אף על פי שלא אמר לו משה אלא שתמואל מול פני הנזורה העלה נרותיה

וי"ל שדיבר המאמר בניחותא כלומר אני נותן להם מונות אע"פ שאינן ראויי ולא אשא פני לא אשא פני דוק לא מה שאני נותן להם שפע הוא מן הדק שאני אמרתי להם ואכלת ושבעת והם דקדקו במעט לכרכני אם כן חייב אני יין הדק לתת להם דרכה בשביל זה ולפיכך הקב"ה לא תירץ לומר אכיו כמו שתירץ רבי יוסי לפי שהמלאכים רואים שאפילו מי שיש לו דין ודברים עם חבירו שגול מונון חבירו אפילו הכי נותן לו מונות ואמרי' לו למה אתה נושא פנים לישראל לפיכך אמר להם אינו כשאת פנים ז"ש המאמר ולא אשא פנים ומה שאני נותן לו מונות הוא שבר מה שמדקדק בין כות ועד כבינה אבל הנזיר אינה רואה כי אם כתיב וכתיב ולפיכך לא נתן לה תשוב' אלא בדבר הגלה שאלו היתה שאלה כשאלת המלאכים שהיינו אפילו מי שיש לו דין בינו לחבירו למה נותן לו מונות אז היו משיבין לה בתשובת הקב"ה למלאכים דוק השיב :

איתא במדרש פרשת לך לך ויתן לו מיעשר וכל מהיכן וכה ישראל לברכת כהנים רבי יהודה ורבי יוחנן ורשב"י רבי יהודה אמר מואברהם כה יהיה זרעך . רבי נתני אמר מיעשר שנאמר ואני והנער ללכה עד בה . ורשב"י אמר מיעשר כה תאמר לבית יעקב וכנגדו כה תברכו ע"כ . ותימא מה שייכות יש בספוק ויתן לו מיעשר וכל לשאלו מהיכן וכו' ישראל לברכת כהנים ע"ק סיפא שאמר וכנגדו כה תברכו שהי"ל וכנגדו וז"ל שרשב"י אמרו וכנגדו ג"כ קשה מה נרץ רשב"י לומר וכנגדו . נוחם ביימרא דר"ג ר' חזוני שמוילא משיע ששבטיל כה תברכו שותלים וי"ל דהוקשה לבי"ה מהיכן וכו' ישראל לברכה וואמר . שאברהם נתן מיעשר וכל למלכי דק משיע דלאו בהנא הוא אברהם אלא מלכי דק וידוע שהכונה הוא לדורות ואב לבן והשיב רבי יהודה ובה יהיה זרעך הרי שנתן הכהונה לזרע אברהם והוקשה לרבי נתני סוף סוף אב אינו כהן ולפיכך רצה ר' נתני להראות שגם אברהם היה כהן דאלו לא היה כהן לא היה מוקרב קרבן מזה הקרבן ש"ו דהנא הוא מזה הוא הכהן גם כנו . קהן הוי ואני והנער ללכה עד קה ורשב"י סבירא להו אלימא דר' יהודה שלא נתנה ברכת כהנים אלא לזרע אברהם וזהו שאמרו מיעשר שה א הקרא זרע אברהם שאם היתה הכהונה לאברהם היה נרץ לומר ששומעאל יהיה כהן ג"כ ועשו ג"כ לבן אמרו ורשב"י מיעשר דכתיב כה תאמר לבית יעקב כלומר כה תאמר לבית יעקב וכנגדו נאוו בברכת כהנים כה ואמירה כנגד כה תאמר :

השולחן שהוא היושב מול פני המזורה כמזכר וידווק כמי מה שפירש' שלשה מזרחיות פונים אל גוף המזורה ושלשה מערביות פונות אל גוף המזורה והגוף עצמו פונה אל מול פני המזרח שהוא השולחן נמצא שהשבעה כירות מאירים ל השולחן והרמו הוא שהגוף האמצעי רומן לשכינה שרגליה יורדות עד הארץ וכן גוף האמצעי היה נוגע בארץ ועי' השכינה משפיע' השש ספירות על ישראל ולפיכך היו פונות כל הששה אל גוף האמצעי שהיא השכינה כמזכר והשבעה לשולחן נמצא שכל השבעה מאירים אל יוול פני המזורה שהוא השולחן שאשכח יוול פני המזורה :

עוד יתכן ליישב מה שהקשינו לביול על דבר ואמרת ועוד שמלת חליו ג'כ מיותרת שכבר אמר דבר אל אהרן ועמו היה מדבר וי'ל צמה דאיתא ביודרש כל השבטים הקריבו ושכט אפרים הקריב וכל הנשיאים הקריבו וגו' שכל הקרבנות מיתבטלים אבל הכירות לעולם עומדים . וי'ל שכונת המדרש הוא שהיה מנעטר אהרן לומר לומר חסר שכטו מכל השבטים וכשיאיתו מכל הנשיאים שכולם הקריבו קרבן כל חד בימוז והוא לא הקריב שיהא בשבילו היה זה אמר הקב"ה דבר אל אהרן ואמרת אליו כלומר הקרבן ששייך אליו הוא בהעלותך את הכירות היו ואמרת לוי בהעלותך את הכירות שהעלאת הכירו' כחשכת לו כקרבן :

עוד יתכן לומר רמז במה שאמרו ז"ל כל הקרבנות בטלים והכירות אינם בטלים לעולם דקשה כירות או מה הם שאינן בטלים שמהם שנחרכ הבית הכל נתבטל וי'ל שהכירות או הוא קיום המזות אע"פ שהקרבנות הקרבנות בעצמן נתבטלו אבל קיום המזות לא נתבטל והמזות נקראת נר דכתי' כי נר מזוה וכוה נבא להבין בהעלותך את הכירות דומלת את מיותרת שהי'לל בהעלותך הכירות . וי'ל שכונת הכתוב כך היא בהעלותך לעלמא דאתי תעלה עם המזות היו את הכירו' ולא יראה את פני ה' ריקס ובעלותך את הכירו' דהיינע כשתעלה עם המזות תהי' שיבתך ל מול פני המזורה העליונה ואגב אורחין דקדקק בספקו כי נר מזוה ותורה אור דלא רישיה ספיה שהי'ל קרא כי נר מזוה ואור תורה ולמיה אמר ותורה אור יש לומר שאם היה אמר כי נר מזוה ואור תורה לא היה משמע שלא לזמות המזוה לנר והתורה לאור שבהיות מלת סמוכות דהיינו נר מזוה ואור תורה אז יוכן שרונה לומר הכר של מזוה והאור של תורה ולא שמזוה נר והתורה אור לפיכך אמר תורה אור ומדקפיה

ולא אמר הדליק אלא העלה שרונה לומר שהיה ממתין בכל נר וכר עד שתהיה השלכת עולה מאליה וזהו שכתו של אהרן שאע"פ שלא אמר לו משה על ענין שתהא השלכת עולה מאליה אלא קתמא אמר לו בהעלותך את הכירות הבין דבר מתוך דבר ואח' ידאמי בהעלותך ולא אמ' בהדליק את הכירות ש"מ שדקן להמתין על כל נרות עד שתהא השלכ' עול' מאיבו ועוד לחלום מילין למיזו בדקדוק הספוק הוא שאמר ל מול פני המזורה יאירו שבעת הכירות ופירש' אל מול פני המזורה הוא נר האמצע שאינו בקניס אלא כגוף של מזורה יאירו שבעת הכירות ששה שעל ששת הקניס שלשה המזרחיים פונים למול האמצעי הפתילות שבהן וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי . וקשה לפירש' שאם איתא לפי פ' היל"ל קרא יאירו ששת הכירות וי'ל שבה להורות רש' פ' זה ויסיפא דקרא . דאמר אל מול פני המזורה העלה כירותיה ולא אמר שבעה כירותיה לאשועינן שהשש כירות היו פונות אל פני המזורה ולכן אמר כירותיה כלומר כירותיה של קני המזורה שהם הששה כירות הקטועים בששה קני' זהו כפי פשטיה דרש' אל בכל בספוק עצמו יש לדרוש עדיין במה שדקדק דמה נורך לומר אל מול פני המזורה ואמר אל פני המזורה דהאי מלת מול מיותרת וי'ל שידוע הוא שהשולחן היה כגפון והמזורה בדרום ושיבת המזורה היתה בין מזרח למערב ולמיה קידור המזורה בסדר זה שאם רמז הקב"ה לומר שלא לאורה הוא נרין א"כ היה לו לתת המזרח בין גפון לדרום וכל הכירות שהיו פונות למערב וההיכל הוא ביוורת וכוה יאמרו כולי עלת' דלא לאור' הוא נרין וי'ל שתכלית המזרח הוא שתהי' לפני השולחן ופני המזרח' השולחן שהשולחן רוא' השבע' קניס לפי שהמזורה נתוכה בין מזרח למערב וכוה ההיכל אינו רואה כי אם נר אחד ומערב אינו רואה כי אם נר אחד ואחזרי המזורה אל הדרום ופני המזורה אל הגפון ששם השולחן וכל הכירות בהעלות אותם היה מעלה אותם כנגד השולחן ואח"כ מישבה לתקומו וזהו אל מול פני המזורה לאיתו הדבר שהוא מול פני המזורה דהיינו השולחן יאירו שבעת הכירות ואם היה לגוף המזורה היל"ל יאירו ששת הכירות ולא היה נורך לומר אל מול פני המזורה יאירו שבעת הכירות וגם מה שאמר אהרן אל מול פני המזורה העלה הרי מדאמרא ויול פני המזורה העלה כרותיה היינו שהששה כירות נמי שבעת העלתם היה אל מול פני המזרח' שהוא השולחן כמו הכר האמצעי שהוא פונה לעולם אל השלחן כך הששה כירות שבעת העלתם היו פונים אל

וידברתא הוא לאשמועינך שהתורה היא אור ג' רישא אע"ג
 שהיא מלה סמוכה לא אורין נר של מצוה אלא שהמצוה נר
 מחמת דסיפא קאמר ותורה אור • ואל' ולמיא קרא כי מצוה
 נר ותורה אור וכו' הייתי אומר שהמשיל המצוה לנר והתורה
 לאור וזה צורך לומר כי נר מצוה • וי"ל שאם היה אומר כי
 מצוה נר ותורה אור הוה סלקא דעתין אחר דהיינו שבוה משמע
 שהמצוה והתורה במשלי לניח הכר ואורו • גוף הכר למצוה והתורה
 אור הכר לפיכך הוצרך הכתוב להרחיק הגר מן האור לומר לך
 שאין האור הזה אור הגר אלא אור עולם ולכך אומר כי נר מצוה
 ותורה אור והבין :

המצוה משמע שהתחיל בתוך קצה המצוה שאם היה מתחיל
 האש ומסוף קצה המצוה הכל' ותאכל מקנה המצוה ודאמר
 בקצה המצוה הוא בתוך קצה המצוה והוכרח רש"י לבא דבריו
 באזהרה כח אור ששקעה במקומה ודלמא דרך טבע הוא שבי' אש
 בקצה המצוה וכשהנפך הרוח כנגד האש לא מוצא דבר לשרוף
 וככה מעצמו אלא מידכתב לעיל ותאכל בקצה המצוה ולא אמי'
 מקנה ש"י שהיה האש בתוך קצה המצוה וכל רוח שהיה בא'
 מאיזה צד שהיה לעולם היה מוצא האש מוקוס לשרוף ולפיכך
 בא ללמדינו קרא באמרנו ותשקע ולא אומר ותכבה ששקעה
 במקומה וזהו שאמר רש"י שאלו חזרה לאחד הרוחות היתה
 מוקפלת והולכת כל אותו הרוח ופי'ך מדיוק ותאכל בקנה
 המצוה כדפרשנו :

וזה מעשה המצוה מוקפה זהב עד ריכיה וגו' ותנינא מה בא
 לספר עכשיו אחר העלאת אגירו' מעשה המצוה ועוד
 כבר מוזכר בתרומה ותצוה ועוד למה כתוב בוא' ושהל"ל זה
 מעשה המצוה • וי"ל שזה שאמר משה לאהרן אל מול פני
 המזבחה יאירו שבעת הכירות רכה לרמוז לו שיעלה כוונתו
 למעלה בהדליקו את הכירות שהוא מוכיח בהדליק שבעת
 הכירות של מטה מול פני המזבחה העליונה שבעת כנגד שבע
 ולפיכך אומר אל מול פני המזבחה יאירו שבעת הכירות ויעש כן
 אהרן להגיד שבוה של אהרן שאע"פ שהוא לא אומר לו על הכוב'
 אלא רמוז לו באמרו שהעלותך וגם באמרו אל מול פני המזבחה
 יאירו שבעת הכירות אומר וכי איזה היא המצוה שצריך שיאירו
 שבעת כרות אלא אל מול פניה אלא ודאי שהוא על המזבחה
 העליונה וז' שאמר ויעש כן אהרן אל מול פני המזבחה העלה
 מרותיה וז' ת' ככונה לכד מהביא לפיכך אומר וזה מעשה המזבחה'
 שכל מעשה המזבחה הוא דרך נס ולא בא לספר עתה מעשה
 המזבחה כי אם להורות הנס שאינו צריך כי אם התעוררות
 תחתיו כמו שאירע במעשה המזבחה עצמה :

סדר שלח לך

אך מה' אל תמרודו ואת' אל תראו את עם הארץ כי לחמינו
 הם סר צילם ויעליהם וזה' אתנו אל תראו • ויש
 להפיק מה דאמר ואתם אל תראו את עם הארץ שהל"ל ואתם
 אל תראו אל יושב הארץ וע"ק מה שאמר כי לחמינו הם וכי עם
 הארץ לחמינו הם ועוד למה צריך טעם דסר צילם ויעליהם מה
 לנו לדעת אם סר צילם או' אל סר צילם • וי"ל שהיא מלת כי
 לחמינו הוא כאלו אומר בלחמינו והענין הוא כך שהלחם שהיו
 ישראל אוכלים במדבר היה העין וכתבי' ב' יום השמש ונאם
 וידוע הוא כי השמש ריווח להקב"ה כדכתיב כי שמש ויוגן ה' וזו
 שאמר כלב אל העם ואתם אל תראו אל עם הארץ כי לחמינו
 הם כלומר כיון לחמינו הם • סר צילם ויעליהם אמרו ז"ל
 במדרש סר צילם ויעליהם שמת איוב שהיה מוגין עליהם ככל
 המוגין מן השמש והנה יאחר שיבא ויעליהם הכל וזה דומי' כיון
 לחמינו שהוא העין והק"ב' הוא בא לפנינו שדומה לשמש בעל
 כרחין שיווחו ולפנינו וז"ש כלב אך מה' אל תמרודו כדי שלא
 יסתלק ויעלינו ואתם אל תראו את עם הארץ שהם כיון לחמינו
 ועכשיו יעל הכל ויעליהם ובפל' כרחין שיווחו לפי שה' אתנו
 שהוא השמש אל' אל תיראו וימי' שנקט מלת עם הארץ הוא
 כמו שאמרו ז"ל ע"ה יוותר לקורעו כדו וזהו שאמר להם כלב א'
 יעלה על דעתים שיהיה עון בידכם להרוג את העמים האלו
 וכברט שבאבותיכם ישבו בארצם כמה שנים וקנו עושר וכבוד
 ובירא ששתית מיוביה ויזא לא תשדי ביה אכנא ויחזית זה
 תאמרו שאמרו לשלוח יד בהם ז' להם ואתם אל תראו את

ברש"י ותשקע האש שקעה במקומה בארץ שאילו חזרה
 לאחד הרוחות היתה מוקפלת והולכת כל אותו הרוח
 ע"כ ופירש"י צריך פי' שיהאחר שאמר שקעה במקומו למה לו
 לומר שאילו חזרה לאחד הרוחות היתה מוקפלת והולכת כל
 אותו הרוח תימה שהדבר ברור הוא שאם לא תשקע האש
 תשרוף כל המוצא לפניו ועוד יוצא ליה לומר שקעה במקומה
 וי"ל שדקדק רש"י בלשון הכתוב שאמר ותאכל בקנה המצוה
 שהל"ל ותאכל מוקנה המצוה וגם דקדוק אחר שהל"ל ותכבה
 האש מדאמר ותשקע האש מליוד ששקעה במקומה ואינו בדרך
 טבע שדרך טבע הוא שאם יתהפך הרוח ולא יהיה כנגד הרוח
 שוב דבר לשרוף אז יכבה האש ויעצמו וכאן כתוב ותאכל בקנה

עם הארץ מאחר שלח קבלו התורה דעם התיר ומויזנס התיר
 שהרי אביעם הארץ יותר לנחמרו כדג ואינו צריך שחיטה לא
 כדק עשב והותר לכלל היו זתם אל תראו את עם הארץ
 כלומר יואח' שהם ע"ה כלחמינו הם כיר' עשב ביתנו לנו ולאכלנו
 עוד יתכן לומר כי לחמינו הם סר גולם מעליהם וה' אלתנו
 ידוע הוא בין יודעי תן שכל מה שברא הקב"ה בעולמו
 יש בו איזה חלק ומיזנוי הקדושה דאם לא כן לא היה בו חיות
 וגם אומות העולם יש בהם איזה מיזנוי הקדושה ואינם
 מתקנים אלא ע"י ישראל דהיינו שצריכין להיות ולבא בנחמ
 וזאתו נחמ ואכל ישראל ויבחרו ומונו הקדושה שבו • וז"ש
 ואתם אל תראו את עם הארץ כי לחמינו הם כלומר מאחר
 שהם עתידין להיות לחמינו ואנו כאכל אותם איך יתכן שהם
 יוכלו עליכם הוי כי לחמינו הם כי לחמינו דוקא ואת וכי כך
 נאכל אותם דבשר אדם אסור לאכול וזו שאמר קרא סר גולם
 ואליה דהיינו שיימונו ויבואו בגלגול נחמ ובהו יהיו לחמינו
ואגב אורחין כבאר פ' דיק אונל לשובע כפשו וטען רשעי'
 תחסר דקשיא קרא יואד למה יתחיל ביחיד דהיינו
 צדיק אוכל ונוסייה בשלשן רבים דהיינו וטען רשעים תחס' ועוד
 שכדוק אומר לשובע כפשו ולא אומר לשובע בטנו כמו דכתיב
 כסיפא וטען רשעי' ע"ק שהל"ל וטען רשעים וכי לכל הרשעי'
 יש טען אחד • וי"ל שבעבור החטא של אדם" נפלו כל הנפוזי'
 מקדושה בתוך הקליפות ובאים א"כ ח"ו ודומים לנחמ ויותתקין
 ע"י הצדיקים שמונים בברכותיהם וכל הקליפות ותעשו כולם
 עגול אחד כמו בטן ולקחו בתוכם הקדושה כדכתיב סביב
 רשעים יתהלכון כנחא שהבטן הזה נעשית מזהרבה רשעים
 והצדיק אוכל לשובע כפשו ולא לשובע בטנו דהיינו שמוכין
 להעלות נחמיות מוילא בטן של רשעים תחסר טה תלוי בזה
 כשהצדיק לוקח אותו הניחן ומעלה אותו וטען של רשעים אז
 מעצמו בטן של רשעים תחסר :

האנשים הוי כאיש אחד שרופה להתקם מאויבו מאחד דשני
 סיבות הגבול לפיך משיב לו הק"ב"ה סלחתי כדברך וזולם חי
 אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ והיא תשובה למה שאמרנו
 לעיל כשאנו מתקנס האדם מאויבו אלא מחמת שני סיבות
 האחד שנותירא שמה ימות ולא ישע להתקם ומונו והשנית
 שמה יברח מחמת רשותו ומוני הקב"ה להראו דאמרת שמה
 ימות וזולם חי אני ולהוא שאמרת שיברח מתחת רשותי
 וימלא כבוד ה' את כל הארץ :

ועברי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וקשה שהל"ל גם
 כן יהאשע וי"ל ליהושע אין לו להחזיק טובה כל' עין
 ישנאשה התפלל עליו והוסף לו אות בדכתיב ויקרא משה
 להושע בן נון יהושע ואמר וי"ל משה התפלל עליו יה יושיעך
 מענת מרגלים' אם כן לא חטא הוא מחמת תפילת משה
 אבל עבדי כלב שלא נתוסף עליו שום אות ולא התפלל עליו
 משה ואפילו הכי לא טעה אחריהם לכך שבחו הכתוב ואמר
 ועבדי כלב דוקא ואת והאמר קרא ויבא עד חכרון וזוהר
 ר"י כלב לבדו הלך ונשתטח על קברי אבות ואמר אבותי
 בקשו עלי רחמים שלא אהיה ניסת להיות בעצתם וז"ל אפסר
 שהאבות התפללו עליו ובהו הויא ליה כיהושע בן נון והדרא
 קושיא לדכות' דלמה הזכיר כלב ולא יהושע וי"ל דכשעלה
 יהושע קודם שהתחבר אל המרגלים התפלל עליו משה ובהו
 לא ישלוי יס"ר לטעות אחר המרגלים אבל כלב מאחר
 שנשתתף עמהם וזאה את מחשבתם הרעה ולא ניסת אחריה'
 וכדי להחזיק אמונתו הלך להתפלל על קברי אבות וז"ל
 אפ"י שהתפללו האבות עליו נקראת על שמו שהוא הגי' את
 עצמו ע"י תפילתו לפיכך אומר הכתוב ועבדי כלב דוקא :

ובמדרש אשר אני בנותן לבני ישראל' אחא פתח יבש
 חצר ככל צד ודבר אלקינו יקום לעולם וז"ל
 למיך ב"ו שהיה לו אהוב והתנה עמו וז"ל לך עמי ואתן לך
 מתנה הלך עמו וימת בדרך אין המלך נותן לבניו כלום אבל
 הקב"ה אינו כן אבדהם היה אהובו והבטיחו לתת לו את ארץ
 כנען דכתיב לך אתננה וזע"פ שות לא חזר בו ולא נתנה
 לזרע דכתיב ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל הוי דבאר
 אלקינו יקום לעולם וזה יואד יפלא בעיני המאמר הזה
 שהמשל שביא כנען שבעולם אדרבא למפרע בעל כרחין
 שצריך המלך לקיים דברו למי שהבטיח לתת לו המתנה א"כ
 מאי רבותיה דקב"ה דמי דבאר אלקינו יקום לעולם והרי בפירושו
 אומר לך אתננה ולזרעך אחרך א"כ בעל כרחין צריך לקיים

דברו לתת לזרעו דלו לא היה כתוב לא לך אתננה לבר ולא אמר ולזרעך אחרך אז ודאי היה ראוי להחזיק טובה בהקב"ה שאע"פ שלא הבטיח לתת אותה לזרעו מרוב אהבת אברהם אברהם נתנו לזרעו אבל מואחר דתיב לך ולזרעך אחרך א"כ אפי' מלך ב"ה היה צריך לקני' דברו ומל"ס הקב"ה ועוד דין פשוט הוא האמן נכסו לך ואחרך לפלוני ואחרך לפלוני וית הראשון יורש השני מה שנשאר מן הראשון וית השני יורש השלישי מה שנשאר מן השני א"כ כפי הדין היה קשה מה שאמר המדרש ודבר אלקינו יקום לעולם דאין כאן שום חידוש כי לך ולזרעך אחרך כתיב אך כן הוא ליה בהאי דנכסי לך ואחרך לפלוני וית הראשון יורש השני וכן בולם וג"כ באברהם אע"פ שנית זרעו יורש אחריו לזרעך אחרך כתיב . וכדי לתרץ קושיא זאת נדקקת וילשון הדין מהאמר נכסי לך ואחרך לפלוני ואחרך לפלוני בעל כרחין ששלשתן קיימים בעולם דאל"כ לית ליה שם ירושע ולא היה יכול לומר ואחרך לפלוני כשם אלא ודאי שמדבר דין בנימצאים בעולם אז השני יורש לראשון והשלישי לשני אבל באברהם אפי' כשאמר לו דבר זה עדיין לא כולד יצחק א"כ השני אינו יכול להגות דמה דאמר' אין אדם ויזכה לחיבה ומה שלא בא לעול' ג"כ שאין אדם ונקמה דבר למו שלא בא לעולם ופני זה אין לתס דין לישראל לורש את הארץ אלא שהקב"ה וקיים דברו אע"פ שאינו מיטב וכן הדין הוא ודבר אלקי' יקום לעול' אבל אכתוב קט' שג"כ כתב הבית יוסף על האי דינא דלעילא וית השני כתי' הראשון אין לשלישי כלום אחר ויתת הראשון לא יורש הראשון יורש המיוון וזוהו הדרת קושי' לדוכתן יאמר שראמר לך אתננה לזרעו הראשון יורש' אותה ואפי' שלא יאמר ולזרעך אחרך מן הדין יורש' אותה וקשה דהוי רבותא ונראה הינדוש ודבר אלקינו יקום לעולם דהלא בדינא ובדיני' ליקתי' ויוסע' שהיא ירושת אברהם . וי"ל שדייק הנודרש ובהכתי' לך אתננה שאתננה להבא ושינוע וא"כ מואחר שאברהם וית ולא נספן לו הארץ בחייו אין כח לזרש' לורש את הארץ כי אברהם לא החזיק בה סתיו כדי שיבא הבני' לורש אותה וכח אברהם ובעכשו כשאמר הקב"ה אפי' אפי' כתיב ויתן ויתן ולא חיי' אתן כו"ל לך אתננה לא כתיב וזקא ויעתה ויעכשו לזה דרשו ודבר אלקינו יקום לעולם שאע"פ שלא החזיק בה אברהם בחייו ודן הדין אינו ייחב לתת להם דבר מ"ו וזולה הכתרתו של הקב"ה הוי דבר אלקינו יקום לעולם וזו דרשת קתו' יבש חזרו ככל צדק ודבר אלקינו יקום לעולם והענין הוא שהאל' דומה לנצח הדרה קבצ' ארזו באמר יימן כנצן קשה' כן יצנן וקשימות קרא' שיבש ו"ה אע"פ שית אברהם דבר אלקינו יקום לעולם

ולא יחזור בו כדאמרינן' הו' יבש חזיר ככל צדק ודבר אלקינו יקום לעולם : עוד יתכן לומר בכונת הכתוב שענינו אופן אחר כענין בנות לוט שזליח לא בא ענין לוט ובנותיו אש לא שכן עלה במחשבה' מיימי קדם ואלו לא היה כהפך קדום מעולם לא הי' עושה לוט עם בנותיו דבר זה שכן אמרו בנותיו ואיש אין בחרן לבוא עלינו כדרך כל הארץ מונא שהפכת קדום ועמורה היתה סיבה ואתו לקיים דברו ו"ה הכתו' יבש חזיר ככל צדק ודבר אלקינו יקום לעולם כלו"ה שביש חזיר ככל צדק שהוא הפכת קדום אז דבר אלקים יקום לעולם שצ"י זה ינא ושיח בן דוד :

עוד יתכן לומר כיו"ל שיתא' לפי שני הוי עלמא וחד חרוב ויש שסבורים שאח"כ יהיה הכל חורבה וטעות הוא בידם שדברי ר"ל מוכיחים שאינו וחד חרוב וישוע שאח"כ יחזור העולם על תנאו הראשון דאל"כ הי"ל שיתא' אלפי שנין הוי עלמא וחד ח"כ חרוב אלא וחד חרוב שהוא על האף השביעי שהוא יוס' שהפכת הגדול והענין חרוב הוא שלא יחזור הגלגל' וכל כוכב יעמוד במקומו ותגות ביום השבת ומיילא העולם חרוב' שאין נצח נצח מן האדמה שכל הנצומים והעשבים הם מסיבת הכוכב' ותגותם אבל שמים וארץ יהיו קיימים וכתב בדבר ה' שמים נעשו מונא שדבר ה' הוא העול' ויוראה הכתוב מה שעתיד להיות ו"ה יבש חזיר ככל צדק כלומר חורבה יהיה שלא יתי' מונא עולם מן האדמה אבל דבר אלקינו שהם השמים והארץ שנבראו בדבר ה' יקום לעול' הוי ודבר אלקי' יקום לעול' **שיח לך** אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני כותן לבני ישראל איש אחד איש אחד למוטת אבותיו

תשלחו כל נשיא בהם . וצריך להקדק למה פתח בלשון יחודי וכיורש' י' שלא לך לדעתך ואח"כ חיי' בלשון רבים איש אחד איש אחד למוטת אבותיו תשלחו שהי"ל ש' תשלח ע"ק שהי"ל קרא באופן זה שלח לך איש א' איש א' למוטת אבותיו ויתורו את ארץ כנען ולמה הוצרך לומר שלח לך ואנשי' בכלל ואח"כ לפרט איש א' איש א' למוטת אבותיו ע"ק ייה שאין כל נשיא בהם והלא אלו שנים עשר לא היו הנשיא' כי נשיא' הוטות הם אשר התקיימו קרבנות בחוכת היוצא וי"ל פה סתם בעל עשרה וזאת היתה כי שני האנשי' המורג' שהוצאו את חרב הזונה ויתון ההפכה הויה היו אחי' בעלי של שני הזונות שלמה היוכל ע"ה וכנגד לו הו' אחים שהם שני קליפות שלח יבאשם לחברם את פתח וכלב שכן כתוב וישלח יבאשם בן כון מן האנשים שנים אחים יורגלו וקשה ודפנת שמוס למה צריך לכתוב אנשי' אבל ידוע

הוא שהושע כנגד אליהו במידתו ולפיכך שלח לפנחס שהוא
 יליהו וכיון שבפסוק זה אנשים הם שנים כך בזה שאמר הקב"ה
 למה שלח לך אנשים ויפיש' לבערך היינו ש'ררר שנים
 אנשי'לבעתו שיודע שהיה בהם כח לכבוש אותם הב' קליפות
 שהם בעלי שני זונות ושאר הנשיא' כל א' יברור ומשפט איש א'
 ונ"ש הכתוב איש אחד למה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם
 כלומר כל נשיא מכל שבט ישלח איש ומשפט שלו היו איש אחד
 איש אחד למה אבותיו תשלחו ובשביל זה קיים קרא בשלון
 רבים תשלחו כלומר שהנשיא' יבררו להם כל נשיא איש אחד :

☀ סדר קרח ☀

ויקח קרח ויה כתיב למעלה מן הענין ועשו להם ציני'קפץ
 קרח ואמר למה טלית שכולה תכלת וזהו שתהא
 פעורה מן הציניות . א"ל חייבת א"ל קרח טלית שכולה תכל'אין
 בטורף אותה ד'חוטין פוטר אותה ע"כ הנה הכראה מן המאמר
 שלח מנח פתח קורח לקטרן על משה אלח בצינית והלא יכול
 היה לקטרן בכל דבר שהוא חוק ועוד כבר אמרו במדרש חמות
 גשי'כת ביתה זה אשתו של חן בן פלת ואולת בידיה תהרסנו
 זו אשתו של קרח שנתנה לו ענה לחלוק על משה לפי זה היה
 לו לחלוק קרח בשעה שטיהר אותם דהיינו כשגילח אותם ושם
 בשמוך הי"ל לחלוק ולומר ויקח קרח ועוד צריך לודע מ"ש
 המאמר קפץ למה קפץ עכשיו ולא קפץ כשטיהר אותו וגלח
 אותו . וי"ל שמושה נתן להם טעם באותו דבר ואמר להם ראוי'
 אתם לגלח שהלוי אתים ומסטר דנוקבא היא ד'יבא ולפיכך
 ניתן להם השיר שכל מי שקולו ערב אתים ומסטר דנוקבא'וכן
 תמונא שהכבוד צריך שיהיה חלול לחמות דאל"כ לא יהיה קולו
 ערב והנוקבא נאמר בה שדעתה קל ולפיכך קול האשה ערב
 ולויים דאתו ומסטר דנוקבא ניתן להם לשורר במקדש ואמר
 א"ל צריכין אתם לגלח דהשער דיכיס ג"כ . שהקליפ'מתאחות
 בה ובכל עוד שלא נטהרתם הקליפה אחזה בשיער שלכם
 ומאחר שאתם דיכין והשער'לדינים צריך לגלח את השיער ולא
 להניח שום שורש דין בהם ולפיכך גילח כל שערם כפי זה לא
 היה לו פתחון מה לקרח לחלוק על משה באותה שעה שסבר
 דלכטל הדינין עשה דברה על כשראה פ'צינית דכתיב כי' ונתנו
 על צינית הכנף פתיל תכלת והפתיל תכלת הוא ומסטר'דדינא
 שכן אמרו במדרש תכלת דומה לים וים דומה לרקיע רקיע
 דומה לבסא הכבוד וידוע הוא שהכסא הכבוד הוא דין בדכתיב

בי'ספרהשייח שביצין נזור א"כ נזמינו למדי' שהתכל'הוא הדין
 כשראה קרח שנתן צינית דינים שהוא תכלת אמר א"כ למה
 גילח השער דאם לכטל הדינין עשה למה נתן פתיל תכלת
 בצינית וא"ת שיעט הוא טוב למה לא השאיר בנז'אפי' גבות'
 עינינו אלח דואי שמלכו בודת לפיכך כשראה פ'צינית קפץ'ולא
 קודם לכן לפי שראה הדבר קוטר מה שעשה בהם בראשונה
 שגלח שערם . ועתה אע"פ שהתורה חוק היא ואין לנו להרהר
 אחר זונות המלך מ'וי צריך לתת טעם לפתיל תכלת וגילוח
 השיער שהם ב'דברי'דסתרי'אהדדי כנז'לעיל ולבא לתת טעם
 להם צריך לדקדק קודם ויה שאמרו ז"ל שהתכלת דומה לים וים
 דומה לרקיע והרקיע דומה לבסא הכבוד א"כ התכלת דומה
 לבסא הכבוד ומה צורך לומר כ"כ דמיונות ולמנח שהתכל'דומ'
 לבסא הכבוד בבת אחת ואינו צריך להביא דמיון מדמיון וי"ל
 שארבעה דברים זכרו בכאן כנגד ארבעה יסודי עולם כסא
 הכבוד כנגד יסוד האש דכתיב כורסייו שביצין דנזור רקיע
 כנגד יסוד הרוח שהרוח כלול מאש ומים ונ"ש הכתוב ויקר'לקר'
 לרקיע שמים ואמרו ז"ל שמים אש ומים ים הוא יסוד המים ואין
 צריך לומר ראייה וחילוקן שהוא התכלת הוא יסוד העפר וא"כ
 איך יוכל לזימות העפר לאש אם לא בדרך השתלשלות לפיכך
 אמר התכל'שהוא העפר שטבעו קר ויבש דומה לים שהוא יסוד
 המים וכמה דומה לים בקרירות שהעפר הוא קר ויבש והמים
 קר ולח א"כ יש לו דמיון העפר למים מנח הקרירות והים דומה
 לרקיע לפי שהמים קר ולח ורוח חם ולח יהיה דומ'למים מנח
 הלחות והרקיע דומה לבס' הכבוד לפי שהרקיע חם ולח וכסא
 הכבוד דליהו יסוד אש טבעו חם ויבש א"כ יהיה דומה רקיע
 לבסא הכבוד מנח החמיוון'וכל לו דמיונו' היו לדמות התכלת
 לבסא הכבוד בהשתלשלות להורות שהתכלת אינו דין גנור
 ככסא הכבוד אלח בדמיונו'הרבה ולפיכך נגטשו שישים פתיל
 תכלת שהוא דומה לדינא רפיח וגם זה שהיא'מעט פתיל תכלת
 דוקא אבל השיער שהוא הדין בעצמו דהיינו תולדה שני'מהלוי
 אמר שגלח שכן באשה אסור שתראה את שערה לפי שהוא דיני'
 קשים אבל קרח כשרא'שלא הביח שום שער אמו דואי משה מלכו
 בודאם שאם צריך לתת פתיל תכל'היה צריך ג"כ להניח מעט
 שער וכדי שילכד משה בדכריו'הלבישו'אן אנשי'בטליתו' שכול'
 תכל'ואמר טלית שכולה תכל'מהו חייבת בציני'או לא כלומר'אם
 חייב בפתיל תכלת אז לא ורצונו לומר מאחר שצריך פתיל תכלת
 להמשיך דינים א"כ נעשה כולה תכל'א"ל אי אפש'חייבת פתיל
 תכל'שאין צרי'להמשיך דיני' לא מעט מדכ'זה לכד למהו וא"ל

היה לך להסיר ג"כ מעט ועוד אקשי לך שאם תאמר שהמעט הוא טוב והמרוכה הוא רע א"כ בהרת כגרים מהו עונאה או טהורה א"כ טוהא ואם פתחה בכולן א"כ טהור אמר ודאי שזשה בדאי הוא שהרי הוא אמר בתכלת שהמעט הוא טוב והמרוכה רע ואיך בהרת אומר שהמעט הוא רע והמרוכה הוא טוב והיינו בהרת כגרים עונאה ואם פתחה בכולן טהורה • א"כ טלית שכולה תכלת יהיה פטורה ואינו צריך פתיל • שאדרכא המעט דינים הוא רע והמרוכה הוא טוב שאם פתחה בכולן טהורה ואפשר שלזה רמז להלכיש יוחתים ויחמי' אנשי בטלית של תכלת לרמוז על ומסר זה שעולה כיוצא ב"ד שכוו שניקק הכר הוא גוון התכלת שבה שכן תראה שאי אפשר לעלות השלשהת לבנה אם לא שיהי' תכלת תחתיה וא"כ טלית שכולה תכלת היא עיקר ביוו התכלת שהוא עיקר השלשהת ומיוונה מתפשטת שלהבה לבנה ואוליך איוונן הניצית שצריך שיהו בלי תכלת כיוון שאין תכלת בשלהבה לבנה של הכר לזה הלכיש ר"ן אנשי שהם כיוצא ב"ה להביא לו ראייה שאין דבריו אמת מן הכ"ר עור הקסה לו עבית מלא ספרים באופן זה מה תאמר בדוכים שהמעט הוא טוב והמרוכה הוא רע וכלל שבחסדים המרוכה הוא יותר טוב מן המעט שיהיה חסוד בהרת כסדים יותר ויונה שיהי' חסוד ביועט חסדים וא"כ בית מלא ספרים ונהו חייבת בזוהר או לא א"כ חייב אז אמר ודאי כל דבריו של משה נלכס הוא בודאם דבשלמה בדוכים יחא שיהיה המעט תיקון והמרוכה הריסה אלא בשוירה שתהיה יותר מעולה שתי פרשיות תכל התורה כולה אלא ודאי שזשה בודאו וכלבו ואינו משני' ביה שהקדים ואמר וקודם דאלו הם דברים של הקב"ה לא היו סותרים אהדי שאין שבה וצויה לפניו אבל בעשה שזכה מ"ה בולכך הוא בודה מלכו לכן כל דברים סותרים אהדי ויחיות זה חלק קרח על משה • ויבא ילת טוב טעם ודעת לדברי משה שלא יהיה דבריו סתרי אהדי ל"ל שלגולם בדין היוועט הוא טוב וי"ש בהרת כגרים שהיא עונאה היינו לפי שהבהרת היא היא בעצמו דין ואינו כפתיל תכלת שאינו הדין בעצמו אלא דוויא דוויא כנ"ל ולפיך • בהרת כגרים עונאה וי"ש ואם פתחה בכולן טהורה הוא יועט דסקהדרין דפתחו כולם לחובה פטוריהו כיוצא במחר שפתח בקולו ומה • שסקהדרן כולם פתחו ועליו לחובה ולפיך פתחה בכל ויועט הכי טהורה • וזה יתקן ג"כ למה טלית שכולה תכלת חייבת פתיל תכלת שקחת היה רוצה לרמוז שכן והנה הוא טוה וחסית בהרת אם

פתחה בכולן טהור ומה אמר דוקא בדין • צריך שיהיה מועט והאי דסקהדרין פתחו כולם לחובה אי"ש שפטוריה חובה יאמר לו ואינו ראוי בדבר שהוא המוסכת השפע הטלית שזרמו להקב"ה שחסף עלינו שנתחפף בתוך הדינים אלא בחסדים פשוטים ויעט דינים כמו הפתיל תכלת שכן שאר החסוים לפיכך אמר טלית שכולה תכלת חייבת בניצית להורות שהתכלת של הטלית אינו להיושכת דין רק החוטי' הם להיושכת ואם לא ישים פתיל תכלת אז כראה שנבע הטלית הוא בחסוים החסוים ואז יהיה המוסכת הדינים מרובים אבל כשש פתיל תכלת בניצית אז כראה שאין נבע הטלית להיושכת דינים • ומדוע תתנשאו על קהל ה' וישועו משה ויפולו על פניו ומדוע להבין כפילת אפיס אלו למה ועוד שהם על שניהם דברו דתניב ודוע תתנשאו ואם כן למה אהרן ג"כ לא נפל על פניו כמו שנפל משה שכן וינונו להלן שכתוב ויפלו על פניהם ויתכן לומר כמה שאמרנו א"ל שקרן עור פני משה ויחיות העגוה וכשאר לו הקב"ה שיכתוב והאיש משה עביו מאוד וכתב עביו מאוד ויחיותו הדיו ששאר בקוליוס העבירו על שערו ויומנו קרן עור פני משה כנ"ל שפניו ויעידות שהם עביו וכזה מן השדרה כשאמר לו מדוע תתנשאו על קהל ה' וישועו משה ויפול על פניו כלומר כשכיל פניו שיוא כאחד אותו קירון פנים מייני מאחר שאמרם לי מדוע תתנשאו ולפיכך אהרן לא נפל על פניו בזה הדבר ויהי שכתוב להלן שנפלו על פניהם הוא לענין פתילה •

ויפול על פניו פיר"ש שזה היה בידם סרחון רביעי בעגל ויותאוננים וצירגוליס ובקרח ולפיכך תרשלו ודס וזו תורף דבריו ע"ש • ומדוך לתת טעם למה דרביעי תרשלו ידיו ולא בסרחון שלישי ואם הוא כוזה אמרנו בגמרא דבתלמי בני חוקה א"כ גם בסרחון שלישי היה לו להתרשל ידיו כי כבר הוצקו לחוטאים מדעשו סרחון שלישי • וי"ל דסבירא ליה ש כמ"ד ראשונה ושניה ורתרן בשלישית מלקין דרביעית מוסיפין אותו להריגה וכן בשלישית לקו בענין וירגליס שגזר עליהם שימותו ביודבר ולא וימותו יוד היינו הלקיהו וסרחון רביעי שהיו קרח ועדתו לקו יוד ועיר"ל לפי שבי' בידם סרחון רביעי והוא היה טעם שאמרנו •

אם כמות כל האדם וימותו אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני ותיחא למה תלה שלוחותי מייתת האנשים האלו בדרך זו • דהיינו שיכלנו בארץ שהי"ל הכי אם לא וימותו האנשי' האלו בשעם זו לא ה' שלחני ויהי צורך לוייתת

והכא יזה צורך לכת' א העדה אל דחאי שאינו מועיל הקטורת
 מהכא אל עד שפך א תוך העדה אל' כשישראל יוצא ופחת הזה
 והקטורת בידי והכנף מכה בהם אז יאמרו לא בא הכנף אלא
 מחמת הקטורת לפיכך לא רצה לשים קטורת עד שיראו בני
 ישראל שהכנף לא בא מחמת הקטורת אלא משאי והקטורת הוא
 המונע אותנו מעדת ישראל וע"ז זה יראו בני הקטורת הוא ומכפר
 והחטא הוא המימית והסר סכרה זו ומלכס :

והנה פרח מטה אהבך לבית לוי ויונא פרח ויגין נץ ויוגול
 שקדים ואיתא במדרש ולמה שקדים ולא רמונים ולא
 אגוזים לפי שמתלבו ישראל בהם ותימא שאר הכא לאגוזי וכמשלו
 ישראל ג"כ בדכתיב אל גזו אגוז ירדתי ולהימניס נמשלו ג"כ
 כדכתיב בפסח הריוון רקתך ולשקדים לא מצינו שנמשלו ויתכן
 לומר שכונת הווא"א הוא שמה שהוני שקדי ולא דבר אחר לרמז
 שיהיו כלם בלב אחד ולא יהיה פירוד ביניהם כוונ השקדי שהם
 שני לבות ואין דבר מפסיק בניהם ולפיכך לא פרח הווא"א
 אגוזים ולא רמונים לפי שבאגוזי ובאיוניו גש דבר מפסיק בין
 חד לחברו אצל בשקדים אע"פ שהם שני לבות אין דבר מפסיק
 ביניהם כאלו היו אחד :

איתא צנוורא דקדוין ריש פ"ב אתם וגם אתם לרבות
 שלומכם ובאתי האומר לשלוחו צא ותרם תורם
 כדע' ב"ב אל לא ידע דעת דע' ה תורם ככוכבי פחת עשרה
 אז הוסיף עשר תרונות תרומה ופירשו תוס' פ"ה דקדוין פ"ה
 עשרה שתרם אל' ואחר בעי וקאי פ"ה את א"ב ב"ב וכו' אפכא פ"ה
 עשרה שתרם אל' משש וקאי פ"ה את תרונות מ"מ משמע היכא
 דתרם השליח אפי' שלא היה דעת דע"ה בךך תרונות תרומה
 ע"ה ותימא לפי' תוס' למה נויית יש מפרשי' דבשליחם ויכבדת
 דגש מפרשי' שיעניקו אהיה נפקות דדיכא הפך פירש' כיחא אצל
 ויחא ששניהם זה תלמי דיה דהיינו כשמות הבע' הכ מוסקי
 התרומה ושפות התרומה מוסקי בע' ה"ב אל' ויחא נפקא מינה
 לאתוועים ל"מ אצל ועוד ל"מ מה ראה פניה' ל"מ לכוון ולפרש
 פי' אחר ויחא דליכ' שום נפקותא דדינא בכתוב שבין להש"י
 ובין ל"מ בפ"ה עשרה תרונות תרומה וי"ל שלשון כנסיה
 הוא היולי וילת' דמשתנו' לתרי' אנפי האי פ"ה עשרה דקתני
 ארישא קאי' ואל' ארישא דקאי' ארישא דקאי' תורם וקדשת כה"כ
 והוא פ"ה עשרה ודעתו של כה"כ אז דלמא שאפי' קאי דקתני
 לא ידע דעת כה"כ תורם ככוכבי ויחא פ"ה עשרה אז הוסיף
 עשרה מכוכבי ו"מ סבירא להו דהאי פ"ה עשר' ארישא קאי
 דהיינו דוואר שלא ידע דעת כה"כ היה לו לתרם ככוכבי
 שגבול

זו שלא יהיה פקידה הלא יותר טוב שיהיו כדווקא על פני האדמה
 ויהיו לאות לכבי מרי כמו שנעשה בריקועי פחים ויתכן לומר
 פניה שכתבו לא תלין ככלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום
 ההוא כי קבלת חלקים תלוי דכריך לידע מה ר"ל כי קבלת
 אקים תלוי ידוע הוא שכל הנסקלין נתלין ובכונקס ה' כתיב
 באבן ירגמו אותנו כל העדה ואומר קבור תקברנו ביום ההוא
 כי קבלת חלקים תלוי כונת הכתוב לומר שאינו ראוי שיהיה
 תלוי לעולם שהי' כל העובר שאל עליו למה תלוי זה ואומר'
 לו שקבל את ה' הוי כי קבלת חלקים תלוי ולפיכך אין לנין
 אותו על העץ ו"ש משה קרח וכל עדתו אומר' שאין תלונותם
 על ה' אלא שאני כדואי מלפ' הדברים וכמה יודע איפה כי
 דברי גס דברי ה' אלא מיתתם יגיד ויעוד עליהם אם אני
 בדיתי מלכי אינם נריסם גמיה כי אין לו דין וכוונתם ה' אצל
 אכ תלונותם על ה' כרך שתהי' מיתתם שיאכדו ויתוך הקהל
 ולא יודע קבורתם כדי שלא יבואו לפקוד עליהם ויאמרו למה
 מתו אלו במקום זה לפי שהיו מתלוננים על ה' לפיכך אם
 תלונתם על ה' יאכדו ויתוך הקהל ואז יודע כי לא מלכי בדיתי
 ואם ימותו כשאר כל אדם שיש עליהם פקידה ודאי שלכם כגון
 עם ה' ואני בודה וילכו זה שאמר קרח אם כיוונת כל האדם
 ימותו אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני :
ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש ויעל
 המזבח ושים קטורת בה ויבדח את המחתה אל העדה וכו'
ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הכנף
 בעם ויתן הקטורת וכפר על העם וקשה שנראה שאהרן עשה
 הפך מדברי משה שנראה אומר לו שישים אש וקטורת במחתה
 וילך אל העם והוא הפך קודם וכשראה שהחל הכנף נתן קטורת
 ולכא לתרוץ קושיא זאת אמרו' ב' במדרש למה בקטורת לפי
 שהיו ישראל יולמין ויורנגים אחר הקטורת לומר' קם המות הוא
 על ידו ויתו כדו ואביהו על ידו כשרבו חמתים וחמשי' איש אחי'
 הקב"ה תראו שעובר המונ' הוא והחטא הוא המי' ע"כ כיוצא
 למדים שישראל היו חושבים שהקטורת הוא המימית בשאגו משה
 לאהרן קח את המחתה ותן עליה אש ויעל המזבח ושים קטורת'
 אחר אהרן אש ויאוני' שאני הולך בקטורת יאמרו ודאי שא
 להימותנו בקטורת וכוונתו עליו להרגני וינאח אחי נשים
 ומשול' לפני בני ישראל ולפיכך לא עם הקטורת עד שפא ראה
 שהחל הכנף בעם וצריך להבין למה משה האזין לו שישים קטורת'
 וחל' יחא וי"ל שכונת משה היה להציל לאהרן מיד הייחסי'
 שאם לא יהיה קטורת בידי אפשר שיגוף אותו לכך אמר לו ותן
 קטורת והולך ויבדח את העדה ואהרן חשב אם הקטורת יועיל

סדר חקת

זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר וכו' וצריך להבין
 למה אמר זאת חוקת התורה וכי לא יש חוקה כי אם
 זאת ועוד שהל"ל זאת חוקת של פרה אדומה כמ"ש זאת חוקת
 הפסח וי"ל במה שכת' הרמ"ב דג' מיני מצות יש בתורה מצוה
 וחק ומשפט מצוה ומלתא שיש בה טעם כיון השבת משפט הוא
 מעין דכבוד אב ואם ולא תרצח ולא תלחף ולא תגנוב שהם
 דברים שהשכל מחייב לעשותם חוק הוא דבר שאין לו טעם
 אע"פ שלכל חוק וחוק יכולין לבקש לו איזה טעם לחוק של פרה
 אדומה לא מצאו לו טעם שעליה אמר שלמה אחרתי אחכמה
 והיא רחוקה מימינו יען כי יש בחוק הזה שני הסכים בנושא אחד
 שמתהר את הטוה ומטוה את הטוה ולפיכך אמ' בפרשה זאת
 זאת חוקת התור' כלומר כיון שצוה הוזהר אין אתה עושה אותה
 בשום טעם כי אם יען כי היא גזרת מלך כך צריך שתעשה בכל
 התור' כולה ולא תאמר אחי עושה מצוה זאת לפי שהדעת מחייבו
 לעשותה חלף אמור אחי עושה מצוה זאת יען כי גזרת מלך
 היא ולא בשביל טעם הוי זאת חוקת התורה כלומר כיון זאת
 יהיה חוקת התורה כולה :

בחדש א"ר יהושע דסכנין בשם ר' לוי על כל דבר ודבר
 שהיה אמור הקב"ה למשה היה אמור לו טוהאת
 וטהרתו ביון שהגיע לאמור אל הכהני"ל אם נטוהא זה ביה
 תהא טהרתו לא השיב לו באותה שעה בתכרכמו פניו של משה
 כיון שהגיע לפרשת פרה אדומה א"ל הקב"ה באותה שעה
 שאמרתי לך אמור אל הכהני"ל אמרת לי אם נטוהא זה ביה תהא
 טהרתו לא השבתיך זו טהרתו ולקחו לטוהא ויעפר שריפת
 הפרה • וצריך להבין במדרש זה למה בתכרכמו פניו של משה
 ועוד מימי החי' לטון בתכרכמו שאם הוא שנתבייש שלא השיב
 לו אם כן היל"ל באותה שעה נתלבנו פניו של משה שהוא
 מילשון הלכנת פנים וכדי לבא לבואור קושיו או צריך להודיעך
 מה בין הלכנת פנים לברכמות הפנים תדע שהלכנת פנים
 הוא מחמת בושא דאמר ליה בפני רבים אחיה עבירה שעשה
 ומתבייש ואזיל קומקח ואתי חיורא וזהו הלכנת פנים אבל
 ברכמות הפנים אינו נבושה כי אם מודאגה מחמת הדאגה
 שלוקח מתעשים פניו ככרכום מחמת המרה ירוקה שגובר
 על פניו אם כן משה שזאמר בו בתכרכמו פני משה
 צריך לידע מימי החי' הדאגה הזאת ויש לומר ביה
 שאמר

שגובל כתנו כחמ"ו חכמה התרומה באותה קצבה של א' מחמשי'
 והוא פיחת עשרה או הוסיף עשרה כמזל דהאי פיחת אתרומה
 קאי כלומר הקצבה שנתנו כחמ"ס בתורם כבונות והוא פיחת
 לההיא קצבה א"כ בעל כרחין פיחת שתרם א' מששים יען כי
 פיחת אסיפא קאי דהיינו אגובל דהתרומה ולא מצי לתומר
 שפיחת הוא שתרם א' מארבעי לפי שאחר שפיחת קאי אסיפא
 אם תרום הוא א' מארבעי לא מיקרי פיחת לא מוסיף ולפיכך
 כתבו התוספות פיחת עשרה י"ל אסיפא שתרם א' מששים וקאי
 פיחת אתרומה אבל רש"י ס"ל דאסיפא קאי דהיינו הבעל הבית
 והענין הוא דקבר רש"י מאחר שנתנו קצבה רבנן דכשאינו
 יודע דעת הבע"ה יתרום כבונות והאי בע"ה שאמר לשלחו
 לא ותרום ולא גילה לדעתו ודאי קווא דעתיה הקצביה
 דרבנן שיתרום א' מחמשי' ו"כ באמרו פיחת עשרה בעל כרחין
 שהוא א' מארבעי לפי דקאי האי פיחת לבעל הבית ואם נאמר
 שפיחת הוא א' מששים הוא תוספות לבעל הבית מאחר דפיחת
 אבעל הבית קאי פיחת עשרה הוא שתרם א' מארבעים וא"ת
 מאי ביבייהו בין הכי ובין הכי אי אפשר לפחות ולא להוסיף יותר
 מעשרה י"ל דאסיפא ביבייהו כפוק' דאסיפא דא"כ רש"י לעולם
 אינו יכול להוסיף ולא לגרוע מדעת הבע"ה יותר מעשרה ואם
 עבר על דעת הבע"ה יותר מעשרה בין להוסיף בין לגרוע אין
 תרומתו תרומה יען דאמר דקאי פיחת אתרומה שיענין דדעת הבע"ה לית
 ד"מ שאמרו דקאי פיחת אתרומה שיענין דדעת הבע"ה לית
 לך בה הא כיוד אמר לו בע"ה לא ותרום ואינו יודע דעתו
 היה לו לתרום כבונות שהוא אחד מחמשי' והוא פיחת עשרה
 עגובל התרומה ותרם א' מששים אם היה דעת הבע"ה עין יפה
 שהוא אחד מארבעים כמזל דהתורם פיחת מדעתו עשרים
 וכמזל מוסיף לבעל הבית עשרים ופיחת מן התרומה עשרים
 וכן אפשר אם היה בעל הבית עין רעה והוא הוסיף ונגובל
 התרומה עשרה דהיינו שתרם אחד מארבעי אף על פי שאמר
 לו הבעל הבית שתרומו הוא בעין רעה תרומתו תרומה
 מאחר שמה שאמר התנא פיחת עשרה או הוסיף עשר' אתרומ'
 קאי ודעת בעל הבית לית לך בה כמזל שזה יכול להוסיף
 ולגרוע מדעת בעל הבית עד עשר' אבל רש"י דאמר
 דקאי פיחת אבעל הבית אם תרום השליח א'
 מארבעים ואמר ליה בעל הבית לא היה
 בדעתי לתרום חלף אחד מששים
 ודאי דאין תרומתו
 תרומה :

שאחרו ו'ל' במשכה מילכוד גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא
 משה א"כ יוליכו גדול הדור צריך שיתעסק בגדול הדור ומשה
 היה גדול הדור והוא בגדולה יותר מיוסף א"כ לשלם לו שכרו
 שיבא אחד יותר גדול ממשה לקבור אותו לא ימצא גדול ממנו
 בכל בני אדם א"כ בעל כרחין צריך להק"ה לקבור אותו וכמו
 שאית' במ'פ' שלח ויקח משה את עצמות יוסף עמו שכל ישראל
 היו בעוקים בכסף והב' והוא היה נתעסק בעצמות יוסף וגו'
 אמר לו הקב"ה יוסף היה חיוב לקבור את אביו ופניו שהוא
 בנו ואתה לא בנו ולא בן בנו ולא היית חיוב לעסוק בו וקבר'
 אותו וכן אני שאני חיוב לקבור את אבי אטל כן וקברך שאמתי'
 ויקבור אותו בגיא ע"כ . נמצאו למדים שהקב"ה בישר למשה
 דיניאית מנר' שעתיד להטפל בקבורתו עכשיו כשעתיד לומר'
 לו הלכות טומא' וטרה ועל כל דבר ודבר היה אומר' טומאיתו
 וטרתו כשהגיע לאזור אל הכהנים לנפש לא יטמא אז שאל
 משה ואם יטמא מה תהא טרתו לפי שידע הוא שהקב"ה כהן
 הוא והוא בישר לו שעתיד לקבור לפיכך שאל אם יטמא הכהן
 מה תהא טרתו שאם לא יהי' לו טרה לא יוכל לטמא לעולם
 ואיך אמר שישלם כי הוא כהן גדול לפיכך כלל הש"ס לו על
 הטרה ככתבנו פניו של משה שדאן בלבו על אותה הבטחה
 שהבטחתי הקב"ה שלא יתכן לקיימו של היותה על מה שכתוב
 בתורה תכלו בטל וא"כ ודאי שאין הקב"ה וכו' . לטמא ויחמר'
 שאין טרה לטומא וזה של מת ולפיכך ככתבנו פניו ולא אמר'
 כתלבו דאינו הלכתי כי אם דאנה כוונ' שזכרנו :

עוד יתכן לומר במה שאמרנו ז"ל כן אני מגלה סוד זה וגם
 דיוקא דקרא שאמר ויקחו אליך פרה אדומה שהל"ל
 ויקחו לך פרה וגו' והענין הוא שישם גם כן מחמת ענין העגל
 יחד מגדלתו כדכתיב לך דך כי שחת עינך כולל שאם יעשה לא
 היה מוציא ערב רב מוצרים לא היו ישראל חוטאים בעגל
 וכמוא משה גרמא בנוקיס וזו שכתוב ויקחו אליך פרה אדומה
 אליך דוקא אבל לך אני מגלה סוד זה ולא ישראל ובשביל
 הכי יתכן לומר שלא השיב לו באמור אל הכהנים לפי שגם
 אהרן לא היה עושה העגל . אם לא היה ערב רב שקונו עליו
 כיוצא שהגורם הכל היה משה רבינו ולפיכך אמר ואם איך
 מחני נא שהעיקר אני שאני הייתי גרמא בנוקין ולפיכך לא
 השיב סיוק לבני אהרן שאז היה צריך לומר ויקחו אליו פרה
 אדומה כלומר שיקח הטומא לטהרו והשיב לו א"כ ויקחו אליך
 פרה שגלה לו סוד זה שאמרנו לעיל :

וצאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל
 אשר באהל יטמא הגם אמרו ז"ל בגמרא מצינו
 ובצלעו שמוח ובאספו וגו' ולא עוד אלא בשעה שעובקים
 בנגעים ואהלות באים תחת חלונותי ואזוורים לי דוד הבא
 על אשת איש מיתתו ביה ואיך אמר להם בחזק אבל בנולבין
 פני חברו ברבים איך לו חלק לעולם הבא וקשה למה בנגעים
 ואהלות היו שואלים לו זה שאמר הבא היה להם לשאול
 לשהי לזוידים בקדושין וכתובות שהוא בסדר נשים וזוהן דבר
 שווה בנגעים ואהלות בענין בת שבע עוד קשה
 שכפי הנראה דוד הולך הלכות לפי דוגמ' ואחיותם
 ונתר יומה שהלכותיו הוא לדוד שאינה ענין יותר גדול
 הלכות

אבל עדיין צריך לנו לזודעי למה לא השיב לו בארונה שאם
 כשאמר אמור אל הכהנים לנפש לא יטמא ושאל במה
 טרתו וגם היה לו להטוב ויחמר שכבר השיב לו בארונה שאם
 לא היה חיוב וכו' וכל לא היתה שאלה כופלת למה לא השיב
 לו היינו אומרים שלא השיב לו על טרתו לפי שאין טרה
 אבל מאחר שבארונה השיב לו קפאי שהל"ל להשיב למשה
 בשעת שאלתו שכן על דבר ודבר היה אומר' לו טרתו וטומאיתו
 בנידו ולמה לזה לא כתן טרתו בנידו ולכא לתשובה זאת
 צריך להתבונן למה יהיה טרת היות כפרה אדומה דוקא
 יתכן לומר ביה שאמרנו ז"ל חרות' על הלוחות אל תקרי חרות
 אלא חירות שהיה חירות ויולך היות ואם לא היה חוטאים
 ישראל בעגל היו חיים וקיימים לעולם ועל ידי העגל חיה
 היות וכחו הדוכים של טומאית וית כיוצא שהיה סיבתו הוא
 העגל והטומאית העגל אשר עשה אהרן ודמו ז'ל'סוכן
 ביוד'ש'טרת' וזאת כהן ותקפ' על וועשה כהן וקשה וזה

הלבב הפנים או אשת איש כפי הנראה הלבב הפנים יות' חמור
 שבאשת איש בחנק ינטער ובהלבבת הפנים נאמר אין לו חלק
 לכה"כ וא"כ הלבבת פני' חמורא טפי ומאז שהם זולתים פניו
 עליון אשת איש והוא אומר המלכין פני חמורו ברכים אין לו
 חלק לכה"כ ג"כ דוד המלך הלכין פני דואז וחיתופל בעון
 יותר גדול משלו ומאז דוד מלכין פני חמורו וי' לשלבוטם לא
 זה הלכין את זה ולא זה הלכין את זה אלא לעין זיכא שאלו
 לו • ולפיכך כנגעים ואהלות היו שואלים לו שונגעים
 ואהלות למדין דתלת הויא חוקה דכנגעים כתיב וראה
 הכהן את הכגע והכה לא פשה כגע בעור ומראה הכגע עמוק
 יתן העור כגע חרעת הויא מד החוכר שלשה פעמים כגע ואח"כ
 חמר כגע זרעת הויא ש"י שפתם כגע זרעת הויא וכן
 באהלים מוכר שלשה פעמים אהל ואת"כ חומר יטווא דתלתא
 הויא חוקה דכתיב אדם כי ימות באהל כל הכא אל האהל וכל
 אשר באהל יטווא ללמדינו שפתם אהל וטווא ומלמדין
 כנגעים ואהלות דתלתא הויא חוקה קשיא לכת שבע שהיה
 לו פתח לדוד לחמר הכא על הקטנה פטור מניית אלים דמ"ד
 לפי שאינה מותעברת וכת שבע בת שמונה שני' היתה כדמוכה
 כסנהרין פ"ח דף ט"ו ודורות הראשונים מוכן לן דאוליד
 מדכתיב הלא זאת כת שבע בת אליעם אשת אוריה החיתי
 וכתיה ואליעם בן אחיתופל הגילוני וכו' דתניא כל שנותיו של
 דואג אינן אלא שלושים וארבע ושל אחיתופל אינן אלא שלשים
 ושלש כמה הויא להו תלתין ותלת דל שבע דהוא שלמה פש להו
 עשרין ושית דל תרתי כנין לתלת עבורי אשתכח דכל חד וחד
 בתומי' אוליד • ומאז דלמא תרווייהו בתשע אוליד וכת שבע
 בשית ומאז דלתתא בריא תדע דהא הויא לה ולד מעיקר' ע"כ
 והכה כל מה דהביא הגורא לישיב שכן שמונה שנים היו מוליד'
 ודחק עצמה כחה דחיקות באומרו תרתי כנין לתלת עבורי
 ופירש"י שבעה חדשים להריון והשוני לכה ולטורה אפי'
 לא חיששא ל' אוליד לשימא אחריוכא ויולדא חתושבה ליה
 גם לי לא מתישבא שכן שמונה שנים אולידו שלש דורות זה אחר
 זה אלא ט' חדשים להריון ואחד לכה ולטורה בארבע עבורי
 ארבעים חדש שהם שלשה שנים וד' חדשים דל מעשרים ושית ג'
 שנים וחמי פש להו שנים ועשרים וחמי ושני חדשים לאחיתופל
 ואליעם וכת"שבע כמאז כל אחד אוליד כן שבע שנים וחמי
 כשהיו בת שבע השלישית א"כ הויא חוקה ולא יתקרי' קטנה
 וחייב מחמר שהיא השלישית וכתלתא הויא חוקה דלא קטנה
 הויא אע"כ שהיא קטנה בשנים ולפיכך כשהגיע לכגע' ואהלות

דיתמו למדין דתלתא הויא חוקה שאלו לו הכא על אשת
 איש כלומר כיון דתלתא הויא חוקה הכא על אשת איש
 שמוחזקת בתלתא שיוולדת אפי' שהיא קטנה דינו במאי א"כ
 ודאז יוכאן שמייתרו בחנק ויאהר דתלתא הויא חוקה אבל
 יוכאן למדין ג"כ שהמלכין פני חמורו ברכים אין לו חלק
 לעולם הכא לפי שאחור בהלבבת פני' חמורא פעמים אדם
 דכתיב שוכך דם האדם באדם דמיו יפסק כי בגלם חלקים עשה
 את האדם ויאהר דתלתא הויא חוקה לכן המלכין פני חמורו
 ברכים אין לו חלק לכה"כ בין שהיה הלבנה מועטת או מרובה
 מהאומר שלשה פעמים אדם בתלתא הויא חוקה ואין לו חלק
 לעולם הכא :

ולפיכך כל ימיו של דוד היה ינטער על אותו עון עד
 שהגיע לפרק בתולה נשאת ותייאז למה כל
 ימיו ינטער על אותו עון של בת שבע והא דהר בתשובה וי"ל
 שפרק נשאת יש בדברים שסייעין לדוד האחד מה שאמרו
 ז"ל שבא על אשת איש חסורה לבעל ואסורה לבעל אבל אם
 היתה באונס מותרת ע"ש עוד שם בפרק זה כל היוצא למלחמת
 בית דוד גט כריתות היה כותב לאשתו באלו השני הקדמו'
 כבא לעניינינו שדוד המלך אפי' שהדר בתשובה היה ינטער על
 עון זה לפי שהיתה אשתו חסורה לבעל ואסורה לבעל א"כ
 היה חייב על כל ביאה וביאה ולפיכך חמר כל ימיו של דוד היום
 ינטער על עון של בת שבע היינו על הביאות שהיה בא עליה
 דכשם שאסורה לבעל כך חסורה לבעל וכשהגיע לפ' בתולה
 נשאת ושם חמר דאם בא עליה באונס מותרת חמר א"כ בת
 שבע מותרת לי שאין כך חונם גדול ויהמלך וי"כ היתה מותרת
 לאוריה בעלה ומדמותת לאוריה בעלה אחר שנות אוריה
 מותרת לבעול וכו' יתורן קושיא גדולה שאין ח' דוד לאוריה
 שילך לפרק את ביתו ויאהר שבה עליה וברי כבר באסרה
 לבעלה אלא כמה דאמרינן פטור דמיו שוואחר שהיתה ביאתו
 באונס לא באסרה על בעלה ולפיכך חמר לו כן פקוד את
 ביתך וכו' תקררה דעתו כהגיעו לפרק בתולה נשאת אבל
 עדיין קשיא ליה על ביאה ראשונה שהיתה באיסור ונתעברה
 מינו ונמאז שאותו הילד היה מיוחד ואין היה מתפלל עליו
 שלא ימות ועוד מה שאמרו ז"ל שאם היה חי אותו ילד לא היה
 בית המקדש נחרב ואין יתכן להולמו אלא במאי דמיייתי בפ'
 בתולה נשאת כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותן
 לאשתו א"כ אפי' הביאה ראשונה לא היתה אשת איש שעל זה
 תקררה דעתו של דוד כשהגיע לפרק בתולה נשאת :

סדר בלק

וירא בלק בן נפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי ויגד
 מואב מפני העם מואב כי רב הוא ויין מואב מפני
 בני ישראל . והנה הפסוקים אלו לא ראיה זה כראיה זה
 ולא רישא קיפא . ראשונה שתולה הראיה בבלק ולא במואב
 וכשאר ויגד מואב הזכיר מואב ולא בלק . וגם כן
 בוין מואב לא הזכיר בלק . עוד קשה שבלק בראיתו לא
 הזכיר כי אם ישראל דכתיב את כל אשר עשה ישראל לאמורי
 וכשאר ויגד מואב מפני העם בעבור לא הזכיר לא ישראל ולא
 בני ישראל אלא עם . וכשאר ויין מואב מפני בני ישראל
 בוין לא הזכיר לא עם ולא ישראל אלא בני ישראל שה"ל
 ויגד מואב מפני עם ישראל ולמה נשתנו בג' שמות ישראל .
 ועם . ובני ישראל . לכזו אל תירון הדברים אלו נקדים לך
 קודם מה שצריך הוזהר בפרשת בלק למה נקרא שמו של
 בלק בן נפור ומישיב שהיה לו נפור אחד עשוי על ידי כוכבים
 ומזלות והיה מודיע לו עתידות וכל מה שיש בעולם לפיכך
 נאמר וירא בלק בן נפור שהוא ראה שישראל לא היו יכולים
 על סיון ועונן אלוהי שהקב"ה יסרן בידו דכתיב אל תירא
 אותו כי בידך כתיב אותו וגו' וישראל האמור כאן בפסוק את
 כל אשר עשה ישראל לאמורי אינו על עם אלא על הקב"ה
 שנקרא ישראל דלעילא וראה בלק על ידי הנפור את כל
 אשר עשה ישראל דלעילא לאמורי שנסרם ביד משה וראיה
 לזה מן הוזהר פ' שמות וז"ל אמר רבי אבא האי פסוקא הי"ל
 הנה עם ישראל או בני ישראל ועמו ממונו אלא מהו עם
 בני ישראל . עם מבני ישראל ממש מההוא ישראל דלעילא .
 דחשיבו העם בני ישראל הוו ולא עם ה' . וכתיב ויקחו מופני
 בני ישראל ולא כתיב מופני עם בני ישראל אלא מופני בני ישראל
 ממש ע"כ . הנה כוונת המאמר כך היא ידוע הוא לידועי
 חן שיש למעלה ישאל סבא וישראל נער . ישראל סבא
 בסוד חכמה ובינה שהם הוציאו את וז"ל ונקראו בניו כיה
 דמיימי בווהר פ' ויחי תרין בכין אית לי להקדוש ברוך הוא
 ואינן ת"ת ומלכות . וישראל דהיינו היהודים נקראים עמו
 וזה שאמור הכתוב הנה עם בני ישראל ממשע שחושבים המצריים
 שאנו עם מבני ישראל ולא עם מיישראל דלעילא ז"ל שרבי
 אבא דחשיבו דעם בני ישראל הוו ולא עם ה' דהיינו ישראל
 סבא ולפיכך אמרי בסוף ויקחו מופני בני ישראל . מפני בני
 ישראל ממש דאינון וז"ל מופניהם ויקחו כתיבו לודין מהקדמות

וי נדה לא זורק עליו טמא הוא וזרק להבין למה קורא לאמר
 פרה מי נידה הי"ל מי הואת וז"ל שאמר פרה לא בא לכפר
 לא על עון העגל ככו"ל ואמר ז"ל בשבת מה נדה ממוח' במשא
 אף ע"ז ממוח' במשא כנדה מנח דכל טמא טומאת ע"ז נקרא
 טומאת הנידה והמים המזרחין נקראים מי נדה ולפיכך אמרו
 מי נדה לא זורק עליו כלום' מים שזעברין טומאת ע"ז הטמאה
 כנדה . בחדש א"ר אחא בשם רבי חנינא בשעה שעלה משה
 למרום שמוע קולו של הקב"ה שהיה עוסק בפרשת פרה אדומה
 ואומר ליעזר בני אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שנים א"ל
 רבש"ע עליבוס ותתנוכיס ברשותך ואתה אומר הלכה בשם
 אומרה א"ל עתיד דזיק אחד לעמוד ולביעור שמו ופותר
 בפרה תחילה אמר משה יהי רצון שיהא זה יוצא מחלני א"ל וכן
 יהיה דכתיב ושם האחד אליעזר . וקשה טובא למה שאל משה
 מה השיב לו הקב"ה מן המשמע שאל משה איך אמר הלכה
 בשם אומרה מאחר שעדין הכל ברשותו ולא פסק שום אדם
 הלכה ומאחר שעדיין שום בריה לא אמר כלום איך יתכן
 למימר אליעזר בני אומר והו קושייתו של משה וא"כ תשובתו
 של הקב"ה שאמר עתיד דזיק אחד לעמוד וכו' ופותר בפרה
 תחילה אין התשובה לדברי משה דהו קושייתו של משה
 דמאחר שלא נולד עדיין איך יתכן לומר אליעזר בני אומר
 עוד קשה למה התפילה לא אמרה בתחילה אלא הויתין עד
 סוף כל הדברים כשמוע שאמר אליעזר בני אומר באותה
 שעה הי"ל יהי רצון שיהא זה יוצא מחלני ויש לומר ביה
 דמיימי ספר הקנה וגם רמז בווהר בספרא דנביעותא שאלו
 השבעה אלפי שנין הם שניים לבריאה ואפשר שזהו מה שאמרו
 ז"ל שקדמה התורה לתק"עד דורות לבריאות העולם ואין
 להרהר בזה רק להקדמה בעלימא וכוה נסתפק משה כשמוע
 שיקדוש ברוך הוא שאמר אליעזר בני אומר וכו' אמר ודאי
 זה אליעזר הוא משייטה ראשונה לפי שעליונים ותתנוכיס
 ברשותו ועדיין שום אדם לא אמר דבר א"כ ודאי שזה אליעזר
 הוא משייטה ראשונה א"ל הקב"ה לאו הכי אלא עתיד דזיק
 אחד לעמוד ולביעור שמוע ופותר בפרה תחילה או אמר
 יהי רצון שיהא זה מחלני מאחר שאמרת שעתיד לעמוד
 ולפיכך לא התפלל ויקודם לפי שהיה סוכר שזה
 ליעזר הוא משייטה שבערה ואין יתפלל
 שיהא מחלני אבל כשאר הקב"ה
 עתיד לעמוד אז התפלל יהי
 רצון שיהא זה יוצא מחלני ;

אלו שכסאמונות עולם חזקורים ישראל לבד הוא על ישראל סבא
 וכסמוכרים בני ישראל הוא על ז' וכסמוכרים עם בני ישראל
 או עם לבדו כשיש לשון עם אז הוא מדבר על ישראל . וזהו
 כבוד לתירוץ מה שהקנינו לעיל מה שראו בלק הוא מה
 שעשה ישראל לאמוריה והיינו ישראל לעילא שאמר אתם ביד
 משה זה הדבר שום אדם לא ידע שהוא דבר גסתר רק בלק
 ידע לפי שהוא היה בן גפור שהגפור הודיע לו מיו נסר אמורי
 יוד ישראל אבל מואב עבר מורא בלבו ונחמת עם כי רב הוא
 נחמת עם דוקא וזע"פ כן היו רונים ללחום בהם . ומה שלא
 יצאו להלחם הוא מפחד בני ישראל בני ישראל ממש כמזכר
 השם ז' הוי ויקן מואב מפני בני ישראל ולא מפני עם ק"ל :
 ודרך פשוט נוכח לומר ביה דמיינת קרא בפרשת ויחי
 ואני נתתי לך שם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד
 איורי חבריה ובקשתיו וזה שאמר וירא בלק את כל אשר עשה
 ישראל והיינו יעקב מה שעשה לאמורי בהיותו עדיין מת
 יספר ולפיכך אמר וירא שהוא ראה למרחוק והנה בישאל
 היו שני דברים ישראל וערב רב וז"ש קרא ויגר מואב מפני
 ים זה על כן כי רב הוא אבל מ"ל לא הוי חשיב להו אלמלא
 ב"א היו ישראל באמצע ח"ש ויקן מואב מפני בני ישראל דכפיש
 וכותייהו ולא מפני עם שהוא ערב רב וק"ל :

שכרו כלומר בדין הוא שיטול הכהונה ;
 עוד יתכן לומר אליבא דמ"ד הנני בותן לו את בריתי שלום
 שלום ממלאך המות והנה שר המות הוא חיי ארוכים
 כמה דאמרנו ז"ל בגו' ומתות כלומר בחיורה שבחמורת מתן
 שכרו דכתיב כבוד את אביך ואת אחיך למען יאריכוך ויוד ונחתי
 בשלום הקן למען ייטב לך והארפת וימם הרי שאמר לו אביך
 עלה לבירה לקיים מצות שלום הקן ובחירתו כפל וית הוי
 ארוכת ויזו של זה וכו' למען יאריכוך ויוד לעולם שכולו ארוך
 כמאז שארוכות ימי הוי ויתן שכרו של מצות ולפי שגו' הילודים
 למות לא ניתן להן שכרו בעלמא דין ופנחס כשומר נפשו
 למיתה כמות דמיו ח"כ בדין הוא שיטול שכרו מהם חיים ארוכי
 שהוא אחד חיינו בעבורי על קדוש שמי ח"כ בדין הוא לתת לו
 שכרו בעלמא דין שהוא החיים הארוכים הוי הנני בותן לו את
 בריתי שלום שלום ממלאך המות והיינו מיוש ששכר מצות בהאי
 עלמא ליכא ובדין הוא שיטול שכרו בעה"ז לפי שכמות דמיו :
במרש ילקוט פנחס זה ליהו ותימי' דלמה תלי תבי' בללא
 תביא שם הוא להודיעני מיי הוא ליה בא ה"ל
 ויהו זה פנחס אבל כשפנחס תולה אותו באיהו לא יודע לי מיי
 ויהו וימי פנחס ועוד שכבר יונקו שהוא אמר דליהו מבני בניה
 של רחל וא"כ באמרו פנחס זה אליהו אז לא יודע לי מיי הוא
 פנחס ומכ"ש אליהו וגם זה קשה שמינו שאמרו לו מיי בתן כהן
 בבית הקברות והשיב שקברי עכוס אינן ממואזים וח"כ כהנא
 הוא ואיך הוא מבני בניה של רחל אלא יוכן ביה שאני הכתוב
 ואלעזר בן אהרן לקח לו וזבנות פוטאל ודרשו ז"ל שפספס
 ביצרו דהיינו יוסף ח"כ אמו של פנחס אתי וזבני בניה של רחל
 דאיהו יוסף ואביו הוא כהן ותישב הענין דאיהו כהן ואיהו
 מבני בניה של רחל . וכחזור לענינינו למה תולה פנחס
 באליהו וי"ל כמז"ל לכן אמור הנני בותן לו את בריתי שלום
 שלום ממלאך המות ידוע הוא בדרך טבע שאין המיתה באה
 באדם אלא מחמת תגבורת יסוד מן היסודין על חבירו
 ויזעט זיעט מתגבר והולך עד שימות אבל אם היו ארבע
 יסודות שבהם . כמשקל אחד בשווי לעולם לא היה
 מת והנה פנחס בלי יו"ד עולה קצ"ח אם תחלוק היוספר
 הזה על ארבע יסודות לא יוכל להיות שיה היוספר לכל
 אחד ואחד ששני יסודות יהיה להם ח' ו' ובשני יסודות
 מ"ט מ"ט וזוה יהיו יסוד גובר על חבירו וזה עשה הקדוש
 ברוך הוא הוסק לו יו"ד שעולה פינחס ביו"ד עולה ר"ח
 וכשתחלק יוספר זה יהיה כ"ב לכל יסוד . ויהיו היסודות

סדר פנחס

מרש פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן אמר הק"ה בדין
 הוא שיטול שכרו וקשה לכיזר יוכל לקחת שכר'מין
 דין והלא שר מצות בהאי עלמא ליכא . וי"ל ביה דמיינת
 זיבר דכאותה עשה פרהה נשיות מיונו וכתעברו בו נשית
 ביה ואביהו כמאז שכפי זה נשיות עכשוו היא נשיות של נדה
 ואביהו שכר יתנו וקודם כתיב למה נכנסו נשיות של נדה
 ואביהו בפנחס בנעשה זה וי"ל שגרב ואביהו הקריבו אש זרה
 אמרו בן שלום ג"כ הגביר אש זרה דאיהו אש של חיימות
 וינשה"ר וזא פנחס לכבות האש זה כשפרחה נשיותו ויזנו
 קתעברו כגופו לתקן את אשר עוותו בהקריבים אש זרה וינח'ת
 נשיות של נדה ואביהו נתעברו בתוך פנחס והם נשיות של
 גופי' שכבר מתו ח"כ בדין הוא שיטול שכרו דהיינו הכהוב' שלא
 יהיה לו ובחלת לו מחמת אותו נעשה שעי' אותו נעשה נתעברו
 כוכשיות נדה ואביהו ונתקנו וראוי לכהונה וזו שאמר הידרש
 פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן אמר הק"ה בדין הוא שיטול

סדר מטות

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך וקשה דויה שיכתיב יסלננקמת מדין למיתת משה וי"ל דהא דמיתתו הגורם שאל אותו המין את ר"ע כד קביר למשה בויחי טביל אילימא בויחי הא כתיב מי מודד בשעלנו מים אלא במורא ומי מהניא א"ל אין דכתיב ואשר לא יבא באל תעבירו במים מכלל דטבילת אש יותר מעליא מטבילת מים וזה הדבר לא למדינן אלא מילחמות מדין ואם היה מית משה קוד' בקינות מדין לא היה נודע דין זה שטבילת אש מהניא והיא יותר טובה מטבילת המים ואזי לא היה להם לתרץ קושיית אותו המין לפיכך אמר הקב"ה נקום נקמת המדינים ומשם ילמדו דטבילת אש מעליא מטבילת מים כדי שלא יהיה קושיא למיין לומר וואחר שאלקיבס הכהן כי קבר למושה בויחי טבילת מים נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף את עמך :

בבה תזכה בלילה ודומעתה על לחיה אין לה נמנחם מפל אוהביה כל רעייה בגדה בה היו לה לאויביה' ויש להקד' למה היתה בזכה בלילה ולא פיוס ועוד ומהו דומעתה על לחיה דזהו פטעו שהזכרה דמעותין יורדת על לחיו ועוד מה דסמיך אין לה נמנחם ויכל אוהביה דמיוכי יתיי שיהי לה נמנח' ומאחר שהיא בזכה בלילה ואין אדם רואה אותה לזוהי חס היו רואים אותה בזכה היו מרחמים והיו מדברים על לבה . וי"ל דכונת הכתוב כך בבה תזכה בלילה בלומר מיה שהיא בזכה בלילה שראתה שדומעתה על לחיה ואין לה נמנחם ויכל אוהביה והפירש שיש בין כביה לירידת דמעות הוא שהכביה הוא בקול וירידות דמעות הוא מיעושים ויחיות פאכ לב וכשראתה שזוררת דמעות על לחיה כל היום ואין נמנחם לה לפיכך לא היתה בזכה פי אש בלילה כדי שלא ישחוו עליה אויביה וכפל ה"ל בכה תצפה יתכן לומר שבזכה עם השכינה פדכתיב בכל צרתם לו צר הוי ככה תצפה כלומר עם כה תצפה :

גלחה יהודה ויעובי מרוב עבודה היא יטבה בגוים לא מאח' מנחם כל רודפיה השיגוה בין הזגרים . ותייחא מה בא לחדש על יהודה יותר מכל העולם כל העולם כשנפוליש בגלות אלו כיד אלו יש להם צער גדול ועוד יי"ש ויעובי ומרוב עבודה ודלוי שהעבד הוא עני . ונריך לעבוד לרבו מיה שיגור עליו . וי"ל שאם יסול עבד גוי בין העבוס אותו העבד לא יקרא עני וען כי לא חדר ורחם עליו וכותבים מפת בגו ומיין עשתהו אבל כשגלה יהודה לא חוקלי' ומכלו ואינן שותין מיים

בשנה שיהיה שלום ביניהם וידוע הוא שכל יסוד ויסוד יסול ארבעה יסודות וכשתחלק הכ"ב על ארבע יסודות יהיה כונת לכל יסוד י"ג וכתב עשה מלאכו רוחות ולא אמר ירוח לרמוז שהרעב אליהו מארבע רוחות של ארבע יסודות שהוא ארבע פעמים י"ג שעולה כמנין אליהו וזה שאמר הילקוט פנחס זה אליהו כלומר ארבע יסודות של פנחס הם שאליהו בעצמו ולא שאליהו הוא יסוד אחד נפרד לבדו ומארכה יסודות אלא מורכב מרוחניות של ארבע יסודות של פנחס הוי פנחס זה אליהו :

ובמדרש צרור את המדינים והכיתם אותם למה כי צוררים הם לכם ומכאן אמרו חכמים הבא להרוג השכם להורגו רבי שמעון אמר שכל המחטיא את האדם יותר מיורגו שההורגו הורגו בעולם הזה והמחטיאו הורגו בעולם הזה ובעולם הבא ע"כ . ונריך להבין מאי האי דקאמר למה כיון שהפסוק מותן הטעם בנצרו כי צוררים הם לכם ואין שייך לשאול למה אלא כמקום דשלא יש טעם ומכל לתרץ כמה דמיתתו הגמרא בקווא ויאמר ה' אל משה אל תגר את יואב ואל תתגר עם מלחמי' וכי מיה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא פשה משה ק'ו בעצמו אמר ומה מדיינים שלא באו אלא לעזור את יואב אמרה תורה צרור את המדינים והכיתם אותם . ויואבים עצמן לכ"ש אמר ליה הקדוש ברוך הוא לא כשעתה על דעתך עלתה על דעתי . וכו' ע"כ מניינו למדיה שיען הראוי היה להכות את יואב גם כן ששניהם ביחד היו ולמה אמר הכתוב צרור את המדיינים לבד וזהו שאמר למה כלומר למה מדיינים ולא ויואבים ויתרץ דהבא להרוג השכם להורגו רבי שמעון אמר שכל המחטיא את האדם יותר מיורגו ומניינו בכזבי שדרשו ו"ל שאמרו לה שלא תשיע

אלא לגהול שבהם שהוא שקול כנגד כל ישראל לפיכך גור שיצרו את המדינים והכיתם אותם שכן מפרש קרא וואיל על דבר כזבי בת נטוי מדין הרי שהגורם שלהם הי' על דבר כזבי שכינה להחטיא כל ישראל והיינו שרנוכ היתה להחטיא למושה חשיב להו למדין כאלו החטיאו כל ישראל :

או העבודה תכבד עליהם מחמת תשעות כח ח"ש הכתוב גלתה
 יהודא ועיניו שנקרא עני שאין לו לאכל ואז יראה בעיני אפי'
 עבודה קלה לעבודה רבה היו ותרבו עבודה וטעמו מאי כי
 היא ישה בגוים לא מצאה מנוח כאשר עבדי העמי' שעובדים
 ואוכלים ואדרבה מהעבודות היא מנוח להם ושאין להם למנוח
 מאין יתפרנסו והעבודה בלא"ה נריבה לעשות כי בזעת אפך
 תאכל לחם ח"כ העבודות יהיה מעט מנוחה שאוכלים ושותים
 ואין חושבים כלום אבל יהודא היא הלכה בגוים לא מצאה
 מנוח גמחת האכילה שאין אוכלים יהיה ג"כ להם שאלה
 שמכירים אותם ליהודי' היו כל רודפיה השיגוה בין המזרים ;
חטא חטאה ירושלים על כן לכידה היתה כל מצבדיה
 היזילה כי ראו ערותה וגו' ונריך לרקדק למה כפל
 הלשון באזינו חטא חטאה שהל"ב חטאה ירושלים על כן וכו'
 ועוד דלא מתקרי חטא ענין ע"ז ובפרט שמה פעמי' וההירוס
 הנביאים לכל יעשו כדבר הזה והמה עשו דח"כ פשע מתקרי
 ולא חטא דחטא הוא שגג ועוד מה תשלוט גוול היא על כן
 לכידה היתה שהל"ב על כן גלו ומארכם • וי"ל במה שמצינו
 בעטן העגל ג"כ שאמר משה אלא חטא העם הזה חטאה גדולה
 ולמה קראו חטא לעגן העגל כדבר פי' במקומו שזה טועים
 באמרם לעשותו אמונעי כדכתיב עגל ומסכה מסכה ומש וכן
 בירושלים היו מקטרים למזלות ולכוכבים בכונת שיהו אמונעים
 להלך טוב בעדם להקב"ה כמצי' שגגה בידם שאין הקב"ה
 רוצה אמונעי והמה היו טועים כדבר זה שכן כתוב ומאז חדלנו
 לקטר למלכת השמים וכו' כמצי' שהיו סוברים שכל הרע' הבא
 עליהם היה מחמת שחדלו לקטר לאמונעים וטעות הוא בידם
 כמו טעות העגל כמצי' שאותו טעותו שטעו בעגל דכתי' אלא
 חטא העם חטאה גדולה חטאה ג"כ ירושלים וחס' הכתוב חטא
 חטאה ירושלים כלומר אותן החטא שחטאו במדבר חטאה
 עכשו ירושלים על כן לכידה היתה להורות לה' שאין העונש
 בא להם מחמת שחדלו להקטיר דח"כ היה להם לגלות ויעל
 אדמתם ולא להיות לכידה ביניהם אלא היא חטאה בע"ז
 דיומאה כנידה נתן לה מדה כנגד מדה שיהיו חושבים אותה
 כנידה כדכתיב סורו טווא קראו למן ומשם תדעו כי חטאה •
 בעבור עבודת כוכבים ומזלות שהקב"ה אמר לא יהיה לך
 אלקים אחרים על פני כלומר שבביל פני שאין ראוי להקביל
 פני התלך בכל שעה ומשום הכי תשים לך דבר אמונעי עכשו
 כששמו אמונעים אמרו כל רודפיה השיגוה כי ראו ערותה גם
 היא כראות ששילם לה להיות כנידה אמרה ודאי שחטאתי

בהשמת אמונעות היו גם היא באכזה ותשב אחר ;
ידו פרש נר על כל מחמדיה כי ראתה גוים באו ומקדשה
 אשר צייתי לא יבואו בקהל לך ובמדרש את מוצא
 בשעה שנכבדו גוים להיכל ככנסו עמונים ומואבים עמיהם
 והיו הכל רצין לבזו כסף חזה ועמונים ומואבים רצין לבזו את
 התורה כדי לעקור לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' •
 וקשה למדרש איך דרש הספוק הזה שהנה מן הכתוב נראה כי
 ראתה גוים באו ומקדשה אשר צייתי לא יבואו בקהל לך תשמע
 שהגוים האלו הם עמוני ומואב והנה לא מצינו הגוים האלו
 שפרשו ידו על שום דבר ועוד שהמדרש אמר כשנכנסו גוים
 להיכל ככנסו עמוני ומואב עמיהם דאלו לא הונו ככנסין גוים
 לא הונו ככנסו עמוני ומואב וכן הקרא' תשמע שהגוים שנכנסו
 הם אשר צייתי לא יבואו בקהל לך ולא ראי זה כראוי •
 וי"ל שסיפא דקרא' שאמרת לא יבואו בקהל לך הוא נתינת
 טעם לרישא דהיינו ידו פרש נר וכונת הכתוב הוא כך כפי
 דרשת המדרש נר איהו עמוני ומואב כמו דאיתא במדרש נרור
 את ההדיונים כי נוררים הם לכס ודן משה ק"ו ויהי יודינים
 שלא באו אלא לסייע אמר והכיתים אותם' מואבים עמיהם לאו
 כ"ש וכן יש לדון ק"ו ויהי מדיין שלא באו אלא לסייע ונקראו
 נוררים עמוני ומואב לא כ"ש כמצי' שמה שאמר הכתוב יד
 פרש נר הוא הנר הנזרר דהיינו עמוני ומואב על כל מחמדיה
 היא התורה הנקראת חמדה כדאיתא בגמרא שבת חמדה
 גבוהה אתה רונה וכו' ויהי שפרש ידו נר הוא לפי כי ראתה
 גוים באו ומקדשה וידוע הוא שזלת אשר הוא כמו מלת
 כי שהוא נתינת טעם וזהו כונת הכתוב למה הנר פרש
 ידו על התורה ולא על דבר אחר ודא סיפא כמדתן מטיע' אשר
 אמרת לא יבואו בקהל לך ;

במסרה שלשה מיריתי דזיק הוא ה' כי פיהו מיריתי ואכני
 לא מיריתי כי מירו מיריתי • ואזינו ז"ל אם
 רואה אדם שיסורין באים עליו יתודה ויאמר דזיק הוא ה'
 כי פיהו מיריתי ומצינו גם כן שאמר הכביא הנני כשפס
 אותך על אמרך לא חטאתי כמצי' שפירת החטא כחשב
 לעון אחר וילכד העון בעצמו וזה שאמר ראה שיסורין
 באים עליו נריך שיתודה ויאמר דזיק הוא ה' כי
 פיהו מיריתי וחס' אמר יאמר ואכני לא מיריתי
 או יחשב לו לשני עונות עון החטא
 ועון כפיר' החטא היו כי מה מיריתי
 דהיינו שתי מירידות ;

סדר מסעי

וכבית דין של מטה לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו
על אבות והאר"ל כתב כשהוא עון שהוא מויד פוקד עון אבות
על בנים דוקא עון אבל בחטא לא יומתו אבות על בנים ובני'
לא יומתו על אבות איש בחטאו ימות בחטא דוקא בשלשה
הקדמות אלו כנא לענייננו שר' יהושע שאל האבות אכלו בוסר
שהם בית ראשון ושיני הבנים תקהינה בית שני שהם ישראל
שלא חטאו בעון למה יהיו לבוזים השיב לו התינוק קב"ה לא
עביד דינא בלא דינא אבותינו חטאו ואינם ואבחנו ועונותיה'
סבלנו לפי שחטאו בעו' והמוטא בעו' פוגם בב"ד של מעלה
ותופש את ישראל אבי' במחשבה לפי שהוא רמזו בב"ד של מעלה
שהוא המחשבה העולה על הכל כידוע לודעי חן ו'ש הלא ה'
כלומר הלא מה שחטאו אבותינו היה בה' שחטאו בעו' אם כן
פוקד עון על הבנים אפילו שנהיה צדיקים שניתו חטאנו לו
שלימה נחרב הבית שני בשביל שנאת חנם ולמה גלו ישראל
למצרים בשביל שנאת חנם שהיה להם עם יוסף ח"כ זו חטאנו
לו זה החטא חטאנו לו כבר ואתיא כההיא דאומר כשאוהבים
מועשה אבותיהם בידיהם ואו פוקד עון אבות על בנים ואפילו
שבבית שני לא היה בהם עו' וכולם כשרים מאחר שהיה בהם
שנאת חנם פוקד עון אבות על בנים השלישי כמ"ש האר"ם שבעון
שהוא מויד פוקד עון אבות על בנים וו' שלא אבו בדרכיו הלך
מודאמר ולא אבו הוי מויד א"כ לא ימשיך לך איך אבות אכלו
בוסר ושיני בנים תקהינה לפיך ח"ד יהושע איני זו מכאן עד
שאבדנו ויש סו' ג"כ למה שאמרנו לעיל שזו חטאנו לו מודבר
על שנאת חנם לפי שהיה לו לכתוב הלא ה' זה חטאנו לו ואו
מלת זה קאי לשם הוי"ה כלומר הלא ה' אכל מודאמר או לא קאי
אהוי"ה לא החטא בעצמו שחטאו לו פעם אחרת ודרך רמזו שזו
עולה אהבה הוי הלא ה' אהבה חטאנו לו שלא היה לנו אהבה:
עוד יתכן לומר ששאלת רבי יהושע הוא בדור עצמו ואינו
מכית ראשון לבית שני באמרו בית שני בעצמו למה
נחרב יתכן שלא כיונא עשרה צדיקים כיון כדקום הוי מי נתן
למוסיפה יעקב וישראל לבוזים האף יספה צדיק עם רשע
והשיב לו התינוק הלא ה' א חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלך
והנה מן הכתוב נראה שמדבר בהווה ועבר הווה היינו
חטאנו לו ועבר היינו ולא אבו בדרכיו הלך ואף תהיה
תשובה לרבי יהושע שקשייתו הוא בדור אחד בהווה.
ויתכן לומר שזהו תשובת התינוק לעולם דקדושה צריך הוא
לא עביד דינא בלא דינא ואם תאמר איך נכסה צדיק עם
רשע יש לומר שנתא בעל חוב וקום לבנות חובו הרשע

בגמרא גיטין ת"ר מועשה בר"י בן חנניא שהלך לכרך גדול
שכרתי ח"ל. תינוק אחד יש בבית האסורים ויפה
ענינים וטוב רזאי קוונתיו שדורות לו תלתלים. הלך ועמד
על פתח בית האסורים אמר מי נתן למוסיפה יעקב וישראל
לבוזים ענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו חטאנו לו ונומר
אמר מובטחי בו שמונה הוראות בישראל העבודה שאיני זו
מוכחן עד שאפדנו בכל מיוון שפוסקים עלי אחרו לו זוש
עד שפדאו בויוון הרבה ולא היו ימים מועטים עד שהיה
הוראת בישראל ומו' ר' ישמעאל בן אלישע כ"ג ע"כ. וקשה
מה ראה ר' יהושע בתינוק זה שנסע העבודה שאיני זו מכאן
עד שאפדנו בכל מיוון שבעול' והלא ק"ל אין פודין את השבוין
יותר מכדי דמיהן בזה י"ל טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף
אבל עדיין קשה דמיה חכמה ראה בו לכל הדברים האלו.
וי"ל בזה שנקדים קודם בכונת הכתוב דקשה בכתוב למה
הוצרך שני שמות לומר ישראל ויעקב ושם המוסיפה ביעקב
וכהנה בישראל לא ידוע הוא ששני שמות נקראו ליעקב כשנקר'
בשם יעקב הוא מלשון עוקבה ורמזות והיינו דכתיב כי עת
צרה היא ליעקב וכשנקראים יעקב עת צרה קיימת קיימיו.
וזהו ששאל ר' יהושע מי נתן למוסיפה יעקב וישראל לבוזים
כלומר אם ניתן למוסיפה יעקב שהיינו בית ראשון ניחא
שנקראים יעקב כשאין טובים אבל וישראל שהם בבית שני
צדיקים לבוזים ח"ו עביד דינא בלא דינא אבל קשה עדיין
קונית רבי יהושע למה לא נקט פסוק (אחר) (וי"ל שכשראה
התינוק בבית הסוהר אמר תינוק מה חטא בודאי שצדיק הוא
זכיה תינוקות כהונו יונא ויוניו כדקום שבעבור עשרה
צדיקים היה רוצה להציל היוקום שבעבורם ולמה בירושלים כל
כך תינוקת של בית רבן שהם ודאי ישראל שאין בהם חטא למה
לא עמד וזכום * זהו ששאל וישראל לבוזים בתמיה) והשיב
לו אותו תינוק שלשה תשובות באותו פסוק בעצמו ואע"פ שלא
זכרו תנועת הפסוק בעצמו משיב אותם וכן היה הלא ה'.
זו חטאנו לו. ולא אבו בדרכיו הלך. ויובנו בשלשה הקדמות
שחלקים בשני הפסוקים אלו כתיב פוקד עון אבות על בנים
וכתיב לא יומתו אבות על בנים ויתרץ בנתיבן כשאוהבים
מועשה אבותיהם בידיהם כאן באין אוחזים ויש סדר אחרת
בבית דין של מעלה פוקד עון אבות על בנים שכן מצינו בגמרא
שבת בעון נדרים בנים ומיתם הרי שפוקד עון אבות על בנים

בשכיל חטאו דהיינו זו חטאנו לו בהונו ומי שהוא נדון עכשו
אפשר כדור אחר קודם לזה לא אבו בדרכיו הלך וזהו בתחייב
זה עם זה וזכיר הוא ה' :

עוד יתכן לומר דרך הלנה שואל ר' יהושע מואר שחיוב
בין הכתרים לא היה כי אם ארבע וזאת שנה אם כן
גלות אחר ומבא לו וזהו שאל מי נתן לנוסיסה יעקב וישראל
לבוזים כלומר איזה סיבה סיבה לגלות אלו והשיב התינוק
הלא ה' זו חטאנו לו כלומר לא לא היה שחטאנו בנזר ונתערבנו
בגוים וכיטלנו אות ברית קודש היינו עובדים ארבע חזות
שנה וחמ"ס לא היה עוד גלות אלא כיון שראה שכנבנו בת"ט

שערי עומתה הוצרך להוציאם קודם זמנן וכתאריך הגלות היה
בארבע גלויות של אדום מדי בכל יון הלא ה' זו חטאנו לו
וגם בידבר לא אבו בדרכיו הלך ולסיך גגור עליוני ארבע
גלויות אלו שכן אמרו ג"כ במדרש שזותה הליכה שבכו העם
זסיבת המורגלים ליל תשעה באב היה ונקבעה בכיה לדורות
וזו מה שהשיב לו התינוק הלא ה' זו חטאנו לו וזהו מ"ש בעל
ז"ב בשם יתקבל אחד אלה ימסעי בני ישראל אדום מדי בכל יון
וכפי הקדמה זו וכל לומר שזהו כונת הכתוב בזה שאמר משה
שלא בא ביד תשלב שרצונו של משה היה שיטלח המשיח האחרון
ולפי שנתערבו בגוים הוצרך להוציאם קודם זמנם ביד משה
ואחרן שאלו לא הפירו בריתו היו יושבים בנזרים עד תשלוט
הד' חזות ולא היה עוד גלות כי היה שולח להם הגואל האחרון
וזהו כונת הכתוב אלה ימסעי בני ישראל כלומר אדום מדי בכל
יון היה בעבור אשר יבאו ויארץ ינזרים על נבואתם ביד משה
ואחרן דהיינו שיבאו קודם זמנן שאם היו שומרים ברית היו
יוצאים על יד גואל האחרון ההוא שאמר משה שלא בא ביד
תשלב :

ו כתוב משה את ומוציאם למסעיהם על פי ה' ואלה
ימסעיהם למוציאיהם הנה כל המסעות האלו
יתכן לדורשם ולשון ויהי בנמנם וקדם שנסעו וקדמונו של
גולם והנה ו"ש הכתוב ויכתוב משה את מוציאיהם למסעיהם
כלומר כתב כי זהו שיבאו מגלות ונזרים שלא בזמנו היה
בשכיל ומסעיהם שנסעו וקדמונו של עולם והפירו בריתו
בנזרים ועבדו ע"ז ו"ש ואלה ימסעיהם למוציאיהם זהו הוא ו'
הוא וא"ו הענין כלומר זה הסיבה בעצמה של מסעות אלו
בעצמם תהיה סיבה למוציאיהם מואר ישראל בני ואלה ימסעיהם
למוציאיהם :

א ו יתכן לומר שאלו לא היו בזמנם בדיבת המורגלים לא היתה
נקבעה בכיה לדורות והיו כנכנסים לארץ תפק ולא היה
צריכין לכנסו כל אלו המסעות אלא כשהם אמרו נתנה ראש
ונשובה ונזרימה ואמרו ז"ל במדרש שאין ראש אלא ע"ז דכתיב
ויהי דוד בא עד הראש נמצא שרצו לכנסו וקדמונו של עולם
ולפיכך עכב אותם במסעות וזה כנגד מדה והיא היתה
סיבה להוציאם מוארץ ישראל כי נקבעה בכיה לדורות היו
ואלה ימסעיהם למוציאיהם כלומר ואלה המסעות גם כן הם
סיבה למוציאיהם כלומר להוציאם מן הארץ בגלות אחר :

) (* * * *)
ספר הדברים
(* * * * *)

ב מדרש אלה הדברים אשר דיבר משה זס"ה אלה עשית
והארשתי דמית היות אהיה כיוון וכו' ויהו אלה
עשית והארשתי אמר רבי שמואל בר כחנן אלה חלקיך ישראל
עשית במדבר והארשתי לכם למה שהיה משה חפיים עליו ואומר
לי שלא נח שזעתי לו דמית היות אהיה כיוון דמיתם את
הגזרה ליוזרה זאת הנטיעה למו שנטעה אוביךך ואערכה
לעיניך . וצריך להבין מה שיוכתב יש באלה עשית והארשתי
באלה הדברים ויהי הוקשה לו בפרשת אלה הדברים שהוכרח
להביא ז"ש הכתוב אלה עשית . ויש לומר שכן הכתוב משמע
שאלו הדברים דיברום ויעבר לירדן ירמו וכן הוא האמתי
ואין אמר אחר כך במקוון במדבר בערבה מול סוף וכו' שזה
אינו על יד הירדן ונחיות זאת הקשיא וגם קושיא אחרת
שכתוב אלה הדברים ולא אמר ואלה הדברים שנאמרו אלה
הדברים משמע אותם הדברים ומוש שדיבר כבר במדבר
ויוחיות קושיא אלו הביא פ' אלה עשית והארשתי שזה הפסוק
מורה שחור ותובא על הראשונות דכתיב דמית היות אהיה
כיוון וחושב שיש לפני שכתב אוביךך ואערכה לעיניך מה
שעשית נמצא שכפי הפ' הזה יודבר משה באלה הדברים ולא
התחיל בוא"ו אלא אלה סתם להורות על ועשה עגל שסבל
לבעשה ומשמע שניתן להם שני עטרות לכל אחד ואחד ובשכיל
העגל אמר הוד עדיך ועליך הו אלה קוסל את הראשונים
ישראל

ישראל מדאמר לה הדברים אשר דבר הוקשה ליה ודאי מודהם
 ומדייק אחר דקרא שהיה לו לומר קרא זה שדבר משה אל כל
 ודאי שנדברו ומה נרץ לומר אשר דיבר ודאמר אשר דבר
 הם דברים אשר דיבר כבר . באיזה מקום במדבר בערבה .
 ומה נורץ להיות סוויבים לירדן פעם אחרת ז"ש קרא אלה
 עשית והחשתי כלומר בשביל שהחשתי דמית היות אהיה
 פמוך לזכותך ואערכה הדברים פעם אחרת לעיניך שבוה
 תדע שאני שוכח אע"פ שהחשתי לכן הוזהר להבא אל עדין
 נרץ לדקדק בפי אלה עשית והחשתי שהי"לל דמית שאהיה
 כיוון מה ת"ל היות אהיה כיוון . ויש לומר שגילת אהיה הוא
 קודם שאני אומר על ידי משה בהוציאת מוצרים אהיה שליחי
 אליכם ואתם עשיתם לפני עג"ש דמית היות שם אהיה
 כיוון שזכרתי היות אהיה כיוון ומג"ל כיוון למימר
 שהיה שכתה לפני כסא כבודו . ועוד מה שאנו אומרים ואין
 שכתה לפני כסא כבודך ואין אנו אומרים אין שכתה לפניך
 ועוד למה מן הטוב אינו שוכח ומן הרע שוכח דכתיב אלה
 תשכחה ואנכי לא אשכח ואם כן קשיא קראי אהדי שכתה
 אחר אלה עשית והחשתי וכו' אערכה לעיניך משועשעו שאינו
 שוכח וכינר אומר אלה תשכחה . ויתכן לומר שבמידת
 הדין לעולם אין שכתה ומוציא יען כי מוכיח הדברים לעשות
 דין אל מדת החסד אינו היה וזכר את העונות ומעולם לא
 היה עושה חסדים אלא כל עון שעולה לפניו ומכפרו מיד
 ומה נמצא שאלה תשכחה לפניו ולפיכך מושפע חסדים
 לעולם לפי שרואה את ישראל לעולם חסדים שכן מדתו
 יעביד ראשון ראשון אבל לפני כסא כבודו הוא מדת הדין אין
 שם שכתה לפי שכל דבר שעושה האדם כתבו זה ונפרע מינו
 ואם עשה טוב לתת לו שכרו ועל זה כאמר אלה עשית
 והחשתי אבל לעולם במדת החסדים יש שכתה מן העונות
 דוקא לפי שמוכפרים מיד דכתיב מוי אל כיוון נושא עון ועובר
 על פשע דזהיבא תיתי שחברו עוד שדאי לא יעלו על
 לב לעולם וזה שאמר דוד המלך ע"ה וחומר לחסדך אך טוב
 לישראל חלקים לבדי לבד דלא יענא מה רוצה לומר אך
 טוב לישראל אם נאמר אך טוב לישראל חלקים אם כן
 ישאר וילת לבדי לבד בלבד בלי שייכות בתוך הפסוק ואם
 נאמר חלקים לבדי לבד אם כן מי הוא טוב לישראל אלא
 יתכן לומר שם אהיה עולה כמינין אך שהוא ד"ה זה שכתוב
 אך טוב לישראל שהרי הוציאם ממצרים אפילו שהיו גוי

מקרב גוי ועוד שאמר למשה אהיה אשר אשר אהיה אהיה
 בגלות זה עומם ואהיה בגלות אחרת נמצא שם אהיה
 טוב לישראל לעולם הוי א"ך טוב לישראל אבל חלקים
 שהוא מ"ה דוקא לבדי לבד ואם כן קשיא פעם אחרת שם
 אהיה הוא רחמים וא"ך אומר שאינו שוכח מן העונות דכתיב
 דמית היות אהיה כיוון . ולכא לתרץ קשיא זו נרץ
 לדקדק בפסוק מה שאמר היות אהיה כיוון דכתיב
 סלקא דעתך שיהיה יהיה כיווני וגם הוא על השכחה
 הוה ליה למימר דמית שהאל שוכח ויש לומר דמלת כיוון
 רוצה לומר כיוו כ' והענין הוא כך שם אהיה רוצה בכמה
 מקומות כמובאר בוואר דאהיה תליתאה הוא בזכירה וגם
 ריווה בוואר גם כן אהיה הוא בת"ת נמצא שם אהיה שהוא
 חסדים פשוטים ויש אהיה דייקן מתערים מינה והיינו כינה
 ויש אהיה דאינו דין ורחמים אם כן מה שאמר אך טוב
 לישראל היינו שהוא ריווה בכתר ששם חסדים וגומרים ואינו
 טוב לישראל לעולם אבל באהיה המוציאם ממצרים הוא
 כלול דין ורחמים שכלל ר"ת של שלשה אבות עולים ב"א
 והשלשה אבות בתוכם כלולים חסד דין ורחמים וזה השם
 הוציאם ממצרים והנה ישראל חשבו ששם אהיה לעולם הם
 חסדים פשוטים אבל זהו דוקא ששם אהיה ריווה בכתר אבל
 יש שם אהיה שהוא ריווה למטה ג"ב והיינו מה שאמרנו לעיל
 בג' אבות וזה אין שכתה לפניו לפי שיש בו דין זה שכתוב
 קרא דמית היות אהיה כיוון כלומר כיוו כ' שהוא בכתר רוצה
 לומר כל אהיה שתמונה תחשוב שהוא רחמים פשוטים כמו
 אהיה שבכתר עליון הוי דמית היות אהיה כיוון כמו כ' :
בכה תבכה בלילה ודויעתה על לחיה נרץ להבין למה
 בכו בוא"ו ותבכה בה"א ועוד אמרו זה לשוני
 ודויעתה על לחיה שאף על פי ששערי דויעה לא נכעלו באותה
 שעה נכעלו הוי ודויעתה על לחיה . תמצא בין בכו תבכה
 סוף תיבות ו"ה ואמרו זה לשוני כי חזק הוא מיונו כלפי
 ה' דברו שאמר שפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו
 משם שהרי שפגו בוא"ו של השם דאינו קודשא ברוך הוא
 כידוע לוודעין הוי בכו בוא"ו שכתבתך מעליהם כדבתיב
 אל תעלו כי אנני בקרבכם ומחמת שגרמו סילוק לקודשא
 ברוך הוא מילא פגומים בשכינה שהיא ה"ה האחרונה ולפיכך
 נגזר שיבכו לעתיד וזהו בכו תבכה ומחמת שגרמו בכו
 בוא"ו באמנם כי חזק הוא מיונו כבכה לעתיד בה"ה הוי בכה.

תבכה וזה שלא עלתה דמעתה לשמים יחכן לומר שאותם הדמועות לא היו דמעות של תשובה אלא דמעות של צרה כמו דכתיב גוי נתתי למיכס ולחיי למורטוס וכאן אמר ודמעתה על לחיה כמנא שהיא בוכה בסיוכת שהאומות מיכס אותה על לחיה ובשביל זה לא היתה דמעת עלה לשמים שלא היו דמעות של תשובה אלא דמעות של צרה :

עוד יתכן לדרשו לשבח ק"ו דמעותיו של עשו הרשע וזה שני דמעות ושליש שהוריד עשו הרשע נכתבו למעלה וגרם לנו את כל הרעה הזאת כמו שדרשו ז"ל על פ'תשקיימו דמעות שליט ומכ"ו וק"ו בכזיתיה של כנסת ישראל ואפשר שזה יהיה כונת הפסוק בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה כלומר אל"פ שהיא בוכה בנסת דכתיב תבכה בלילה וגם בגלות הנקרא לילה דמחוי ששכחת אותם ועזבת אותם ונסתלקת מעליהם בכל זאת דמעתה על לחיה ר"ל על לוח יח להקסס ומרעו של עשו כדכתיב ונתתי נקמתי באדם :

במסרה דקוק הוא ה' כי פיהו מריתי ואנכי לא מריתי כי מרה מריתי יתכן לפרשה כמה שאמר דוד הנביא קך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך ודרשו ז"ל על שאמר במכני ה' ונסתי אל"ה הקב"ה לא תוכל לעמוד בנסיון ולפיכך הוכרתי לחטוא למען תצדק בדברך כן אומרת כנסת ישראל דקוק הוא ה' כי פיהו מריתי מודה אני שוריתי אל"ג שאנכי לא מריתי ואת"ע על מה שחטאתי בע"ז בבית הנקדש הוא לפי שאתה אומרת וקם העם הזה וזנה אחרי אלקים אחרים אל"כ למען תצדק בדברך הוצרתי לפסוע היו כי מרו מריתי לפי שאתה אומרת כי מרו כלומר שעתיד למרוד לפיכך מריתי היו כי מרו מריתי :

עוד יתכן לומר אופן אחר ביוסרה זאת כמה שאמרו ז"ל ראה אדם שיסורין באים עליו יפסעס ביועשיו פשעש ולא מנא יתלה בטיטול תורה וצריך להבין במאמר כיון שאמר פשעש ולא מנא איך יתלה בטיטול תורה שאם יש שטיטול התורה איך יתכן עון גדול מזה ואיך אומר פשעש ולא מנא וי"ל שהיסורין באים על האדם מדה כנגד מדה כמו שאמרו ז"ל אשלוס נתגאה בשערו לפני נתלה בשערו שמשון הלך אחר עיניו לפני נקרו פלשטים את עיניו הרי שהיסורין באים מדה כנגד מדה וז"ל ראה אדם שיסורין באים עליו יפסעס ביועשיו לידע אם חטא עון דמיווי דיסורין שבאים עליו אם מנאם מכוננים כפי מה שחטא אזדאוי וסורין האלו הם כסרה לעשות אותו עון לשונג ובתהודות על השונג יתכפר לו כפי מה

שדרשנו בסדר האינו עי"ש ולפיכך אמרו ז"ל ג"כ אם ראה אדם שיסורין באים עליו יתודה ויאמר דקוק הוא ה' כי פיהו מריתי כי אז בוידוי מוכיח ליה שיתכפר לו העון מכל וכל ומאחר שפאו יסורין עליו מסיבת אותו עון אבל אם פשעש לראות אם עשה עון דמיווי מהיסורין שבאו עליו ולא מנא עון שעשה שיהיו דמיוו ליסורין שבאו עליו אז יתלה שהיסורין באו לו מחמת בטיטול תורה שהיא כוללת כל הגון . וזהו יוכן הגמ' מריתי ראה אדם שיסורין באים עליו ומנא שבער עון דמיוו לו יתודה ויאמר דקוק הוא ה' כי פיהו מריתי אבל אם פשעש ולא מנא היו ואנכי לא מריתי שלא מנאתי עון דמיוו ליסורין שבאו עליו יתלה בטיטול תורה שהיא כוללת כל מיני מריוו' שבטולס היו כי מרו מריתי וזהו מ"ש הנביא על מה אבדה הארץ ויאמר ה'על עזבם את תורתי שבכל עוד שהיו עוקקים בה היתה התורה מעניה ומזילה כשטבלו ממנה כל מיני יסורין שבטולס יכולין לבא עליה ואפי' הארץ יכולה ללקות בעבורה שגם התורה נקראת ארץ החיים והאילנות ילקו בעבורה שגם התורה נקראת עץ חיים וזהו על מה אבדה הארץ שהארץ לא חטאה ולא ידעו פירושו עד שאמר הקב"ה על עזבם תורתי שהיא כוללת כולי עלמא ומה דאית ביה :

צמרו רז"ל על עזבם את תורתי שלא ברכו בתורה תחילה דקשה דמאי ל"מ אם ברכו בתחילה או ברכו בסוף ומדאמר שבתחילה לא ברכו ומכלל שזעיקו שבסוף היו מברכי' אל"כ על ויה חרה האף הגדול הזה שכן כתיב ואכלת ושבעת וברכת וכתבי לכו לחמו בלחמי וכפי התורה עשו . וי"ל בזה דמייטי הגו' דברקות ק"ו לחייב לברכת המוניא וזה כשהוא שבע ויברך כשהוא רעב לכ"ש למה דנו הק"ו הזה מחמת שהוא רעב ללחם ואוכל אותו לתיאבון הא אם היתה אכילה שאין לבו חפץ בו שעושה לו רע אין צריך לברך שאינו שבע ממונו . קד התורה אם היו אהבים אותם ונמאיים לשמוע דבר ה' כששומע ממש כאלו אבל אכילה טובה שכן היה רצונו וכן כתב הזוהר פותח את ידך ומשביע לכל מי רצון בטהור רצון שנתמלא רצונו לטעום מזונו דבר חייב לברך תחילה וזו שאמרו על מה אבדה הארץ על שלא ברכו בתור' תחילה מכלל שזעיקו לדית רצונם בה שאו היה תאבי' לבלב מוכנה היו דכים ק"ו ומה כשהוא שבע ויברך כשהוא רעב לכ"ש מדלא ברכו תחילה ומשע שאינם רעבים לתורה ולפיכך אבדה הארץ על עזבם את תורתיה שלא היו רעבים ללחמיה של תורה היו על ויה אבדה הארץ על עזבם את תורתיה ודרשו על שלא ברכו

בתורה תמילה כלומר מאחד שלא ברבו בתורה תחילה ולא
דנו ק"ו ש"מ שזכו תורתו ואזין חפזים בה :

סדר ואתחנן

צענרה כא ואראה וגו' ויתעבר ה' בי למוענכם ולא שמע לי
והנה צריך לדקדק שמון הפסוק מושוע שעבשו
נתעבר בו ה' דאל"כ הוה לו לכתוב ולא שמע אלי יען נתעבר
עלי בני מדינת קדש בעבורכם ונדאמו ויתעבר ה' בי למוענכם
ולא שמע אלי מש יוע שאותה עברה היתה באותה שעה אחר
שנתחנן לעבור בארץ וי"ל שכן הוא כיון שמינו בחדר שאמרו
מפני מה לא נכנס משה לארץ כדי שלא יאבדו תקותם מתי
מודבר לפי שנאמר בידבר יתמו ושם ימותו כשראו שנתנו משה
ואהרן ויורים אמרו יש תקוה לאחריתנו לפיכך כשהתפלל משה
לעבור אל הארץ אז ויתעבר ה' בי ואמר תניח בני במדבר ואתה
תכנס לארץ כשם שהיית רועה אות' למינים קן ו"כ רעה אותם
אחר מיתתך זהו ויתעבר ה' בי למוענכם למוענכם דוקא שלא
אניח אתכם בידבר ואכנס אני לארץ וכשכיל זה לא שמע לי ;
לא יהיה לך אלקים אחרים על פני גקוד תחת יוד של פני
בפתח אע"פ שכפי הדקדוק אין שום קושיא שהיא נקוד'
פתח של ה"ד היא של הגון ולפי שיש לו שני טעמים רביעי
ואין פסוק כל דבר שיבא בסוף פסוק וצריך פתח ויקד קוץ
ולפיכך בטעם סוף פסוק נקודות הגון קוץ וטעם דקרינן
בס"ת שהוא רביעי נקדיתו פתח והיא הפתח תחת ה"ד אבל
היבא דאיכא למדרש דרשין כיוון דלא יהי' לך אלקים אחרים
על פני קשה שחלת על פני מיותר שה"ל סתם לא יהיה לך
אלקים אחרים אלא דור אנוש חטאו בדבר זה אז הוה לקרא
בשם ה' דהיינו שאין אנוש אינו ראוי ליהנות גבוה על כל גבוה'
שיבא שכל כל השפלים בכל שעה לשאול מיוזב דבר ויה ירצה
אלא נשים האנושי בינו ואכנסו בשאל לאנושי והאנושי ישא
למלך בשעת שהוא יודע שהוא פנוי ואינו מן הראוי שכל שעה
ושעה לראות את פני הנהלך ו"ש קרא לא יהי' לך אלקי אחרים
בסיבת פני הוי על פני כיון על אודות ישראל דהיינו בשכיל
פני שאין ראוי לראותם בכל שעה שזו תבא לטעות לעשות
לך פסל וכל תיווכה אשר בשמים כיון ששעו הבאים אחר דור
אנוש שדור אנוש הוי יודעים שאותו כוכב הוא האנושי ויודר
איש ואיך היו סוכרים שהוא אזה לפי שחזינו היו שאלו ולפיכך
יקד פתח תחת היוד והכונה היא כך לא יהי' לך אלקים אחרים

בשכיל פני כנו' לפי שהוא פתח לעבור על לא תעשה לך פסל
וכל תיווכה אשר בשמים ועל לא תשתחוה להם ולפיכך נקוד
פתח שהוא מלשון פתח בסגול דהיינו פתח פתוח ללא תעשה
לך פסל ;

עוד יתכן לומר בזה שאמרו ו"ל אנכי ולא יהי' לך בדבדו אחד
נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכול לשמו'
ולפיכך נקד שעל פני בפתח לומר לך ששני דיבורי' לא בפתחה
חד נאמרו עוד אמרו ו"ל שכל עשר דברות בדבור אחד נאמרו
ולא שמעו ישראל כי אם אנכי ולא יהי' לך לפי ששמיים יראה
בדברו ובאותו רגע שינאו נשמיים הרגישו בשני דבורים אלו
וזהו שרמזו בפתח תחת היוד לומר לך לא אנכי ולא יהי' לך לבד
נאמרו בפתחה חדה כי אם עשר דברות בפתחה חדה נאמרו
ולפיכך נקוד פתח תחת ה"ד שהוא עשר לרמזו לך שכל העשר
בפתחה חדה נאמרו ;

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרי' ויוציאך ה' אלקיך משם ביד
חזקה וברוע נטויה ע"כ צינן ה' אלקיך לעשו את יום
השבת וקשה טובא דמכאן מושוע שיזנה את ישראל שיטמרו את
השבת בעבור שהוציאו ממצרים ופ' יתרו נראה אכזא דכתיב
כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל
אשר בהם וינח ביום השביעי ע"כ ברוך ה' את יום השב' ויקדשו
ביום כי כתיבת טעם של השבת הוא בשכיל כי ששת ימים וינח
ביום השביעי וכו' ולכא ה' ביאור קושיא זאת נבאר קודם
הפסוק בענינו שאמר ויוציאך ה' אלקיך משם ביד חזקה וברוע
נטויה ע"כ צינן וכו' מושוע שאלו לא היה מוציאו ביד חזקה
וברוע נטויה לא היה יזנה על השבת וי"ל בזה שאמרו ו"ל
וישב הים לפנות בוקר לאיתנו ח"ת לאיתנו אלא לתכנו
הראשון תנאו התנה הקב"ה ביעשה בראשית שיקרע לישראל
ואמרו ו"ל הים ראה ויגוס וילמד שגילה הקב"ה זרועו ונתנו
על זרועו של משה ואז הים ראה ויגוס וז"ה נטי ימייך תבלעמו
ארץ נמוא שארוע הנטויה הוכרח לים שיכזב וקריע ים סוף
היא הוכחה שהקב"ה ברא שמים וארץ דכתי' לאיתנו ואמרו ו"ל
לתנאו הראשון שהייתה עוון בכריתית העולם וכל זה עשה
הקב"ה להודיע לכל הבאים שהוא בורא עולם מיוחד שגיבה
את הטבע ו"ש ישה ויוציאך ה' ממצרים ביד חזקה וברוע נטויה
דהיינו ששעה אחרת ויוצית' לכתי' ביד חזקה ישלחם וברוע
נטויה שהוא קריע ים סוף והכל להודיע שהוא ברא את העול'
ע"כ צוין ה' אלקיך לעשות את יום השבת שהוא הוכחה לכרית'
העולם ולכן תלה זה בזה שיותר השבת ביציאת מצרים כגון ;

לא תרצה כדבור זה של לא תרצה נמצא שינוי בין ואתחנן
 לותרו כי באחד כתוב ח"ת של לא תרצה בקיץ ובא'
 כתוב ח"ת של לא תרצה בפתח • וי"ל בדרשת הסמוכות לא
 תרצה לא תנאף לא תגנו' בזה שדרשנו בפ'נשא ואיש' את קדשו
 לו יהיה וכו' ואיש איש כי תשטה אשתו דהיינו מאחר שאינו נותן
 נדקה יבא לידו עניות והוא חושב' שהוא רועה וזמית ולפיכך
 יאבד הון והולכת היא וזכה ג"כ וגם העניות מביאו לגנו' וידוע
 הוא שהלבין פני חבירו כאלו שוכך דם יש שני מדות במי
 שאינו נותן נדקה יש מי שסגור את הפתח בפני העני ואינו
 אומר לו כלום והעני חושב' שעתיד להביא לו נדקה ויומתין
 שם ונתבייש מעוברים ושבים ואילו סומקא ואתי חיורא זהו
 שאמר לא תרצה בקיץ דהיינו שתסגור הדלת שכן קיץ הוא
 מלאן וקיץ הכהן שהוא סגירת הכף כך זה לא תרצהו בסגור'
 הדלת הוי לא תרצה בקיץ ויש מדה אחר' שיבא העני לדפו' על
 הפתח והפתח יהיה סגור ויורד ופותח לו ויש ליכנס מעל הפתח
 וזכרו אותו נמצא שרמזו בפתיחת הפתח הוי לא תרצה בפתח
 שכן כך ובין כך תבא לבעבור על לא תנאף ולא תגנוב לא
 תנאף בזה דכתיבכא לעיל ואיש את קדשו לו יהיה וכו' ואיש
 איש כי תשטה אשתו • ועל לא תגנוב דכתיב לא יבזו לגנב
 כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב' שהעניות אינו זוכיה מדה טובה
 הוי לא תרצה בפתח לא תרצה בקיץ :

עוד יתכן לומר שבדיני נפשות התלמד חובה יכול באותו
 יום לחזור וללמד וזאת אבל התלמד וזאת אינו יכול
 לחזור וללמד חובה באותו יום ואם למד כאלו שופך דמים וז"ש
 אם למדת וזאת לא תרצה בפתח שתפתח פיה ללמד חובה
 באותו יום וגם התלמד חובה אם יודע ללמד וזאת ולא למד
 אע"פ שהוא יחיד ורוכס פתחו לחובה נחשב לו כאלו הרגו לפי
 שאם היו שומעין טענותיו ואפשר שהיו חוזרים בהם ומלמדים
 וזאת נמצא זה שקיץ פיו מלהפוך בזכות נחשב לו כאלו הרגו
 הוי לא תרצה בקיץ :

עוד יתכן לומר בזה שאמר ו'ל כי רבים חללים הפילה
 ועגומים כל הרגויה כי רבים חללים הפילה זה ת"ח
 שלא הגיע להוראה ויורה ועגומים כל הרגויה זה שהגיע
 להוראה ואינו יורה נמצא בין כך ובין כך בין הפותח פיו
 להורות בלא זמנו בין הקיץ פיו ולהורות בזמנו כולם נחשב
 להם כאלו הרגו נפשות ז"ש לא תרצה בפתח אם לא הגיע
 זמנו כלומר אם תורה קודם זמנו יקרא עליך כאלו רצחת
 באותה פתיחה לא תרצה בקיץ רועה לומר אם הגיע זמנו

להורות וזאת קיץ פיה מלמורו אותה קפויית פה יחשב עליך
 כאלו רצחת הוי לא תרצה בקיץ :
 ובגמ' דשבת ח"ר יהושע בן לוי בשע'ה שילד משנה מלפני
 הקב"ה כל שטן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן היא
 ח"ל כתתיה לארץ הלך אבל הארץ אחר לה תורה היכן היא אחר
 לו אלקים הבין דרכה הלך אבל יש ואמר לו אין עמודי אצל תבואם
 אחר לו אין כי שבאמר תבואם אחר לא כי היא ויש אומר אין
 עמודי אחרון וזוית אחרו באווינו שמענו שיענה חזר ואמר לפני
 הקב"ה רבש"ע חפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה ח"ל כך אבל כן
 עומם הלך אבל משנה ח"ל תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא
 ח"ל וכי מה אני שהקב"ה נותן לי תורה ח"ל הקב"ה ליושנה משנה
 בדאי אתה אומר לפניו רבש"ע חמודה גמחה יש לך שאתה
 משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעגמי ח"ל הקב"ה
 למשה הואיל ומועטת עמך תקרא על שייך שבאמר זכרו תורת
 משה עבדי וגו' ע"כ • והנה המאמר הזה כולו מתקשר ראשונה
 שאין אדם שואל על דבר ח"ל ראה חסרונו והלא התורה היא
 כעלמיה ועיני כל חי ויעוף השמים נסתרה כחאיתא ביודרש
 כזון שהתורה היתה קשור' בזרועו של הקב"ה ח"ל השטן מהיכן
 ראה אותה שלא בשמים היא כדי לשאלו תורה היכן היא •

ועוד מ"ש הקב"ה נתתיה לארץ קשה שה"ל מיד נתתיה לבין
 עומם ע"ק למה הארץ השיבה אלקים הבין דרכה שהל"ל כזון
 שאמר הים ותבואם אין ביך יהיה לה להשיב לא כי היא ע"ק
 שהקב"ה ח"ל נתתיה לארץ וזוה לו להלך אבל יש ותבואם ע"ק
 השטן כשאמר לו הארץ אלקים הבין דרכה למה לא הלך מיד
 אבל הקב"ה והלך לחפש ויוקום למוקום ע"ק למה חיפש בכל
 המוקויות ולא חיפש בכני אדם והלא שעות גמור הוא שיעלה
 בדעתו של ארץ בעצמה נתנה וי"ל בזה שכתבו התוס' בשבת
 תורה היכן היא ח"ל וז"ל וכי שטן לא היה יודע מ"ת וי"ל דאמרין
 במדרש לפניו ילך דבר שטררו הקב"ה לשטן בשעה מ"ת שלא
 יקטרג לומר איומה שעתידה לחטוא לסקו מ'יום וכו' הרי שטררו
 וין העולם בשעת מ"ת וזמניו שאור כהר דינור בוקע שבעה
 ריקיעים וכן תראה בהיות בהיר בשחקים סי' כהר דינור וזוה
 כהר דינור שהוא מויעת החיות נושאות כסאו של הקב"ה זיעת
 שלהם כ"כ מאיר תורה דכתיב בה ותורה אור והיתה קשורה
 בזרועו של הקב"ה מ"ש שיהיה אורה בוקע בכל הרקיעים
 וכשנתנה לישראל פנה זיוה פנה הדרה מן השמים כדכתיב
 לא בשמים היא לליכך כשבא השטן וראה שפכה אור של תורה
 מן השמים ענה ואמר תורה היכן היא שפכה זיוה ח"ל הקב"ה

בתתיה לארץ רצה לרמוז בדברו נתתיה למי שמשים עצמו בארץ והשטן שהוא מולך זקן וכסיל לא הבין הדברי' והשכנתנה לארץ הלך אלל ארץ ח'ל תורה היכן היא הארץ לא יכלה לומר לא כי מאחר שאמר הקב"ה נתתיה לארץ ואם ביתה אומר' לא פי היתה מוכחת דברו של הקב"ה אלל אמרם חלקים הבין דרכה בלומר חלקים הבין דרכה של מלכה זאת שאמר לך נתתיה לארץ אבל תהום יום יכלו לומר' לא כי היא בדכתי' תהום אמר לא כי היא יום אמר אין עמודי לפי שאינן מוכשים דבריו של הקב"ה הלך אלל הקב"ה ואמר חסתי בכל הארץ ולא מצאתי' ח'ל אטומה אזי אמרתי לך נתתיה למי שמשים עצמו כארץ לך אלל בן עמרם דכתיב ב' והאיש משה עביו ונאמר מכל האדם אשר על פני האדמה שראיה השטן שמהלל את משה בענוה בקש להכשילו אולי יבשל ובהחיל להללו ואומר תור' שנתן לך הקב"ה היכן היא ולא אמר לו תורה היכן היא לא שנתן לך אולי יתגאה לבו של משה' אז השיב לו משה ומה אזי שהקב"ה יתן לי תורה ולא קבל מומנו הגדולה ח'ל הקב"ה למשה משה בדאי אתה וזה הדיבור היתה פדי להראות לשטן עצונותו של משה אז השיב לו משה חמד גנוה שאתה משתעשע בכל יום אזי מחזיק טובה לפניי אמר הואיל ונעשית את עמך תקרא על שוך לפיכך אמרתי לשטן נתתיה לארץ ואתה שאת עמך בארץ ח'ל וכרו תמות משה עבדי

עוד יתכן לומר ג' כי שמה שאמרנו ל' כשעלה משה למרום בקשו מלאכי השרת לשורטו וכו' ואמר לו הקב"ה שיחא' להם תשובה התחיל משה ואמר תורה מה קתוב בה אדם כי ימות באוהל וכי ימות יש בכס וביוקום אחר אחרו ז' שהשיב משה בתיב אזי ה' חלקך אשר הוצאתך ונאמר חזקם כלום למצרים ירדתם למרעה השתעבדתם וחזור לכל הדברות ולא הזכיר אדם כי ימות באוהל כדאן ויש אמרו שהטענה היתה אדם כי ימות באהל ז' ודאן ואלו דברי חלקים חיים כשהשיב להם בעשרת הדברות היה בלוחות ראשונות ואמר שגברו הלוחות ופרחו האותיות לשמי' ועלה משה פעם שנית התחילו לקטרד אמר להם עפשו אין לכם קטרונ דכתיב אדם כי ימות באוהל וכי ימות יש בכס בשלז' לוחות הראשונות שהיה חירות מולך האותיות יבולם לומר כל מה שהם מקיימים יבולם אזי לקיים ג' ח'ל תנה הודך על השמים אבל עכשו בלוחות שניות שגזר מית' פעם אחר אין לכם פתחון פה בתורה ח'ל' ובזה נבא ל' השטן ראה שפרחו האותיות לשמי' וכתתיה' עצתו הלך לולאכתי לשוט בארץ אחר הימי' בשעל' משה למרום וקבל התורה בחשאי שכן אמרו ז' לוחות ראשונות שנתנו

דקולו קולות לפיכך לא נתקיימו אבל לוחות שני' שכתב בחשאי לפיכך נתקיימו ולכך נקראת תושי' כדפירשו התוס' אחר שירד בא השטן ולכו שמה שבתורה פרחו לשמים שהיא ראה אותיות פורחות שלעביו בשתברו הלוחות לפיכך של תורה היכן היא שחשב להיות דואר אור תורה כמו שהיה מקודם שנתל לכך ח'ל תורה היכן היא שחשב וזה ח'ל הקב"ה נתתי' לארץ והכונן היא נתתיה למי שעשית להיות עפר ורצה לרמוז לו שאין לך לקטרד שגם כל המלאכים שתקו בעטנת אדם כי ימות באהל הוי נתתיה לארץ הלך אלל ארץ ח'ל אקים הבין דרכה ג' כדברה לו ברמוז יען כי ראתה שהקב"ה לא גילה לו אלל ברמוז והוי שאמרו אקים הבין דרכה כמו אקים לא תקבל דהיינו שופטים וכונן הארץ היא לאמר לשטן שהיא דאמר הקב"ה נתתיה לארץ הוא כמו וכל הארץ באו מצרימה ר'ל לבני אדם לפיכך אמר לו לקי' הבין דרכה שהם השופטים לבני אדם והשטן חשב שאומר לו הארץ שמה שאמר הקב"ה נתתיה לארץ הוא מקום טהור דלקי' הבין דרכה דוקא לכך הלך אלל הים שקרא' שלו הוא ארץ ג' וכו' והוא ארץ ג' ג' עולם מעיני כלמי ומשם מדאמרה הארץ חלקים הבין דרכה ודאי קרקע הים הוא ואמר הים אין עמודי חשב השטן שיכוב יותר עיווק הלך אלל תהום אמר לא כי היא זכרי' להבין למה שוכה קתהום מן הים כדוברו שהל' ג' אין עמודי כמו שאמר הים ויתכן לומר שהים יש לו קרקע שנקר' ארץ ג' ולפיכך הים אומר התורה אין עמודי אבל התהום שאין בו ארץ אומר' לא כי קלומר שטומה למה אתה שואל אם התורה עמודי וכלל הקב"ה אמר נתתיה לארץ ואזי שם ארץ אין כי הוי לא כי היא בלומר שם ארץ אין כי הוי תהום אמר לא כי היא יום אמר אין עמודי הלך אלל הקב"ה ואמר חסתי בכל הארץ ולא מצאתיה וקשה למה לא הלך לשואל לבני אדם שעליהם באמר והארץ נתן לבני אדם ויהי שקנה עקד קנה רבו' וי' שהשטן ידע שכל אויות העולם לא רנו לקבל את התורה כמו שאמר ז' ה' הופיע מיה פארן וילמד שחור הקב"ה וגו' ולא נשאר בכל האויות וזו שירנה לקחת אותה אלל ישראל וישראל חטאו בעגל ופרחה התורה לשמי' אמר ודאי כשאמר הקב"ה נתתיה לארץ אינו לבני אדם לפי שאויות העולם שהאשונה לא קבלו ואיך יקבלוה בשכי' אחר האות' כל העונש' ישראל ודאי שלא נתג' להם לפי שחטאו בעגל ולא ידע שנתכפה להם ויתכן להם בחשאי ולפיכך טעה פשאור הקב"ה לארץ חשב לארץ ומש' **עוד** יתכן לומר בווה שאמר ז' על ש' יכי אור ויהי אור וז' כשעלה משה למרום ומצא להקב"ה שהי' אויות כתיב ויהי

ויהי אור ואינו כתיב ויהי כן אתמהא ח"ל מאי האי ח"ל רבנאי
 דעלמא חלו כתיב ויהי כן היה משיע אותו אור ממש לפיכך
 כתיב ויהי אור ולא אותו האור ממש וזהו שאמר וימצע
 מרשעים אורם למנא שלוחות ראשונות היה אור קדמון שאין
 מלאך המות שליט בו ולפיכך היה חרות על הלוחות אבל
 כשנסבדו ועלו הארציות למעלה ביתן אור אחר והם הלוחות
 שניות שכתב משה ויתכן לומר שזהו כונת הכתוב ויחזר לקים
 יהי אור ויהי אור שהקב"ה אמר שיהי אור קדמון ויכתב לישראל
 לוחות ראשונות ולא נתיקיים בעונות ויתכן אור אחר קטן
 מהראשון הוי ויהי אור וכשעלו הארציות למעלה נגזמו בארץ
 עילאה דליתו בינה ושוקודם היו כבורעו דליתו חסד והשטן
 כשראה שהארציות פרחו למעלה חשב שיהי אור תורה ומתגלה
 כמו מקודם שניתנה כשעלה למנא שפכה ויהי אור תורה היכן
 הוא אמר הקב"ה כתתיה לארץ וכונתו של הקב"ה לומר שנגזמה
 בארץ העליונה השטן חשב שהיא לארץ ממש ובה אצל ארץ
 כשאמר לה תורה היכן היא השיב לו חלקים הבין דרכה והוא
 ידע את מקומה כלומר אותו ארץ שאמר לך הקב"ה שניתתיה
 לארץ חלבים הבין דרכה והוא ידע את מקומה של אותו ארץ
 ואין חנה יכול לעלות באותו ארץ כי אותו ארץ נקראת ים
 נקרא תהום לפיכך הלך השטן מיד אצל הים וח"ל הים אין
 עמו די ותהום גם כן אמר לא כי היא כלומר אין אלו לא אותו
 ים ולא אותו תהום שאמר לך הארץ לקים הבין דרכה הלך אצל
 הקב"ה ח"ל חפשתי בכל הארץ ולא מוצאתיה ח"ל לך אצל בן
 עמרם והנה כפי מה שביארנו שעשה ראשון אמר לו שניתנה
 לארץ עליונה קשה כיכד אמר לו עבשו לך אצל בן עמרם ויתכן
 לומר כפי מה שזכרנו האר"י ששמה רמזו בסיפור דבינה וזהו
 אתי שפיר מה שאמר לו לך אצל בן עמרם וכו' ;
ובתוספות ד"ה תורה היכן היא וח"ל וכי שטן לא היה יודע
 ח"ל וי"ל דאמר' במדרש לפניו ילך דבר שטררו
 הקב"ה לשטן בשעת ח"ל שלא יקטרנו לומר אומה שעתידה
 לחטוא לשוקן מ' יום בעגל אתה כותב להם התורה והוא שטן
 והוא ח"ל כדאמרינן בפ"ק דב"ב ואמרינן כמי בסנהדרין תנשי'
 שנתנה בחשאי ופני השטן ע"כ ותייבא על תוספות דפירושו
 קשה מני וכי שיעקר קושיתו היא לומר למה שאל תורה היכן
 היא דבר שניתן בקולי קולות וכולי עלמא ידעי בה יתכן שהוא
 לא ידע וזויתר שטררו הקב"ה שזא יקטרנו ויחזר אומה
 שעתידה לחטוא לשוקן ח' יום וכו' מדבריו משיע שהשטן יודע
 העתידות ויחזר שעתידות יודע מה שכתבנו כבר אפילו

שנתנה בחשאי ודאי משיע והדרת קושיא לדוכתין למה שאל'
 תורה היכן היא עוד קשיא שמדאמר שלא יודע שניתן התורה
 מחצית שטררו הקב"ה והלא בשעה שחטאו ישראל בעגל אמר'
 במדרש שבא השטן והראה להם ארצו של משה וזהו שאמר כי
 זה משה האיש ומשעם זה עשאוהו העגל וכמנא שרי' שם השטן
 עד שהחטיאם ויקומו לנחק הרי יודברים חלו משיע שנתנה
 השטן בשעה שירד משה מן השמי' ושיכר הלוחות לעיניהם הרי
 שראה שניתן להם התורה והדרת קושי' לדוכתי' למה שאל תורה
 היכן היא ועוד מה הועיל מה שטררו הקב"ה . ויתכן לומר
 שקושיית תנשי' זאת היא תורה היכן היא וח"ל והרי הוא נמצא
 בשעת שירד משה מן השמיים בלוחות ויתרן דאמרינן במדרש
 לפניו ילך דבר שטררו הקב"ה קודם שאמר חכמי ה' ולא עלה
 עוד כדי שלא יקטרנו עד אחר שירד משה מן השמיים בלוחות
 שניות ואז עלה השטן ומה ששואל על התורה הוא לפי שראה
 שנסבדו הלוחות ופרחו הארציות למעלה וכבר בדעתו שכבר
 התורה חזרה למקומה וכשניתן לו רשות לעלות למעלה וראה
 שפכה וזהו שאל תורה היכן היא שהרי אני ראיתי שנסבדו
 הלוחות וחזרה תורה למעלה ומה דמיינית תנשי' שאמרו בסנהדרין
 תנשי' שנתנה בחשאי הוא על לוחות שניות שכן אמרו במדרש
 שלוחות ראשונות שנתנה בקולי קולות כשברו אבל לוחות
 שניות שנתנה בחשאי כתיבוינו ;

ועוד כריך להבין פעם אחר' מה לו לשטן לשאול על התורה
 וי"ל שהיה יושבסן מן התורה כדי לדון דין ישראל שחטאו
 וזו שואל תורה היכן היא ח"ל כתתיה לארץ כלומר היום
 הוראת הדין הוא בארץ שכן מצינו שאע"פ שאח"כ הבת קול הלכה
 כר"א אמרו לא בשמים היא הוי בתתיה לארץ וכשאל אצל ארץ
 לשאול תורה היכן היא שאני רוצה לראות מה דינכם של ישראל
 שחטאו השיב לו הארץ ולי אתה שואל חלקים הבין דרכה שהם
 השופטים כמו חלקים לא תקבל ולא חנה הארץ אין עמדי
 דכפי האמת ישראל שרניים בה אבל ים ותהום יכלו לומר לא
 כי היא ואין עמדי וזכתה הארץ בשביל ישראל שיאמר בה
 שהתור' ביתן לה כמו שאמר כתתיה לארץ וי"ל קרא ליוען אחי
 ורעי אדברה בא שלום כך ר"ל שלום שהיה תורה בדכתיב וכל
 ככך לומר ה' ארבע שלום בניך ובשביל אחי ורעי שדרי' בתוכך
 אדברה בא שלום כך כלומר שהתורה נתנה לך חזר השטן ואמר
 חפשתי בכל הארץ ולא מוצאתי ח"ל לך אצל בן עמרם כלומר
 לו כתתיה הוראה והתורה . הלך אצלו ואמר תורה שנתן לך
 הקב"ה היכן היא ח"ל ומה אני שנתן לי הקב"ה תורה כלומר

דרשוני דקשה למה הוצרך לומר עולה וכן בטעם היינו עולה היינו בן בטעה ולא הי' לל קרא לא התשכ' אשה מרחם בן בטע' ויהו עולה דקאמר קרא ע"ק שאמר גם לא תשכחנה שהאי גם מה בא לרבות ששני דברים הוזכרו ברישא עולה וכן בטעם ולא יעשו רבים שנים וא"כ לרבוני מימי קא אתא מלת וגם שאמר גם אלה ויתכן לומר שכונת הכתו' כך שאמרו וי' שכחני הביא להם ושל לנחום ולומר להם שאי אפשר שיטבח אותם הא כינד התשכח אשה עולה כלומר בנחה שבטעם אשה כשיהי' לה בן אחד אוהבת אותו ונוטאת אותו בחיקה כאשר ישא האומן את היונק ואם היו תהיה ליש ויתעברו פעם אחת או איכה נוטאת אותו על שכי' עוד כי מתיארת שיהא תפיל מה שכתבתי ו"ש קרא אם תרא' אשה שזוכרה את עולה הוא מחמת שרונה לרחם בן בטעה שלא תפיל הוי מרחם בן בטעה ובי תאמר מהיכי תיתו דלמא שאמר שנתעברה שגאה את היולד ואינה אוהבת כי אם לבן בטעה אומ' לך למחר כשתעבר פעם אחת תראו שזוכרת גם את שניהם ו"ש גם אלה תשכחנה כינא שקיבת השכחה הוא מחמת בן אחר שגולד לה אבל ואנכי לא חוכל לשכחן כי אין לי בן אחר כדי שאשכח אותך :

צבל במדרש דרשו התשכח אשה עולה האשכח עולות בני מחים שהייתם מקרב' לפני במדבר א"ל רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כשא כבודין שמת' תזכור לי מעשה העגל א"ל גם אלה תשכחה א"ל רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כשא כבודין שמת' תשכח לי מעמד הר סיני א"ל ואנכי לא אשכח ובהה המחור הזה תנווה מאוד דויה נפשך קשיא אם שכחה מנוויה למעלה ודאי שבכל יונא' ואם אין שכחה מנוויה לא ישכח שום דבר ואין אומר אלה תשכחנה דהיינו העגל ואנכי לא אשכח דהיינו סיני ויתכן לומר בדרך טבע שכל הדברי טובים שנוקח אדם כחת רוח ומהם לעולם יעלו על לבו הא כינד דרך נוש' אם היה אדם עני בראשונה ואח"כ יונא' מציאה והעשיר מיד ביום שני לא יזכור ולא יעלה על לבו אותו עניות שהיה לו ודויה בעיניו כאלו כל ימיו היה עשיר ואם הוא למפרע שמקודם היה עשיר ואח"כ ירד מנכסיו כל זמן שהוא בעוני ואזכר אותם הימים וכל מה שנעשה בהם בימיו ועשור יונא' שהטבע מכריע שכל דבר טוב לא ישכח וכל דבר רע ישכח האדם א"כ כמינוי המידים שיפה אמר קרא התשכח אשה עולה דרשו ו"ל האשכח עולות בני מחים שהייתם מקרביים לפני במדבר לפי שהיה לנחך כחת רוח וינוונו וכל דבר שהאדם יש לו נחת רוח בו יעלו על לב לעולם הוי התשכח אשה עולה אבל ישראל לא היה

עדיין לא הניעתי להודאה א"ל משה בדאי אתה ולא אחרת הדבר הקשה יביאון א משה אינר לו רבש"ע חידה גנוזה שאתה משתעשע בה בכל יום כיון שאמר ו"ל שבכל יום הקב"ה יושב וזן את כל העולם אחיק טובה לעמיו אמר הואיל ויעטת את עמיק תקרא על שמך שאמר זכרו תורת משה עבדו וגו' :

סדר עקב

והיה עקב תשיעון את המשפטים האלה מה כתיב למעלה מן הענין ושורת את המנוח ואת החוקים ואת המשפטי' אשר אנכי מנחך היום לעשותם ופרש"י היום לעשות' ולמחר לע"כ לקבל שכרם ותיאור דהא כתיב והיה עקב תשיעון את המשפטי' האלה וכו' וברך פרי בטנך ופרי אדמותך וגו' הרי ששכרו אתו בע"כ א"כ אין אמר היום לעשותם וי"ל בזה שדקדק למה בנהיה עקב לא הזכיר כי אם משפטים וזוהו וחוקי' לא הזכיר ואי הוי עקב תשיעון קאי אלעיל היה לו להזכיר הג' ימות חוקים ומשפטים ויתכן לומר שהאי משפטי' דקאמר הבא לאו המשפטים דתורה מדבר כי אם היסורין הבאים מחמת עונות' כשכר שמקבל אותם ומאבה כשכר פני יפות ומדקדק עליו את הדין מחמתו שבר אוכל בע"כ ששכר מנות בהאי עמלו לביא ואפי' שכר יסורין של אהב' בהאי עלת' לביא וימיה אוכל בע"כ שכל' מה שמקבל יסורי עונותיו כשכר פנים ועות' ו"ש מואר' שהיום לעשותם ולמחר בע"כ לקבל שכרם א"כ בהאי עלת' מהיכן יוכלו וס"ל והי' עקב תשיעון את המשפטים והאי תשיעו הוא כיון בני נכר ישיעו לי הוי עקב תשיעון את המשפטים האלה והאבך וגו' וברך פרי בטנך ופרי אדמותך :

והאמר כיון עובדי ה' ואדני שכחני ויש לדקדק למה לא אמר קרא עובדי ה' ושכחני כי מה צורך לומר וה' שכחני ולמה שינה מהו"ה לחדות' יתכן לומר שהו"ה וחדות הם בסוד קב"ה ובכל עוד שהם ביחודה או השכיב' אינה נזכרת את ישראל שישלטו עליהם העמי' אבל מחמת העונות שגורמי' פרוד מסתלק הוא למעלה אז השכינה עשה עמיה כאלו אינה רוצה אותם ואז הגויים מולטים על ישראל והיא משכחת את בניה בין הגויים ו"ש קרא ותאמר כיון עובדי ה' שנסתלק לעילא ויש"ה ואדני שכחני שהיה השכינה שכחני הוי וה' שכחני :

התשכח אשה עולה מרחם בן בטעה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחן . באמת שהפתח הזה אומר

יודעים הטעם למה אינו שוכח וחשבו שאין שמה מנוחה כל
 דבר ודבר אז חזרו ורכש'ע הואיל ואין שמה לפניך שאין תנו'
 לי מעשה העגל ח"ל גם אלה תשכחם כלומר כל מיני ע"ז איני
 שוכח שאין לי בחת רוח בו נחמיכו למדים שבשני חלוקות של
 הפסוק דהיינו התשכח אשה עולה ואלה תשכחם אודיע להם
 שכן הטוב אינו שוכח ומדבר רע שוכח אם כן קשיא מה צריך
 לשלול פעם שלשית ולמה הואיל עש שמה שמה תשכח לי
 מעמד הר סיני תינח שאשילו עולות וקרבנות אינו שוכח יתכן
 שישכח מעמד הר סיני קשיא ויתכן לומר במה שנקדים קודם
 מהגו' דע'ז עבירה מוכחה מנחה ואין עבירה מוכחה תורה וצריך
 להבין ולענין בדפדפון כיצד הוא תדע שחס אינו עבד מנחה
 ונתן מעות לעשותה ואח"כ נתן מעות לעבור עבירה אז אותם
 ונעות של עבירה מוכבים לאונות המעות של המנחה הנה עבירה
 מוכחה מנחה וכמו כן בעל כרחין לומר שיהיה טובה מוכחה
 ומיוחדת בארבעות ועל הערות ובי' מדה טובה כבוד פורענות
 בשם ח"כ פיו שעבירה מוכחה מנחה כך חס עשה העביר קודם
 ואח"כ לשוט פתאום' כן מעות לבדקה אותן המעות של נדקה
 יאכבין אותן הפורענות שהיה צריך לבא עליהן מוחות אותה
 העבירה שעשה שכן כתיב בדניאל וצאריך בנדקה פרוק הרי
 שם בא נדקה לאחר החטא פרוק עצמו מן הדון והנה נדקה
 תביל מיונות מוחות כי האי גונגא ולא מוחות טעמי שכן כתיב אח
 אז פדה יפדה איש פונמיכו למדים כשם שעבירה מוכחה מנחה
 כך מנחה מוכחה פורענות גורת העבירה שלא תבא עליה וזהו
 כונת האומר והפסוק גם אלה תשכחם לפי ששלו הואיל ואין
 שמה לפני פסא כבודך שאינך תשכחם אשה עולה שמה
 תזכור לי מעשה העגל ח"ל ששים כשם שעבירה מוכחה מנחה
 יען כי באת אחר המנחה ג'כ עבירה ותכבית מוחות המנחה
 שבה אחריה וזו'ש גם אלה תשכחם כלומר כשם שהמנחה
 יתכבית מן העבירה גם אלה שבה העבירה תשכחם מוחות
 העולות ובני מוחות שהייתם מקריבים לפניך במדבר אחר
 מעשה העגל ולפיכך אודית' התשכח אשה עולה דהיינו עולות
 ובני מוחות שהקריבם לפניי במדבר לפי שבא אחר מעשה
 העגל ומנחה מוכחה עבירה גם כן במדבר וליפיכך נולד להם
 קשיא אחרת ואומר ונדבריו של הקב"ה משיע שכל הבא אחר
 חטאו יושב את חטאו ויבנה לוור חס בא מנחה אחר העבירה
 תשכח את העבירה ואם באת העבירה אחר ענשו עבירה
 מוכחה מנחה ולפיכך הקרבנות לאחר בהם התשכח אשה עולה
 לפי שבאו אחר העגל אבל אנכי שהיא קודם העגל ובא העגל

אחריו באו תשכחם דעביר' וכמה יזכר' ל לא אנכי לא אשכחך
 דגמיר' דעבירה וכמה מנחה ואין עבירה מוכחה תורה הנה
 ואנכי של מעמד הר סיני לא אשכחך
ואמרת ואלה ואלה מי יולד לי את אלה איני שכולה גמוריה
 גולה וצורה ואלה מי יולד הן איני בשארית לבדי
 אלה איפה הם הכה ידוע הוא שבכל מקום שזכר שלשה
 דבר' כמו אברהם יצחק וישעי' אימור ויעקב וזו השלשה היו
 דבר אחד ובשלישי נמיס וח' ואם מתחיל הוא' ון השני צריך
 שיהיה גם השלישי בוא' ואם הפסוק ובשלישי לא שם וא'
 אז נפסק השלישי מן המקור ואין לשלישי עם הראשונה אחרת
 ח"כ שלשה אלה הנזכרים בפסוק זה חס כולם מוזכרים על
 ישראל למה לא שם השלישי וא' ג' שכן כתיב מי יולד לי את
 אלה ואלה מי יולד אלה אפוא הם ח"כ בעל כרחין יודלא כתב
 ואלה איפוא הם השלישי לאו על ישראל איתור ע"ק שחם
 הוא מדבר על ישראל כבר בא אליה דפתיש שאי סביב עיניך
 וראי' כולם יקצנו באו לך חס היל"ל ואלה איפוא היו ולא
 איפוא הם דמשמע שעבדי שואלת עליהם איפה הם חוכים
 והלא כבר באו להם ויתכן לומר במה שאמר ביושבה אליהם
 בא לקרב ולרחק לקרוב את הרחוקים בזרוע ולרחק את
 הרדוף' בזרוע והפואו' שם חאי' ע"ש וכפי זה התנא בנולד ג'כ
 לומר שלעתיד לבא יבא לרחק ולקרוב בזרוע דהיינו מוחות
 העולם היושבים בארעא קדישא לרחקם מעליה ביד רעה
 ולקרובם רחוקי' בזרוע כדכתיב והפואו' את אחיכם ויכל הגו'
 מנחה לה' הרי פשיבא אליהו לעתיד לבא יבא לרחק ולקרוב
 ובזה נבא לבאר הכתוב מי יולד לי את אלה מי יולד מדבר
 על משה' שהיא לא ראתם אימתי נולדו ואימתי נגדלו וקדשם
 בזרוע ורחק את הרחוקים שם אזה'ע שמי יושבים עליה
 ושואלת השכינה אלה שפיו כבאן איפוא הם עכשיו שזכרם
 קראים אלי הוי אלה אשה הם ולפיכך הפסוק ואלו אחר ואלה
 איפה הם בוא' ו'

סדר ראה

ראו אנכי עותן וגו' את הפרצה אשר תשיעו אל מות' ה'
 אלהיכם וגו' והקללה אם לא תשיעו - וצריך להבין
 למה לא אמר ברישא גם כן את הפרצה אשר תשיעו ביו
 בשיעא שאמר והקללה אם לא תשיעו - ויתכן לומר שחם
 היא איתור הכתוב את הברכה אם תשיעו וזו יהיה משיע

שהברכה הוא שבר' משה שמרו וזנות ה' כמו שזאת הקללה
 לעונם על שלח שמעו ואכן קי'ל' דשכר וזנות בהאי עלמא ליבא
 לפיכך לא אחר הברכה אם תשמעו שאז היה משמע שהוא שבר
 היונות ואחר ז'ל' מי הקדימני וזלמני מי עשה מזונה ולא בתמי
 לו בית ומי מל את בני זלמני וזלמני מי עשה מזונה ולא בתמי
 שהקב"ה מקדים וזנות כמה לעשות היונה ז'ל' בן ראה אנכי
 נותן לפניכם היום ברכה וגו' את הברכה נותנת לכם מעיקרא
 כדי שיהיה לכם הכנה לשמיע אל עצותי ולפיכך אחר את
 הברכה אשר תשמעו כלומר כדי שתשמעו אבל הקללה היא
 אחר באם לא תשמעו :

עשר יתעשר את כל תבואות ורעין היוצא השדה שנה שנה
 וזה שאמרנו ל' בו עשר כשכול שתתעשר גם אמרו
 ז'ל' מלח מיוון חסר זהו כונה היא כמות שהמלח יועמיד את
 הכשר שלא יסרח כך הדקה יועמיד את המיוון שלא יזון
 מיוקויו ולכפן דבריהם יתכן לומר בדרך טבע שאין דברי
 חכמים לדרוש טובה לעצמם אלא שכן הוא האמת כפי תנועות
 המולות הא כיצד אמרו ז'ל' שאותה טיפה מוליכך אותה לפני
 הקב"ה ואומרים לו טיפה זו היא עליה ונאמר עליה עשיר
 או עני וכו' וכפי הגזירה כך יולד באותו מול שלא יבא עני
 הגזירה שגור הקדוש ברוך הוא והנה בעשיר ועני לאו דוקא
 כולי עלמא בעשירות ולא בעניות וחף על פי שלא אתפרש
 אלא עשיר או עני לבד יש עשיר שנקרא שחח בחלקו וזה יקרא
 עשיר חף על פי שאינו עשיר יש עשיר מעשרת אלפים וכן
 מעשרים אלפים וכו' כפי מה שגזרו עליה מלמעלה כך יולד
 במול ושיבדראו שלא יהיה לו יותר מזה ואם היו יהיה שריות
 הרכה ויגיע לאותו ענין בעל כרחין שזה האדם או ימות
 או יתעשה עני שנקרא ממת לפי שהגלגל אינו קבוע אלא חוזר
 וכל גלגל בשעולה לרום היועלה שאין למעלה מזהה בעל
 כרחין מיד יהפוך הגלגל ואם האדם הזה היה מחסר מיוונו
 יועלה לא יוכל לעלות לאותו מדרגה שגזרו עליו שיעל' עליה
 ואחר שלח עלה עד סוף אותה ועלה בעל כרחין גרין שלח
 ירד מנכסיו שאין ירידה אלא עד סוף העליה וזהו שאמרנו ז'ל'
 שלח מיוון חסר שעל ידי החסרון שחסר מיוונו יועמיד הגלגל
 בעלייתו וזכה עומד בעשרה וגו' כ' מלח' שלח עלה לקוף גליתו
 אם נגזר עליו מות כשיהיה לו כ"ב אלפים ואינו תגיע אלפי
 יתן הוא חסור מיוונו כדק' לא יוכל למות עד שתגיע לאותו
 סך זהו שאמר הכתוב ונדקה תציל וזוהו דוקא כה"ג ולפיכך
 רצונו הקדמוני ז'ה' וכסוף' וכחש"ת זה בזה הנותן בדיא כס"ף
 כשראה סכנה פתח • כח"ת תנינת חולה שאחר תנו שזה

הדקה בחשב לו לנחשת יתן כי אפשר שכבר עלה במעלתו
 ועשיו בעת הזאת אם יתן את כל הון ביתו לא יוכל ליגבל
 בי כבר עלה עד מקום שגזרו עליו שיעלה אל' לא יועיל הון
 ביום עברה אבל הנותן כשהוא בדיא וזקנתו עומדת לעד זה
 בעל כרחין שיעמידו תלמות עד שיעלה לאותה מדרגה היו
 ונדקה תציל ממות כשהוא חסור אינו יוכל לעלות לאותה
 מדרגה וזכה ויתגבל תלמות קודם ומנו • וז' הכתוב ג' כ' יש
 יופור וגוסף עוד שזוהי שזהו יופור ולא הגיע עד אותה
 יועלה שקצבו עליו יוכרח המול לפוסק לו עוד • אבל גרין
 לדקדק למה אמר יש חסור וזכוף עוד דמשמע שיש חסור ולא
 גוסף והאמת כן הוא שיש חסור לזנות וזכוף ועושה נחת רוח
 ליצרו זה אינו גוסף שכן בתי' ורועה וזנות יאבד הון שכבר אכלה
 פנה בעוה"ו ונתכרה מאותו מוון וזכה אינו חייב המול להספיק
 לו כי כבר היו שלו ונתהל' הנה' אבל בנותן דקה חף לו הכאה
 מיונה במעוה כתיבה כמו החמו' שנותן לזנות וזכה כמלא נותן
 דקה שמתויר מיוון' לבעליו כדתי' לי הכסף ולי הוזה לפיכך
 מוכרח המול לתת לו מיוון להגיעו לאותו מדרגה הגזירה עליו
 וגם כפי האמת ע'ל' המוע' מיד עשר ספירן כאחד ולפיכך אמ'
 הקב"ה בחסדו בא בזאת אם לא אריק לכם ברכה עד בלי די
 שכשאתם יחדיו עשר ספירן או יתפתחו כל הזימרות ומשפיע
 לכם ברכה וברכה ואפשר שזה כונת הכתוב שאמ' עשר תעשר
 אם אתה ותעשר מלמעוה תעשר למעלה ג' כ' שלא יהיה פירוד
 בין הספירן שכשם שאתה בנותן לעני למטה מעשר כך ישיעו
 כל הספירות למעלה במלכות הנקראת עניה דלית לה זורמה
 כלום היו עשר תעשר כלומר עשר למטה תעשר למעלה :

זכוח יזכן הפסוק עשיר זרע כפגשו עושה כולם ה' דקשה
 שהי' לל עושה לכולם ה' וזוהו עושה כולם אלא י"ל'
 שכשעשיר בנותן פרוטה לעני בין שניהם עושים עם הוי"ה הא'
 כיצד הוי"ה במילוי החלוי יש בו כ"ח אותן יו' וז' דל"ת וז'ל'
 אל"ף וז' דל"ת למ"ד תי' הרי היו"ד של הוי"ה יחילו מלואה
 תשע אותיות • ה"א אל"ף ה"ב ה"א ראשונה חמש אותיות כמלא
 שם י"ה עולה י"ד אותיות וכן וז' ה"א • וז' אל"ף וז' הרי
 תשעה אותיו דמלוי החלוי של וז' • ה"א אל"ף הרי חמש אותיו
 דמלוי של חלוי של ה"א אחרונה כמלא שם י"ה עולה ג'ל' חלוי
 מולאו י"ד אותיות ותמצא בכל יו' של אדם יש בו י"ד פרקים
 בחמש אצבעות ג' בכל אצבע זכ' בגו' דל' היד של עשיר רומים
 לשם י"ה כי חמש יבא השפע והיד של עני רומים לשם וז'ל'
 ה"א שמקבלים יון י"ה אם כן בתת העשיר דקה לעני מתקבר

יד כיד ונעשה שם הכח דאיהו עם הוי"ה כוונתו יתלחו כנו הוי
 עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' שבין שניהם עושים הם'
 ולפיכך ראוי שיפיע עלינו חיים ועושר וכבוד חיים לפי שתיחד
 שם ה' עושר כנגד יחיד העשר ספירות כבוד כנגד פתיחת
 הנימרות ש"כ כינורת יש בעשר ספירות ועשר ספירות הרי
 ל"ב כתיבות כמנין כבוד וו"ה הכתוב רודף צדקה וחסד יונא
 חיים צדקה וכבוד שהם השלשה שהזכרנו והבין
 במדרש עשר תעשר אה עשרת מוטב ואם לאו היונא
 הדה סוף שיצא עשו דכתיב ביה איש יודע צד
 איש שדה ע"כ וכונת החומר כך הוא שלא גלו ישראל מאלדיהם
 אלא בשביל מצות הנהגות הארץ שלא קיימו כדכתי' לאו תרשה
 הארץ את שבתותיה כל ימי השנה וו"ה ה' דאם תעשר מוטב
 תשב על אדמתך ולא תתגרש ואם לאו סוף שיצא עשו דכתיב
 ניה איש יודע יד איש שדה אם אתה יועשר מוטב ואם לאו
 היונא הדה שהוא עשו יהיה בעל הדה הוא דכתיב כיון שדה
 תחרש ותתגרש יועל אדמתך ויתכן לומר שזה כונת הכתוב
 עשר תעשר כלומר עשר כדי שתהיה הארץ שלך ובעל שדה
 תעשר הוי עשר תעשר לעולם ואם לאו היונא הדה וועשו
 עוד יתכן לומר רודף צדקה וחסד יונא חיים צדקה וכבוד
 ונרץ לרק למה הענייה היא שני דברים דהיינו צדקה
 וחסד והשתלשם שלשה דהיינו חיים צדקה וכבוד וו"ה דהאי
 דלומר קרא צדקה וחסד הוא מתן בסתר שיצא הצדקה היועלה
 שכלום שעושה חסד עם העני שלא יתבייש ויחלם לו הקב"ה
 ג"כ מזה כנגד מדה בשביל הצדקה נותן לו חיים בשביל שעושה
 חסד שלא יתבייש העני עושה חסד הקב"ה עונו שחולל עליו
 שתכלו לו צדקה דרך כבוד שיתן חיבו בעיני בני אדם להלוות
 לו כדי שרויח מומותיו והכלולה היא הצדקה כדכתיב מלואה ה'
 חסן דל הוי צדקה וכבוד שהוא מוחזק בחזקת תגד שגושה
 ונותן באמונה :

שעשרת תפארת שהיא שיבה תמונא על הצדקה :
צבל כוכל לדרוש בו חסן אחר שבחמהו שבעולם אדם
 כהולך בדרך שאין שום אחד מכירו אה הוא דל זקן
 אין שום אדם נראה בו כבוד אפי' שיהי' זקן שאין יודעים אם יש
 לו זקנה אבל אם יהיה לו שיבה אפי' מיי שאינו מכירו נראה בו
 כבוד וו"ה הכתוב הלא תראה כמה גדולה היא העשרת תפארת
 של השיבה שאפי' בדרך צדקה תמונא שגומלין עמו חסד בשביל
 שהוא זקן :

ושמתי כדכור שמונתין ושעריך לאבני הקדש וס"ל גבולך
 לאבני חסן וס"ל וכל בניך למודי ה' רוב שלום בניך
 יתכן לומר שהסמיכות הזה הוא שהנה מלאנו ראינו בעול' הזה
 שעל יעט גבול של עפר וין האדמה כמה קטנות ומריכות
 בלוי חזקות וא"כ לעתיד לבא שיתן כל גבולינו לאבני חסן
 יתרכו המריכות עד שאין סוף לסיכך סיווך ליה וכל בניך
 למודי ה' והענין הוא כי בעול' הזה מוחזק שקבלנו מומה רבינו
 דאיהו כ"ו ששכחה מונויה בו לפיכך נשתכחו כמה הלכות ועל
 ידו רוב הפסול צריך להחזיקן וזה אמור בכה וזה אמור בכה
 ורבו הדיעות איזה מן הפוסקים אלו בטר רובא ואיזה מן
 הפוסקים מוחזקים ביד המוחזק ואמורים חוקי אבי תרי ואוקי
 גברא אחזקתיה וזהו אין אדם רואה חובה לעמו ולפיכך צריך
 לרין לפני הדין שידון כפי מה שענינו רואות אבל לעתיד לבא
 אינו צריך להחזיק בדעת הפוסקים כי אם בזה שילמדנו ה'
 מפייה שהוא למוד שאין בו שכתה ובה יהיה כל אדם רואה חובה
 לעמו ולא יהיה עוד ימנה ומריכה וזהו דסיווך וכל גבולך
 לאבני חסן ואל תראו מוקטנות ומריכות כי אז וכל בניך למודי
 ה' רוב שלום בניך בצדקה תיכוננו כבר אמרנו לעול
 שהצדקה מייחד ל"ד ל"ה דהיינו י"ד אותיות של י"ה עם י"ד
 אותיות של י"ה ונעשה השם שלש שהם כ"ח אותיות וו"ה קרא
 יוניך ה' הצדקה בכח יוניך ה' תרעץ אויב כלומר שיהיה יוניך
 ככ"ח אותיות שיהיה שמך מלא אז תרעץ אויב ועי' בצדקה
 כעשה שם הוי"ה ככ"ח אותיות ו"ה קרא בצדקה תכוננו שכל
 הגלות הוא מוחזק פירוהו ה' כפי' כי י"ד על קב"ה ובשמיחד
 יד ליד לא יקטן רע"ה לומר לא יוכל לבקות כ"ו שהיה רש אלא
 תרעץ אויב הוי בצדקה תכוננו וכמו כן החוטא נעשה פורע
 על ידי הצדקה יופל להכפר לפי שצדקה מיוחד מה שנקרא
 בעומותיו וזו חזקת הצדקה שרוק מיה שופרש ואזול רחמי
 מעושה כי לא תראי הענין הוא כל העומות שבין אדם ליוקם
 ויתכפרין בצדקה חסן וין הגול שאין הצדקה מכפרת שאם יגול
 ויתן

סדר שופטים

יתן דקדק כדי שיתבאר לו הגול גמוריו דאין עבירה מצד ו' ש
 קרא אזי אומר לך בדקה תכונני כלומר בדקה תכפרי
 עונותיך אבל הזכיר דחקי ועושק כדי שלא תיראי שהדקה
 לא תועיל שאם עשקת ודאי שאין הדקה מועלת למה תשקלו
 כסף בלא לחם ויגיעכם בלא לשבעה שמועו שמוע אלי ואלכו
 טוב ותתענו בדשן כפשיכם כתב הזכיר עתיד הקדוש ברוך
 הוא להכחיל לכל דקדק ונדקן ארבע מאות עלמין דכסופא
 דכתיב וארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר הרי שעולמות
 של גן עדן העליון נקראים כסף והביאו טעמא למה ארבע
 מאות ואמרו מאתים בשביל יחוד השם ומאתים לכוזרים את
 פריי שהוא עסק התורה ובנוהג שבעולם אם יהיה לאדם
 מאתים ונכה ויבא אחד ויאמר לו כשתתן אזי ואתה
 ואני אעסיק בחולאכה בכה מאתים ונכה אלו ובע"ה בקרוב
 יהיו המתים ד' ימיו וירוב הרווח ודאי שאינו הן לו יחי כדברך
 והכה כל ישראל בשביל היחוד מוכרת שיהיה לו מאתים
 עולמות אם יאמר חכם אחד לשער אחד תן לי מוננות ואבא
 אעסק בתורה ויחשב לך כאלו עסקת אתה דכתיב עין חיים
 היא למחזיקים בה ויהיה לך ארבע מאות עלמין ועשיר יענה
 עוות מה לי ולך די לי במאתים ואין אזי רובה להרווח עוד
 מאתים עלמין דכסופא כי כבר יש לי מאתים עלמין דכסופא
 וזה שאמר הכתוב למה תשקלו כסף בלא לחם והאי תשקלו
 הוא לקיחה כלומר למה בלקיחת עלמין דכסף תאמרו אין אנו
 רוגים בלחם של תורה כלומר באותם המאתים עולמות של
 כסף שהם בשכר לחימה של תורה הוי בלא לחם רוגים לשקול
 עלמין דכסופא בלי שכר לחימה של תורה וביגיעכם אין אתם
 אומרים כך אלא אהב כסף לא ישבע כסף הוי ויגיעכם בלא
 לשבעה שמועו שמועו לי ואלכו טוב הוא תורה כדכתיב כי
 לקח טוב ולא תאמרו בלא לחם ותתענו בדשן כפשיכם באותם
 המאתים עולמות שהם בשכר התורה ;

עוד יתכן לומר פשטיה דקרא למה תשקלו כסף בלא
 לחם כלומר אתם יסורים כסף הרבה לדבר שאינו
 לכם קיים שאין לחם קיים אלא לחימה של תורה ומונח כל מה
 שיועיל הוא בלא לשבעה שאין מונע לכם דבר וזה לאחר
 מיתתכם שאין לאדם אלא תורה ונדקה כדכתיב והלך לפניך
 דקדק זה שאמר שמועו שמועו אלי ואלכו טוב דהיינו לחימה של
 תורה או החזיקו ביד לומדי תורה וזו יהיה
 יגיעכם לשבעה הוי ותתענו בדשן כפשיכם
 שתמנאו לפימכם שולחן ערוך בעה"כ :

על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעש'
 לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל מן הכראה
 יש יתור בפסוק זה ויחזר שכבר אמר ע"פ התורה אשר יורוך
 ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה מה צורך לומר לא תסור מן
 הדבר כיון שכבר אמר כל אשר יאמרו לך תעשה ואם לכוזריו
 בעשה ול"ת כמו באברהם שהקורא לאברהם אברהם עובד בעשה
 ול"ת וכן העובר על דבריהם עובר על עשה ול"ת זה"ל מצינו
 שפירשו רבותינו אע"ג שעשו חזקן לדבריהם שהעובר על
 דבריהם יהיה עובר בעשה ול"ת ואפי' תימא הכי שעובר על
 עשה ול"ת עדיין יש יתור בפסוק שהל"ל באופן זה כל אשר
 יאמרו לך תעשה לא תסור ימין ושמאל ומה צורך לומר מן הדבר
 אשר יאמרו לך ע"ק ויה שאמר לא תסור ימין ושמאל שהל"ל ככל
 אשר יאמרו לך לא תסור ממונ ומה צורך לומר ימין ושמאל כשני
 דיוקים אלו נזכר בלא לביאור הדברים סתם דבר היא מנוה
 כמו כי דבר ה' בוכה וכוונתו כן דבר שאמרו חכמים היא מנו' דרבנן
 כו"ה שכתוב על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו
 לך זה מדאורייתא שצוינו בו שתעשה דהיינו מנות עשה לא
 תסור מן הדבר אשר יגידו לך זה מנוה דרבנן והנה תפילין הוא
 מן התורה אבל בחימה זרוע גישים תפילין של יד הוא יודרבנן
 דכפףא לכו על ידכה יד כהה ובעבור הכי אמרו שאם יהיה
 אדם אטור יד ימינו גישים התפילין ביד ימין נמצא שאמרו על
 ימין שהוא שוחל ח"פ ומוילת משמע שאמרו על שוחל שהוא
 ימין ח"פ מה צורך לרש"י לפרש אפי' אם יאמרו לך על שוחל
 שהוא ימין ועל שוחל שהוא שוחל שלא יהיה לו לומר אלא אם
 יאמרו לך על ימין שוחל ומוילת משמע שאמרו"ל כי על שוחל
 שהוא ימין שלא יתכן שיהיה אדם בשני זרועות ויהיה שניהם
 שוחל או שניהם ימין ח"כ כשאמרו על זרוע א' שהוא הימין ויכלל
 שהשני הוא שוחל וכדיבור אחד כאמרו ייתכן לומר שהענין
 הוא כך שבדקן הכתה נר חוכמה הוא לשוחל הכנסם בפתח כדי
 שיהיה מנוחה בימין וינות נר חוכמה משוחל ויחזר שאמרו
 לאיש הלה שהוא אישר גישים התפילין ביד ימין ח"כ יד ימינו
 הוא שוחל וכפירה לרדף המנוחה שתהיה על יד ימינו דהיינו
 שוחל לפי שהוא אטור ונר חוכמה על שוחל שהוא יד ימינו
 לפי שהוא אטור ונורו רבין שאין להביטה נר חוכמה ומנוחה לא
 כדרך כל אדם נמצא שאמרו על ימין שהיא שוחל בתפילין
 וחזרו ואמרו על אותו יד ימין שעשאוהו שוחל לשים

כצו שיצא מלכות לדיכוי הוי היינו כחולמים !

אז יתכן לומר שבאותו זמן יראה בעינינו מה שעבר עלינו
 כמו שה' בחלום רע ואחר שגערד אומר תהלות לא שהי'
 אותה צרה בחלום זו"ש בשום ה' שיכת ציון כאשר אהינו באות
 זמן על הצרות שעברו עלינו היינו כחולמים אבל עתה כבא
 לכיפא שאמר אז ואחרו בגוים הגדיל לעשות עם זה הגדיל ה'
 לעשות עמנו היינו שומרים דמה צ"ל עם אלה עמנו שהי"ל אז
 יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שחמי"ג ב"ו ויתכן
 לומר שבכות הכתו"ך הוא ששול"ח ה' כשרואי את ה' החוק'
 והגדולה אשר עשה עם ישראל שקבצם מארח ומתערב ושלח
 להם את גואלם ואחרים ביניהם למה וכו' ישראל לכל הגדולה
 האת ומתבנים הם בעצמם מחמת כשהגדיל ה' לעשות עמנו
 היינו שומרים והכתוב אומר ככפול חויק"ך אל תשמח ולפיכך וכו'
 שהגדיל ה' לעשות עם אלה הוא ששכיל כשהגדיל ה' לעשו עמנו היינו
 שחמי"ד כתיב כל הגוים שמוע רעתם שמו ולפיכך שב מעליהם
 חרון אפו :

עוד יתכן לומר שהאי פסוק דאז יאמרו בגוים סמוך לפסוק
 שלפניו דכתיב אז ימלא שחוק פיכו זלשונו רינה אז
 יאמרו בגוי' הגדיל ה' לעשות עם אלה משוע שאם לא היה מלא
 שחוק פיכו לא היו אומרי' דבר זה ולמה אדרב' הי"ל לכתוב זה
 הכתוב של אז יאמרו בגוים סמוך לפסוק לעיל כה"ג בשום ה'
 שיכת ציון היינו כחולמי' אז יאמרו בגוי' הגדיל ה' לעשות עם
 אלה ואח"כ משוע דברי הגוים היה לנו למלא משחוק פיכו א"כ
 הי"ל אז ימלא שחוק פיכו אחר הכתו"ל אז יאמרו בגוים יתכן
 לומר בדרך טבעי מיי שילא שחוק פיכו לא יוכל בכת אחת לרנן
 בכל עוד שילא משחוק פיכו והכתוב אומ' שני דברי' הפכיים אז
 ימלא שחוק פיכו ולשונו רינה א"כ איך יתכן שהמרחק יהיה פיו
 מלא משחוק אלא הענין הוא שלא בטבע ונחמת ראות דבר זה
 שלא בטבע שילא משחוק פיכו זלשונו מרינה אז יאמרו בגוים
 מה זה הגדיל ה' לעשות עם אלה שילא משחוק פיכה וכלשונו
 רינה שהרי כשהגדיל ה' לעשות עמנו היינו שומרים לכד ולא
 נוכל לשחוק ולרנן ביחד כמותם :

סדר כי תצא

כי תהיו לאיש שתי כשי' האחת האובה והאחת שמואה וילדו
 לו בנים האובה והשמואה והיה הבכור לשמואה והיה
 ביום הכתולו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בנו
 האובה

עליה תפילין אחרו שהיא בעצמה יתין לענין כר הצוכה ומאזה
 ז"ש רש"י אם יאמרו לך על ומין שהוא שאל לשם תפילין וחזרו
 ואמרו שזה ה' של התפילין היא יתכן לכניסה לשם מנוח
 באותה נד וכו' דבריה' איתרים אהדי לא תקור מדבריהם ;
במרש כי השועד יעור עיני חכמים וגו' אינו יוצא ידי
 עולמו עד שירה נדק בהוראתו ויסלף דברי
 דניקים אינו יוצא ידי עולמו עד שיעד מה שאדבר . ונרנן
 להבין מנא ליה למדרש לדרוש דרשה זאת ויתכן לומר דנפקא לי'
 מיתורא דקרא שאז הכתוב כי השועד יעור מה ר"ל עיני ודאי
 שהעיון הוא בעינים א"כ ה"ל כי השועד יעור חכמים גם
 ויסלף דניקי' שאזי' שיהי' דניק' גמור ונעוונת הדן מחמת השועד
 א"כ אין צ"ל לא עיני ולא דברי מחמת האזי יתורא דרש המדרש
 דרשה זאת ועוד שיעיקרא לא הי"ל קרא אלא השועד יעור
 סתם ומשמע שיעור לכל מי שלקח שועד לכך דרש המדרש
 אינו יוצא ידי עולמו עד שירה נדק בהוראתו ויפקחו עיניו
 ויהיו עיני חכמי' ודרש הכתוב כן השועד יעור סתם אבל סוף
 סוף יחזור ויורה נדק בהוראתו הוי עיני חכמים ולא יתבייש
 לאחר טעיתי כמו' טרפון שאמר אברה חזירתך טרפון וכן
 ויסלף דברי דניקי' דרש ב"ה השועד יסלף סתם שאינו יוצא ידי
 עולמו עד שיאמר דברי דניקים זו"ש המדרש עד שידע מה
 שדבר שיצא דברי' מדניקים :

עוד יתכן לומר שחמי"ג זה הרגיל בענין ליקח שועד ועיות
 דין זה מחמת השועד לפי שהשועד עוור את עיניו וחייב
 את הזכאי ויכה את החייב שכתן לו שועד אינו יוצא ידי עולמו
 עד שיכא דין זה למפרע שני שהיה חייב באותו פעם והי' זכאי
 עכשו וכן האחר ויתן לו השועד מיי שבגדו וזו נרנן לדון את
 הדין הפך ומה ען בפעם הראשונה ואת זכרי רואה דבריו
 שותרים אהדי השועד ומעור פעם שנית וכו' מורה הוראה
 הפך ומה שהורה קודם והוא האמת ז"ש המדרש אינו יוצא ידי
 עולמו שהק"ה מכשילו פעם אחרת בשועד שירה נדק הפך
 שראתו הראשונה וכן ויסלף דברי דניקי' והוא כדי לפרסמו
 בעולם שלוקח שועד :

בשוב ה' שיכת ציון היינו כחולמים אז ימלא שחוק פיכו
 ולשונו רינה אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם
 אלה הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שומרים . והנה הכתובי' האז
 כולם ונקשה ראשונה שהי"ל היה כחולמי' שילת שהיינו הוא
 לשון עבר כזה יתכן לומר שהאי מלת היינו ר"ל היינו כחולמי'
 יראה בעיניו בחלום כמו שהאדם בחלום כשרואה עצמו בעוב
 שתייר' שמו יקן מן החלום ויאבד אותו עוב כן לא כאין אנו

האבות על פי בן השנואה הכבוד • יש לרקדק בפסוק הזה
 כמה דיוקים ראשונה מה גורף לומר שני פעמי' והיה דאפי' בלא
 אחד די רהיבו שהי' לל כי תהיין לאיש וכו' האחת אהבה
 והאחת שנואה וכן הכבוד לשנואה וביום הנחילו את בניו לא
 יוכל לבכר וכו' א"כ מה גורף לומר והיה הבן הכבוד והי' ביום
 הנחילו ועוד דאין ל"ל לא יוכל לבכר דמהי' תימי שיוכל לבכר
 כיון שאינו בכור ועוד מ"ש על פי בן השנואה שהי' לל לא יוכל
 לבכר את בן האהובה על בן השנואה או ישוון ויאמר לא יוכל
 לבכר את פני בן האהובה על פני בן השנוא' ולמה לא כתב פני'
 כי אם שבן השנואה יוכל לתרץ על ראשון ראשון שמה שאמר
 ב' פעמי' והיה הוא לפי שאם לא היה אומר' לא וכן הכבוד לשנואה
 הוא שגודע לנו שאף הכבוד אבל לא חמי' אביו וכשלא גודע
 לנו ופי' אביו אינו בכור שהתורה לא האמינה אלא לאביו כמו
 שפסק הב"י בט"ח מ' פ' רע"ז ו"ל שטעם פאזנין על הכבוד מיה
 אינו ואביו וכן אביו לעולם אשילו אחר האב על מי שלא הוחזק
 בנו כלל בני הוא ובכורי' הוא בלתי' מכלן אם אמר על המוחזק
 שהוא בכורו אינו בכור באמן • ואם היה אומר' הבנו וכן הבנו'
 לשנואה ולא היה אומר' והיה הבן הכבוד היה מושע שגודע לנו
 שהוא בן בכור ולא חמי' אביו • ואם בן אינו נוטל פי שנים אבל
 בשאו' והי' הבן הכבוד לשנואה הוא שאביו הודיע שהוא הבכו'
 ונשגודע שוב אינו תואר ונודע ו"ש קרא והיה ביום הנחילו את
 בניו כלומר שביום הנחילו את בניו רוצה להיות בן אחר שיהי'
 בכורו הוי נקיה ביום הנחילו את בניו • לא יוכל לבכר את בן
 האהובה ויאחר שכבר אמרנו שזאת והיה הבן הכבוד לשנואה
 הוא שאביו הודיע שכן השנואה הוא הכבוד וכיון כן פסק בעל
 המפה ויהי' אם אמר עתה אחת על א' שהוא בכור לא יוכל לתי'
 א"כ ע"כ אחר שהוא בכור' קרי' בדאמרי' לעולם ובעל' ברחין סתאי
 והי' לכן הכבוד לשנואה הוא ויירי שאביו הגיד שהוא בכורו
 דאלת"ה לא אשכחו דיעבו שהוא בכור' למה ביום הנחילו את
 בניו לא יוכל לבכר אבל עדיין נרמזין לנו הודיע למה שכתב
 רמנו הראשון ורוצה לבכר את בן האהובה לא אמרנו ו"ל שאשת
 יפת תואר טובה להיות שנואה ואם בן ויאמר שסופה להיות
 שנואה ש"ו לכאורה היה אהובה וקרא אותה כתוב שנואה על
 שם קופה כמזל דהיות' אהובה אחר בעלה שבה הוא הכבוד
 וביום הנחילו רוצה להתנחם שכבר קראה כתוב שנואה על
 שסופה להיות שנואה לפיכך ביום הנחילו שהוא הבן רוצה
 להתחרט על מה שאמר שכן הכבוד הוא לשנואה אחר קרא
 לא יוכל לבכר וקשה חזק עלה בדעתו לנשות בכורו הראשון

ויתכן לומר שהיו וילדו לו שנים האהובה והשנואה הוא שכבר
 אחת ישבו שניהם על משכב וכן השנואה הראה פדחתו וקודם
 ונתקשית בלדתה כיני כיני ופתח רחמה של אהובה והמליטה
 וכן ויחיות כן רוצה האב לבכר את בן האהובה שזנא טעם
 שכולד קודם בן השנואה ונותן טעם לפגם באומרו לפי שהייתי
 אהוב איתה בתחלה אחרתי כך • אבל האמת בן האהובה
 נולד ראשונה אבל כתב הב"י בסיומן רע"ז בכור שכולד אחר
 מיתת אביו אינו נוטל פי שנים ואם יקרא פדחתו בחיי אביו
 אע"פ שלא יזא כל ראשו לאויר העולם אלא לאחר מיתת
 אביו ה"ו נוטל פי שנים נולדו למידין • מזה הדון שהמראה
 פדחתו קודם הוא נוטל פי שנים ו"ש קרא לא יוכל לבכר את
 בן האהובה על פני בן השנואה הכבוד פלו' אפי"ש שכן האבות'
 יזא כולו לאויר העולם קודם בן השנואה ויאחר שבן השנואה
 יוראה פדחתו קודם בן האהובה לא יוכל לבכר את בן האהובה
 על פני דוקא שכבר הראה פניו דהיינו פדחתו ככ"ל :

וכי יקיה באיש חטא ומשפט מות והיותו ותלית אותו על
 עץ ואפי"ש שרש"י ביאר פירושו של מקרא' וי"מ לרש'
 קאית'א דתימא למה הפסוק זה התחיל בוא"ו שבכל מקום
 כתוב כי בלא ו"ו' כמו כי תהיין לאיש שתי נשים כי יהיה לאיש
 בן סוחר ויורה א"כ להיו קרא' וכו' וכלכו הכתובי' הנו ולכתוב
 כי יק' לאיש חטא ומשפט מות והיותו וי"ל שהפסוק מדבר בלשון
 תימא שידוע הוא שזאת איש נאמר על גברא רבא כמו והאיש
 יושה יעקב איש תם וכאלה רבים וזהו ששאל הכת' ואומר וכי
 יתכן שיהיה כמי שנקרא איש חטא ומשפט מות ואומר הכתוב
 והיות כלומר הרי לנו מונחים שגם מי שנקרא איש מת ויורר
 ותלית אותו על עץ כלומר תלי מיתתו על עץ של אדה"ר דכתי'
 היום העץ אשר צויתך לבלתי' אכל ממנו אכלת הוי ותלית
 אותו על עץ :

עוד יתכן לומר בענין דוד המלך ששאל לחקב"ה בודיעמי
 ה' קיוני ונדת ימי מה היא ואמרנו ו"ל שאמרנו לו שביום
 שבת עתיד למות ולא היה פסיק פנויה גורסא' כל יומא
 דשבתא כדי שלא ליות כדכתיב כי היא חייך וביום שבת
 שהגיע קיונו כדי שפסיק גורסתו עשה וילאך היות תחבולה
 והלך לחתוך עצי הגן וכו' קם דוד לראות מי חתוך עצי הגן
 ופגע בו וילאך היותו ואלו לא היה עצי הגן לא היה פסק
 גרסתו • ותרופת הדבר יקרא יתפשו שכן מי שידוע
 תרופת הדבר אומר ומשפט הדבר חזק יהיה נולד
 שהמשפט

שהמשפט הדבר היא תרופתו והחטא נקרא שנגב באתה תרופה זו ש הכתוב וכי יהיה באיש חטא משפט מות כלומר וכי יתכן שאיש כמו דוד שיטעה בתרופת היותו ושואל הכתוב והיות כלומר אם לא היה טועה לא היה מת ומאחר שית דאי שטעה דהיינו שפסק מן התורה באותו יום שהיא תרופת היות וזה שמשב הכתוב ותלית אותו על עץ כלומר ש תאמר שהוא טעה במשפט היותו ובשכל זה מית אלא בשביל החלף היות שחזק העני בגן ומחמת זה פסק גרסתו לראות מי היה חותך ביום השבת ומחמת זה פסק גרסתו הוי ותלית אותו על עץ כלומר ותלית מיתתו בשביל עני הגן

סדר כי תבא

תבא הרמזים בה"ל בכורים פ"ג ו"ל הגר מביא וקורא שנאמר לאברהם אב המון גוים בתתך הרי הוא אב לכל העולם כולו שכן' תחת כנפי השכינה ולאברהם היתה השבועה תחילה שירשו בניו את הארץ עכ"ל * וכתב הכסף משנה וזה שכתב הגר מביא וקורא שם בירושלמי אמסקא הלבנתא כרב יהודה דאמר הכי גוים ולאברהם היתה השבועה וכו' כלומר אע"פ שאברהם אב לכל העולם לא נטלו הגוים חלק בארץ מפני שבתחילה קודם שיאמר לו כי אב המון גוים נתתן היתה השבועה וכו' נמצא שלא זכו בה אלא בניו ממש עכ"ל * ולשון הכ"מ תמוה מאד שאם כונת רבינו משה היא בדבריו א"כ סותר דבריו הראשונים הרמ"בם מזה וזיה שאומר הגר מביא וקורא שכלאברהם אב המון גוים נתתך והקריאה היא וכו' אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו ומאחר שלא זכו בה לא בניו ממש כפי הכסף ח"כ איך יאמר אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו שהרי לא זכו בה אלא זרעו * ולשם דבריו יתכן לומר שהוקשה לכסף למה הוצרך הרמ"בם להארץ ולומר ולאברהם היתה השבועה תחילה שירשו בניו את הארץ וכו' דמה בא ללמדנו אלא ודאי שהרמ"בם בעצמו נחמך מדברתי הראשונים שאמר הגר מביא וקורא וכו' שלא יבינו מדבריו שומאחר שיכול לקרות ח"כ יטול חלק בארץ שכבר יוגינו ככהג' זלויס לפי שאין להם חלק בארץ מביא ואינו קורא בדגריסין במתגי' בסוף מועד שני ד"ו אומר אף לא כהנים ולויס שלא נטלו חלק בארץ משמע שמי שאין לו חלק בארץ אינו יכול לקרות ומדפסק הלבנתא שהגר מביא וקורא ח"כ למדין ויכה שהגר יטול חלק בארץ לפיכך האריך בלשונו באמר ולאברהם

היתה השבועה תחילה לומר לך שאע"פ שקורא אין לו חלק בארץ מחמת אותה שבועה שהשביע לאברהם ליתן לזרעו את הארץ שהרי אותה שבוע' היתה קודם שנקרא אברהם אב המון גוים וא"כ אינו זוכה בארץ אלא זרעו דוקא שם בניו מינו אבל לקריאה מביא וקורא דכתי' אשר נשבעת לאבותינו ואפ"ם שזה כונת דברי הכסף * אבל אחתי קשיא שכתב הכסף בסמוך וכן כהנים ולויס וכו' משנה בסוף מועד עני וזכרתי יוסי ומנין ודוי מעד שמינה ילפינן בכורים ע"כ הרי דיליך בכורים מועד והנה במשנה תיבין ד"ו אומר אף לא כהנים ולויס שלא נטלו חלק בארץ דבי יוסי אומר יש להם ערי מוגרש נמצא דלא פליגי ד"ו ר' יוסי כי אם בחלק הארץ כי מן הנראה משמע דר"מ סבר שערי מוגרש לא יקרא נטילת חלק בארץ אבל ר' יוסי סובר שערי מוגרש יקרא נטילת חלק בארץ נמצא צין לומר וצין למר אם לא היה לכהנים ולויס חלק בארץ לא היו יכולין לקרות שהרי ר' יוסי לא פליגי עליה דר"מ שיכולין לקר' בלתי נטילת חלק בארץ אלא פליגי עליה שיש להם חלק והם ערי מוגרש הא אי לא היו להם ערי מוגרש מודה ר' יוסי לר"מ שמיביאין ואינן קורין א"כ הדרא קושי' לדוכתין ומאחר דילפינן בכורים מועד מ"ש הגרים שאין להם חלק בארץ שמיביאין וקורים בבכורים מה תאמר לפי שכתב אשר נשבעת לאבותינו א"כ קשיא כהנים ולויס למה לא יקראו אי לא היה להם חלק בארץ הא כבר יכול לומר כפי' אשר נשבעת לאבותינו דוקא ובלא לתירוק קושיא זו גרדך לדקדק בהרמ"בם שהאי קושיא ג"כ לנגדו עומדת דלמה במועד פסק מביא ואינו קורא ו"ל ישראל וממורים ומתוודים אבל לא גרים ועבדים משוחררים ומפני שאין להם חלק בארץ הרי הוא אומר ואת האדמה אשר נתת לנו עכ"ל נמצא שהגר מביא ואינו קורא מועד דכתיב אשר נתת לנו ולמה בבכורים הגר מביא וקורא שהרי התם ממי כתיב אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו ומאחר שאין לו חלק בארץ למה מביא וקורא והוה תאמר שבכבורי' כתיב אשר נשבעת לאבותינו ומש"ה פסק תלמוד שהגר מביא וקורא מועד שנאמר לאברהם כי אב המון גוים נתתך * ה"כ ביועש' כתי' אשר נשבעת לאבותינו וזכרתי אב המון אס כן לקרי בניו הגר אע"פ שאין לו חלק בארץ ויכיל מועד משעמא דבכורי' כמו שבכבורי' קורא ומוס דכתיב אשר נשבעת לאבותינו ג"כ בודויו מועד יכול להתודות דכתיב ביה אשר נשבעת לאבותינו * ולבא לתרן קושיית אלו יש לדקדק במסוקים למה בבכורים אומר כי באתי אל הארץ אשר נשבע' לאבותינו לתת לנו והקדים

השבועה לנתינה וצומעש כתיב ודרך את עיני ישראל ואת
 האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו והקדש הכתיבה
 לשבועה ועוד יש לקדקק שבכורים אומר לתת לנו
 דמשמע שעדין לא נתן וצומעש אומר אשר נתת לנו מחמת
 דיוקים או זאת אפשר שדייק הרמב"ם וספק בתלמוד ירושלמי
 אליבא דר' יהודה שהגר מביא וקורא וגם ר' יהודה גמי יתכן
 לומר שתינו בזה ולפיכך פליגי. אמתני' דידן והכוונה היא כך
 שבכורי' שהגר מביא וקורא מטעם בשנתגיד וזאי שנושא אשה
 ישראל וזאתה אשה יפול לה בחלת שדה וזכרם ומונא בני הגר
 הזה יורשים בחלת אמת ח"ש קרא לתת לנו כלומר שעתיד
 לתת לנו אבל צומעש שאומר שנתת לנו הגר אינו יכול לומר
 דבר כזה שלעצמו לא יתן לו חלק בארץ וגם אי אפשר שיפול
 לו שום נחלה אבל בכורים שאלו בו לתת לנו דהיינו לעתיד
 צוה יכול לקרות שבמשך הזמן בני ישראל את הארץ מנחא
 שלעולם אלו לא היה תחב' בכורים לתת לנו לא כמו צומעש
 דכתיב נתת לנו לא היו יכולין לקרות אפ"ל דכתיב ביה אשר
 נשבעת לאבותינו שהרי צ"ב צומעש כתיב בני אשר נשבעת
 לאבותינו ויביא וזכור קודא ומשום דכתיב שנתת לנו כאשר
 יפורש בדברי הרמ"ם שהטעם שביא וזכור קורא שבב"ב
 שכתוב אשר נתת לנו ומאחר שהטעם הקריאב הוא שבב"ב
 הנתינה לכן הכהני' והלוים אם לא היו להם ערי יגורש היו
 מביאים וזכור קודים ובשביל ערי יגורש שיוכל לומר שנתת לנו
 לפיכך פסק ר' יוסי דמביא וקורא משום דזו להם ערי יגורש
 ולא נתן טעמא משום שנשבעת לאבותינו לא משום ערי יגורש
 וזה שהקדים בכורים שבועה לנתינה וצומעש נתינה קודם
 שבועה הוא שבויע' הוא מן הקרקע ומוודי' שניתן להם הקרקע
 כאשר נשבעת לאבותינו וכבר ירש הקרקע אבל נשבע
 לאבותינו לתת לנו בהקדמת השבועה לנתינה מורה שעדין
 לא תקיימה בו השבועה אלא שעתיד לתת למחמת לשון זה
 יכול הגר לקרות בכור לעיל :

במחנה השמיים לא תשכח וזהו כי תבא ל הארץ וגו' קודם
 הכל צריך להבין מה שייכות יש ענין עמלק לענין
 בכורי' הנה ידוע הוא שהכל וקין הכל רומז ליעקב וקין לעשו
 שהוא מוחמת הנחש הקדמוני ועתה צריך להבין קין למה הביא
 מנחה מוגבה לפני הקב"ה בדכתי' ויבא קין מפרי האדמה שהי'
 לו להביא מראשית פרי האדמה שהמבי' דורון לתוך צריך שיביא
 היותר מובחר דבר שלא ימנע דוגמתו כדי שאלרצן יעלה לו .
 לא ידוע הוא ליועדין מן המלחמה שיש בין נחש הקדמוני ל"א

שהיא כמו מלחמת יעקב ועשו עשו חושש ענינו לכבוד ויעקב
 לקח מומנו הבכורה כמנא שכל המחלוקת שלהם הוא על
 הבכור' כמו כן קין שהיה מסטרא דנחש לא רצה להביא מראשי'
 פרי האדמה לרמוז שהראשית שייך לוי שהוא הקליפה והקליפ'
 קדמה לפרי כיוון עשו שינא קודם יעקב ולכן הביא לו מפרי
 האדמה ולא מראשית פרי האדמה שהוא חלק הבכור אבל הכל
 שהוא רומז ליעקב וזלחם על הבכורה כדי שיקרא ל"א בכור
 לכן הביא לו ובכורו' אלכו לרמוז שכפי המקבל כך היא המנחה
 מנחת בכורות לכבוד ולכן וישע ה' אל הכל ואל מנחתו וזל קין
 ואל מנחתו לא שעה . והנה ידוע הוא שהנחש שבין הקב"ה
 ועמלק היא ששלת ידיו בשלמויו חלל בריתו כמאמר ז"ל שהיה
 מותך ערלת ישראל וזהו זורקן למעלה וזהו אומר טול מה
 שבתרת זה ענין הוא כמו שאמרנו לעיל שהמלחמה היא על
 הבכורה וראשית בכורי וגופו של אדם היא המילה כמו שדרשו
 רז"ל וכבר אמרנו לעיל שהבכורים ראוי לכבוד לכן היה מותך
 המילות וזורקן למעלה ואומר טול מה שבתרת שהוא חלק
 הבכורה כדי לזלו' בכורה דכתיב ויבן עשו את הבכורה .
 וזהו כבר ידוע שעשו ויעקב חלקו העולמות תחת השמי' לעשו
 ולמעלה מוכיפת הרקיע ליעקב . וזהו כפי הדק החלוקה
 והזאת אחיא דלא ימאן שאם עשו הוא הבכור צריך ליעול פי
 שנים א"כ מן הדאוי צריך שיקח עשו ע"ה' ושלש של עה"ה
 ואם יעקב הוא הבכור צריך שיקח עה"ה ושלש של עה"ה לכן
 אומר הפסוק וזהו כי תבא ל הארץ צריך שהמנחה שתבי' שהי'
 מראשית כל פרי האדמה להורות שאני הוא הבכור וזהו שית
 שאני אלך וזכור גם חלק ה' עמו ותקרא ל' אתה בכור
 וזו תמחה את זכר עמלק מתחת השמים כלומר מה הוא חלק
 שמוגיע לו מתחת השמים דהיינו עה"ה כשאתה בכור מוגיע לך
 עה"ה ושלש של עה"ה שזכור נוטל פי שנים וזהו ענין הסמינו
 אם תרצה למחות את זכר עמלק מתחת השמים כלומר מזה הוא
 חלק שמוגיע אליו כע"ה שהוא תחת השמים תקריב מראשית
 בכורי כל פרי האדמה או אתה מורה שאני בכור וכשאתי בכור
 גם אתה בכור בכור :

איתא במדרש ילקוט ושמת בכל הטוב אין טוב לא תורה
 דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם לפיכך משה מזהיר
 לישראל עשר תעשר ע"ב וקשה מנא ליה לבעל המאמר
 לדרוש דהאי קרא על התורה וזלחמו שהכתוב מדרש שימחה
 ישראל בטוב שנתן לו ה' דהיינו שהאילנות הוציאו פירותיהן
 וקיים מנות בכורים ובשביל זה ישמח הוי ושמת בכל הטוב
 וע"ק

והג'ק מ"ט המאמר לפי משה מזהיר לישראל עשר תעשר דמה
 שייכות יש לאזורה זאת אם הכתוב מדבר על התורה • וי"ל
 דדייק בעל המאמר בשלם כל הטוב שהיה לו לוותר ושמת
 בטוב אשר האלקים עדיין לא כלו להתבטל תבואותיו כי לא
 הביא כי אם ראשית בכורים לבך דייק מדאמר קרא בכל הטוב
 ש"מ שמדבר על התורה שהיא כוללת כל הטובות כיון שאמר
 ז"ל הקורא בתורת מעשר מעלה עליי כאלו הפרש מעשר וכן
 בכל הקרבנות א"כ התורה פתנה לישראל להשלים במקום
 קרבנות שהיו בגלות אין להם להקריב שום קרבן ולא שום
 מנחה אלא יקרא בתורה יגיעה לו במקום קרבן ומנחה ואם
 יעשה רצונו של הקב"ה ועומק המצוותיו ומירם מעשרות ומניח
 את השמימות לעניים אז הקב"ה מניחו על הארץ הטוב ואפשר
 דזהו כונת הפ' עשר תעשר כלומר הפר מעשר כדי שלעולם
 תעשר כלומר כשאתה מוקים דברי של הקב"ה ומסיר מעשר
 תבואת הארץ בשכר זה הארץ לעולם לא ינתן ביד ערל וטומא
 וככל שנה ושנה תעשר ג' ו"ה' הכתוב עשר את עשר' תיבך
 על אדמתך ותעשר לעולם הו' עשר תעשר ואם לא צרי' אתה
 לקרות בתורה שהיא משלמת במקום מעשרות אבל אז לא תבי
 על אדמתך ולפי משה מזהיר לישראל טוב לכם שתעשרו כדי
 שתשעו לבטח על אדמתכם • וזהו כונת המאמר ושמת בכל
 הטוב אין טוב אלא תורה שהיא משלמת במקום כל הקרבנות
 כשישראל בגלות אבל כשאין על אדמות צריבן להקריב ואין
 בו תשלומין בקריאת התור' אבל בגלות תקרא התור' לתשלומין
 לפיכך משה מזהיר לישראל עשר תעשר כלומר עשר כדי שתש
 לבטח על אדמתך ותעשר בכל שנה דוקא מעשר ולא שתקרא
 בתורה במקום תשלומין וק"ל :

עוד י"ל ידוע הוא דברי חז"ל עשר בשביל שתעשר למדינת
 וזכה שתעשר דרשנו בשלשן עשר זככי דרשה זו קשיא
 וחסר תנו' במלת תעשר דה"ל עשר תעשר כדי שתפול הימ'
 על מי שהו' פורש המעשר הא מייסא למדינת שתעשר הוא עוש'
 אבל הוא פועל וינא לאחר כפי הדקדוק שיעשר לאחרים כיון
 הלוים והכנענים שהם תופשי התורה בדכתיב כי שורו אחרתך
 ובדיתך ונזרו יורו חשטיך ליעקב ותורתך לישראל הרי שהם
 המורים התור' לישראל ולפיכך לא נתן להם הקב"ה חלק בארץ
 כדי שלא ילכו לנבול את האדמה ויעבדו את התורה וסוף לא
 יוכלו ישראל לשנוח בדברי תורה והקב"ה אמר ושמת בכל
 הטוב אין טוב אלא תורה כנ"ל א"כ לפיכך משה מזהיר לישראל
 עשר תעשר וכן המעשר לכהנים וללו' לכל אחד ואחד חלקו

התנוע' לוי כדי שלא תשכח התורה מישראל שאם לא נתן ויהי
 מוכרח ללכת לעבוד עבודת שהיא זרה לו ולא תוכל לשנות
 בתורה שלא תמנא מי שיגיד לך את חוקי האלקי ואת תורותי
 דאם אין קומח אין תורה • וכדרך מה שפילעיל דאם אין קומח
 אין תורה נוכח לבאר מאמר תמוה הוכח פילקוט סדר דהא וז"ל
 עשר תעשר ואם לאו היוצא השדה זה עשו שאל' כו' איש שדה
 דהיינו שאם אין איתו כותב מעשרות מוכרחים לוותר שאין תור'
 ג' דאם אין קומח אין תורה כדדרישנא לעיל וכשאין תור' אין
 א"י בארץ דהא כהא תלי' כיון שאמר הכביא על מיה' אבד' הארץ
 על עובדם את תורתך ולכך לא יכלו ישראל לכנס לארץ אם לא
 לקחו התורה מוקדם וקיום התורה הוא המעשרות וכל כי האי
 גויא וז"ל המאמר עשר תעשר ואם לאו היוצא השדה זה עשו
 וכי' כלומר אם תוצא מעשר ותתן ללוים שזורי התורה תזכה
 לישב על אדמתך לעולם ותעשר בכל שנה ושנה הו' עשר תעשר'
 ד"ל אם תציא מעשר לעולם לפי שע' ליהוי קו' לתורה
 ואם לאו היוצא שדה זה עשו כלומר תתגרש מעל אדמתך וציון
 שדה תחרש ויקח אותה עשו שנקרא איש שדה וק"ל :

איתא בפרקי ר' אליעזר כתי' זכור את יום השבת וכתב
 זכור את אשר עשה לך עמלק בג' ש' וזכור את יום השבת שכי
 כתובים הללו אלא אינו דומה כום של קונדיטון לכום של חומץ
 זה זכור לקדשו ולשומר זה להשמיד ולהרוג ע"כ • וקשה
 דמה הוקשה לרבי אליעזר בפסוקים הללו דבא כוונתך אלא
 אינו דומה כום של קונדיטון וכו' ועוד דליתא קושי' ליתא
 פירוקא ולעניות דעתי גראה לפרש שרבי אליעזר היה מדקדק
 אם ידרוש זכור של עמלק בג' ש' וזכור את יום השבת שכי
 שזכור את יום השבת הוא שצריך לקבוע יום אחד בשבוע
 והוא יום השביעי לקדש אותו ולשמרו כיון שהיו זכור הוא
 זכור את יום כך זכור דעמלק הוא שזכור אותו יום שלחוננו
 עם עמלק ולעשותו גם כן יום אחד בשבוע ושבו' כיון
 יום השבת לבך הוקשה לו לרבי אליעזר כתיב זכור את יום
 השבת דמשמע שכל ליעט דיום אחד יהיה שבת בשבוע
 לבד וכתים זכור את אשר עשה לך עמלק וזו דרשינן זכור
 זכור לג' ש' שכי' זכור את יום השבת הוא שזכו' לעשות
 יום אחד בשבוע שכי' כן יהיה זכור דעמלק שיעשה יום
 אחד בשבוע • לא ביחא גזירה שיה' זאת שזכור דשבת
 משמע שדוק יום אחד בשבוע יקבע לשמרו ולקדשו ולא
 שיקבע שני ימים • ואם פירוש זכור דעמלק בג' ש' ש
 לקבוע יום אחד בשביל זכירת עמלק אם כן כיגד יתקיימו

שגדכתובים הללו ונתרן אלה אינו דומה בוס של קונדיטין
 לבוס של חוץ רצה לומר דלא דרישנא צ"ש אלא ללמוד
 פתום מן התפורה אבל כשהוא ימורש כשי כתיבם בכל אחד
 אחד מה הזכיר שומר בהם האדם ורצה בחוש הראות
 ההפוש שביניהם שהם כהפוש הקונדיטין מן החוץ שזה מתוק
 זה חיוון ולא כשכיל שהם בכום א' דמש כום כום ל"ג לומר
 שכולו מתוק מאחר שחך אוכל יטעם לו וטועם אי שהחומץ
 הוא חיוון ולא מתוק זה שאמר אלא לא דמי כום של קונדיטין
 לבוס של חוץ לעשותם צ"ש מאחר שטעמים ידוע כך אין לדרוש
 צ"כ וזמר דשבת לומר דעמלק כי זכור דשבת הוא לקדשו
 ולשמרו וזכור דעמלק הוא להשיד ולהפוג :

צילקוש פרשת כי תבא רבי תנחום פתח זכרוניכם משלי
 אפר לגבי חומר גביכם אשר הקדוש ברוך הוא
 לישראל הוא זכורים לי בשתי זכרות שכתבתי לכם בתורה
 וזה אחמה את זכר עמלק וזר את אשר עשה לך עמלק אם
 זכיתם הרי אתם בניו של אברהם דכתיב ביה ואנכי אפר
 ואפר זאם לאו לגבי חומר גביכם התקינו עממיכם לשעבוד
 גליות ע"כ . והנה יש לדקדק בין כפ' בין במאמר בפסוק
 מאי האי משלי אפר דקאיז דמעולם לא וזינו משלים של
 אפר שהיה ליה ליימר זכרוניכם באפר אז זכרוניכם לאפר
 מהו משלי אפר ועוד סיפא דקאמר לגבי חומר גביכם אם
 איתא שהוא דבר אחר של חסרון היה לו לומר בוא' וזבי
 חומר גביכם לכך דרש העאמר הפ' הוה כשני מציאות אם
 זכיתם תהיו בניו של אברהם הנמשל לאפר זאם לאו לגבי
 חומר גביכם וזאת הדרש דרש רבי תנחום ופתח שכתוב לגבי
 חומר בלתי ואינו כתוב בוא' וזבי חומר שאם היה משמע
 דקאי ארישא גם נס דהיינו שהם כ' בימים שהיה זכרונם משלי
 אפר ושיא זכר גבי חומר מדכתב לגבי חומר בלתי בפסוק
 שעבין ולבך אפר זאם לאו לגבי חומר גביכם התקינו עממיכ'
 לשעבוד גליות ולמה שהקמינו מאי האי דקאמר קרא זכרוניכ'
 משלי אפר ר"ל דהוה כונת הו' שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל
 הוה זכורים לי בשתי זכרות שכתבתי לכם בתורה אחה אחמה
 את זכר עמלק וזכור את אשר עשה לך עמלק אם זכיתם הרי
 אתם בניו של אברהם דכתיב ביה ואנכי אפר ואפר וזכרת
 ומאמר כך היא שמהיד הקדוש ברוך הוא לישראל שזכרוהו
 תמיד הו' זכרות שכתב בתורה לחמות את זכר עמלק כדי
 שיקנא לשמו הגדול וזה שאמר הו' אדירים לי ב' זכרות וכו' :

זכינו שאמרנו ו"ל שחייב כל אדם לזכור בכל יום מחיית עמלק
 וכן פסק הרמב"ם ולבך אפר המאמר הוה זכורים לי תמיד
 מחיית עמלק זאם זכיתם לזכור תמיד מחיית עמלק הרי אתם
 בניו של אברהם דכתיב ביה ואנכי אפר ר"ל הרי אתם
 בניו של אברהם אחותם יעשה אביכם ונמשלתם לו להיות
 משפיר בדבר שכן מיניו באברהם שבענין קדום הרבה העזר
 כמה פעמים דכתיב הנה בא הנאלתי ואנכי אפר ועפר גם כן
 הוה זכורין לי ב' זכורים שכתבתי לכם בתורה לבנו את שמי
 וזכאפי מחיית עמלק ותפירו בני תמיד שתמשלו עממיכם
 לאביכם זאם לאו לגבי חומר גביכם בדלעיל והוה כונת הפ'
 זכרוניכם משלי אפר רצה לומר יעלה זכרוניכם דהיינו בחיית'
 עמלק תמיד למשל לאפר כלומר ליימשל לאביכם שהמשיל
 עצמו לאפר זאם לאו לגבי חומר וכו' :

וענית וזאת לפני ה' אלוקיך וגו' פירש"י וענית וזאת
 בהריות קול ותימא דא ק"ל כל המרים קולו
 בתפילתו הרי זה חטאני אונה וי"ל בסמיכות שדרשנו לעיל
 שעבין הכורים באים ליקח חלקו של עשו ומתת השמי' ודרש
 ר"ל הקול קול יעקב וידידי ידי עשו כשהקול קול יעקב אין
 הידים ידי עשו הנה בהבאת הכורים יונח שהוא לחמות
 וזכר עמלק ומתת השמים וכדי להתגבר עליו נדך להדים
 קול כוונ שאמר הקול קול יעקב לכך אמר וענית וזאת
 ופירוש רש"י בהדימת קול שכתב אותו קול מכאיש כמו
 של עמלק :

או יתכן לומר דרך אחר דלמה הוצרך להרים קול
 בפירוש רש"י אלא ידוע הוה שהבאת בכורים
 היא הודאה ושבח לה' והכראה שאינו כפוי
 סודה כפירוש רש"י הגדתי היום שאיני כפוי טובה ולבך
 נקט לשון הגדה שהוא לשון קושי דכתיב כה תאמר לבית
 יעקב ותגיד לבני ישראל ובהודאה אמרו בגמרא ונריך
 לאודווי קמי עשרה לפחות דכתיב וירוממוהו בקהל עם
 חוה כבודו של הקדוש ברוך הוא דכתיב וזבח תודה
 יבדכונני והוה הפך התפילה דתפילה צריך להתפלל
 בקול נמוך לפי שזואל זרכיו מהקדוש ברוך הוא ואין
 צריך הרמת קול שהוא יתעלה בוחן לבות וכליות אבל
 בהודאה שצריך להודיע הכיסים שעשה עמנו שהזיאתנו
 ממצרים וכו' לכן צריך בקול כדי להודיע גדולתו ברכים ולבך
 וזה וענית וזאת וק"ל :

ובראו עליו כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול א'
 אלהיך ברוך אתה בעיר וכו' כי תשמור את מצות ה'
 אלהיך ונתתך האלהיך וכו' כי תשמע אל מצות האלהיך אשר
 אצרכי מנצח היום לשמור ולעשות * הנה יש לדקדק ב' האו
 אם הברכות האלו כולם הם שבר מה שהתחיל לומר הפרשה
 והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל
 מצותיו וכו' ונתתך העליון על כל גויי הארץ א"כ למה נרין
 להפסיק כמה הפסקות לומר כי תשמע כי תשמור כי תשמע
 ואחר כל אחד ואחד יין ברכה אחת למשמע שעל כל דבר נותן
 לו שכרו כפי פעולתו והרי השמירה והעשיה כבר אמורים
 למעלה בזהיה אם שמוע שאמר לשמור ולעשות ולמה הוצרך
 להפסיק באלו העולות של כי תשמור וכי תשמע וע"ק דאם
 איתא שעל השמירה נותן לו שכר אחד ועל השמיעה שכר אחד
 למה כ"כ תשמע האחרון לא פי' שום שכר כיון שפי' בזהיה אם
 שמוע וכ"כ תשמע ער' דהא ק"ל דשכר מצות בהאי עלמא
 ליכא והא בפרושא איתור בקרא שכר השמיעה והשמירה ואיך
 אמרו ו' שכר מצות בהאי עלמא ליכא * ונ"ל דהאי מלת
 של כי הכתובות בפרשת זאת אינן משמשות בלשון אם כי אם
 בלשון אשר כלומר אני נותן לך כל הברכות האלו למען תשמור
 ונותן לך ברכות אלו ג"כ למען תשמע וראיה לזה מ"כ תשמע
 האחרון אלא שלא הכתיב בו שום ברכה לפי שהוא סיו' הענין
 כלומר כל זה אתן לך למען תשמע ולכך הוצרך לומר כל מלת
 של כי הכתובים בפרשה זאת דאילו לא הוה מילות של כי
 הכתובות הוה משמע דתלו הברכות הם בשכר והיה אם שמוע
 ולא היא דשכר מצות בהאי עלמא ליכא לכך אמר כי תשמור
 כי תשמע כלומר אם התחיל לשמוע הו' והיה אם שמוע אני
 אתן לך הכנה מרוב ברכות כ"כ תשמור ותשמע הו' כי תשמע
 כי תשמור כי תשמע ולכך תראה שלא באו אלו המילות של כי
 וכו' בתחילת פסוק אלא באינע שאם היו באים בתחילת
 פסוק כגון והיה אם שמוע פירושו אם תשמור אם תשמע לכך
 באו באינע פ' ללמדך שאלו הברכות האמורות אינם בשכר
 והיה אם שמוע אלא הכנה כדי שתשמע וכדי שתשמור ;

סדר נצבים

התחיל משה מפיסן אתם נצבים היום וגו' הרבה הכעסתם
 למקום ולא עשה אתכם כליו והרי אתם קיימים כיום הזה
 שהו קיים והוא מפיל ומאיר כך האיר לכם וכך עתיד להאיר
 לכם * והקבלות ז'סורין מקיימים אתכם ומצבים אתכם
 וכו' ע"כ * הנה הנאמר הוה כמעט כולו מקשה ראשונה מ"ש
 למה נסמכה פ' נצבים לקבלות שאינו נוהג המדרש לשאול
 הדבר למה נסמכה פרשה זו לפרשה זו אלא שפ' ראשונה אז
 השניה אין כאן מקומה ולכך שאל למה נסמכה וכפי הנראה
 מן הפסוקים לא היה ביניהם שום הפסק א"כ לא שייך לומר
 למה נסמכה ועוד איתא בגמרא על פ' היום הוה נהיה לעם
 וכי היום הזה והלא מ' שנה שכבר נהיו לעם בקבלת התורה
 הרי יש בסוף ארבע' שנה דרת אתם ברית וע"ק שניה דה"ל
 בשמוע ג"ח קבלות ולמה נקט מזה חסר שנים וע"ק שאמר
 מ' יוכל לעמוד באלו שיעלת באלו משמע בג"ח קבלות שצ"ע
 תורה והנאמר אמר חוץ מ"ש שכת"כ א"כ היה לו לומר מ' י
 יעמוד בכל אלו לרבות ג"כ ה"ש שכת"כ ואת שאלו ה"ח
 קבלות שאמר הם יותר חמורים מאותן ה"ט שכת"כ זה לא
 יתכן לאומרו שכך הקדים לנו המדרש שה"ט שכת"כ הם יותר
 חמורות מאלו והיגדל הדבר לומר שאמר לורוק אכן על כנו
 וכו' ע"ש א"כ ה"ט אלו הם יותר קלות ומאחר שלא הוריקו
 פניהם מאותן ה"ט החמורות למה הוריקו פניהם בג"ח קבלות
 הקלות ע"ק מה שאמר מפיל ומאיר כך האיר לכם וחומר
 ומאיר לכם ולא דומה המשל למשל שלא הזכיר יום אפילה
 בענין אלא האיר וחומר ומאיר * ואפשר להשיב על ראשון
 ראשון והיינו למה ששאל המדרש למה נסמכה פ' אתם נצבים
 לקבלות כמה שדקדק והוא כי פרשת דלעיל אחר סקיים
 הקבלות ואמר אלה דברי הברית וכו' התחיל בפ' סיפור שבחיו
 של הקב"ה ויחלחיתו עון ונכסום הפ' של עון אמר ושירתם את
 דברי הברית הזאת ועשיתם אותם ליוען תשכילו את כל אשר
 תעשון וע"ל אתם נצבים והוקשה למדרש למה הוצרך לומר
 דברי הברית שהם הקבלות פעם אחרת אחר פסוקי יחיו ועון
 זה מה שאמר למה נסמכה פ' נצבים לפ' קבלות אלא לומר לך
 וכו' מה שהקשיב למה אמר הנאמר בשמוע ישראל מזה קבלו
 חסר שנים יתכן לומר שכן הוא בנות הנאמר בראות ישראל
 ע"ח קבלות אמרם בפ' מ' הם והשנים הסתיר אותם ולא
 אמר כי אם גם כל חובי וכל יוכה אשר לא כתוב בספ' התורה
 הזאת ועלם וכו' אמרו ישראל מאחר שכל אלו שהם ה"ח אמרין
 לנו ואלו השנים הסתיר אותן מוננו שאמר גם כל חובי וכל
 יוכה

יכה וידאמר בנס שהוא לרבות אומר ודאי שאין לבו כח לעמוד
 בחלו השנים דוקא ולכן לא אחרתו' נני יוכל לעמוד בכל חלו
 דאי היה מושגע שהוא מדבר על כל הקללות לכך אחרתו בחלו
 לריונו על הפנים שלא ידעו מה זה ו"ש המאמר כשמועו ישראל
 שהם קללות חסר שנים חזן מו"ט שבת"כ כלומר כשמועו
 שבמאה קללות חסר שנים ויפחדו אותם ויהי הם יולבדו מה
 שפי' בת"כ אומר ח"כ ודאי ששנים לו שקולין כנגד כל הקללות
 ויאחר שלא אחר לבו מה הם ובה יתכן לומר שלכן חזר ואמר
 ושמרתם את כל דברי הברית שכתבתי אומר לעיל אלה דברי
 הברית אלא הענין הוא אלה דברי הברית הם על הנ"ח ומו"ט
 קללות המעוררים ושמרתם את דברי הברית הם ה' שלא
 פירש גם כל חלוי וגו' וכשראה שישאל כתייראו מה' שלא
 אומר שפי' כדאמרינן יויעמוד בחלו התחיל לסיימן אתם
 נצבים . ומה שהקשינו שאינו דומה המשל לנמשל מה היום
 יאפילו ויאמר כך האיר לכם וכן עתיד להאיר לכם ואפילו לא
 יואמר בזה יתכן לומר ויכלה ה' אתם שמוע בלאו האיר לכם
 היינו באפילת וזכרים שאם אין האדם יושב בחושך אין גרף
 להאיר וידאמר האיר ש"מ שהיו בחושך וידאמר וכן עתיד
 להאיר לכם ש"מ שעתידים לבא בגלות והוא עתיד להאיר להם
 ולהוציאן מן חושך הגלות ותו ל"ק :

דברי האלה הואת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי פי
 בשירותי לבי אלק ולמען ספות ירדה את הנמאה שאין הנמאה
 בדברים אלו והנה כונת הכתוב יזכר בזה שנקדים לך ידוע
 תדע כי יש הקדמה בין ודעי חן שאין הגאולה יכולה לבא כי
 אם באת משני פנים ה' היא אם יהיה כח בשרא להוציא כל
 ונצונות הקדושה ויתן הקליפה ואז יחבר ויבש כח הקליפה אז
 עד שתתמלא הקליפה מכל וכל מהקדושה ומרוב הקדושה
 יקיאנה כדכתיב חיל בלע ויקיאנו וכתיב גם כן עת שיטלו
 האדם באדם לרע לו שר"ל לפעמים שולט האדם הטמא שהיא
 הקליפה באדם הקדוש שהיא נצונות הקדושה ודאי שהיא
 לרעתו וזה הרי שבאחת משני פנים היא סיבת הגאולה לבוא
 וז"ש ז' א"י בין דוד ב"א אלא אז כדור שכולו זכאי שאז הוציאו
 ישראל במועסייה הטובים כל נצונות הקדושה שבתוך הקליפה
 אז כדור שכולו חיוב ותתמלא הקליפה מרוב הקדושה עד
 שיבקע כריסו ויוותר הוא כדור שכולו זכאי אז כדור שכולו
 חיוב ובואת ההקדמה טעם כמה ומה לומר כלך וכעבוד לקיים
 האחרים כדי למלאות הקליפה עד שתתמלא סאתה ותמנות ואף
 ע"פ שכונת לבס לטובה מכל יקום ויזהיר שלמה המלך ע"ה
 באמרו אל תאמר אשלמה רע קוה את ה' ויושיעך וכונת הפ'
 כך יהיו אל תאמר אשלמה רע ר"ל אל תדון בלבך ויאמר שאי
 אפשר שיהיו כולם זכאים כדי להוציא הקדושה מן הקליפה ח"כ
 יותר טוב שתחטא ובה ישלים למלאות סאתה של הקליפות
 ותמנות הקליפה כדי שתבוא הישועה וז"ש אל תאמר אשלמה רע
 דהיינו אשלם למלאות סאתה אלא קוה אל ה' ויושיעך ויתר
 טוב שתשב באורך הגלות ותצפה לישועה ולא שתחטא ללכת
 לעבוד אלהי העמים וכדי להביא הגאולה . ובה כבוא לפי
 הפסוק מן יש בכס שורש פורה ראש ולענה והיה בשמוע את
 דברי האלה כלומר כשמוע את דברי האלה העתידה לבא על
 ככה הולך אחרי אילנים ופונה לבבנו ומעם ה' אלהיו והתברך
 זה האיש בלבבו ויאמר ויה שבתב ושה הוא אמת דהיינו אשר
 לבבו פונה ומעם ה' אלהיו או אסור ללכת לעבוד אלהים אחרים
 אבל אם לא יפנה לבבו ומעם ה' אלהיו וכונתו לטובה דהיינו
 למלאות הקליפה שהיא נמאה לשתות מהקדושה זה ודאי לא
 זבוא עליו שום רע אדרבא יתפוך לו ה' את הקללה לברכה
 ז"ש והתברך בלבבו ויאמר ח"ו לא יבא עלי רעה שלום יהיה
 לי כי בשירותי לבי אך שאני לא פניתי לבי ומעם ה' לא כונתי
 לטובה והוא ליוען ספות הרבה את הנמאה דהיינו לרנות
 הנמאה שהיא הקליפה ברוב קדושה שאומץ לה כדי שתאכל

ועתה גרין להקדק ממי האי דאמר קרא והיה בשמוע את

ותמות עליה אומר ומה לא יאבה ה' סלוח לו כי אי יעשן אף ה'
 וקפאתו באיש הוא ורצנה בו כל האלה. ככתובה בספר
 התורה הוא וזין לו מחילה אע"פ שכונתו לעזבה שרונה
 למחר את הגולה כי קוה אל ה' ויושיען אחר שלמה ולא דמי
 לגדולה עבירה לשונה וכו' דלתם שאני שהיא עבירה בעלמא
 כגון יעל אבל הגא שאור ללפת לעבוד אלקים אחרים לא
 יאבה ה' סלוח לו וז"ל ולמה לא ידמה עון זה לעבירה לשונה
 של יעל מאחר שכונתו לעזבה וז"ל דשליח יעל ידע שכחותה
 שעה ע"י אותו מעשה יחלוק כחו של יסורא ותוכל עליו
 ותהרגו והויא ליה כמו אתי עשה ודוחה ל"ת אתי עשה
 דלעשות נקמה בגדים ודחה לא תגאף אבל הכא חס הוא יעטא
 או משפחה או שבט כח אותו חטא אין בהם יכולת להצוית
 הקליפה אדרבה מוסיפי' לה כח והוא יאחר עם מושקע בתוכה
 לכך אחר לא יאבה ה' סלוח לו. כלומר לא יאבה ה' סלוח לו
 כענין עבירה לשונה דיעל ומעט כי לא דמי כנזכר לעיל וז"ל
 קרא כי אז יעשן אף ה' וקפאתו באיש שהוא וזרין להבין למה
 הוצרך מלת פי שהי"ל וזו יעשן וכו' אלא הענין הוא כמה
 שאמר משה לא יאבה ה' סלוח לו הוא יען כיוזא יעשן אף ה'
 ויתקאף באיש הוא באיש הוא ולא כמי שיעשה מעשה כי
 אע"פ שכל עוד שלא תמיר דמי שרשו בתוך הקדושה ויתפשט
 מיומו איזה ענף לתוך הקליפה ע"י העבירה ובהיות השורש
 בתוך הקדושה אז יכול כנקל לחזור בתשובה כי לעולם החלק
 הולך אחר הכל ואין מתקאף ה' עליו על שהוא חוטא יען כי
 אומר שהי"ת שבו וקריחו וכו' יש לו סליחה וספרה שאין
 קיאה נשפת אלא בע"ז כמו שאמר קרא לא תשתחוה להם
 ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קרא אבל פשילך לעבוד
 אלהים אחרים אע"פ שכונתו לעזבה בודאי שלא יאבה ה'
 סלוח לו וזאת כי פותן העעם לפגם למה לא יאבה ה' סלוח
 לו ואומר מעטם שאז יעשן אף ה' וקפאתו שהוא קפאת ע"ז ולא
 דמי לעובד עבירה לשונה שהעובר עבירה לשונה הוא דוקא
 ביעל ולא כהולך לעבוד אלהים ואפי' שתהיה כונתו לעזבה:
 או יתכן לומר טעם אחר שהאי דקאמר משה לא יאבה ה'
 סלוח לו אינו לשון קבלה שיקבל אותו משה שלא יאבה
 ה' סלוח לו אלא הוא ספור שספור משה ואומר האיש הזה
 בודאי שלא יאבה ה' סלוח לו יען פי' מאחר שהוא חושב
 בלבו שלא יאשוב ה' לו עון בזה אלא אדרבא יתן לו שכר
 כגון אשר נדקק עשה מחמת זה לא יתכן שהאיש הזה יאחר

בתשובה לעולם לבי שהוא חושב שלא חטא בזה ומאחר שהוא
 חושב שלא חטא אינו שואל סליחה וז"ל איך יסלח לו
 הקדוש ברוך הוא אלא אדרבא ככל פעם ופעם יזכירו יתיר
 והוה טעם שכתב מלת כי אז יעשן כלומר מה שאמרתי שלא
 יאבה ה' סלוח לו לפי כי אז יעשן כלומר באותה שעה שחושב
 בדעתו שיעשה מזוה אדרבא מעלה אף ה' וקפאתו ולכך
 אומר ורצנה בו כל האלה וגו' וזרין לדקדק למה ירבוץ בו כל
 האלה וזלתי יין התורה וזממע שעל כל פעם שזכעית אותו כפי
 ההפעפה כך הם הקבלות ולמה בזה ירבוץ בו כל האלה אלא
 בזה שהקדמוני יתורן מאחר שהוא חושב שאין בידו עון אלא
 אדרבא וזוה קעביד זה האיש בודאי שכל יום ויום יוסף
 לחטוא באמרן שקל מה שהוא יותר חוטא ופושע יותר וקרב
 הגולה לכא זה בודאי זרין שירבוץ בו כל האלה יען כי עובר
 בטובה ומוגות על כל הפקודים ולכך אומר ורצנה בו כל
 האלה כל האלה דוקא:

והבדיל ה' כ' לרעה ויכל שבטי ישראל וגו' וזרין ליתן לב
 מאי האי מלת לרעה דקאמר ששחיתו מובדל
 ויכל שבטי ישראל אין לך רעה גדולה מאת אש כן היה לו
 לאור והבדילו ה' ויכל שבטי ישראל ויש לאור שנקבת הרקוב
 כך היא כי מאחר שזה האיש כונתו לעזבה ישראל אש זה האיש אחר
 להשלים הרע כדי למחר גולת ישראל אש זה האיש אחר
 שחטא ועבר בתוך הקליפה הדר ביה חזור בתשובה שלימה זה
 האיש ודאי שיעלה ניגוניות הרבה מתוך הקליפה בחיורו
 בתשובה ודומה לזה תמצא בטעם האדם שחש יתנו לו איזה
 דבר לאכול פדי שיקיא אינו מקיא אותו אם כן לא יאחר
 שפנתח פי להקיא מקיא אותו אם וכל מה שהיה קרוב לאינו
 אם כך הקליפה שפעמים שולט באיזה אדם שנשמתו גדולה
 אותו שליטה לפעמים תהיה לרעה דהיינו אי' יחזור
 בתשובה יעשה שיקיא כל מה שהיה בתוכו וז"ל שליטה
 פת שיטלוה האדם האדם לרע לו יש עת ולאוי כל שעתה
 מתרחיש ימא לכך מזהיר וישה שלא ישים אדם את עצמו
 בסכנה זאת ואם עבר שלא מדעת הבעלים לפי שיתברך
 בלבבו וזין אדם יודע מה שבלבבו אז דמי לזין שליח שהלך
 לעשות דבר שלא מדעת הבעלים אם הרויח לבעלים
 הרויח ואם הפסיד לעצמו הפסיד זה שאמר הכתוב והבדילו
 ה' לרעה כלומר אם גרם רע והבדילו ויכל שבטי ישראל
 שאין שליח לדבר עבירה אצילו שיעשנו שליח ויכל שכן

אם לא עשו אלא שהוא מצומצם הלך זה ודאי ברעה שיעשה
 אין כוונה לישראל שום דבר ואם יעשה טובה דהיינו שיחזור
 בתשובה מעליה ויבנה אותה תשובה מעלה ציונות ישראל
 באותו טוב ומשתתפים שבני ישראל ברוש להם בו חלק אבל
 ברעה אין להם חלק בו ו"ש והבדלה ה' לרעה יוכל שבני
 ישראל לרעה דייקא ולא לטובה דיבוא הטוב ויבא מ"מ :

סדר וילך

פרוש פסיקתא טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך
 א"ר פנחס למה הוא טוב לפי שהוא ישר ולמה הוא
 ישר לפי שהוא טוב על כן יורה חטאים שהוא יורה לחטאים
 שיעשה תשובה ע"כ זכרון להבין בדרשת רבי פנחס ממה בדרך
 בפסוק שדרש דרשה זו • ז"ל שדרך מולת ישר עדי לו
 באמרו טוב ה' על כן יורה חטאים בדרך שהיא מידה טובה
 שאע"פ שחטא מראה לו דרך הטוב שישוב בה ויחיה שמידת
 הטוב להטיב א"כ יחייב מלת ישר לא שיהי בענין ?

והנה צריך לדע מה בין טוב לישר תדע כי הטוב רצה לומר
 שהוא עושה טובה לכל אפילו שאינו ראוי לזה • והישר
 הוא שמתנהג בדרך ישר אם הוא טוב ניתן לו טוב • ואם הוא
 רע ניתן לו רע • וזה מקרא ישר והכתוב אומר טוב השר ה'
 זה שני הפכים במושג אחד • לפיכך ר' פנחס שאיל למה
 הוא טוב בשביל שהוא ישר כלומר למה לקח מידת הטוב שהוא
 מטיב לכל בין חייב בין זכאי ומתרחק בשביל שהוא ישר ואם לא
 היה מידת הטוב שיש לו היה מכלה את העולם • וחזרו ושיאל
 לפי מה ישר כלומר מחזיר שרעונו הוא לעשות טוב למה מביא
 ברויותו לרין שהוא מדת הישר • ומטיב בשביל שהוא טוב
 כלומר מה שמתאים לך הוא כדי להפחידם שיחזרו עתידים
 ליתן את הדין וכו' וחזרו בתשובה ויתן להם טובה וירבה הו'
 ולמה הוא ישר בשביל שהוא לטוב וכדי להטיב להם שיהיה
 צדיקים לקח ג"כ מידת הישר חז"ש הקרא טוב וישר ה' כלומר
 הקב"ה הוא מטיב לכל ויש לו מדת הישר ג"כ הו' וישר ה' ומה
 שלקח מדת הישר הוא כדי שיתפחדו בני אדם ויחזרו בתשובה
 הו' ע"כ יורה חטאים בדרך :

ובזה נסתפק למה צדיק וטוב לו צדיק ורע לו רעע וטוב לו
 רעע ורע לו שאם צדיק וטוב לו הוא בשביל שמידת
 הטוב להטיב אם כן למה צדיק ורע לו • רעע ורע לו ניתן

איתא - במדרש' ז' ע"ל פסוק ויאמר ה' אל משה הן קרבו
 ייך למות ח"ל משה רש"ע בהן קלמתיך ובהן אתה
 ועבדכי ח"ל שכן רע רואה הנכנסות ואינו רואה היציא ורמי'
 להבין ינה תירץ לו הקב"ה לשאלתו - דיפה שאל שאך מענישו
 בעלת הן קרבו ייך מאחר שהוא קלסו - במלת הן לה' אלהיך
 השמים ושמי השמים - וי"ל דמלת הן לה' אלהיך השמים ושמי
 השמים פתן קצבה למחלתו שאין לו אלא השמים ושמי השמים
 הארץ וכל אשר בה אבל מה שיש למעלה למעלה משמי השמים
 תכלה משמע דלאו דיד' הוא לכך אמר לו הן אית שקלמתי
 בארץ הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים אבל אתה הוא
 בדבר כדווייה דשכן רע שרואה הנכנסות ואינו רואה היציאות
 לכך אתה האית מה שקלמתי ולא ראתי הקצבה והגבו' ששית
 במחשבתני שמוה הדבר יוכל להטייל איה חורבה - שחא יטעו
 בני אדם לומר אין לו שליטה אלא בשמים ובשמי השמים בארץ
 וכל אשר בה אבל מה שהוא למעלה מן הארץ כמו האויר ח"ו
 אינו שולט בו או גסיה שהוא למעלה משמי השמים ח"ו גם כן
 אינו שלו ז' ראתי הנכנסות ולא ראתי היוצאת ראתי הקילום
 ולא ראתי החורבא דפניק מוכיה ולכן כיון ששית קצבה וגבול
 במחשתי - גם אני איש גבול בניין באותה מלה דוקא כרי
 שידעו בני אדם דלא יפה דברת הוי הן קרבו ייך למות :

עוד יתכן לומר דלאה הוי קצב ייכו מזה ועשר' שנה ש"ל
 דויה שקלסו להקב"ה הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים
 וכו' ידוע הוא שהעולם הזה הוא השבעה שחקי' ושבעה ארצות
 וכולם לאחד קראו' עולם דהא בלא הא אי אפשר ור"ל אמרו
 שיהא אלפי שחקי' הוי עליוא וחד חרוב גופא שקלסת אותי
 בדבר שעתיד ליחרב ויאחר שקלסת אותי בדבר שעתיד
 ליחרב לכן אני ועבדיך באותה מלה הוי הן קרבו ייך למות
 וז"ש לו הקב"ה שכן רע רואה הנכנסות ואינו רואה היציאות
 ואינו המפרשים - דיפה היה תרואתו של עולם בזה אם היה
 מקלסו משה בדבר שאין לו קצבה גם תרואתו לא היה לו קצבה
 ואינו עתיד ליחרב הוי ג"כ ח"י לעול' ולפי שקלסו בדבר שאין
 לו קיום לא שית אלפי שחקי' לכן חיינו מזה ועשרים שנה שהוא
 תרואתו של שית אלפי שנה דהיינו עלמא ח"ל הן קרבו ייך
 למות כמו שקלמתי בדבר שישלח פך תרואתך הוא בקילום
 שקלסת - וכו' ויבין מה שאמר הפסוק בשם הוא בשר והוי
 ייכו מזה ועשרים שנה ויאמר ז' בש"ס גי' משה ובה פ'
 בשם הוא לטן שגיאה וטעות וי"ל חלו לא היה טועה משה
 בקילום הזה שקלסו בדבר שיש לו קצבה וגבול ותכלית לא

היה דויה לכשר ודס לא היה חיי לעולם לפי שמוה צריך להיות
 תרואתו של הקב"ה וכשטעה ואמר הן לה' אלהיך השמים ושמי
 השמים שהן דבר שיש להם קצבה ותכלית לכך נתן לו מזה
 ועשר' שנה ואם היה מקלסו בדבר שאין לו קצבה ותכלית ג"כ
 תרואתו היתה בלי תכלית וזכו לא היה כבשר ודס והיה חיי
 לעולם ובשכיל טעמה ועשה כבשר ודס להיות קצבה לייכו ז'
 הכתוב בשם כלומר בשכיל אותה שגרה הוא בשר ולפיכך והוי
 ייכו מזה ועשרים שנה נמצא מן האמור לעיל שנה הקב"ה
 שעתיד לטעות בקילום זה ונתן לו קצבה לייכו כפי הקילום
 שנה שעתיד לקלסו וכפי זה ימצא שידיעתו מוכרעת דהיינו
 שידע שעתיד לקלסו בכך וכך היה הרי שידיעתו הכרעתו
 למשה לטעות ומאחר דלמדיון דידיעתו מוכרעת ח"ל אין סבר
 ועוגש ח"ו וז"ל דלעולם אימא לך שכדיעיתו נפה שעתיד
 לטעות אבל היה יכולת ביד משה שלא לטעות ולהכחיש אותו
 ידיעה שלכן אר"ל דצדיק ורשע לא קאמר ח"ל קשיא סיפא
 דקרא למה גור ייכו של משה שאמר וכו' ייכו מזה ועשר' שנה
 למה יגור על דבר שתלבו בספק אם יטעה או לו מדגור ייכו
 ש"ל דידיעתו מוכרעת ולכן גור ייכו ח"ל קשה לר"ל איך אמר
 דצדיק ורשע לא קאמר דעמיה הוא כרי שיהיה האדם בחרי
 ורזון להיות צדיק או רשע וכדי שיהי' סבר ועוגש - וי"ל שכותב
 הפ' הוא כך בשם הוא בשר ר"ל באותה שעה שטעמה הוא בשר
 ואם יטעה והוי ייכו מזה ועשרים שנה ולעולם שערין לא גור
 אם יטעה או לא יטעה כמו צדיק ורשע לא קאמר וכו' ש' לאדה"ר
 ביום אכלך מייכו מות תמות שתלה בחכמה באכילה אע"פ
 שפסה שעתיד לאכול כמו כן תלה ייכו של משה בטוגה אע"פ
 שפסה שעתיד לטעות אמר אם יטעה הוא בשר והוי ייכו ק'
 שנה וזכו ויתורץ מיה שהקסמו לעיל לר"ל :

אבל עדיין צריכין אנו לומר דענין בענין אם ידיעתו מוכרעת
 או אין ידיעתו מוכרעת שבה נחבטו רבנות קאמי
 דקאמי ובפרט הרמ"ב עם עד שתלה הדב' דחין ידעתו כידיעתו
 שר"ל שאי אפשר לידע תשובה על דבר זה - ואיך ידע לו רוי לוי
 שכל מיה שנתחבת הרמ"ב בזה הוא יען כי לא נפה לא כידיע
 אחת דהיינו שידע אם יהיה האדם רשע או צדיק ואם ידיעתו
 מוכרעת ליכא סבר ועוגש ואם אין ידיעתו מוכרעת הוא ח"ו
 חסרון ידיעה שהקב"ה ולכן תלו הדבר בספק - ואינו ואומר
 שבענין האדם יש שני ידיעות ידיעה ראשונה הייכו מיה שובח
 הרמ"ב שידע אם יהיה צדיק ורשע ותלה ידיעה זו בספק ולא
 אפשר אם ידעה זו מוכרעת את האדם או לא ואינו אמר

ידיעה זו מכרעת לאדם ואע"פ כי יש שזר ועונש הא כיצד תדע
 שיש ידיעה שניה והיא ויהי ויהי שאמר הקב"ה ובחרת בחיים והיא
 ידיעת כח הבחירה כמה היא שהוא יודע בבחירה שנתן לאדם
 שיכול להכחיש ידיעה ראשונה שהיא ידיעת אם יהיה נדוק או
 רשע וא"ת שיוודע שהבחיר' הזאת אינה מכרעת לאותה ידיעה
 ראשונה דנדוק או רשע א"כ לאה מפסיד דבריו לומר ובחרת
 בחיים ואחרי שהוא יודע שעתיד להיות רשע לא ודאי שיוודע
 שהבחיר' הזאת שנתן לו יכול להכחיש הידיעה הראשונה שלו.
 ודאחר ובחרת בחיים וזה הידיעה השנית היא תרופה לידיעה
 הראשונה כיון שאמרנו ז"ל בגמרא דשבת בראת' ונה"ר בראת' לו
 תכלין ואם איתא שהי"ה"ה לא יוכל להשתנות דהיינו שאם
 ידע שעתיד להיות רשע אי אפשר להיות נדוק א"כ תהי' יעיל
 תרופת התכלין לא ודאי שאינו שיוודע שעתיד להיות רשע כך
 ידע שהבחירה שנתן לו יכול להכחיש ידיעה ראשונה אפילו
 שבידיעה ראשונה ידע שלא יבחר בחיים אפילו שאמר לו
 ובחרת בחיים אכל מקום ידע הקב"ה שבידיעה זו השנית
 שהיא כח הבחירה יש כח' להכחיש כל אותה ידיעה הראשונה
 וכוה יהיה שזר ועונש דהיינו אם יאמר לחוטא למה חטאת
 ודאי שישכח לו החוטא יודעתך הכרעתני לחטוא לומין תגדק
 בדברך או שישכח לו הקב"ה ולמה תפסות בידיעה ראשונה
 דהיינו שידעת שידעתי שעתיד אתה להיות רשע ולא תפסות
 בידיעה שנית שידעתי שיש כח בבחירה שנתתי לך להכחיש
 לידיעתי הראשונה. וודאמרת' לך ובחרת בחיים. אם כן
 בהכחשת ידיעה השנית של ובחרת אתה ויכחשו ודאי דיבורי
 שאם היית בוחר בחיים ויכחיש ידיעתי הראשונה ולא היית
 מכחיש בידיעתי לפי שידעתי היא שהבחירה היא תרופה
 לידיעה ראשונה ובהיות שנתתי לך הבחירה ולא בחרת בחיים
 אתה יורה באלו התכלין שנתתי לך להתרשט' ואותה ידיעה
 ראשונה לא הועיל כלום וכוה אתה מפסיד ידיעתי וחייב
 עונש וכיון כן הוא לשכר דוק והכן היטב :
 ויצטרך ה' אל נושה הן שוכב עם אבותך וקם העם הזה
 ונהג וכו' הנה כפי האומר לגיב ובפרט מואמר
 ז"ל שאומר לחלו נדוק ורשע לא קאמר משוע דדוקא בידיעתי
 יכול האדם בכח הבחירה שהיא ידיעתו השנית כנזכר להכחיש
 ידיעה ראשונה אבל אם יזא הדבר ויפי' הקב"ה ואמר נדוק או
 רשע אי אפשר לו בשום בזהיר להכחיש אותו דיבור שכן מצינו
 בדרך המלך ע"ה כשאומר בחנני ה' ונסני א"ל לא תוכל לעמוד
 וכשניסהו ונטא אחר למיין תגדק בדברך כלומר ואחר שיזא

הדיבור חפיק אין כח ביד האדם לעמוד כנגדו א"כ קשיא לפי
 הפסוק שאמר וקם העם הזה ונהג כבר יזא מפיו שיזנה ויפנה
 אחרי אלהי הארץ כפי זה אין ישראל' חייבים עונש ולמה גלו
 מעל אדמתם דחלילה חלילה עבד דינא בלא דינא. אלא
 בזה שהקדמוני יתורץ שהם שני ידיעות ובידיעה ראשונה אע"פ
 שידע שלא ירצה לבחור בחיים אעפ"כ בכח ידיעת הבחירה
 יכול להכחיש לידיעה ראשונה ועכשיו הקב"ה מוסר למה שזו
 ידיעתו הראשונה וזה הסיפור שאמר וקם העם הזה ונהג וכו'
 אינו בדרך גזירה שגור עליו שיזנה שאז ודאי שלא יועיל גיווי
 ובחרת בחיים לא זה הסיפור הוא יתברך וגלה ידיעתו לנשה
 שהוא צופה שעתיד העם הזה לזנות וסיפור זה אין בו כח כי
 אם בכח הידיעה ואינו כגורה שגור על הטופה חכם או טפש
 עשיר או עני כי מאחר שהוא בדרך גזירה לא ישתנה אבל בכחן
 שהוא בדרך סיפור כמו בכח הידיעה ויש בו כח בבחירה
 להכחיש סיפור זה ולפי שלא תפסו בבחירה העונה של ובחרת
 בחיים וגלה אותם מעל אדמתם ונדק הוא ונדק דינו י"ש :

סדר האזינו

האזינו השמים ודברה ותשיע הארץ אמרי פי. יערוף
 כחשר לקחי תול כטל אחרתי כשעירים עלי דשא
 וכרביבים עלי עשב. וצרוך להתבונן בפסוקים האלו שהם
 זונות וזנות שמים וארץ טל ומטר שעירים ורביבים דשא ועשב
 האזנה ושמימה עריפה והזלה. ועוד נרץ להבין ודאמר יערוף
 כמטר לקחי וגו' למה נרץ למד הושל כשעירים עלי דשא
 וכרביבים עלי עשב. ונכול לומר בזה דרך הלכה דהאי דאמר
 משה האזינו השמים ואדברה אם הוא לעדות שיעידו שמים
 וארץ בדבר זה היה נרץ שיהיה השני עדים בסוגמן אחד או
 ששניהם יאזינו או ששניהם ישועו שכפי לישא דקרא דאמר
 האזינו ותשיע פני הדן לאן תרתי עדים ניכרו דאין לנו אלא
 עד שהאזין ועד שהבין ושמי וע"ק שפטר ידוע שהשמים הם
 דעוים לזכר והארץ דומה לקמה וכבוד ברור שדעתן של נשים
 קלה א"כ היל"ל שיועו שמים דהיינו שיזנו דבריו בכח דעתם
 והארץ שאין לה דעת להבין כוכב היל"ל ותאזינו הארץ.
 אלא י"ל שהענין הוא שרצה לרמוז משה בדבריו הרבה פנינים
 ראשונה בזה שאמר ז"ל הענין עדין ולמה' נדקדק בזה שהשני
 יחדר עינינו אדם שיש בהם חכמא' דנכירו להו שפילו דקיע
 ובלאו

המספר מכוון מן ההפרש שיש בין יחיד לרבים וכמה יעשו כח
 יהיה בהיותו רבים מהיותו יחיד ואם השני מספרים מכוונים
 דהיינו חמשה מאה ונגו' האומר בברכות דת"כ עם המספר
 האומר בסדר זה וי"ל דהשני מספרי' מכווני' הוא כיצד בחמשה
 מאה כמא' שכל אחד מהם רודף עשרים וזה התחברות מאה בני
 אדם אזי מאה זו רודפים עשרת אלפים דלמא דבכה כמא' שכל
 אחד מהמאה רודף מאה יען כי נתחברו כא' ביתוסף בהם הכח
 חמש ידות שמקודם היה אחד רודף עשרים כגו' בהיותו יחיד .
 בהתחברותו רודף מאה כמא' שיש הפרש מהיותו יחיד להיות
 בחברו' חמש ידות . כמו כן תמצא אח' ירדוף אלף ואם היו השני'
 כל א' רודף לבדו ומא' אח' היו רודפי' שני' אלפי' לבד התחברות'
 השנים ביחד אז רודפי' רבבה דהיינו עשרת אלפי' כמא' שכל א'
 רודף חמשה אלף הרי שאין הפרש בין כח היתנו יחיד לכח היותנו
 בהתחברות אלא חמש ידות כפי המספר דלעיל דחמשה מואה
 שאמרנו :

ראו אתה כי אני הוא ואין אלקים עמדי אני אניות ואחי'
 מחצתי ואחי ארפא ואין מידי ומייל כי אשא אל שמי' ידי
 ואמרתי חי אבכי לעולם וקשה למה הוצרך לומר ב' פעמי' אני
 אני היל"ל ראו אתה כי אני הוא ועוד ואהו מלת הוא שהיל"ל
 ראו עתה כי אני אין אלקים עמדי ועוד צריך לדקדק למה באני
 ראשון שם דבר והפכו דהיינו אני אניות ואחיה ובאני שני
 הפסוק במלת אני בין דבר והפכו דהיינו מחצתי ואחי ארפא
 שהיל"ל ואחי מחצתי ואחי ארפא ואם הי' מוצן שהוא הוא המכה
 והמרפא ולא שאחד מכה ואח' מרפא כמו שהיו סוברים הנוכחים
 דפועל הטוב אינו פועל הרע וי"ל כמא' דאמרנו ז"ל בגמרא
 לא כשאני נקרא אני נכתב אני נכתב ביו"ד ה"א ואחי נקרא
 באל"ף דל"ת וצריך להבין למה השם הנכתב יהי' רחמים והשם
 הנקרא יהיה דין אלא כבר ברור ופורש בזה שיש דקב"ה
 סתים ונגליה וכנגד זה יש תורה שבכתב ותורה שבע"פ תורה
 שבכתב רצו לשמא דק"ב"ה סתים ותורה דבע"פ רצו לשמא
 דקב"ה הנגלה והענין הוא דתורה שבכתב אע"ג שהוא נגלה
 דהיינו שכתוב מ"ה סתום הוא שאין מינין אותה בלא פי' ניוצא
 שהפי' הוא התורה שבע"פ הוא יותר נגלה מהדבר שהוא כתוב
 שהדבר הכתוב אם לא יהיה מיי שיודע לפרש אותו דהיינו
 תורה שבע"פ לא יודע מה שכתובו מניניו למדים שהנכתב
 הוא יותר סתום מהנקרא בע"פ וכבר ידוע מה שאמרנו ז"ל
 גם כן שישאל קבילו תורה שבכתב בשמחה וכשראו תורה

זלשו אמר האזינו השמי' ולפי שיש בהם חכמה ודעת אף שידבר
 בהם בקושי שומעים דבריו ואינן בועטים בו לכך בשמים אמר
 ואדברה כלומר מאחר שאדם דומים לשמים יש לי יכולת ליסר
 אתכם בקושי הוי ואדבר' אבל לאותן שדומין לארץ שדעתן קלה
 כנקבה אמר ותשמע הארץ אמרי פי וזלת ותשמע הארץ הוא
 כמו וכל הארץ באו ומצויה דהיינו על המון העם שאם יבואו
 הדברי' עליהם בועם בועטים בהם לפיכך אמר ותשמע הארץ
 אמרי פי אמרי דווקא . וזהו יערך כמטר לקחי דהיינו הדיבור
 שהוא בקושי ועורף כמטר זהו לדומים לשמים תול כטל אמרתי
 היינו ותשמע הארץ אמרי פי שמחמת שאינו יורד בועם יש ביד
 המקבל יכולת לקבל ולכך הביא משל כשעורים עלי דשא
 וכרביבים עלי עשב והענין הוא שאם יבואו טפות גדולות על
 דשא אינו נאחו עליו לא יייר יורד מינו לארץ לפי שאין בו גוף
 לבסבלו אבל העשב שהוא גדול אפי' שירד עליו רביבים שהם
 עיפות גדולות יש בו כח לבסבל משל"כ הדשא שאם לא יהי' הטל
 שהוא דק מחוספסם לא יתקיים עליו ולכך הוצרך המשל שהביא
 כשעורים עלי דשא וכרביבים עלי עשב לומר לך שאם יקשה
 לך למה חלקתי בין השמים והארץ ששמי' האונה והדיבור
 בשמים והשמייעה והאמירה בארץ הוא לפי שהדומים לשמים
 סובלים והדומים לארץ אין בהם כח לבסבל קושי המשל בזה
 כשעורים עלי דשא וכרביבים עלי עשב . ולענין שהקשינן
 דלא הו' תרתי עדים בדבר אחד עיין בח"מ :

א-כה ירדוף אח' אלף ושנים יניסו רבבה בזה הקשו הקדמוני'
 מן הברכות דאם בחקותי שאמר ירדפו מכם חמשה
 מואה ומאה מכם רבבה ירדפו שלעולם מדה טובה היא מרובה
 מודת פורענות ולמה פורענבו' אחד ירדוף אלף ובברכה חמשה
 ירדפו מאה . וכראיה לתרץ בזה שאמרנו ז"ל אמרי' מקצת שבחו
 של אדם בפניו וכולו שלא בפניו ועתה משה רבינו בשיר' הוא
 הוא מדבר אחר ופלתן של ישראל ודמיא כמי שיוספר שבחו
 שלא בפניו ויוספר שבחם בלאו יללה דהיינו איכה שגדרש
 בשני מלות חי וכה וכה שגלושן כן כמו כה יהיה ורעין ח"כ
 מלת כה ר"ל אי כן כלומר איכה כה שיהי' לישראל שאחד היה
 רודף אלף ושנים יניסו רבבה ולא היה יכול האויב עליהם אם
 לא כי צורם ויכרסו וה' הסגירים ובהיות שמדבר שלא בפניו לכך
 קיפר כל שבחו אבל בברכות לא רצה לנגלות להם שיש להם כל
 כך כח כדי שלא יתגאו ויכפרו מה' באמרו כחיכו ועומם ידונו
 עשה לנו את החיל הזה אבל עדיין צריך לנו אנו לדעת אם

שבע"פ שזוהמת הפי' יבואו העונשין אז ראו לחזור בהם וכפה להם הבר כנגינת נמוא דתורה שבע"פ היו דין ולכן הדני הנקרא הוא דין שמינו בו תורה שבע"פ אבל השם הנכתב שהוא היותר סתום דלחיהו הו"ל כפ' הוא רחמים ומנו שתורה שכתב ותורה שבע"פ אחד כך שם הנכתב ושם הנקרא אע"פ ששם שני שמות הכל דבר אחד וז' ש' ראו עתה כי אני אני הוא אע"פ שתראו כי שני שמות הכל הוא דבר אחד הוא אני הוא וזה שהזכרתי ב' שמות הוא בעבור הפעולות לפי שאני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא הוא פי' של אני אמית ואחיה דאלו היה כתיב אמית ואחיה ואני מחצתי וארפא היה נמשע דבין בשם הכתוב בין בשם הנקרא הוא פועל דבר והפכו לכך הפסיק ביולת אני בין מחצתי לארפא לרמוז מחצתי בפעולות שם הדין ואני ארפא בשמי של רחמים ודאי מולת מחצתי הוא שיווין למלת של אמיות ואחיה לכך לא הזכיר לומר אני אחר קודם מחצתי וגם לרמוז שהכל אחד ודוק והבין :

גמרא

חסכת יומא איכא תילוק בענין תשובה חד אמר גדולה תשובה שזדונות נעשות כשגגות וחד אמר גדולה תשובה שזדונות נעשת לו כזכיות ע"ש מן הגרסא משמע שחלוקי' בגדולת התשובה שחד אמר שבה התשובה הוא להפך העון לשגוג וחד אמר שבה התשובה הוא להפך הזדונות לזכיות . ואני אומר שאלו ואלו דברי אלקים חיים ולא פליגי כי הנה בתשובה מי שעבר עבירה חמורה צריך לשוב עליה בתשובה שני פעמי' כמה שאמר קרא שובו שובו מדרבבם הרעים בתשובה ראשונה דהיינו עובת החטא אותו תשובה הזדוני' נעשות לו כשגגות תשובה השנית דהיינו הוידוי וקרבן גורם שאותם הזדונות שנחטבו לו כשגגות חוזרין ונחטבים לו בזביות וחד אמר קרא יור אמר חדא ולא פליגי וזאת ההקדמה יתישב פ"ח :

בהושע

והוא שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוונך קחו עמכם דברים ושובו ב' ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו . והנה הפסוקים האלו כפולים וחד אמר שאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך למה חזר ואמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה' עזרו צריך להבין דברים אלו יתישב לפי דמיון למה אמרו אליו כל תשא עון וישמע מהדברים שאמרו אליו הם שישא כל עון וכי בדברים מי סגיא אם יאמרו לו לכה שישא עונאי . בזה ייחול עגונו וע"ק למה כפ' אחד אמר עד ה' אלקיך וכפ' שני אמר אל ה' וגו' ויש לומר

ולשבו על ראשון על ראשון על מה שהקשינו ויהו הכפל שחד ואמר קחו עמכם דברים וחד אמר שכבר אמר שובה ישראל יתורץ עמה שהקשינו שצריך ב' תשובות חדא תשובה של מניעת העון ותשובת הוידוי והבטחה כוזה דלומר קרא סור מרע ועשה טוב לכך אמר ב' פעמים שובה דהיינו שובה ישראל עד ה' אלהיך קחו עמכם דברים ושובו ועדיין יש לדקדק כפ' זה של שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוונך כי יודע הוא שהעון הוא מויד ואע"פ שידע שהוא עבירה חמורה עשה אותה כמויד והכו קרא עון אבל מכשול הוא החטא וענין הקטא הוא שאינו יודע שהוא עון ולכך עושה אותו ששם היה יודע לא היה עושה אותו וכו' קשיא הכתוב למה אמר כי כשלת בעונך שהמכשול אינו אלא חטא והיה לו לומר כי כשלת בחטאיך אלא ביום שהקדמנו יתורץ שכל עון שהוא מויד צריך ב' תשובות תשובה ראשונה מהסך אותו עון שלא יחשב אלא שגוג וז' קרא שובה ישראל עד ה' אלהיך בתשובה ראשונה ובתשובה זאת תרניח שהעון שהוא ודון יתשב לך לויכשול שהוא פ"ג היו כי כשלת בעונך כלומר אמור לך כשלת בדבר שהוא מויד שהוא העון היו כי כשלת בעונך וכו' יתורץ למה כפ' זה אמר עד אלהיך וכשני אמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה' והענין הוא שבתשובה ראשונה שאין העון ויתכפר מכל וכל לא שבעשה שגוג כמו שאמרו אז אינו אמר כי אם שובה ישראל עד ה' אלהיך דהיינו עד ולא עד בכלל לפי שעדיין אותו עון נחשב לויכשול עמה דאמרינן כי כשלת בעונך והו הכי ג"כ הוא נתיבת טעם כלומר מה שאינו אמור לך שובה ישראל עד ה' אלקיך דהיינו עד ולא עד בכלל הוא מטעם כי העון עדיין לא נתכפר אלא נעשה שגוג היו כי נתן טעם כשלת בעונך כלומר עדיין עונך הוא ויכשול אבל אם תשוב פעם ב' קחו עמכם דברים ושובו אל ה' עד ועד בכלל לפי שעתה העונות נחשבות כחשבות בזביות וז' קרא אמרו אליו כל תשא עון כלומר מכל וכל צריך שתשא העון ושיחשב לזכות הוי וקח טוב לכך כפסוק ב' אמר אל ה' דהיינו בתשובה שני שהיא עד ועד בכלל ואז הזדונות יתשב לו לזביות וכן תמוא בישעיה שאמר סולו סולו פנו דרך הרימו ויכשול ערך עמי וקשה למה אמר שני פעמים סולו אלא שרפה לרמוז על מה שאמרנו שצריך שני תשובות על העון התשובה ראשונה מהסך העון לשגוג דהיינו מכשול והשניה גם אותו מכשול יתכפר

יתכפר ויחשב לזכותו ו' ישעיה סולו סולו פנו דרך כלומר
 דרך שתעשו התשובה שני פעמים כדי שתהיו גם המכשול
 דהיינו השוגג היו הריוויו מכשול מדרך עמי . וכן אמר יחזקאל
 הכביא כפי שוכו שוכו ודרככם הרעים ולמה תמותו בית
 ישראל הרי שזכר שני תשובות :

ועתה דרך להתבונן ב' אחי אחי הקיאת ולמה תמותו
 בית ישראל שהיה לו לומר שוכו שוכו ולא תמותו ועוד
 דרך להבין מה שיבות יש בתשובה שנית לזמיתה דומה לדאס
 לא עשה שני תשובות דמות מלאמר שוכו שוכו ולמה תמותו
 מדויקא דקרא שאל לא שב שני פעמים שניות . וי"ל עם מה
 שאמר ו'ל אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון כראש
 שהיסורין באים על העון והזויתתה על חטא עוד קדים מה
 שאמר ו'ל יסורין ימחקין העון ומיתה נכפתת נמצא שהיסורין
 ימחקין העון ולא אמר נכפרין ומשה שהיסורין מהפכין אותו
 עון שהוא מויד לחטא שהוא שוגג ככת היסורין דסביל והו ליה
 יסורין הללו כאלו שב בתשובה ראשונה שעשה העון שוגג
 כדלעיל וכדי לכפר השוגג הוה אז נרדף . מיתה שזמיתה מכפרת
 השוגג דהיינו חטא והוה אין מיתה בלא חטא ואם שוב בתשובה
 שנית אזי התשובה השנית ומכפר השוגג . ואיתי' כמה דלויכא
 סולו סולו פנו דרך הריוויו מכשול והוה שאמר הכביא אם עברת
 על עון ועשית תשובה ראשונה שהיא המהפכת העון לשוגג
 כדי למנוע מיד היסורין שהם הממחקין העון למצותו שוגג .
 למה לא תשוב בתשובה שניה כדי ליכנס גם מן המוות המכפרת
 העון כולו כמו שאמר המאמר דאין מיתה בלא חטא ו'ש הכביא
 שוכו שוכו שני פעמים כדי לכפר על השוגג . ג' ובה תסירו
 ועליכם המיתה הבאה לכפר לשוגג היו שוכו שוכו ודרככם
 בשני תשובות ולמה תמותו כלומר למה תרשו שאפי' עליכם
 מיתה כדי שיכפר לכם על השוגג הלא יותר טוב לשוב בתשוב'
 שניה ולמה תרשו למות כדי לכפר שגגותכם היו שוכו שוכו
 ולמה תמותו בית ישראל :

ובואת הקדימה יובן מה שאמר דוד המלך ע"ה יסר יסרני
 יה ולמות לא תכנני . דקשיא למה דרך לזכור שני
 פעמים יסורים בכסוק . ועוד למה נקט שם ל"ה . אלא ביה
 שהקדימו יתרון שהיסורים הם במקום תשובה ראשונה שהם
 ממחקים את העון תשוב שישחוב לחטא והחטא המיתה מוכפר'
 אותה . כדי להכיל מהמיתה דרך תשובה שניה כמזכר לעיל
 שוכו שוכו ולמה תמותו כמזכר שהתשובה שניה מולי מן המוות
 ג' וכיון שהתשובה בעשותו שני פעמים ניטול מהמות ג' ככך

היסורים שבאים למחק העון במקום תשובה . אם באים עליו
 שני פעמים יסורים על עון אחד אז יתכפר לו העון ומכל וכל
 ולא ימות כיון שאמר בתשובה שוכו שוכו ולמה תמותו והוה
 שאמר דוד המלך ע"ה יסור יסרני יה ולמות לא תכנני כלומר
 אם יסרני שני פעמים אז ודאי שלמות לא תכנני :

ומה שהקשינו בפסוק קחו עמכם דברים אלו מה הם וכי
 דברים מהניח ו'ל דהאי קחו עמכם דברים קאי

אסיפא דקרא שאמר ונשלמה פרי' שפתינו דהיינו שזכר קרבן
 ובה שייך לשון קיחה דכדברים לא שייך לשון קיחה ולו הדברי'
 אינן לשון אומר ודיבור לא ימלאשן דבר יום ביומו דהיינו שזכר
 קרבן כפי הראוי לו ויתאחר שעשה תשובה דהיינו עובת החטא
 ואח"כ מביא ג' כ קרבנה'ל תשובה שכי וכתכפר עונו מכל וכל
בישעיה דרשו' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב ועזוב

דשע דרכו וזיש און יחשבותיו וישוב אל ה'
 ורחימהו ואל חלקיו כי ירבה לסלח ופסוקים נולס כפולס
 ומכופלס כאשר עניך הרואות ע"ק דבנוה . שבכולס הקורא
 לתכירו היינו שחזירו הוא חזק וקורא אותו - מרחוק אבל
 בהיותו קרוב וסיוך לו אינו דרך לקרא אותו כי אם לדבר
 עמו א"כ למה אמר הכתוב קראוהו בהיותו קרוב דהיותו קר'
 לא שייך ביה קריאה ועוד דלס הוא קרוב היינו בהמצאו א"כ
 למה שינה דבהמצאו אמר דרשו ובהיותו קרוב אמר קראוהו
 וי"ל ביה שנקדים ופסוק ויגבה ה' נבואות במשפט והאל הקדוש
 נקדש בנדקה ודרשו חכמי האמת שבעשרת ימי תשובה כשרוא'
 שישאל ח'ו אינן ובאין ונתעלה לעילא עד עתיקא קדישא
 וע"ה התעלותו ליעלה ישאר בית דין שקול דהיינו שני מדות
 אל ואלהים וכשאל השלישי להכריע שהוא שם הו"ה או מדת
 אל שהוא חסד גנור וזעם במידת דין ועושה חסד ונדקה עם
 הכרית ו'ש ויגבה ה' נבואות במשפט כלומר כשנתעלה
 מן הימנפת או היו ב"ד שקול שהם שני מדות אל ואלקים
 ובהיותם שקול מידת החסד שהוא אל גובר כמו שאמר רז"ל
 רב חסד משה כלפי חסד ו'ש הכתוב והל הקדוש נקדש בנדקה
 כלומר שמידת אל עושה אז עם הכרית נדקה שאין לו תשלום
 גמול כמזא שהתעלות השם הקדוש מן הימנפת היה כדי לרחם
 על בריותיו ובהשפיע חסדים ונזאת הקדוה יובן פסוק אחר
 מרחוק ה' כראה לייאחבת עולם אהבתך על כן ישכתך
 חסד שהאי פסוק לאו רישיה סיקיה מיתחיל בדוכרא ומסיים
 בכוקבא והענין שבר"ה מתעלה השם הו"ה מן הימנפת כדכתי'
 ויגבה ה' נבואות במשפט הנותה שעה נועקת כנסת ישראל
 ואמרת

בלבס ולכן חיי שהוא איש און צריך שיפוז מחשבותיו ג"כ ויש
 קרא יעזוב רשע דרכו כלומר החוסה • בעצובת החטא זהו
 תשובתו אבל איש און דהיינו עובד ע"א צריך לעזוב אפילו
 מחשבותיו היו יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישזב אל
 ה' וירחמנו וגו' ואל אלהינו כי ירצה לסלוח :

כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי כלם ה' •

וצריך להתבונן מה שיובת יש בפסוק כי לא מחשבותי

מחשבותיכם לפ' יעזוב רשע דרכו וגו' ואפשר לומר שידבר

הפ' במה דחוקה להרבות אם ידעו מרעת זנבה שעתיד להיות רשע אם כן

מקרת אם ידעו מרעת זנבה שעתיד להיות רשע אם כן

אין אומר יעזוב רשע דרכו שאין יוכל לעזוב דרכו מאחר

שידעו מרעתו לכן סמך כי לא מחשבותי מחשבותיכם

לומר שאין אתם יודעים ענין ידיעותי כיצד שהרי יש ידיעה

אחרת שהיא ידיעת זכרות בחיים כדכתיבא לעיל ואם כן

יעזוב רשע דרכו וישזב אל ה' וירחמנו שאינו חפץ בהשחתת

עולמם כמו שדרשו ז"ל על פ' ה' ה' אבי ה' קודם שיחטא

ואי ה' לאחר שחטא ולבאורה כונת דז"ל היא שזכו שמרסם

על בריותיו קודם שיחטא כן מרחם עליהם אחר שיחטא

באומר אלתי יעזוב רשע דרכו כדי שלא יאבד עולמו • אבל

עדין צריך לדקדק במאמר הזה למה נקט המאמר לשון קודם

שיחטא הי"ל אבי ה' בהיותו נדיק אבי ה' בהיותו רשע •

ואפשר לתרץ בהקדמת פ' אחד שאמר דוד מלפניך משפטו יצא

עיניך תחזיקה משרים שהיה חפץ דוד המלך שיצא דינו לפני

הקב"ה לפי שהוא חפץ חסד ונזופה העתידות ולפעמים דן את

האדם לזכות באשר הוא עם ולפעמים דן אותו לנכז על

העתיד לנכז דהיינו ארך אפים לרשעים כדי שישוב בתשובה

או בשביל תולדותיו כמו שנה שהיינו עליו תולדותיו והוא

סמיכות הפסוקים וכן מלא חן בעיני ה' אלה תולדות נח

כלומר מיהאשנא נח חן הוא בשביל שאלה תולדות נח שהיו

עתידים לנאת אבות העולם מימנו ולפיכך מלא חן וזהו פיר'

השני הנז' שדרשו ר"ל אבי ה' קודם שיחטא ואי ה' לאחר

שחטא אבי ה' קודם שיחטא כלומר קודם שיחטא איני דן אותו

לחובה על העתיד בשביל שאני ה' ומידיתי לרחם ודן אותו

לזכות באשר הוא עם אבל אחר שחטא איני דן אותו לחובה

באשר הוא עם אלא לזכות על העתיד לנח מעני שזופה אני

שישוב בתשובה או שעתיד לנאת מחלצו בן נדיק

וכל ארבות אפים זה בשביל שאני ה' והוא אבי ה' לאחר שחטא :

ואחרת ערוחק ה' ברא לי כלומר למה בתרחקת מימנו וזכחתנו
 מיטב לו הקב"ה א תראי דאבת עולם אהבתך ושכיל עלייה
 א אזי ממשיך עליך חסד הוי על כן משכתיך חסד גזיוא וכל
 האומר ששמתרחק מימנו מתקרב בשרשו ואז בידו יכולת
 להמשיך חסדים רבים בדרך משל אם יהיה מלך ב"ו בעיאחרת
 שאין עם בית גזיוא אם יבא איש וישאל מינוו נדקק לא יוכל
 להטיב לו לבאור' מיתר אמה שצמא אתו אבל אם יהיה המלך
 בבית גזיוא ויבא עם לשאול מינוו נדקק אז ירצה לתת לו כיד
 המלך כך מלך וכלמי החלבים הקב"ה בית גזיוא הוא לעילא
 בעולמות דע"ק שמשם כל החסדים נמשכים וכשהיה קרוב
 למקורו או בידו יכולת להמשיך חסדים רבים והאי קראוהו
 בהיותו קרוב הוא שהוא קרוב לע"ק דהיינו למקורו ורחוק
 מינוו לפיכך שיק לומר ביה קריאה ועל זה יש בידו יכולת
 להרבות בסליחה נו"ש קרא דרשו ה' בהמצאו היינו כשהוא
 למוטה • קראוהו בהיותו קרוב היינו שמתעלה למעלה •

וצתרחק מימנו והוא קרוב לבית גזיוא הנזכר שאז בידו יכולת
 לרחם ולסלוח ח"ש קרא וישזב אל ה' וירחמנו ואל אלהינו כי
 ירצה לסלוח הנק רואה בעיניך שהפ' הזה זוכה שתי שמות עם
 הוי"ה ושם אלהינו ומשים שני תארים בשם ההוי"ה תאר
 הרמיים וכשם אלהינו תאר הסליחה והענין הוא כי לאו ח"ו
 שהם ב' דברים אלא הכל אחד אלא כשהקב"ה יושב במקום
 גזיוא אז יתקרא בשם הוי"ה כדכתיב דרשו ה' בהמצאו אבל
 כשהוא מתעלה לעילא לא שיק' ביה שום עם ידוע ולא מתקרי
 אלא בשם אלהינו ולכן כשהוא מתקרי בשם הוי"ה אומר קרא
 וישזב אל ה' וירחמנו אין בידו אלא לרחם ולא להרבות לסלוח
 לפי שאינו בב' גזיוא כנזכר אבל בהתעלותו למעלה שמתקרי
 אלהינו אז ארצה לסלוח לפי שהוא במקום החסדים ששועים
 ואינו עון פגום עם הוי ואל אלהינו כי ירצה לסלוח :

ועתה צריך להתבונן בפ' יעזוב רשע דרכו ואיש און

מחשבותיו מהו רשע ומהו איש און ולמה ברשע אחר

יעזוב רשע דרכו וכאיש און אומר שיעזוב מחשבותיו והלא

המחשבה אין הקב"ה מצטרפה למעשה אלא יתכן לומר שידבר

בשני מיני רשעים רשע שעובד עבירה ורשע שעובד ע"א והוא

נקרא איש און בליעל ברשע שהוא עושה עבירות בעצבת

שחטא זהו תשובתו • ואע"פ שלבו ירהרר לפעמים און בכך

בלום שאון הקב"ה מוצק אותה מחשבה למעשה אבל ברשע

שכונתו לחלילים אע"פ שיעזוב דרכו אל לא יעזוב מחשבותיו

לא יכופר לו לפי שבע"א כתוב למען תשוק את בית ישראל

ולכך דוד הולך בה מתפלל ומספיק ומשפטי יא לפי שענינו
 לעולם ומחור ומשום וחוב אורחין נבין ויה שהיה
 מתפלל דוד הולך ע"ה באורו תפילה לדוד שועה ה' נדק
 הקשיבה רחמי האזינה תפילתי בלא שפתי זרמה וקשה ויה
 ר"ל בלא שפתי זרמה ויש לתרץ במה שאמרנו ו'ל שאין תפילתו
 של ישראל עולה למעלה אם לא יש בה מן פועלי ישראל כיון
 החלככה בקטורת והטעם הוא שהקליפות עומדים בדרכי
 התפילה כדכתיב סבות בענין לך ועבור תפילה ואם התפילה
 גולה של נדיקים או הקליפות מעכבים אותה ואם כינייהם
 תפילה נאייה, פושעי ישראל או מחזין אותו לעבור לפי שדכין
 כלבם ודאי שתפילות חלו לו יקבל אותם הקב"ה ויאחר שיש
 כינייהם מן פושעי ישראל ולכן מחזין אותה לעבור כנמצא שתפילה
 שהיא נקי ויכל סוג אינה יכולה לעלות אלא זיונתת עד
 שתמצא איזה תפילות שיש בהם מן פושעי ישראל כגון ועל זה
 היה מתפלל דוד הולך הקשיבה רחמי האזינה תפילתי בלא
 שפתי זרמה קלומר שלא יהיה תפילתי מעוכבת עד שתזווג
 תפילה של פושעי ישראל אלא שתקבלה אפילו בלא שפתי
 זרמה :

להעביר ולדחות כל אותם העובות שעשה נמצא שגדול כח
 התשובה שדחה כל ל"ת הכתוב בתורה שאם עבר על כל ל"ת
 בתשובה אחת יועלה לכל ולכן אמר המאמר שדחה לא תעשה
 שבתורה כלומר שדוחים כל ל"ת שכתוב בתורה שאם עבר
 עליהם בתשובה אחת דוחה אותם - אבל אבן גררא גולד
 לנו קושיא אחת ויאחר שאמרנו שאתי עשה ודוחה ל"ת - למה
 בענין שופר לא יוכל לעבור אם הכהר ולא לעלות בראש
 האילן להביאו - וליתי עשה דתקיעות שופר ב"ה ולדחי
 ל"ת אפילו שהיה ל"ת שבתורה ויכ"ס שהיה לו לדחות איסור
 שבות דרבנן וא"ת שעשו רבנן תיווק לדבריהם מ"ו היה להם
 לדחות ל"ת שבלה ל"ת שבתורה שזו שאתי עשה ודוחה ל"ת
 שבתורה ה"כ ליתי עשה דשופר וידחי לשבות דלה"ו וי"ל דלא
 אמרינן אחי עשה ודוחה ל"ת לא דוקא כשבעשיית אותו העשה
 ודחה ל"ת כיון ענין היחלה דכתיב ביה ל"ת וילאכה וכתיב
 וכיום השמיני יאמר כשר ערלתו ואתי עשה דכיום השמיני
 ויזול ודחה ל"ת כל מלאכה דהיינו שזהויל כשר ערלתו ואתו
 רגע' עובר על ל"ת מלאכה ואז יש כח בעשה לדחות ל"ת -
 אבל בענין דשופר היינוה היא כשישיית קול ואין היינו כלקיחת
 שופר נמצא שאם יעלה לאילן או יעבור את הכהר כדי ליקח
 אותו עובר קודם על ל"ת דרבנן זחא"ל יבא העשה דשישיית
 השופר לבן אסור לעבור לפי שעובר על ל"ת קודם עשה ורז"ל
 לא אמרו אלא אחי עשה ודוחה ל"ת כלומר בעשיית העשה
 שדחה ל"ת אבל לא שתדחה לא תעשה קודם עשיית העשה
 ולכן אסרוהו רבנן :

אחרי גודלה גדולה תשובה שדחה ל"ת שבתורה דכתיב
 הן ישת אים את אשתו הישוב אליה עוד ואת זנית
 רעים רבום ושוב אלי נאם ה' וקשה דמיא' חולמי דתשובה
 יגיע הוא שתשובה היא אחת מנזות עשה והא' ק"ל דאתי עשה
 ונזוה ל"ת א"כ נמיא' חולמי דתשובה שדחה את לאו דלא ישוב
 פעלם הראשון לקחתה כל עשה שדחה דוחה ל"ת כיון היחלה
 שדחה את ל"ת מלאכה השבת ח"כ כיוון תשובה דוחה ל"ת
 לא ישוב העלה לשבות לקחתה וימיא' רבתייה דתשובה - ונוכל
 לתרץ ראשונה בזה דמיא' רבתייה דתשובה ש' בנזות היננות שאינו חושב
 ש' וזבת עוד ה' אהין ככלל נזות עשה וכתב הטעם לפי שהוא
 סיפור מילין ויחיה שעתה להלות באחרית הינום - שתשוב עד
 ה' אלהיך אבל לא שפא' ליונו ונזוה נוכל לומר שאחר שוססת
 עד ה' אינו זיונו וזוהי הכלל נזות עשה ח"כ למה יהיה בו פח
 וזולת נזוה אלי לדחות ל"ת שבתורה וזוהי כונתם ג"ל גודלה
 תשובה שאע"פ שאינה יונזוה עשה דוחה לא תעשה :
 עוד יתכן לומר בזה שדקדק במאמר ענינו ויאמר דקאמר
 גודלה תשובה שדחה ל"ת שבתורה - שהיא יגלת שבתורה
 וייתרת היא ד' כחומר שדחה ל"ת דלא יוכל בעלה הראשון
 ויחלה שבתורה ה' א"כ יאמר' שבענין הזה פך שאם יעבור אם
 על כל עשה שבתורה וא"כ יעשה תשובה בתשובה אחת ויכול

תרי"ג ובכלל תרי"ג יונות אחת ויהן היא יונות ושבת ואי אפשר לקיים ושבת אם לא יחטא והנדיק גמור מי שיוקיים כל תרי"ג יונות אם כן אין נדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא כלומר אין נדיק בארץ שיוכל לקיים כל היונות שבתורה שהוא טוב אם לא יחטא ;

עוד יתכן לומר ביומאמר הנזכר גדולה תשובה וכו' עם מה שנקדים יומאמר ז"ל שאמרו אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמוא עשה תשובה שמוא ס"ד לא ודאי עשה תשובה וקשה למה יוכיחו בודאי ויאמר שהוא יודע וראה שבלימה חטא ח"כ כשרואיכו ביו"ש לך לאותו ויק' למה לא יהרהר אחריו הלא יותר טוב לתלות דב' בספק שלא יהרהר אחריו שמוא עשה תשובה ועוד ויאי האי דקאמר אל תהרהר אחריו ביום שמוא עשה שמוא להרהר אחריו בלילה וי"ל שכונת היומאמר הוא כך שלפעמים יומא אזה נדיק נזכרו יצרו ויזליכו לעשות עבירה באישון לילה ואפילה ומאחר שהוא נדיק אחר שעשה העבירה ויתחרט ויאמר אוי לי על שברי שכך עשיתי והו הדניק תראנו בטוקר שהולך פעם אחרת ליוקוס אותה אשה כדי להתייחד עינה וליפרש יונכה ביו שמוא ז"ל באותו ויקוס באותה אשה והו שחורו ז"ל אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה ובבוקר רואה אותו שהולך לאותו ויקוס פעם אחרת א תהרהר אחריו לומר שהלך לעשות עבירה לא ודאי לא הלך לא לעשות תשוב' שאם רכזוהו הילכוש לחטאו היה הולך בלילה שכך דרך רשעים באפילה ז"ש היומאמר אל תהרהר אחריו ביום שמוא לא הלך לא לעשות תשובה וז"ש ג"כ שמוא ס"ד חלל ודאי עשה תשובה דא"כ לא היה הולך ביום שהלכותו ביום הוא על ב' דברי"ה ליפרש יונכה ולעשו תשובה וכו' לדי שיראשו ויבזה וזוה יתכפר לו ויגמלו לזדים שכדי לעשות תשובה יכול להתייחד עם אותה אשה שחטא בה אבל נדיק גמור אינו יכול לעמוד באותו ויק' להתיח' עם אשת איש .

זה יוכן שאמר החלמיקוס שבעלי תשובה עומדים אין נדיקים גיורים ויבולים לעמוד כלומר באותו ויקוס להתייחד עם אשת איש או עם דבר עבירה חפי' שהם לעמוד בכסיון נדיק גמור אסור לעמוד עם כדפתיב אל תקרב אל פתח ביתה אבל מי שחטא בה ורוצה לעשות תשוב' יכול לעמוד היו בחיקוס שבעלי תשובה עומדים נדיקים גיורים אינן יכולין לעמוד ח"כ גדול מה התשובה שכדי לעשות תשובה יכול להתייחד ועם דבר עבירה ודוחה אל תקרב אל פתח ביתה הו גדולה תשובה

שדחה ל"ת . עוד יתכן לומר שגדולה תשובה שדחה ל"ת שבתורה דכתיב הן ישלח איש את אשתו וגו' ואת זוגית רעים רבים ושבו אלו נחם ה' הכה ואת הבטחה של תשובה שמועיל הם דברי קבלה ואין אומרין אתי עשה ודוחה ל"ת היינו עשה של תשובה דוחה ל"ת שבתורה ג"כ אבל דברי קבלה לא יוכל לדחות ל"ת שבתורה שאין נביא יכול לחדש מעצמו דבר ויגמלו בתשובה שדחה ל"ת שלא ישוב בעלה הראשון לקחתה זה שאמרו רז"ל גדולה תשובה אע"פ שהם דברי קבלה דוחה ל"ת שבתורה כלומר דוחה ל"ת הכתוב בתורה אע"פ שהתשובה הם דברי קבלה ;

ובזה נבא למאמר אחד בפסיקתא דמיותי על פ' זה וז"ל עתידה ככסת ישראל לומר הן ישלח איש את אשתו הישוב אליה עוד אמור לה הקב"ה כלום כתבת אלא איש והלא כי אל אנכי ולא איש וכי גירושין אתם לי בית ישראל כה איור ה' איזה ספר כריתות איזכר אשר שלחתה או יי וינאוי אשר יזכרתי אתכם לו ע"כ הכה המאמר הזה כולו ויקשה ראשונה מה שאמר המאמר כלום כתבתי אלא איש והלא כי אל אנכי ולא איש ומשמע שמושיב לכנסת ישראל על מה שאמרתי דהיינו היא אומרת אתה גרשתי ויאמר שגרשתי היוגרש אשתו הישוב אליה עוד והוא ישיב כלום כתבתי אלא איש כלומר איש אינו יכול לשום לקחתה אבל אני כי אל אנכי ולא איש ולפי' ושוב לי נחם ה' יצא סמורה לה שגרשה ולפי' שהיא אל ואינו איש לכך יכול לשום לקחתה . אם כן קשה ויאי האי דקאמר בסופא וכי גירושין אתם לי בית ישראל שמואמר שאינן גרושין למה הוה נדיק להביא תשובה כי אל אנכי ולא איש דמיעקרה היה לו להשיב לה וכי גירושין אתם לי בית ישראל ואל' שתזאת ועוד קתני כליו' לדעתך שהושבת שאת ויגורשת אני ומשיב קב' כלום בתבתי אלא איש והלא כי אל אנכי ולא איש ועוד גירושין אתם לי בית ישראל והוא ב' תשובות בדבר ואומר שגם זה אינו דרך המדרש שספרוה הוהדרש להשיב שתי תשובות יושיב הראשונה וחל"כ אומר ועוד זאת ועוד קתני יאכל וילת וכי גירושין אתם לי בית ישראל לא שייך ליימר ואתן ועוד קתני . ועוד קשה יו"ל כלום כתבתי לא איש דמשיב שהאיש אינו יכול לשום לקחתה ותיימה שלא אמר הכתו' שלא ישוב בעלה הראשון לקחתה לא כשנשאת לשני בקדושין ואם גרשה הב' לא יוכל בעלה הראשון לקחתה אבל אם לא נשאת לשום אדם אחר שגרשה אלא שזכתה אפילו שעשתה כל זנות שבעולם יכול לקחתה בעלה הראשון מאחר

אלא היתה לאיש אחד בקדושין שאין האימוראלא אחד קדושה
 ובכ"ד קרא קאימר הן ישלח איש את אשתו יהושב אליה עוד
 ואת זכית רעים רבים ושבו אלי כחם ה' כמזא שזכתה אבל לא
 בשאת שאין קדושין לגוי ח"ב אפי' איש יכול לקחתה ולמה צריך
 לומר כי אל חכני ולא איש אלח מה שיש להשיב בראמר הזה
 דהאי מילת וכי הוא נותן טעם למה שאמר כלום כתבתי אלח
 איש באופן זה שכנסת ישראל אורה כבר גרשתני והאונשה לא
 ישב לקחתה ומשיב לה הקב"ה כלום כל מה שכתבתי בתורה
 לא כתבתי אלח לאיש והלא כי אל חכני ולא איש ומה שאמרתי
 כי אל חכני ולא איש לאו להשיב כך על מה דת סוברת שאת
 מורשת קאימא כי אל חכני ולא איש - אלח על הרעה
 הזאת שאין אתה מורשת מונני חכית הוי וכי גירושין אתם לי
 בית ישראל כה אמר ה' וגו' איזה ספר כריתות איכס אשר
 שלחתיה ומאחר שזכית תחת בעליך אסורה לבעל ואסורה
 לבעל ואיש אינו יכול ליקח האשה שזכתה תחתיו אבל חכני
 אימר כך ושבו אלי כחם ה' יען כי אל חכני ולא איש ודייקא
 מני דקרא קאימר ואת זכית - וזית תחת בעליך ובכל זאת
 ושבו אלי כחם ה' דיקא ה' יכול לומר כחם ה' הוי ושבו אלי הוי
 כחם ה' דייקא :

ועתה צריך להבין מ"ש וכי גירושין אתם לי בית ישראל כה
 אמר ה' איזה ספר כריתות איכס אשר שלחתיה
 תימה שהרי הכתיב כפי' קאימר שלחתיה ואתן ספר כריתותיה
 ליה ויך בכאן מכחיש הענין ואומר איזה ספר כריתות איכס
 אשר שלחתיה - ולכא לתרן הקושיא הזאת צריך כדי להבין
 זה פ' שאמר איזה ספר כריתות איכס אשר שלחתיה דמלת
 איזה לא שייך אלח כשיש שני ספרים לפניו ואומר איזה מהם
 הספר כריתות שלך ח"ב היל"ל קרא איזה ספר כריתות איכס
 אשר שלחתיה ומאמר איזה משמע דעל שני ספרים מדבר
 קרא - וי"ל דכך הוא ששני לשונות בגירושין מצינו בבבאיחם
 האחד דאמר שלחתיה ואתן ספר כריתותיה אליה והשני שאמר
 ריבו באיכס ריבו כי היא לת' אשתי ואכני לא אישה ולענין
 דינא ק"ל דאם קדמו השילוחין לגט אין הגט כשר שקדר
 הכתוב הוא וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה שיהיה
 קדמות הכתיבה לשלוח גם צריך להקדים הא דשנינו האומר
 אינו אישך אינו בעליך אינה מורשת וכלו שני הקדמות כבוא
 לתרן מה שהקשינו למה אמר איזה ספר כריתות איכס אשר
 שלחתיה ח"ת שהגט הוא שאמרתי שלחתיה ואתן ס' כריתותיה
 אליה כבר ברור שאם קדמו השלוחין לגט הגט פקול ואינו

סדר הברכה

יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר וזאת ליהודא ויאמר
 וגו' צריך ליתן לב למה בכל השבטים לא אמר וזאת
 כי אם ליהודא לבד וי"ל שהענין הוא כך שמה שהיה צריך לתקן
 ראובן אותו הענין בעצמו היה צריך יהודא - בראובן אמר יחי
 ראובן בעה"ו ואל ימות לכה"ב כפי' רש"י ויהודא ג"כ היה צריך
 לאותו דבר מפני שאמר וחטאתי לאבי כל הימים והיו עצמותיו
 מנוולגים בארץ כל אותן ארבעי' שנה לכך אמר וזאת ליהודא
 כלומר האי יחי ראובן ואל ימות שאמרתי וזאת הברכה עצמה
 יעלה ויבא על יהודה :

עוד יתכן לומר בסמיכות הפ' ויהי מתיו מספר וזאת שדרשו
 ו"ל ויהי מתיו מספר שיהיו אנשיו אנשי מספר דהיינו
 חשובים וזאת הברכה בעצמה יהיה גם כן ליהודא שיהיו
 אנשיו חשובים :

ולכל ידי החזק ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית ברא אלמים וכו' הכה התורה משלמת בלח"ד ומתחלת בבית כנגד ר"ב נתיבות חכמה ולכן יתכן לומר שזהו כולל המושג באומרת ר"א בן ערך לב טוב ואמר רחא אני את דברי ר"א בן ערך מדברים שבכלל דבריו דברים שר"ל שבכלל ב' אומיות אלו שהיא מלת ר"ב והוא סיוט התורה והתחלתה דהיינו לח"ד לעיני כל ישראל וכו' ית דבראשית בגי' ויהיו כלול כל מה שהפה יכולה לדבר ;

עוד יתכן לסייג סמיכות התורה באופן אחר וקודם נריכין להביין איך מלאו לבו של משה לשבור את הלוח' שאפשר שהקב"ה לא היה נותן לו לוחות שניות ונשארו ישראל ח"ו בלא תורה לא י"ל שראה שהתורה מתחלת בבג"ת דהיינו בראשית וראשי' יקראת התורה דכתיב ה' הקני ראשית דרכו ומדתחיל במלת בראשי' ש"מ ששני ראשית הם ולכן סמכה דעתו לשבור את הלוחות וזהו הסמיכות ולכל ידי החזקה אשר עשה משה לעיני כל ישראל דהיינו שברית הלוחות ששיבר אותם לעיני כל ישראל בפרש"י השעם שזלזלו לבו לעשות כן הוא יושם שראה מלת בראשית שר"ל שני ראשית ברא אלמים שהם הלוחות ראשונות ואחרונות הוי לעיני כל ישראל בראשית ברא אלמים כלומר מה ששבר את הלוחות לעיני כל ישראל בשביל כי בג"ת בראשית ברא אלמים ;

עוד יתכן לומר בזה שנקדים קודם משנת דבי חנניה בן עקשיא אחר דצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה הכה המשנה הזאת תמוה שאדרבא מיי שרובה לזכות את עבדו בותן לו עבודה קלה ושכר הרבה א"כ בלא יותר טוב היה שיהיה התורה עשרת דברות לבד וזה לא היה כגשל האדם כל כך כיון שגשש עבשיו אפילו במונות שאדם דש בעקבו שעתיד ליתן דין וחשבון על כל דבר ודבר אפילו על שיחה בטלה וא"ת שהרבה להם כדי לרבות משכר הלא הוא בעל השכר והיכולת היא בידו לתת שכר על כל מנוה בהנה וכהנה ומה ענינים ומי יאמר לו מיה תעשה וחזר הדין שאמר די בעשר דברות ושהיה שכרם יורובה ולמה הרבה התורה . וי"ל דכונת המשנה אינו מדבר על ענין השכר אלא שיהיה זוכה כל אחד ואחד מישראל באות אחת מן התורה כיון שאמר ו"ל כל דרוק וזדריק יש לו עולם בפני עצמו וידוע הוא שישראל הם ששים ריבוא שרשים והתורה הם ששים ריבוא אומיות כדי שזכה כל אחד מישראל באות אחת ולכן התחיל התורה ובראשית ולא ימהחודם הוא לכם וגו' כדי שיזכו ישראל

כל אחד ואחד באות אחת וזהו כונת המשנה רצה הקב"ה לזכות את ישראל שיהיה כל אחד זוכה באות אחת לפי הרבה להם תורה דהיינו שהתחיל ובראשית . והנה מביא האר"י ז"ל שערך האדם להסתכל בנתיבות הס' באות אחת לקבל שפע מחלקו שכל אחד מישראל יש לו אחיזה באות מן התורה כמנה שבשכיל עיני כל ישראל שערך לראות בת"ת כל אחד באות אחת לכן התחיל התורה ובראשית כדי שיהיו בה ס' דיבוא הוי לעיני כל ישראל בראשית ברא אלמים ;

עוד זאת אדרש לבית ישראל שפני טבע העולם העוסקים בשלסופיא אינם מאמינים בחדוש העולם מיתברית לאלו שיאמינו שיש בורא עולם . האותיות והמופתים ומכרומים להודות בבריאת העולם ששכרואים שהטבע משתנה או אומרים ודאי שהוא ברא את העולם . וזהו הסמיכות ולכל המורא הגדול דהיינו האותיות והמופתים שעשה משה לעיני כל ישראל מכרית שיעודים הכל כי בראשית ברא אלמים את השמים ואת הארץ ;

עוד יתכן לומר ביה' שאמרו ו"ל וישב הים לפנות בקר לאיתנו לתגלו הראשון תגלי התנה הקב"ה במעשה בראשית שיקרע לפני בני ישראל וכל הנסים והמופתים ג"כ היו גזורים מששת ימי בראשית שהיה המטה כדבר בששת ימי בראשית והיו חקוקים עליו דל"ג עד"ש באח"ב . וזהו הסמיכות ה"ס ולכל האותיות והמופתים וגו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל כולם היו גזורים מששת ימי בראשית הוי ולכל האותיות והמופתים שעשה משה לעיני כל ישראל ובראשית ברא אלמים ;

עוד יתכן לומר בזה שדרשו ז"ל במדרש לזכר חכמים בערמה שאמר להם ודברתם את הסלע והוא הכהו במטה פעמיים והנה זה הדבר אינו לכידה בערמי' דהם מעצתם טעו שלא עשו דברו של הקב"ה א"כ מביא ערמה יש דבר אלא י"ל שהעריצה היא זאת שאמר להם קח את המטה והקבל את העדה ודברתם את הסלע בזה טעה וימה ואמר חס לא היה צריך להכותה למע נינוי לקחת את המטה ומאמר לי קח את המטה מוכח שערך להכותה הוי לזכר חכמים בערמה ולמה הוצרך הקב"ה ליתן להם מוקום לעשות כדי שלא יבאו אל הארץ אלא שהיה גזור ונשטת ימי בראשית שימות משה כיון שאמרו ז"ל שבעשרה דברים שנבראו בע"ש בין השמשות אף קברו של משה רבינו הרי שהיה גזור עליו למות באותה מוקום ואם היה עובר לארץ לא היה מת ולא היה אפשר שכבר נברא

קברו ולכן הכשילו שירים ידו בחזקה ויכה את הסלע. והו
 הסמיכות ולכל היד החזקה שעשה משה לעיני כל ישראל לפי
 שמכראשית ברא אלהים את קברו ולכן הוצרך לעשות למען
 ידק בדברו :

או נוכל לומר בסגנון אחר כי ברא ראינו בכל המקומות
 כמו בדרך משל ענין מלכי ישראל ומלכי יהודה אומר
 הכתוב וכל מעשי המלך פלוני ומלחמותיו אשר לחם והערים
 אשר בנה הלא הם כתובים בספר דברי הימים למלכי יהודה
 או למלכי ישראל וכאם רבים בקש ותמצא ובכאן כשזכר מעשיו
 של משה ואזנותיו וזופתיו שעשה לעיני כל ישראל ופסקו מלי
 ולא אחר הלא הם כתובים במקום פלוני כפי מה שהוא מנהג
 הכתובים כנגדו ולמה כאן הפסקו ולא פירש. וי"ל לתרץ
 שלענין המלכים לפי שפסק עניינ' ומכאן ענין מולך אחר לכך
 כתוב וכל מעשיו הלא הם כתובים בספר דברי הימים וגו' אל
 התורה שהיא תורת משה כמו שכתוב וזרו תורת משה עבדי
 ואין לה הפסקה שהיא נעוץ מופת בתחילתה לכך לא הוצרך
 לכתוב הלא הם כתובים במקום פלוני שלעולם בענין תורת
 משה הולך ויודבר ואין לה הפסקה ולעולם חוזר חלילה. והו
 הסמיכות ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה
 לעיני כל ישראל אם תראה לדעת אותם ויל קרי בראשית ברא
 אלקים ושם תמצא אחת לאחת :

או יתכן לומר בינה שאיתא בתוקנין בראשית ירא בשת
 והענין הוא שכל מי שהו' עו פנים אומרים עליו פנים
 שלא עמדו על הר סיני שכל מי שעמד בהר סיני יש לו יראה
 ויש לו בושת ר"ל מי שראה כל האזנות והמופתים שעשה משה
 לעיני כל ישראל הוא יש לו בראשית דהיינו יראה ובושת לפי
 שעמד במעמד הר סיני וראה כל האזנות והמופתים :
 עוד יתכן לומר בינה שאמרנו ו'ל ישראל עלו במחשבה תחילה
 ליבראות וכל דבר שעולה במחשבה של הקב"ה היא
 היא בריתו כמו שאמרנו ג'ל חכמי' דבר'י כבראו קודם שכברא
 העולם תורה וכסא הכבוד ורוחו של משיח וכבר ידוע שגשמת
 ישראל בחכמות מתחת כסא הכבוד נמצא שישראל והמשיח
 כבראו קודם העולם וז"ל הנביא אתם עדין נאם ה' ועבדי אשר
 בחרת בו שהם ראו שהק"ה ברא את העולם שלפיק
 בראם מקוד' כדי שיעידו עליו שהוא בורא עולם וכי"ש
 הדש"י בפסיקתא על פסוק אתם עדין נאם ה'
 ואני אל אם אתם עדין אני אל נמצא שישראל
 הם עדים להקב"ה שהוא ברא עולמו
 לפי שלעיניהם בראו כזכר הוי
 לעיני כל ישראל בראשית
 ברא :

תם ונשלם פירוש ער חמשה חומשי התורה

בעזר עוטה כשלמה אורה

על ידי השועל העוסק במלאכת הקידוש הוצייר היים בן כהר"ר כתר-אל זצ"ל וז' מקראא ולע"ע עוסק
 במלאכת שמים בק"ק ברלין

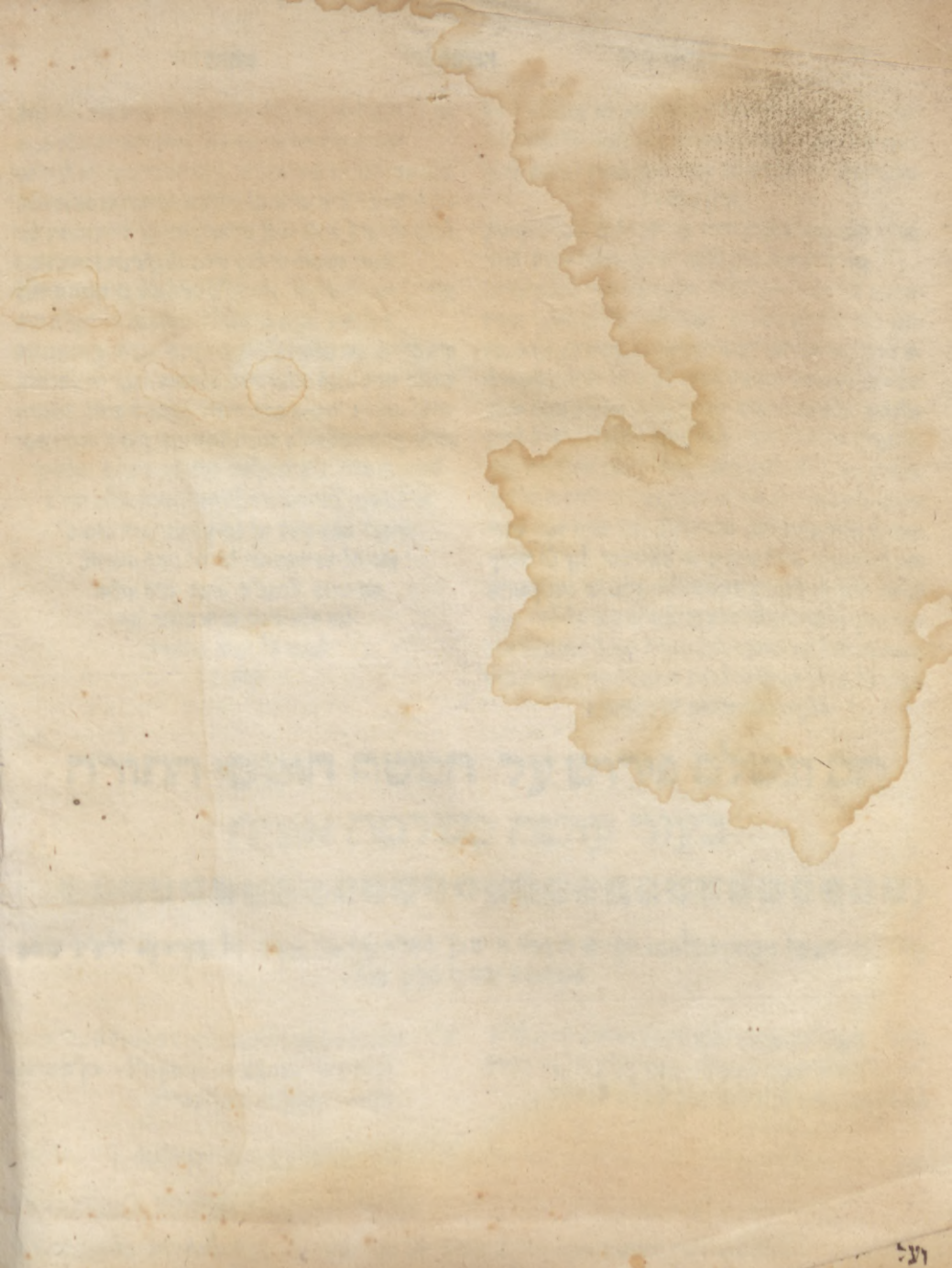
וע"י הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה לוד בן לא"א וע"י הפועל העוסק במלאכת הקודש באמונה הועבר משה
 כהר"ר יששכר דוב זצ"ל. ועבר מק"ק זאלקוויי הבירה
 מפולין קטן שאינוך לק"ק לבוב הנקראת על"א לעיתים :

ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש הרוקח צבי הריש בן כהר"ר מאיר בשוין ז"ל מק"ק בריסק דליטא :

ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש הרוקח יששכר בן כהר"ר יעקבי ב"ש ז"ל מק"ק פראג הבירה הדר ב"ק פ"פ דאדר

ועל ידי הפועל העוסק במלאכת הקודש הרוקח אהרן בן כהר"ר אבי עשרי ועלינו זצ"ל מק"ק גלוגא רבתי במדינת שלעו

B
160.

160/3

Fragment of a red and white decorative label on the left edge.

